

שבוע פרשת כִּי־תבוא

(30 August – 5 September 15)

ט"ו – כ"א אלול תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחִמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נטוּת לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְכֶּם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִייתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדָּה בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁכּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הדקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכת יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגם הירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך
הים כי תגום הירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני אדון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעינו-מים:

קמו.

תפילה על אריכות חנלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו כי-לשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו חגוים
איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יחלכו לא-יהונו בגרונם: ח פמוהם יתו
עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: ד יספ
יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יהללו-יה ולא פל-יירדי דומה:
יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

אגרות קודש

[תשי"ח-ט']

בשאלתו (הוראה: א) בזמן קריאת שמו"ת - וראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ו: יש נוהגין
כו' וי"נ כו'. והנה בסי' כללי הפוסקים - ג' דעות בכגון דא הכרעה כמי (נקבצו בשדי חמד כללי הפוסקים
סי"ג-יד). אבל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) - במודעתו הידועה ע"ד קרה"ת - אחז כדעת אלו דנקטינן
כסברא שני'. אבל בהנוגע לפועל - ראה "היום יוס" ד' טבת תשי"ג (וסברא דלגמור שלא ביום ההתחלה
- נמצאת גם במג"א סרפ"ה סק"ו. ומובן שצריך להתחיל עוה"פ - בעת הסיום לדעת המקפידים שלא
להפסיק בקשמו"ת).

(ב) זמן קציצת צפרנים בע"ש: במג"א סרפ"ה בשם השלי"ה - קודם שמו"ת ובפע"ח שער השבת
פ"ג - לאחר הקריאה. ולכאורה פשוט שצ"ל קודם הטבילה, עפמשי"כ בש"ך (יו"ד סקצ"ח סקכ"ה).
ועי"פ המובא מהאריז"ל צ"ל קודם חצות, שהרי כתב בשם האריז"ל לגלח שערו אחר חצות היום
משום לא תחסום שור בדישו, וגם בקציצת צפרנים יש ענין זה דהרי בשערוהי ובטופרהי אחידן (וכן
משמע גם ממגיד מישרים משלי הועתק בסי' הר"ש מרשקוב בענין נטילת צפורני ידיו ורגליו ביום א'.
אף ששלילת נטילה זו עצמה לא ס"ל להאריז"ל כמש"כ בשע"ת סר"ס). אבל בפ"י כתב בשי' הכוונת
שו"ו: אחר תפלת מנחה הי' מקיים מורי (הוא האריז"ל) כו' וקוצץ צפרניו כו'. ומסדר הענינים במשנת
חסידים משמע לא כן. ואכ"מ. הוראה בזה בנוגע לפועל לא שמעתי.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין.....ב	יט) מסכת נזיר עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו.....ג	מדף ח עד דף יד.....קעב
ג) מאמר ד"ה אני לדודי ודודי לי	
גי דסליחות, ה'תשכ"ט.....ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ד) שיחת שבת פרשת תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ד.....כ	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ה) לקוטי שיחות – פרשת תבוא (בלה"ק) כרך ט.....כג	כא) שולחן ערוך הלכות שבת
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....כט	כב) לקוטי תורה
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תבוא.....ל	כג) שערי אורה
ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תבוא.....לא	כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תבוא.....סח	כה) תורת שמואל תרל"ב
י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תבוא.....סט	כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תבוא.....פב	כז) ספר המאמרים תרצ"ו
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....פה	כח) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
שיעורי רמב"ם	
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תבוא.....פח	כט) אגרות קודש
יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תבוא.....קמב	ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ד.....ריא
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תבוא.....קנח	לא) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת תבוא.....ריב
טז) נביאים וכתובים	לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא.....רכב
ישעיה פרק י, משלי פרק יח.....קסא	לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.....רכג
יז) משניות – מסכת פרה	
ביאור קהתי.....קסג	
יח) עין יעקב מסכת יומא.....קעא	

הַעֲנִין ד'דודי לי" הארת אלוקות מלמעלה למטה. וְלִהְיֶיר, 42
שֶׁבֶפְרָטִיּוֹת בְּנוֹסָף לַכֹּחַ שֶׁבְּכָלֹת בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל הִיא הַעֲבֹדָה שֶׁל "אֲנִי 43
לְדוּדִי" וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא הַזְמַן שֶׁל "דוּדִי לִי", הִרִי בְּפִרְטוּיֹת 44
יֹתֵר הֵנָּה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם שֶׁיִּשְׁנָה הַעֲבֹדָה ד'אֲנִי לְדוּדִי", 45
מִלְמַטָּה לְמַעַל שֶׁכָּלֹתָהּ הוּא 46
עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, אֲזִי נַעֲשֶׂה 47
מִיָּד "דוּדִי לִי", מִלְמַעַל לְמַטָּה, 48
שֶׁהִרִי בְּאֶשֶׁר יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין 49
תְּשׁוּבָה מִיָּד הֵן נִגְאָלִין⁵, כִּי 50
עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה פּוֹעֵלֶת אֶת פְּעוּלָתָהּ 51
מִיָּד, וְלֹא רַק אַחֲרֵי זְמַן רַב, וְכֵן הוּא 52
גַּם בְּעֲנִינִים הִרְוּחָנִים הַנִּפְעָלִים 53
עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁעַל־יְדֵי 54
הַתְּשׁוּבָה ("אֲנִי לְדוּדִי") 55
נַעֲשֶׂה מִיָּד "דוּדִי לִי", הָאֵרֶת 56
אֶלּוּקוֹת עַל הָאָדָם שְׂעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, 57
וּבְפֶרֶט בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל, שָׁבוּ 58
נַעֲשֶׂה לֹא רַק הַעֲנִין הַמְרוּמָז 59
בְּרֹאשִׁית־בּוֹת א"ל, הַחֶלֶק 60
הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַמִּילָה "אֶלּוּל", "אֲנִי 61
לְדוּדִי", אֲלֵא גַם הַעֲנִין 62
הַמְרוּמָז בְּרֹאשִׁית־בּוֹת ו"ל, 63
הַחֶלֶק הַשֵּׁנִי שֶׁל הַמִּילָה "אֶלּוּל", 64
"וְדוּדִי לִי". אֲמָנָם, בְּכָלֹת 65
יֹתֵר, בְּעֶרְךָ בִּיחַס אֶל כָּל 66
הַשָּׁנָה, הֵנָּה בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל 67
עֵיקַר הַעֲבֹדָה הוּא "אֲנִי 68
לְדוּדִי", הַתְּעוֹרְרוֹת מִצֵּד הָאָדָם 69
לְהִתְקַרֵּב לְאֶלּוּקוֹת וּבְעֶשְׂרָה יָמִים 70
שָׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם 71
הַכִּפּוּרִים הוּא עֵיקַר הַעֲנִין 72
ד'דוּדִי לִי" הָאֵרֶת אֶלּוּקִית אֶל 73
הָאָדָם, מִלְמַעַל לְמַטָּה. וְזֶהוּ 74
שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל⁶ בְּגִמְרָא 75
אֹדוֹת עֲשֶׂרָה יָמִים אֶלּוּ, 76

בְּכָלֹת יֹתֵר, בְּעֶרְךָ כָּל הַשָּׁנָה, הֵנָּה בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל עֵיקַר הַעֲבֹדָה הוּא "אֲנִי 25
לְדוּדִי", וּבְעֶשְׂרָה יָמִים שָׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא עֵיקַר הַעֲנִין 26
ד'דוּדִי לִי". וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל⁶ אֹדוֹת עֲשֶׂרָה יָמִים אֶלּוּ, שֶׁעֲלֵיהֶם 27
הַכִּפּוּרִים, שָׁבִיהֶם נַעֲשֶׂה עֵיקַר 41

בס"ד. ג' רסליחות, ה'תשכ"ט (הנחה בלתי מוגה)

אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי¹, רֹאשִׁית־בּוֹת אֶלּוּל 1
(בְּרֹאשִׁית־בּוֹת אֶלּוּל וּבְחִסְדֵּי־יָדָיו²). וְהַעֲנִין 2
בְּזֶה, שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל הוּא הַתְּחִלַּת הַעֲבֹדָה 3
דְּעִרִיכַת חֲשָׁבוֹן צָדֵק עַל הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, וְהַתְּחִלָּה 4
עַל כָּלֹת הַעֲבֹדָה עַל הַשָּׁנָה הַבָּאָה עֲלֵינוּ וְעַל 5
כָּל יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה. וְהַסֵּדֶר בְּכָלֹת הַעֲבֹדָה, 6
שֶׁעֲנִינָהּ הוּא מִלְמַטָּה לְמַעַל, שֶׁתְּחִלָּה הוּא 7
הַעֲנִין ד'אֲנִי לְדוּדִי", וְאִזּוּ יִשְׁנָה הַהִתְבַּטָּחָה 8
וְהַבְּרָכָה וְהַהֲצָלָחָה, שֶׁלֹּא־חֲרִי־זָה יִהְיֶה "וְדוּדִי 9
לִי", דִּהְיִינוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים³, שֶׁגַּם 10
הֵם נִרְמָזִים ב'אֶלּוּל', פִּדְיוֹעַ שְׁסוּפִי־תְּבוֹת "אֲנִי 11
לְדוּדִי וְדוּדִי לִי" הֵם ד' יוֹדִי⁴, שְׁכּוֹלִלִים אֶת 12
שְׁלֹשִׁים יָמִים דְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל, וְגַם הַעֲשֶׂרָה יָמִים 13
שָׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שָׁבִיהֶם נַעֲשֶׂה 14
עֵיקַר הַעֲנִין ד'דוּדִי לִי". וְלִהְיֶיר, שֶׁבְּפִרְטוּיֹת 15
הֵנָּה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם שֶׁיִּשְׁנָה הַעֲבֹדָה ד'אֲנִי 16
לְדוּדִי", שֶׁכָּלֹתָהּ הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, אֲזִי 17
נַעֲשֶׂה מִיָּד "דוּדִי לִי", שֶׁהִרִי בְּאֶשֶׁר יִשְׂרָאֵל 18
עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה מִיָּד הֵן נִגְאָלִין⁵, וְכֵן הוּא גַם 19
בְּעֲנִינִים הִרְוּחָנִים, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה ("אֲנִי 20
לְדוּדִי") נַעֲשֶׂה מִיָּד "דוּדִי לִי", וּבְפֶרֶט בְּחֹדֶשׁ 21
אֶלּוּל, שָׁבוּ נַעֲשֶׂה לֹא רַק הַעֲנִין הַמְרוּמָז 22
בְּרֹאשִׁית־בּוֹת א"ל, "אֲנִי לְדוּדִי", אֲלֵא גַם הַעֲנִין 23
הַמְרוּמָז בְּרֹאשִׁית־בּוֹת ו"ל, "וְדוּדִי לִי". אֲמָנָם, 24
בְּכָלֹת יֹתֵר, בְּעֶרְךָ כָּל הַשָּׁנָה, הֵנָּה בְּחֹדֶשׁ אֶלּוּל עֵיקַר הַעֲבֹדָה הוּא "אֲנִי 25
לְדוּדִי", וּבְעֶשְׂרָה יָמִים שָׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא עֵיקַר הַעֲנִין 26
ד'דוּדִי לִי". וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל⁶ אֹדוֹת עֲשֶׂרָה יָמִים אֶלּוּ, שֶׁעֲלֵיהֶם 27

(1) ש"ש ו, ג. (2) פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים להאריז"ל עה"פ. רד"ה אני לדודי בלקו"ת פ' ראה לב, א. שם לג, א. דרושים לר"ה סד, א. סידור עם דא"ח רכה, סע"ג. ובכ"מ. (3) ראה רד"ה אני לדודי שם. (4) אבודרהם סדר תפילת ר"ה. ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד יש). אוה"ת פ' ראה ע' תשפא. וראה לקו"ת דרושים לר"ה שם. (5) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. (6) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁעָלֵיהֶם נֹאמַר⁷ דְּרָשׁוּ הוּי' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאוּהוּ בְּהִיּוּתוֹ
2 קְרוֹב, שְׁאֵז הָעֵנִין ד'דוּדֵי לִי" הוּא אָפִילוּ בְּיַחֲדִי, הַגְמָרָא
3 שׁוֹאֵלֶת שְׁלִכְאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה בֵּין שְׁנֵי פִסְקִים: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר שֶׁ" אֲלֵקִינוּ
4 עוֹנָה "בְּכָל קְרָאֵנוּ אֱלֹהִי", הֵינּוּ תָמִיד, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ"
5 הֵינּוּ שֶׁ" מְצִי דְּרוּקָא בּוֹמֵן מִיּוֹחַד.
6 וְהַגְמָרָא עוֹנָה שְׁלִיחִיד ה' עוֹנָה דְּרוּקָא
7 בּוֹמֵן מִיּוֹחַד, בְּעִשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה,
8 וְלִצְבוּר ה' עוֹנָה תָמִיד, וְנִמְצָא
9 שֶׁבְּעִשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה כְּחוֹשׁ שֶׁל הַיַּחֲדִי
10 גְדוֹל כְּחוֹשׁוֹ שֶׁל הַצִּיבוּר כֹּל יָמוֹת
11 הַשָּׁנָה, הֵינּוּ, שְׁלֵעֶשְׂרָה יָמִים אֱלוֹ יֵשׁ
12 מַעֲלָה מִיּוֹחַדִּת וּבָהֶם ה' "מְצִי"
13 בְּמִיּוֹחַד עַד כִּי כֹךְ שְׁלֹא זְקִיקִים
14 לְזִכּוֹת הָרַבִּים, וּמִסְפִּיק זְכוּתוֹ
15 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
16 וְאֵין צְרִיךְ כָּלֵל הַיַּחֲדִי אֵינּוּ זָקוּק
17 כָּלֵל לְזִכּוֹת מִיּוֹחַדִּת כִּי שְׁתַּפִּילָתוֹ
18 תִּתְקַבֵּל, כִּי־אֵם מְצִד הִיּוּתוֹ
19 אִישׁ יִשְׂרָאֵל, בְּגִלּוֹל עֵצֶם הִיּוּתוֹ
20 יְהוּדִי, חֵלֶק מֵעַם יִשְׂרָאֵל, הֵנָּה
21 הַקֶּבֶץ" מְצִי וְקְרוֹב לוֹ
22 ("דוּדֵי לִי") בְּעִשְׂרָה יָמִים
23 אֱלוֹ.
24 (ב) וְהֵנָּה תוֹכֵן כָּלֵלוֹת
25 הַעֲבוּדָה הַתּוֹכֵן הַכִּלְיִי שֶׁל עֲבוֹדַת
26 ה' דְּחָדֵשׁ אֱלוֹל, מְבַאֵר
27 בְּמִזְמוֹר "לְדוּד הוּי' אוּרִי
28 וְיִשְׁעִי"⁸ שְׁנֵהוּג לְאוֹמְרוֹ מֵרָאשׁ
29 חֹדֶשׁ אֱלוֹל עַד סִיּוֹם חֹג הַסּוּכוֹת
30 (שְׁעַל זֶה אֵיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ⁹
31 "אוּרִי" בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה,
32 "וְיִשְׁעִי" בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
33 וְלָכֵן מִתְחִילִים לְזַמֵּר לְדוּד
34 הוּי' אוּרִי גו', כְּבוֹ מֵרָאשׁ-
35 חֹדֶשׁ אֱלוֹל¹⁰ כִּי בְּמִזְמוֹר זֶה
36 מְבֹאֵר הַתּוֹכֵן הַכִּלְיִי שֶׁל עֲבוֹדַת ה'
37 בְּיָמִים (אֵלֶּה), שְׁזָהוּ מַה
38 שְׁתִּכְתּוּב¹¹ בְּמִזְמוֹר זֶה שְׁתַּחֲלִיתוּ
39 ב'לֹד, ה' אוּרִי וְיִשְׁעִי, לָךְ אֲמַר
40 לְבִי בְּקֶשׁוֹ פָּנִי (וְעַל-יְדֵי-זֶה)
41 אֶת פָּנֶיךָ הוּי' אֲבִקֵּשׁ, כִּפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר. וְהֵינּוּ, שְׁהַעֲבוּדָה
42 ד' "אֲנִי לְדוּדִי" הַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד הָאָדָם לְהַתְקַרֵּב לְאֱלֹקִים הִיא בְּאוֹפֵן
- ד' בְּקֶשׁוֹ פָּנִי", שְׁמַעְמִיק עֲצָמוֹ (עַר דְּעָרְגוּנְטְעוועט זיך
מִתְעַמֵּק בְּעִמְקוֹת רַבָּה וּבִיסוּדִיּוֹת) וּמִגִּיעַ 'חֹדֶר וְנוֹגַע' לְפָנִים מִיּוֹת הָלֵב
שְׁלוֹ, שְׁבִדְרֵךְ כָּלֵל הִיא נִסְתָּרָה וְלֹא בֹאָה לִידֵי בִיטוּי שְׁתִּהְיֶה בְּגִלּוּי,
וְעֵנִין זֶה עֲבוֹדַת הָאָדָם לְגִלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוֹת הָלֵב שְׁלוֹ פּוֹעֵל "אֶת פָּנֶיךָ
הוּי' אֲבִקֵּשׁ", שְׁמַכְבֵּשׁ הָאָדָם
מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה - וּמִמְלָאִים אֶת
בְּקֶשְׁתוֹ - שְׁבִחִינָת פָּנֶיךָ הוּי',
הַפְּנִימִיּוֹת דְּהוּי', עוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת
הָאֱלֹקוֹת שְׁבִדְרֵךְ כָּלֵל לֹא בֹאָה לִידֵי
גִּלּוּי תַּתְּנִיחָה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן גִּלּוּי,
שְׁזָהוּ עֵנִין "וְדוּדֵי לִי" הָאָרָה
שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הָאֱלֹקוֹת עַל הָאָדָם.
וְהֵינּוּ, דְּאֶף-עַל-פִּי שְׁפָנִים מִיּוֹת
הָלֵב הִיא בְּשִׁלְמוֹת בְּכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּאִיזָה מְעַמָּד
וּמִצָּב שְׁתִּהְיֶה, וְאֶפִּילוּ אִם הָאָדָם
נִכְשֵׁל בְּחֹטָא חֹסֶ' וְשְׁלוֹם, הַעוֹמֵק
וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל נִשְׁמָתוֹ לֹא נִפְגַּמָּה,
וּפְנִימִיּוֹת הָלֵב נִשְׁאֵרָת תָּמִיד שְׁלִימָה
וְכִינֵן ש'פָּנִים בְּפָנִים דְּכָר
הוּי' עִמָּכֶם¹², לְפִי פִשְׁטוֹ
הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וְלִפִּי
הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, הַכְּתוּב אוֹמֵר
שֶׁהֵיחֵס שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הוּא הַתְּחַבְּרוּת וְהַתְּקַשְׁרוּת שֶׁל
"פָּנִים בְּפָנִים", הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא עִם הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, הֵרִי מוֹבֵן שְׁכַפְאֶשׁ
פְּנִימִיּוֹת הָלֵב שְׁלוֹ שֶׁל הָאָדָם
הִיא בְּשִׁלְמוֹת, אֲזִי יֵשׁ אֲצִלוֹ
בְּשִׁלְמוֹת גַּם בְּחִינַת פָּנֶיךָ
הוּי', הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת, וְאִם כֵּן
נִשְׁאֵלֶת הַשְּׂאֵלָה, מַהִי מִשְׁמַעוֹת הַבִּקְשָׁה
שֶׁתִּהְיֶה הָאָרָה מִפְּנִימִיּוֹת הוּי', וְהִרִי
הַדְּבָר קִיָּם תָּמִיד, עַל כֹּךְ בֹּא הַמַּעֲנָה,
מִכָּל-מְקוֹם "אֶת פָּנֶיךָ הוּי'
אֲבִקֵּשׁ", כִּי הַבִּקְשָׁה הִיא
שְׁעֵנִין זֶה שֶׁאֵמָּנֵם קִיָּם תָּמִיד אֲבָל
בְּהַעֲלֵם יְהִיָּה בְּאוֹפֵן שֶׁל גִּלּוּי
וְהִיא נִיכָר וְנוֹגֵשׁ בְּגִלּוּי. וְעַל-דִּרְךָ כָּלֵלוֹת הַבִּקְשָׁה שְׁמַכְבֵּשׁ
בְּתַפִּילוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים "גִּלְגָּה כְּבוֹד מְלִכּוּתָךְ עֲלֵינוּ"¹³,

(7) ישע'י (נה, ו. 8) תהלים קאפ'טל כו. (9) ויק"ר פכ"א, ד. מדרש תהלים עה"פ. פסיקתא דרב כהנא פסקא כז (פסקא אחרי מות). (10) מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ו. קצשו"ע סקכ"ח ס"ב. וראה שער הכולל פ"א רסכ"ח. (11) תהלים שם, ח. (12) ואתחנן ה, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

פועלים את התגלות מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא **בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵוּ**.
ג) וְהִנֵּה הַטַּעַם לָכֵן שֶׁהַעֲבוּדָה דְּחָדָשׁ אֱלֹוֹל הִיא בְּאוֹפֶן
ד"בְּקָשׁוֹ פָּנִי אֶת פָּנֶיךָ הוֹי' אֲבָקָשׁ" התחברות של פנימיות הלב
 עם פנימיות האלוקות, כמבואר לעיל, הוא, **לְפִי שֶׁפְּלִלוֹת עֲנִין**
הַעֲבוּדָה התוכן הכללי של עבודת
 ה' **דְּחָדָשׁ אֱלֹוֹל** שהיא עבודת
 התשובה הוא **פְּלִלוֹת עֲנִין** התוכן
 הכללי של **עֲבוּדָת בַּעֲלִי-**
תְּשׁוּבָה, שְׁעַל זֶה על ענין
 התשובה **נֶאֱמַר**¹⁶ **וּבְקִשְׁתֶּם**
מִשֵּׁם אֶת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאֵת
כִּי תִדְרָשׁוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל
נַפְשְׁךָ¹⁷ והכוונה על עומק ופנימיות
 הלב, כפי שיתבאר להלן.
וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה כְּתִיב¹⁸
ב'שִׁיר הַשִּׁירִים' מִי יִתְנֶה כָּאֵז לִי
יִוֹנֵק שְׂדֵי אֲמִי אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ,
 ומבואר על כך בחסידות שאת הפסוק
 אומרת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא
שֶׁהֵם שְׂנֵי עֲנִינֵי עֲבוּדָה¹⁹
 שונים, **שֶׁפְּלִלוֹתֶם הוּא עֲנִין**
עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים שהיחס שלהם
 אל הקדוש-ברוך-הוא הוא יחס של
 קירוב, "כאח לי", **וְעֲבוּדַת בַּעֲלִי-**
תְּשׁוּבָה שהקשר שלהם עם האלוקות
 הוא מתוך הירחוק, "אמצאך בחוץ"
 (ועל-דרך ההבדל בין עבודת ה' של
 "יושבי אוהל" לעבודת ה' של "בעלי
 עסק").
אֲמֵנִם, בִּינוֹן שְׁעֵמָךְ כּוֹלֵם
צִדִּיקִים²⁰, ובצעם כל אחד
 מישראל יש לו יחס של קירבה
 לאלוקות, **שְׁשֵׁן ב' עֲבוּדוֹת אֱלֹוֹ**
גַּם בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְהֵם
 אופן אחד **כְּפִי שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא**
בְּנִיטָן זמן של הארה והתקרבות
 אלוקות למעלה למטה, **וּכְפִי**
שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּאֱלֹוֹל וְתִשְׁרִי²¹, זמן של התעוררות להתקרב
 לאלוקות מלמטה למעלה, מתוך הירחוק, **שֶׁבְּנִיטָן הַעֲבוּדָה בְּגִלּוֹי הוּא**
עֲנִין עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים, מתוך קירוב לאלוקות ("כאח לי") וּבְאֱלֹוֹל

דְּאֵף שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלֵה יִשְׁנֵו עֲנִין הַמְּלָכוֹת של הקדוש-ברוך-
 הוא בעולם **(מְלָכוֹתָךְ), וְיִתְרָה מְזָה, לא רק שיש הארה והמשכה של**
 ספירת המלכות כפי שהיא הספירה האחרונה מעשר הספירות והאור האלוקי
 העובר דרכה הוא בצמצום, אלא תמיד יש הארה **אֲפִילוֹ של מדרגת כְּבוֹד**
מְלָכוֹתָךְ, דְּקֵא' והכוונה על כְּתָר
מְלָכוֹת¹⁴, בחינת 'כתר עליון'
 שלמעלה מעשר הספירות נקראת גם
 'כתר מלכות' ובבקשה "גלה כבוד
 מלכותך" נכללת בקשה להתגלות
 מדרגה נעלית זו **וְעַד לְבַחֲנִית**
הַמְּלָכוֹת במדרגה עוד יותר נעלית,
 כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׁרְשָׁה הִכִּי
 ראשון שנעלה גם מ'כתר מלכות',
 ולמַעַלָּה מְלָלוֹת הַעֲנִין
 דְּשִׁרְשׁ וּמִקּוֹר, ואפילו במדרגה
 עוד יותר גבוהה, למעלה מכל המושג
 של שורש ומקור (כלומר דרגה נעלית
 עד כדי כך שלא ניכרת בה כלל
 השייכות שלה לספירת המלכות כפי
 שהיא בעולמות דְּהִינּוּ בַּחֲנִית
 הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית
 רִישָׁא דְּלֹא אֲתִידַע¹⁵, מבואר
 בקבלה וחסידות שספירת המלכות
 מושרשת ב'ראש העליון' (של ספירת
 הכתר), שנקרא "רישא דלא
 אֲתִידַע" ("דל"א"), הראש שלא נודע
 (שלא מתגלה) ולמַעַלָּה יוֹתֵר,
 כְּמוֹ שֶׁהִיא ספירת המלכות
 מוֹשְׁרֶשֶׁת בַּעֲצָמוֹתָיִךְ, **יִתְבַּרְךָ,**
 עצם האלוקות שלמעלה מכל
 המדרגות הפוטיות, **מְכַל-מְקוֹם**
מְבַקְשִׁים "גִּלָּה כְּבוֹד מְלָכוֹתָךְ
עֲלִינוּ", שֶׁבַחֲנִית "כְּבוֹד
מְלָכוֹתָךְ" עד לדרגה הכי עליונה
 שבה המלכות מושרשת, **תִּהְיֶה**
בְּגִלּוֹי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַד שֶׁזֶה פּוֹעֵל
וְנִמְשָׁךְ גַּם בְּחִלְקוֹ פְּעוֹלֵם
 לכל אחד יש חלק בעולם שעליו בפרט מוטל
 לברר ולוכד אותו ולהעלותו לקדושה **וְעַל-יְדֵי-זֶה** על ידי התגלות הארה
 אלוקית שתביא את מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא בגלוי באדם ובחלקו בעולם,

(13) תפילת מוסף ליו"ט ולימים הנוראים. (14) ראה המשך תער"ב ח"א ע' רלו. ועוד. (15) עץ חיים שער יג (שער א"א) פ"ב. וראה גם ד"ה אתם נצבים שנה זו. (16) ואתחנן ד, כט. (17) בהבא לקמן - ראה ד"ה אני לדודי דג' סליחות תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 225 ואילך). (18) שה"ש ח, א. (19) ראה בארוכה תו"א תרומה עט, ג ואילך. לקו"ת שה"ש מר, סע"ב ואילך. (20) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. (21) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְתִשְׁרִי הָעֲבֹדָה בְּגִלּוֹי הוּא עֲנִינְ עֲבֹדַת בְּעֲלִי-תְשׁוּבָה, 2 התקרבות מתוך הריחוק ("אמצאך בחוץ") שְׁעַל זֶה על עבודת התשובה 3 נֶאֱמַר וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם מִהֶמְקוֹם הַרְחֹק אֶת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאתָ 4 כִּי תִדְרָשְׁנוּ כָּל לִבְכָּךְ וּבְכָל נִפְשֶׁךְ.
- 5 והולך ומבאר בפרטיות יותר את תוכנה 6 וענינה של עבודת התשובה: 7 וּבִאֲוֵר הָעֲנִינְ, דְּהִנֵּה מַה 8 שְׁכָתוֹב בִּקְשׁוֹ פָּנֵי אֶת פָּנֶיךָ 9 הוֹי' אֲבִקֵּשׁ, הִנֵּה בִקְשָׁה זֹו 10 הִיא בעלת תוכן זהה כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 11 וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם גּוֹ', מִשֵּׁם 12 דִּיקָא הפסוק מדייק ואומר "משם" 13 להורות שמדובר בהתקרבות לאלוקות 14 מתוך הריחוק. וְהָעֲנִינְ בְּזֵה, 15 כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר²² בתורת 16 החסידות בְּאֲרֻכָּה, שְׁלִשׁוֹן 17 "זֶה" שֶׁיָּךְ לֹמַר עַל אֱלֹקוֹת, 18 וּבִמְלִילָא גַם עַל כָּל הָעֲנִינִים 19 הַקְּשׁוּרִים עִם אֱלֹקוֹת וְעַל- 20 דֶּרֶךְ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל ב'אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶחֱמִי²³ עֲשָׂרָה 21 ב'אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶחֱמִי²³ עֲשָׂרָה 22 נִקְרָאִים חַיִּים, הַקֶּבֶ"ה - 23 שְׁנֶאֱמַר²⁴ וְה' אֱלֹקִים אֲמַת 24 הוּא אֱלֹקִים חַיִּים, וְכֵן 25 יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ חַיִּים - 26 שְׁנֶאֱמַר²⁵ וְאַתֶּם הַדְּבָקִים 27 בְּהוֹי' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כּוֹלֵכֶם 28 הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִקְרָא 29 אֱלֹקִים חַיִּים, וְכֵשֶׁם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל 30 הַקְּשׁוּרִים עִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא 31 "חַיִּים" כֵּשֶׁם שֶׁהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא 32 "חַיִּים", כִּךְ גַּם לִגְבֵי הַלְשׁוֹן "זֶה" שֶׁגַם 33 הַדְּבָרִים הַקְּשׁוּרִים בְּאֲלֻקוֹת נִקְרָאִים 34 "זֶה"], שְׁזָהוּ מַה שְׁכָתוֹב²⁶ 35 הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה, שְׁלִשׁוֹן 36 "זֶה" נֶאֱמַר לֹא רַק עַל שֵׁם 37 הוֹי' הַשֵּׁם שִׁמְתִּיחַס אֶל הַקְּדוּשָׁה- 38 בְּרוּךְ-הוּא כְּעֶצֶם, עֶצֶם הָאֲלֻקוֹת, 39 אֲלֵא גַם עַל אֱלֹקֵינוּ, הָאֲלֻקוֹת 40 כְּפִי שֶׁהִיא יוֹרֶת לְהוֹי כְּחֵנוּ 41 ("אלוקים" מלשון כוח) וְחִיּוּתָנוּ
- מקור החיות שלנו, הנבראים. וְכִמּוֹ-כֵן בְּנוֹגַע לְכָל הָעֲנִינִים דְּתוֹרָה 42 וּמִצְוֹת, וְאִפִּילוּ חוֹלִין דְּבָרִים שְׁאִינִם קְדוּשָׁה אֲבָל שְׁנַעֲשׂוּ עַל 43 טְהוֹרַת הַקִּדְּשׁ²⁷, כִּינֵן שְׁעֲשִׂיתָם הִיא בְּאֻפֶּן דְּכָל דְּרָכֶיךָ 44 דְּעֵהוּ²⁸, מתוך ידיעה והכרה באלקות אפילו תוך כדי העיסוק בדברי חול 45 וְאִפִּילוּ בְּאֻפֶּן דְּכָל מַעֲשִׂיךָ 46 לְשֵׁם שְׁמִים²⁹, שְׁבַעֲנִינֵי הַחֹלִין 47 עֶצֶם יֵשׁ כּוֹנֵה וּמַטְרָה שֶׁל קְדוּשָׁה 48 שֶׁיָּךְ לֹמַר עֲלֵיהֶם לְשׁוֹן 49 "זֶה", הַלְשׁוֹן שֶׁבִּמְקוֹרָו וּבִעִיקָרוֹ 50 מִתִּיחַס לְאֲלֻקוֹת לְהוֹיָתָם 51 קְשׁוּרִים עִם "שֵׁם שְׁמִים" 52 וְעַם "דְּעֵהוּ", וּבִכְפֹּרֶת בְּתוֹרָה 53 וּמִצְוֹת עֶצֶם, שֶׁכֵּהם בְּוֹדָא שִׁיךְ 54 לֹמַר "זֶה" שְׁהָרִי הוּא הַקְּדוּשָׁה- 55 בְּרוּךְ-הוּא כְּעֶצֶם וְחֻקָּתוֹ מִמֶּנָּה 56 בָּאָה הַתּוֹרָה וְרִצּוֹנוֹ מִמֶּנּוּ בָּאוֹת 57 הַמִּצְוֹת אֶחָד³⁰ וְהַתּוֹרָה הַמִּצְוֹת 58 קְשׁוּרִים וּמֵאֻחָדִים בּוֹ. אֲמַנֵם, 59 שְׁאֵר הָעֲנִינִים שְׁאִינִם נִכְלָלִים 60 בְּהַנִּל, עֲנִינֵי חוֹלִין שֶׁל הָעוֹלָם 61 שְׁאִין לָהֶם קֶשֶׁר יָשִׁיר וְכוּרָו עִם עֲנִינֵי 62 קְדוּשָׁה נִקְרָאִים "שֵׁם" בִּטּוֹי 63 שְׁמוּרָה עַל דְּבַר רְחוּק, בְּנִיגוּד ל"זֶה" 64 שֶׁהוּא בִּטּוֹי שְׁמוּרָה עַל דְּבַר קְרוֹב. 65 וְעַל זֶה בִּיחַס לְאוֹתָם דְּבָרִים 66 שֶׁנִּמְצְאִים בִּרְחוּק וְנִקְרָאִים "שֵׁם" 67 נֶאֱמַר וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם, כִּינֵן 68 שְׁצָרִיךְ לְהַפּוֹךְ אֶת הָעֲנִינִים 69 שְׁנִמְצָאוּ בְּבַחֲנִית "שֵׁם" 70 וּלְקַרְבָּם מִהַרְחֹק וְלַהֲעֵלֹתָם לְקְדוּשָׁה. 71 וְזֶהוּ גַם כֵּן מַה שְׁכָתוֹב 72 וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם וְגוֹ', דְּכִינֵן 73 שְׁצָרִיכִים לְפַעוֹל בְּבַחֲנִית 74 "שֵׁם", צְרִיכָה לְהוֹי 75 הָעֲבֹדָה בְּאֻפֶּן דִּיבִקְשָׁתָם 76 מִתּוֹךְ יִגִּיעָה וּמֵאֻמָּץ, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ 77 וּמִבְּאֵר. וְהָעֲנִינְ בְּזֵה, שְׁכָתוֹב 78 הַצִּדִּיקִים, כְּפִי שֶׁהָאֱלֹקִים 79
- עֲנִינְ עֲבֹדַת בְּעֲלִי-תְשׁוּבָה, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר 1 וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם אֶת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאתָ כִּי 2 תִדְרָשְׁנוּ כָּל לִבְכָּךְ וּבְכָל נִפְשֶׁךְ. 3 וּבִאֲוֵר הָעֲנִינְ, דְּהִנֵּה מַה שְׁכָתוֹב בִּקְשׁוֹ פָּנֵי אֶת 4 פָּנֶיךָ הוֹי' אֲבִקֵּשׁ, הִנֵּה בִקְשָׁה זֹו הִיא 5 כְּמוֹ שְׁכָתוֹב וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם גּוֹ', מִשֵּׁם דִּיקָא. 6 וְהָעֲנִינְ בְּזֵה, כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר²² בְּאֲרֻכָּה, 7 שְׁלִשׁוֹן "זֶה" שֶׁיָּךְ לֹמַר עַל אֱלֹקוֹת, וּבִמְלִילָא גַם 8 עַל כָּל הָעֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם אֱלֹקוֹת וְעַל-דֶּרֶךְ 9 מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל ב'אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶחֱמִי²³ עֲשָׂרָה 10 נִקְרָאִים חַיִּים, הַקֶּבֶ"ה - שְׁנֶאֱמַר²⁴ וְה' אֱלֹקִים 11 אֲמַת הוּא אֱלֹקִים חַיִּים, וְכֵן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ חַיִּים 12 שְׁנֶאֱמַר²⁵ וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּהוֹי' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים 13 כּוֹלֵכֶם הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִקְרָא אֱלֹקִים חַיִּים], 14 שְׁזָהוּ מַה שְׁכָתוֹב²⁶ הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה, שְׁלִשׁוֹן 15 "זֶה" נֶאֱמַר לֹא רַק עַל שֵׁם הוֹי', אֲלֵא גַם עַל 16 אֱלֹקֵינוּ, כְּחֵנוּ וְחִיּוּתָנוּ. וְכִמּוֹ-כֵן בְּנוֹגַע לְכָל 17 הָעֲנִינִים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאִפִּילוּ חוֹלִין שְׁנַעֲשׂוּ 18 עַל טְהוֹרַת הַקִּדְּשׁ²⁷, כִּינֵן שְׁעֲשִׂיתָם הִיא בְּאֻפֶּן 19 דְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעֵהוּ²⁸, וְאִפִּילוּ בְּאֻפֶּן דְּכָל 20 מַעֲשִׂיךָ לְשֵׁם שְׁמִים²⁹, שֶׁיָּךְ לֹמַר עֲלֵיהֶם לְשׁוֹן 21 "זֶה", לְהוֹיָתָם קְשׁוּרִים עִם "שֵׁם שְׁמִים" וְעַם 22 "דְּעֵהוּ", וּבִכְפֹּרֶת בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת עֶצֶם, שְׁהָרִי 23 הוּא וְחֻקָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ אֶחָד³⁰. אֲמַנֵם, שְׁאֵר 24 הָעֲנִינִים שְׁאִינִם נִכְלָלִים בְּהַנִּל, נִקְרָאִים "שֵׁם". 25 וְעַל זֶה נֶאֱמַר וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם, כִּינֵן שְׁצָרִיךְ 26 לְהַפּוֹךְ אֶת הָעֲנִינִים שְׁנִמְצָאוּ בְּבַחֲנִית "שֵׁם". 27 וְזֶהוּ גַם כֵּן מַה שְׁכָתוֹב וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם וְגוֹ', 28 דְּכִינֵן שְׁצָרִיכִים לְפַעוֹל בְּבַחֲנִית "שֵׁם", 29 צְרִיכָה לְהוֹי הָעֲבֹדָה בְּאֻפֶּן דִּיבִקְשָׁתָם. וְהָעֲנִינְ בְּזֵה, שְׁכָתוֹב הַצִּדִּיקִים,

(22) ראה לקר"ת בלק נו, ד. ד"ה אני לדודי הנ"ל (לקו"ת שם לב, ג). וראה ד"ה בחודש השלישי שנה זו. ד"ה עם זו יצרתי תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' רג ואילך). (23) ספ"ד. (24) ירמ' יו"ד, י"ד. (25) ואתחנן ד, ד. (26) ישעי' כה, ט. (27) ע"פ חגיגה יט, ב. וראה תו"א ויקהל פה, א. ובכ"מ. (28) משלי ג, ו. (29) אבות פ"ב מ"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907. ע' 932. ח"י ע' 104. ועוד. (30) ראה תניא פ"ב. פל"ח. פ"מ. אגה"ק סכ"ו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲשֵׂה אֶת הָאֲדָם יִשְׂרָאֵל³¹, כפי שה' ברא את האדם מלכתחילה על מנת
2 שילך בדרך הישר, שְׁלֹא חָטָא וְלֹא פָגַם וְלֹא עָבַר אֶת הַדֶּרֶךְ
3 הישרה, אֲפִילוּ לֹא חָטָא וּפְגִימָה קִלִּים בְּיוֹתֵר, בְּדַקּוֹת דְּדַקּוֹת, אֵין
4 צָרִיף לִיגִיעָה, וְעַל-אַחַת-כְּפֹה-וְכִמְהָ שְׁאִין צָרִיף לִיגִיעָה
5 עֲצוּמָה, מֵאִמָּץ גָּדוֹל, יוֹצֵא מִן
6 הַכֹּלֵל, אֲלֵא מִסְפִּיק אֲפִילוּ 1
7 שְׁאֵלָה בַקְשָׁה מוֹעֵטָה, בְּלִבְדִּי, 2
8 וּמִיד כְּשִׁשְׂוֹאֵל בַּבְּקָשָׁה 3
9 מִמְּלָאִים אֶת בְּקָשְׁתּוֹ. אֲכָל 4
10 כְּשִׁצְרִיף גַּם לְהַפּוֹף לַקְרוֹשָׁה 5
11 אֶת הָעֲנִינִים דְּבַחֲנִית "שֵׁם", 6
12 הַמַּצִּיִּים בְּרִיחוֹק מֵאֲלֻקוֹת, אֲזִי 7
13 צָרִיף לְהִיּוֹת (לֹא רַק שְׁאֵלָה 8
14 בַקְשָׁה מוֹעֵטָה בְּלִבְדִּי, אֲלֵא גַם) 9
15 יִגִּיעָה וְהַשְׁתַּדְּלוּת בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּקָשָׁה (וּבִקְשָׁתָם), וְדוֹקָא 10
16 בְּקָשָׁה לְהַתְחַנֵּן הֶרְבֵּה 11
17 (וּבִקְשָׁתָם), וְדוֹקָא עַל-יְדֵי- 12
18 זֶה יְהִיָּה "וּמַצָּאתָ", וּכְפִי 13
19 שְׁמוּסִיף בְּכַתּוּב שֶׁהַשֵּׁם עַל 14
20 זֶה הִסִּיכָה לְכַךְ שֶׁבַעֲקֻבוֹת "וּבִקְשָׁתָם" 15
21 אֲכֵן יְהִיָּה "וּמַצָּאתָ" הוּא "כִּי 16
22 תִּדְרָשְׁנִי" (דְּרִישָׁה בְּמִשְׁמַעוֹת 17
23 כְּפֹלֵה דוּ וּוְעָסְטָא אִים מֵאֲנָעֵן, 18
24 אַתָּה תִּדְרוּשׁ וְתִתְבַּע אוֹתוֹ אֲוִן דוּ 19
25 וּוְעָסְטָא אִים זֶה וְזֶה וְאֵתָה תִּבְקֵשׁ 20
26 וְתַחֲפֹשׁ אוֹתוֹ). הִינֵנּוּ, לֹא רַק 21
27 שְׁאֵלָה וּבִקְשָׁה סָתֵם, אֲלֵא גַם 22
28 עֲנִין דְּרִישָׁה בְּמוֹכֵן שֶׁל חִפּוּשׁ, 23
29 שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ מֵהַ שְׁכָתוֹב³² 24
30 לַעֲנִין חֲקִירַת הָעִדִּים לוֹדָא שֶׁהֵם 25
31 דּוֹבְרִים אִמֵּת וּבִירוֹ הֶדְבָּרִים בְּבִית 26
32 הָרִין וְדִרְשָׁה וְחִקְרָה, כְּהִדִּין 27
33 הַמּוֹכָא בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים³³ 28
34 שֶׁהַשּׁוֹפֵט שׁוֹאֵל וְדוֹרֵשׁ 29
35 וְחוֹקֵר גַּם דְּכָרִים מִן הַצַּד 30
36 דְּבָרִים צַדִּיקִים שְׁלֹכְאוֹרָה אֵין 31
37 לָהֶם שִׁכּוֹת לַעֲנִין זֶה שְׁבוּ 32
38 עוֹסְקִים וְאוֹתוֹ בֵּית הָרִין רוצֵה לַחֲקוֹר 33
39 וּלְבַרֵּר, וְעַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּבָה 34
40 מִהַחֲקִירָה וְהִרְיָשָׁה ("וּבִקְשָׁתָם") כָּא 35
41 בֵּית הָרִין לְבַרֵּר הַמַּעֲמָד וּמַצָּב 36
42 וְהָעֲנִין (לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁהוּא 37
- בְּאֵמֶת סָתֵם, אֲלֵא) כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, שְׁאֵז יוֹצֵא וּכְפִי בְּדִין
הַנְּעִלִית בְּיוֹתֵר שְׁאֵז כֹּאשֶׁר הָאֵמֶת לְאֵמִיתָה מִתְבַּרֵּר יוֹצֵא הָאִישׁ הַנִּדּוֹן
וּכְפִי בְּדִין, וְכֵן גַּם לַעֲנִין הָרִין וּמִשְׁפָּט שֶׁל הָאֲדָם לְמַעַל בִּימֵי הָרִין שֶׁל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁעַל יְדֵי הַעֲבֹדָה הַרוֹחֲנִית שֶׁל "וּבִקְשָׁתָם מִשְׁם",
בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר הָאֲדָם יוֹצֵא זְכָאִי בְּדִין
וּמִתְבַּטְּלִים לְגִמְרֵי כָּל
הָעֲנִינִים שֶׁל הָעֲלָמוֹת
וְהַסְתָּרִים עַל גִּילּוֹי הָאֲלֻקוֹת,
וְנַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ בַּחֲנִינָה "פְּנִי",
וּבַחֲנִינָה "פְּנִיף הָרִין" בְּגִלּוֹי
פְּנִימוֹת הָאוֹר הָאֲלֻקִּי מֵאִיר בּוּ בְּגִלּוֹי.
וּמִסִּים בְּכַתּוּב (כִּי תִדְרָשְׁנִי)
שֶׁבַקְשָׁה וְהִרְיָשָׁה וְהַחִפּוּשׁ שֶׁל
הָאֲדָם כְּדִי לְהַתְקַרֵּב לְאֲלֻקוֹת (עֲבֹדָה
הַתְּשׁוּבָה) תְּהִיָּה כָּל לְבָבְךָ וּכְכָל
נַפְשְׁךָ, הִינֵנּוּ, שְׁעֲנִין דְּרִישָׁה
וְהַחִפּוּשׁ אַחֲרֵי הָאֲלֻקוֹת שֶׁמְבָאִי
לִ"מַצָּאתָ" וְהַתְּגִלוֹת "פְּנִי" וְכֹל
לְהִיּוֹת כְּאִשֶּׁר עוֹבֵד עֲבֹדָתוֹ
כָּל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ עֲבֹדָה
מִתּוֹךְ פְּנִימוֹת הַלֵּב. וְעַל-יְדֵי-זֶה
נִשְׁלָמֶת תְּכִלִּית הַפְּנוּיָה הַמְּטֵרָה
הַפְּנִימִית דְּ-וּבִקְשָׁתָם מִשְׁם אֶת
הָרִין אֲלֵקִיד, וּבְאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה
"וּמַצָּאתָ", דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ
מוֹכֵן דִּיק הַלְשׁוֹן שֶׁל הַפּוֹסֵק
"וּמַצָּאתָ", שֶׁהִרְיָ אֵיתָה מוֹכָא
בְּגִמְרָא³⁴ שְׁמַצִּיָּה בָּהֶּה
בְּהִיסָח הַדַּעַת, וְלֹא עַל-יְדֵי
הַשְׁתַּדְּלוּת וּמֵאִמָּץ מִצַּד הָאֲדָם, וּכְיִין
שְׁעֲנִין זֶה שֶׁל "וּמַצָּאתָ", הַהִתְקַרְבוֹת
לְאֲלֻקוֹת כָּא לְאַחֲרֵי הָעֲבֹדָה
דְּ-וּבִקְשָׁתָם מִשְׁם, דְּהִינֵנּוּ לֹא
רַק שְׁאֵלָה בְּעֵלְמָא אֲלֵא עֲנִין
שֶׁל בְּקָשָׁה דּוֹקָא, הִרִי זֶה
הִיפֹף הָעֲנִין דְּהִיסָח הַדַּעַת
שֶׁהִרִי אֲדַרְבָּה יֵשׁ כֹּאן עֲבֹדָה רַבָּה
וּמֵאִמָּץ גָּדוֹל מִצַּד הָאֲדָם, וְלִמָּה נִקְרָא
הַדְּבַר בְּשֵׁם "מַצִּיָּה"? אֵף הָעֲנִין

(31) ע"פ קהלת ז, כט. (32) פ' ראה יג, טו. (33) ראה סנהדרין מ, א ואילך. רמב"ם הל' עדות פ"א ה"ד ואילך. (34) סנהדרין צז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא, שֶׁהַמִּשְׁכָּה וְהַתְּהִלָּה הָאֱלֹקִית שְׂבָאָה עַל יְדֵי "וּבִקְשַׁתְּם מִשָּׁם" 43
2 היא אכן תוצאה של עבודה ויגיעה ומכל-מקום נקראת "ומצאת" כי היא 44
3 שְׁלֵא לְפִי עֶרֶךְ הַבְּקָשָׁה, שְׁלֹכֶן נִקְרָאת בְּשֵׁם מִצִּיאָהָ 35 כשם 45
4 שבמצאה האדם זוכה לקבל שלא לפי ערך היגיעה שלו. 46
5 אָמֵנָם אֶף-עַל-פִּי שְׁצָרֶיךָ 47
6 לְהִיּוֹת "וּבִקְשַׁתְּם גּו'" כִּי 48
7 תִּדְרָשְׁנוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל 49
8 נַפְשְׁךָ", וכדי שעבודת התשובה 50
9 תפעל את התוצאה של התגלות 51
10 פנימיות האלקות אכן יש צורך בעבודה 52
11 ויגיעה, מִכָּל-מָקוֹם אֵין צָרֶיךָ 53
12 עַל זֶה רִיבּוּי זְמַן וְרִיבּוּי 54
13 הַהִתְבּוֹנְנוֹת, כִּי כִּינּוֹן שְׁמִדּוֹכָר אִדּוֹת אִישׁ 55
14 אִדּוֹת אִישׁ יִשְׂרָאֵל, יִהְיֶה, 56
15 שְׁיֵשׁ בּוֹ בַּעֲצָם מִהוּתוֹ הָעֲנִיָּן 57
16 דְּ"פָנִים בְּפָנִים דְּבַר הָרִי" 58
17 עֲמָכֶם" (פנ"ל), והפנימיות שלו 59
18 מחוברת בפנימיות האלקות 60
19 וּכְתִיב־36 אֲנֹכִי הָרִי" אֶלְקִיךָ, 61
20 שם ה' שְׁקִשׁוֹר לַעֲצָם הָאֱלֹקִית הוֹפֵךְ 62
21 לְהִיּוֹת כְּחֶךְ וְחִיּוּתָךְ יוֹרֵד וּמִתְלַבֵּשׁ 63
22 וּפּוֹעֵל בְּאֵדָם וּבְעוֹלָם, הִנֵּה דְּבוּרֹךְ 64
23 שֶׁל הַקֶּבֶץ" הַחֲשִׁיב כְּמַעֲשֵׂהָ 37 65
24 (כדברי המדרש, "לזרעך נתתי וגו'... ר' 66
25 הונא ור' דוסתאי בשם רשב"ג אף 67
26 מאמרו של הקדוש-ברוך-הוא מעשה 68
27 שנאמר לזרעך נתתי, אתן את הארץ 69
28 הזאת אין כתיב כאן אלא נתתי את 70
29 הארץ הזאת...), וגם בענינו, 71
30 ה"דיבור" של הקדוש-ברוך-הוא עם 72
31 בני ישראל באופן של "פנים בפנים", 73
32 גורם שְׁנַעֲשֵׂה בֶן בְּפוֹעֵל בְּכָל 74
33 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּבַעֲצָם 75
34 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל כָּל יִהּדִי מִחוּבְרַת 76
35 וּמֵאֻחָדָת עִם הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ- 77
36 בְּרוּךְ-הוּא, וְכָל הָעֲבוּדָה בְּזֶה 78
37 שֶׁעַל הָאָדָם לַפְּעוֹל וּלְעוֹשׂוֹת מִצִּדּוֹ 79
38 אֵינֶה אֶלָּא שְׁוִימָשׁוֹן הָעֲנִיָּן 80
39 שֶׁכָּבֵד קִיָּם, וִיצָא וִיתְגַּלָּה מִן הַהֶעָלָם אֶל הַגּוֹלִי, שְׁעָנִין זֶה שֶׁל 81
40 הַשִּׁיכּוֹת שֶׁלֹּא לְאֱלֹקִיּוֹת יִהְיֶה מוֹשֵׁל וְשׁוֹלֵט בְּכָל עֲנִיָּנוֹ שֶׁל הָאָדָם 82
41 עֲצָמוֹ וְאֶפִּילוֹ בְּחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם שְׁמוּטָל עָלָיו לְבַר וּלְהַעֲלוֹת לְקְדוּשָׁה. 83
42 וְכִידּוּעַ הַפֶּסֶק-דִּין 38 שֶׁל הַרְמַב"ם לְגַבִּי הַחַיִּיב לַתַּת גַּט לַאֲשֶׁתוֹ שְׁבִית 84

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחבורות ושיכות זו לזו בתורה, על-פי מה שאמרו בגמרא⁴¹
- 2 אחת מהמדות שדורשין בהן את התורה ולומדים באמצעותה
- 3 הלכות בתורה שבעל-פה מפסוקי התורה שבכתב היא "גורעין
- 4 ומוסיפין ודורשין". והינו, שבבדי לבא להענין ד'דורשין',
- 5 "כי תדרשנו בכל לבבך ובכל
- 6 נפשך", חיפוש ובקשה מתוך רצון
- 7 להתקרב לאלקות הרי זה על-ידי
- 8 העבודה ד'גורעין ומוסיפין',
- 9 וכפי שמבאר⁴² שהענין
- 10 ד'גורעין' הינו לגרוע להפחית
- 11 בענינים הבלתי רצויים,
- 12 ובכללות הינו דיוק יותר
- 13 וזהירות רבה ב'סור מרע',
- 14 והענין ד'מוסיפין' הינו
- 15 להוסיף בענינים הרצויים,
- 16 להוסיף בעשה טוב. ועל-
- 17 ידי-זה בזכות הזהירות ב'סור מרע'
- 18 וההוספה בעשה טוב נעשה
- 19 הענין ד'דורשין', "כי
- 20 תדרשנו בכל לבבך ובכל
- 21 נפשך" (שעל-ידי-זה נעשה
- 22 "ובקשתם משם את הו')
- 23 אלקיך ומצאת", כנ"ל כמבואר
- 24 לעיל באריכות).
- 25 ה) אָמַנְם עֲדִין צָרִיךְ לְהִבִּין,
- 26 לשם מה יש צורך בכל העבודה
- 27 האמורה של "ובקשתם" וכן "גורעין
- 28 ומוסיפין" שהיא עבודה ויגיעה גדולה
- 29 כדי להגיע ל"מצאת" על ידי עבודת
- 30 התשובה שצריך לשנו פסק-דין
- 31 ברור לכל הפוסקים, אשר
- 32 מבלי הבט על מעמדו ומצבו
- 33 הקודם של האדם, הנה על-ידי
- 34 הרהור תשובה בלבד נעשה
- 35 צדיק גמור⁴³, ולכן המקדש את
- 36 האשה "על מנת שאני צדיק גמור", גם
- 37 אם ידוע לנו שער עתה היה במצב
- 38 שונה לחלוטין, "הרי זו מקודשת" או
- 39 לכל הפחות "ספק מקודשת" ונהרי
- 40 לכל אחד ואחד מישאאל יהיה
- 41 מי שיהיה יש הרהורי תשובה
- במה פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בְּחֹדֶשׁ
- אֵלּוּל, שהוא זמן מסוגל במיוחד לתשובה, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה
- בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, לפי הנהגים לומר 'סליחות' בימים האחרונים של
- החודש שֶׁלְהִיוֹתָם הַסּוּיָם וְהַחֹתָם שֶׁל חֹדֶשׁ אֵלּוּל, וְהַכֹּל
- הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַחִיתוּם⁴⁴,
- במקורו, מושג הלכתי בדיני ברכות
- (כדברי הגמרא שהטועה ופותח את
- ברכות קריאת שמע של ערבית
- בפתחה של שחרית, "יוצר אור", אבל
- חתם ב"מעריב ערבים" יצא, כי
- החתמה היא הקובעת, וכך בכל ענין,
- הסיום והחזרת חשוב במיוחד, וכן
- בענינו, כימי הסליחות שבסיום וחזרתם
- חודש אלול בוודאי שעבודת התשובה
- היא ביתר שאת הרי בודאי שאין
- עיקר עבודתו בתשובה, ואם-
- כן הרי הוא כבר צדיק גמור,
- ואדרבה, כיון שגם הדונות
- נעשו לו פְּזִיזוֹת⁴⁵, כדברי
- הגמרא שבתשובה בדרגה גבוהה גם
- העבירות שנעשו במיד הופכות
- לזכיות, הרי יש לו למי שחטא
- ועשה תשובה זְכִיּוֹת שְׁלֵא בְּעָרְךָ
- ללא כל יחס והשוואה לגבי צדיק
- גמור⁴⁶, ואם-כן מהו הצורך
- בכללות הענין ד'ובקשתם
- משם גו' כי תדרשנו גו',
- שבשביל זה צריכה להיות
- הקדמת העבודה ד'גורעין
- ומוסיפין' והרי גם ללא זאת בוודאי
- כל אחד כבר נמצא במצב נעלה
- ביותר?
- אף הענין הוא, דהנה היציר-
- הרע הנקרא "דער
- קלוגינקער"⁴⁷, ה'ערמומי'
- שמתחכם לכל אחד ואחד
- לפי ענינו, בא ומסביר לו:
- הֵיכָן מְרוּמָז עֲנִין הַנְּסִיָּה בַּתּוֹרָה, עַל-פִּי מַה
- שָׁאֵמְרוּ בַּגְמָרָא⁴¹ אחת מהמדות שדורשין בהן
- את התורה היא "גורעין ומוסיפין".
- וְהֵינּוּ, שֶׁבְּכַדִּי לְבָא לְהַעֲנִין ד'דורשין', "כי
- תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך", הרי זה
- עַל-יְדֵי הַעֲבֹדָה ד'גורעין ומוסיפין', וכפי
- שֶׁמְבָאֵר⁴² שֶׁהַעֲנִין ד'גורעין' הינו לגרוע בענינים
- הבלתי רצויים, ובכללות הינו דיוק יותר ב'סור
- מרע', והענין ד'מוסיפין' הינו להוסיף בענינים
- הרצויים, להוסיף בעשה טוב. ועל-ידי-זה
- נַעֲשֶׂה הַעֲנִין ד'דורשין', "כי תדרשנו בכל לבבך
- ובכל נפשך" (שעל-ידי-זה נעשה "ובקשתם
- משם את הו' אלקיך ומצאת", כנ"ל).
- ה) אָמַנְם עֲדִין צָרִיךְ לְהִבִּין, שֶׁהַרִי יִשְׁנו פֶּסֶק-
- דִּין בְּרוּר לְכָל הַפּוֹסְקִים, אֲשֶׁר מִבְּלִי
- הִבֵּט עַל מַעְמָדוֹ וּמַצְבּוֹ הַקּוֹדֵם, הֵנָּה עַל-יְדֵי
- הַרְהוּר תְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה צָדִיק גָּמוּר⁴³, וְהַרִי לְכָל
- אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ הַרְהוּרִי תְּשׁוּבָה כַּמָּה
- פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה
- בְּחֹדֶשׁ אֵלּוּל, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בִּימֵי
- הַסְּלִיחוֹת, שֶׁלְהִיוֹתָם הַסּוּיָם וְהַחֹתָם שֶׁל חֹדֶשׁ
- אֵלּוּל, וְהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַחִיתוּם⁴⁴, הַרִי בּוֹדָאִי
- שֶׁאִין עֵיקֶר עֲבֹדָתוֹ בַּתְּשׁוּבָה, וְאִם-כֵּן הַרִי הוּא
- כָּבֵר צָדִיק גָּמוּר, וְאֶדְרָבָה, כִּינּוּן שֶׁגַּם הַדּוֹנוֹת
- נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכִּיּוֹת⁴⁵, הַרִי יֵשׁ לוֹ זְכִיּוֹת שְׁלֵא בְּעָרְךָ
- לְגַבִּי צָדִיק גָּמוּר⁴⁶, וְאִם-כֵּן מַהוּ הַצּוּרָה בְּכָלְלוֹת
- הַעֲנִין ד'ובקשתם משם גו' כי תדרשנו גו',
- שֶׁבְּשִׁבְלִי זֶה צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַקְּדָמַת הַעֲבֹדָה
- ד'גורעין ומוסיפין'.
- אָף הַעֲנִין הוּא, דִּהְנֶה הַיִּצִּיר-הָרַע הַנִּקְרָא "דְּעַר
- קְלוּגִינְקֶער"⁴⁷, שֶׁמֶתְחַכֵּם לְכָל

(41) זבחים כה, א. (42) ראה גם ד"ה כי עמך הסליחה תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 220 ואילך). (43) ראה קדושין מט, ב. אור זרוע סק"ב. לקו"ת ר"פ דברים (א, ב). וראה תניא פ"א. (44) ברכות יב, א. (45) יומא פו, ב. תניא פ"ז. (46) ראה דרמ"צ קצא, סע"א. (47) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 124. ספר השיחות תר"ץ ע' 119. תש"ז ע' 113.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הן אִמַּת שֶׁהָיָה צָדִיק גָּמֹר [וְהָאִמַּת הוּא כֵּן, כִּנּוּי שֶׁעַל-יְדֵי
2 הִרְהוּר תְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה צָדִיק גָּמֹר, שֶׁזֶה פֶּסֶק-דִּין לְמִטָּה
3 בְּנוֹגֵעַ לְקְדוּשֵׁין, כְּמוֹסֵב לַעֲלִי, לַעֲנִין הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי שֶׁהוּא צָדִיק
4 גָּמֹר, שֶׁקָּשׁוּר גַּם עִם זֻלְתוֹ, וְעַד שֶׁזֶה נֹגֵעַ לְבָנִים וּבָנֵי בָנִים
5 עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת עַד
6 סוּף כָּל הָעוֹלָם, וּבַעֲנִין חֲשׁוֹב כֹּל
7 כִּךְ בּוֹדָאִי שֶׁזֶה פֶּסֶק דִּין אִמִּיתִי
8 לְחַלּוּטִין], וְיִתְרָה מְזֵה, שֶׁהִנָּךְ
9 גַּם בַּעַל-תְּשׁוּבָה, מִכָּל-מְקוֹם
10 הֵיכָל ה' עֲרֻמוֹמִי מִנְסָה לִמְנוּעַ גַּם מִמִּי
11 שֶׁנִּמְצָא בְּמִצַּח נִעְלָה כֹּל-כֵּךְ לַעֲבֹד אֶת
12 ה' כְּדַבְעִי, וְטוֹעֵן כִּלְפֵּי מִצַּד
13 הָעֲנִינִים שֶׁהָיוּ בְּעֶבְרָה, עֲלִיד
14 לְהַתְּבֹנֵן: מִי אֲנִי וּמָה אֲנִי
15 שְׂאוּכָל לְגַשֵּׁת לַעֲבֹד אֶת
16 הָיִי, וְהִלָּא הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי
17 הַשָּׁמַיִם כְּפִשְׁטוֹ [וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
18 בְּרוּחַנִיּוֹת, הַאֲנָשִׁים שֶׁהֵם נִעְלִים
19 מֵאֵד, בְּבַחֲנֵת 'שָׁמַיִם', אֵלֶּי שָׁכַל
20 יְמִיָּהם הֵיטָה עֲבֹדָתָם בְּאוֹפֶן
21 דְּשָׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם, צָדִיקִים
22 שֶׁתִּמֵּד עֲבָדוֹ אֶת ה' כְּדַבְעִי וּבִאֲוֶפֶן
23 נִעְלָה וּמִכָּל-מְקוֹם] לֹא
24 יִכְלָלָהּ, אֵינָם כֹּלִים לְהִשְׁרָאָה
25 הַשְׁכִּינָה, וְכִמּוֹ שֶׁנִּאֲמַר לְגַבִּי בֵּית
26 הַמְּקֹדֶשׁ וְאָף כִּי הִבִּיתָ הָהָה⁴⁸
27 שֶׁגַּם הוּא לֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת כְּלִי רִאשִׁי
28 לְגַמְרִי לְהִשְׁרָאָה הַשְׁכִּינָה לְמִטָּה,
29 בְּדוֹמָה לְשָׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם, וְאֵיךְ
30 אֶפְשָׁר⁴⁹ יִיחָדן שֶׁלֹּאֲחֲרֵי
31 שֶׁבְּעֶבְרָה הָיוּ אֲצִלּוֹ עֲנִינִים
32 בְּלִתִּי רְצוּיִים, יְקוּיִם בּוֹ
33 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם⁵⁰, בְּתוֹךְ כָּל
34 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל⁵¹, וְעַד
35 בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא הַבַּעַל-תְּשׁוּבָה
36 בַּעֲצֻמוֹ נַעֲשֶׂה דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרֵךְ,
37 מְקוֹם רִאשִׁי וּמִתְאִים לְהִשְׁרָאָה הַשְׁכִּינָה
38 שֶׁעֲנֵן הִדְרָה הוּא שָׁכָה
39 נִמְצָא הִדְרָה עִם כָּל
- עֲנִינִי, דְּבַר שְׂמִדְּגִישׁ בִּיטוּר אֶת שִׁיכּוּתוֹ לְדִירָה, וְעַד שֶׁגַּם מִהוּתוֹ⁴⁰
וְעֲצֻמּוֹתוֹ הוּא בְּגִלְיָה בְּדִירָה⁵² כְּמִשַּׁלְּחַן הַמֶּלֶךְ שֶׁרָק בְּמִקּוֹם מְגֻרִיו הוּא
לֹא לֹכֵשׁ בְּגִדֵּי מַלְכוּת הַמַּכְסִּים עַל מַהוּתוֹ. וְהַמַּעֲנֶה לָזֶה הַתְּשׁוּבָה לְטַעֲנוֹת
אֵלּוּ שֶׁל הֵיכָל שְׂבָחָהּ הוּא מִנְסָה לִמְנוּעַ מִהַעֲוֵשָׁה תְּשׁוּבָה לַעֲבֹד אֶת ה' כְּרִאשִׁי,
הוּא בְּכָתוּב וּבְכָשֶׁתָּם מִשָּׁם
אֶת הָיִי אֶלְקִיד וּמִצָּאָהּ כִּי
תִּדְרָשְׁנוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל
נַפְשְׁךָ, הֵינִי, שְׁלֵמִירוֹת כָּל
הָעֲנִינִים שֶׁהָיוּ אֲצִלּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
"שָׁם", כְּשֶׁהִיָּה רְחוֹק מֵאֲלוֹקוֹת,
הֵנָּה "מִשָּׁם" גּוֹפָא מִתּוֹךְ
הִרְחֹק עֲצֻמוֹ יִבְקָשׁ וְיִדְרֹשׁ
וְיִמְצָא אֲלוֹקוֹת, שֶׁהָיִי גַּם
בְּהִיּוֹתוֹ "שָׁם" אֲפִילוֹ בְּשַׁעַת
שֶׁחֲטָא וְהִיָּה רְחוֹק הֵיכָל בּוֹ חֵלֶק
אֶלְקָה מִמַּעַל מִמַּשָּׁ⁵³, אֲשֶׁר
גַּם בְּשַׁעַת הַחֲטָא הֵיטָה הַנִּשְׁמָה
שֶׁהָיָה חֵלֶק אֲלוֹקָה מִמַּעַל, בְּאִמְנָה
אֲתוֹ יִתְבָּרֵךְ⁵⁴, וְלֹא נִפְרָדָה חֶסֶד
וְשִׁלּוֹם מֵאֲלוֹקוֹת, וְלֹא עוֹד אֵלָּא
שֶׁעֲנֵן זֶה הַעֲבֹדָה שֶׁאֲפִילוֹ בְּשַׁעַת
הַחֲטָא הַחֵלֶק הַפְּנִימִי שֶׁל הַנִּשְׁמָה לֹא
נִפְרָד מֵאֲלוֹקוֹת וְאֲפִילוֹ לֹא נִפְגַּם פְּעֵל
שֶׁיֵּבֵא לִידֵי הִרְהוּר תְּשׁוּבָה
שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה צָדִיק
גָּמֹר כְּמִבּוֹאָה לַעֲלִי בְּאִרְכּוֹת שֶׁגַּם
עַל יְדֵי הִרְהוּר תְּשׁוּבָה בְּלִבָּד יִכּוֹל
הָאָדָם לְהַתְּחַפֵּן לִצְדִיק גָּמֹר.
וְעַל-יְדֵי הַתְּבֹנְנוֹת זֹו
(וּבְכָשֶׁתָּם מִשָּׁם גו'), בְּמַעֲלָה
שֶׁל עֲבֹדָה הַתְּשׁוּבָה, יָבֵא לַעֲבֹדָה
ה' מִתּוֹךְ שִׁמְחָה וְטוֹב לְכָב
דִּקְאָה, כְּמִבְּאֵר בְּתִנְיָא⁵⁵
הַמְּשַׁל מִשְׁמַחַת הַדְּיוּט וְשֶׁפֶל
אֲנָשִׁים בְּהַתְּקַרְבוֹתוֹ לְמִלָּךְ

(48) מַלְכִּים-ח, כִּז (וּשְׁמָ: אָף. אֲבָל כֵּן הוּבָא בְּכָלִי יִקָּר פְּקוּדֵי לֹט, מַג). (49) מִכָּאן עַד סוּף הַפָּרָק, דִּיבַר כִּי אֲדַמּוּרִי שְׁלִיטִ"א בְּרֹב הַתְּרַגְּשׁוֹת, כֹּאשֶׁר מִיִּדִּי פַעַם נִקְטַע קוֹלוֹ בְּכִי (הַמּוֹ"ל). (50) תְּרוּמָה כֹה, ח. (51) רָאָה רֹאשִׁית חֲכָמָה שַׁעַר הָאֲהָבָה פ"ו קְרוֹב לְתַחֲלִילוֹ (ד"ה וְשִׁנִּי פְּסוּקִים). שְׁל"ה סט, א. רֹא, א. שְׁכָה, ב. שְׁכָה, ב. לְקוּ"ת נִשָּׂא כ, סע"ב. (52) רָאָה מֵאֲמָרִי אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן תַּקְס"ה ח"א ע' תַּפְט (וְעַם הַגְּהוּת וְכו' - אוֹהֶ"ת שֶׁה"ש ח"ב ע' תַּרְעַט וְאִילָךְ). אוֹהֶ"ת בִּלְק ע' תַּקְצוֹ. סה"מ תַּרְל"ה ח"ב רִישׁ ע' שִׁנְג. הַמִּשְׁךְ תַּרְס"ו ס"ע ג. (53) רָאָה תַּנִּיא רַפ"ב. (54) תַּנִּיא סַפְכ"ד. (55) פֶּל"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּשֶׁר־וְדָם הַמֵּתֶאֱכָסֵן וְדָר אֹתוֹ עֲמֹ בְּבֵיתוֹ כֹּי, הִינֹ, 1
 2 שְׁלֵמֹת מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ בְּעֶבֶר, זָכָה לְהִיּוֹת אוֹשְׁפְזִיכֵן מֵאַחַר, 2
 3 נוֹתֵן אֲכִסְנִיָּה לְגִבּוֹרָה⁵⁶, שֶׁהוּא עֲנִין קִרְבַּת וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי 3
 4 הַמְּלָכִים הַקָּבֵ"ה בְּעֲצָמוֹ, אֲצֵל הָאָדָם שֶׁשָּׁעָה תִּשְׁכַּח וְהָרִי "בְּאֹר 4
 5 פְּנֵי מֶלֶךְ כְּשֶׁנִּמְצָאִים מִלֵּךְ פְּנֵי הַמֶּלֶךְ 5
 6 אוֹי זֹכִים לִשְׁפַע שֶׁל חַיִּים⁵⁷, 6
 7 שֶׁכָּל עֲנִינֵי הַמֶּלֶךְ הֵם מֵתוֹךְ 7
 8 שְׁמִיחָה דוֹקָא, כִּי "מֶלֶךְ פּוֹרֵץ 8
 9 גֶּדֶר"⁵⁸, וְאֵין לִפְנֵי שׁוֹם הַגְּבֻלֹת, 9
 10 וְ"שְׁמִיחָה פּוֹרֵץ גֶּדֶר"⁵⁹, וְכִפִּי 10
 11 שְׂרוּאִים בְּפוֹעַל שֶׁכֹּאשֶׁר הָאָדָם הוּא 11
 12 בְּשִׁמְחָה הָרִי הוּא יוֹצֵא מִגְּדֵרוֹ 12
 13 וּמֵהַגְּבֻלֹת הָרְגִילוֹת שֶׁלוֹ וּמַצִּיד זֶה 13
 14 צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוֹדַת 14
 15 הַתְּשׁוּבָה מֵתוֹךְ שְׁמִיחָה דוֹקָא, 15
 16 וְעַד לְשִׁמְחָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר 16
 17 מֵהַשְּׁמִיחָה שֶׁל כָּל שָׂאֵר 17
 18 הַמַּצְוֹת כִּי הַקִּירּוֹב לְאִלּוּקוֹת שַׁעֲלִי 18
 19 יְדֵי עֲבוֹדָה זֹה הוּא בֵּיתָר שֶׁאֵת. 19
 20 וְעַד עֲנִין בְּעֲבוֹדַת ה' הַמִּיּוֹחֶדֶת 20
 21 לְחֹדֶשׁ אֱלֹל, עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, בְּמָה 21
 22 שֶׁתִּכְתּוֹב וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם גּו', 22
 23 שְׁלֵמִידִים קַל־וְחוֹמֶר מֵאֱלוֹ 23
 24 הַנִּמְצָאִים "שֵׁם", בִּרְיֻחֹק 24
 25 מֵאִלּוּקוֹת, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ 25
 26 וְ"לֵ"ל⁶⁰ בְּגִמְרָא אִם לְעוֹבְרֵי 26
 27 רְצוֹנוֹ קָךְ, לְעוֹשֵׁי רְצוֹנוֹ עַל־ 27
 28 אַחַת־כְּפָמָה וְכָפָמָה אִם הַקְּדוּשָׁה־ 28
 29 בְּרוּךְ־הוּא מִשְׁפִּיעַ רוּחַ טוֹבָה לְעוֹבְרִים 29
 30 עַל רְצוֹנוֹ, קַל־וְחוֹמֶר שִׁישְׁפִיעַ רוּחַ 30
 31 טוֹבָה לְעוֹשֵׁי רְצוֹנוֹ, וְכֵן גַּם בְּעֵינֵינוּ 31
 32 שֶׁאִפְשָׁר וְצִרִךְ לְלִמּוּד הוֹרָאָה בְּעֲבוֹדַת 32
 33 ה', כֹּל־שֶׁכֵּן וְקַל־וְחוֹמֶר מֵאֱלֹהִים 33
 34 הַנִּמְצָאִים "שֵׁם" בִּרְיֻחֹק מֵאִלּוּקוֹת, כִּפִּי 34
 35 שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמִבְּאֵר. 35
 36 וְהָעֲנִין בְּזֶה, שְׁמִיחָתוֹ 36
 37 בְּהִנְעֻשָׁה בְּעוֹלָם מִסְכִּיבוֹ, 37
 38 וְרוֹאֶה שִׁישְׁנָם שׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל 38
 39 כֹּי, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּכֶשֶׁה אַחַת 39
 40 בֵּין שְׁבָעִים זָאִבִּים⁶¹, וְיִדְעַ 40
 41 אֶת הָאֱמֶת – כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב אֱמֶת 41
- 1 הִינֹ, לְעוֹלָם⁶², הָאֱמֶת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא קִיִּימָה בְּעַצְמָהּ גַּם בְּעוֹלָם 1
 2 כִּפִּי שֶׁהוּא גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי – וּלְמִדּוֹת שְׁנֵאוֹהָ 2
 3 לְכֹאֲרוֹהָ שְׁשׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל חֲזָקִים וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָשִׁים, הָאֱמֶת הִיא שְׁאֵין לָהֶם 3
 4 מַצִּיאוֹת כָּלֵל מִצִּד עֲצָמָם, וְעַל־אַחַת־כְּפָמָה וְכָפָמָה שְׁאֵין 4
 5 לָהֶם כֹּחַ מִצִּד־עֲצָמָם, וְאֵין 5
 6 זֶה אֱלֹא נִסְיוֹן לְרַגַע קָטָן, 6
 7 שִׁ"מִּנְסָה הָרִי אֱלֹקִיכֶם אֲתִכֶּם⁶³, "מִנְסָה" גַּם 7
 8 מִלְּשׁוֹן "גַּם דִּגְל גְּבוּהָ עַל 8
 9 הַהָרִים"⁶⁴, הִינֹ, שֶׁמִּצָּבֶם הַנְּחֻתָּה 9
 10 לְכֹאֲרוֹהָ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נִסְיוֹן 10
 11 שֶׁהַכּוֹנֵה וְהַמְּטֵרָה שֶׁלוֹ הִיא בְּכֹדִי 11
 12 לְהַגְבִּיֵּה אֶת יִשְׂרָאֵל לְדִרְגָּא 12
 13 וּמַעֲלָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ 13
 14 שֶׁהָיוּ לִפְנֵי־זֶה⁶⁵, קוֹדֶם הִירִידָה 14
 15 וְהַנִּסְיוֹן, דָּאָף שֶׁגַּם לִפְנֵי־זֶה 15
 16 הָיוּ בְּדִרְגָּא נְעֻלִית, מִכָּל־ 16
 17 מְקוֹם מַגְבִּיֵּהִים אוֹתָם לְמַעֲלָה 17
 18 יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ דִּיק הַלְשׁוֹן "גַּם עַל 18
 19 הַהָרִים", לְמַעֲלָה גַּם מִבְּחִינַת 19
 20 הָרִים הַגְּבוּהִים. אֲמָנָם, אֶף־ 20
 21 עַל־כִּי שְׁמִיחָתוֹתָם שֶׁל שׁוֹנָאֵי 21
 22 יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֱלֹא בְּשִׁבִּיל עֲנִין 22
 23 הַנִּסְיוֹן, הָרִי לְעַת־עֲתָה, לְרַגַע 23
 24 קָטָן⁶⁶ שְׁבוּ מִתְּרַחֵשׁ הַנִּסְיוֹן, יֵשׁ 24
 25 לָהֶם מַצִּיאוֹת וְכֹחַ כֹּי, 25
 26 וּבְהִכָּרַח לֹמֵר שְׁאֵין זֶה מִצִּד 26
 27 סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הַסֵּדֶר הָרְגִיל 27
 28 שֶׁל הַמִּשְׁכַּת וִירִידַת הָאוֹר הָאֱלֹקִי 28
 29 לְעוֹלָם מִמְּדִירִיגָה לְמִדְרִיגָה שֶׁהָרִי 29
 30 בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל יִירֵדָה 30
 31 וְהַמִּשְׁכַּת הָאוֹר בְּאוֹפֵן מְסוּדָה וְהִדְרָגָה 31
 32 הַהִשְׁפָּעָה הִיא עַל־כִּי דִין 32
 33 וְחִשְׁבוֹן, וּמִשֵּׁם אִי־אֶפְשָׁר לֹא 33
 34 יִתְכַּן שִׁישְׁמִשְׁךְ לָהֶם הַשְּׁפָעָה 34
 35 הַחַיּוֹת, שֶׁהָרִי הֵם מִנְּגִידִים לְאִלּוּקוֹת 35
- 1 שְׁמִיחָתוֹתָם אֵינָה אֱלֹא בְּשִׁבִּיל עֲנִין הַנִּסְיוֹן, הָרִי לְעַת־עֲתָה, לְרַגַע קָטָן⁶⁶, יֵשׁ 1
 2 לָהֶם מַצִּיאוֹת וְכֹחַ כֹּי, וּבְהִכָּרַח לֹמֵר שְׁאֵין זֶה מִצִּד סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁהָרִי 2
 3 בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַהִשְׁפָּעָה הִיא עַל־כִּי דִין וְחִשְׁבוֹן, וּמִשֵּׁם אִי־אֶפְשָׁר 3
 4 שִׁישְׁמִשְׁךְ לָהֶם הַשְּׁפָעָה הַחַיּוֹת, וְעַל כֵּן צְרִיךְ לֹמֵר שְׁנִמְשָׁךְ לָהֶם מִבְּחִינָה 4

(56) לשון חז"ל - יומא יב, א. וראה תניא פל"ד. (57) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, ב ואילך. (58) פסחים קי, א.

(59) נתבאר בסה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. (60) נדרים נ, ב. (61) ראה תנחומא תולדות ה. (62) תהלים קיז, ב. (63) פ' ראה יג,

ד. (64) ראה סהמ"צ להצ"ע עג, א. (65) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 203 ואילך. (66) ע"פ ישע"י נד, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ואיך ייתכן שיקבלו השפעה מאלוקות וְעַל כֵּן צָרִיךְ לומר שְׁנִמְשָׁךְ
2 לָהֶם מִבְּחִינָה שְׁלֵמָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּחִינָה שְׁלֵמָה אֵין
3 הַבְּדִילִים וְשֵׁם "כַּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה" וְכִדְיוּק הַלְשׁוֹן "עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ",
4 שְׁזָהוּ עֲנִינֵי שֶׁל הָעֲבָרָה דִּילוג עַל סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁעַל-פִּי
5 הָרְצוֹן וּמִצַּד בְּחִינָה זוֹ אֲכָן אֵינִם
6 יְכוּלִים לִקְבֹּל שְׁפַע וְחַיּוּת, אֲלֵא
7 שְׁנִמְשָׁךְ וְנִשְׁתַּלְשַׁל מִבְּחִינָה
8 שְׁלֵמָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
9 דֶּרֶךְ נְפִילָה וְלֹא בִּדְרֵךְ הַשְּׁפַעָה
10 יִשְׁרָה בְּאוֹפֶן מְסוּדֵר כּו', בְּמִבְּאֵר
11 בְּמִקוֹם אַחֵר⁶⁷ בְּאוֹרָה
12 (וּמִבְּאוּר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' לְרַבֵּנוּ הַזֶּקֶן,
13 פֶּרֶשֶׁת רֹאחַ: "וְהִטַּעַם שְׁהִנְיֻנוֹת
14 מִבִּיָּאִים אֶת הָאֵדָם לִידֵי דַעַת כִּי הִנֵּה
15 הִנְיֻנוֹת הַגִּם שִׁירָדוּ בְּחִסְתָּר פָּנִים
16 לִהְיוֹת מִסְתִּירִים עַל חַיּוּת ה' וְקִדְוַתָּהּ
17 יִתְבָּרַךְ הִנֵּה מוֹסְתֵר בְּהֵם חַיּוּת אֱלֹקֵי
18 כְּעִנִּינֵי ה' אָמַר לוֹ קָל כּו' וְכַמֵּאֵמֶר
19 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל גָּלוּ לְבָבֵל שְׂכִינָה עִמָּהֶם
20 שְׁהִיא הִיא הַמִּסְתַּתֶּרֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּשַׁר
21 שֶׁל בָּבֶל לִהְיוֹת הוּא הַמוֹשֵׁל וְלִהְיוֹת
22 יִשְׂרָאֵל נִתּוֹנִים תַּחְתּוּיוֹ. וְהִנֵּה הַחַיּוּת
23 אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִטָּה מִטָּה בַּהֶעֱלֵם וְהִסְתַּר
24 פָּנִים יִסּוּדָתוֹ בְּהַרְיָ קֹדֶשׁ מִמְּקוֹם גְּבוּה
25 מֵאֵד נִעְלָה מִמְּדֻרְגּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּקִדּוּשָׁה
26 כְּנוֹדֵעַ מִמְּשַׁל נְפִילַת הַחוּמָה כּו' אֲלֵא
27 שֶׁנֶּפֶל וִירַד מִטָּה מִטָּה בְּסֵתֶר הַמְּדֻרְגּוֹת
28 וְכַשֶּׁעֲמוֹד הָאֵדָם בְּנִסְיוֹן וּמִתְגַּבֵּר נֶגֶד
29 כָּל מוֹנֵעַ אִזִּי קוֹרֵעַ כָּל הַמִּסְכִּים
30 הַמִּסְתִּירִים וּמַעֲלִימִים אֹרֶךְ וְחַיּוּת ה'
31 וְנִמְצָא שִׁיּוּצָא אֹרֶךְ וְחַיּוּת ה' מִהֶעֱלֵם אֵל
32 הַגִּילּוּי וְנִמְשָׁךְ גִּילּוּי זֶה נִבְּשָׁה לְהַמְשִׁיךְ
33 לָהּ בְּחִינַת דַּעַת וְהַתְּגַלּוּת אֱלֹקוּתָהּ
34 "יִתְבָּרַךְ" אֲלֵא, שְׁעֵנִין זֶה הַשְּׁפַעָה
35 הַשְּׁפַעָה וְהַחַיּוּת לְצַד שֶׁל הִיפֹךְ הַקִּדּוּשָׁה
36 מִמְּקוֹר שְׁלֵמָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
37 הוּא רַק בְּמֵאֵן דְּשִׁדִּי בְּתֵר
38 בְּתַפּוּי⁶⁸, כִּמִּי שֶׁמִּשְׁלִיךְ מֵאֲחֹרֵי
39 כְּתַפּוּ (הַשְּׁפַעָה חִיצוֹנִית בְּלִבֵּד מִבְּחִינַת
40 "אֲחֹרִיִּים") וְגַם זֶה גּוֹפָא הַשְּׁפַעָה זוֹ עֲצָמָה
41 אֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, כְּנִל. וְלִכֵּן, מִיָּד בְּרִגְעָה
- קִטָּן, כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרִים (מ'כַּאפֵּט זִיךְ תּוֹפְסִים, שְׁמִים לֵב) וּפּוֹנִים
אֵל הַיְּיָ אֱלֹקֵינוּ, אִזִּי הַיְּיָ אֱלֹקֵינוּ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנִיךְ
לְהַצִּילָהּ וְלִתֵּת אוֹיְבֶיהָ לְפָנֶיהָ⁶⁹.
וּכְמוֹ-כֵּן כֶּשֶׁם הוּא בְּנוֹעַ לְהַצִּיל מִיֵּד הַשּׁוֹנָאִים שֶׁכַּאֲשֶׁר עוֹמְדִים
בְּנִסְיוֹן זֹכִים לְהַצִּילָהּ, כֵּן הוּא
בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית, שְׁגָם
כַּאֲשֶׁר אֵין נִתְּנָה מְקוֹם
לְטַעֲנָה (ס'אִזִּי נִיטָא וְוֹאֵס צוֹ
צוּטְשֶׁעֶפֶען זִיךְ אֵין בְּמֵה
'לְהִיטַפֵּל' וְלִהְיוֹת) עַל פְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּחִדּוּשׁ אֱלֹל, וּבְפֶרֶט
בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, כִּי כִּבְר עֲשׂוֹ
תְּשׁוּבָה עַל הַכּוֹל מְלִבֵּד הַהִסְפָּרָה
וְטַעֲנַת הִיצֵר דְּמִי אֲנִי וְזִמָּה אֲנִי
כו', מִצַּד הָעֲנִינִים שְׁהִיוּ
אֲצִלוּ בְּעֶבֶר (כְּנִל), הִנֵּה
אֲדַרְבָּה, וּבְקִשְׁתָּם מִשְׁם גּו',
וּמִתְבּוֹנִים בְּקִלְיוֹמֵר הָאֵמֶר שְׁמָה
גּוֹפָא מִזֶּה עֲצָמוּ שְׁאֵין טַעֲנָה אַחֵר
מְלִבֵּד "מִי אֲנִי וְזִמָּה אֲנִי" יוֹדֵעַ הוּא
אֲשֶׁר "אִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ"
הַמְּשִׁכָּה הִיא מְלַמְעֵלָה
מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, הִנֵּה
"לְעוֹשֵׁי רְצוֹנוֹ", אֱלֹל
שְׁפּוֹעֵלִים אֶת הָרְצוֹן, עוֹשִׁין
מְעוֹרְרִים וּפּוֹעֵלִים אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל
מְקוֹם⁷⁰, וְעוֹבְדֵתָם פּוֹעֵלֶת
לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָרְצוֹן מִשְׁרָשׁוֹ
וּמִקּוּרֹו, כִּיֵּן שְׁנִמְצָאִים בְּכָל
עֲנִינֵיהֶם לְמַעַלָּה מִסֵּדֶר
הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת - עַל-אַחַת-
בְּמֵה-וּכְמָה שְׁנִשְׁפָּע לָהֶם
מִלְּמַעְלָה בְּכָל עֲנִינֵיהֶם בְּטַבֵּעַ
וּלְמַעַלָּה מִהֶטֶבֶע,
בְּהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת וּלְמַעַלָּה
מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, מִיָּדוֹ הַמְּלָאָה
הַפְּתוּחָה הַקִּדּוּשָׁה וְהַרְחֵבָה⁷¹
שֶׁל הַקִּדּוּשׁ-בִּירֵךְ-הוּא בַּעֲצוּמוֹ,
וְהַשְּׁפַעָה הִיא בְּגִשְׁמִיּוֹת
וּבְרוּחָנִיּוֹת גַּם יָחִיד, הֵן בְּעִנִּי הַפֶּרֶט וְהֵן בְּעִנִּי
הַצָּבִיר וְהַכָּלָל.

(67) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג. (68) תניא פכ"ב (כו, ב). (69) תצא כג, טו. (70) ראה לקו"ת ברכה צט, ג. ובכ"מ. (71) ברכה שלישית דברכת המזון.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) וְהָנָה בָּמָה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (סעיף ד) שְׁכָדִי שִׁיְהִיָּה הָעֲנָן
 2 ד'דורשין' (ובקשָׁתָם מִשֵּׁם גו' כִּי תִדְרָשְׁנוּ גו') 'דרישה' במובן
 3 של חיפוש ובקשה להתקרב לאלוקות צָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה סֵדֵר
 4 הָעֲבוּדָה ד'גורעין ומוסיפין', חיוזק בסור מרע (גורעין) ועשה טוב
 5 (ומוסיפין) מְבָאָר בְּהַמְאָמֵר⁷²,
 6 של הרבי הריי"צ משנת תש"ט
 7 דְּצָרִיף לְהִבִּין לְמָה הַסֵּדֵר
 8 הוּא דְּוָקָא בְּאוֹפֵן ד'גורעין
 9 ומוסיפין', שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת
 10 תַּחֲלָה 'גורעין' העבודה של
 11 התרחקות מעניינים בלתי רצויים
 12 וְאַחֲרֵיכָּךְ 'מוסיפין', העבודה
 13 של הוספה בעניינים רצויים הֲרִי
 14 'גורעין ומוסיפין' הוּא
 15 מְמַדּוֹת הַתּוֹרָה המידות שבהם
 16 התורה שכבת נדרשת ונלמדת בתורה
 17 שבעל-פה (פנ"ל מְדַבְּרִי הָרֹב
 18 הַמְּגִיד), וְעַל-פִּי הַתּוֹרָה הֵלָא הָאֱלֹקִים עָשָׂה
 19 הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאֲדָם
 20 יֵשָׁר, לֵלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּמִסֻּדּוֹת
 21 וְאִם-כֵּן צָרִיף לְהִיּוֹת סֵדֵר
 22 הָעֲבוּדָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,
 23 שֶׁתַּחֲלָה תִּהְיֶה הָעֲבוּדָה הַנַּעֲלִית
 24 יוֹתֵר ד'מוסיפין', הוֹסַפָּה
 25 בַּתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה
 26 מְמִילָא גַם הָעֲנָן ד'גורעין'
 27 הַפְּתָחָה עַד לְבִטּוֹל מוֹחֲלֵט בְּאוֹפֵן
 28 שְׁיִפְטָרוֹ לְגַמְרִי מִהֶעֱנִינִים
 29 הַבְּלָתִי רְצוּיִים וְלֹמָה כָּכָל זֹאת
 30 סֵדֵר הָעֲבוּדָה בְּפוּעַל הוּא שֶׁתַּחֲלָה
 31 'גורעין' ורק אחר-כך 'מוסיפין' ?
 32 וּנְקֻדַּת הַבְּאֹר בְּזֶה, שְׁכָדִי
 33 שֶׁהָעֲבוּדָה ד'מוסיפין' תַּפְּעַל
 34 בְּפִנְיֵימוֹת וּבְכָל עֲנָנָיו, וְעִנְיָנִי
 35 לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת יִחַדְרוּ בּוֹ
 36 בְּפִנְיֵימוֹת, צָרִיף לְהִיּוֹת סֵדֵר
 37 הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן ד'גורעין'
 38 תַּחֲלָה שִׁיפּוּתִית וּבִטּוֹל אֶת כָּל
 39 הָעִנְיָנִים הַבְּלָתִי רְצוּיִים וְאַחֲרֵיכָּךְ
 40 מוֹסִיפִין. אָמֵן, אַחֲרֵיכָּךְ
 41 מוֹסִיף בְּזֶה⁷³ בְּמֵאֵמֶר הַנּוֹכַח : אִם
 42 לֹא בְּעֲנָן הַתְּשׁוּבָה, שְׁזָהוּ
 43 עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה הִיא הַתְּגִלּוֹת
- יְתֵרָה מִהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁלֹא נִמְצְאוּ עֲבוּדָה שֶׁל לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמִּצְוֹת עַל דֶּרֶךְ הַרְגִּיל, הֲרִי זֶה פּוֹעֵל גַּם כְּשֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית הִיא
 בְּתוֹקָף כּוֹ' וְעֵדִין לֹא נִשְׁלָמָה הָעֲבוּדָה שֶׁל "גורעין", בִּטּוֹל הַדְּבָרִים
 הַבְּלָתִי רְצוּיִים. וְהֵנָּה, שֶׁהַסֵּדֵר ד'גורעין ומוסיפין' הוּא הַסֵּדֵר
 הַרְגִּיל וְהַרְצוּי כְּאֲשֶׁר הָעֲבוּדָה
 הִיא עַל-פִּי סֵדֵר הַתּוֹרָה,
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּפִי
 שֶׁהָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאֲדָם
 יֵשָׁר, כִּי עַל יְדֵי הַתְּקַדְּמָה וְהַחֲכָמָה שֶׁל
 "גורעין" פְּעוּלַת ה'מוסיפין' הִיא בְּעוֹמֵק
 וּבְפִנְיֵימוֹת יוֹתֵר, כְּמִבְּאֹר לְעִיל, אָבֵל
 כְּאֲשֶׁר הָעֲבוּדָה הִיא בְּאוֹפֵן
 דְּכַעֲלִי-תְשׁוּבָה, שְׁזָהוּי כְּלָלוֹת
 הָעֲבוּדָה בְּעֶקְבָּתָהּ
 דְּמִשְׁיָחָא⁷⁴, בְּגַלּל יְרִידַת הַדּוֹרוֹת
 בַּתְּקוּפָה זוֹ וְעַל-אַחַת-כֶּמֶה-
 וְכֶמֶה בַּחֲדָשׁ אֱלּוּל, וְעַל-
 אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה בִּימֵי
 הַסְּלִיחוֹת, שֶׁבָּהֶם בּוֹדָי עֵינִךְ
 הָעֲבוּדָה הִיא עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, אֲזִי
 אֵין נִפְקָא-מִיָּנָה בִּיצֵד וְתַחֲלִיל
 עֲבוּדָתוֹ וְגַם אִם הַתַּחֲלָה הִיא
 ב'מוסיפין' וְלֹא ב'גורעין', בְּסוּפוֹ שֶׁל
 דְּבַר הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים וְהַחַיִּיבִים
 יַפְעִלוּ פְּעוּלָתָם, וְאַדְרָבָּה, בְּעֲבוּדַת
 הַתְּשׁוּבָה אֲפֶשֶׁר וְרָצוּי לְהַתְּחִיל
 ב'מוסיפין' שְׁבִשְׁעָתָא חֲדָא
 וּבְרַגְעָא חֲדָא⁷⁵ בְּשַׁעַת אַחַת
 וּבְרַגַע אַחֵד, הֵינָּה בְּמַהֲרֵית גְּדוּלָּה,
 כּוֹל לְהַתְּחִיל בְּעֲנָן
 ד'מוסיפין', בְּרִיבּוּי טוֹב, שֶׁל
 לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל
 'עֲשֵׂה טוֹב' וְאִזְ הֲרִי אֶפִּילוּ מַעֲט
 אוֹר דּוֹחָה הִרְבֵּה חֲשָׁף⁷⁶,
 וְעַל-אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה הִרְבֵּה
 אוֹר.
 אָמֵן, אֵף שֶׁמַּעַד עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה עַל
 הָעֵבֶר אֲכֵן אֲפֶשֶׁר וְעֵדִיף לְהַתְּחִיל
 ב'מוסיפין' שֶׁל רִיבּוּי טוֹב וּרְיּוּבֵי אוֹר,
 אֵף מִכָּל-מְקוֹם, מִיָּנָה שְׁחָדֵשׁ
 אֱלּוּל הוּא לֹא רַק חֹדֶשׁ הַחֲשׁוֹן
 וְהַתְּשׁוּבָה עַל הָעֵבֶר אֵלָּא גַם הַכֶּנֶּה
 עַל כָּל הַשָּׁנָה הַבָּאָה עָלֵינוּ

(72) ד"ה אני לדודי תש"ט פ"ב (סה"מ תש"ט ע' 228). (73) שם ע' 230. (74) ראה תו"מ סה"מ אדר ע' צח ואילך. (75) זח"א קכט, א ואילך. (76) תניא פ"ב (יז, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְנִיעוֹת וְעִיבוֹבִים עַל הַסְּלִיחָה, וְהִינוּ, לְפִי שְׁאִין זֶה דּוֹמָה
- 2 לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר-וָדָם, שְׂגָם בְּאֶשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ לְסָלוֹחַ, יֵשׁ בָּמָה
- 3 עֲנִינֵי מְנִיעוֹת מִצַּד נִימוּסֵי וְסִדְרֵי הַמְּדִינָה כו', וְלֹא תְּמִיד הַמֶּלֶךְ
- 4 יִכּוֹל לַחַת אֶת הַחֲנִינָה הַמְּבֻקֶּשֶׁת גַּם אִם הַמֶּלֶךְ מְעוּנִין בְּכך, מִה-שְׁאִין בֶּן
- 5 הַקֶּבֶ"ה, הִנֵּה בֵּינוֹ שֶׁהַסְּלִיחָה
- 6 מוֹפְקֶדֶת אֶצְלוֹ, עִמָּךְ בְּלִבְךָ,
- 7 הֲרִי אֵין לָךְ שׁוּם מוֹנֵעַ
- 8 לְסָלוֹחַ. וְהַעֲנֵן בָּזָה, דָּא-
- 9 עַל-פִּי שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל (סְעִיף)
- 10 (ה) שְׂכַל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא
- 11 צָדִיק גָּמוּר, וְגַם בַּעַל-
- 12 תְּשׁוּבָה, בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה,
- 13 וְעַל-אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה בַּחֲדָשׁ
- 14 אֱלוֹל, וְעַל-אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה
- 15 בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה
- 16 בּוֹדָאֵי שְׂרָאִי וְנִכּוֹן לְסָלוֹחַ לְכָל אֶחָד
- 17 וְאַחַד וְלִמָּה יֵשׁ צוּר בְּכַשֶּׁה מִיּוֹחֶדֶת
- 18 וּבַעֲבוּרָה מִיּוֹחֶדֶת כְּדִי לַפְעוֹל אֶת עֲנִין
- 19 הַסְּלִיחָה, עַל כֵּךְ בֹּא הַמַּעֲנָה, מִקָּל-
- 20 מְקוֹם כְּשִׁישְׁנָה הַהִגְבְּלָה
- 21 דְּנִימוּסֵי וְחֻקֵּי וְדִינֵי הַמְּדִינָה
- 22 שְׂקָבַע הַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, כְּפִי שֶׁהֵם
- 23 בַּעֲבוּרָה הַרְוֵחִיתִי, שְׂגָם בֵּה יֵשׁ
- 24 כְּלִים וְסִדְרִים קְבוּעִים, הִנֵּה אֵף
- 25 שִׁישְׁנֵנוּ עֲנִין הַסְּלִיחָה גַם כְּפִי
- 26 שְׁהוּא בְּמִסְגֶּרֶת הַכְּלִים וְהַסִּדְרִים
- 27 הַרְגִּילִים, אֵין זֶה מַעֲלַת הַסְּלִיחָה
- 28 שְׂבָה רוּצָה אִישׁ יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי
- 29 וּמִקְבָּל אוֹתָהּ, וְהַסְּלִיחָה הַנַּעֲלִית
- 30 יוֹתֵר שְׁאוּתָהּ מִבְּקָשִׁים וּמִקְבָּלִים
- 31 בְּחוֹדֶשׁ אֱלוֹל וּבַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה,
- 32 הִיא הַסְּלִיחָה שְׁלֵא עַל פִּי הַכְּלִים,
- 33 שְׁהוּא עֲנִין "כִּי עִמָּךְ
- 34 הַסְּלִיחָה", שְׁהוּא הַסְּלִיחָה
- 35 שְׁמוּפְקֶדֶת 'אֶצְלוֹ' דּוֹקָא,
- 36 כְּמִבְּאוּר לְעִיל.
- 37 וּמִמִּשְׁיָךְ בְּתוֹב שְׁעִינִין "כִּי עִמָּךְ
- 38 הַסְּלִיחָה" הוּא "לְמַעַן תִּנָּרָא" כְּדִי
- 39 שִׁירָאוּ (יִפְחָדוּ) מִמֶּךָ. וְלִכְאוּרָה
- 40 דְּרוּשׁ פֶּאוּר בָּזָה, שְׁהֲרִי עֵיקֶר
- 41 הַעֲבוּרָה הִיא מִצַּד אֶהְבָּה,
- 42 כְּמֵאֲמָר⁸³ הוּוֹר לִית פּוֹלְחֵנָא
- 43 כְּפּוֹלְחֵנָא דְּרַחֲמֵימוֹתָא, אֵין
- עֲבוּרָה (חֲשׁוּבָה וְנַעֲלִית) כְּעֲבוּרַת הָאֶהְבָּה וְלִכְאוּרָה אֵין עֲבוּרָה נַעֲלִית
- יּוֹתֵר מִהַעֲבוּרָה שְׂמִצָּד אֶהְבָּה, וּמִהוּ אוֹמְרוֹ "לְמַעַן תִּנָּרָא", שְׂתַּכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת
- שְׂבָאִים לְזֶה עַל-יְדֵי הַעֲבוּרָה "מִמַּעַמְמָקִים", הֲרִי
- זֶה בְּשִׁבְלִי (לְמַעַן) עֲנִין הִירָאָה (תִּנָּרָא) דּוֹקָא.
- אֵף הַעֲנִין הוּא, דְּמִמָּה שְׂתַּכְּתוּב לְמַעַן תִּנָּרָא, מוֹכֵן
- שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְהַאֲפִין הִיּוֹתֵר נַעֲלָה בִּירָאָה, שִׁישׁ
- בָּזָה מַעֲלָה לְגַבִּי אֶהְבָּה, אֶפִּילוֹ לְגַבִּי הַדְּרָאָה הַעֲלִינָה שְׂבָאֶהְבָּה. וְהַבְּאוּר
- בָּזָה⁸⁴, שֶׁהָאֶהְבָּה בָּאָה מִהָאֹהֶב אֶל הַנֶּאֱהָב, וּלְפִי עֶרֶךְ קְרוֹיב הָאֹהֶב (שְׂמִצָּד
- הַקְּרוֹיב מַעֲרִיף הוּא וּמִתְּבוּנֵן בְּמַעֲלַת הַנֶּאֱהָב) בֶּן תְּהִיָּה גּוֹדֵל הָאֶהְבָּה, אֶכֶל
- הִירָאָה הִיא מִן הַנּוֹרָא בַּעֲצָמוֹ, וְהוּא עֲנִין יִרְאַת הָרוּמָמוֹת, שֶׁהִיא מִצַּד דְּרָגָתוֹ
- שֶׁל הַנּוֹרָא, שְׁלֵא כְּפִי עֶרֶךְ הִירָא. וְעַל זֶה נֶאֱמַר לְמַעַן תִּנָּרָא, שְׁהוּא תַּכְלִית
- הַשְּׁלֵמוֹת, לְמַעֲלָה אֶפִּילוֹ מִהַעֲנִינִים הִיּוֹתֵר נַעֲלִים שְׂבָאֶהְבָּה. וְלִכֵּן גַּם בְּשֵׁם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוֹי, הָרִי זֶה מְדִירַגַת הִירָאָה הַנְּעִלִית הַזֹּאת הַיּוֹדֵד דְּשֵׁם הָוִי, וְרַק
2 לְאַחֲרֵיהֶּהּ בָּאָה אוֹת ה', הָרָאוּנָהּ שֶׁל שֵׁם הוֹי שֶׁהוּא עֲנִיָּן
3 אֶהְבֶּה רַבָּה⁸⁵ שֶׁהִיא אֵכָן אֶהְבֶּה ה' בְּדִרְגָּה נְעִלִית, אֲבָל הִירָאָה הָאִמּוּרָה
4 נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר מִמֶּנָּה. וְעַל יִרְאָה זוֹ נֶאֱמַר הָאֱלֹקִים עָשָׂה שְׂרָאוֹ
5 מִלְּפָנָיו⁸⁶, שְׂבֻזָּה בִּירָאָה נְעִלִית זוֹ
6 הוּא הֶרְצוֹן דְּעִצְמוֹתָיו וּמַהוּתוֹ
7 יִתְבָּרֵךְ וְלִשְׁם כֵּךְ 'נִשְׁחָה' וְיִצְרַח עוֹלָמוֹת
8 וּנְבִירָאִים.
9 (ח) וְזֶהוּ "אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי
10 לִי" רִאשִׁית־תְּבוֹת אֱלֹהִים,
11 וְסוֹפִית־תְּבוֹת ד' יוֹדֵי"ן, שֶׁהֵם
12 הָאֲרֻבָּעִים יוֹם שְׁמֵרָאשׁ-חֲדָשׁ
13 אֱלֹהִים עַד יוֹם הַכְּפּוּרִים, כְּמוֹכָא
14 בְּתַחֲלִית הַמַּאמֵר שֶׁאִף כִּי עֶשְׂרֵת הַיָּמִים
15 הָאֲחֻרָיִם מְאֻרְבָּעִים הַיָּמִים הֵם בְּחֹדֶשׁ
16 תִּשְׁרִי, גַּם הֵם נִרְמָזִים בְּרִאשִׁית־תְּבוֹת
17 שֶׁל "אֱלֹהִים" וְהֵינּוּ, שְׂבֻזָּה
18 אֱלֹהִים גּוֹפָא עֲצוּמָה, וּבְכָפֶרֶט בִּימֵי
19 הַסְּלִיחוֹת שֶׁהֵם הַיָּמִים
20 וְהַחֲתוּמָה דְּחֲדָשׁ אֱלֹהִים, וְהַכֹּל
21 הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּמָה, יִשְׁנֹה
22 כָּכָר הָעֲנִיָּן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּכָפֶרֶט
23 יוֹתֵר בַּעֲשָׂרָה יָמִים שְׁבִין
24 רֵאשׁ הַשָּׁנָה לַיּוֹם הַכְּפּוּרִים
25 וּבִימֵים אֵלֶּה יֵשׁ לֹא רַק "אֲנִי לְדוּדֵי"
26 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה אֲלֵא גַּם "וְדוּדֵי לִי"
27 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְּאֵר.
28 וּבְכָל־לַיְלָה הָעֲנִיָּן בִּזְהָה, שְׂעֵל-יְדֵי
29 הָעֲבוּדָה ד' בְּקָשׁוֹ פְּנִי",
30 הַתְּעוּרָרוֹת עוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת הָאָדָם
31 וּבִקְשָׁתָם מִשֵּׁם אֵת הָוִי
32 אֱלֹקִיךָ וּמִצָּאָתָּה כִּי תִדְרָשְׁנִי
33 כָּכָר לְכָכָר וּבְכָל נִפְשֶׁךָ, אֲנִי
34 "אֵת פְּנִיךָ הָוִי" אֲבַקֵּשׁ",
35 הֵינְי, שְׂרָצוֹנוֹ שֶׁל הַמִּבְקֵשׁ אֵת ה'
36 הוּא שְׂבֻזָּה "פְּנִיךָ הָוִי"
37 תִּהְיֶה אֲצִלּוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל גְּלוּי,
38 וְכִיּוֹן שֶׁהוּא בְּכַחֲנִית בַּעֲלֵ-
39 תִּשְׁבּוּכָהּ, הָרִי עַל-פִּי הַפִּסְקָ-
40 דִּין הָאִמּוּרָה שֶׁל הַרְמָב"ם שֶׁבַע-
41 תִּשְׁבּוּכָה צוּעֵק וְנִנְעָה מִיד, בְּאֹפֶן
42 שֶׁ"טָרֵם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה"
- (פֶּנ"ל סְעִיף ז'), מִמְּלֵא הַקֶּבֶץ אֵת בְּקָשְׁתוֹ עוֹד טָרֵם
שְׂקוּרָא, אֲפִילוֹ לִפְנֵי "וּבִקְשָׁתָם" שְׂבֻזָּה פְּנִיךָ הָוִי הוּא בְּגִלּוּי
אֲצִלּוֹ (שְׂבֻזָּה עֲנִיָּן "וְדוּדֵי לִי") אֲצִלּוֹ הָאָדָם הַעוֹסֵק בַּעֲבוּדַת הַתִּשְׁבּוּכָה.
וְאַחֲרֵי-כֵן נִמְשָׁךְ עֲנִיָּן זֶה גַּם בְּחִלְקוֹ בַּעֲלֵי לְבוֹר,
לִזְכֹּךְ וְלַהֲעֵלֹת, וּמֵהָאָדָם וְחִלְקוֹ בַּעֲלֵי
הַדְּבָר נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר גַּם וּבְכָל
הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, כְּמוֹ שְׂבֻזָּה שֶׁמִּבְּקָשִׁים
בְּתַפְלוֹת דְּיָמִים נוֹרָאִים, גְּלָה
כְּבוֹד מְלָכוּתְךָ עָלֵינוּ, מְלוֹךְ
עַל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּכַבּוּדְךָ,
דְּקָאִי שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא עַל בְּחִינַת
הַמְּלָכוּת כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּדִרְגָּא
הַכִּי נְעִלִית (פֶּנ"ל כְּמוֹכָא לְעִיל
בְּפִרְסוּת שֶׁהַבְּקָשָׁה הִיא אֲפִילוֹ עַל
הַתְּגִלּוֹת הַמְּלָכוּת כְּפִי שֶׁהוּא מוֹשְׁרֶת
ב'עֲצָמוֹת וּמַהוּת'), וּבְחִינָה זוֹ
נִמְשָׁכָה לְמִטָּה וּבְאֹפֶן שֶׁל
גְּלוּי.
וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן שֶׁל
שְׂמִיחָה, ו"בְּאֹר פְּנֵי מְלֹךְ
חַיִּים", שֶׁהִי מִתְקַרְבִּים לְאִלּוּקוֹת
וְעוֹמְדִים מוֹל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, הַמְּקוֹר
לְהַשְׁפִּיעַ שְׂמִיחָה וְחַיִּים, בִּיּוֹן
שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּאֹפֶן ד' אֵת
פְּנִיךָ הָוִי אֲבַקֵּשׁ", וּמִמְּלָאִים
בְּקָשְׁתוֹ מִלְּמַעְלָה עֲנִיָּם לְבִקְשָׁה שֶׁל
הָאָדָם שֶׁתִּהְיֶה הָאִירָה שֶׁל 'פְּנִיךָ',
פְּנִימִיּוֹת הָאִלּוּקוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה
שׁוֹכֵחַ לְהֵאֲרֹת "פְּנִיךָ הָוִי", נַעֲשֶׂה
אֲצִלּוֹ (בְּמִשְׁךָ כָּל חֲדָשׁ אֱלֹהִים,
וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בִּימֵי
הַסְּלִיחוֹת, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-
וְכַמָּה בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה הַבָּאָה
עָלֵינוּ לְטוֹבָה) מַעֲמֵד וּמַצֵּב
זוֹ נִמְשָׁכָה לְמִטָּה וּבְאֹפֶן שֶׁל גְּלוּי. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן שֶׁל שְׂמִיחָה, ו"בְּאֹר
פְּנֵי מְלֹךְ חַיִּים", בִּיּוֹן שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּאֹפֶן ד' אֵת פְּנִיךָ הָוִי אֲבַקֵּשׁ",
וּמִמְּלָאִים בְּקָשְׁתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ (בְּמִשְׁךָ כָּל חֲדָשׁ אֱלֹהִים, וְעַל-אַחַת-
פְּמָה-וְכַמָּה בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה הַבָּאָה עָלֵינוּ
לְטוֹבָה) מַעֲמֵד וּמַצֵּב ד' שְׂבֻזָּה בְּבֵית הָוִי גו' לְחֻזּוֹת בְּנוֹעָם הָוִי וְלִבְקָר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ממש, על-ידי משיח צדקנו, אכל עם זאת שהגאולה היא על-ידי
 שליח, משיח צדקנו, הרי זה באופן שהקב"ה עצמו עושה זאת,
 כמו שכתב רש"י בפרושו על התורה⁹⁰ על הפסוק (המדבר על
 הגאולה השלימה) "ושב ה' אליך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים
 אשר הפיצך ה' אליך שמה" (ופירוש
 רש"י מיועד ל"בן חמש
 למקרא" שמתחיל ללמוד
 תורה בפרושה, תורה שבכל-
 פה בתורה שבכתב גופא
 עצמה), שהוא (הקב"ה) עצמו
 צריך להיות אחזז בידיו איש
 איש ממקומו, בענין
 שנאמר⁹¹ ואתם תלוקטו
 לאחד אחד, ומוציאו מן
 הגלות, ומביא אותו מן
 המיצר אל המרחב, עד
 למרחב העצמי, מרחב בעצם, לא
 רק יחסית למצר וכפי שמרחב
 העצמי הוא פאן למטה
 מעשרה טפחים, בתוך מציאות
 העולם בגאולה כפשוטה,
 גאולה אמתית וחרות אמתית,
 בביאת משיח צדקנו בקרוב
 ממש.

דשכתי בבית הו' גו' לחזות בנועם הו' ולבקר בהיכלו⁸⁷,
 להיות בקירוב לאלוקות תמיד בכל יום ויום, ועל-אחת-פמה-וכמה
 בשעת עבודת התפלה, לימוד התורה וקיום המצוות. וכיון
 ש"באור פני מלך חיים", הנה "מלך פורץ גדר", ונמשכים
 כל הענינים מתוך שמחה,
 ששמחה פורצת גדר, וההמשכה
 וההשפעה היא למעלה מהגדרים
 מידו המלאה הפתוחה
 הקדושה והרחבה של הקדוש
 ברוך הוא בעצמו, והקב"ה ממלא
 בקשת כל אחד ואחת
 מישראל בפרט, בתוככי כלל
 ישראל בכלל, ליתן כתיבה
 וחתומה טובה לשנה טובה
 ומתוקה בטוב הנראה והנגלה
 טוב גלוי גם במושגים של האדם,
 ומקיים גם תפילת כל אחד
 ואחת מישראל לקבץ נדחיו
 מארבע כנפות הארץ, ומביא את כולם, בחסד
 וברחמים, בטוב הנראה והנגלה, עם בניהם
 ובנותיהם, וכספם וזהבם אתם⁸⁸, עד ש"לא
 תשאיר פרסה"⁸⁹, באופן טוב ובאופן של
 הצלחה, בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו,
 אכל באופן שהקב"ה עצמו עושה זאת, כמו
 שכתב רש"י בפרושו על התורה⁹⁰ (ל"בן חמש
 למקרא" שמתחיל ללמוד תורה בפרושה, תורה שבכל-
 גופא), שהוא (הקב"ה) עצמו צריך להיות אחזז בידיו איש איש ממקומו,
 בענין שנאמר⁹¹ ואתם תלוקטו לאחד אחד, ומוציאו מן הגלות, ומביא אותו
 מן המיצר אל המרחב, עד למרחב העצמי, וכפי שמרחב העצמי הוא פאן
 למטה מעשרה טפחים, בגאולה כפשוטה, גאולה אמתית וחרות אמתית,
 בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(87) תהלים כז, ד. (88) ישעי' ס, ט. (89) כמ"ש ביצי"מ - בא י, כו. (90) נצבים ל, ג. (91) ישעי' כז, יב.

אגרות קודש

[ה'תשל"א]

מאשר הנני קבלת מכתב מר והמצוי"ב – שמוחזר כאן.

ויהי רצון אשר מכאן ולהבא הרי, בסגנון מכתבו, יאסוף ובהתלהבות מצוות תורתנו, וילמוד
 בהתלהבות תורתם של חכמינו ז"ל מנהיגי האמיתיים של האומה – ברוחניות וגשמיות גם יחד. ואין
 לך דבר העומד בפני הרצון. ועי"ז הרי גם יתרום חלקו לקיום איחוליו להרמת קרנה של הדת.

בס"ד. שיחת* שבת פרשת כי-תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר אודות מה שכתוב בתחילת הפרשה: "והיה כי-תבוא אל הארץ וגו' וירשתה וישבת בה וגו'",
- 2 שיש בו הוראה נצחית [שהרי תורה היא מלשון הוראה¹, וכיון שהתורה היא נצחית², הרי גם ההוראה
- 3 שבה היא נצחית], וכדברי רבינו הזקן³ שצריכים להיות עם הזמן.
- 4 ודובר גם שבנוגע לפסוק זה ישנה תורת הבעל-שם-טוב הידועה⁴,
- 5 - והרי זה יום השבת שלאחרי ח"י אלול, יום הולדת שני המאורות הגדולים: הבעל-שם-טוב ואדמו"ר
- 6 הזקן, ולפני יום הברית-מילה, שענינו הוא "תחילת כניסת נפש זו הקדושה"⁵, ומובן, שענינים אלו (יום
- 7 ההולדת ויום הברית של הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן) שייכים לכללות נשמות ישראל, שנכללים בנשמת
- 8 הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן -
- 9 שמבאר (בין הדברים) שהעבודה צריכה להיות באופן ד"וישבת", שיומשך בהתיישובות, והמשכת
- 10 האורות בכלים, שזהו ענין "ולקחת גו' ושמט בטנא", ועד "והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם"⁶,
- 11 שיהודי צריך לדעת שכאשר הולך ממקום אחד למקום אחר, אינו הולך בעצמו, אלא מוליכים אותו
- 12 מלמעלה, והכוונה בזה היא - "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שבו נמצא, שזהו כללות הענין
- 13 שצריכים לפעול בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁷.
- 14 ב. ונתבאר גם שענין זה שייך במיוחד בנוגע לאורחים - שבאים ("כי-תבוא") ממקום אחד למקום
- 15 אחר, וצריך להיות אצלם ענין של התיישובות כו'.
- 16 כן דובר שהאורחים צריכים לנצל כל רגע פנוי ביום ובלילה ללימוד התורה כו'⁸.
- 17 וכן דובר אודות תושבי המקום - שצריכים לקבל את האורחים בסבר פנים יפות ולהראות להם פנים
- 18 שוחקות, כלשון הנפלא של רבינו הזקן⁹.
- 19 ג. כן דובר בענין "המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם" - דקאי על בית-המקדש שנקרא
- 20 "בית הבחירה", ובזמן הזה שבית-המקדש אינו קיים - הרי זה קאי על בית-כנסת ובית-מדרש, שנקראים
- 21 "מקדש מעט"¹⁰.
- 22 ונתבאר בענין קדושת בית-הכנסת, שיש בזה ג' דעות¹¹: (א) קדושה של כבוד, כדין תשמישי מצוה,
- 23 (ב) קדושה מדרבנן, (ג) קדושה מן התורה - כמו שכתוב בזהר בפרשת בשלח¹²: "פקודא (יט) למבני
- 24 מקדשא לתתא ("בי כנישתא") כגוונא דבי מקדשא דלעילא.. ולצלאה בגווייה כו'", ומזה מוכח,
- 25 שהמצות-עשה "ועשו לי מקדש"¹³ כוללת גם מצות בנין בית-כנסת [אף שה'צמח צדק' בשאלות-ותשובות
- 26 חלק אורח-חיים¹⁴ הביא רק ב' הדעות], והרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹⁵.
- 27 ובהמשך לזה דובר בארוכה אודות קדושת בית-הכנסת, ובמיוחד בנוגע לבית-הכנסת של כ"ק מו"ח
- 28 אדמו"ר, נשיא ישראל - שלכן צריך להקפיד ולשמור על הנקיון,
- 29 ואף שעורכים בו התוועדויות, כפי שהתנה¹⁶ מלכתחילה כ"ק מו"ח אדמו"ר בשעה שרכש את

(* קיצור וראשי-פרקים בלבד (המו"ל).

(1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(2) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(3) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(4) כש"ט (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"ג. וש"נ (נעתק ב"היום יום" חי אלול). וראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד ס"י (תורת מנחם חל"ז ע' 237). וש"נ.

(5) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב) סוס"ד.

(6) שם, ב.

(7) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר

פי"ג, ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(8) ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 343. וש"נ.

(9) לקו"ת פ' ראה לב, ב.

(10) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

(11) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ביהכנ"ס (ע' קצד).

וש"נ.

(12) ח"ב נט, ב.

(13) תרומה כה, ח.

(14) ס"כ ס"א (לב, ד).

(15) עירובין יג, ב. וש"נ.

(16) ראה אנציק' תלמודית שם ע' קצה. וש"נ. וראה גם אג"ק

אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ע' רב.

בית־הכנסת שיערכו בו התוועדויות כו'¹⁶ - הרי "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי"¹⁷, ולכן, מיד לאחר
ההתוועדות, בהקדם האפשרי, צריך לנקות את השולחנות וכו', ולהבטיח שיהיה המקום בצורה מכובדת
כראוי לבית־הכנסת (ובוודאי לא באופן שיש מקום לשקלא־וטריא אם מותר להתפלל במצב כזה...)
וכן בנוגע לתלמידי הישיבה, יחד עם המשגיחים והמשפיעים כו', שלומדים בבית־הכנסת הזה -
שצריכים לזכור שזהו מקום קדוש וכו'.
ד. (אחד האורחים ביקש ברכה עבור יהודי רוסיא שיצאו משם וכו', ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
צריכים להוסיף ולהדגיש שיהיה זה "במהרה בימינו", או (בלשון תרגום) "בעגלא דידן", כי לולי
זאת, הרי זה יכול להיות לפי החשבון ש"אלף¹⁸ שנים בעיניך כיום אתמול"¹⁹.
ואף שהכוונה ברורה - צריכים לפרט את הדברים בדיבור, כפי שמצינו ב'שולחן ערוך' בנוגע לתפילות
של ראש השנה כו'²⁰.
והעיקר - שבקרוב ממש יצאו מן המיצר (ובלשון העולם: מאחורי מסך הברזל) אל המרחב, הם
ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²¹, ו"כספם וזהבם
אתם"²², בטוב הנראה והנגלה.

* * *

ה. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל אני ישנה²³.

* * *

ו. איתא בגמרא במסכת בבא־בטרא²⁴: "בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר־ודם (שהקב"ה רחמן,
וברכתו מרובה מקללתו. אבל אדם, קללתו מרובה מברכתו), הקב"ה ברך את ישראל בעשרים ושתים
(אותיות), וקללן בשמונה. ברכן בעשרים ושתים, מ"אם²⁵ בחקותי" עד "קוממיות" (מאל"ף שב־אם, עד
תי"ו שב־קוממיות), וקללן בשמונה, מ"ואם²⁶ בחקותי תמאסו" עד "ואת חקותי געלה נפשם". ואילו
משה רבינו, ברכן בשמונה, וקללן בעשרים ושתים. ברכן בשמונה, מ"והיה אם שמוע תשמע" (בפרשת
והיה כִּי־תבוא²⁷) ועד "לעבדם". וקללן בעשרים ושתים, מ"והיה²⁶ אם לא תשמע" עד "ואין קונה" (חשוב
מוי"ו עד ה"א כל האלפ"א בית"א, דהיינו שתיים ועשרים אותיות).
וצריך להבין - כקושיית המפרשים - כיצד יתכן שמשה רבינו, ש"אוהב ישראל היה"²⁸, יברך את
ישראל בשמונה אותיות בלבד !?
ויוכן בהקדם ביאור ההקדמה "בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר־ודם" - דלכאורה אינו מובן:
מה נוגע לנו לדעת שמדתו של הקב"ה אינה כמדת בשר־ודם, הרי ההנהגה שלנו היא כ"מדת בשר־ודם",
ולא כ"מדת הקב"ה"?

בהמשך השיחה נתבאר, שבכל אחד ואחד מישראל ישנם שני הענינים ד"מדת הקב"ה" ו"מדת
בשר־ודם", שזהו ענין נפש האלקית ונפש הבהמית, והחילוק שביניהם בנוגע לענין העבודה - שמצד
נפש האלקית עיקר העבודה היא ב"עשה טוב" (ענין הברכות), ומצד נפש הבהמית עיקר העבודה היא
ב"סור מרע" (ענין הקללות), ותוכן דברי הגמרא ("בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר־ודם") הוא

(17) כתובות פה, א. וש"נ.
(18) תהלים צ, ד.
(19) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 23 הערה 61.
(20) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתקפ"ב ס"ז. וש"נ.
(21) בא יו"ד, ט.
(22) ישעי' ס, ט.
(23) המאמר לא הגיע לידינו לע"ע*.
(24) פה, סע"ב ואילך (ובפירש"י).
(25) ר"פ בחוקותי.
(26) שם, טו ואילך.
(27) כח, א ואילך.
(באזיה שינויים והוספות) - לשון ה"פתח דבר" בקונטרס
ד"ה אני ישנה לאדה"ז, שי"ל בכ"ה אלול ה'תשכ"ד (המאמר
נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' קנו ואילך). וראה
גם תורת מנחם חמ"א ריש ע' 40. וש"נ.
(28) מנחות סה, סע"א ואילך.

- 1 - שלא לערוב את שני אופני העבודה (שלא יהיה כמו הסיפור אודות הנשמות התועות, כמו שנתבאר בהתועדות ד"ב תמוז²⁹).
- 2
- 3 וכן נתבאר הסיפור³⁰ אודות קריאת הקללות שבתוכחה, שפעם אחת לא היה רבינו הזקן בליאזנא
- 4 בשבת פרשת כִּי־תבוא, ואדמו"ר האמצעי שהיה אז נער קודם בר־מצוה, שמע הקריאה מאחר (ולא מרבינו
- 5 הזקן, שהיה בעצמו הקורא בתורה), והעגמת־נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שרבינו
- 6 הזקן נסתפק אם יוכל להתענות ביום הכיפורים, וכששאלו את אדמו"ר האמצעי: הרי בכל שנה קוראים
- 7 פרשה זו, ענה: כשאבא קורא - "הערט זיך ניט קיין קללות" (ונתבאר גם, שעל־ידי הקריאה בתורה
- 8 פועלים ההמשכה בעולם, אלא שכאשר הרבי קורא, פועלת ההמשכה גם בנוגע לעבר, על־דרך הענין
- 9 ש"זרונות נעשו לו כזכיות"³¹, מה־שאינ־כן כשקורא אחר, הרי זה פועל רק בנוגע לעתיד).

ב"היום יום" יו אלול).
(31) יומא פו, ב.

(29) ס"י ואל"ך (תורת מנחם ח"מ ע' 204 ואל"ך).
(30) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שלח. וש"נ (נעתק

המשך מעמוד כט

משא"כ רבקה אם שהיתה צדקת גמורה ביותר, אך מתחלה היתה בלעז"ז, כי היא בת תואל, ואחות לבן, ומפדן ארם, וכמ"ש והנה רבקה יוצאת¹⁵ שיצאה מגילולי בית אבי, הרי שהיתה מתחלה בסטרא דלעז"ז. ומכ"ש אחשוורוש שהוא מאומות העולם.

ולכן צ"ל מקודם ההתעוררות התם מצד יצחק שהוא מעיקרא מסטרא דקדושה, וכן כאן צ"ל מקודם ההתעוררות מצד אסתר שהיא מעיקרא מסטרא דקדושה. לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד פה

ומ"מ אינו דומה, דביצחק ורבקה, הי' מקודם ההתעוררות מצד הדכורא, יצחק, כמ"ש ויעתר יצחק כו', וגם כתוב ויעתר לו ה', ודרז"ל¹¹ לו ולא לה, שתפלתו דוקא נתקבל. ובגזרת המן הוא בהיפך שהי' מקודם ההתעוררות מצד הנוקבא, אסתר, כמ"ש ותעמד כו' נכח בית המלך, ואח"כ כתיב והמלך יושב כו' בבית המלכות נכח פתח הבית, הרי שהי' מקודם ההתעוררות מצדה.

ועפ"י פשוט¹² י"ל שבכאן שוה כמו התם. והיינו כי מובן שמקודם צריך להיות ההתעוררות מבחי' שהיא מעיקרא מסטרא דקדושה, ולא מבחי' שהיתה מלעז"ז וחזרה לסטרא דקדושה.

והנה יצחק הוא מעיקרא מסטרא דקדושה, כי הוא בן אברהם, וכן אסתר היא מסטרא דקדושה, כי נולדה ישראלית, ובפרט שהיא משבט¹³ בנימין שהוא כולו טוב, כי לא השתחוה¹⁴ לעשו, בן ימין.

- (11) ראה יבמות סד. פרש"י עה"פ "ויעתר לו" לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק, לפיכך לו ולא לה.
- (12) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאורים עפ"י קבלה.
- (13) אסתר ב, ה. טו. ראה מגילה יג, ב.
- (14) ראה אסתר רבה פרשה ז, ח וז"ל: מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו מדוע אתה עובר את מצות המלך, ר' לוי אמר אמר להם מרדכי משה רבינו הזהיר לנו בתורה (דברים כז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו עבודת כוכבים. וישעיהו הנביא הזהירנו (ישע' ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, ולא עוד אלא שאני אסגנטירין של הקדוש ברוך הוא שכל השבטים נולדו בחוצה לארץ וזקני נולד בארץ ישראל, אמרון לוי ונימר לוי, מיד ויגידו להמן וגו' אמר לון המן, אמרון לוי זקנו הלא השתחוה לזקני. הדא הי"ד (בראשית לו) ותגשן השפחות וגו' ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו, היתבי ועדיין לא נולד בנימין אמרין לוי

הה"ד ויגידו להמן.
[פירוש יפה ענף: מה אמר להם מרדכי, כי בוודאי לא עבר על מצות המלך אחשוורוש בלי טעם ומביא את הכתוב ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה ודריש אשר יעשה עצמו לפסל ומסכה, וכן מה שמביא את הכתוב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו ומדריש בפ"ק דסוטה על מי שיש בו גסות הרוח וגם המן התגאה ברב עשרו אשר חשב כי זהו כחו לאלוהו. אמרון לוי ונימרון לוי, זה מדריש מדכתיב ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי משמע כי מרדכי הרשה להם להגיד לו את טעמו מדוע לא ישתחוה והמה יראו הימצא המן תשובה לדברי מרדכי, או דבריו יעמדו נכונים וקיימים. והתיב ועדיין לא נולד בנימין, פי' כי מה שהשתחוה זקני יעקב אין רא' כי הוא הי' צריך לפייס את עשו אחיו בשביל הברכות והשתחוה לו מדרך מוסר אחים שנפרדו זה מזה ימים רבים ולשכך את חמתו אבל אשתו ובניו שהשתחוה לא לצורך הי' רק להראות לו הכנעתם וכיון שרחל ויוסף השתחוו בקש המן כן גם מיוצאי ירך בנימין, על זה השיב לו מרדכי כי בנימין עדיין לא נולד, ומביא ע"ז את הכתוב כי הגיד להם אשר הוא יהודי ודרשין* לעיל יהודי יחיד, ופי' שהוא עושה מעשה יחיד ואינו עושה כאחיו.]

[פירוש חדושי הר"ל: שאני אסגנטירין של מלך, בילקוט שהוא סגיון של מלך, פי' דגל המלך.]

(15) בראשית כד, טו.

(* ראה לעיל סימן קלא, הערה 2.

לקוטי-שיחות פרשת תבוא כרך ט

מתורגם ללשון הקודש

הכרחי לומר, שבאופן כללי אפשרית "ירושה" 25
 וישיבה" לפני כיבוש וחלוקה, ולכן אילו נאמר רק "כי 26
 תבוא", שמשמעותו "לאחר ירושה וישיבה", עדיין 27
 ניתן היה להסיק שחובת ביכורים חלה אף לפני כיבוש 28
 וחלוקת הארץ. ולכן צריך להוסיף "וירשתה וישיבת 29
 בה", כי דוקא מכך, מפני היתור⁸ של מלים אלו, 30
 לומדים "שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ 31
 וחלקה". 32

אך יש להבין: "ירושה וישיבה" היא לאחר הכניסה 33
 לארץ, כפי שמפרש רש"י בפרשת שלח, ש"בבואכם" 34
 הכוונה היא "משנכנסו בה", והמשמעות של "כי 35
 תבוא" היא "אינה אלא לאחר ירושה וישיבה". ואם 36
 כך, איזו תקופה ישנה בין הכניסה לבין הכיבוש 37
 והחלוקה, שזהו הזמן של "ירושה וישיבה"? 38

ב.

דיוקים בלשון רש"י

בנוסף לכך, גם צריך להבין:

(א) חידושו של רש"י על המלים "וירשתה וישיבת 39
 בה" הוא רק לגבי עצם המשמעות של ירושה וישיבה 40
 (שמשמעות מלים אלו כאן היא כיבוש וחלוקה), אך 41
 שב"וירשתה (ה"א דגושה) וישיבת בה" הכוונה היא 42
 "אל הארץ..." המוזכרת לפני כן בפסוק – זהו דבר 43
 ברור, לכאורה. ולפיכך צריך היה רש"י לומר "עד 44
 שכבשוה וחלקה", ומדוע הוא אומר "עד שכבשו את 45
 הארץ..."? 46

(ב) כדי להבין את משמעות המלים "כי תבוא..." 47

א.

"והיה כי תבוא... וירשתה וישיבת בה"

1 בתחילת הפרשה מצטט רש"י את המלים "והיה כי
 2 תבוא...¹ וירשתה וישיבת בה", ומפרש: "מגיד שלא
 3 נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקה"².
 4 מדברי רש"י "מגיד...", ומזה שאינו אומר בקצרה:
 5 "וירשתה וישיבת בה – שתכבשו את הארץ וחלקה",
 6 ניכר, שאין כוונתו לפרש את המשמעות של המלים
 7 "וירשתה וישיבת בה", שזהו כיבוש הארץ וחלוקתה,
 8 אלא רש"י מתכוון לציין את החידוש שבמלים אלו:
 9 "מגיד..."

10 וכפי שמסבירים המפרשים⁴: כבר לפני כן, בפרשת
 11 שלח⁵, אמר רש"י, שבכל מקום שנאמר "כי תבוא" או
 12 "כי תבאו" הכוונה היא "לאחר ירושה וישיבה". ואם
 13 כך קשה: כיון שכבר נאמר "והיה כי תבוא"⁶, לשם מה
 14 נאמר "וירשתה וישיבת בה"? על כך אומר רש"י
 15 "מגיד"⁷, שמלים אלו באות לחדש "שלא נתחייבו
 16 בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקה"?

17 וצריך להבין: כיון שהמשמעות של "כי תבוא" היא
 18 "לאחר ירושה וישיבה", והרי "ירושה וישיבה" היא
 19 כיבוש הארץ וחלוקתה, כפי שמפרש רש"י את המלים
 20 "וירשתה וישיבת בה" – יוצא מכך, שב"כי תבוא"
 21 הכוונה היא "לאחרי שכבשו את הארץ וחלקה". ומנין
 22 לתעורר האפשרות שחייבים בביכורים לפני כיבוש
 23 וחלוקה, אשר משום כך יש לומר "וירשתה וישיבת
 24 בה", כדי לחדש – "מגיד" – "שלא נתחייבו..."?

התיבות "וירשתה וישיבת בה" – כי תיבות אלו מכריחות את הפירוש
 "מגיד כו'". וראה לקמן הערה 8.

(7) ועפ"ז מוכן בפשטות (ראה מפרשי רש"י) מה שלא הוזקק רש"י
 לפרש "כי תבוא גו' וירשתה וישיבת בה" שבפרשת שופטים שלפנ"ז (יז),
 (יד) – כי המקור ש"כי תבוא" הוא לאחר ירושה וישיבה הוא מ"כי תבוא
 וגו'" שבפ' שופטים, ששם פרט הכתוב (בפעם הראשונה), וירשתה וישיבת
 בה".

אבל לא מהלשון "וירשתה וישיבת בה" – שהרי הלשון ירושה
 וישיבה נופל גם קודם "שכבשו את הארץ וחלקה". ועפ"ז יומתק יותר
 מה שרש"י מעתיק גם התיבות "והי' כי תבוא" – כי [נוסף לזה, שהקושיא
 שבכתוב היא מצד תיבות אלו כנ"ל הערה 6, הנה] מהם לומדים שפירוש
 "וירשתה וישיבת בה" הוא "שכבשו את הארץ וחלקה".

(1) בכמה דפוסים אין תיבת "וגו'". אבל כ"ה ברוב הדפוסים. וראה
 לקמן הערה 16.

(2) והוא מקידישין לו, ב. ומש"כ בספרי עה"פ (כו, יו"ד) ועתה מיד
 – פי' בית רענן (על היל"ש) – מיד כשנגמר הפירוש (ועצ"ג שהרי מביאין
 מעצרת עד החג – ביכורים פ"א מ"י. וראה עוד פי' בצפ"ג ובפי'
 המלבי"ם (כו, א). י"ג (וכ"ה בדפוס ויניציאה, ש"ו) בספרי בתחלת
 הפרשה: והי' כו' אין והי' אלא מיד – אבל זה קאי על הביאה לארץ*.

(3) וגם ממה שמעתיק "והי' כי תבוא וגו'". וראה לקמן הערה 6.

(4) ש"ח כאן. וראה גם רא"ם כאן.

(5) טו, יח.

(6) ועפ"ז מוכן מה שרש"י מעתיק מן הכתוב גם התיבות "והי' כי
 תבוא" – אף שבפירושו "מגיד כו' שכבשו את הארץ וחלקה" מפרש רק

(* וראה לקו' ש"ח ע"ט 603 בהערה. חלק לד ע' 145 ואילך.

1 וירשתה וישבת בה", שכוונתן "שלא נתחייבו עד
2 שכבשו את הארץ וחלוקה", אין, לכאורה, חשיבות
3 לציין מהו הציווי שבו מדובר. מדוע מדגיש רש"י
4 בפירושו "מגיד שלא נתחייבו בביכורים..."?

ג.

חובת ביכורים - לאחר ירושה ושיבה

5 מסבירים המפרשים, שהמשמעות של ירושה
6 ושיבה היא בכל מקום כיבוש וחלוקה. ורש"י רומז
7 בהדגשתו "מגיד שלא נתחייבו בביכורים..." לסיבה
8 לכך שהתורה צריכה להוסיף את המלים "וירשתה
9 וישבת בה", למרות שלפי זה, המשמעות של המלים
10 "כי תבוא" בלבד היא "לאחרי שכבשו את הארץ
11 וחלוקה":

12 הבאת ביכורים היא⁹ הודיה לקדוש-ברוך-הוא על
13 הכניסה לארץ ישראל ועל ההנאה מפירותיה¹⁰. וכיון
14 שהנאה זו קיימת אף לפני הכיבוש והחלוקה, כנאמר
15 בגמרא¹¹ "קא מתהני לאלתר" (נהנה מיד) – יש מקום
16 לומר, שהציווי "כי תבוא", חובת ביכורים, חל מיד עם
17 הכניסה לארץ ישראל, לפני ירושה ושיבה, בשונה
18 ממשמעות המלים "כי תבוא" במקומות אחרים. ולכן
19 יש להדגיש פה במפורש "וירשתה וישבת בה" – שגם
20 מצות ביכורים חלה לאחר ירושה ושיבה.

ד.

השאלות על הסבר זה

21 אך פירוש זה קשה ביותר:

22 (א) לפי האמור לעיל, רש"י מפרש רק מדוע צריך
23 להוסיף את המלים "וירשתה וישבת בה", אך אין הוא
24 מחדש לגבי משמעות המלים עצמן. ואם כך, צריך היה
25 רש"י לומר "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד לאחר
26 ירושה ושיבה", כלשון הפסוק¹². ומדוע הוא אומר
27 "עד שכבשו את הארץ וחלוקה"?

28 (ב) אילו היה רש"י סובר, שמפני הסיבה לחובת
29 ביכורים, צריך להסביר, שמשמעות המלים "כי תבוא"
30 כאן שונה ממשמעותן בכל מקום (ללא המלים "וירשתה
31 וישבת בה"), הוא היה אומר זאת במפורש, או, לפחות,

32 רומז לכך, ולא היה מסתפק בדבריו "שלא נתחייבו
33 בביכורים".

34 (ג) לפי דרך הפשט אין מקום לומר, שמפני שיש
35 אפשרות שחובת ביכורים תחול אף לפני כיבוש
36 וחלוקה, לכן צריך להסביר את משמעות המלים "כי
37 תבוא" בפסוק כאן באופן שונה מכל מקום.

38 (ד) גם לגבי מצות חלה קיימת הדעה ש"קא מתהני
39 לאלתר"¹³. ולמרות זאת אומר רש"י בפרשת שלח⁵,
40 שאילו היה נאמר במצות חלה "כי תבוא" (ולא
41 "בבואכם") היתה הכוונה "לאחר ירושה ושיבה".

ה.

גם על היחיד חל הציווי רק לאחר כיבוש כל הארץ

42 ההסבר לכל זה הוא:
43 כיבוש ארץ ישראל וחלוקתה נמשך ארבע עשרה
44 שנה: שבע שנות כיבוש ושבע שנות חלוקה¹⁴.

45 אם כך מובן, שמיד כאשר כבשו וחלקו חלקים
46 מסויימים של ארץ ישראל, אף לפני כיבוש וחלוקת כל
47 הארץ, מתאים לדבר על חלקים אלו במונחים של
48 ירושה ושיבה: מיד עם כיבוש חלק מסויים בארץ
49 ישראל קבלו עליו בעלות, וירשו אותו, ומיד עם חלוקת
50 חלקים מסויימים לאנשים מסויימים, הרי כיון שאנשים
51 אלו התיישבו בחלקים אלו בקביעות, כבר חלה על כך
52 ההגדרה "וישבת בה".

53 לפי זה יוצא, שלגבי מצוות החלות על כל יחיד
54 בנפרד, כמצות ביכורים, שבה חייב כל יהודי כיוחיד
55 להביא מפירותיו שלו (ואינן חלות על כלל ישראל,
56 כמצות מינוי מלך), המשמעות של "כי תבוא" היא גם
57 לפני כיבוש וחלוקת ארץ ישראל כולה: כיון שאדם זה
58 כבר ירש והתיישב בחלקו בארץ ישראל, הרי אצלו
59 כבר התקיים "כי תבוא", וכבר התבצעה הירושה
60 והישיבה שלו.

61 ולכן צריך להוסיף את המלים "וירשתה וישבת
62 בה": אילו נאמר רק "כי תבוא", היתה חלה חובת
63 הביכורים גם לפני הכיבוש והחלוקה של ארץ ישראל

(11) קידושין לז, ב.

(12) בדוגמת קשיית רב יהודה (שם ע, א): מי סניא .. דכתיב באורייתא כו'.

(13) וביותר שבחלה, הפרשת החלה מתרת אכילת העיסה (שהרי לפניו היא טבל – ראה טושו"ע יו"ד ר"ס שכג. וראה פרישה שם), משא"כ בביכורים.

(14) ראה רש"י מטות לב, כד. ראה יב, ח.

(9) כדמוכח מהמשך הפרשה. וראה לקמן סעיף ו'.

(10) בש"ח כאן מדמה זה לדין ברכת הנהנין, שאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה (ברכות לה, א). ולכאורה צ"ע, שהרי באם לא הפריש ביכורים (אף שעבר על מ"ע) אין הפירות אסורים באכילה (רש"י גטין מז, ב ד"ה מדאורייתא. תורה"ה הווא – ב"ב פא, א) ולא מצינו רמז בשום מקום דביכורים הם עכ"פ מעין מתיר דעומר ושתי הלחם (מנחות סח, א) ועושה אדם כל שדהו ביכורים (ביכורים פ"ב מ"ד).

וכיון שההודיה בהבאת הביכורים היא דוקא על²⁸
 שלימות הטוב, אשר לכן מביאים ביכורים רק מהמינים²⁹
 שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹⁹, ובמיוחד "מקרא³⁰
 ביכורים", הנאמר רק "בזמן שמחה"²⁰ מתוך הנאה³¹
 ושמחת הלב, ולפיכך הוא נאמר "פעם אחת בשנה ולא³²
 שתי פעמים"²¹, כי דבר שנשנה פעמיים באותה שנה³³
 אינו מתוך שמחה מושלמת²²,
 לכן אין היא אפשרית "עד שכבשו את הארץ³⁵
 וחלקוה", כי השמחה והטובה של כל ישראל עדיין³⁶
 אינה מושלמת כאשר אצל יהודי אחד עדיין לא³⁷
 התקיימה הירושה והשיבה, כדלעיל.³⁸

ז.

ח"י אלול - אהבת ישראל

ענין זה קשור גם לח"י אלול, אשר פרשת כי תבוא³⁹
 נקראת ביום ח"י אלול או בשבת הסמוכה לו – יום⁴⁰
 ההולדת של "שני המאורות הגדולים"²³, הבעל-שם-טוב⁴¹
 ואדמו"ר הזקן:⁴²
 אחד הענינים העיקריים שבו עסקו באופן מיוחד⁴³
 הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן הוא – אהבת ישראל²⁴.⁴⁴
 והרי ענין זה מרומז בתחילת הפרשה, כדלעיל.⁴⁵

ח.

האחדות - על-ידי "וירשתה..." שלאחר "כי תבא"

כל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין. ומזה⁴⁶
 שלומדים את הדין "שלא נתחייבו בביכורים עד⁴⁷
 שכבשו את הארץ וחלקוה" דוקא מהמלים "וירשתה⁴⁸
 וישבת בה", ולא מ"והיה כי תבוא". ומצד שני: מכך⁴⁹
 שהמלים "וירשתה וישבת בה" מביעות דין זה מצד⁵⁰

1 כולה. ולפיכך מוסיפה התורה "וירשתה" (ה"א דגושה)
 2 וישבת בה" – שהכוונה היא "אל הארץ" (כמוזכר לפני
 3 כן בפסוק) – לא רק הירושה והשיבה שלו, אלא של
 4 כל הארץ.
 5 ועל כך אומר רש"י "מגיד שלא נתחייבו בביכורים
 6 עד שכבשו את הארץ וחלקוה": שהמלים "וירשתה
 7 וישבת בה", המוסבות ל"אל הארץ", מלמדות אותנו,
 8 מפני היתור שבהן¹⁵, שגם חובת ביכורים חלה רק
 9 לאחר כיבוש כל הארץ וחלקוה, למרות שזוהי מצוה
 10 של היחיד¹⁶.

ו.

שלימות ההודיה - רק לאחר ישיבת כל ישראל

11 אך עדיין יש להבין: הבאת ביכורים מביעה,
 12 כדלעיל בסעיף ג', הודיה לקדוש-ברוך-הוא על הכניסה
 13 לארץ ישראל ועל ההנאה מפירותיה, עד אשר, כדברי
 14 רש"י¹⁷, היא מבטאת את ההיפך מכפיות טובה. ואי"ז
 15 מובן כלל: כיון שאף לפני כיבוש וחלוקת כל ארץ
 16 ישראל, כבר התבצעה אצל יחידים מבני ישראל
 17 הירושה והשיבה, ויחידים אלו כבר זכו, לכאורה, אז
 18 בטובה ובהנאה המושלמת של ארץ ישראל. מדוע אין
 19 הם חייבים להביא ביכורים ולהודות לקדוש-ברוך-הוא
 20 על הטוב אשר נתן להם, ובמיוחד כאשר אי-הבאת
 21 ביכורים היא כפיות טובה?

22 לפי "יינה של תורה" שבפירוש רש"י, ההסבר לכך
 23 הוא:

24 כל ישראל קשורים ביניהם. וכל עוד נותר יהודי
 25 אחד, יהיה מי שיהיה, אשר לא קיבל חלק מוגדר
 26 בארץ¹⁸, עדיין פגומה הטובה וההנאה של כל שאר
 27 ישראל – אין שמחתם והנאתם שלימה.

החסידות (לקו"ד ח"ג שפה, ב ואילך. ובכו"כ מקומות). ולהעיר, שבספר
 התניא – תושב"כ של חסידות חב"ד – הפרק שמדובר בו הענין דאהבת
 ישראל הוא פרק "לב" – כי "אהבת ישראל" הוא הלב של תורת
 החסידות. והביאור בזה – יש לומר:

שלימות כאו"א מהאברים תלוי בקיום המצות השייכות לכאו"א
 מהם (לקו"ת נצבים מה, ג. ויש"ג). ומכיון שמצוות אהבת ישראל היא בלב,
 ה"ה מציאות הלב [ואף שישנם כמה מצות התלויות בלב – מכיון ש"זהו
 כל התורה כולה" (שבת לא, א) כולל גם המצות דחובות הלבבות
 (ולהעיר ממאמר אדה"ז (היום יום ע' מט) שאהבת ישראל גדולה מאהבת
 ה'), ה"ה כללות מציאות הלב]. ומכיון שהיא הלב שבאדם, הרי היא גם
 הלב דתורה (ראה זח"ג (כט, ב) ובד"ה משכני תש"א פ"ז – עה"פ זאת
 התורה אדם) ודפנימיות (ונשמת) התורה. ויומתק ביותר ע"פ משנ"ת
 באגה"ק סל"א – שע"י אהבת ישראל בלב בני ישראל באופן המבואר
 בפרק לב שבתניא (תורה), לב דקו"ב (– שכניתא) כביכול בריא בתכלית
 כו', עיי"ש.

15) כנ"ל הערה 8. אבל במצות מינוי מלך – אף ששם אי"ז מיותר
 (כנ"ל הערה 7) – מכיון ששייכת לכלל ישראל, הרי פשוט ש"וירשתה
 וישבת בה" פירוש – ירושה ושיבה של כל ישראל.

16) ועפ"ז מובן מה שרש"י מרמז גם התיבות "אל הארץ" בהעתקתו
 תיבת "יגו", וכן מה שמעתיק גם תיבת "בה".

17) כו, ג.

18) ובני ראובן כו' – הרי כבר "לקחו נחלתם מעבר לירדן" (מסעי
 לד, טו). וראה ביכורים (פ"א מ" ובכ"מ) האם מביאים ביכורים מעבר
 לירדן ואם החיוב מדאורייתא.

19) רש"י כו, ב.

20) רש"י כו, יא.

21) רש"י כו, ג.

22) ובדוגמת ברכת שהחיינו על פרי חדש, שהוא דוקא בפרי
 המתחדש משנה לשנה (אר"ח סרכ"ה ס"ג. ס"ו. וראה רמ"א שם. ואכ"מ).

23) לשון כ"ק אדמו"ר (מהרש"ב) נ"ע (סה"ש תש"ג ע' 141).

24) כידוע שאהבת ישראל היא אחד היסודות העיקריים של תורת

האר"ה³² משם הוי', אך יש מעלה בהתלבשות, בכמה
ענינים:

(א) שעל-ידי-זה מתגלה שם הוי' גם בנבראים³⁴.
(ב) שעל-ידי ששם הוי' מתלבש בשם אלקים ומהווה
י"ש גשמי, נמשך כוח עצמותו, ית', אשר מהווה את
הי"ש³⁵.

(ג) על-ידי עבודת בני ישראל אשר "מאחדים" את
הנבראים, והופכים אותם ל"משכן ומכון לשבתו הוא
יחודו יתברך"³⁶, מתגלה העומק שבאחדות הוי',
שאחדותו היא ללא הגבלות כלל, עד שגם "ריבוי" הוא
אחד.

זוהי המשמעות של "אימתי הוא גדול, כשהוא
בעיר אלקינו":

(א) שעל-ידי "עיר אלקינו" ניכר ש"גדול הוי'". כי
הגדולה זו מעשה בראשית³⁷ של הוי' מלשון "מהווה"
באה לידי ביטוי בפועל על-ידי שם אלקים, כדלעיל. ולכן
נאמר דוקא "עיר אלקינו", מושג המצביע על ריבוי
והתחלקות, כי עיר היא בתים רבים, וכל בית הוא אבנים
רבות³².

(ב) שעל-ידי "עיר אלקינו" נעשית הגדולה
האמיתית³⁸, גדולה עצמית, הנעלית אף מ"ולגדולתו
אין חקר"³⁹ הגדולה של שם הוי' מצד עצמו⁴⁰.

(ג) על-ידי העבודה של "עיר אלקינו" שבני ישראל
עושים מריבוי הנבראים, המתהווים מ"אלקינו", מכון
ליחודו יתברך, כשם שעיר נבנית מאבנים ומבתים רבים,
ובכך מתבטאת האחדות הבלתי מוגבלת, כדלעיל –
על-ידי-זה נעשה ה"גדול" האמיתי, המראה⁴¹ על "כלי
גבול" אמיתי.

1 היותן מיתרות, לכאורה²⁵, כי כבר נאמר לפני כן "והיה
2 כי תבוא..." ולא מצד עצם משמעותן,

3 מובן, שאחדות כל ישראל, שהיא הסיבה לכך
4 ש"לא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ
5 וחלקה" (כדלעיל בסעיף ו'), מתבטאת – "מגיד" –
6 על-ידי העבודה של "וירשתה וישבת בה", הבאה
7 לאחר ההכנה בעבודה של "והיה כי תבוא...".
8 וגם ענין זה קשור לח"י אלול, כפי שיוסבר להלן.

ט.

"גדול... בעיר אלקינו"

9 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר אמר, שביום שנולד אדמו"ר
10 הזקן – ח"י אלול שנת קה"ת, כאשר מלאו לבעל-שם-
11 טוב ארבעים ושבע שנים, אמר הבעל-שם-טוב פרק מ"ח
12 בתהלים²⁶, המתחיל במלים²⁷ "גדול הוי' ומהולל מאד
13 בעיר אלקינו".

14 הקשר של פסוק זה לאדמו"ר הזקן יובן על-ידי
15 הסבר מאמר חז"ל²⁸ על הפסוק – "אימתי הוא גדול,
16 כשהוא בעיר אלקינו":

17 התהוות יש מאין (מדת הגדולה²⁹) נובעת משם
18 הוי', מלשון³⁰ "מהווה". אך כיון ששם הוי' הוא
19 אחדות פשוטה, ואילו העולמות והנבראים הם רבים
20 ונחלקים ביותר, לכן³¹ אין ההתהוות בפועל יכולה
21 לנבוע, כביכול, משם הוי' כשלעצמו, אלא רק לאחר
22 שהוא "מתלבש" ומצטמצם בשם אלקים – בלשון³²
23 רבים³³.

24 אמנם, התלבשות שם הוי' בשם אלקים היא ירידה
25 וצמצום כה רב, עד שבשם אלקים "מתלבשת" רק

(25) כנ"ל סעיף א' ובהערה 8.

(26) כידוע המנהג שקיבל אדמו"ר. מרביו בשם רבו מורנו הבעש"ט,
לאמר הקאפיטל (פרק) תהלים המתאים למספר שנותיו (פירושו כשנמלאו
לו, לדוגמא, יג שנה מתחיל קאפיטל יד), אחר תפלת שחרית קודם אמירת
השיעור תהלים דכל יום כנהוג (קובץ מכתבים לתהלים ע' 214 ובהערה
שם. אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"י ע' נג).

(27) כי הפסוק שלפנ"ז, הוא מעין הקדמה. וראה ר"ה לא, רע"א וסוף
מס' תמיד: בשני היו אומרים גדול הוי' כר.

(28) כ"ה בכמה מקומות. וראה חז"ל ג, א. זו"ח תשא (מד, א) – בשני
לשון.

(29) ראה ברכות נח, א: הגדולה זו מע"ב. וראה שעהיה"א פ"ד.

(30) שעהיה"א שם.

(31) בשעהיה"א שם, שמה שהתהוות בפועל הוא ע"י שם אלקים,
הוא בכדי להסתיר את החיות

"וכאילו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו". אבל ממ"ש שם בסוף
הפרק "והכלים .. ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל כו'", מוכח שמה
שהתהוות בפועל צ"ל ע"י שם אלקים, הוא גם בכדי שיבא בהתחלקות,

ככפנים (והרי ההתחלקות היא ג"כ הסתר שם הוי' שהוא הוי' אחד).

(32) ראה גם רש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.

(33) ראה תו"א נו, א ואילך. ד"ה כבוד מלכותך תרס"א. אור ליי"ד
ש"ת.

(34) ראה מקומות שבהערה הקודמת. וראה גם ד"ה כל המאריך ש"ת.
זה היום תש"ו.

(35) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(36) לשון אדה"צ בתניא פל"ד.

(37) ברכות שם.

(38) להעיר מר"ה שם: בשני היו אומרים גדול הוי' .. שחזק מעשיו
ומלך עליהן ותתעלה כר.

(39) תהלים קמה, ג. וראה מקומות שבהערה 33, ש"ולגדולתו אין
חקר" הוא בחי' גדולת הוי' כמו שהוא מצד עצמו (טרם שנתצמצם
ונתלבש בשם אלקים).

(40) ד"ה ולקחתם לכם תרס"א (קריב לתחלתו).

(41) ראה שעהיה"א שם: הגדול .. לאין קץ ותכלית.

היחוד והאמונה מביא אדמו"ר הזקן את פירוש הבעל-
שם-טוב על הפסוק⁴⁶ "לעולם הוי' דברך נצב
בשמים":

כדי "להמשיך" את "אין עוד", "בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת"⁴⁷ – בתוך הבריאה, כפי שהיא נחלקת
לפרטים רבים, מ"שמים ממעל" ועד "על הארץ מתחת"
– ובאופן של "וידעת"⁴⁸ – חב"ד – צריך להביא תחילה
את פירושו של הבעל-שם-טוב, (את אחדות הוי' כפי
שהיא מתגלית על-ידי הבעל-שם-טוב באופן של גילוי
אור מלמעלה, מעל להתלבשות בשכל) – על הפסוק
"לעולם הוי' דברך נצב בשמים" – "דברך" בלשון יחיד,
בבחינת מאמר אחד.

וענין זה יורד אחר-כך אל הנבראים כשהם נחלקים
ורבים, שיבינו זאת בשכלם, עד אשר הדבר נקלט גם
בשכלם של אלו אשר לפני שמיעת הענין של "הבדל
הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו למעשה שמים
וארץ", היו "כופרים בהשגחה פרטית ובאותות ומופתי
התורה"⁴⁹, שגם מצד הבריאה עצמה (ולא רק מצד גילוי
האור מלמעלה) מגיעים לידי "וידעת" ש"אין עוד".
ועל-ידי-זה מתגלית האמת של "אין עוד", שגם
ה"שמים ממעל ועל הארץ מתחת" בעצמם הם "אין
עוד".

יב.

אחדות ישראל - במהות ובמציאות הפרטית

כדי ליצור אחדות בעולם, צריכה להיות תחילה
אחדות בישראל⁵⁰. בדומה לשני הענינים שהוזכרו
לעיל לגבי המשכת האחדות בבריאה, כך גם לגבי
האחדות בישראל:
כאשר שני אנשים, או יותר, מתאחדים, הרי ככל
שתהא אחדותם גדולה, עדיין אין זו אחדות מוחלטת,
כי היא דבר בנוסף להם, ואילו בעצם מהותם הם אנשים
נפרדים.

י.

הבנת חסידות בשכל האדם

זהו הקשר של הפסוק "גדול הוי'... בעיר אלקינו"
לאדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד:
(א) על-ידי-זה שאדמו"ר הזקן הוריד את החסידות
לאפשרות של קליטתה בחכמה בינה ודעת, עד שכל
אחד יוכל להבין זאת, התגלתה תורת הבעל-שם-טוב
בגילוי שכלי לכולם.
(ב) על-ידי-זה נוספה שלימות בתורת הבעל-שם-
טוב. כידוע⁴², שעל-ידי התלבשות החסידות בהכרה
שכלית, נמשכת עצם פנימיות התורה.
(ג) על-ידי הסברת אחדות הוי' גם בכוחות השכל
של האדם, התגלתה האחדות האמיתית של "אין עוד
מלבדו" – שגם שכל האדם אינו נפרד וכו'⁴³.

יא.

אחדות אמיתית על-פי תורת הבעל-שם-טוב

אמנם, אחדות אמיתית נוצרת על-ידי שהדברים
מתבארים גם בשכל, כדלעיל, אך כיון שמהותו של
השכל היא מציאת דעות לכאן ולכאן, להיפך
מהאחדות, לכן צריכה היתה התחלת גילוי החסידות
להיות באופן שאינו מלוכש בשכל, כפי שנתגלתה על
ידי הבעל-שם-טוב. ודוקא לאחר מכן, היא היתה
יכולה להתגלות בחב"ד, שעל-ידי-זה מגיעים
לשלימות, כדלעיל.
וכך גם בבריאה בכלל, שמלכתחילה (בבחינת
"יכולת") נבראו כל הנבראים "במאמר אחד"⁴⁴, ומשום
כך, גם לאחר מכן – כאשר ה"מאמר האחד" התחלק
ל"עשרה מאמרות", עד שהאותיות של עשרה
המאמרות ירדו על-ידי חילופים ושינויים לכל נברא
כשלעצמו⁴⁵ – יש בכוחם של ישראל ליצור מהם
אחדות.
זהו ההסבר בפנימיות לכך שמיד בתחילת 'שער

(47) ואתחנן ד, לט.

(48) ידעת האדם מלמטה למעלה – שזוהי המעלה ד"וידעת גוי' אין עוד" על "אתה הראת גוי'", שלהיות שהידיעה ד"אין עוד" באה מצד המטה, הרי בזה מתבטא יותר אמיתית ענין היחוד (ע"ד הנ"ל הערה 43. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה 6).

(49) ראה שעהיה"א רפ"ב.

(50) ע"ד הירוע (לקו"ת אחרי כו, א. במדבר יג, ד. ועוד) שתחלה צ"ל "אלקינו" ואח"כ "מלך העולם". ולהעיר ג"כ ממחז"ל (ויק"ר פל"ו, ד. רש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ד): בראשית (שהכוונה על כל הבריאה) בשביל ישראל שנקראו ראשית.

(42) ד"ה פדה בשלום תרפ"ח (ע' עט). וראה בארוכה לקו"ש

(המתורגם) ח"ד ע' 116 ואילך.

(43) ראה לקו"ש שם ע' 152 בהערה, שמתעם זה נוגע במאד שאמונת היחוד תבא גם בהשגחה – כי [נוסף לזה, שכל ענין, כשהוא נשאר רק באמונה ולא בא בהשגחה, הרי אין האדם מיוחד עם הדבר שמאמין בו – בנוגע להענין ד"אין עוד מלבדו" נוגע זה ביותר. כן כאשר נשאר איזה כח וענין שאין נרגש בו היחוד, ה"ז היפך ומנגד לענין "אין עוד מלבדו". (44) כמחז"ל (אבות רפ"ה) "והלא במאמר אחד יכול להבראות". וראה ע"ח ש' המלכים פ"ו. ד"ה פדה רנ"ט.

(45) ראה שעהיה"א ספ"א. פ"ז. פ"ב.

(46) תהלים קיט, פט.

ישראל, מופיע דוקא בענין של "וירשתה וישבת בה",²⁶
אך לאחר ההכנה של "והיה כי תבוא..."²⁷:

"ארץ אשר הוי' אלקיך נותן לך נחלה" – זהו²⁸
הרצון הפשוט שלמעלה מטעם ודעת, שאינו יכול²⁹
להיות מושג על-ידי עבודת האדם, אלא בדרך של³⁰
מתנה מלמעלה – "הוי' אלקיך נותן לך"³¹,⁵⁵

[אמנם גם לגבי דרגה זו נדרשת עבודת האדם –
"כי תבוא" – אך העבודה אינה ליצור, לעבד את
ה"ארץ", אלא רק להיכנס אליה כפי שהיא, כלומר,³²
שהארץ נשאת בפשטותה, ואין בה מעורבות ידי אדם,³³
ואפילו לא מציאותו של האדם הנכנס אליה. ומכך³⁴
מובן, שההוראה "כי תבא אל הארץ" היא דוקא כאשר³⁵
האדם "מתפשט" ממציאותו הפרטית].³⁶

ואילו "וירשתה וישבת בה" – אתה – אלה הדרגות³⁷
שמישג האדם על-ידי עבודתו, על-ידי שהוא יורש³⁸
ומתיישב בה, ובכך קיימות דרגות שונות.³⁹

וכיון שאחדות ישראל היא על-ידי גילוי של⁴⁰
הנשמה עצמה⁴¹,⁵⁷ אך אמיתיותה מתגלית דוקא בכך⁴²
שגם במציאותם הפרטית מאוחדים ישראל⁴³
⁴⁴

– לכן מתבטאת – "מגיד" – האחדות (שיהודי⁴⁵
אינו יכול להיות בשמחה כל עוד אין ליהודי אחר חלק⁴⁶
ברור בארץ) בענין של "וירשתה וישבת בה", אך דוקא⁴⁷
לאחר ההכנה של "והיה כי תבוא..."⁴⁸.

ועל-ידי התנהגות באהבת ישראל זוכים ל"והיה כי⁴⁹
תבוא אל הארץ..."⁵⁰,⁵⁸ לכניסה לארץ ישראל על-ידי⁵¹
משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלמה בקרוב⁵²
ממש⁵⁹.

(משיחת ש"פ תבא תשכ"ה ותשכ"ז)

1 מזה מובן, שאחדותם של ישראל, שהיא אחדות
2 אמיתית, עד כדי כך שהיא מתבטאת ב"ואהבת לרעך
3 כמוך" – שהאהבה ליהודי האחר היא ממש כאהבת
4 עצמו – נובעת מכך שכל ישראל, מצד שורש⁵¹
5 הנשמות, הם מהות אחת⁵².

6 אך בכל זאת מתבטאת אמיתות האחדות של
7 ישראל דוקא כאשר גם מצד מציאותם הפרטית, שבה
8 הם, לכאורה, שונים זה מזה, הם דבר אחד⁵³.

9 אמנם, כדי שיהודי יגיע לאחדות ולאהבת ישראל
10 אמיתית, הוא צריך, לכאורה, "להתפשט" מ"מציאותו
11 העצמית" ולצאת מהגדרתו הפרטית, ואפילו ממציאותו
12 הרוחנית⁵⁰, עד שכל מהותו היא היותו חלק מכלל
13 ישראל, ודוקא אז הוא יכול לקיים באמת את המצוה
14 "ואהבת לרעך כמוך", כי בהיותו חלק מכלל ישראל,
15 הרי ה"זולת" ו"הוא עצמו" הם דבר אחד,

16 אך כיון שאצל ישראל גם "צורתם" הפרטית,
17 ואפילו גשמיותם, מבטאת בפנימיותה את עצם
18 הנשמה, לכן הם באחדות מוחלטת גם מצד מציאותם
19 הפרטית.

20 ואדרבה: אילו לא היתה אחדותם של ישראל
21 קשורה גם למציאותם הפרטית, הרי היתה זאת הוכחה
22 לכך שאחדותם אינה בעצם מהותם, כי ה"עצם" נמצא
23 בכל הפרטים⁵⁴.

יג.

אחדות ישראל - דוקא לאחר הכנה של "כי
תבוא"

24 זהו ההסבר לכך שהדין "שלא נתחייבו בביכורים
25 עד שכבשו את הארץ וחלקה" המראה על אחדות

(51) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 41 ובהערה 20.

(52) ראה בכ"ז תניא פל"ב. ובארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע'

137.

(53) שזוהי המעלה שב"לאחדים" על "כאחד" (ראה בארוכה לקו"ש
[המתורגם] ח"ד ע' 121 ואילך).

(54) ראה עד"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135.

(55) ד"ה והי' כי תבא תרס"ו ותער"ב קרוב לסופו. וראה גם תורת
הבעש"ט עה"פ (היום יום – ח"י אלול).

(56) ראה ד"ה והי' כי תבא שם, ש"וירשתה" הו"ע הבירור דנה"ב –
והרי הבירור דנה"ב אינו שוה ככולם (ראה ד"ה באתי לגני תש"י פ"ב.
ובכ"מ; ומכ"ש "וישבת בה" – בחי' התיישבות (תורת הבעש"ט שם.

תער"ב שם) – שבכ"א הוא באופן אחר.

(57) וי"ל, שזהו גם הטעם מה שענין האחדות נרמז במצות ביכורים, כי
ביכורים מורה לשרש הנשמה (אוה"ת ריש פרשתנו) אלא שמ"מ החיוב הוא
לאחרי כיבוש וחילוק, שמורה על המשכת וגילוי שרש הנשמה בבחי' הצירוף,
כבפנים.

(58) להעיר ממד"ל (ספרי ריש פרשתנו): עשה מצוה האמורה בענין
(ביכורים. וראה הערה הקודמת) שבשכרה תכנס לארץ.

(59) וכמד"ל (בספרי שם. ראה הערה 2 בסופה): והי' כי תבוא אל
הארץ אין והי' אלא מיד. ולהעיר ממד"ל (ב"ר פמ"ב, ג. ובכ"מ – ראה
לקו"ת ראה ל, ד. אוה"ח כאן): בכל מקום שנאמר כו' והי' שמחה.

שהמשיך הוא יעקב (כמ"ש כי ביצחק ולא כל⁵ יצחק) ותולדותיו יוסף, שזהו מה שיצחק מספרו ח' פעמים הוי', ויעקב ז' פעמים, ויוסף ו' פעמים.

הנה יעקב יוסף הוא מספר י"ג פעמים הוי' לרמז על י"ג תיקוני דיקנא שמשם הוא הבני, והמשיך זה יצחק שמספרו ח' פעמים הוי' מהדיקנא.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תיח

קצו

רמז במאחזי"ל (מו"ק כח.) "בני חיי ומזונא במזלא תליא מילתא", דיצחק ורבקה התפללו על "בני", ואסתר באה לבקש מאחשורוש על "חיי".

אמרו רז"ל⁶ בני חיי ומזונא במזלא תליא מילתא. ומבאר בלקוטי תורה להאריז"ל פ' תולדות⁷ ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו ר"ת בגימטריא מז"ל, וכן תיבת נכ"ח בגי' מזל"א.

וב' פעמים מזלא היינו ב' המזלות⁸ נוצר חסד, ונקה, שהם כוללים כל הי"ג מדות (הי"ג תיקוני דיקנא) כמ"ש בעץ חיים שער⁹ הולדות או"א וזו"פ ע"ש.

וכמו כן מצינו באסתר המלכה, שכתוב¹⁰ ותעמוד אסתר כו' נכח בית המלך, והמלך יושב כו' נכח פתח הבית, כתיב כאן ב' פעמים נכח שנכח בגימטריא מזל"א, וב' פעמים נכח הוא ב' פעמים מזלא והיינו ב' המזלות נצר ונקה וכו'. ביצחק ורבקה התפללו על בני, ובאסתר הי' הבקשה על חיי, דהיינו שישארו בחיים, שתבטל גזירת המן וכו' ובשניהם הי' ב' פעמים מזל"א.

המשך בעמוד כב

(4) בראשית כא, יב. "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע".

(5) (ירושלמי נדרים פ"ג ה"ח) וז"ל: ביצחק יקרא לך זרע, ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר' הונא אמר ב"ת תרי בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם הזה והעולם הבא.

[קרבן העדה: ביצחק, ולא כל יצחק למעט עשו שאין בכלל זרעו של אברהם. ב"ת תרי, ב' של ביצחק אתי לרמוזי על הבן שהוא עתיד לירש שני עולמות הוא הנקרא זרעו והיינו זרעו של יעקב שנחלתו שני עולמות בימי דוד ושלמה וכן לעתיד.]

ראה גם סנהדרין נט, ב.

(6) מועד קטן כח.

(7) ראה לעיל סימן קצה הערה 1.

(8) ראה לעיל שם.

(9) שער טז.

(10) אסתר ה, א. "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית".

קצה

רמז דיצחק התפלל על בנים, דב"מזלא" תליא (מו"ק כח.), וזהו שמרומז כאן ב' פעמים "מזלא" (א) "נכח" בגי' "מזלא" (ב) "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו" ר"ת בגי' "מזלא" (ע"ה) - בנים הם רמז ל"יעקב" ותולדותו "יוסף"

יצחק התפלל על בני כמ"ש ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, שהמשיך מב' המזלות¹ נצר חסד ונקה², שזהו שיש שם ב' פעמים מזלא, א' מפורש כמספר נכ"ח, ב' הר"ת³ ודיעתו כו' אשתו, כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת תולדות ע"ש. והוא שהמשיך בני מהמזלות, והבני

(1) פירוש: הענין מבואר (עפ"י מה שמציין כאן) בלקוטי תורה להאריז"ל פ' תולדות, דידוע מארז"ל (מועד קטן כח.) דבני חיי ומזונא במזלא תליא מילתא, ובפסוק כאן יש ב' פעמים מזלא, א' מזלא שהוא בגי' נכ"ח, וזהו "לנכח אשתו", וכן הר"ת "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו" גי' "מזלא". (ע"ה).

והנה בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד', מבואר איך הם הסדר ד"ג"ג מדות הרחמים, והם: [שמות לד, ו]. (א) "אל", (ב) "רחום", (ג) "יוחנן", (ד) "ארך", (ה) "אפים", (ו) "ורב חסד", (ז) "ואמת", (ח) "נצר חסד", (ט) "לא לפים", (י) "נושא עון", (יא) "ופשע", (יב) "וחטאה", (יג) "ונקה".

ומבאר שם דבשערות הזקן - הדיקנא - יש י"ג חלקים, הנקראים י"ג תיקוני דיקנא, והם כנגד הי"ג מדות הרחמים, וחלק הזקן מהפה ולמטה (דהוא כללות עובי הזקן ועיקר הזקן הנמשך למטה) והם שערות על גבי שערות עבה מאוד, הנה החלק הנראה בחוץ - חלק המגולה - הוא תיקון "נצר חסד", והחלק המכוסה שהוא נגד הגרון (החלק היותר בפנים לצד הגרון) הוא תיקון "ונקה".

והם כנגד דבר ונוקבא - אב ואם.

החלק המגולה "אבא" הוא מזל "נוצר חסד".

והחלק המכוסה "אמא" הוא מזל "ונקה".

ושניהם נקראו "מזלא", ומהם נמשך ילדים הנולדים מ"אב" ו"אם", וזהו מ"ש במאחזי"ל ד"בני" - ב"מזלא תליא".

והנה מזל "נצר חסד" - שכולו חסד - הוא מזל הח', ומזל "ונקה" הוא הי"ג, וזהו שמרומז כאן,

ב' פעמים מזל, כנגד ב' בנים יעקב ויוסף, (דהעיקר מיצחק הוא יעקב, והעיקר מיעקב הוא יוסף כמ"ש (בראשית לו, ב) ואלה תולדות יעקב יוסף וד"ל), ומרומז בשםם הב' מזלות, ד"יצחק" הוא בגי' ח' פעמים הוי' כנגד מזל ה"ח" "נצר חסד", ו"יעקב יוסף" בגי' - ביחד - "יג" פעמים הוי' כנגד מזל הי"ג "ונקה".

יצחק בגי' 208, וכן ח' פעמים שם הוי' $208 = (26 \times 8)$.

יעקב (182) + יוסף (156) = 338. וכן י"ג פעמים הוי' $26 \times 13 = 338$.

וכן מספר י"ג - יעקב ויוסף - מרומז על כללות י"ג תיקוני דיקנא, דמשם הוא ה"בנים".

(2) ראה עץ חיים שער טז, פרק ו. ספר המאמרים תרע"ח עמוד שצ.

(3) ר"ת "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו" בגי' 77, מספר "מזלא" עם הכולל.

יא, כח-ו – ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך

א. ראיתי בענין זה בספר תהלה דוד פירוש על תהלים לגאון אחד ספרדי הביא שם דבר נחמד וזה לשונו, ראיתי בס' כתב יד ישן נושן כתוב על קלף מרבינו יהודה החסיד זצ"ל שכתב וזה לשונו משה רבינו ע"ה אמר בתחלה ברוך אתה בבואך לפי שהיו ישראל מוכנים להכנס לארץ תחילה, וכיון שידע שילכו אחר כך בגלות אמר אחר כך וברוך אתה בצאתך. אבל דוד אמר להיפוך דכבר נכנסו לארץ והוא ה' מלך בירושלים, ולכן בתחילה אמר ה' ישמור צאתך כשתצא מארץ ישראל ותלך בגלות, ואחר כך אמר ובואך כשתחזור לארץ ישראל עכ"ל. ואפשר דהיינו טעמא דמסיים ואמר מעתה ועד עולם ור"ל דביאה הזאת לארץ ישראל העתידה להיות בזמן הגאולה במהרה בימינו אמן יהי גאולה עולמית שלא יהי עוד אחרי גלות כלל, לכן כתיב אחר בואך מעתה ועד עולם.

גן רוה

כח, יב – יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוח

ב. והלוית גוים רבים וגו'. נראה ענינו מפני שאמרו חז"ל (תענית י.) שארץ ישראל מקבלת ע"י הש"י ושאר ארצות ע"י שליח, והיינו שהשפע יורדת בשביל ישראל כדכתיב לתת מטר ארצך בעתו דהיינו שהוא במתנה, וכן כתיב (לעיל יא, יד) ונתתי מטר ארצכם וכתוב (תהלים פה, יג) גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה, אבל שאר ארצות בהלואה, וז"ש והלוית גוים רבים ואתה לא תלוח שאתה מקבל במתנה אבל שאר ארצות בהלואה, ועמ"ש שם עוד מ"ש ישעי' (נה, יא) כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל כן יהי דברי וגו' כ"א עשה אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו כי המשל דומה לנמשל כי המטר יורד בארץ ישראל מן הש"י עצמו ושאר ארצות ע"י השליח, כן הטובה המיועדת לישראל לפעמים ע"י הש"י עצמו ופעמים ע"י השליח, וכן ה' ביציאת מצרים דכתיב אני ה' ולא השליח אבל אחר שיצאו כתיב (שמות יט, ד)

ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"י עננים שהם שלוחים וכן יהי לעתיד, והיינו דכתיב כי בשמחה תצאו היינו ע"י הש"י עצמו ובשלום תובלון היינו ע"י השליח.

פנים יפות

כח, סג – והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה

ג. כן ישיש וגו'. בסנהדרין דף ל"ט אמר ר' שמואל בר חמני מה דכתיב ולא קרב זה אל זה וכו' שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים וכו', הוא אינו שש אבל אחרים משיש מדכתיב ישיש. נראה מזה להבין מה דכתיב בפרשת נצבים (ל, ה) והביאך ה' אלקיך וגו' והיטיבך והרבך מאבותיך, ובתר הכי כתיב כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך מלת לשוב מיותר, ענינו כי בהיות ישראל על אדמתן ושלום להם מכל צד ה' עיקר הברכה והשפע בארץ ישראל ומתמציתם היו שותין שאר אומות, כמ"ש לעיל בפסוק והלוית גוים רבים אבל לעתיד בשעת הגאולה שינקום ה' נקמת אויביו, כתב שם ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויבך ועל שונאיך, לכך כתב לשוב עליך לטוב פירוש שישוש על הטובה שלך ולא על מפלתן של אומות כמ"ש שאין הש"י שמח במפלתן של רשעים, וכן באבותיך שהי' שלום להם שהיו האומות נכנעין תחתיהן שש הש"י עצמו.

וז"ש כאשר שש על אבותיך, וההפרש בזה כי בהיות האומות בשלום והם נותנין הברכה לאומות כמ"ש והותירך ה' אלקיך שהרי נותנים התמצית לאומות, אבל בשעת הגאולה שיתן ה' כל האלות האלה על האויבים ממילא השפע הרב לישראל יהי' די והותר, והיינו דכתיב והותירך ה' אלקיך לטובה, והטעם מה שלא אמרו שירה בבקיעת הים על ישועת ישראל, כי שם הישועה ע"י מפלה אבל בגאולה העתידה אין הגאולה ע"י מפלת האומות אלא שיתן הש"י את האלות האלה על אויבך לנקום נקמתו מהם, א"כ אין זה לזה.

פנים יפות

אגרות קודש

[תשי"ח-ט:]

... במה ששאלוהו, שלפעמים כתוב אשר מחדו"מ הם לבושי הנפש, ולפעמים שהם בדוגמת חב"ד חג"ת ונהי"ם או חב"ד ז"א ומלכות.

אין בזה סתירה, כי המחשבה היא לבוש השכל, דבור לבוש המדות (ז"א), ומעשה גילוי לבוש המלכות. או במלות אחרות, השכל מתגלה במחשבה, המדות (בעיקרם) בדבור, וכח הגילוי בנפש בעיקרו מתגלה במעשה והרי הלבוש והמלוּבש מתאחדים, וק"ל.

♦ יום ראשון ט"ו אלול ♦

כו (א) וְהָיָה כִּי־תִבּוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ:

נ"א וְהָיָה כִּי־תִבּוֹא וגו' וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ • (קידושין לו) מְגִיד שֶׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּכַפּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, י"ט אלול)

תָּכֵן תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם טוֹב בְּשִׁבְתָּ פְּרֶשֶׁת תִּבּוֹא ח"י אֶלּוּל תַּרְנ"ב אַחֵר קִבְּלַת שִׁבְתָּ: "וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ גּו'". 'אָרֶץ' לְשׁוֹן מְרוֹצָה וּלְשׁוֹן רָצוֹן, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ. כְּשֶׁתִּגִּיעַ אֶל ה'רָצוֹן' שֶׁהוּא מִתְּנָה מִלְמַעְלָה וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, צְרִיכָה הָעִבּוּדָה לְהִיטֵב 'וַיֵּשְׁבְּתָּ' ל"הוֹרִידוּ", לַעֲשׂוֹתוֹ מִיִּשְׁבָּב, "וְלִקְחֶתָּ גו' וְשִׁמְתָּ בְּטָנָא", לְהַמְשִׁיךְ אִירוּת בְּפִלִּים, "וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ", עַל יְהוּדֵי לְדַעַת שֶׁהִלִּיכְתּוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֵינָהּ יִזְמְתוּ אֶלָּא מוֹבִילִים אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה, וְהַפְּנָה הִיא "לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם", לְפָרֶסֶם אֱלֻקִּיּוֹת בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ.

אַחֵר תִּפְּלֵת עֶרְבִית, חֲזֹר עוֹד־הַפַּעַם תּוֹרָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהוֹסִיף: "וְהָיָה כִּי תִבּוֹא גּו'", עַל־מִנְתַּי שֶׁתִּגִּיעַ לְרָצוֹן כּו', הִרִי זֶה עַל־יְדֵי שִׁי"ו וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גּו' לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם" - תִּמְסֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּדֵי לְפָרֶסֶם שֵׁם אֱלֻקִּיּוֹת. בְּמָה מִפְּרָסְמִים אֱלֻקִּיּוֹת? בְּבִרְכָּה וּפְסוּק תַּהֲלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטישיחות כרך ט עמוד 356. לקוטישיחות כרך ב עמוד 390)

תְּכִלִּית יִרְדֵּית הַנִּשְׁמָה לְמִשְׁחָה

וְהָיָה כִּי־תִבּוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ . . וְלִקְחֶתָּ מִרְאשִׁית | כֹּל־פְּרִי הָאֲדָמָה וגו' (כו, א)
"כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ" - "אָרֶץ" מוֹרָה עַל הָאָרֶץ הַלְלוּ הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחֲמִירִית, וְ"כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ" הִיא יִרְדֵּית הַנִּשְׁמָה מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יְרוּשָׁה וַיֵּשְׁבָהּ שֶׁל חֶלֶק מִהֶעֶם, שְׁנֵה עֲשׂוֹי לְהִתְקַיֵּם גַּם לְפָנֵי כִּיבוּשׁ כָּל הָאָרֶץ כְּלָה, וְלָכֵן דִּקָּא לְכַתּוּב "עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ", דְּהִינוּ שְׁחוּבֵת בְּכּוּרִים אֵינָהּ חֶלָה אֶלָּא כְּשֶׁכָּל הָאָרֶץ כְּבוּשָׁה וּמְחֻלָּקֶת. וּבִטְעָם הַדְּבָר מִבְּאֵר שֵׁם, כִּינּוּ שֶׁמִּצְוֹת בְּכּוּרִים נִזְעָדָה לְכַטֵּא אֶת הַכֶּרֶת הַטוֹב בְּלִפְנֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא עַל הַכְּנִיסָה לְאָרֶץ וְעַל הַהֲנָאָה מִפִּירוּתֶיהָ, וּמִצַּד הַחֲשִׁיבוּת שֶׁל אַחֲדוּת יִשְׂרָאֵל, כָּל עוֹד שֶׁלֹא בָּאָה חִלְקוּת הָאָרֶץ לִידֵי גִמְרָה, שֶׁעֲדִין יִשְׁנוּ חֶלֶק מִהֶעֶם שְׁאִין לוֹ חֶלֶק מִשְׁלֹל בְּאָרֶץ וְאִינוּ יָכוֹל לְהִנּוּחַ מִשׁוּבָהּ, הִרִי גַם אִלּוּ שֶׁכָּבֵר זָכוֹ בְּחֻלְקָם וְנִהְיָ מִפִּירוּת הָאָרֶץ, אֵין הַנָּאֶתָם וְשִׁמְחָתָם שְׁלֵמָה, וּמֵאֲחֵר שְׁאִינוּ יָכוֹלִים לָקֵם אֶת מִצְוֹת הַהוֹדָאָה לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּשִׁלְיִמוֹת הָרְאוּיָה - פְּטוּרִים הֵם מִמִּצְוֹת בְּכּוּרִים. תוֹרָה ב

זוֹ נֶאֱמַר בָּהּ: בְּבוֹאֲכֶם, מִשְׁנֹכְנֶסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ מִלֶּחֶמָה - נִתְחַיְבוּ בְּחֻלָּה". מִשְׁמַע שְׁלֹלָא הִיָּה מִפּוֹרֶשׁ "בְּבוֹאֲכֶם", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ מִיָּד שִׁיבוּאוּ, הָיוּ לוֹמְדִים שֶׁלֹא הָיוּ מִתְחַיְבִּים בְּחֻלָּה אֶלָּא לְאַחֵר כִּיבוּשׁ וְחִילּוּק, אִף שֶׁגַּם שֵׁם יֵשׁ אֶת הַסִּבָּרָא שֶׁמִּיָּד שְׁנֵהֲנִים מִדְּגֵן הָאָרֶץ יֵשׁ לְהַפְרִישׁ חֻלָּה. וְיֵשׁ לוֹמֵר עַל־פִּי הַכֹּלֵל הַיְדוּעִי, שֶׁרִש"י מִפְּרָשׁ בְּכָל מָקוֹם לְפִי מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וּבִפְרָשׁת חֻלָּה כִּינּוּ שֶׁתּוֹב "בְּבוֹאֲכֶם", הוֹצֵרָה לְפָרֶשׁ שְׁלֹלָא הִיָּה כְּתוּב בֵּן, הִיָּה פִירוּשׁוֹ רַק לְאַחֵר כִּיבוּשׁ וְחִילּוּק, אִף כָּאֵן שֶׁתּוֹב: "וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ" (לְכַאוּרָה לֹא צוּרָה). בְּהִכְרַח שֶׁהַכְּתוּב מְלַמֵּדנוּ שְׁאִין חֲזִיבִים בְּכּוּרִים אֶלָּא לְאַחֵר כִּיבוּשׁ וְחִילּוּק. וּבְ"תוֹרַת מִנְחָם" מִבְּאֵר שֶׁכְּנִת רִש"י כָּאֵן לוֹמֵר, שֶׁלֹא מִתְחַיְבִים בְּכּוּרִים עַד שֶׁלֹא יִכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ כּוֹלָה וְיִחְלְקוּהָ, נוֹסֵף עַל הַתְּנָאי הַבְּסִיסי שֶׁל

(א) וְהָיָה כִּי תִבּוֹא - כְּדִרְכּוֹ כּוֹתֵב אֶת שֵׁם הַפְּרָשָׁה בְּתַחֲלַת הַפְּרָשָׁה. וְאִף אִם נֹאמַר שֶׁהִתִּיבוּת "כִּי תִבּוֹא" הֵן חֶלֶק מִהַפְּרִירוּשׁ, לֹא הִיָּה לוֹ לְהַעֲתִיק אֶת תִּיבֵת "וְהָיָה", לוֹלִי הִיָּה זֶה שֵׁם הַפְּרָשָׁה.
וגו' וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ - מְגִיד שֶׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּכּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ - כְּאִמּוֹר "וִירִשְׁתָּהּ".
וְחִלְקוּהָ - כְּאִמּוֹר "וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ". אֲבָל לוֹלֵא הִיָּה מִפּוֹרֶשׁ כָּאֵן: "וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבְּתָּ בָּהּ", הִיָּה נִיתָן לוֹמֵר שֶׁמִּתְחַיְבִים מִיָּד, כִּינּוּ שְׁנֵהֲנִים מִפִּירוּת הָאָרֶץ מִיָּד עִם כְּנִיסָתָם לְאָרֶץ (ראַה קִידוּשִׁין לו, ב). אֲבָל רֹאה רִש"י בְּמִדְרָב טו, יח (לְעִנְיָן חֻלָּה): "בְּבוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ - מִשְׁנָה בִּיאָה זוֹ מִכָּל בִּיאֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁכָּלָן נֶאֱמַר כִּי תִבּוֹא, כִּי תִבּוֹא, לְפִיכָף כָּלָן לְמִדּוֹת זוֹ מִזוֹ, וְכִינּוּ שֶׁפִּרֶט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת מֵהֵן שְׁאֵינָהּ אֶלָּא לְאַחֵר יְרוּשָׁה וַיֵּשְׁבָהּ, אִף כָּלָן בֵּן. אֲבָל

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה" – תכלית הירידה היא לקחת את הטוב והמבקר (ראשית) שבעניני ה"ארץ" וה"אדמה" ולהעלותם לקדשה.

"ולקח לכהן הטנא מידך" – את כל זאת נותנים לכהן שאוכלם, ואינם עולים כליל על המזבח, דהינו שאינו שורף ומבטל את עניני העולם, אלא ממשיך בהם קדשה. שישארו במציאותם, אך יהיו קדש לה'.

ויתרה מזו מדגש, שנותן לכהן רק "מראשית" ולא כל "ראשית", והינו שגם ברשותו של הישראלי נשארים פרות (ומהם גם פרות מבהרים), אלא שפנך בהם ועליהם, שמהם נלקחו בפורים לה'.

והרי זה מיסודות תורת החסידות, שעבודת ה' אינה רק בשעת התפלה ותלמוד-תורה, אלא גם בשעת העסק במשא ומתן באמונה, ובשעת אכילה ושתיה, שכל זה נעשה לשם שמים, ועולה לקדשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ל"ד עמוד 150)

בפורים שבכל יום

והיה כיתבוא אל-הארץ . . ולקחת מראשית | כל-פרי האדמה וגו' (כו, א-ב)

הנה מצינו מחלקת בדברי רבותינו ז"ל, אימתי חלה מצות בפורים, אם "אין והיה אלא מיד" ונתחייבו בפורים מיד כשנכנסו לארץ (ספרי על הפסוק כאן), או שלא נתחייבו במצוה זו עד לאחר ירושה וישיבה (קדושין לו, ב).

ועל-פי הכלל (ערוכין יג, ב) "אלו ואלו דברי אלקים חיים", יש לבאר את ההוראה משהי הדעות בעבודת האדם לקונו. דהנה תכן מצות בפורים הוא ההודיה להשם-יתברך על הנסים שעשה עמנו ועם אבותינו, שלכן מביא את "ראשית כל פרי האדמה", ומספר את "כל הטוב" שעשה לנו הקב"ה.

ושתי הדעות בזמן חייב בפורים, הם שני אופנים בהודיה לה' שבכל יום, כשנעור משנתו ובתפלת השחר:

(א) "אין והיה אלא מיד" – ד"מזד כשנעור" (סידור הרב) אומר "מודה אני לפניך" כו', שהיא ההודיה להשם-יתברך על "שהחזרת בי נשמת", שהכרה זו אינה באה מהתבוננות שכלית, אלא מהאמונה הפשוטה הנטועה בלבו שהקב"ה הוא המחזיר לו נשמתו ומחיהו בכל יום.

(ב) כמו שבפורים נתחייבו רק לאחר שקבשו את הארץ ונתישבו בה, שאז ההודיה היא בפרות שהם בתכלית השבח והיפי, כך היא ההודיה שבתפלת השחר, שבאה כתוצאה מההתבוננות ב"רוממות האל-יתעלה ובשפלות האדם" שקדם התפלה (רמ"א באורח-חיים סימן צח סעיף א), ומהעמקת הדעת בעניני התפלה, שעל-ידי-זה ההודיה היא בהכרה עמוקה ובתכלית השלמות.

(ב) ולקחת מראשית . כל-פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהיה אלהיך נתן לך ושמת בטהא והלכת אל-המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם:

ב'תסב מריש כל אבא דארעא די תעל מארעא די יי אלהיך יחב לך ותשני בסלא ותהך לאתרא די יתריי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן:

זש"י • מראשית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חייבין בפורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן "ארץ", ונאמר להלן: "ארץ חטה ושעורה וגו'", מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל, שהם משבעה מינין. **זית שמן • זית אגורי, ששמןו אגור**

אשל אברהם – הרב אלאשילי

המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל – שפירות אלו משובחים משאר פירות (רש"י מנחות שם).

– **אף כאן שבח ארץ ישראל** – כלומר, "מארצך" האמור כאן מדבר בשבח הארץ, ולא בשבח הפירות. **שהן שבעת המינים** – כלומר, עקר הגזירה שנה' היא ש"מארצך" האמור כאן מדבר בשבח ארץ ישראל, שכן

שמות לז, כו: "ראשית בפורי אדמתך – משבעת המינין האמורים בשבח ארצך". וראה שם בבבאור. **נאמר כאן "ארץ"** – "אשר תביא מארצך" (רש"י שם). **ונאמר להלן** – לעיל ח, ח. **"ארץ חטה ושעורה וגו'", מה להלן משבעת** – לכאורה צריך לומר: שבעת, וכן הוא בכמה בתבירי.

(ב) **מראשית** – ולא כל "ראשית", שאין כל הפרות חייבין בפורים אלא שבעת המינין בלבד – ראה גם רש"י מנחות פד, ב: "מראשית ולא כל ראשית" – למעוטי שאר פירות שאינן משבעת המינין. וכן ברש"י שמות כג, יט: "ואין בפורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא ארץ חטה ושעורה וגו'". וראה שם בבבאור. וראה רש"י

שיעור יומי ליום ראשון ט"ו אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תבוא

לג בתוכו. ודבש • הוא דבש תמרים. מראשית • (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבבכרה, כורף עליה גמי לסימן, ואומר: 'הרי זה בכורים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 150)

ושמת בטנא (כו, ב) **הביאם בכלי ערבה . . הבכורים והסלים לכהנים** (רמב"ם ביכורים ג, ז) יש לומר בדת הרמב"ם, שהפלים הללו נעשים 'חלק' של הבכורים, וזוהי שלמות קיום המצוה (מה שאין כן אם הביאם בכלי מתכת, חוזר הפלי לבעלים). והנה מבאר בחסידות, שבכורים רומזים לנשמה. הנשמה יורדת לעולם הזה, שאין תחתון למטה ממנו, מתלבשת בגוף, ב'כלי', מקימת מצוות מעשיות דוקא (ה'תחתון' שבכולם הנה גופא) – ועל-ידי זה היא מגיעה לשלמותה האמתית. ואף בבכורים כן: שלמות המצוה היא כאשר מביאים אותם בכלי דוקא, ובכלי גופא – דבר פשוט ופחות (אין תחתון למטה ממנו), כלי ערבה.

(ג) **ובאת אל-הבהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך פרי-באתי אל-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו:** ג' תיתי לנת פתנא די יהי בימנא האנן ותימר לה תיתי יומא דין קדם יי אלהך ארי עלית לארעא די קיים יי לאבהתנא למתן לנא:

זש"א אשר יהיה בימים ההם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אין לך אלא כהן שבקימך, כמו שהוא. ואמרת אליו • (ספרי) שאינך כפוי טובה. הגדתי היום • (שם) פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים.

אשל אברהם – הרב אלעזר

לירושלים להביא את הבכורים בשביל כהן כזה, שיבוא הוא אלי, כמו בשאר כל מתנות הכהונה שהכהנים הם המזוהים אחריו הבעלים. ועל כן אומר הכתוב, שעליו לעלות לירושלים ולהביא את הבכורים לכל כהן שיהיה בימיו (משכיל לדוד).

ואמרת אליו – שאינך כפוי טובה – הרבה פירושים נאמרו בכונת דברי רש"י אלו, והפירוש היותר נראה לעניות דעתי הוא, שכונת רש"י לבאר בזה: (א) למה נאמר "ואמרת אליו", אל הכהן, והלא הדברים מכונים אל הקדוש-ברוך-הוא? (ב) מה צורך בכל ההגדה הזאת, הרי אינו מחדש בדבריו כלום? ועל כן כותב רש"י, שהאמירה לכהן היא שאינו כפוי טובה, ולכן מפרט את חסדי ה' עמו (אף שהם ידועים). ולכן הוא מביא פירות ביכורים, כאמור "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה וגו'", שכל זה בא להראות שאינו כפוי טובה לפני ה' (ע"פ באר בשדה). ובטעם הדבר שצריך לומר זאת לכהן, אף שענין של כפיות טובה או אי כפיות טובה הוא בינו לבין הבורא, והו מפי שהבאת הבכורים היא לכהן, ולכן גם ההצהרה, שהבאת הבכורים היא לפי שאינו כפוי טובה, נאמרה לכהן.

בהם שבח ארץ ישראל, שהרי אינם מפירות הארץ (רא"ם). וכונת רש"י לומר, שהתמרים הם משבעת המינים (ראה רש"י פסחים שם). וראה גם רש"י שמות לד, כו.

מראשית – אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבבכרה – שבשלה כל צרכה (משמעות רש"י מנחות סד, ב). אף הרא"ם כתב שהכונה אפילו לא התבשל כל צרכו. והו פירוש "מראשית", שהיא הפרי הראשון שבשל, ולפירוש הרא"ם שעומדת להתבשל.

כורף עליה גמי לסימן – שהיא בכרה ראשונה.

ואומר: הרי זו בכורים – ראה גם רש"י שמות כג, יט, ושם: ומקדישה. תורה ג

(ג) **אשר יהיה בימים ההם – אין לך אלא כהן שבקימך** – כי אם לא כן, מהו "אשר יהיה בימים ההם"? וכי יתן לכהן שאינו בימיו (ע"פ ספרי). וראה גם רש"י לעיל יז, ט, יט, יז.

כמו שהוא – אף אם אינו חשוב כל-כך אלא כהן פשוט, ונראה שזהו פירוש "אשר יהיה", איוה שיהיה. וכונת רש"י לומר, שלא יאמר האדם: היות והבכורים אינם קרוב, אלא הם לכבוד הכהן, למה אטרח לעלות

הגזרה שזה היא מ"ארץ" "ארץ", וממילא לומדים מזה שיש להביא מפירות שבעת המינים. ראה גם רש"י פסחים ג, א: "נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן שבח ארץ, דהא בשבחה הכתוב מדבר, אף כאן שבח ארץ, וילפינן מינה דאין מביאין אלא משבעת המינים האמורין שם, ואין מביאין אלא ממקום משובח".

"וית שמן" – האמור לעיל שם. – **וית אגורי, ששמנו אגור בתוכו** – מוזמן לצאת ממנו, שאינו נבלע בפרי כמשקלה תפוחים ותותים, אלא אגור כמשקלה ענבים (רש"י ברכות לט, א). כלומר, אין זה סתם וית שמוציא שמן, אלא הוא וית משובח משאר הויתים, ולכן נשתבחה בו ארץ ישראל, ומביאים ממנו בכורים. אבל לעיל שם רש"י פירש "וית שמן", "ויתים העושים שמן", ולא פירש שזהו "וית אגורי", מפני ששם מפרש רק את פירוש התיבות "וית שמן", שאין אלו שני מינים אלא מין אחד, אבל כאן מפרש שהוית הנזכר שם אכן יש בו שבח ארץ וישראל (עמר נא).

"ודבש" – לעיל ח, ח. – **הוא דבש תמרים** – ולא דבש דבורים (סידור רש"י סי' טז). מפני שאין

(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ וְהֵנִיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ה - וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ • לְהֵנִיף אוֹתוֹ. כֹּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעָלִים וּמִנִּיף (ספרי. סוכה מז).

(ה) וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד • אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרָיִםה וַיִּגְדַּל שָׁם בְּמַתִּי מֵעַט וַיהִי־שָׁם לִגְדִּי גָדוֹל עֲצוּם וְרַב:

כ"ז - וְעֲנִיתָ • לְשׁוֹן הֶרְמֵת קוֹל (עיין סוטה דף לב ע"ב). אֲרָמִי אֲבִד אָבִי • מְזַכֵּיר חֲסִדֵי הַמָּקוֹם: "אֲרָמִי אֲבִד אָבִי", לִכְּנֹן בְּקֶשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל כְּשֶׁרָדַף אַחֵר יַעֲקֹב, וּבִשְׂבִיל שְׁחֵשֵׁב לַעֲשׂוֹת (לְשָׁקֵב), חֲשֵׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאִלּוּ עָשָׂה, שְׁאוֹמֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, חֹשֵׁב לָהֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַחֲשֵׁבָה כִּמְעָשָׂה. וַיֵּרֶד מִצְרָיִםה • וַעֲדוּד אַחֵרִים בָּאוּ עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שְׂאֵחָרֵי זֹאת, יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם. בְּמַתִּי מֵעַט • בְּשִׁבְעֵים נֶפֶשׁ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יעקב מטוב עד רע". והנה "לעקור את הכל" פירושו שרצה לאבד את יעקב עם כל ילדיו (הן בנים והן בנות), והו פירושו "אבד אבי", להאבד את יעקב לגמרי, ולכן כתב רש"י "לעקור את הכל", כלומר לעקור את יעקב עם השְׂרָשִׁים, אלו הילדים (שרצה להרע להם כפשוטו, או שרצה לקחת את הילדים עמו, והרי זו עקירה רוחנית). ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאלו עשה - ולכן אומר "אבד", שמשמעו: מאבד (רא"ם). שכן המניעה לא היתה מצדו, אלא מצד הקדוש-ברוך-הוא שהזהיר אותו על כך, וזה נקרא "חסדי המקום" (נח"י). שְׁאוֹמֹת הַעוֹלָם חֹשֵׁב לָהֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַחֲשֵׁבָה [רַעָה] - כֵּן הוּא בְּאֶחָד מִכְתָּבֵי־הַיָּד. כִּמְעָשָׂה - בְּדַפּוּס רִאשׁוֹן נוֹסֵף כָּאֵן: לִפִּי שָׂאִין מִהֲרָרִין תְּשׁוּבָה לִימְנַע מִן הַרְעָה [אֵלָּא מִיָּרְאָה]. וַיֵּרֶד מִצְרָיִםה - וַעֲדוּד אַחֵרִים בָּאוּ עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ - כִּמּוֹ עָשׂוּ, וְכֵן הַכְּנָעִים לְאַחֲרֵי מַעֲשֵׂה שְׁמֵעוֹן וְלֹוִי. שְׂאֵחָרֵי זֹאת - מִדְּגִישׁ "שְׂאֵחָרֵי זֹאת", וְלֹא בִּסְבֵת זֹאת, מִפְּנֵי שְׁהִירִידָה לְמִצְרַיִם לֹא הִיְתָה קְשׁוּיָה לְמָה שְׂבָאוּ לְכַלּוֹתוֹ, אֵלָּא הִיְתָה "אֲנוּס עַל־פִּי הַדְּבוּר", כִּמּוֹ שְׂנֵאֲמָר בְּהַגְדָּה. יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם - וְלֹא שְׁוִירָד מִצְרָיִםה הִיְתָה לְאַחֵר שְׂבָקֵשׁ לִכְנֹן לְאַבִּד אֶת יַעֲקֹב, כִּפִּי שְׁמִשְׁמַע מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב,

הַקּוֹדֶם (רא"ם). וְרָאָה רִשׁ"י אִיּוֹב ג, ב: "שָׂכַל עֲנִיָּה הֶאֱמוּרָה בְּתוֹרָה אֵינָה אֵלָּא לְשׁוֹן הֶרְמֵת קוֹל, וְאֵב לְכָלֶם (דברים כו, יד): וְעָנּוּ הַלְלוּם .. קוֹל רִם". וְרָאָה גַם רִשׁ"י שְׁמוּאֵל א יד, יב. וְרָמְזָה כה, ל. תְּהִלִּים קיט, קעב. שִׁיר הַשִּׁירִים ב, י. דִּנְיָאֵל ג, ט. גִּיטִין פג, א דְּבוּר־הַמִּתְחִיל נַעֲנָה. אֲרָמִי אֲבִד אָבִי - מְזַכֵּיר חֲסִדֵי הַמָּקוֹם - וְלֹא שְׂבָא לְסַפֵּר מַה שְּׁעָשָׂה לִכְנֹן וּמַה שְּׁעָשׂוּ הַמִּצְרַיִם, כִּי מַה עֲנִין וְהַלְכוּרִים, אֵלָּא אֶת חֲסִדֵי הַמָּקוֹם שֶׁהִצִּילָנוּ מִיָּדָם (ספר הזכרון). וְכֵן מְבָאֵר רִשׁ"י הַטֶּעַם שֶׁמֵּרִים כָּאֵן אֶת קוֹלוֹ, שֶׁזֶּהוּ מִפְּנֵי שְׂבָא לְסַפֵּר כָּאֵן אֶת חֲסִדֵי הַמָּקוֹם. וְרָאָה סוּטָה לב, ב. "אֲרָמִי אֲבִד אָבִי", לִכְנֹן - ה' אֲרָמִי". בְּקֶשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל - נוֹסֵחַ הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח. וְנִרְאָה שֶׁזֶּה מְרֻמּוֹ בְּלִשׁוֹן "אֲבִד אָבִי", שָׂאִין הַכּוֹנֵה רַק לְאַבִּינוּ יַעֲקֹב, אֵלָּא גַם לְאַבִּיו שֶׁל הַמִּבְיָא בְּבוּרִים עֲצָמוֹ, שֶׁכִּין שְׂרָצָה לַעֲקֹר הַכֹּל, הִרִי שָׂאֵם הִיָּה מִצְלִיחַ בְּכָךְ, אֲזִי לֹא הָיוּ בָּאִים לְעוֹלָם אֲבִיו שֶׁל מִבְיָא הַבְּבוּרִים וְלֹא מִבְיָא הַבְּבוּרִים עֲצָמוֹ. וְרָאָה הַעֲרָה הַבָּאָה. בְּשִׁרְדָּה אַחֵר יַעֲקֹב - רָאָה גַם רִשׁ"י סִנְהֶדְרִין קה, א: "שְׂרָדַף אֲחֵרֵי וּבִקֵּשׁ לַעֲקֹר הַכֹּל". וּבְחֲסִדֵי ה' נִיצַל מִיָּדוֹ, וְכִמּוֹ שְׂאוֹמֵר לִכְנֹן בְּעֲצָמוֹ (בראשית לא, כט): "יֵשׁ לֹאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע וְאֵלֶכֶי אֲבִיכֶם אֲמֹר אֵלֵי .. הַשְׁמַר לָךְ מִדְּבַר עַם

הַנִּדְתִּי הַיּוֹם - פָּעַם אַחַת בְּשָׁנָה - הוּא מְגִיד. וְלֹא שְׁתֵּי פְעָמִים - פִּירוּשׁ: אִם הִבִּיא בְּבוּרִים מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים וְקָרָא, וְהוּר וְהִבִּיא בְּבוּרִים מִמִּין אַחֵר, אֵינּוּ קוֹרָא עֲלֵיהֶן, וְהִלְמִידוּ הוּא מִיתוּר תִּיבַת "הַיּוֹם" (רא"ם). וּמִדְּגִישׁ רִשׁ"י "וְלֹא שְׁתֵּי פְעָמִים", לֹמֵר שֶׁאֵף אִם יִרְצָה לֹא יוֹכֵל לְהַגִּיד שְׁתֵּי פְעָמִים (באר בשדה). תוֹרָה ד (ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ - לְהֵנִיף אוֹתוֹ - לֹמֵד כֵּן מִיתוּר תִּיבַת "מִיָּדְךָ", וּבְדִלְקָמָן. כֹּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעָלִים - מִשְׁמַע: (א) שֶׁמִּנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחַת יָד הַבְּעָלִים מִמֶּשׁ [כֵּן] הוּא לְשׁוֹן רִשׁ"י בְּשִׁמּוֹת כֵּט, כד. וְיִקְרָא ז, ל. (ב) שְׂכַל אֶחָד מִנִּיחַ רַק יָד אַחַת. אֲבָל רָאָה רִשׁ"י סוּכָה מז, ב: "בְּעָלִים אוֹחֲזִים בְּשִׁפְת הַטָּהוֹר, וְכֵהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת שׁוֹלִיוֹ". וּמִנִּיף - וְלִכְנֹן נֵאֱמַר "מִיָּדְךָ", מִשׁוּם שֶׁגַם הוּא שׁוֹתֵף בְּהִנְפָּה. וְאֶפְשָׁר שֶׁהִלְמִידוּ הוּא מִמָּה שְׂאֵמֵר "מִיָּדְךָ", בְּלִשׁוֹן יָחִיד, שֶׁאֵם הַכּוֹנֵה לְקַחַת מִיָּדוֹ לְגַמְרִי, הִיָּה לוֹ לֹמֵר "מִיָּדְךָ", שְׁהִרִי בְּוִדָּאִי מִבְיָא הַבְּבוּרִים בְּשִׁתִּי יָדוֹ, אֵלָּא מִלְּמַדְנוּ שֶׁאֵינוֹ לֹקַח מִיָּדוֹ לְגַמְרִי, אֵלָּא מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעָלִים וּמִנִּיף. תוֹרָה ה (ה) וְעֲנִיתָ - לְשׁוֹן הֶרְמֵת קוֹל - וְאֵינוֹ לְשׁוֹן עֲנִיָּה מִמֶּשׁ, שְׁהִרִי לֹא קָדְמָה אֵלָיו לֹא שְׂאֵלָה וְלֹא דְבוּר, אֵלָּא לְשׁוֹן הֶרְמֵת קוֹל, שְׁהִרִים קוֹלוֹ יוֹתֵר מְקוּלוֹ

תכן הנסים הנזכרים בהבאת הבפורים

וענית ואמרתי גו' ארמי אבד אגבי ויכר מצלימה ויגר שם גו' ויבאנו אל-המקום הזה (כו, ה"ט)

הטעם שבהבאת בפורים מזכירים הנסים שעשה הקב"ה לאבותינו הוא, כי הבאת הפפורים היא בטוי במעשה להודיה לקב"ה על זה שהציל את אבותינו מלכך וממצרים עד שהביאם אל "ארץ זבת חלב ודבש".
אף יש לעין מדוע מזכירים בהבאת הפפורים רק את ההצלה מלכך וממצרים, ולא את שאר הנסים והחסדים שעשה הקב"ה עם בני ישראל קדם שהביאם לארץ, כמו ההצלה מעשו, קריעת ים-סוף, מלחמת עמלק וכיוצא בזה?
ויש לומר הבאור בזה:

חיוב מצות בפורים הוא רק אחרי שבאו לארץ וכבשוה והתישבו בה. ונמצא, דהבאת בפורים היא גם הודיה להקב"ה על שנתן לנו את הארץ לשבת בה בקביעות – לאכול בה ולשבע מטובה.
וכדי להדגיש חסד זה עלינו, מזכירים שאף שהיו מקומות בהן נתישבו בני ישראל בקביעות ולמשך זמן, לא הגיע להם כל טוב במקום ההוא, ואדרבה – בו עמדו עליהם לכלותם ולהאבידם. כי בארם גרו בני ישראל עשרים שנה, ובמצרים רד"ו שנה.
ומוכן בפשוטות זה שלא הביא שאר הנסים, כי היו בדרך או במקום ששהו שם דרך עראי.

(ו) **וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה:**
וואבאישו לנא מצרים וענונא ויהבו עלנא פלחנא קשיא:

(ז) **ונצעק אליהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את קלנו וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחצנו:**
ווצלינא קדם יי אלהא דאבהתנא וקביל יי צלותנא וגלי קדמוהי עמלנא ולאיתנא ידוהקנא:

(ח) **ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:**
וואפסקנא יי ממצרים פידא תקיפא וברעא מרמא ובחזונא רבא ובאמין ובמופתין:

(ט) **ויבאנו אל-המקום הזה ויתן לנו את-הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:**
ט ואיתנא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא הדיא ארעא עבדא חלב ודבש:

כז~ אל-המקום הזה • (ספר) זה בית המקדש. ויתן לנו את-הארץ • כמשמעו.

(י) **ועתה הנה הבאתי את-ראשית פרי האדמה אשר-נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:**
יובען הא איתתי ית ריש אבא דארעא דיהבת לי יי ומצנענה קדם יי אלהיך ותסגיד קדם יי אלהיך:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שהביאנו אל בית המקדש, ואם כן, היה ניתן לומר שהכתוב מוסיף שלא רק הביא אותנו לבית המקדש, אלא גם **"ויתן לנו את הארץ הזאת"**, שעליה בית המקדש עומד (וכלשון רש"י בתענית יו, א ש"בית המקדש, הוא עיקר הארץ), ולכן הוסיף "כמשמעו", שהכונה לכל ארץ ישראל, שהיא "ארץ זבת חלב ודבש". תורה י

(באר בשדה). תורה ו
(ט) **אל המקום הזה – זה בית המקדש** – שבאמרו "המקום הזה", הרי הוא מראה על המקום שבו עומד עתה בשעת הבאת הפפורים, וזהו בית המקדש.
ויתן לנו את הארץ – כמשמעו – שהכונה לכל הארץ. ומה שהוצרך לומר: "כמשמעו", אף שפשוט הוא, אולי יש לומר: משום שבתחילה אמר **"ויבאנו אל המקום הזה"**, דהינו

שהרי זמן רב עבר מאז שרדף לכן אחרי יעקב עד שירד למצרים.
במתי מעט – "בשבועים נפש" – לשון הכתוב לעיל י, כב. בנות רש"י לומר ש"במתי מעט" מוסב על "וירד מצרימה", ולא על "ויגר שם", שהרי בשגרו שם הם כבר פרו ורבו, ומה שנאמר "ויגר שם" לאחר "וירד מצרימה", זהו להשמיענו שירד למצרים רק בשביל לגור שם באופן זמני ולא להשתקע שם, כאמור בהגדה

י"א • והנחתו • מגיד שנוטלו אחר הנפת (ספרים אחרים: הנחת) הכהן, ואחזו בידו כשהוא קורא, וחזר ומניף (ספרי).

בכורים פ"ג *

(יא) ושמחת בכל-הטוב אשר נתן-לך יהוה אלהיך ולביתך אתה וכלוי והגר אשר בקרבך: שם

י"א • ושמחת בכל-הטוב • (בכורים שם) מכאן אמרו: אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה: הינו מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואילך, מביא ואינו קורא. אתה וכלוי • אף הלווי חייב בכורים, אם נטעו בתוך עריהם. והגר אשר בקרבך • (שם. מכות יט) מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר: "לאבותינו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ט עמ' 953 ואילך - מנחם מנדל 'לקראת שבת')

השקר לקרוב יהודים הוא שינוי לקרב עוד

בפרשתנו מדובר אודות מצות ביכורים. ויש לבאר ההוראה ממוצאה זו בעבודת האדם לקונו: עם ישראל נקרא "עם ה'" (ישעי' ה, ז). ובאילני הכרם ישנם פירות, ענפים ופירות. הפירות הם האבות, הענפים הם ראשי המטות, והפירות הם הנוער, בדוגמת פירות הכרם הולדים וגדלים באילנות. והקב"ה נקנס לכרם עם ישראל, וכמו שקנוב "באתי לגני אחותי כלה", וראה פרי שבכרם - ילד או ילדה שנקנסו לגיל מצוות, או אחד מישראל שנתדע מעניני התורה ומצוותיה שלא ידע עליהם עד-עתה מפני סיבות שונות. מצוה הקב"ה ואומר שיביאו "פרי זה" לביכורים. הינו, שיחנכו אותו לעניני תורה ומצוות. אמנם, לא די בזה שיתחילו לחנכו ואחר-כך יעזבו אותו ונפשו, או שימסרו את חינוכו למישהו אחר, אלא "המתחיל במצוה אומרים לו גמור", שצריכים להביא את הביכורים עד לבית המקדש, הינו לגמור את חינוכו עד לתכלית השלמות. וכל-כך גדלה מעלת עבודה זו, עד שהבכרה שמבכרים לאחר העבודה היא "הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה" (פרש"י כו, טו), דהשקר הוא שינוי לעבוד עבודה זו עוד פעם לשנה הבאה. שמנה נראה עד כמה גדלה עבודה זו, שאם זכה והביא פירות הנוער לבית ה', שכוונו הוא פי לשנה הבאה יזכה לקרב עוד יהודים ועוד יהודים ולהביאם לבית המקדש, עד שנופה להביא ביכורים כפשוטו, לבית המקדש בבנינו בקרוב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

זמן שמחה, ואינו קורא, ומחנכה ואילך - אינו זמן הבאה, דתניא בספרי: אשר תביא מארץ - כל זמן שמצויין על פני ארץ, שלא כלו לחיה מן השדה. אף צריך עיון, שמלשון רש"י בפנים משמע שמחג ואילך יכול להביא בלא הגבלת זמן. אתה וכלוי - אף הלווי חייב בכורים, אם נטעו בתוך עריהם - בתוך ארבעים ושמנה ערי מגרש שלהם. וכתב ב"משכיל לדוד" שהלווי גם קורא. ולכאורה כן משמע גם מזה שאצל הגר קרב שאינו קורא, וכאן סתם דבריו ולא פירש. והגר אשר בקרבך - מביא ואינו קורא - ולכן נזכר הגר בפני עצמו, כי יש לו דין מיוחד משל ישראל (משכיל לדוד).

שאינו יכול לומר "לאבותינו" - האמור בפסוק ג. תורה יב

ביה והנחתו .. שהוא מנחה אותו לארבע רוחות, ומעלה ומוריד. תורה יא (יא) ושמחת בכל הטוב • מכאן אמרו - פסחים לו, ב. אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה - בזמן קצירה ולקיטה, שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח, הצריכו הכתוב קריה ד"ארמי אובר אבי" (רש"י פסחים לו, ב). מעצרת - משבועות. שאז מתחיל זמן הבאת בכורים, ראה שמות כג, טו וברש"י שם. ועד החג - סכות. ו. שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו - ושמח במעשיו (רש"י פסחים שם). אבל מהחג - לאחר החג (רש"י מכות יח, ב).

ואילך מביא ואינו קורא - וראה רש"י שם: "מהחג ועד חנוכה - אינו

(י) והנחתו - מגיד שנוטלו אחר הנחת הכהן ואחזו בידו כשהוא קורא - שהרי הוא אומר בשעת הקריאה: ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה וגו', ומסתמא אחזו בידו בשעת אמירת דברים אלו. וחזר ומניף - דבראש הפרשה נאמר: וילקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' וגו', וכאן נאמר שוב "והנחתו", מכלל שחזר ונטלו, אכל צריך עיון שהרי רש"י אומר בפנים: שנוטלו .. ואחזו בידו כשהוא קורא, ואם הנטילה היא לשם אחיזה בשעת הקריאה, מהיכן ההוכחה שנוטלו בשביל להניח? ואולי כונת רש"י לומר, שכל הנטילה והאחיזה בשעת הקריאה היא רק הכנה בשביל התנופה, ולולא התנופה לא היה נוטלו בידו בשעת הקריאה. וראה רש"י מכות יח, ב: "קרי

♦ יום שני ט"ז אלול ♦

יב ארי תשצי לעשרא ית כל מעשר עללחך
בשתא תליתאה שנת מעשרא ותתן ללואי
לגיורא ליתמא ולארמלא ויכלון בקריו
וישבעון:

(יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה
השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום
ולאלמנה ואכלו בשעריך וישבעו:

כ"י כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית • בשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר: (דברים יד) "מקצה שלש שנים תוציא וגו'", נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן: "מקץ שבע שנים", לענין הקהל. מה להלן רגל, אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: "כי תכלה לעשר", מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית. שנת המעשר • שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר יט) "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שנת המעשר - שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה - נראה שהלימוד הוא ממה שאמר "המעשר" (בכשון יחיד ובה"א הידיעה), דהינו מעשר אחד דודע מתוך שני מעשרות הידועים, והם ידועים מפני שנהגו בהם בשנים שלפני כן. ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר - במדבר יח, כו.

"כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנאמר - לעיל יד, כג.

"ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך" - זה מעשר שני, שיקבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר (במדבר יח, כו) "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם יח, לא) "ואכלתם אותו בכל מקום", על כרחך זה מעשר אחר הוא (רש"י שם).

הרי שני מעשרות, ובא ולמדך כאן "בשנה השלישית", שאין נוהג מאותן שני מעשרות אלא האחד, ואיזה? זה מעשר ראשון - כי אם זה מעשר שני, בהכרח שיש גם מעשר ראשון.

- אף כאן רגל - בחג הפסח של השנה הרביעית.

אי - אם כן.

מה להלן חג הסוכות - במפורש לקמן שם בפסוק.

אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: "כי תכלה לעשר" מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו, וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו - מעשרות של שנה ראשונה ושניה (רש"י לעיל שם פסוקים כח-כט).

הצריכו הכתוב לבער[ן] מן הבית - ואין יכול עוד להשהותם, ונתן מעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעניים, ומעשר שני של שתי שנים שעברו מעלהו לירושלים עכשיו, אם לא העלהו (רש"י סוטה לב, א). ומתודה: "בערתי הקדש מן הבית", ואם לא הולכין מתבערין בכל מקום שהן (רש"י יבמות עג, א. וראה רש"י לקמן פסוק יג). והוא הדין בשנת המעשר של השנה השלישית (רש"י קידושין שם). וצריך עיון שרש"י לא הזכירו כאן, ואפשר שלפי פשוטו של מקרא רק השנה השלישית היא זמן הבעור. ודחק.

(יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית - בשתגמור - וזהו פירוש "כי תכלה", באשר תגמור (ראה רש"י ר"ה ג, א). להפריש - זה הפירוש "לעשר". מעשרות - זה הפירוש "את כל מעשר תבואתך".

של "שנה השלישית" - מפרש "בשנה השלישית" באלו נאמר "אשר בשנה השלישית", ולא שמכלה להפריש מעשרות של שנה השנייה בשנה השלישית (רא"ם). והוא הדין במעשרות של השנה השלישית (רש"י קידושין נה, ב). וצריך עיון שלא הזכיר כאן בפירוש, ודחק לומר שלפי פשוטו של מקרא שנת הבעור היא רק בשנה הרביעית. קבע זמן הבעור והודוי בערב פסח של שנה הרביעית - וכן בערב פסח של רביעית.

שנאמר - לעיל יד, כח.

"מקצה שלש שנים תוציא וגו'" - "את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך".

נאמר כאן - גבי מעשרות.

"מקץ", ונאמר להלן - לקמן לא, י. "מקץ שבע שנים", לענין הקהל, מה להלן רגל - בחג הסוכות של השנה השמינית.

מַעֲשֵׂר ראשון, וְתַחַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי יִתֵּן מַעֲשֵׂר עֲנִי, שְׁנָאֲמַר כָּאן: "וְנִתְּתָה לְלוֹי" אֶת אֲשֶׁר לוֹ, הָרִי מַעֲשֵׂר ראשון. לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה • זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׁבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן, (פאה. ספרי) מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בַּגֶּרֶן פְּחוֹת מִחֲצִי קֶב חֲטִים וְכו'.

יג וְתִימַר קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ פְּלִי קֹדֶשׁ מַעֲשֵׂא מִן בֵּיתָא וְאַף יִהְיֶה לְלוֹאִי וּלְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרֻמָּלָא כָּל פְּקוּדֶיךָ דִּי פְּקוּדָנִי לֹא עֲבָרִית מִפְּקוּדֶיךָ וְלֹא אֲתַנְשִׁיתִי:

(יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא־עֲבָרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי:

יג"א וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ • (סוטה לב) הַתּוֹדָה שְׁנִיתָ מַעֲשֵׂרוֹתֶיךָ. בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבֵּית • (ספרי) זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִטְע רְבָעִי, וְלִמְדֶךָ שְׁאֵם שִׁיחָה מַעֲשֵׂרוֹתָיו שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא הֶעֱלֵם לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁצָּרִיךָ לְהַעֲלוֹתָם עִכְשָׁנוּ. וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי • (שם) זֶה מַעֲשֵׂר ראשון, 'וְגַם', לְרַבּוֹת תְּרוּמָה וּבְכוּרִים. וְלַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה • זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי. כָּל־מִצְוֹתֶיךָ • נִתְּתִים כְּסֻדְרָן, וְלֹא הִקְדַּמְתִּי תְּרוּמָה לְבְכוּרִים, וְלֹא מַעֲשֵׂר

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בְּעִינָן. וְכו' - וְאֵם שְׁעוּרִין - קב, וְאֵם כּוֹסְמִין - קב וּמִחֲצָה (רש"י שם. וראה עוד פאה שם. עירובין שם). תורה יג (יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ - הַתּוֹדָה - זֶהוּ פִירוּשׁ "וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ", הַתּוֹדָה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֵׂיךָ. שָׁכַן כָּל מִי שְׁמוּדָה וּמִסְפָּר מֵה שְׁעִשָּׁה, הֵן טוֹב וְהֵן רַע, נִקְרָא זֶה "וְיִדְוִי" (דון עשיר מע"ש פ"ה מ"י).

שְׁנִיתָ מַעֲשֵׂרוֹתֶיךָ - מִשְׁמַע שְׁנָה עֵיקַר הַיִּדְוִי (עיוני רש"י). וְרָאָה גַם רִש"י יוֹמָא לו, א דבור-הַמִּתְחִיל וְעַל.

בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית - זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִטְע רְבָעִי - שְׁשִׁנֵּיהֶם נִקְרָאִים "קֹדֶשׁ", כִּי בְשִׁנֵּיהֶם נֶאֱמַר "קֹדֶשׁ", בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי (וירא כו, ל): "וְכָל מַעֲשֵׂר הָאֶרֶץ .. קֹדֶשׁ לַה'", וּבְנִטְע רְבָעִי (שם יט, כד): "קֹדֶשׁ הַלֵּוֹלָאִים לַה'" (גרא). אָכַל רִש"י בְּסוּטָה לֵב, א מִזְכִּיר רַק מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

וְלִמְדֶךָ - שְׁהָרִי אֵין מַעֲשֵׂר שְׁנִי נוֹהֵג בְּשָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית, וּמֵה עֲנִין לְהוֹבִיחִים בְּשַׁעַת הַיִּדְוִי הַנֶּאֱמָר בְּסוּף הַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית (שפ"ח).

שְׁאֵם שִׁחָה מַעֲשֵׂרוֹתָיו שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא הֶעֱלֵם לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁצָּרִיךָ לְהַעֲלוֹתָם עִכְשָׁנוּ - לִפְנֵי עֶרֶב פֶּסַח. רָאָה גַם רִש"י לְעִיל יד, כט: "וְאָתָּה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם לְמַעֲשֵׂר שֶׁל שָׁנָה ראשונה ושנייה שֶׁהִשְׁתִּית, וּמִתְּוֹדָה: בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית". וְכֵן בְּרִש"י יְבָמוֹת עג, א: "שְׁאֵם שִׁחָה מַעֲשֵׂרוֹתָיו

שִׁינּוּי בְּלִשׁוֹנוֹת הַכְּתוּב בֵּין שֵׁם לְכָאן, שֶׁכָּאן מְדַגֵּשׁ הַכְּתוּב אֶת הַנְּתִינָה לְעֲנִיִּים עַל מִנַּת שְׁאִיכְלוּ וְיִשְׁבְּעוּ בַּפֶּעַל, לְכֵן מִשְׁנָה כָּאן רִש"י בְּלִשׁוֹנו, וְכוּתֵב "כְּדֵי שְׂבָעָן", דְּמִשְׁמַעוֹת "כְּדֵי שְׂבָעָן" הִיא, שֶׁהֶעֱנִיִּים הַמִּקְבָּלִים עֲתָה אֶת הַמַּעֲשֵׂר עֲנִי יוֹכְלוּ לְשַׁבּוֹעַ מִזֶּה בַּפֶּעַל, וְלֹא דִי בְּמָה שִׁישׁ בְּזֶה "כְּדֵי שְׂבָעָן" לְרֹב עֲנִיִּים, וְכְדֵי לְהַבְחִיר שְׂאֵכָן וְזֶהוּ שִׁיעוּר הַנְּתִינָה מוֹסִיף כָּאן רִש"י: "אֵין פּוֹחֲתִים .. פְּחוֹת מִחֲצִי קֶב חֲטִים", שֶׁבְּשִׁיעוּר גָּדוֹל זֶה אֶפְּלִי הֶעֱנִי הַיּוֹתֵר רַעֲב יוֹכֵל לְשַׁבּוֹעַ מִזֶּה בַּפֶּעַל. אָכַל לְעִיל שֵׁם רִש"י לֹא נִחִית לְכָתוּב וְאֵת, מִפְּנֵי שֶׁמִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב שֵׁם מִשְׁמַע רַק שֶׁהַנְּתִינָה תִּהְיֶה "כְּדֵי שְׂבָעָן" בְּאֻפֶּן כָּלִּי, וְכִנּוּךְ לְעִיל.

מִכָּאן אָמְרוּ - פָּאָה פֶּרֶק ח מִשְׁנָה ה. עִירוּבִין כט, א. וְרָאָה גַם רִש"י לְעִיל שֵׁם.

אֵין פּוֹחֲתִין - מִמַּעֲשֵׂר עֲנִי (רש"י עירובין כט, א).

לְעֲנִי בַּגֶּרֶן - אִם יֵשׁ לוֹ הִרְבֵּה לְחֶלֶק, וּבָאוּ עֲנִיִּים הִרְבֵּה וְהוּא מִחֲלֶק לְכָל אֶחָד (רש"י שם).

פְּחוֹת מִחֲצִי קֶב חֲטִים - וְהוּא שְׁעוֹר י"ב בִּיצִים, שֶׁהִקְבַּר ד' לֹגִין, וְהִלּוּג ו' בִּיצִים, נִמְצָא הִקְבַּר כ"ד בִּיצִים, וְחֲצִיו י"ב (רא"ס). וּמִשְׁמַע שֶׁהַלִּימּוֹד לְשִׁיעוּר זֶה הוּא מִהַלְשׁוֹן "וְשָׁבְעוּ", שִׁיחָה "כְּדֵי שְׂבָעָן", אָכַל רָאָה רִש"י עִירוּבִין שֵׁם: "אֵל יְפָחוֹת לוֹ מִשִּׁיעוּר זֶה, דְּנִתְּנָה

וְתַחַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי יִתֵּן מַעֲשֵׂר עֲנִי, שְׁנָאֲמַר כָּאן: "וְנִתְּתָה לְלוֹי" אֶת אֲשֶׁר לוֹ, הָרִי מַעֲשֵׂר ראשון, לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה, זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׁבְעוּ - תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן - וְצָרִיךְ לְהַבִּין: א) הָרִי כְּכִי פִירֵשׁ כֵּן רִש"י לְעִיל יד, כט: "וְאָכְלוּ וְשָׁבְעוּ - תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן", וְלִמָּה חוּזַר רִש"י וּמִפְּרֵשׁ כָּאן שׁוּב? ב) לִמָּה שֵׁם כְּתֵב: "תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן", וְאֵלּוּ כָּאן כְּתֵב: "תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן" ג) לִמָּה שֵׁם כְּתֵב רַק: "מִכָּאן אָמְרוּ אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בַּגֶּרֶן כו", וְאֵלּוּ כָּאן הוֹסִיף: "פְּחוֹת מִחֲצִי קֶב חֲטִים וְכו'"; וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁרִש"י הוֹצִיף לְפָרֵשׁ כָּאן שׁוּב מִפְּנֵי שִׁינּוּי לִשׁוֹנוֹת הַכְּתוּבִים בֵּין שֵׁם לְכָאן, דְּהִנֵּה לְעִיל שֵׁם לִשׁוֹן הַכְּתוּב הוּא: "וְהִנַּחְתָּ בִשְׁעָרֶיךָ, וּבָא הַלּוֹי .. וְהִגֵּר וְהִיתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ, וְאָכְלוּ וְשָׁבְעוּ", כְּלוֹמַר הַכְּתוּב אוֹמֵר שְׁחוּבַת פֶּעַל הַבֵּית הִיא רַק לְהַנִּיחַ אֶת הַמַּעֲשֵׂר עֲנִי "בִּשְׁעָרֶיךָ", וְאֵלּוּ הָאִכְיָלָה וְהַשְׂבִּיעָה בַּפֶּעַל תְּלוּיָה בְּרָצוֹן הֶעֱנִיִּים, וְאֵין הִיא מִחוּבָתוֹ שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית. וְאֵלּוּ כָּאן אוֹמֵר הַכְּתוּב: "וְנִתְּתָה לְלוֹי לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׁבְעוּ", מִשְׁמַע לְכָאוּרָה שֶׁהַנְּתִינָה תִּהְיֶה עַל מִנַּת שְׁאִיכְלוּ וְיִשְׁבְּעוּ בַּפֶּעַל, וְעַל כֵּן מִפְּרֵשׁ רִש"י שְׁגַם כָּאן אֵין בְּנִת הַכְּתוּב שְׂבָעַל הַבֵּית יִכְאִילֵם בַּפֶּעַל, אֲלֹא שִׁיתָם לָהֶם כְּדֵי שְׂבָעָן. אֶף כִּינּוּן שֶׁסוּף סוּף יֵשׁ כָּאן

לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות כב) "מלאתך ודמעך לא תאחר", לא תשנה את הסדר. לא-עברתי ממצותיך • לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן, (ולא מן התלוש על המחקר, ולא מן המחקר על התלוש). ולא שכחתי • מלבדך על הפרשת מעשרות.

(יד) לא-אכלתי באני ממנו ולא-בערתי ממנו בטמא ולא-נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי בכל אשר צויתני:

כז"ל לא-אכלתי באני ממנו • מכאן שאסור לאונן. ולא-בערתי ממנו בטמא • בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל לאכל בשעריך", (יבמות עד. מכות י) זו אכילת טמא, כמו שנאמר בפסולי המקדשים: (לעיל טו) "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל זה לא תוכל

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה. וראה רש"י קידושין סב, א: "מחובר - אינו חייב בתרומה, דראשית דגנה כתיב, מידי דמידיגן, שנאסף בכרי, הלכך לא חל שם תרומה על התלוש שהופרש עליו, וטבל הוא ביד כהן, ויכול לתרום עליו ממקום אחר וכלה חולין, והמחובר שהופרש עליו לא נתקן, ולכשייתלוש צריך לתרום". כלומר, התורם מן התלוש על המחובר הרי זה כתורם מן החיוב על הפטור, וכן התורם מן המחובר על התלוש, הרי זה כתורם מן הפטור על החיוב, שאינה תרומה).

ולא שכחתי - מלבדך על הפרשת מעשרות - ברוך .. אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר

(רש"י ברכות ב, א). תורה יד

(יד) לא אכלתי באני ממנו - מכאן שאסור - מעשר שני. משום דמלת "ממנו" מיידי על מעשר אחד לבדו, ואינו אלא מעשר שני, שנקרא "קדש" (רא"ש). וכן שאר קדשים אסורים לאונן (ראה רש"י ויקרא י, יב).

לאונן - אונן נקרא מי שעדין מתו מושל לפניו, כלומר לפני הקבורה.

ולא בערתי ממנו בטמא - בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא - לומר בן ממה שנאמר: "ממנו בטמא". שאם הכונה רק לטומאת המעשר, הריה לו לומר: "ממנו טמא", ואם הכונה רק לטומאת הגוף, הריה לו לומר: "בטמא ממנו" (משכיל לדוד).

מן הגרן. ולפיכך היא קודמת למעשרות, אך לא לבכורים, כיון שבבכורים חל החיוב כבר במחובר, כדלעיל ברש"י פסוק ב (משכיל לדוד).

וכתיב - שמות כב, כח. "מלאתך" - חובה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך להתבשל, והם בבכורים (רש"י שם).

ודמעך - התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע (רש"י שם).

לא תאחר, לא תשנה את הסדר - סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה (רש"י שם).

לא עברתי ממצותיך - לא הפרשתי - תרומה ומעשרות.

ממין על שאינו מינו - בגזן ממין חטה על מין שעורה, והאיסור לעשות כן למדים ממה שנאמר גבי תרומה (נמדר יח, יב): "ודגן ראשיתם וגו'", וברש"י שם (בכורות נה, א): "סמוך לדגן הוי ראשיתם, לומר: תן ראשית לכל דגן ודגן". ובמעשר לומדים ממה שנאמר שם: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן", אמרה תורה: תן חלב לזה, וחלב לזה (בכורות נג, ס"ב), וברש"י שם: "קאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו".

ומן החדש על הישן - כאמור לעיל יח, כב: "שנה שנה", וברש"י שם: "מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן". (ולא מן התלוש על המחקר, ולא מן המחקר על התלוש - בהרבה כתיבי

שנה ראשונה ושניה, מוליכן בשלישית לירושלים, ומתודה: בערתי הקדש מן הבית וכו', ואם לא הוליכן - מתבערין בכל מקום שהן". ומשמע שאז אינו מתודה. אבל ראה רש"י סנהדרין יא, ב: "כל מי ששהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה, חייב לבערן עכשיו, תרומה - ניתנת לכהן, ומעשר ראשון - ללוי, ומעשר עני - לעני, ומעשר שני - מתבער בכל מקום שהוא, שאם לא העלהו לירושלים קודם פסח - היה מבערו ערב פסח, ומתודה: בערתי הקדש".

וגם נתתיו ללוי - זה מעשר ראשון - הניתן ללויים.

"וגם", לרבות תרומה - תרומה גדולה הנתנת לכהן. ואף שבאן נזכר "ללוי", הרי גם כהן משקט לוי (משכיל לדוד).

ובכורים - שגם הם טעונים בעור ונידוי (ראה יבמות עג, א), וכמו שאומר לעיל פסוק י: "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה" (רש"י יבמות שם).

ולגר ליתום ולאלמנה - זה מעשר עני. בכל מצותך - נתתם בכורך, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה, ולא שני לראשון - ולא יקדים להפריש מעשר שני לפני מעשר ראשון.

שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן - כאמור לעיל יח, ד: "ראשית דגנה", וברש"י שם: "זו תרומה". וברש"י במדבר יח, כז: "תרומה גדולה שנקראת ראשית דגן

לֹאֲכַל דֶּרֶךְ אֲכִילַת שְׁעָרֶיךָ הָאֲמֹר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְלֹא־נִתְּנִי מִמֶּנּוּ לָמֶת • (ספר) לַעֲשׂוֹת לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין. שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי • (מעשר שני פ"ה) הִבִּיאֹתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה. עָשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתֵנִי • שְׁמַחְתִּי וְשִׂמְחַתִּי בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ עמ' 678)

לא אכלתי באני ממנו (כו, יד) ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפרשתנו. והנה ידוע שיום זה הוא התחלת י"ב ימים האחרונים של חדש אלול, שהם פנגד י"ב חדשי השנה, יום לחדש, ובהם יש לערוך חשבון נפש מיוחד על כל י"ב חדשי השנה. ויש לומר, שוודאי מעשרות הוא על-דרך חשבון צדק: בערתי הקדש מן הבית. לא אכלתי באני ממנו וגו'. ובפסוק הבא נאמר השקיפה ממעון קדשך, ואמרו רז"ל כל השקפה שבתורה ארוכה וזה לשון ברכה, שיש לומר שרומז על מעלת אתהפכא חשוכא לנהורא על-ידי עבודת התשובה.

(טו) **השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ם**

כז"א: **השקיפה ממעון קדשך** • (ספר) עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרתי (ויקרא כז): "אם בחקתי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם". אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו • לתת לנו, ונקימת, "ארץ זבת חלב ודבש".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

צויתני". ונקט לשון גזרה המתאים לחקים, וכלשון הכתוב שמביא בהמשך: "אם בחקתי תלכו". עשה אתה מה שעליך לעשות - כי אם לא כן, מה הקשר בין פסוק זה לוידי מעשרות. וראה על-דרך-זה רש"י ישעיה א, יח: "עשינו מה שעלינו - עשה מה שעליך". וראה גם לעיל יא, יד (אבל בהיפוך): "ונתתי מטר ארצכם - עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי". וכן שם יא, כג.

שאמרתי - ויקרא כו, גד.
"אם בחקתי תלכו .. ונתתי גשמיכם בעתם" - נראה שהכוונה לכל הברכות האמורות שם, אלא שהזכיר תחלת הברכות, אלא שלפי זה היה צריך לומר "וגו". ולכן נראה שנקט ברכה זו דוקא, מפני שאמר כאן בברכה: "וברך .. ואת האדמה". וראה רש"י בראשית יח, טז: "כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך, שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רגז לרחמים".

אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו - לתת לנו - כי לא נשבע לאבותינו שנתן לנו את האדמה כפי שמשמע מלשון הכתוב, אלא נשבע "לתת לנו" (רא"ם). וגם אין לפרש שפגנת הפסוק ש"נשבעת לאבותינו"

כלומר, שהוא "בשעריך" דשראי לך ביה טומאה התם בפסולי המוקדשין - הקא לא תאכל (רש"י שם).
ולא נתתי ממנו למת - לעשות לו ארון ותכריכין - לא קניתי ממנו ארון ותכריכים למת, אפילו כשנטמא, ולא יכולתי לאכלו, ולא שניתיו לדרבן שאינו לאכילה, והוא צרכי המת (רש"י יבמות עד, א).

שמעתי בקול ה' אלהי - הביאותי לבית הבחירה - שעיקר טעם המצוה שצוה הקדוש ברוך-הוא במעשר שני, כדי להביאו לבית הבחירה ולשמוח שם לפני ה' (גרא). כאמור לעיל יב, יז: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך .. כי אם לפני ה' אלקיך תאכלנו בפנים אשר יבחר ה' אלקיך בו וגו'". וראה רש"י פסחים ז, א: "ויעקר אכילת מעות מעשר, שלמים היו מביאין מהן".

עשיתי ככל אשר צויתני - שמחתי - כאמור לעיל שם: "ושמחת לפני ה' אלקיך".

ושמחתי בו - כאמור לעיל שם: "והלוי אשר בשעריך", וברש"י שם: "הזמנה על שלמיק". תורה טו

(טו) **השקיפה ממעון קדשך** - עשינו מה שגזרת עלינו - כלשון סיום הפסוק הקודם: "עשיתי ככל אשר

והיכן הוחר על כך - שאסור לאכול מעשר שני בטומאה. פירוש: מכלל שנאמר בוידוי מעשר "לא בערתי ממנו בטמא", שלא בערו באש ולא הדליק בו את הנר, וכל-שכן בטמא, ולא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה, ומדלא הוצרך להתודות על הטמא, שמע מינה הכי קאמר: אפילו בשעת הטומאה שלא יכולתי לאכול לא נתתי להדלקה, אלמא אינו באכל בטומאה, והיכן מוזהר על כך (רש"י יבמות עג, ב). ומזה שנאמר כאן [ולא בערתי ממנו בטמא] "וידידי בעלמא הוא, ואינו לאו" (רש"י פסחים כד, א). ולפי זה מובן שגם הנאמר לעיל גבי איסור אכילת מעשר לאונן, והו איסור בלבד, אף לא לאו (ראה רא"ם).

"לא תוכל לאכל בשעריך" - לעיל יב, יז.

זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המוקדשים - לעיל טו, כב.
"בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'" - יש כאן טומאת בשר לטהור, וטומאת הגוף לטמא (רש"י פסחים כד, ב).

אכל זה - מעשר שני.
"לא תוכל לאכל" דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר -

♦ יום שלישי י"ז אלול ♦

טו יומא הדין יי אלקה מפקדה למעבד ית
קממא האלין וית דינא וחסר ומעבד יתהון
בכל לבן ובכל נפש:

(טו) היום הזה יהיה אלהיך מצוך לעשות את
החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית
אותם בכל לבבך ובכל נפשך:

כ"ט היום הזה ה' אלהיך מצוך • בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוו עליהם. ושמרת
ועשית אותם • בתקול מברכתו: 'הבאת בפורים היום, תשנה לשנה הבאה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לס עמ' 6)

בכל יום יהיו בעיניך חדשים (רש"י כו, טז) הרי שתבת "היום" מורה על חבור שתי תנועות הפוכות: תמידיות והתחדשות. והנה, יום מרוב מיום ומלילה, משמש ומיחר. בשמש, שאין בו שנויים, יש מעלת התמידיות. בירח, המשתנה תמיד, יש מעלת ההתחדשות. ויום מחבר את שתי התנועות המנגדות הללו, את שתי המעלות יחד.

י ית יי חטבת יומא דין למיהי לך לאלה
ולמהי בארחת דתקנו קדמוהי ולמטר
קדמוהי ופקדוהי ודינוהי ולקבלא
במימרה:

(י) את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים
וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי
ולשמע בקלו:

כ"ט האמרת והאמירך • אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה: הבדלתי
לך מאלהי עובדי כוכבים להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגלה.
(ומצאתי להם עד, והוא לשון 'תפארת', כמו: (תהלים צד) "ותאמרו כל פועלי און").

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הבאת בפורים "היום" - נקט בלשון
הכתוב בתחלת הפסוק.

תשנה - בדפוס ראשון: תנקה.

לשנה הבאה - נראה שמפרש
"ושמרת", מלשון "ואביו שמר את
הדבר", מלשון צפיה והמתנה, שיצפה
לשנה הבאה להביא בפורים (ע"פ באר
בשרה). ושכר זה הוא מדה כנגד מדה
(כמו שקיום מצות הבאת בפורים הוא
מדה כנגד מדה, שאינו כפוי טובה
כלפי הקדוש ברוך הוא, כלשון רש"י
לעיל, וכיון שה' נתן לו ארץ ובה חלב
ודבש, לכן גם הוא מביא "מראשית
פרי האדמה"). ולכן נקט רש"י בלשון
"תשנה", כיון שעשית מצוה זו השנה,
הרי שהשכר הוא שאותה מצוה תחזור
ותעשה לשנה הבאה (ע"פ הרב). תורה יו
(יז-יח) **האמרת .. האמירך** - אין
להם עד מוכיח - כלומר, עד ברור
שיוכיח פירושו האמיתי (משכיל לדוד).

במקרא - ולי נראה - ממשמעות
הכתוב (משכיל לדוד).
שהוא לשון הפרשה והבדלה,

שמדבר על מצות הבאת בפורים.
כאלו בו ביום נצטוו עליהם -
ראה גם רש"י שמות יט, א: "ביום הזה,
שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו
היום נתנו". לעיל ו, ו: "אשר אנכי
מצוך היום - לא יהיו בעיניך
כדיוטגמא וינה שאין אדם סופנה,
אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה".
לעיל יא, יג: "מצוה אתכם היום -
שיהיו עליכם חדשים, כאלו שמעיתם
בו ביום".

ושמרת ועשית אותם - בת קול -
מה שנקט "בת קול" דוקא, יש לומר
שהוא מדה כנגד מדה, כיון שהאדם
המביא בפורים הנה מרים את קולו
בשעת הקריאה, כאמור לעיל (פסוק ה):
"וענית ואמרת", ופירש רש"י שם:
"לשון הרמת קול", לכן גם השכר על
זה הוא: "בת קול מברכתו".

מברכתו - כלומר, אין זה ציווי אלא
לשון ברכה, שהרי כבר אמר "מצוך
לעשות" (משכיל לדוד). או שלומד כן
מכפל הלשון "ושמרת ועשית" (נח"י).

לברך את עמך ישראל ואת האדמה,
ששבעה זאת לא היתה מעולם (ע"פ ספר
הזכרון).

וקממת - וזהו פירוש "אשר נתתה לנו
כאשר נשבעת לאבותינו", שקממת את
השבעה שנשבעת לאבותינו לתת לנו
"את האדמה" (ע"פ ספר הזכרון).

"ארץ ובה חלב ודבש" - שהאדמה
שנשבעת לאבותינו לתת לנו ונתת
לנו, היא "ארץ ובה חלב ודבש" (ע"פ ספר
הזכרון). תורה טו

(טז) **היום הזה ה' אלהיך מצוך** -
בכל יום - וזהו פירוש "היום הזה".

יהיו בעיניך - מדבק לכתוב "בעיניך"
ולא "אצלך", משום שענין ההידוש
מדגש בעיקר בראית העינים. וב"תורת
מנחם" כתב, שבראית העינים אין
הבדל כלל בין ראיית דבר מסוים
בפעם הראשונה לראיתו כמה פעמים,
שתמיד גבוא האדם לידי התפעלות
כאלו הוא ראה זאת בפעם הראשונה,
ולכן נקט רש"י "בעיניך".

חדשים - מהמשך לשון רש"י משמע

(יח) וַיְהִי־הָיָה הַיּוֹם לַהֲיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה
בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל־מִצְוֹתָיו:

כ"י • בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ • (שמות יט) "וְהִייתָם לִי סְגֻלָּה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך כד עמ' 261 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ישראל - אוצר של הקב"ה

בפרשתנו פתוב בנוגע לעם ישראל "להיות לו לעם סגולה" (כו, יח). ובפרוש תיבת "סגולה" כתב רש"י (יתרו יט, ה ד"ה והייתם): "אוצר חביב, כמו (קהלת ב) וסגולת מלכים כלי יקר, ואבנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות".

ויש לבאר זה בדרך החסידות:

ברשותו של המלך נמצאים הרבה אבנים טובות ומרגליות. אמנם, ישנן אבנים שקובען בכתר מלכותו להדיר ולפזות את הכתר, ישנן אבנים שמשמשות כהן לצרכי המדינה וכיוצא בזה, אף האבנים הגנוזות באוצר המלך, אין הוא משתמש בהן כלל לאף צורך, אלא הוא משתעשע ומתענג אתו, אף שאין ממלאות תפקיד מסוים.

וכמו כן הוא הבני ישראל, דזה שבני ישראל מקומים תורה ומצוות ומגלים מלכותו יתברך בעולם, דבר נעלה הוא עד מאד, אף הקב"ה מתענג ומשתעשע אף בבני ישראל עצמם כלי קשר למילוי תפקידם. כי ישראל הם כמו אוצר המלך, שהמלך משתעשע בהם כמו שהם (אלא שאין זה פוטר אותם חס"ש ולשום ממילוי תפקידם, ורק מגלה את גודל חובתם לפניו יתברך).

(יט) וּלְתַתֵּן עֲלֵיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עִשָּׂה
לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפָּאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עַם־קֹדֶשׁ
לְיִהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר: פ

כ"י • וּלְהִיתָךְ עַם־קֹדֶשׁ וְגו' בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר • (ויקרא כ) "וְהִייתָם לִי קְדוֹשִׁים".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

להדיר.
והוא לשון תפארת - אתה פארת
ושבחת את ה' וזה פאר ושבח אותך.
והביא רש"י רק בפירוש שני, כיון (א)
שאנו בלשון הפעיל כמו "האמרת"
ו"האמירך" (ב) ענין הכתוב אינו
מתבאר יפה לפי פירוש זה (משכיל לדח).
כמו "יתאמרו כל פעלי און" -
תהלים צד, ד. ישתבחו, כמו "האמרת"
ו"האמירך" (רש"י שם). וראה גם רש"י
ברכות ו, א: "האמרת - לשון חשיבות
ושבח, כמו יתאמרו כל פועלי און,
ישתבחו". וברש"י חגיגה ג, א:
"האמרת - שבחת, כמו יתאמרו כל
פועלי און, ישתבחו שדרכן

צלחה. תורה יח

(יח) בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר לָךְ - "וְהִייתָם לִי
סְגֻלָּה" - שמות יט, ה. אוצר חביב (רש"י

שם). תורה יט

(יט) וּלְהִיתָךְ עַם קֹדֶשׁ .. בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר
- "וְהִייתָם לִי קְדוֹשִׁים" - ויקרא כ, כו.
וצריך להבין למה לא הביא הפסוק

ההפך בביניהם. בשל הבדלים אלו
(ועוד) נקט רש"י ביחס להקדוש-ברוך
הוא בלשון "הבדלה", כי (א) גם לפני
ההבדלה אין קרבה ודמיון בין הקדוש-
ברוך הוא ל"אלהי הנכר", אלא שלפי
הבנתם המוטעית של עובדי האלילים
יש קשר מסוים ביניהם, שכן לפי דעתם
יש כח ושליוטה מסימת לאליליהם,
ואת הקשר הזה בני ישראל מנתקים,
ובכך מבדילים את הקדוש-ברוך הוא
מ"אלהי הנכר". (ב) ההבדלה של בני
ישראל בין הקדוש-ברוך הוא ל"אלהי
הנכר" מבטלת כליל את מציאותם של
האחרונים. אבל אצל בני ישראל נקט
רש"י בלשון "הפרשה", כי (א) בני
ישראל היו מעורבים בין עמי הארץ
לפני שהופרשו על-ידי הקדוש-ברוך
הוא, (ב) בחירת הקדוש-ברוך הוא
בבני ישראל אינה מבטלת את קיומם
של אומות העולם (הרב).

ומצאתי להם עד - אף אין זה "עד
מוכיח" [בדלקמן בהערה הבאה] (משכיל

הבדלתו לך מאלהי הנכר "להיות
לך לאלהים" - ראה גם רש"י גיטין נו,
א: "האמרת - יחדת".

והוא הפרישה אליו מעמי הארץ
"להיות לו לעם סגולה" - יש להעיר
שאת "האמרת" פירש רש"י מלשון
הבדלה, ואת "האמירך" מלשון
הפרשה, ולכן נקט בתחלת פירושו
בשני הביטויים: "הפרשה והבדלה".
ויש לומר ששינוי הלשון נובע מהבדלי
משמעות בין שני הביטויים: (א)
"הבדלה" מתייחסת להפרדה בין שני
דברים שגם בלא-הכי היו שונים
ונפרדים זה מזה, אלא שהיה דבר מה
שחבר ביניהם, ואלו "הפרשה"
מתייחסת למצב שלפני ההפרדה לא
היתה כל הבחנה בין שני החלקים. (ב)
"הבדלה" מדגישה את יחודיותו של
הפרט המבדל, מבלי להתייחס בהכרח
למצב של הדבר הנשאר, ואלו
"הפרשה" מעצם הגדרתה מחזקת את
קיומם של שני החלקים גם לאחר

♦ יום רביעי י"ח אלול ♦

א ופקיד מלשה וסבי ישראל ית עמא למימר
טר ית כל תפקדמא די אנא מפקד יתכון
יומא דין:

כז (א) ויצו משה וזקני ישראל את־העם לאמר
שמר את־פֿל־המצוה אשר אנכי מצוה אתכם
היום:

כז"א שמר את־פֿל־המצוה • לשון הנה, גרדנ"ט בלע"ז (בעאבאכטענד).

ב ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא
דיי אלהי יחב לך ויתקים לך אבנין רבובין
ותסוד יתהון בסידא:

כז (ב) והיה ביום אשר תעברו את־הירדן אל־הארץ
אשר־יהנה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים
גדלות ושרת אתם בשיר:

כז"ב והקמת לך • בירדן, ואחר־כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל. נמצאת אתה
אומר: שלשה מיני אבנים היו: שתיים עשרה בירדן, וינגדן בגלגל וינגדן בהר עיבל, כדאיתא במסכת
סוטה (דף לה) •

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וברש"י שם: "כמצות משה לבנות להם
מזבח בהר עיבל, ולכתוב עליהם את
דברי התורה".

**נמצאת אומר: שלשה מיני אבנים
היו, שנים עשר בירדן, וינגדן בגלגל**
- כאמור ביהושע ד, כ: "ואת שתיים
עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
הירדן הקים יהושע בגלגל".

וינגדן בהר עיבל - משמע שאת
המזבח בהר עיבל הקימו לאחר
שהקימו אבנים בגלגל, וכן משמע
בפשוט מסדר הכתובים ביהושע,
שרק בפרק ח פסוק ח נאמר: "אז יבנה
יהושע מזבח לה' אלקי ישראל בהר
עיבל", ואלו הקמת האבנים בגלגל
נאמרה בפרק ד. ואף ששם כותב רש"י:
"כרשה זו כתובה מוקדם ומאוחר,
שמיום שעברו את הירדן עשה כן",
צריך לומר שזהו לפי פירושו שם,
שהוא על־פי המובא במשנה סוטה לב,
א, שמאותם האבנים שעשו מזבח בהר
עיבל הקימו אבנים בגלגל, וכלשון
רש"י בסוטה לה, ב: "לאחר שבנו מהן
המזבח בהר עיבל, קפלום והביאום
לגלגל וקבעום שם". אך לפי פשוטו של
מקרא אין הכרח לפרש כן, אלא
המזבח הוקם מאבנים אחרות,
ויבדלקמן בהערה הבאה.

אתכם מן העמים להיות לי" (הרבי). תורה א

(א) **שמר את כל המצוה - לשון
הנה** - כל לשון הנה אצל רש"י הכונה
לענין מתמשך או תמידי, ולא להנה
הרגעי, ופירושו: הנה שומר (ע"פ מעיני
אם). ואינו לשון צווי (כלומר אינו
הצוה הדקדוקית של הצווי, אף
שהוא אכן צווי), שאם כן, היה לו
לומר שמור, שהוא לשון צווי בכל
מקום. וגם אינו לשון מקור, דאם כן,
היה לו לומר: "שמור תשמור" (רא"ם).

גרדנ"ט - gardant בלעז. היה שומר,
או הלוח ושמור (מעניני אם). תורה ב
(ב) **והקמת לך - בירדן** - כאמור
ביהושע ד, ט: "ושתיים עשרה אבנים
הקים יהושע בתוך הירדן" (רא"ם). והם
האבנים שהקימו תחת "מצב רגלי
הכהנים", לזכרון להיות סימן לבנים
שעברו אבות את הירדן (רש"י סוטה לה, א).
ונראה שהלימוד הוא ממה שאמר
כאן: "והקמת לך", שהקמת אבנים אלו
היתה לאות ולזכרון **לִישְׂרָאֵל** (באר
בשרה).

**ואחר־כך תוציאו משם אחרות,
ותבנו מהן מזבח "בהר עיבל"** -
בדלקמן פסוקים ד"ה. והוא האמור
ביהושע ד, ג: "שאו לכם.. שתיים עשרה
אבנים והעברתם אותם עמכם",

המקדם יותר (המובא בפרשת יתרו יט,
ו מיד בהמשך ל"והייתם לי סגלה"): "**ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי
קדוש**"? ויש לומר משום שלענין "עם
סגלה" אומר כאן הכתוב: "כאשר דבר
לך", שפירושו: דבר עליך, ראה רש"י
בראשית כח, טו. ועוד, ולכן פירש רש"י
שהכונה להבטחת הקדוש־ברוך־הוא
על בני ישראל שיהיו לו "עם סגלה",
ואלו ענין "עם קדוש" נאמר כאן
בלשון "כאשר דבר" (בהשקטת תיבת
ל"ך"), והכונה לדברים שה' דבר
ישירות לבני ישראל, בתור צווי ולא
בתור הבטחה, ולכן לא הביא הפסוק:
"**ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי
קדוש**", שהוא בלשון הבטחה, אלא
את הפסוק: "**והייתם לי קדושים**",
שהוא בלשון צווי. ומה שבחר דוקא
להביא פסוק זה ולא שאר פסוקים
שגש בהם צווי להיות קדושים,
שנאמרו לפני פסוק זה, כמו "קדושים
תהיו" (ריש פרשת קדושים),
והתקדשתם והייתם קדושים" (שמיני יא,
מד), משום שבפסוק "ולחיותך עם
קדוש", הכונה לקדושת עם ישראל
בעם, ולא לקדושת כל יחיד מישראל
בפרט, והפסוק "והייתם לי קדושים"
מדבר על קדושת עם ישראל בעם,
כאמור שם בהמשך הכתוב: "ואבדיל

ג וּתְכַתֹּב עָלֶיהוֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרֵיתָא
הָדָא בְּמַעֲבְרָךְ בְּדִיל דִּי תַעֲוֹל לְאַרְעָא דִּי
אַלְהֵךְ יִהְיֶה לָךְ אַרְעָא עֲבָדָא חֵלֶב וּדְבַשׁ
בְּמָא דִּי מִלִּיל יֵי אֵלֶהָ דְאַבְהֵתָךְ לָךְ:

ו וְיִהְיֶה בְּמַעֲבְרָכוֹן יֵת יִרְדְּנָא תְּקִימוֹן יֵת
אַבְנֵי הָאֵלִין דִּי אָנָּא מְפָקֵד תְּכוֹן יוֹמָא
דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבָל וּתְסוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:

ז וְתִבְנִי תַמָּן מִדְּבַחָא קָדָם יֵי אֵלֶהךָ מִדְּבַח
אַבְנֵין לֹא תִרִים עָלֶיהוֹן פְּרִזְלָא:

ח אַבְנֵין שְׁלָמִין תִּבְנִי יֵת מִדְּבַחָא דִּי אֵלֶהךָ
וּתְסַק עָלוּהִי עֲלוֹן קָדָם יֵי אֵלֶהךָ:

ט וְתִכּוּס נְכֶסֶת קוּדְשִׁין וְתִיכּוּל תַּמָּן וְתִחַדִּי
קָדָם יֵי אֵלֶהךָ:

י וּתְכַתֹּב עַל אַבְנֵי יֵת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרֵיתָא
הָדָא פֶּרֶשׁ יָאוֹת:

(ג) וְכִתְבֶּתָּ עָלֶיהוֹן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבֹת חֵלֶב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְתֶּיךָ לָךְ:

(ד) וְיִהְיֶה בְּעֶבְרֶכֶם אֶת־הִירְדֵּן תְּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצִּיחַ אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּתֵר עֵיבָל
וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׁיד:

(ה) וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים
לֹא־תִנֶּיף עָלֵיהֶם בְּרוֹזל:

(ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִעַלְתָּ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(ז) וּזְבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאִכְלַתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

(ח) וְכִתְבֶּתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּטֵב: ס

יח"ט ◀ בָּאֵר הַיָּטֵב • (ס) בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שָׁזְהוּ פִּירוּשׁ "בָּאֵר הַיָּטֵב", מְפֻרָּשׁ
בְּכָל הַלְשׁוֹנוֹת. וְהֶרָא"ם כָּתַב
שְׁלּוּמִדִּים בֶּן מִצְרִיּוֹף הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל
תִּיבַת "הַיָּטֵב", ה' ה"י ה"ט ה"ט ה"ט"ב,
שֶׁעוֹלָה בְּגִימָטְרִיא שְׁבָעִים. וְהַבָּאֵר
בְּשִׁדְהָ כָּתַב שְׁבַהֲכֶרֶח לומר בֶּן,
שֶׁהִרִי לֹא יִתְּכֵן לומר שִׁיכְתוּב אֶת
פִּירוּשׁ הַתּוֹרָה שְׁבַחְתָּב, שֶׁבֶן דְּבָרִים
שְׁבַע־פַּח אֶסוּר לְכַתְּבָם. וְרָאָה רִשִׁי
שֶׁם סוּטָה לֵה, ב: "לֹא נִצְטוּ לְכַתְּבָהּ
בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן אֶלָּא לֵבָא וּלְלִמְדָה כָּל
הַרְצוּחַ, שְׁלֵא יְהֵא פִתְחוֹן פֶּה לֹאוֹתוֹן
הָאוֹמוֹת לומר: לֹא הָיָה לָנוּ מִהִיכָן
לְלִמְדָה". תורה ט

"וְנִטְלוּ אֶת הָאֲבָנִים וּבָאוּ וְלָנוּ
בְּמִקוּמוֹן", וּבְרִשִׁי שֶׁם: "סִתְרוּ אֶת
הַמִּזְבֵּחַ לְאַחַר שֶׁהָעָלּוּ הָעוֹלוֹת
וְהַשְׁלָמִים.. וְלָנוּ בְּמִקוּמוֹן, בְּבֵית מְלוֹנָם
בְּגִלְגָל, וְשֶׁם הִקִּימוּ אֶת הָאֲבָנִים". אֲךָ
לְדַעַת רִשִׁי בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה, אֵין
שׁוּם הֶכְרֵחַ שֶׁמֵּאוֹתוֹן הָאֲבָנִים שְׁבַהֲ
עֵיבָל הִקִּימוּ אֲבָנִים בְּגִלְגָל, וְאִדְרָבָה
מִזָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִתְבֶּתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת
כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת", מוֹכֵן
בְּפִשְׁטוֹת שְׁלֵא כָּתְבוּ אוֹתָם שֶׁם עַל־
מִנַּת לְסַתְּרָם אַחֲרֵיכֶּךָ, אֶלָּא לְקַחוּ לָהֶם
אֲבָנִים אַחֲרוֹת כְּדִי לְהַקִּים אוֹתוֹן
בְּגִלְגָל. תורה ג

(ח) בָּאֵר הַיָּטֵב - בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן -

בְּרִאִיתָא בְּמִסְכַּת סוּטָה - רָאָה שֶׁם
בְּמִשְׁנָה לֵב, סוּף עֲמוּד א, וּבְבִרְיִיתָא
לֵה, א. נִרְאָה שֶׁהִצִּיּוֹן לְסוּטָה הוּא רַק
לְעֲנִין שְׁלִשָּׁה מִיַּי הָאֲבָנִים שֶׁהוֹקֵמוּ
שֶׁם, אֲךָ לֹא לְעֲנִין אוֹפֵן חִישׁוּכָם, שֶׁבֶן
בְּסוּטָה שֶׁם מוּבָא: "נִמְצְאָתָא אִתָּהּ
אומר, שְׁלִשָּׁה מִיַּי אֲבָנִים הָיוּ, אֲחִיד
שֶׁהָקִים מִשָּׁה בָּאֶרֶץ מוֹאָב .. וְאֲחִיד
שֶׁהָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הִירְדֵּן .. וְאֲחִיד
שֶׁהָקִים בְּגִלְגָל". וְלֹא מִזָּה בְּתוֹכָם אֶת
הַקִּמַּת הָאֲבָנִים בְּהַר עֵיבָל, וְהַטַּעַם
לְכָךְ הוּא, מִפְּנֵי שֶׁלְּדַעַת הַמִּשְׁנָה
וְהַבְּרִיִּיתָא שֶׁם הָאֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ
בְּגִלְגָל הֵם אוֹתוֹן הָאֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ בְּהֵן
מִזְבֵּחַ בְּהַר עֵיבָל, וּבְדְבָרֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁם:

(ט) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִסְכַּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיית
לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י - הסכת • כתרגומו. היום הזה נהיית • בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בכרית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 282)

היום הזה נהיית לעם (כז, ט) ח"י אלול הוא יום ההלדת של שני המאורות הגדולים, הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן, ושניהם רמוזים בפסוק זה. **הבעל-שם-טוב** נהג לחזר בעירות ובמושבות של בני ישראל ולגרם להם לומר "ברוך השם" וכיצא בזה, הינו שגלה ועורר בהם את נקדת היהדות, שזהו התכין של "נהיית לעם". **אדמו"ר הזקן** - אאמו"ר מבאר (בלקוטי לוי יצחק) שהיו"ם הזה בגימטריא שלש פעמים הוי' (78), שהם ג' המוחין דגדלות **חב"ד** - והרי אדמו"ר הזקן הוא מיסד תורת חסידות חב"ד.

(י) וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת-מִצְוֹתָיו
וְאֶת-חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם: ׀

יותקבל למימרא דיי אלהך ותעבד ית
פקודיה וית קימוהי די אנא מפקדך יומא
דין:

♦ יום חמישי י"ט אלול ♦

(יא) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
(יב) יְיָ אֱלֹהֵי יַעֲמָדוּ לְבָרְךָ אֶת-הָעָם עַל-יְהִי גְרוֹזִים
בְּעִבְרָתָם אֶת-הִירְדֵן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוָה וַיִּשְׁשָׁכֶר
וַיּוֹסֶף וּבִנְיָמִן:

יא ופקיד משה ית עמא ביומא ההוא
למימור:
יב אלין יקומון לברכא ית עמא על טורא
דגרוזים במעברכון ית ירדנא שמעון ולוי
ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן:

כ"י - **לברך את-העם** • כדאיתא במסכת סוטה: (דף לו) 'ששה שבטים עלו לראש הר גרוזים, וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארוץ למשה, באמצע. הפכו לויים פניהם כלפי הר גרוזים ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'", ואלו ואלו עונין אמר, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואמרים: "ארור האיש אשר יעשה פסל וגו'", וכן כלם עד "ארור אשר לא יקים".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ט) **הסכת - כתרגומו** - "אצית", הקשב.
היום הזה נהיית לעם - **בכל יום יהיו בעיניך כאלו "היום" באת עמו בכרית** - פי אם לא פן, מה בא להשמיענו באמרו: "היום הזה"? (גרא). או שהלימוד הוא ממה שאמר: "נהיית לעם", ולא אמר: "תהיה לעם", שהרי עדן לא אמר להם את דברי הברית (רא"ם). אלא כונת הכתוב שלאחרי שיבנסו לברית "באלה ובשבועה", בדלקמן כח, סט וברשיי שם, אזי בכל יום יהיה בעיניהם כאלו שבאותו יום נבנסו לברית, וממילא יזהרו יותר בקיום דברי התורה. וראה פירוש

נוסף בפסוק זה ברשיי לקמן כט, ג: "היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום", עין שם. תורה י
(יב) **לברך את העם** - **כדאיתא במסכת סוטה** - לב, א.
ששה שבטים עלו לראש הר גרוזים - שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין (פסוק זה).
וששה לראש הר עיבל - ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי (פסוק יג).
והכהנים והלוים והארוץ למשה - בדכתיב (יהושע ח, א): "וכל ישראל ונקיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלוים", אלמא כהנים ולויים למטה היו (רשיי סוטה לו, א). ואף

שהלוים עמדו על הר גרוזים, כמפורש כאן בפסוק, כבר תירצו על כך בבריתא שם: "רבי אליעזר בן יעקב אומר .. זקני כהונה ולויה למטה, והשאר למעלה, רבי יאשיה אומר: כל הראוי לשרת [לשאת את הארון, דהינו מבין שלשים ועד בן חמשים] - למטה [אצל הארון], והשאר למעלה".
באמצע - בין שני ההרים (רשיי סוטה שם). וראה יהושע ח, לג.
הפכו לויים פניהם כלפי הר גרוזים ופתחו - כאמור בפסוק יד: "וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם". והא דכתיב: "אלה יעמדו לברך",

יג וְאֵלֶּיךָ יָקוּמוּן עַל לְוִטָּא בְּטוֹרָא דְעִיבָל
רַאוּבֵן גַּד וְאִשֶּׁר וְזִבְּוֹלָן דִּין וְנַפְתָּלִי :

(יג) וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל-הַקִּלְלָה בְּהָר עֵיבָל רַאוּבֵן גַּד
וְאִשֶּׁר וְזִבְּוֹלָן דִּין וְנַפְתָּלִי :

יד וַיִּתִּיבוּן לְוָאִי וַיִּמְרֹן לְכָל אָנָּשׁ יִשְׂרָאֵל
קָלָא רְמָא :

(יד) וַעֲנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
רָם: ׀

טו לִיט גִּבְרָא דִּי יַעֲבֹד צִלָּם וּמִתְכַּא מְרַחֵקָא
קָדָם יִי עֲבַד יְדֵי אָמֵן וּמִשְׁוִי בְּסִתְרָא וַיִּתִּיבוּן
כָּל עַמָּא וַיִּמְרֹן אָמֵן :

(טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה תוֹעֵבַת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר וַעֲנוּ כָל-הָעָם
וְאָמְרוּ אָמֵן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת פורים תשי"ז - תורת מנחם כרך יט עמ' 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר (כז, טו) כ"ק מו"ח אדמו"ר אָמַר פֶּעַם, בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שֶׁכָּאֲשֶׁר
אָדָם מַחֲדֵשׁ חֲדוּשׁ בְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה מִסְבָּא אִישִׁית, מִדִּילֶיהָ - הוּא מְכַנֵּס "פֶּסֶל וּמִסֵּכָה" בְּחֵלֶק הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה "בַּפֶּתֶר"
(רַאה זח"ג כזו, ב. נִיצוּצֵי אִוֵּרוֹת שֶׁם אוֹת א).

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום שמחת תורה ה'תש"ו)

כְּשֶׁאָדָם מַחֲדֵשׁ בְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה - דְּהֵינּוּ שְׁמוּסִיף בָּהּ סִבָּא אִישִׁית מִדִּילֶיהָ - אָמַר עַל כָּף פֶּעַם כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחִמֵּי
אֲדָמוֹ"ר בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שְׁוָהוּ עֵינָיו ד' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל גו' וְשֵׁם בַּפֶּתֶר! וְלִכְן, אֶסּוּר לְהַכְנִיס סִבָּרוֹת מִשְׁלֹ בְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה,
כִּי אִם לְלַמּוֹד אֶת "דְּבָרֵי הָרֵב".

- כְּשֶׁהָרֵב דִּיבֵּר אוֹדוֹת עֵינָיו זֶה (בְּהִיּוֹתוֹ בְּפִעֻטְעֵן-בּוֹרֵג, הַנִּקְרָאת עֵתָּה בְּשֵׁם "לַעֲנִיגְרָאד"), שְׁאֵלֹתֵי אֵז אֶת הָרֵב: בְּשִׁלְמָא
מֵאֲמֹר שְׁאָדָם שְׁמַע בְּעַצְמוֹ, יָכוֹל הוּא לְשֹׂאוֹל אֲצֵל בַּעַל הַמֵּאֲמֹר לְפִירוֹשׁ הָעֵינָן; אֲבָל מַה יַּעֲשֶׂה בְּהַמֵּאֲמֹרִים הַיְּשָׁנִים,
שֶׁבַעל הַמֵּאֲמֹר כְּבֵר אֵינּוּ בַּעֲלָמָא דִּין, וְנִמְצָא שֶׁגַם אֵז צְרִיכִים לְשֹׂאוֹל אֶת בַּעַל הַמֵּאֲמֹר? - עָנָה לִי הָרֵב בְּקוֹר רֹחַ ("קֵאלֵט
בְּלוֹטִיק"): נו, וּמַה בְּכֵךְ ("אִיז וואָס"? ...) -

אשל אברהם - הרב אלאשילי

פְּנִיָּהֶם כְּלָפִי הָר עֵיבָל, וְאוֹמְרִים: אָרוּר
מִקְלָה אֲבִיו וְאָמוֹ.

וְכֵן בָּלָם - שְׁלֹאֲרֵי כָל בְּרָכָה בָּאָה
קָלָלָה, וְכָף הִיָּה הַסֵּדֶר עַד סוּף כָּל
הַבְּרָכוֹת וְהַקְלָלוֹת, וְלֹא שְׁאָמְרוּ תַּחֲלָה
י"א בְּרָכוֹת וְכָךְ אַחֲרֵי כֵךְ י"א קְלָלוֹת
(בְּכַר בִּשְׁדָּה ע"פ סוּטָה לו, ב).

עַד "אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים" - פֶּסוּק כו.
וּמִדְּגִישׁ רַש"י עַד "אֲשֶׁר לֹא יָקִים",
שֶׁאֵף שֶׁהֵיָא עַל כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה בְּדִי
שִׁינְקְבִּלְוֶה "בָּאֵלָה וּבִשְׁבוּעָה", בְּדִלְקֶמֶן
בְּרַש"י, הָרִי תַּחֲלִילָה הֵיָא נֶאֱמָרָה
ב' בְּרוּךְ", וּבְדְבָרֵי הַגִּמְרָא בְּסוּטָה לו,
א: "בְּרוּךְ בְּכָל וּבְרוּךְ בְּפֶרֶט", וּבְרַש"י
שָׁם: "כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַקְלָלוֹת נֶאֱמָרוּ
בְּהָר גְּרִיזִים וּבְהָר עֵיבָל בְּכָל וּבְפֶרֶט,
בְּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת, אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים, הָרִי
בְּכָל, וְכָל אַחַת וְאַחַת בְּפֶרֶט, בְּרוּךְ
וְאָרוּר, בְּרוּךְ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל
וּמִסֵּכָה, אָרוּר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל
וּמִסֵּכָה, וְכֵן בְּלִין". תוֹרָה יג

יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה וּגו', כָּל הָאָרוּרִים
שֶׁבְּפֶרֶשָׁה אָמְרוּ תַּחֲלָה בְּלִשׁוֹן בְּרוּךְ".
וּמַה שְׁלֹא נִתְפָּרְשׁוּ הַבְּרָכוֹת בַּתּוֹרָה,
יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוֹם שֶׁעָקַר הַכְּנִיסָה לְבָרִית
הִיָּה עַל יְדֵי הַקְלָלוֹת, "בָּאֵלָה
וּבִשְׁבוּעָה", כְּלִשׁוֹן רַש"י לְקֶמֶן (שפ"ח).

וְאֵלֶּיךָ יָקוּמוּ - שְׁבָהֶר גְּרִיזִים וְשְׁבָהֶר
עֵיבָל (רַש"י סוּטָה שם). כִּי הַבְּרָכָה הֵיָא לְכָל
הָעָם (מִשְׁכִּיל לִדָּוִד).

עוֹנִין "אָמֵן" - בְּמִפּוֹרֵשׁ בְּתוֹב בְּקָלָלוֹת
(פֶּסוּק טו): "וַעֲנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן".

חֲזִרוּ וְהִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הָר עֵיבָל
וּפְתָחוּ בְּקָלָלָה - כְּלוֹמַר מִיַּד אַחֲרֵי
הַבְּרָכָה הִרְאֵשׁנוּהָ חֲזִרוּ וְהִפְכוּ פְּנֵיהֶם
וּפְתָחוּ בְּקָלָלָה (בְּכַר בִּשְׁדָּה).
וְאוֹמְרִים - פֶּסוּק טו.

"אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּגו'"
- בְּכִמְהָ בְּתַבִּיִּיד וְדִפּוּסִים נוֹסָף כָּאֵן:
"וְאֵלֶּיךָ יָקוּמוּ עוֹנִים אָמֵן. חֲזִרוּ וְהִפְכוּ
פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הָר גְּרִיזִים, וְאָמְרוּ: בְּרוּךְ
אֲשֶׁר אֵינּוּ מִקְלָה אֲבִיו וְאָמוֹ, וְאֵלֶּיךָ
יָקוּמוּ עוֹנִים אָמֵן. וְחֲזִרוּרִים וְהִפְכִּים

לֹא שְׁהִיוּ הַשְּׁבָטִים מְבָרְכִין וּמְקַלְלִין,
אֲלֹא הַלְוִיִּם הַעוֹמְדִים בֵּין שְׁנֵי הָהָרִים,
הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם לְהָר גְּרִיזִים בְּבִרְכָּה
וּלְהָר עֵיבָל בְּקָלָלָה (רַש"י שם). וְאִם כֵּן,
יְהִיָּה פִירוֹשׁ "אֵלָה יַעֲמִידוּ לְבָרֵךְ אֶת
הָעָם עַל הָר גְּרִיזִים", כְּאֵלֶּיךָ אָמַר:
"אֵלָה יַעֲמִידוּ .. עַל הָר גְּרִיזִים", "לְבָרֵךְ"
הַלְוִיִּם "אֶת הָעָם". וּפִירוֹשׁ "וְאֵלָה
יַעֲמִידוּ עַל הַקְלָלָה בְּהָר עֵיבָל" - "וְאֵלָה
יַעֲמִידוּ .. בְּהָר עֵיבָל", "עַל הַקְלָלָה",
שֶׁמִּקְלָלִים הַלְוִיִּם אֶת הָעָם (רַאם). וְרַאה
רַש"י בְּמִדְבָּר כג, ח: "בְּמִבְרָכִים נֶאֱמַר
אֵלָה יַעֲמִידוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, בְּמִקְלָלִים
לֹא נֶאֱמַר: וְאֵלָה יַעֲמִידוּ לְקַלֵּל אֶת
הָעָם, אֲלֹא "עַל הַקְלָלָה", לֹא רִצָּה
לְהוֹכִיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קָלָלָה".

בְּבִרְכָּה - כָּל הָאָרוּרִים הִיוּ אוֹמְרִים
תַּחֲלָה בְּלִשׁוֹן בְּרָכָה (רַש"י שם).
"בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל
וּמִסֵּכָה וּגו'" - רַאה גַם רַש"י לְעֵיל
יא, כט: "כְּלָפִי הָר גְּרִיזִים הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם
וּפְתָחוּ בְּבִרְכָּה, בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא

ופיון שבלמוד פנימיות התורה לא מתערכת מציאותו, לכן אפשר ללמוד זאת גם קודם התפלה. וידבר: פיון שלימוד זה ענינו ביטול - הרי זה גם הכנה לתפלה גופא.

(טו) אָרוֹר מְקַלָּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: ׀

כ"י - מְקַלָּה אָבִיו • מוֹלֵל, לְשׁוֹן (לעיל כה) "וְנִקְלָה אַחִיד".

(יז) אָרוֹר מְסִיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כ"י - מְסִיג גְּבוּל • מַחְזִירוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹנֵב אֶת הַקֶּרֶקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) "וְהוֹסֵג אַחֲזָר".

(יח) אָרוֹר מְשַׁנֶּה עוֹר בְּדֶרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: ׀

כ"י - מְשַׁנֶּה עוֹר • הַסּוּמָא בְּדֶרֶךְ, וּמְשִׂאוֹ עֲצָה רָעָה.

(יט) אָרוֹר מַטֵּה מִשְׁפָּט גִּרְיָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר
כָּל־הָעַם אָמֵן:

(כ) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶף אָבִיו
וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כא) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: ׀

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הביא הפסוק "והסג אחור", המדבר על נסיגה שאינה נראית, וכפירוש רש"י שם: "והסג אחור משפט - נקמתו מאויביו, שהיא תלויה בקדוש-ברוך הוא וצדקתו, עומדת מרחוק, למה? כי כשלה אמת ברחובותינו, וכיון שהאמת כשלה מאריך, אף משמים אין הצדק והמשפט באין". תורה יח

(יח) מְשַׁנֶּה עוֹר - הַסּוּמָא בְּדֶרֶךְ - לאו דוקא עור ממש, אלא שהוא עור בענין מסוים, שאינו יודע מה לעשות בו (ספר הזכרון).

בסתר", ולכן דיק רש"י לכתוב לשון גניבה. ויש לומר שמטעם זה חזר רש"י ופירשו כאן, כדי להדגיש פרט זה. לְשׁוֹן "וְהוֹסֵג אַחֲזָר" - וְשַׁעֲרָה נט, יד. להעיר שלעיל שם הביא רש"י הוכחה מלשון (ישעיה מב, יז) "נִסְגוּ אַחֲזָר", וְכֵן דִּיק לְהַבִּיא פְסוּק אַחֵר, וְיֵשׁ לִזְמֵר שְׁנֵהוּ בְּהֵתָאם לְמַבּוֹאֵר בְּהֵעֲרָה הַקּוֹדֶמֶת, שֶׁלְעִיל שֶׁם מְדַבֵּר עַל הַסֵּגָת גְּבוּל בְּגִלּוֹי, לְכֵן הַבִּיא פְסוּק הַמְדַבֵּר עַל "נִסְגוּ אַחֲזָר" בְּגִלּוֹי, וְכַמְּשֵׁךְ לְשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁם: "יִבְשׁוּ בִשֵּׁת הַבְּטָחִים בְּפִסְל", וּב"מַצּוֹת דּוֹד" שֶׁם: "יִבְשׁוּ בִשֵּׁת וַיִּחְזְרוּ לְאַחֲזָר בְּדֶרֶךְ אֲדָם הַנִּכְלָם שְׁחֹזֵר לְאַחֲזָרִי", דִּהְיֵנוּ שֶׁהַדָּבָר נִעֲשֶׂה בְּפִנִּי כָל. וְאַלּוֹ כֵּן מְדַבֵּר בְּהֵסָגָת הַגְּבוּל בְּסֵתֵר, וְלִכֵּן

(טו) מְקַלָּה אָבִיו - מוֹלֵל, לְשׁוֹן "וְנִקְלָה אַחִיד" - לְעִיל כה, ג. תורה יז (יז) מְסִיג גְּבוּל - מַחְזִירוֹ לְאַחֲזָרִיו - פִּירוּשׁ: "לְאַחֲזָרִיו" שֶׁל גְּבוּל רַעְהוּ, כִּי פִנִּי גְבוּל רַעְהוּ, הֵם כְּנֶגֶד פִּנִּי גְבוּלוֹ, וְכַשְׁמֹרְחִיב גְבוּלוֹ, נִמְצָא שֶׁהוּא מַחְזִיר גְבוּל רַעְהוּ לְצַד אַחֲזָר (רא"ס). וְרָאָה גַם רִש"י לְעִיל יט, יד: "שֶׁמַּחְזִיר סִימָן חֲלוּקָת הַקֶּרֶקַע לְאַחֲזָר לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ לְמַעַן הִרְחִיב אֶת שְׂלוֹ". וְגוֹנֵב אֶת הַקֶּרֶקַע - כְּלֹמֵר, עוֹשֶׂה מַעֲשִׂיו בְּסֵתֵר, וְלִכֵּן נִקְרָא שְׁגוֹנֵב אֶת הַקֶּרֶקַע, אֲבָל לְעִיל שֶׁם נִקְט רִש"י לְשׁוֹן גְּזִילָה, כִּי שֶׁם מְדַבֵּר גַּם כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשִׂיו בְּגִלּוֹי, אֲבָל הָאֲרוּרִים הָאֲמֹרִים כֵּן הֵם עַל מַעֲשִׂים הַנַּעֲשִׂים בְּסֵתֵר, וְכַלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּפִסְוֵק טו "וְשֵׁם

(כב) אָרוֹר שְׂכַב עִם־אֲחֵתוֹ בַּת־אָבִיו אֹ בַת־אָמִו
וְאָמַר בְּלִהָעֵם אָמֵן:
כב לִיט דִּישְׁכּוּב עִם אֲחֵתָה בַת אָבִיהָ אוֹ בַת
אָמָה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כג) אָרוֹר שְׂכַב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר בְּלִהָעֵם אָמֵן: ׀
אָמֵן:
כג לִיט דִּישְׁכּוּב עִם חֲמוּתָה וְיִימַר כָּל עַמָּא
אָמֵן:

(כד) אָרוֹר מִבֵּה רַעְהוּ בִּפְתָר וְאָמַר בְּלִהָעֵם אָמֵן: ׀
עַמָּא אָמֵן:
כד לִיט דִּימְחִי לַחֲבֵרָה בִּסְתָרָא וְיִימַר כָּל
עַמָּא אָמֵן:

כ"י- מִבֵּה רַעְהוּ בִּפְתָר • עַל לְשׁוֹן הָרַע הוּא אוֹמַר. רָאִיתִי בִּיסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: י"א אָרוּרִים יֵשׁ
בָּאֵן בְּגִנְדַּי י"א שְׂכָבִים, וּבְגִנְדַּי שְׁמֵעוֹן לֹא כֶּתֶב אָרוּר, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה בָּלְבוֹ לְכַרְכּוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ כְּשֶׁבִּרְךְ שְׁאָר
הַשְׂכָּבִים, לְכַף לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ.

(כה) אָרוֹר לֶקַח שְׂחָד לְהַכּוֹת גֹּפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר
בְּלִהָעֵם אָמֵן: ׀
כה לִיט דִּי מְקַבֵּל שְׂחָדָא לְמִקְטֵל גֹּפֶשׁ דָּם
זָכִי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כו) אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר בְּלִהָעֵם אָמֵן: פ
כו לִיט דִּי לֹא יָקִים יַת פְּתֻגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא
לְמַעַבְדַּי יְהוֹנָן וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

כ"י- אֲשֶׁר לֹא־יָקִים • בָּאֵן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וּקְבִלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלָה וּבִשְׂכּוּעָה.

כח (א) וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְךָ
הַיּוֹם וּנְתַנְנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
כח א וְהָיָה אִם קִבְּלָא תְּקַבֵּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ
לְמַטַּר לְמַעַבְדַּי יַת כָּל פְּקוּדוֹתֵי דִּי אֲנָא
מִפְּקֻדָּי יוֹמָא דִּין וְיִתְנַנְדָּי יְי אֱלֹהֶיךָ עֲלֵי עַל
כָּל עַמְמֵי אֶרֶעָא:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה - מִה־שְּׁאִין־כֵּן אַחַד
עֲשֶׂר אָרוּרִים שְׁלֹפְנֵי כֵן, הֵם אָרוּרִים
פְּרָטִים. וְאִם תֹּאמַר כִּינן שְׁכָלֵל אֶת כָּל
הַתּוֹרָה כְּלָה, לְמָה אָמַר אַחַד עֲשֶׂר
אָרוּרִים פְּרָטִים, הָרִי יֵשׁ בְּכָלֵל כָּל
הַפְּרָטִים. וְיֵשׁ לֹמַר מִשׁוֹם שְׁאִינוּ דוֹמָה
הַעֹבֵר עַל כָּלֵל הַתּוֹרָה לַעֹבֵר עַל
פְּרָט אֶחָד מֵאֶחָד עֲשֶׂר הַמִּצְוֹת
הַנִּזְכָּרוֹת כָּאֵן, שֶׁבְּאֶרֶץ הַכְּלָלִי הָרִי
הוּא בְּכָלֵל אָרוּר רַק כְּשֶׁעֹבֵר עַל
כָּלֵל הַתּוֹרָה כְּדִי לְמַרְדּוֹ בְּקֹדֶשׁ
בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵלּוֹ בְּאֶרֶץ הַפְּרָטִי, בְּרַגַּע
שֶׁעֹבֵר עָלָיו בְּמוֹזֵד, הָרִי הוּא בְּכָלֵל
אָרוּר (דְּבִיר דְּח).

וּקְבִלוּהָ עֲלֵיהֶם - בְּמָה שְׁאָמְרוּ "אָמֵן".
בְּאֵלָה וּבִשְׂכּוּעָה - שֶׁלִּשׁוֹן "אָרוּר" יֵשׁ
בּוֹ גַּם קָלָלָה וְגַם שְׂכּוּעָה, רָאִה שְׂכּוּעוֹת
לוֹ, א. וְרָאִה גַּם רִשְׁ"י לְקַמֵּן כח,
טס. תוֹרָה א

וְרָאִה בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" שֶׁהֶאָרִיךְ לְקַשֵּׁר
כָּל "אָרוּר" עִם אַחַד מִהַשְׂכָּבִים לְפִי
סֵדֶר בְּתִיבָתָם בְּפִרְשֵׁה זו. וּבְ"נִחְלַת
יַעֲקֹב" כֶּתֶב שְׁוֹהוּ לֹאוֹ דּוֹקָא לְפִי
הַסֵּדֶר, אֵלּא כָּל שְׂכָב לְפִי עֲנִינוּ, כְּגוֹן:
"אָרוּר שׁוֹכֵב עִם אִשְׁתּוֹ אָבִיו" נֶאֱמַר
כְּגִיד רְאוּבֵן, שֶׁחָלַל יְצוּעֵי אָבִיו;
וְ"אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל
וּמִסְכָּה" כְּגִיד שְׂכָב דָּן, שֶׁהָיָה בְּיָדָם
פֶּסֶל מִיכָה; וְ"אָרוּר מִבֵּה רַעְהוּ בִּפְתָר",
כְּגִיד שְׂכָב יוֹסֵף, שֶׁהָיָה מְכִיָּא דִּבְתָּם
רָעָה אֶל אֲבִיהֶם. וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ.
וּבְגִנְדַּי שְׁמֵעוֹן לֹא כֶּתֶב "אָרוּר", לְפִי
שֶׁלֹּא הָיָה בָּלְבוֹ לְכַרְכּוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ
כְּשֶׁבִּרְךְ שְׁאָר הַשְּׂכָבִים - שֶׁהָיָה בָּלְבוֹ
עָלָיו עַל מַה שֶׁעָשָׂה בַּשְּׂכָבִים (רִשְׁ"י לְקַמֵּן לוֹ,
ז).

לְכַף לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ. תוֹרָה כח
(כו) אֲשֶׁר לֹא יָקִים - בָּאֵן כָּלֵל אֶת

(כד) מִבֵּה רַעְהוּ בִּפְתָר - עַל לְשׁוֹן
הָרַע הוּא אוֹמַר - שְׁוֹה נִקְרָא "מִבֵּה
רַעְהוּ בִּפְתָר", שְׁכֵן כָּל לְשׁוֹן הָרַע הוּא
בִּפְתָר, כְּאָמֹר (תְּהִלִּים קא, ח): "מִלְּשׁוֹנִי
בִּפְתָר רַעְהוּ". וְרָאִה רִשְׁ"י וְיִקְרָא יט,
טו. וְאִין לֹמַר שֶׁהַכְּנָה לְ"מִבֵּה מִמֶּשׁ",
כִּי אִזֹּ לֹא מוֹכֵן מַהוּ "בִּפְתָר", וְכִי בְּגִלּוֹי
מוֹתָר? אוֹ מִשׁוֹם שְׁכָל הַדְּבָרִים
הָאֲמוּרִים הֵם עַל דְּבָרִים הַנֶּעֱשִׂים
בִּפְתָר, וְלֹא הָיָה צְרִיךְ לְפָרֵט כָּאֵן
"בִּפְתָר" יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָאָרוּרִים (שִׁפְח).

רָאִיתִי בִּיסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן:
אַחַד עֲשֶׂר "אָרוּרִים" יֵשׁ בָּאֵן כְּגִיד
אַחַד עֲשֶׂר שְׂכָבִים - הַכְּנָה לְאָרוּר עַל
עֲנִין פְּרָטִי, שְׁכָל אָרוּר הוּא כְּגִיד שְׂכָב
אַחַר, וְכֵאלֶּה יִשְׁנֶם רַק אַחַד עֲשֶׂר, מַה
שְּׁאִין כֵּן "אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים" הָאֲמוּר
בְּפֶסוּק כו, וְהוּא אָרוּר כְּלָלִי כְּגִיד כָּלֵל
יִשְׁרָאֵל, וְלֹא כְּגִיד שְׂכָב מְסוּבִים (לְבוּשׁ).

(ב) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשְּׂגָדָה בִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ג בְּרוּךְ אַתָּה בְּקִרְתָּא וּבְרִיךְ אַתָּה בְּחִקְלָא:

ד בְּרוּךְ וּלְדָא דְמַעֲדָא וּבָבָא דְאַרְעָא וּלְדָא דְבַעֲרִיךָ בְּקִרְתָּא וּבְרִיךְ וְעִדְרִי עֲנֵךְ:

זש"י שְׁגַר אֶלְפִיד • וּלְדוֹת בְּקָרָה, שֶׁהִבְהֵמָה מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה. וְעֵשְׂתֵּרוֹת צֶאֱנָךְ • כְּתַרְגוּמוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם 'עֵשְׂתֵּרוֹת'? שֶׁמַּעֲשִׂירוֹת בַּעֲלֵיהֶן וּמַחְזִיקוֹת אוֹתָם כְּעֵשְׂתֵּרוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהֵן סְלָעִים חֲזָקִים.

ה בְּרוּךְ טַנְאָךְ וּמִשְׁאַרְתָּךְ:

זש"י בְּרוּךְ טַנְאָךְ • פְּרוֹתֶיךָ. דָּבָר אַחֵר: "טַנְאָךְ", דָּבָר לַח שֶׁאַתָּה מְסַנֵּן בְּסָלִים. וּמִשְׁאַרְתָּךְ • דָּבָר יָבֵשׁ, שֶׁנִּשְׁאָר בַּכִּלִּי וְאֵינוֹ זָב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ד) שְׁגַר אֶלְפִיד - וּלְדוֹת בְּקָרָה שֶׁהִבְהֵמָה מִשְׁגֶּרֶת - מִשְׁלַחַת. מִמַּעֲיָה - הוֹלְדוֹת נִקְרָאוֹת "שְׁגַר", מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה אִמּוֹן, וְהַבְּקָרִים - אֶלְפִיד (ע"פ ר"א). וְרָאָה גַם רַש"י לְעִיל ז, יג. שְׁמוֹת יג, יב. וְעֵשְׂתֵּרוֹת צֶאֱנָךְ - כְּתַרְגוּמוֹ - "וְעִדְרִי עֲנֵךְ".

וְרַבּוּתֵינוּ אִמְרוּ - חוֹלִין פד, ב. לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן - שֶׁל עֲדְרֵי הַצֶּאֱנָן. כְּלוּמַר, רַבּוּתֵינוּ אֵינָם חוֹלְקִים עַל פִּירוּשׁ הַתַּרְגוּם אֶלָּא מִבְּאֵרִים אוֹתוֹ.

"עֵשְׂתֵּרוֹת"? שֶׁמַּעֲשִׂירוֹת אַתָּה בַּעֲלֵיהֶן וּמַחְזִיקוֹת אוֹתָן בְּ"עֵשְׂתֵּרוֹת" הַלָּלוּ - מִפְּרֵשׁ "עֵשְׂתֵּרוֹת", הֵן מִלְשׁוֹן עוֹשֵׁר וְהֵן מִלְשׁוֹן חוֹזֵק. מִפְּנֵי שֶׁאֵם כֹּנֶנֶת הַכְּתוּב הִזְיָה רַק לְעוֹשֵׁר, הִזְיָה כֹּנֶנֶת "וְעֵשְׂתֵּרוֹת צֶאֱנָךְ", וְאֵם כֹּנֶנֶת הַכְּתוּב הִזְיָה רַק לְחוֹזֵק, הִזְיָה כֹּנֶנֶת: "וְחוֹזֵק צֶאֱנָךְ", וּכְיוֹן שֶׁכֶּתֵב: "עֵשְׂתֵּרוֹת צֶאֱנָךְ", לָכֵן פִּירְשׁוּ גַם מִלְשׁוֹן עוֹשֵׁר וְגַם מִלְשׁוֹן חוֹזֵק (נ"א). וְרָאָה רַש"י לְעִיל ז, יג. וְעֵשְׂתֵּרוֹת צֶאֱנָךְ - מְנַחֵם פִּירֵשׁ .. מִבְּחַר הַצֶּאֱנָן, כְּמוֹ (בְּרַשִׁית יד, ה) עֵשְׂתֵּרוֹת קַרְנִים, לְשׁוֹן חוֹזֵק. וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם: וְעִדְרֵי עֲנֵךְ. וְרַבּוּתֵינוּ אִמְרוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם עֵשְׂתֵּרוֹת? שֶׁמַּעֲשִׂירוֹת אַתָּה בַּעֲלֵיהֶן. אֵךְ כָּאֵן חִיבֵר אַתָּה פִּירוּשׁ מְנַחֵם עִם פִּירוּשׁ רַבּוּתֵינוּ. אֶלָּא שִׁישׁ

הַבְּדֵל בֵּין פִּירוּשׁוֹ שֶׁל מְנַחֵם לְפִירוּשׁ רַבּוּתֵינוּ: מְנַחֵם פִּירֵשׁ, שֶׁהַצֶּאֱנָן יְהִיו חֲזָקִים וּבְרִיאִים כְּעֵשְׂתֵּרוֹת. וְרַבּוּתֵינוּ פִּירְשׁוּ, שֶׁבַעֲלֵי הַצֶּאֱנָן יִתְעַשְּׂרוּ וְיִתְחַזְּקוּ עַל־יְדֵי הַצֶּאֱנָן (ר"א). וּבִטְעָם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן עֵיקַר הַבְּרָכָה הִיא עַל הָאָדָם, וְכְמוֹ שֶׁמִּתְחִיל "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וְגו'", וְאִילוּ בְּפִרְשֵׁת עֶקֶב, הַבְּרָכוֹת מִתְחִילוֹת בִּיכּוּל הָאָדָמָה וְהַבְּהֵמָה, לָכֵן הִבִּיא אֶת פִּירוּשׁוֹ שֶׁל מְנַחֵם שֶׁמִּפְּרֵשׁ "עֵשְׂתֵּרוֹת" עַל חוֹזֵק הַבְּהֵמוֹת.

שֶׁהֵן סְלָעִים חֲזָקִים - רָאָה רַש"י לְעִיל א, ד: "עֵשְׂתֵּרוֹת" - הוּא לְשׁוֹן צוּקִין וְקָשִׁי". תוֹרַה ה

(ה) בְּרוּךְ טַנְאָךְ - פְּרוֹתֶיךָ - וְנִקְרָא "טַנְאָךְ", עַל שֶׁם שֶׁהֵם נִתְּנִים בְּטַנָּא (ר"א). וְאֵךְ שֶׁכָּבֵר בִּירָךְ "פִּרִי אֲדָמָתְךָ", יֵשׁ לוֹמַר שֶׁשֶׁם הַכֹּנֶנֶת בִּשְׁעַת גִּידוּלָם מִן הָאָדָמָה, וְכָאֵן הַכֹּנֶנֶת לְפִירוֹת לְאַחֵר קִצְרֵתָם וְקִטְיַפְתָּם, שֶׁגַם אִזְ תִּהְיֶה בָּהֶם בְּרָכָה, וְכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ (תַּעֲנִית ד, א): "הַכֹּנֶנֶס לְמוֹד אֶת גִּרְנוֹ אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךְ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, הַתְּחִיל לְמוֹד, אוֹמֵר: בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה" (עֵינֵי רַש"י).

דָּבָר אַחֵר: "טַנְאָךְ", דָּבָר לַח - פִּירוֹת לַחִים (סֵפֶר חוֹכְרִין), וְהַכֹּנֶנֶת לְמַשְׁקִים הַיוֹצֵאִים מִפִּירוֹת אֵלוּ, כְּמוֹ תִירוֹשׁ

וְיִצְהָר (ר"א).

שֶׁאַתָּה מְסַנֵּן בְּסָלִים - וְלָכֵן נִקְרָאִים "טַנְאָךְ", עַל שֶׁם הַסֵּל, שֶׁהוּא הַטַּנָּא (ר"א). אֵךְ בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹן כֶּתֵב שֶׁ"טַנְאָךְ" הֵם הַפִּירוֹת הַלְחִים עֲצָמָם, וְכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּגִמְרָא מוֹעֵד קֶטָן ו, ב: "שְׂדֵה מְטַנְנֵת", וּבְרַש"י שָׁם: "לַחֵה", וְלֹא עַל שֶׁם הַכִּלִּי, שֶׁכֵּן זֶהוּ הַהִבְדֵּל בֵּין פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן לְפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי. אֵךְ יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלְפִי פִירוּשׁ הַשֵּׁנִי "טַנְאָךְ" מוֹסֵב הֵן עַל הַפִּירוֹת הַלְחִים וְהֵן עַל הַכִּלִּי, וְלָכֵן הוֹסִיף רַש"י בְּלִשׁוֹנוֹ: "שֶׁאַתָּה מְסַנֵּן בְּסָלִים", מִדֵּה־שְׁאִינְכֵן לְפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן מוֹסֵב רַק עַל הַכִּלִּי.

וּמִשְׁאַרְתָּךְ - דָּבָר יָבֵשׁ - פִּירוֹת

יָבֵשׁ (סֵפֶר חוֹכְרִין).

שֶׁנִּשְׁאָר בַּכִּלִּי וְאֵינוֹ זָב - וְנִקְרָא "מִשְׁאַרְתָּךְ", עַל שֶׁם שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בַּכִּלִּי. וְזֶהוּ לְפִי הַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי, אֶלָּא לְפִי הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן, לֹא פִירֵשׁ עַל "וּמִשְׁאַרְתָּךְ" כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשְׁמַעוֹ, כְּמוֹ (שְׁמוֹת ז, כח) "וּבִתְנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ", שֶׁהִיא הַעֲרִיכָה שֶׁלִּשְׁנֵי בָּהּ אֶת הָעִיסָה, וְכֵאלוֹ אִמּוֹ: בְּרוּכִים פִּירוֹתֶיךָ וְעִיסָתְךָ (ר"א). וְרָאָה רַש"י יְחִזְקֵאל כ, מ: "מִשְׁאָרוֹתֶיכֶם, לְשׁוֹן מִזֶּן, כְּמוֹ (שְׁמוֹת כא, י) שְׂאֲרָה". וּבְרַש"י שְׁמוֹת שָׁם: "שְׂאֲרָה - מְזוֹנוֹת". תוֹרַה ו

(ו) בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ: ו בְּרוּךְ אַתָּה בְּמַעְלֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּמַסְקֶךָ:

זש"י בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ • (ב"מ קז) שְׁתַּחֲוֶה יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֲטָא, כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם.

♦ יום שישי כ' אלול ♦

(י) יִתֵּן יְהוָה אֶת־אִיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:

זש"י וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ • כֵּן דֶּרֶךְ הַנִּבְחָלִים לְבִרְחָה, לְהִיּוֹת מִתַּפְזָרִין לְכָל צָד.

(ח) יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבִבְרָכָתְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

(ט) יִקְיָמְךָ יְהוָה לֹא לָעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו:

(י) וְרָאוּ כָל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 592)

וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ (כח, י) אֵלֹהֵי תַפְלִין שְׁבָרָשׁ (ברכות ו, א) בְּתַפְלִין שֶׁל רֹאשׁ יֵשׁ חֲבוּר שֶׁל ג' - ד' - ש"ן שֶׁל ג' רָאשִׁים וְש"ן שֶׁל ד' רָאשִׁים. וְהִנֵּה דָוֶעַ שְׁגִימָל דל"ת הִנֵּנוּ גְמָל דְּלִים (שבת קד, א), וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֹּת, שֶׁשְׁלֹשׁ הָעוֹלָמוֹת, אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה, מִשְׁפִּיעִים לָעוֹלָם הַרְבִּיעִי, עֲשִׂיָּה, שְׁגָם בּוֹ יֵאֵר אֱלֹקוֹת. וְאֵף כָּאֵן: חֲבוּר ג' וְד' (גְּמָל דְּלִים) בְּתַפְלִין שֶׁל רֹאשׁ גּוֹרֵם לְהַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם, הַשְׁפָּעָה עַל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ. גַּם יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁחֲבוּר זֶה רוֹמֵז ל' קִנֵּי הַמְּנוּחָה, שֶׁמִּמֶּנּוּ אוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל הָעוֹלָם.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

אֵלֹא שְׁנָקֵט הַסֵּדֶר כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּבִרְכָּה. תורה ו
(ז) וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ - לְכָל צָד - כָּאֵלֹא אָמַר: כָּבוֹאִם אֵלֶיךָ, יִבְאֹו בּוֹלָם מְקַבְּצִים יָחִיד בְּאִגּוּדָה אַחַת, וְאֶחָד־כֶּף יָנוּסוּ מִפּוֹזְרִים מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן. וְיִמָּה שְׁנָקֵט "דֶּרֶךְ אַחֵד" וְ"שְׂבָעָה דְרָכִים" הוּא לֹא דוּקָא, כִּי הַבְּרָכָה אֵינָה עַל מִסְפַּר הַדְּרָכִים, אֵלֹא עַל קְבוּצָם וּפְזוּרָם, וְתַפֵּשׁ "שְׂבָעָה" הַמּוֹרָה עַל רְבוּי, כִּי דֶּרֶךְ הַכְּתוּב לְכַתּוּב שְׂבָעָה בְּמִקּוֹם רְבוּי (רא"ם). תורה ח

וּלְפִי זֶה צָרִיךְ עֵינֵינוּ אֵיךְ יִפְרֹשׁ בְּקִלְלָה: "אֲרוּר אַתָּה בְּבוֹאֶךָ וְאֲרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ" (רא"ם). וְיֵשׁ לוֹמֵר שֶׁבְּקִלְלָה הַפִּירוּשׁ הוּא: כִּשֵּׁם שֶׁבִיאָתְךָ לָעוֹלָם בְּלֹא תוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְלֹא זְכוּת, כֶּף תִּהְיֶה יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא תוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְלֹא זְכוּת (נח"י ור"א). אִלּוּ: כִּשֵּׁם שֶׁבִיאָתְךָ לָעוֹלָם בְּבִכְיָה, כֶּף תִּהְיֶה יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם מִתּוֹךְ בְּכִיָּה, וּבְמִאֲמַר (כְּתוּבָה קג, ב): מִתּוֹךְ כִּכִּי סִימֵן רַע לוֹ (שפ"ח). וְהַ"גּוֹר אֲרִיזָה" הוֹסִיף שֶׁבְּקִלְלָה אֶפְשָׁר לִפְרֹשׁ כִּפְשׁוּט, דְּהִינּוּ: אֲרוּר אַתָּה בְּיְצִיאָתְךָ מִהַבִּית וּבְכִנּוּסְתְךָ לְבֵית,

(ו) בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ - שְׁתַּחֲוֶה יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֲטָא כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם - וְלָכֵן הַקָּדִים בִּיאָה לְיְצִיאָה, כִּי הַכּוֹנֵן לְבִיאָה לָעוֹלָם וְלִיְצִיאָה מִהָעוֹלָם, שְׁאִם הַכּוֹנֵן לְבִיאָה וְיְצִיאָה מִהַבִּית, הִיָּה צָרִיךְ לְהַקְדִּים יְצִיאָה לְבִיאָה (ע"פ רא"ם). אִלּוּ שְׁאִם הַכּוֹנֵן לְבִיאָה וְיְצִיאָה מִן הַבֵּית, הִרִי בְּרָכָה זוֹ נִכְלָלֶת בְּמִה שֶׁכָּבֵר אָמַר: "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה". וְכֵן שִׁיעוּר הַכְּתוּב: כִּשֵּׁם שֶׁבִיאָתְךָ בְּבוֹאֶךָ, שֶׁהִרִי בְּאֵת בְּלֹא חֲטָא, כֶּף תִּהְיֶה בְּרוּךְ בְּצֵאתְךָ (שפ"ח).

יא ויִתְּנֶנּוּ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלָדָא דְּמַעַף וּבְוֹלָדָא
דְּבַעֲרִיךְ וּבִבְּרִיךְ דְּאַרְעָךְ עַל אֲרַעָא דִּי קַיִים
יְיָ לְאַבְרָהָם לְמַטְנָךְ לָךְ :

יב יִפְתָּח יְיָ לָךְ יֵת אוֹצְרֵה טָבָא יֵת שְׁמַיָּא
לְמַטְנָךְ מִטֵּר אֲרַעָךְ בְּעֵדְנָה וּלְבָרְכָא יֵת כָּל
עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזֵף לְעַמְּמִין סְגִיָּאין וְאַתָּה לֹא
תִּזְנוֹן :

יג וַיִּתְּנֶנּוּ יְיָ לְתַקִּיף וְלֹא לְחַלֵּשׁ וְתַהֵי בְּרַם
לְעֵלָא וְלֹא תַהֵי לְתַחְתָּא אַרְי תְּקַבֵּל
לְפַקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיךָ דִּי אָנָּא מְפַקְדֵיךָ יוֹמָא
דִּין לְמִטֵּר וּלְמַעְבָּד :

יד וְלֹא תִסְטוֹן מִכָּל פְּתָגְמֵיָא דִּי אָנָּא מְפַקְדֵי
יְתִכּוֹן יוֹמָא דִּין יִמְיָנָא וּשְׁמָאֵלָא לְמַהֵךְ בְּתֵר
טַעֲנוֹת עַמְּמֵיָא לְמַפְלָחוֹן :

טו וַיְהִי אִם לֹא תִקְבֵּל בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵיךָ
לְמִטֵּר לְמַעְבָּד יֵת כָּל פְּקוּדֵיהִי וּקְנִימֵיהִי דִּי
אָנָּא מְפַקְדֵיךָ יוֹמָא דִּין וַיִּתְּנוּ עֲלֶיךָ כָּל
לְוִיָּא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקֶנּוּ :

טז לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחֻקְלָא :

יז לִיט סֶלֶף וְאַצְוֹתְךָ :

יח לִיט וְלָדָא דְּמַעַף וּבִבְּרִיךְ דְּאַרְעָךְ בְּקִרְיָ
תוֹרִיךָ וְעִדְרֵי עֲנָךְ :

יט לִיט אַתָּה בְּמַעְלָךְ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקָךְ :

כ יִגְרִי יְיָ בְּךָ יֵת מְאַרְתָּא וְיֵת שְׁגוּשֵׁיָא וְיֵת
מְזוּפִּיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דִּי תַעְבֵּד עַד
דְּתַשְׁתַּאֲצִי וְעַד דְּתִיבֵד בְּפִרְיֵעַ מִן קֶדֶם בִּישׁוֹת
עוֹבְדֵיךָ דְּשִׁבְקִתָּא דְּחִלְתִּי :

(יא) וְהוֹתִירְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפִרְיָ בְּטִנְיָךְ וּבְפִרְיָ
בְּהַמְתִּיךָ וּבְפִרְיָ אֲדַמְתִּיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָךְ :

(יב) יִפְתָּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשְּׁמִיּוֹם
לִתֵּת מִטֵּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶכְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה
יָדְךָ וְהַלְוִיתֵי גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה :

(יג) וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזִנֵּב וְהָיִיתָ רַק
לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֱל־מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר
וּלַעֲשׂוֹת :

(יד) וְלֹא תִסְוֹר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים לַעֲבֹדָם : פ

(טו) וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָּיו אֲשֶׁר
אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וְהַשִּׁיגוּךְ :

(טז) אָרֹר אֶתְּךָ בָּעִיר וְאָרֹר אֶתְּךָ בַּשָּׂדֶה :

(יז) אָרֹר טִנְיָךְ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ :

(יח) אָרֹר פְּרִי־בְטִנְיָךְ וּפְרִי אֲדַמְתִּיךָ שָׁנָה אַלְפִיךָ
וְעִשְׁתֶּרֶת צֹאנְךָ :

(יט) אָרֹר אֶתְּךָ בְּבֹאֲךָ וְאָרֹר אֶתְּךָ בְּצֵאתְךָ :

(כ) יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
וְאֶת־הַמַּגֵּעֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד
הַשְּׁמֹדָה וְעַד־אֲבֹדְךָ מִתֵּר מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר
עֹזְבִתָּנִי :

כז"◀ הַמָּאֲרָה • חֲסָרוֹן, כְּמוֹ : (ויקרא יג) "צָרַעַת מִמָּאֲרַת". הַמְּהוּמָה • שְׁגוּשׁ קוֹל בְּהִלּוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(כ) הַמָּאֲרָה - חֲסָרוֹן - בְּדֶרֶךְ כָּל מָאֲרָה הוּא לְשׁוֹן קָלְלָה, רָאָה רַשִׁי מְלָאכִי ג, ט, אִךְ בִּינּוֹן שֶׁכָּל הָאִמּוֹר בְּפִרְשָׁה זו הֵן

(כא) יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד בָּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשִׁחָפֶת וּבִקְדָחַת וּבִדְלָקַת וּבַחֲרָר וּבַחֲרֹב וּבִשְׂדֵפוֹן וּבִיִּרְקוֹן וּבִדְפֹן עַד אֲבֹד:

ז"ע בְּשִׁחָפֶת • שְׂבִשְׂרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְחָח. וּבִקְדָחַת • לְשׁוֹן: (דברים לב) "כִּי אִשׁ קָדַחָה בְּאִפִּי", וְהוּא אִשׁ שֶׁל חוּלִי, מְלוּוִי בִלְעָז (פסכער היטץ), שֶׁהִיא חֲמָה מְאֹד. וּבִדְלָקַת • חֲמָה יוֹתֵר מִקְדָּחַת, וּמִיָּנִי חֲלָאִים הֵם. וּבַחֲרָר • חֲלִי הַמְחַמְמוֹ תוֹךְ הַגּוֹף, וְצִמָּא תְּמִיד לְמִים, וּבִלְעָז לְשׁוֹן: (איוב ל) "וְעֲצָמֵי תְּרָה מִנִּי חֲרָב", (ירמיהו ה) "נָחַר מִפְּנֵי מֵאֵשׁ". וּבַחֲרֹב • יָבִיא עֲלֶיךָ גִּיסוֹת. וּבִשְׂדֵפוֹן וּבִיִּרְקוֹן • מִכַּת תְּבוּאָה שְׂבִשְׂרוֹת. שְׂדֵפוֹן •

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שהוא מכה בגופו מהאויב מחוץ, אלא מכה בתבואות (רא"ם). וראה רש"י תענית יט, א: "שדפון - בתבואות. ירקון - חולי". אבל צריך לומר שזה כשהם נזכרים כל אחד בנפרד, אבל כאן שהם נזכרים יחד (והקדים שדפון לירקון). הרי כמו שהשדפון מכה בתבואה, כך הירקון מכה בתבואה. שְׂבִשְׂרוֹת - דהינו שפערין לא נקצרו. שְׂדֵפוֹן - רוח קדים - רוח מזרחית. וראה רש"י בראשית מא, ו שמפרש "ושדופות קדים" שהן חבוטות ברוח מזרחית. ואילו כאן מפרש "שדפון" עצמו פירושו "רוח קדים", ולא שהתבואה חבוטה ברוח קדים, ויש לומר משום שפאן נאמר כבר בתחילת הפסוק "ויכבה", כלומר "ויכבה" ב"שדפון", ואם כן, לא שיה שוב לפרש "שדפון" מלשון מכה וחבטה, לכן מפרשו כאילו כתוב: יכבה ה' ברוח קדים, והפונה שרוח הקדים תכה את התבואה. וראה גם רש"י ויקרא כו, כ: "ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו". וראה רש"י לעיל יד, כב: "שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן". וראה רש"י ברכות יח, ב: "שדפון מלקה הרף ואינו משדף הקשה".

אשל"ה - hasle, חום בלעז.

ירקון - יבש - אבל ראה רש"י מלכים א ח, לו: "ירקון - שהתבואה אינה עולה בקנה לעשות שכולת".

ופני התבואה מכסיפין ונהפכין ל"ירקון", קר"י - cfo, ברכום בלעז.

(כב) בְּשִׁחָפֶת - שְׂבִשְׂרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְחָח - וראה רש"י ויקרא כו, טז: "שחפת - חלי שמשחף את הבשר.. דומה לנפוח שהוקלה נפחתו, ומראית פניו ועופה". וברש"י סוטה כו, ב: "שחוף - שששור נשחף וכלה ויבש, ואין בו כח". וּבִקְדָחַת - לְשׁוֹן "כִּי אִשׁ קָדַחָה בְּאִפִּי" - לָקֵמֶן לָב, כב. בערה (רש"י שם). וְהִיא אִשׁ שֶׁל חוּלִים, מְלוּוִיִּר - malweid, קדחת בלעז. שֶׁהִיא חֲמָה מְאֹד - וראה גם רש"י ויקרא שם: "קדחת - חלי שמקדים את הגוף ומחממו ומבעירו". וּבִדְלָקַת - חֲמָה יוֹתֵר מִקְדָּחַת, וּמִיָּנִי חֲלָאִים הֵם. וּבַחֲרָר • חֲלִי הַמְחַמְמוֹ תוֹךְ הַגּוֹף, וְצִמָּא תְּמִיד לְמִים, וּבִלְעָז אִשְׁרֵדִימִינִי - esardement, התחממות, התיבשות. לְשׁוֹן "וְעֲצָמֵי תְּרָה מִנִּי חֲרָב" - איוב ל, לו: "לשון דבר הנחרה ומתיבש מפני חום האש (רש"י שם). "נָחַר מִפְּנֵי מֵאֵשׁ" - ירמיהו ו, כט. המפוח נחר ונחרף מכה האש, ותם העופרת כולו, נחר לשון חרה אפו (רש"י שם). וּבַחֲרֹב - יָבִיא עֲלֶיךָ גִּיסוֹת - כלומר, חרב ממש, ודלא כראב"ע שפירש מלשון חרב (ספר הזכר). דהינו שאין זה כמו השחפת והקדחת והדלקת והחרחור, שהם כלם מיני חלאים, אבל זה אינו חולי, אלא חרב האויב מחוץ (רא"ם).

שדפון וירקון - מכת תבואה - פירוש: אין אלו כמו השחפת והקדחת, שהם חלאים בגופו, ולא כמו החרב,

קללות, הרי ש"מארה" אינה מלשון קללה, אלא סוג של קללה, והוא החסרון "בכל משלח ידך אשר תעשה", כלשון הכתוב. וראה גם רש"י משלי כח, כב: "חסרון יבא לו, שהמארה משתלחת במעשי ידיו". בְּמוֹ "צִרְעַת מִמְּאֵרֶת" - ויקרא יג, נב. אבל ראה רש"י שם שהוא "לשון סילון ממאיר" (יחזקאל כח, כד), דהינו "עגנן הקאבה" (רש"י יחזקאל שם). ואחר-כך הוסיף: "ומדקדשו תן בו מארה, שלא תהנה הימנו". ולכאורה לפירוש המדרש "מארה" הינו חסרון. אך נראה שגם לפירוש המדרש אינו לשון חסרון אלא לשון קללה, ובפירוש רש"י עבודה זרה לו, ב: "במארה אתם נארים - אתם מקבלים עליכם גזירה באיור ובקללה ונאסר עליכם".

המהומה - שגוש - כלשון התרגום "ית שגושא". וראה רש"י גיטין ע, ב: "שגישתא - תרגום של מהומה, כלומר דעת מבבל". וברש"י בבא בתרא ט, ב: "משגש - לשון מהומה ושאגוע".

קול בהלות - ראה רש"י שמות יד, כד (בשם רבי יוסי הגלילי): "כל מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת קול הוא". כלומר בלבול הדעת נוצר מחמת הרעמת קולות המבהילות את האדם. אך צריך עיון מה שיה ענין הרעמת קול אצל "משלח ידך". ואולי הפונה לקולות הבהלה במשא ומתן, שקולות בהלה (מחמת איזו סיבה שתהיה) מורידות את ערך הנכסים, שמתוך כך האנשים יבהלו למכור נכסיהם בזול, ויבאו לידי הפסד. חורה כא

רוח קדים, אשילד"ה בלע"ז (זאנענפערבראנט). ירקון • יבש, ופגי התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א בלע"ז (געלב). עד אבדך • תרגום: 'עד דתיבד', כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך.

(כג) והיו שמיד אשר על-ראשך נחשת והארץ אשר-תחתיד ברזל:
כגויהון שמך די עלי רישך חסינין
פנחשא מלאחחא מטרא וארעא די תחותך
תקיפא כפרזלא מלמעבד פריין:

כ"י • והיו שמיד אשר על-ראשך נחשת • קללות הללו, משה מפי עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקדוש-ברוך-הוא אמרן כמשמען. וכן נאמר: (ויקרא כו) "ואם לא תשמעו לי, ואם תלכו עמי קרי", וכאן הוא אומר: "לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך... יבכה ה'", הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד, וגם בן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא אומר: (שם) "את שמכם בברזל וארצכם פנחשה", שלא יהיו השמים מזיעין בדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיעה, והיא מרקבת פרותיה, וכאן הוא אומר: שמיד נחשת וארצך ברזל, שיהיו שמים מזיעין, אף-על-פי שלא יריקו מטר, מפל-מקום לא יהיה חרב של אבדן בעולם, והארץ לא תהא מזיעה בדרך שאין הברזל מזיע ואין הפרות מרקבין, ומפל-מקום קללה היא בין שהיא פנחשת בין שהיא בברזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא יריקו מטר.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שאמרם מפי עצמו יש בידו להקל, מה-שאינן בן קללות שב"תורת כהנים", אינו יכול לשנות מאומה מכפי ששמע מפי הקדוש-ברוך-הוא עצמו (ע"פ ר"ם).

שבראשונות הוא אומר - ויקרא כו, יט.

"את שמכם בברזל ואת ארצכם פנחשה", שלא יהיו השמים מזיעין בדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיע, והיא מרקבת פרותיה, וכאן הוא אומר: "שמיד .. נחשת" וארצך "ברזל", שיהיו שמים מזיעין, אף-על-פי שלא יריקו מטר, מפל-מקום לא יהיה חרב של אבדן בעולם, והארץ לא תהיה מזיעה בדרך שאין הברזל מזיע, ואין הפרות מרקבין - ראה גם רש"י שם: "ונתתי את שמכם בברזל ואת ארצכם פנחשה" - זו קשה משל משה, ששם הוא אומר: והיו שמיד אשר על ראשך נחשת וגו', שיהיו השמים מזיעין בדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה בדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין בדרך שאין הברזל מזיע ויהא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פירותיה".

ומפל-מקום קללה היא - שהרי

בידו לעשות, אבל כאן כתב: "יבכה ה'", "ידבק ה' בך", משה אמרן מאליהו: אם תעברו על מצותיו - הוא יפקיד עליכם (רש"י שם). ויש להבהיר שאין הפנחה חלילה שמשה אמר בן על דעת עצמו, שהרי אפילו אות אחת לא אמר משה מדעתו, אלא בפרשת בחקותי משה אמרם כאילו הקדוש-ברוך-הוא מדבר בעצמו, ואילו כאן משה אמרם כאילו בשם עצמו (ע"פ גר"א).

וכן נאמר - באחד הדפוסים הגירסא: לכן נאמר.

"ואם לא תשמעו לי" - ויקרא כו, יד.

"ואם תלכו עמי קרי" - ויקרא כו, כא.

וכאן הוא אומר: "[ב]קול ה' אלהיך"

- פסוק טו.

"ידבק ה' בך" - פסוק כא.

"יבכה ה'" - פסוק כב.

הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד - נראה שהם שני טעמים: (א) ב"תורת כהנים" הקללות נאמרו מפי הגבורה, ואילו כאן נאמרו מפי משה; ויש לחוש יותר לקללות שמפי הגבורה מאשר לקללות שמפי משה. (ב) ב"תורת כהנים" הקללות נאמרו בלשון רבים, ואילו כאן נאמרו בלשון יחיד; ויש לחוש יותר לקללות הנאמרות בלשון רבים מאשר לקללות הנאמרות בלשון יחיד (מהרש"א מגילה שם).

וגם בן בקללה זו הקל - שפיון

עד אבדך - תרגום: "עד דתיבד" - עד שתאבד.

כלומר עד אבד אותך - ולא שתאבד לך [אבדך] (באר בשדה).

שתכלה מאליך - כלומר, שאין זה פועל יוצא, שצאבד אותך, שאם בן היה לו לומר "עד האבדיך" [או "עד אבדך", בדרגל פסוק כ], אלא הוא פועל עומד, שתאבד מאליך, ואגב כך פירש "שתכלה", לומר שלשון אבדה כאן הוא מלשון כליון, ולא מלשון אבדה, כבויקרא כו, לח, ולעיל יא, יז. תורה כג

(כג) והיו שמיד אשר על ראשך נחשת - קללות הללו משה מפי עצמו אמרן - ברוח הקדוש (תוס' מגילה לא, ב). והקדוש-ברוך-הוא הסכים עמו (גרא). וראה רש"י סנהדרין נו, ב: "דמשה לאו מאליה היה שונה להם משנה תורה ומנהיגם על מצותיה, אלא כמו שקבלה הוא". וראה פסקי דינים לה"צצמ צדק" עמוד 686. אוצר לקוטי שיחות דברים עמוד 29 ואילך. ושמר סיני - בפרשת בחקותי, שנאמרו בעת היותם בסיני.

מפי הקדוש-ברוך-הוא אמרן - ונעשה שליח לומר: כך אמר לי הקדוש-ברוך-הוא (רש"י מגילה לא, ב).

כמשמען - כפי משמעות הכתובים כאן ופם, ששם נאמר בלשון: "ונתתיו", "ושלחתיו" - מי שהיכולת

(כד) יתֵּן יְהוָה אֶת־מִטְרֵ אֶרֶצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמֹדָה:

כד יתן יי את מטר ארצך אבק ועפר מן השמים ירד עליך עד השמודה:

כז"י • מִטְרֵ אֶרֶצְךָ אֲבָק וְעָפָר (תענית ג) זיקא דבתר מטרא. מטר יורד ולא כל צרכו, ואין בו כדי להרביץ את העפר, והרוח באה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הדרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט ומתיבש, ומרקיבין.

(כה) יתֵּנָּךְ יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֵיכָיֶךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר תַּצֵּא אֵלָיו וּבִשְׁבַע דְּרָכִים תָּנוּס לִפְנֵי וְהִיֵּית לַזְעוּה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

כה יתנך יהוה נגף לפני איכריך בדרך אחר תצא אליו ובשבעה דרכים תנוס לפניו והיית לזעוה לכל ממלכות הארץ:

כז"י • לַזְעוּה • לאימה ולזיע, שיזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו: 'אוי לנו, שלא יבא עלינו בדרך שפא על אלו'.

(כו) וְהִיתָה נִבְלָתְךָ לְמֵאֵכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:

כו והייתה נבלתך למאכל לכל-עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד:

(כז) וַיִּפְּכָה יְהוָה בְּשָׁחִין מְצֹרִים וּבִטְחָרִים וּבַגָּרֵב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפָּא:

כז ויפכה יהוה בשחין מצורים ובטחרים ובגרב ובחרם אשר לא-תוכל להרפא:

כז"י • בְּשָׁחִין מְצֹרִים • רע היתה מאד: לח מבפנים ויבש מבחוץ, כדאיתא ב'בכורות' (דף מא). • גָּרֵב • שחין לח. • חָרָם • שחין יבש בחרס.

אשל אברהם - הרב אלעזר

מצרים", ולא סתם שחין (רא"ם).
לח [מבחוץ] - דכתיב (שמות ט, ט)
"אבעבועות", דהינו לשון נובע,
דמשמע מבחוץ היה לח (רש"י בכורות שם).
ויבש [מבפנים] - בן הגירסא בכמה
כתבי-יד ודפוסים ראשונים ונרא"ם.
וכן הוא בגמרא בכורות מא, א. וכן
הוא ברש"י ויקרא כא, כ. אף בדפוסים
הנפוצים הגירסא כאן: "לח מבפנים
ויבש מבחוץ". - וכיון דיבש מבפנים,
לא מיתסר [=לא נרפא] (רש"י בכורות שם).
והוא נקרא גם בשם "ולפת" (ויקרא כא, כ.
כב, כב). על שם שאחווה בו עד יום
המיתה (רש"י ויקרא שם ושם).

כדאיתא ב'בכורות' - מא, א.
גרב - שחין לח - לח מבחוץ ויבש
מבפנים (רש"י ויקרא כא, כ. בכורות שם). ודוא
"שחין מצרים" הנזכר לעיל, אלא היות
ורצה לכתוב "ובחרס", שהוא שחין
היבש מבחוץ ומבפנים, חזר וכתב גם
כן "בגרב", אף שגרב כתב לעיל

"יתן ה' מטר ארצך" באופן שהיה
"אבק ועפר".
ומכסה את עשב הדרעים שהן לחים
מן המים ונדבק בהם - זו היא
הקללה שנגרמה כתוצאה מירידת
המטר. וברש"י תענית שם: "שהרוח
מעלה אבק אחר הגשמים, ונדבק
בתבואה".
ונעשה טיט ומתיבש ומרקיבין - וזו
היא הקללה. תורה כה
(כה) לַזְעוּה - לאימה ולזיע - "זעוה"
היא מגזרת "זע" ("לא קם ולא זע").
והיו"ו יורדת בתיבה לשם דבר (רש"י
ויקרא כ, יח).

שיזועו - יזדעזעו.
כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו:
אוי לנו, שלא יבא עלינו בדרך שפא
על אלו. תורה כז
(כז) בְּשָׁחִין מְצֹרִים - שחין שהיה על
מצרים (רש"י בכורות מא, א).
- רע היתה מאד - ולכן כתב "שחין

נקאמו באחת מהקללות (שפ"ח).
בין שהיא - הארץ.
בנחשת, בין שהיא כפרזל, לא
תוציא פרות, ובן השמים לא יריקו
מטר - בין שהם כנחושת ובין שהם
כפרזל. תורה כד
(כד) מִטְרֵ אֶרֶצְךָ אֲבָק וְעָפָר - "זיקא
דבתר מטרא" - תענית ג, ב. הרוח
שלאחר המטר, וכפי שיבאר מיד. ולא
שהמטר יהיה אבק ועפר (רא"ם).
מטר יורד ולא כל צרכו - אף עדיו
אין זו קללה.
ואין בו כדי להרביץ את העפר -
שלא יעלה.
והרוח באה ומעלה את העפר -
בשהוא על הארץ נקרא עפר, וכשהוא
עולה נקרא אבק, לכן כפל הכתוב:
"אבק ועפר", דהינו יעלה אבק
מהעפר. וכתב ב"נחלת יעקב" שגף
פירושו הפסוק: "יתן ה' מטר ארצך",
ואחר-כך "אבק ועפר". או שפירושו:

(כח) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשָׁעוֹן וּבַעֲוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבָּב: כח יִמְחֶנֶד יי בְּטַפְשׁוֹתָא וּבְסַמִּיתָא וּבְשַׁעֲמֻת לִבָּא: זש"א וּבְתַמְהוֹן לִבָּב • אָטֶם הָלַב, אשטורדישו"ן בְּלַע"ז.

(כט) וְהָיִית מְמַשֵּׁשׁ בַּצְהָרִים כְּאִשֶּׁר יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר בְּאִפְלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִית אִךְ עָשׂוֹק וְגוֹוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ: זש"א עָשׂוֹק • כָּכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה עָרְעוֹר.

(ל) אִשָּׁה תֹאֲרֵשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תִּבְנָה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כָּרֶם תִּטָּע וְלֹא תַחֲלִלְנָו: זש"א יִשְׁגְּלָנָה • לְשׁוֹן שָׁגַל פִּילָגֶשׁ, וְהַפְתּוֹב כְּנָהוּ לְשִׁכְבַּח: יִשְׁכַּבְנָה, (מגילה כח) וְתַקוֹן סוֹפְרִים הוּא זָה. תַּחֲלִלְנָו • בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית, לְאָכַל פְּרִיֹו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מְלָשׁוֹן פִּלָּגֶשׁ, פִּירוּשׁוֹ שְׂאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה בְּלֹא קִידוּשִׁין לְהִיּוֹת פִּלָּגֶשׁוֹ (ע"פ מִשְׁכֵּל לְדוֹד). אוֹ מִשׁוֹם שִׁישְׁגְּלָנָה מוֹרָה עַל פְּעוּלַת הַמִּשְׁגֵּל עֲצָמָה (שְׁלָכָן שְׁגַל פִּירוּשׁוֹ פִּלָּגֶשׁ, שְׁכָל עֲנִינָה הוּא לְמַשְׁכָּב), יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר "יִשְׁכַּבְנָה" שְׂהִיא לְשׁוֹן נִקְיָה יוֹתֵר. וְנִרְאֶה שׁוֹ זֶם כְּנֻת רַש"י בְּמַגִּילָה שֶׁם שְׁפִירֶשׁ: "יִשְׁגְּלָנָה - לְשׁוֹן מִשְׁכָּב". וְרִאֵה רַמְבַּ"ם כָּאן.

וְתַקוֹן סוֹפְרִים הוּא זָה - לְשׁוֹן נֶאֱדָה תִּקְנוֹ סוֹפְרִים לְקִרְוֹת "יִשְׁגְּלָנָה" - "יִשְׁכַּבְנָה" (רש"י ישעיה לו, יג). וְרִאֵה רַש"י בְּרִאשִׁית יח, כב וּבְבִיאֹר שֶׁם.

תַּחֲלִלְנָו - בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לְאָכַל פְּרִיֹו - כְּלוֹמֵר, הַקְּלָלָה אֵינָה בְּמַה שְׁלֹא יִחַלֵּל אֶת כְּרָמוֹ, אֲלָא שְׁבַגְלָל זֶה לֹא יוֹכֵל לְאָכּוֹל פְּרִיֹו. וְלָכֵן חוֹר וּפִירֶשׁוֹ כָּאן אֵף שְׁכָבֶר פִּירֶשׁ לְעֵיל כ, ו מִדּוֹ עֲנִין הַחִילוּל, כִּי שֶׁם הַכְּנָה לְמַצּוֹת הַחִילוּל עֲצָמָה (וּכְלֻשׁוֹ שֶׁם: "וְלֹא חָלָל" - לֹא פָדָא בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית, שֶׁהַפִּירוֹת טַעוּנִין לְאָכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ לְחַלֵּל בְּדָמִים וְלְאָכּוֹל הַדָּמִים בִּירוּשָׁלַיִם"). וְאֵלּוֹ כָּאן הַכְּנָה בְּעִיקָר שְׁלֹא יוֹכֵל לְאָכּוֹל פְּרִיֹו. תוֹרָה לֹא

זֶה שִׁיךְ לְכָאן, וְ"גוֹוֹל" הָרִי כּוֹתֵב מִיד (ע"פ שפ"ח), וּפִירוּשׁוֹ שְׁעַל־יָדֵי עָרְעוֹרִים שִׁיחִיו בְּמַעֲשָׂיו, יִהְיֶה "גוֹוֹל" (דברי דוד). וְלִפִּי זֶה צָרִיךְ עֵיוֹן מִדּוֹ הַפִּירוּשׁ "עָשׂוֹק" הָאִמּוֹר בְּפֶסוֹק לָג, וְאִילֵּי שֶׁם פִּירוּשׁוֹ מְלָשׁוֹן גּוֹוֹלָה, כִּפִּי מִשְׁמַעוֹת הַפֶּסוֹק שֶׁם. תוֹרָה ל

(ל) יִשְׁגְּלָנָה - לְשׁוֹן "שְׁגַל" - תַּהֲלִים מִדּוֹ, י. נִחְמִיָה ב, ו. פִּלָּגֶשׁ - רִאֵה גַם רַש"י יִרְמְיָה ג, ב: "לֹא שְׁגַלְתָּ - לְשׁוֹן פִּלָּגֶשׁ". וְנִרְאֶה שֶׁהֵשֵׁם "שְׁגַל" נִגְזֵר מִהֵשֵׁם פִּילָגֶשׁ, שְׁכֵן אוֹתִיּוֹת "שְׁגַל" נִמְצְאוֹת בְּפִילָגֶשׁ (בְּהִיפּוֹךְ אוֹתִיּוֹת), וּפִירוּשׁ "יִשְׁגְּלָנָה" הוּא שְׂאִישׁ אַחֵר יִקַּח אוֹתָהּ לְפִילָגֶשׁ. וּבְמַגִּילָה כה, ב פִּירֶשׁ רַש"י: "יִשְׁגְּלָנָה - לְשׁוֹן מִשְׁכָּב, בְּדַכְתִּיב (נַחמִידָה שֶׁם): וְהַשְׁגַּל יוֹשֶׁבֶת אֲצִלוֹ". אֲבָל רִאֵה רַש"י תַּהֲלִים שֶׁם וְנִחְמִיָה שֶׁם שְׁפִירֶשׁ "שְׁגַל" - מְלָכָה.

וּחִכְתּוֹב כְּנָהוּ לְשִׁכְבַּח: "יִשְׁכַּבְנָה" - כְּלוֹמֵר, יֵשׁ פָּחוֹת גָּנָאִי בִּ"יִשְׁכַּבְנָה" מֵאִשֶּׁר בִּ"יִשְׁגְּלָנָה", שְׁכֵן "יִשְׁכַּבְנָה" יְכוֹל לְהִיּוֹת לְאַחֵר שִׁיגְרֶשְׁנָה כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה לְאִשָּׁה בְּחֶפֶז וְקִדּוּשִׁין, אֲבָל "יִשְׁגְּלָנָה" שְׂהוּא

"בְּשָׁחִין מִצְרִים" (רַא"ם). חָרֶם - שָׁחִין יִבֵּשׁ בְּחָרֶם - יִבֵּשׁ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ (רש"י ויקרא שם). וְהַכְּתוֹב נִקֵּט בְּלָשׁוֹן "זוֹ אֵף זוֹ", שִׁיִּלְקָה בְּגִרֵּב וְאִפִּילוֹ בְּחָרֶם שְׁקָשָׁה יוֹתֵר (תוֹס' בְּכוֹרוֹת שם). תוֹרָה כח (כח) וּבְתַמְהוֹן לִבָּב - אָטֶם הָלַב - סְתִימַת הָלַב. אִישְׁטוֹרְדִישׁוֹן - estordison, בְּלַע"ז.

הָלֶם, תִּדְהִמָּה. תוֹרָה כט (כט) עָשׂוֹק - כָּכָל מַעֲשִׂיךָ - וְהוּא הַפִּירוּשׁ "אִךְ עָשׂוֹק", שְׁכָכָל מִדּוֹ שִׁיעָשָׂה יִהְיֶה עָשׂוֹק, אוֹ שְׁנָהוּ פִירוּשׁ "כָּל הַיָּמִים", שְׁכָכָל מִדּוֹ שִׁיעָשָׂה כָּכָל יָמָיו, יִהְיֶה עָשׂוֹק. וְאִפְשָׁר שֶׁ"מַעֲשִׂיךָ" הוּא פִירוּשׁ שֶׁל "דְּרָכֶיךָ" הָאִמּוֹר לְפָנֵי כן. וְזוֹ תוֹסֶפֶת קָלָלָה עַל הַקְּלָלָה הַקּוֹדֶמֶת, שְׁלֹא רַק שְׁלֹא יַצְלִיחַ בְּדַרְכֶּיךָ, אֲלָא גַם כָּכָל מִדּוֹ שִׁיעָשָׂה יַעֲרַעְרוּ עָלָיו.

יִהְיֶה עָרְעוֹר - מִפְּרֶשׁ "עָשׂוֹק" בְּאִילוֹ הִיָּה כְּתוֹב "עָשׂוֹק", וּכְמוֹ "כִּי הִתְעַשְׁקוּ עָמוֹ" (בראשית כו, ט), וּבְרַש"י שֶׁם: "נִתְעַשְׁקוּ עָמוֹ עָלֶיהָ בְּמִרְיָבָה וְעָרְעוֹר". וְלֹא פִירֶשׁ עָשׂוֹק כְּפֶשׁוֹטוֹ, שֶׁעָשָׂקוֹ אוֹתוֹ בְּאִי תִשְׁלוֹם שְׂכָר שְׂכִיר, כִּי אִין

לא תִּזְנוּ וְלֹא תִּשְׁוּ וְלֹא תִּשְׁכַּח וְלֹא תִּשְׁכַּח וְלֹא תִּשְׁכַּח
מִסִּירֵיךָ לְבַעֲלֵי דְבָרְךָ וְלִית לָךְ פְּרִיק:

(א) שְׁוֹרֶךְ טָבוֹחַ לְעִינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֶמֶךְ
גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאִיבֶיךָ
וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:

לֹב בְּנֶיךָ וּבְנֵי בְּנֵיךָ מִסִּירֵיךָ לְעֵמָּא אַחֲרָן וְעִינֶיךָ
חֲזוֹן וְיִסּוּפֶן בְּגִלְהֶן כָּל יוֹמָא וְלִית חִילָא
בִּידֶךָ:

(ב) בְּנֶיךָ וּבְנֵי בְּנֵיךָ נִתְּנוּ לָעַם אַחֵר וְעִינֶיךָ רְאוֹת
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יִדְדֶךָ:

נש"י וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם • מַצּוֹת אֲלֵיהֶם שִׁשְׁיֻבוּ, וְאֵינָם שָׂבִים. כָּל תּוֹחֶלֶת שְׂאִינָה בָּאָה, קְרוּיָה: 'כְּלִיֹּן
עֵינִים'.

לֹב אֲבָא דֶּאֱרֵעָךְ וְכָל לֵאמֹרְךָ יָכֹול עֵמָּא דִּי
לֹא יִדְעָתָּ וְהָיִי בְרַם עֲשִׂיק וְרַעִיעַ כָּל
יּוֹמָיָא:

(ג) פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יִגְיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר
לֹא־יִדְעָתָּ וְהָיִיתָ רַק עֲשׂוֹק וְרִצּוֹן כָּל־הַיָּמִים:

לֹב וְהָיִי מִשְׁנַע מִמֶּרְאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(ד) וְהָיִיתָ מִשְׁנַע מִמֶּרְאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

לֹב מִחֲנֻךְ יִי בְּשִׁחְנָא בִּישָׂא עַל רִבְכָּיָא וְעַל
שְׂמָיָא דִּי לֹא תִּכּוּל לְאַתְפָּסָא מִפְּרִסְתָּ רִגְלֶךָ
וְעַד מוֹחֶךָ:

(ה) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲוִין רָע עַל־הַבְּרִיִּים וְעַל־
הַשֹּׂקִים אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפָּא מִכָּף רִגְלֶךָ וְעַד
קִדְמֶךָ:

לֹב גִּלְיָא יִי יִתֵּךְ וְיִתֵּךְ מִלְּכָךְ דִּי תִּקְוִים עֲלֶיךָ לָעַם
דִּי לֹא יִדְעָתָּ אֶת וְאַבְהֵתֶךָ וְתִפְלַח תִּמְנָן
לְעַמְמָיָא פְּלַחֵי טַעֲוִתָא אַעָא וְאַבְנָא:

(ו) יוֹלֵךְ יְהוָה אֶתְךָ וְאֶת־מִלְּכָךְ אֲשֶׁר תִּקְוִים עֲלֶיךָ
אֶל־גֹּי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָּ אֶתָּה וְאַבְהֵתֶךָ וְעַבְדְּתָּ שָׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאָבֶן:

לֹב וְהָיִי לְצִדּוֹ לְמַתֵּל וּלְשׁוּעֵי כָּל עַמְמָיָא
דִּי יִדְבְּרֶנּוּ יִי לְתַמָּן:

(ז) וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשָּׁל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־הָעַמּוּם
אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שִׁמָּה:

נש"י לְשִׁמָּה • אש"ו אשטורדישו"ן, כָּל הַרְוָאָה אוֹתְךָ יָשׁוּם עֲלֶיךָ. לְמִשָּׁל • כְּשֶׁתְּבֹא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם,
יֹאמְרוּ: 'זוֹ דּוּמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי'. וּלְשִׁנְיָה • לְשׁוֹן (לעיל ה) "וְשִׁנְיָתָם", יִדְבְּרוּ בָּךְ, וְכֵן תִּגְדּוּמוֹ: 'וּלְשׁוּעֵי',
לְשׁוֹן סִפּוּר, וְאַשְׁתַּעֲי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וּלְשִׁנְיָה - לְשׁוֹן "וְשִׁנְיָתָם" - לְעִיל
ו. א. אֶת רַשִׁי שֶׁם מִפְּרִשׁוֹ מִלְּשׁוֹן חֲדָדִיר.
יִדְבְּרוּ בָּךְ - שִׁשְׁנֵנוּ וְיִדְבְּרוּ הַכָּל
בְּפִרְעָנוּתָם (רש"י ירמיה כד, טו).
וְכֵן תִּגְדּוּמוֹ: "וּלְשׁוּעֵי", לְשׁוֹן סִפּוּר,
"וְאַשְׁתַּעֲי" - זֶהוּ תִּרְגוּם שֶׁל "וְיִסְפֹּר",
רָאָה בְּרָאשִׁית כד, טו. כְּלוּמַר, יִסְפֹּרוּ
אֶת הַרְעוֹת הַבָּאוֹת עֲלֵיו וְיִתְלַעְגוּ בוֹ,
כְּמוֹ "וְיִסְפֹּר" - "וְאַשְׁתַּעֲי", וּלְשׁוֹן
שִׁנְיָה אֵף הוּא לְשׁוֹן דְּבֹר, דְּכִתִּיב
"וְשִׁנְיָתָם לְבָנֶיךָ" (רש"י מלכים א ט,
א. תורה לח

estordison, הָלֵם, תִּדְהֶמָּה.
כָּל הַרְוָאָה אוֹתְךָ יָשׁוּם - יִתְמָה (רש"י
מלכים א ט, ח. ירמיה יח, טו).
עֲלֶיךָ - פִּירוּשׁ "וְהָיִיתָ", שֶׁתִּהְיֶה אֶתָּה
הַסָּבָה שֶׁיִּהְיֶה כָּל הַרְוָאִים אוֹתְךָ
"לְשִׁמָּה", לֹא שֶׁתִּהְיֶה אֶתָּה בְּעֶצְמָךְ
לְשִׁמָּה (רא"ם).
לְמִשָּׁל - כְּשֶׁתְּבֹא מִכָּה רָעָה עַל
אָדָם, יֹאמְרוּ: זֶה דּוּמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי
- כְּלוּמַר, שֶׁמִּכְתָּךְ תִּהְיֶה כּוֹז חֻזָּקָה עַד
שֶׁתִּהְיֶה מִפּוֹרְקָמָה בְּפִי כָּל, וְהִיא תִּהְיֶה
כְּמִשָּׁל וּלְדוּגָמָא לְמַכּוֹת רָעוֹת אַחֲרוֹת.

(כב) וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם - מַצּוֹת
"אֲלֵיהֶם" שִׁשְׁיֻבוּ, וְאֵינָם שָׂבִים. כָּל
תּוֹחֶלֶת שְׂאִינָה בָּאָה קְרוּיָה "כְּלִיֹּן
עֵינִים" - בְּדִלְקָמָן פְּטוֹק סוּה. וְרָאָה גַם
רַשִׁי תְּהִלִּים טט, ד: "כָּל תּוֹחֶלֶת
מִשְׁכָּה קְרוּיָה כְּלִיֹּן עֵינִים, כְּמוֹ וְכָלוֹת
אֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם". וְכֵן בְּרַשִׁי אִיּוֹב יא,
כ: "וְכָל כְּלִיֹּן עֵינִים שֶׁבִּלְשׁוֹן קוֹדֶשׁ, זֶהוּ
הַמַּצָּה לְרָאוֹת וְאֵינָם מְשִׁיג, וְכְמוֹ
וְעִינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם
וְגו'". תורה לג
(לז) לְשִׁמָּה - אִישְׁטוּרְדִּישׁוֹן -

(לח) זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֹאסֹף בִּי יַחֲסִלְנוּ הָאֲרָבָה:

כ"י • יַחֲסִלְנוּ • יַכְלֵנוּ, וְעַל שֵׁם כֶּךָ נִקְרָא 'חֲסִיל', שֶׁמְכֵלָה אֶת הַכֹּל.

(לט) בְּרָמִים תִּפְטַע וְעִבְדָּת וַיֵּין לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵר בִּי תֹאכְלֵנוּ הַתִּלְעָת:

(מ) זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוֹד בִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:

כ"י • בִּי יִשָּׁל • יִשִּׁיר פִּירוֹתָיו, לְשׁוֹן (לעיל יט) "וְנִשָּׁל הַבְּרוֹזֶל".

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ בִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי:

(מב) כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצֶּלְצֵל:

כ"י • יִירֶשׁ הַצֶּלְצֵל • יַעֲשֶׂנוּ הָאֲרָבָה רֶשׁ מִן הַפְּרִי. יִירֶשׁ • יַעֲנִי. הַצֶּלְצֵל • מִין אֲרָבָה, וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ יִירֶשׁ לְשׁוֹן יִרְשָׁה, שָׁאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: יִירֶשׁ. וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרְשָׁה וְגִירוּשִׁין, שָׁאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: יוֹרֶשׁ.

(מג) הַגֹּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תֵרָד מִטָּה מִטָּה:

(מד) הוּא יִלּוֹךְ וְאַתָּה לֹא תִלּוֹנוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(מב) יִירֶשׁ הַצֶּלְצֵל - יַעֲשֶׂנוּ הָאֲרָבָה - אֶת "עֵצֶךָ" וְאֶת "אֲדָמָתְךָ".
רֶשׁ מִן הַפְּרִי. יִירֶשׁ - יַעֲנִי. צֶלְצֵל - מִין אֲרָבָה - הַמְשֻׁמֵּעַ קוֹל (רש"י דברי הימים א, יז). וּמִשּׁוֹם כֶּךָ נִקְרָא צֶלְצֵל, עַל שֵׁם הַצֶּלְצוֹל (שפ"ח).
וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ "יִירֶשׁ" לְשׁוֹן יִרְשָׁה, שָׁאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "יִירֶשׁ" - רָאָה בְּרֹאשִׁית כּא, י.
וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרְשָׁה וְגִירוּשִׁין, שָׁאֵם כֵּן הָיָה לְכַתֵּב "יִירֶשׁ" - רָאָה יְהוֹשֻׁעַ ג, י. וְרָאָה רִשְׁי בַּמִּדְבָּר לֵב, לט: "שְׁתִּיבַת רִישׁ מִשְׁמֶשֶׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת, לְשׁוֹן יְרוּשָׁה וְלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה". תוֹרָה מִג

בִּיצָה לֵח, ב: בִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ - אֵילָן זֵית וְפִיל אֶת פִּירוֹתָיו, וְלֹא יִגְיעוּ לְבָשׂוֹל".
לְשׁוֹן "וְנִשָּׁל הַבְּרוֹזֶל" - לְעִיל יט, ה.
בְּפִשְׁטוֹת כּוֹנְנוֹת לְהִבְיָא רָאִיָּה לְמִלָּה "יִשָּׁל" שֶׁהִיא מִלְשׁוֹן נְשִׁירָה וְהַפְּלָה, וְכֵן מוֹכַח מִרְשִׁי שְׁמוֹת ג, ה. אֶךְ הָרֹאִים כְּתֹב שְׁכּוֹנָת רִשְׁי לְהִבְיָא הוֹכְחָה שֶׁ"יִשָּׁל" הוּא פֻעַל יוֹצֵא כְּמוֹ "וְנִשָּׁל", שֶׁפִּירוּשׁוֹ: שִׁישָׁל הַבְּרוֹזֶל חֲתִיכָה מִן הָעֵץ הַמְתַּפְקֵעַ וְהִיא הִלְכָה וְהִרְגָתוֹ, לֹא כְּדַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁנִּשְׁמַט הַבְּרוֹזֶל מִקְּתוֹ וְהִלָּךְ וְהִרְגוּ, שֶׁהוּא פֻעַל עוֹמֵד. וְרָאָה רִשְׁי לְעִיל שֵׁם שֶׁהִבְיָא אֶת שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים בְּפִירוּשׁ "וְנִשָּׁל". תוֹרָה מֵא

(לח) יַחֲסִלְנוּ - יַכְלֵנוּ, וְעַל שֵׁם כֶּךָ נִקְרָא "חֲסִיל" - רָאָה מַלְכִּים א ח, לו. וְעוֹד.
שֶׁמְכֵלָה אֶת הַכֹּל - פִּירוּשׁ: עַל שֵׁם שֶׁחֲסִיל הוּא לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן, נִקְרָא מִין הָאֲרָבָה שֶׁמְכֵלָה הַכֹּל, חֲסִיל (רא"ם). וְהַ"שְׁפָתִי חֲכָמִים" כְּתֹב שְׁכּוֹנָת רִשְׁי שֶׁכְּלֹלוֹת מִין הָאֲרָבָה נִקְרָא חֲסִיל. תוֹרָה לט
(מ) בִּי יִשָּׁל - יִשִּׁיר פִּירוֹתָיו - הוֹצִירָךְ לֹמֵר "יִשִּׁיר פִּירוֹתָיו", וְלֹא הִסְתַּפֵּק בְּאִמְרוֹ לְשׁוֹן נְשִׁירָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁ"יִשָּׁל" הוּא פֻעַל יוֹצֵא וְחִסֵּר הַפְּעוּל, וְהוּא פִּירוֹתָיו. בְּאִילוֹ אָמַר: בִּי יִשָּׁל עֵץ הַזֵּית אֶת פִּירוֹתָיו (רא"ם). וְרָאָה גַם רִשְׁי

מה ויתון עלך כל לוטא האלין וירדפון
וידבקון עד דתשחצי ארי לא קבלתא
למימרא דין אלהי למשר פקודה
וקימוהי די פקדון:

מו ויהון בך לאת ולמופת ובקניך עד עלם:

מו חלף די לא פלחמא קדם יי אלהי
בחדא ובשפירות לבא מסגי כלא:

מח ותפלח ית בעלי דכבך די קרגה יי בך
בכפנא ובצחוטא ובכערטיליתא ובחסירות
כלא ויתן ניר פרזלא על צוארך עד
דישתיצי יתך:

מט ייתי יי עלך עם מרחיק מסגי ארעא
כמא די משדדי נשרא עמא די לא תשמע
לישגה:

כ"י • באשר ידאה הנשר • פתאם, ודרך מצלחת ונקלו סוסיו. לא-תשמע לשנו • שלא תכיר לשונו,
וכן: (בראשית מז) "תשמע חלום לפתר אותו", וכן: (שם מב) "כי שומע יוסף", אינטינדר"י בלע"ז (פערשטענען) •

(מח) ובאו עליך כל-הקללות האלה וירדפון
והשיגוך עד השמרך בלא שמעת בקול יהוה
אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוה:

(מו) והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד-עולם:

(מז) תחת אשר לא-עבדת את-יהוה אלהיך
בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

כ"י • מרב כל • בעוד שהיה לך כל טוב.

(מח) ועבדת את-איביך אשר ישלחנו יהוה בך
ברעב ובצמא ובצערם ובחסר כל ונתן על ברזל
על-צואריך עד השמידו אתך:

(מט) ישא יהוה עליך גוי מרחק מקצה הארץ
כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא-תשמע לשנו:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שאי הבנת השפה אין זו קללה כל-
כך, שכן דרך הרגיל הוא ששם אהר
לא יודע את שפתו של השני, אכל אי
ידיעה באיוו שפה מדברים, כלומר
איוו אומה היא, יש בה קללה, שלא
רק שלא יודעים את שפתה, אלא גם
לא יודעים את תרבותה והנהגתה,
וממילא לא יודעים איך להתיחס
אליה, וכפי שמתאר הכתוב: "גוי עו
פנים, אשר לא ישא פנים לזון ונער
לא יחן".

וכן "תשמע חלום לפתר אותו" -
בראשית מא, טו. לשון הבנה והאזנה
(רש"י שם).

וכן "כי שמע יוסף" - שם מב, כג.
מבין לשונם (רש"י שם).

אינטינדר"א - entendre בלעז. להבין
(אוצר לעזי רש"י). ויותר נכון: לשמוע כמובן
להבין (מעייני אגם) תורה נ.

"פתאום", כלומר שהאויב יבא באופן
פתאומי בלי שום התכוננות אליו,
כנשר המגיע פתאום בלי כל ידיעה
מראש, ב) "דרך מצלחת", האויב
יצליח בדרך אליו, כשם שהנשר
מצליח בדאיתו מבלי שום מונע
ומעכב, כיון שהוא עף גבוה מכל
העופות, ג) "נקלו סוסיו", האויב יבא
במהירות, כמו הנשר הטס במהירות
(משכיל לדוד).

לא תשמע לשנו - לא תכיר
לשונו - כלומר, לא תבין לשונו. ומה
שדיק לכתוב "לא תכיר לשונו"
במקום "לא תבין לשונו" (כפי
שמפרש בדוגמאות שמביא), אולי יש
לומר בנותו, שלא רק שלא תבין
לשונו, אלא גם לא תכיר את לשונו,
שלא תדע באיוו שפה מדברים,
וממילא לא תדע איזה עם הוא.
ולכאורה צריך לפגש בן בהכרח, כיון

(מז) מרב כל - בעוד שהיה לך -
נראה שזהו הפירוש "מרב", דהיינו
שהוא מוסב על הזמן שהיה בטוב, ולא
על כמות הטובה, שזה מפורש בתיבת
"כל", שהכונה ל"כל טוב", ובכך
מבהיר רש"י שאין סתירה בין "מרב"
ל"כל".

כל טוב - עשה המ"ם כמו ב"י", כאלו
אמר: ברוב כל, שפירושו: בעוד שהיה
לך כל טוב (ע"פ רא"ם). וכיון שהיה לך
"כל טוב", היה לך לעבוד את ה'
בשמחה מתוך הטובה שהשפיע עליך

(ע"פ ג"א). תורה מז

(מט) באשר ידאה - יעוף (רש"י ירמיה מז,
מ).

הנשר - פתאם, ודרך מצלחת,
ונקלו סוסיו - כלומר, "כאשר ידאה
הנשר" מוסב על "ישא ה' עליך", ולא
רחוק המקום (רא"ם). ודמה הגעת האויב
לדאית הנשר בשלשה דברים: א)

נעם תקיף אפין די לא יסב אפין לסבא
ועל ינקא לא מרחם:

נא ויכיל ולדא דבעירך ואבא דארעך עד
דתשתצי די לא ישאר לך עבירא חמרא
ומשחא בקרי תוריה ועדרי ענף עד דייבד
יתך:

נב ויעק לך בכל קרויה עד דיקבש שוריה
רמיא וכריכא די את רחץ לאשתובא בהן
בכל ארעך ויעק לך בכל קרויה בכל ארעך
די יחב יי אלהך לך:

נג ותיכול ולדא דמקד בשר בניך ובנותיך די
יחב לך יי אלהך בצירא ובעקמא דיעק לך
סנאך:

נז ויחב לך בשר בניך וגו' במצור • מחמת שיהיו צרין על העיר, ויהיה שם מצוק, עקת
רעבון.

נד גברא דרפיך בך ודמפנך לחדא תבאש
עינא באחוהי ובאמת קימה ובשאר בנוהי
די ישאר:

נח האיש הרך בך והענג מאד תרע עינו באחיו
ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר:

נח"א הרך בך והענג • הוא הרך הוא הענג, לשון פנוק, ו"מהתענג ומרף", מוכיח עליהם ששניהם אחד,
אף-על-פי שהוא מפנך ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבוננו בשר בניו ובנותיו, עד כי תרע עינו
בבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו - אחיהם, אשר יאכל. דבר אחר: "הרף בך", הרחמני ורף
הלבב, מרב רעבתנות ותאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם השחוטים לבניהם הנותרים.

בך והענגה, משמע שהיינו הרך.
אף-על-פי שהוא מפנך ודעתו קצה
בדבר מאוס, ימתק לו לרעבוננו -
הוצרך להוסיף בן, כי לא זה לא מוכן
מה הקשר בין "הרף בך והענג" לבין
"תרע עינו", הרי "תרע עינו" אין זה
היפוכו של "הרף והענג", לכן מפרש
שאף שהוא מפנך והיה לו למאוס בשר
ילדו השחוט, הרי שמרוב רעבתנותו
לא ימאס בעיניו, אלא ימתק לו כל-
בך, עד ש"תרע עינו" מלתת מפנו
לבניו הנשארים (רא"ם וספר הזכרון).
בשר בניו ובנותיו - כלשון הפתוב

(ג) גוי עז פנים אשר לא-ישא פנים לזמן ונער לא
יחן:

(נא) ואכל פרי בהמתך ופרי-אדמתך עד השמדך
אשר לא-ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר
אלפיך ועשתרת צאנך עד האבדו אתך:

(נג) והצר לך בכל-שעריך עד רדת חמתך
הגבהת והבצרות אשר אתה פטח בהן בכל-
ארצך והצר לך בכל-שעריך בכל-ארצך אשר
נתן יהוה אלהיך לך:

נח"א עד רדת חמתך • לשון רדוי וכבוש.

(נז) ואכלת פרי-בטנך בשר בניך ובנותיך אשר
נתן-לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק אשר-יציק
לך איבך:

נח"א ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור • מחמת שיהיו צרין על העיר, ויהיה שם מצוק, עקת
רעבון.

(נד) האיש הרך בך והענג מאד תרע עינו באחיו
ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר:

נח"א הרך בך והענג • הוא הרך הוא הענג, לשון פנוק, ו"מהתענג ומרף", מוכיח עליהם ששניהם אחד,
אף-על-פי שהוא מפנך ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבוננו בשר בניו ובנותיו, עד כי תרע עינו
בבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו - אחיהם, אשר יאכל. דבר אחר: "הרף בך", הרחמני ורף
הלבב, מרב רעבתנות ותאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם השחוטים לבניהם הנותרים.

אשל אברהם - הרב אלעזר

שהמצור יביא מצוק.
עקת רעבון - מצוקת רעבון, ומחמת
הרעבון יאכלו בשר ילדיהם. תורה נד
(נד-נה) הרך בך והענג - הוא
"הרף" הוא "הענג", לשון פנוק,
ו"מהתענג ומרף" - פסוק נז.
מוכיח עליהם ששניהם אחד - שאלו
היתה "הרפה" לחוד ו"הענגה" לחוד,
היה צריך לומר: מהתענג הענגה ומרף
הרפה (רא"ם). או משום שהיה לו לומר:
מהתענג או מרף. או משום שהקטוב
הפך הלשון, שהקדים "מהתענג" לפני
"מרף", אף שבתחילה נאמר: "הרפה

(נב) עד רדת חמתך - לשון רדוי
וכבוש - שיקבשו את חומותיך. ומה
שלא פירש מלשון ירידה, יש לומר,
מפני שהחומות לא יורדות לבד, והיה
צריך לומר "עד יורידו", ולכן פירשו:
עד רדית, דהיינו עד כיבוש, ואז אין
משמעותו מאליו, כיון שיש מי
שכבוש. תורה נג
(נג) ואכלת וגו' בשר וגו' במצור -
מחמת שיהיו צרים - והו פירוש
"במצור", ולא שיאכלום בתוך המצור
(ספר הזכרון).
על העיר, ויהיה שם "מצוק" -

נה מלמטן לחד מנהון מבשר בנהי די
יכול מדלא אשתאר לה פלא בצירא
ובעקתא די יעק לך סנאך בקל קרניך:

נו דרביא בך ודמפנקא די לא נסיאת
פרסת רגלה לאתתא על ארעא ממפנקו
ומפרכו תבאש עינה בגבר קימה ובברה
ובברתה:

(ג) מתת להם מבשר בנול אשר יאכל
מבלי השאירלו כל במצור ובמצוק אשר יציק
לך איבך בכל שערך:

(ג) הרפה בך והעננה אשר לא נסתה בפרגלה
הצג עליה ארץ מהתענג ומרוד תרע עינה באיש
חיקה ובבנה ובבתה:

כ"י - תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה • הגדולים.

נו ובזער בנהא דיפקון מנה ובבנהא די
תליד ארי תיכלנון בחסירות פלא בסתר
בצירא ובקתא די יעק לך סנאך בקרניך:

(ג) ובשליטה היוצת מפי רגליה ובבניה אשר
תליד בירתאכלם בחסר כל בסתר במצור ובמצוק
אשר יציק לך איבך בשערך:

כ"י - ובשליטה • בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה בשתאכל את האחד מליתן לאשר אצלה מן הבשר.

נח אם לא תשר למעבד ית כל פתגמי
אוריתא דא דכתיבין בספרא הדין למדחל
ית שמא לקרא ודחילא הדין ית יי אלהך:

(ג) אם לא תשמור לעשות את פלדברי התורה
הזאת הפתכים בספר הזה לראיה את השם
הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך:

אשל אברהם - הרב אלשוילי

ש"ליתיה". וברש"י סוטה לה, א כתב
ש"ש"ליתיה", הוא מלשון נשל, "דבר
המוטל מלמעלה למטה". וצריך לומר
שמה שכתוב כאן בהמשך הפסוק:
"ובבניה אשר תלד", גם שם הבנה
לבניה הקטנים, אלא ששליטה היא
הילד הכי קטן, וכמו שמתרגם
אונקלוס, אלא שרש"י קצר בלשונו.
או ש"בבניה אשר תלד" והו פירוש
"ובשליטה היוצת מפי רגליה". גם
יש לומר ש"ובבניה אשר תלד", הבנה
מה שעתידה לילד. ועדין צריך עיון.
בכלן - בכל הנזכרים בשני פסוקים
אלו.

תהא עינה צרה - והו פירוש "תרע
עינה".

בשתאכל את האחד - והו הפירוש
"כי תאכלם", לא שתאכל את כלם, כי
אם בן איפה כאן צרות עין? אלא
שתאכל אחד מהם, ולא תותיר
לאחרים מן הבשר, משום שתערע עינה
(ספר הזכרון).

מלתן לאשר אצלה - לאחד מקרוביה
הנזכרים בפסוק.

מן הבשר - של האחד. תורה נח

רחמי והענג הוא מפנק.
מרב רעבתנות, ותאכרו - והו
פירוש "תרע עינו" (ולא צרות עין
כפירוש הראשון), והוא היפוכו של
"הרף". ואף שאין זה היפוכו של הענג,
נקט הכתוב רק ההיפוך של הרף, ולכן
הביא רש"י פירוש בזה, כי הקשי של
הפירוש הראשון הוא שבפסוק לא
מפורש הקשר של המפנק לצרות עין
(משמעות הרא"ם). אף בספר הזכרון כתב,
שגם לפירוש זה צריכים עדין לפירוש
הראשון גבי הענג, ועיקר הקשי של
הפירוש הראשון הוא שרף וענג הינו
הרף.

ולא יתנו מבשר בניהם השחומים -
והו הפירוש "מבשר בנול אשר יאכל".
לבניהם הנותרים - והו פירוש "וביתר
בניו אשר יותיר". תורה נו

(נו-ג) תרע עינה באיש חיקה
ובבנה ובבתה - הגדולים - כי
הקטנים נזכרים בפסוק הבא (רא"ם).

ובשליטה - בניה הקטנים - נקראו
בן על שם השליה שממנה יצאו זה
מבקר (באר מים חיים). וראה רש"י שמואל
א, יו ש"ש"ליתיה" הוא לשון בנים כמו

בפסוק נג: "ואכלת .. בשר בניך
ובנותיך".

עד כי "תרע עינו" - תהיה עינו צרה.
בבניו הנותרים - שלא שחקם. והו
פירוש "וביתר בניו אשר יותיר".
בפסוק נזכר גם "אחיו" ו"אשת חיקו",
וממילא "תרע עינו" גם בהם, אף בנותו
לפרש בעיקר את לשון הכתוב: "ביתר
בניו" ו"מבשר בניו". וגם משום
שהחידוש העיקרי הוא ש"תרע עינו"
אפילו "בבניו הנותרים", וכל-שכן
באחיו ובאשת חיקו.

"מתת להם מבשר בנול אשר יאכל"
אחיהם - של "בניו הנותרים". אף
שבכתוב נזכרו גם "באחיו ובאשת
חיקו", ואם בן "לאחד מהם" מוסב גם
עליהם, יש לומר שכונת רש"י לפרש
הלשון "מבשר בניו" בהקשר ל"יתר
בניו", ובנזכר לעיל. או משום שלדעת
רש"י "מתת לאחד מהם" מוסב על
"בניו אשר יותיר", ואחיו ואשת חיקו
נלמדים במכל-שכן.

"אשר יאכל". דבר אחר: "הרף בך",
הרחמי ורף חלכך - לפירוש זה, הרף
והענג הם שני סוגי אנשים, הרף הוא

(נט) וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּדָּךְ וְאֶת מִכּוֹת זִרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֻלַּת וְנֹאמָנוֹת וְחִלִּים רָעִים וְנֹאמָנִים:
 נט וַיִּפְרֹשׁ יְיָ יֵת מִכְתָּדָךְ וְיֵת מִכּוֹת בְּנִיךָ מִכּוֹת רִבְרָדָךְ וּמִהִימָנָךְ וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמִהִימָנִין:
 נט"ו וְהִפְלֵא ה' אֶת־מִכְתָּדְךָ • מִפְּלָאוֹת וּמִבְּדָלוֹת מִשָּׂאָר מִכּוֹת. וְנֹאמָנוֹת • לִיִּסְרָךְ, לָקִים שְׁלִיחוֹתָם.

(ס) וְהָשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מְדוּנָה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרָת מִפְּנֵיהֶם וּדְבָקוֹ בְּךָ:
 ס וַיָּחֹב בְּךָ יֵת כָּל מִכְתָּשִׁי מִצָּרִים דִּי דְחִלְתָּא מִקְדָּמֵיהוֹן וַיִּדְבָּקוֹן בְּךָ:
 נט"ז אֲשֶׁר יִגְרָת מִפְּנֵיהֶם • מִפְּנֵי הַמִּכּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים מִכּוֹת מִשְׁנוֹת הַבָּאוֹת עַל מִצָּרִים, הָיוּ יִרְאִים מֵהֶם שְׁלֵא יָבוֹאוּ גַם עֲלֵיהֶם, תִּדְעַ שְׁכֵן כְּתִיב: "וְהָיָה אִם שָׁמַעַ תִּשְׁמַע וְגו', כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצָּרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ", אֵין מִירְאִין אֶת הָאֵדָם, אֵלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא יִגְוֹר מִמֶּנּוּ.

(סא) גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מַזָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הִזָּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמֹדָךְ:
 סא אַף כָּל מַרְע וְכָל מַחָא דִּי לֹא כְּתִיבִין בְּסֵפֶרָא דְאוֹרִיתָא הָדָא יִתְחַנֵּן יְיָ עֲלֶיךָ עַד דִּישְׁתַּצֵּךְ:
 נט"ח יַעֲלֶם • לְשׁוֹן עֲלִיָּה.

(סב) וְנִשְׁאַרְתָּם בְּמִתִּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 סב וְתִשְׁתַּאֲרוּן בְּעַם זֶעַר חֲלָף דִּי הִוִּיתוֹן כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא לְמַסְגֵּי אַרְי לֹא קִבְּלָתָא לְמִימְרָא דִּיזִי אֱלֹהֶיךָ:
 נט"ט וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מַעֲט תַּחַת וְגו' • מוֹעֲטִין חֲלוּף מַרְבִּין.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(נט) וְהִפְלֵא ה' אֶת מִכְתָּדְךָ - מִפְּלָאוֹת וּמִבְּדָלוֹת - רָאָה רַשִׁי לַעֲלֹי יו, ח: "כָּל הַפְּלָאָה - לְשׁוֹן הַבְּדָלָה".
 מִשָּׂאָר מִכּוֹת - כְּלוּמַר, הַמִּכּוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּקִלְלוֹת אֵלוֹ, הֵן מִכּוֹת "מוֹפְלָאוֹת וּמוֹבְדָלוֹת מִשָּׂאָר מִכּוֹת" הַבָּאוֹת עַל הָאֵדָם. וְרָאָה רַשִׁי וְשַׁעֲנָה כַּט, יד: "כָּל קִלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה .. אֵינֶן אֵלָא הַפְּלָאָה אַחַת, וְהִפְלֵא ה' אֶת מִכּוֹתָךְ".
 וְנֹאמָנוֹת - לִיִּסְרָךְ, לָקִים שְׁלִיחוֹתָם - כְּלוּמַר, לְמִירוֹת שֶׁהַמִּכּוֹת תִּהְיֶינָה "גְּדוּלוֹת", הֵן יִהְיוּ "נֹאמָנוֹת" לָקִים שְׁלִיחוֹתָן בְּשִׁבְלִי לִיִּסְרָךְ, וְלֹא מַעֲבָר לָךְ (בֹּאֵר בִּשְׁדָּח). או שְׁכֻנָּתוֹ, שֶׁהַמִּכּוֹת לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ עַד זְמַן שֶׁנִּשְׁשַׁלְּם אוֹתוֹ עוֹן שֶׁבִּשְׁבִּילוֹ הֵן בָּאוּ עַל הָאֵדָם (מִשְׁכִּיל לְדוּחַ). תוֹרָה ס
 (ס) אֲשֶׁר יִגְרָת מִפְּנֵיהֶם - מִפְּנֵי הַמִּכּוֹת - וְלֹא מִפְּנֵי "מִצָּרִים" וְאֵף שְׁכֻתוֹ "מִדּוּנָה" בְּלִשׁוֹן זְחִיד (וְלֹא "מִדּוּנָה" בְּלִשׁוֹן רַבִּים כְּדִלְעִיל ז, טו). הַכּוֹנֵה כָּאֵן עַל כָּל־ל הַמִּכּוֹת [שִׁהְרִי
 אֲמַר "כָּל מִדּוּנָה"], וְלָכֵן אָמַר "מִפְּנֵיהֶם" בְּלִשׁוֹן רַבִּים (סֵפֶר הַדְּבָרִים). אֵף כֵּיּוֹן שְׁנִיתָן גַּם לְפָרֶשׁ שֶׁהַכּוֹנֵה עַל מִצָּרִים, לָכֵן הוֹצֵרָךְ לְהַבִּיא הוֹכְחָה אַחֲרֵת לָךְ, וּבְדִלְקָמֶן.
 כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים מִכּוֹת מִשְׁנוֹת הַבָּאוֹת עַל מִצָּרִים, הָיוּ יִרְאִים מֵהֶם שְׁלֵא יָבוֹאוּ גַם עֲלֵיהֶם. תִּדְעַ - הוֹכְחָה לָךְ שֶׁ"יִגְרָת מִפְּנֵיהֶם" מוֹסֵב עַל הַמִּכּוֹת.
 שְׁכֵן כְּתִיב - שְׁמוֹת טו, כו. "וְהָיָה - בְּפִסּוּק שֶׁם תִּיכָּה זֹו אֵינְנָה, אֵלָא נֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוּעַ וְגו'". וְרָאָה הָעֵרָה הַבָּאָה.
 אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע וְגו', כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצָּרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ", אֵין מִירְאִין אֶת הָאֵדָם - שִׁהְרִי הִתְנָה הַדְּבָר בִּ"אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע", מִשְׁמַע שֶׁאִם לֹא יִשְׁמַעוּ אֲזִי יִשִּׁים עֲלֵיהֶם. וְאוּלִי מִשּׁוּם כֶּךָ הוֹסִיף רַשִׁי תִּיבַת "וְהָיָה" עַל לְשׁוֹן הַפִּסּוּק, כְּדִי לְהַבְהִיר שֶׁקִּיּוֹם הַדְּבָר מִתְּנָה רַק "אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע", וְלָכֵן לֹא הַבִּיא
 הַפִּסּוּק דִּלְעִיל מ, טו): "וְכָל מִדּוּנָה מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשִּׁימָם בְּךָ", כֵּיּוֹן שֶׁשֵּׁם זֹו הַבְּטָחָה וְלֹא תִּהְיֶינָה.
 אֵלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא יִגְוֹר מִמֶּנּוּ. תוֹרָה סא (סא) יַעֲלֶם - לְשׁוֹן עֲלִיָּה - וּפִירוּשׁוֹ: יַעֲלָה אוֹתָם עֲלֶיךָ. וְלֹא מִלְשׁוֹן הַעֲלָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁהַפִּי"ם הִיא מִשׁוֹרֶשׁ הַמְּלָה, וְשֶׁהַכּוֹנֵה שֶׁהַמִּכּוֹת תִּהְיֶינָה נִעְלָמוֹת וּמִכּוֹסוֹת, כִּי אֲזִי: א) הָיָה לוֹ לומר "יַעֲלִימָם" (רִאשִׁי). ב) לֹא מִתְּאִים לומר "עֲלֶיךָ" [אֵלָא "בְּךָ"] (שִׁפּוּר). תוֹרָה סב
 (סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מַעֲט תַּחַת וְגו' - מַעֲטִין חֲלוּף מַרְבִּין - מַעֲטִים תְּמִירוֹת הָיוֹת מְרוּבִּים. פִּירוּשׁ: אֵין כּוֹנֵת הַכְּתוּב לומר שֶׁיִּשְׁאָרוּ מִתִּי מַעֲט עַד שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לַעֲמוּד כְּנֶגֶד אוֹיְבֵיהֶם, שֶׁאִם כֵּן מִהוּ טַעַם אָמְרוּ: "תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרוֹב", מִה לִי הָיוּ רַבִּים מִתְּחִלָּה וְעַכְשִׁיו מוֹעֲטִים, מִה לִי הָיוּ מוֹעֲטִים מִתְּחִלָּתוֹ? אֵלָא כּוֹנֵת הַכְּתוּב, שֶׁבְּמִקּוֹם שֶׁהָיוּ תְּחִילָה רַבִּים, יִהְיוּ עַכְשִׁיו מוֹעֲטִים (רִאשִׁי). וְהַקְּלָלָה כְּנֹה הִיא: שֶׁהַקְּלָלָה תִּהְיֶה לְפִי עֵרָךְ הַבְּרָכָה,

סג ויהי כְּמֵא דְחָדִי יִי עֲלִיכּוֹן לְאוֹטְבָא
יִתְכּוֹן וּלְאַסְגָּאָה יִתְכּוֹן כֵּן יִתְחַדִּי יִי עֲלִיכּוֹן
לְאוֹבְדָא יִתְכּוֹן וּלְשַׁעָאָה יִתְכּוֹן וּתְשַׁלְטוֹן
מִעַל אֲרַעָא דְאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּה:

(סג) וְהָיָה כְּאֲשֶׁר־שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֲתָכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֲתָכֶם כֵּן יֵשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד
אֲתָכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֲתָכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאָדָמָה
אֲשֶׁר־אַתֶּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כז"א בְּן יֵשִׁישׁ ה' • (מגילה ז) אֶת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגו'. וְנִסְחָתְכֶם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית
גָּאִים יִסַּח ה'".

סד ויבדרנך יי בכל עממא מספי ארעא
ועד ספי ארעא ותפלח תמן לעממא
פלחי טעותא די לא ידעת את ואבדתך
אעא ואבנא:

(סד) וְהִפִּיצָךְ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־
קֶצֶה הָאָרֶץ וְעַבְדְּךָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר־
לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתִּירָךְ עֵץ וָאֶבֶן:

כז"א וְעַבְדְּךָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא עֲבֹדַת אֱלֹהֹת מִמֶּשׁ, אֲלָא מַעֲלִים מִסּוּ וְגִלְגָּלִיּוֹת לְכַמְרֵי
עֲבֹדַת־כּוֹכָבִים.

סה ובעממא האנון לא תנוח ולא יהא מנח
לפרסת רגלך ויתן יי לך תמן לב דחל
וחשבת ענין ומפסח נפש:

(סה) וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגָּעַ וְלֹא־יְהִיָּה מְנוּחַ
לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רָגֹז וּכְלִיזוֹן עֵינַיִם
וְדַאֲבּוֹן נַפְשׁ:

כז"א לֹא תִרְגָּעַ • לֹא תִנּוּחַ, כְּמוֹ: (ישעיה כח) "זֹאת הַמְּרַגָּעָה". לֵב רָגֹז • לֵב חֲרָד, כְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּחַל', כְּמוֹ:
"שְׂאוֹל מִתַּחַת רַגְזָה לֵךְ", (שמות טו) "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן", (שמואל ב כב) "מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ". וּכְלִיזוֹן עֵינַיִם •
מַצָּפָה לִישׁוּעָה, וְלֹא תְבֵא.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

א שהוא מלשון כעס.
כְּתַרְגוּמוֹ: "דְּחַל", כְּמוֹ "שְׂאוֹל
מִתַּחַת רַגְזָה לֵךְ" - שָׁם יד, ט. בְּנִי
שְׂאוֹל אֲשֶׁר מִתַּחַת לְאָרֶץ חֲרָדוֹ לְקִרְאָת
בּוֹאֵךְ [שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר] שָׁמָּה (מצוד).
"שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן" - שְׁמוֹת טו, יד.
"מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּן" - שְׁמוּאֵל ב
כב, ח. רש"י מְבִיא הוֹכָחָה מִשְׁלֹשָׁה
פְּסוּקִים שֶׁלְשׁוֹן רָגֹז מִשְׁמְעוֹ חֲרָדָה,
שֶׁלֹא לְפִי סֵדֶר כְּתִיבָתָם בְּמִקְרָא, אֲלָא
לְפִי סֵדֶרֶם מִהִפְרָט אֶל הַכֹּלֵל: (א
"שְׂאוֹל מִתַּחַת רַגְזָה לֵךְ", מְדַבֵּר עַל
חֲרָדַת הַיְּחִידִים. (ב) "שָׁמְעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּן", מְדַבֵּר עַל חֲרָדַת הָעַמִּים. (ג)
חֲרָדַת הַבְּרִיאָה כּוֹלָה (עֵינֵי רִש"י). וְנִשְׁ
לְהוֹסִיף: הַפְּסוּק הִרְאֵהוּ מְדַבֵּר עַל
חֲרָדָה מֵאֲדָם יְחִיד (מִנְּבוּכַדְנֶצַּר),
הַפְּסוּק הַשֵּׁנִי מְדַבֵּר עַל חֲרָדָה מֵעַם
יִשְׂרָאֵל, הַפְּסוּק הַשְּׁלִישִׁי מְדַבֵּר עַל
חֲרָדָה מִהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְרֵאָה עוֹד

כו, ד. עֲנָא ו, יא.
וְכֵן "בֵּית גָּאִים יִסַּח ה'" - מִשְׁלֵי טו,
כד. תורה סד
(סד) וְעַבְדְּךָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים -
כְּתַרְגוּמוֹ - "וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמְמָא פְּלַחִי
טְעוֹתָא" - וְתַעֲבֹד שָׁם לְעַמִּים עוֹבְדֵי
אֱלִילִים.
לֹא עֲבֹדַת אֱלֹהֹת מִמֶּשׁ - שְׁאִין לֹמֵר
שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְקַלֵּם שֶׁיַּעֲבֹדוּ
עֲבֹדַת־זָרָה (שפ"ח).
אֲלָא מַעֲלִים מִסּוּ וְגִלְגָּלִיּוֹת - מִסּוּ הִנִּיתָן
לְפִי גִלְגָּלִיּוֹת.
לְכַמְרֵי עֲבֹדַת־זָרָה - וּמִשְׁאֲתָם
עוֹבְדִים לְעוֹבְדֵיהֶם, כְּאֵלוֹ אֲתָם עוֹבְדִים
לָהֶם (רש"י לעיל ד, כח). תורה סה
(סה) לֹא תִרְגָּעַ - לֹא תִנּוּחַ, כְּמוֹ
"זֹאת הַמְּרַגָּעָה" - יִשְׁעִיָה כח, יב. זֹאת
הַמְּנוּחָה לְהַיּוֹתָכֶם בְּשִׁלּוּהָ, הִנִּיחוּ לְעִנִּי
שֶׁלֹא תִגְּלוּהָ, זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם
הַמְּרַגָּעָה (רש"י שם).
לֵב רָגֹז - לֵב חֲרָד - וְדָלָא בְּנִדְרִים כב,

כְּשֶׁם שֶׁהָיוּ מְרוֹבִים דְּרָךְ פִּלָּא, כִּךְ יִהְיוּ
מוֹעֲטִים דְּרָךְ פִּלָּא (גרא). וּבִסְפָר הוֹפְרוֹן
כְּתַב שֶׁכְּנֻת רש"י לֹמֵר שֶׁ"תַּחַת"
הָאִמּוֹר כָּאֵן אֵין הִיא בְּמִשְׁמְעוֹת שֶׁל
סִיבָה לְפִוְרְעָנוּת, כְּמוֹ "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא
עֲבַדְתָּ וְגו'", שֶׁהִרִי לֹא שִׁיף לְפִירֵשׁ
שֶׁבְּגָלָל שֶׁהָיוּ מְרוֹבִים לָכֵן יִהְיוּ מוֹעֲטִים,
לָכֵן פִּירֵשׁ שָׁהָ תִּיאֹר הַעוֹנֵשׁ, וּפִירִישׁוּ
"חִילּוּף". תורה סג
(סג) בְּן יֵשִׁישׁ ה' - אֶת אוֹיְבֵיכֶם
- רֵאָה סְנֵה־רִדִּין לט, ב: "הוּא אֵינוֹ
שֵׁשׁ [לְפִי שְׁאִין הִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
שָׁמַח בְּמַפְלַתָן שֶׁל רְשָׁעִים], אֲבָל
אֲחֵרִים מִשִּׁישׁ, דִּקָּא נְמִי דְּכַתִּיב: כֵּן
יֵשִׁישׁ, וְלֹא כְּתִיב יֵשׁוּשׁ". וּבְרִש"י שָׁם:
"יֵשִׁישׁ אֲחֵרִים, שׁוֹנְאִיכֶם". וּבְרִש"י
מְגִלָּה י, ב: "אֲחֵרִים מִשִּׁישׁ -
וּכְשֶׁנִּתְחַיְּבוּ כְּלִיָּה בִּימֵי הַמָּן הָיוּ
אוֹיְבֵיהֶן שֹׁמְחִין לָהֶן".
עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד וְגו'. וְנִסְחָתְכֶם -
לְשׁוֹן עֲקִירָה - רֵאָה גַם רש"י יחזקאל

(סו) וְהָיוּ חֲתִידֵי תְלָאִים לֶךְ מִנְגַּד וּפְחָדָת לִילָה וְיוֹמָם
וְלֹא תֵאֲמִין בְּחִידָה:

נשי"א חתיד תלאים לך. על הספק, כל ספק קרוי 'תלוי': 'שמא אמות היום בחרב הבאה עלינו'. (מנחות ק"ג)
ורבותינו דרשו: זה הלוקח תבואה מן השוק. ולא תאמין בחידה. זה הסומך על הפלטר.

(סז) בַּבֶּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֶּן עָרֵב וּבַעֲרֵב תֹּאמַר מִי־יִתֶּן
בֶּקֶר מִפֶּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמְרָאָה עֵינֶיךָ
אֲשֶׁר תִּמְרָא:

נשי"א בבקר תאמר מי-יתן ערב. (סוטה מט) ויהיה הערב של אמש. ובערב תאמר מי-יתן בקר. של שחרית,
שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה.

(סח) וְהַשִּׁיבֶיךָ יְהוָה מִצָּרִים בְּאֲנִיּוֹת בִּדְרוֹךְ אֲשֶׁר
אָמַרְתִּי לֶךְ לֹא־תִסֵּף עוֹד לְרֹאשִׁי וְהַתְּמַכְּרֹתֶם
שֵׁם לְאִיבֶיךָ לַעֲבָדִים וּלְשֹׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה: ס

נשי"א באניות. בספינות בשביה. והתמכרתם שם לאיביך. אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נפרש שפירוש אניות כאן הוא מלשון
צער ויגון, כמו (איכה ב, ה) "תאניה
ואניה". וראה הערה הבאה.

בשביה - הוסיף "בשביה", מפני שאם
לא בן אין זו קללה אם ישובו סתם
בספינות למצרים (רא"ס). או יש לומר
שכונת רש"י לתרץ קושי בכתוב: לשם
מה התורה בותבת שהשיבה למצרים
תהיה באניות דוקא? ועל בן מוסיף
רש"י "בשביה", שהכתוב מבחיר לנו
בזה ששיבו אותם באניות מפני שהם
יהיו שבויים, ומבחינת השבים הרבה

יותר קל להחזיק שבויים במקום סגור
כמו אגיה, ומאידך מצד השבויים
התנאים שם קשים יותר (עי' הרב). או
יש לומר, שאם לא בן, לא יתכן
שהקללה היא שירדו למצרים ויעברו
על איסור של תורה, לכן פירש שזה
יהיה בשביה, ואם בן אין כאן איסור
(עיני רש"י). וראה רש"י ושעיה לא, ב:
"אשר אמר והשיבך ה' מצרים באניות,
מדה כנגד מדה, שאמרתי לך: לא
תוסיף עוד לראותה, ואתה הלכת
מדעתך, סופך לילך בגלות על ברחוק".

והתמכרתם שם לאיביך - אתם
מבקשים להיות נמכרים - זהו פירוש

הלוקח תבואה מערב שבת לערב
שבת, שאינו יודע אם יהיו לו מעות
לשבת הבאה. ורש"י בפנים קצר
בלשונו.

"ולא תאמין בחידה", זה הסומך על
הפלטר - נחתום (רש"י שם). זה גרוע
יותר מהלוקח תבואה מהשוק,
שהלוקח תבואה יכול לקנות בפעם
אחת הרבה שיספיק לו לזמן רב, מזה
שאין-בן הסומך על הפלטר, וזה חשש
יום-יומי שמא לא ימצא לקנות

(שפ"ח). תורה סו

(סז) **בבקר תאמר מי יתן ערב** -
ויהיה הערב של אמש - כלומר, מי
יתן ויהיה זה יום הבא בזה שעבר (רש"י
סוטה מט, א). שאין לומר שהכונה לערב
שיבא, כי מי יודע מה יהיה בערב,
כלומר אם יהיה טוב יותר מהבוקר (עי' פ'
סוטה מט, א ורש"י שם), ואולי יהיה גרוע
יותר (משכיל לדוד).

ובערב תאמר מי יתן בקר - של
שחרית, שהצרות מתחזקות תמיד,
וכל שעה מרבה קללתה
משלפניה. תורה סח

(סח) **באניות** - בספינות - הוצרך
לפרש שאניות הן ספינות, כדי שלא

מיקה זו יו: "ירגזו ממסגרתיהם",
וברש"י שם: "יחדרו מרוב דוחק
איסוריהם ומסגור כלאם".
ובליון עינים - מצפה לישועה ולא
תבוא - וראה גם רש"י לעיל פסוק לב:
"כל תוחלת שאינה באה, קרויה בליון
עינים". תורה סו

(סו) **חיד תלאים לך** - על הספק.
כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות
היום בחרב הבאה עלינו - זהו פירוש
"מנגד", מפני החרב הבאה עליו מנגד
(באר בשדה).

ורבותינו דרשו - מנחות קג, סוף
עמוד ב. מה שהביא את פירוש
רבותינו, אפשר שזהו בעיקר בשביל
לבאר המאמר: "ולא תאמין בחידה",
שלפי פשוטו, אין לזה ביאור.

זה הלוקח תבואה מן השוק -
במקרא שם: "והיו חיד תלאים לך
מנגד - זה הלוקח תבואה משנה לשנה,
ופחדת לילה ויום - זה הלוקח תבואה
מערב שבת לערב שבת". וברש"י שם:
"הלוקח תבואה משנה לשנה - שאין
לו קרקע לזרוע, והינו חיד תלואים,
שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה
הבאה". ולפי זה זהו גם הפירוש גבי

וְלִשְׁפָחוֹת. וְאִין קִנְהָה • כִּי יִגְזְרוּ עָלֶיךָ הָרֶג וְכִלְיוֹן. וְהִתְמַכְּרְתָּם • בְּלַעַז אִיפּוּרוֹנְדֵרִי"ץ וו״ש (אין איהר וועט זיך אליין וועלן פערקויפֿען), וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ "וְהִתְמַכְּרְתָּם", בְּלִשׁוֹן וְנִמְכְּרְתָּם עַל-יְדֵי מוֹכְרִים אַחֲרִים, מִפְּנֵי שְׁנֵאֲמַר אַחֲרָיו: "וְאִין קִנְהָה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך יט עמ' 932 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

וְהִתְמַכְּרְתָּם שֵׁם לְאִוִּיבֶיךָ – לְמַעֲלִיּוֹתָא

בְּסִיּוּם הַתּוֹכְחָה שֶׁבְּפִרְשָׁנֵנוּ נֵאֶמַר "וְהִשְׁבִּיבָה ה' מִצְרַיִם בְּאַנְיוֹת גו' וְהִתְמַכְּרְתָּם שֵׁם לְאִוִּיבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְהָה". וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ כְּתוּב זֶה לְמַעֲלִיּוֹתָא:

הַכִּנְיָה שֶׁבְּתוֹכָהּ הִיא שְׁעַל-יְדֵי זֶה יְבוֹאוּ יִשְׂרָאֵל לְמַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְהִיָּה כִּי יְבוֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה גו' וְהִשְׁבִּיבָה אֶל לְבָבָךְ גו' וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ גו'" (נצבים ל, א-ב).

וְהִנֵּה, מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁ"גְּדוּלָּה תִּשְׁדּוּנוֹת נַעֲשֶׂוּ לוֹ כְּזִכְיוֹת" (יומא פו, ב). שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נִתְּנוֹסָף סוּג מִיּוֹחַד בְּזִכְיוֹת שֶׁאֵפִילוֹ צָדִיק גָּמוּר אֵינוֹ מַגִּיעַ לָזֶה עַל-יְדֵי עֲבוּדָתוֹ. שְׁהָרִי עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, נִהְפָּכִים לְזִכְיוֹת גַּם נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלוּ עַל-יְדֵי הַזְּדוּנוֹת לְגו' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת. מִהֲשֵׁאִין-כֵּן עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַצַּדִּיק, אֲפָשָׁר לְבָרֵךְ רַק אֶת הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּדְבָרִים הַמוֹתְרִים, שֶׁשָּׁרֶשׁ מְקַלֶּפֶת נוגה (ראה דרך מצותיך קצא, א).

וּמִכֵּיּוֹן שֶׁנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים בְּגו' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת נִפְלוּ לְמִטָּה מִטָּה בְּיוֹתֵר, הָרִי מִזֶּה מוֹכֵן שֶׁשָּׁרֶשׁ בְּקְדוּשָׁה הוּא בְּמָקוֹם נֶעֱלָה יוֹתֵר מִשְׁרֵשׁ הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְקְלִיפַת נוגה, וְכִכְלָל הַיָּדוּעַ "כָּל הַגְּבוּהָ יוֹתֵר נוֹפֵל לְמִטָּה יוֹתֵר" (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך). וְלָכֵן, בְּאֲשֶׁר מְבָרְכִים וּמַהֲפִכִים גַּם נִיצוּצוֹת אֵלּוּ (שֶׁבְּגו' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת) נִמְשָׁךְ אוֹר נֶעֱלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּבִירור הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּקְלִיפַת נוגה.

וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּ"וְהִשְׁבִּיבָה ה' מִצְרַיִם גו'", שֶׁהַכִּנְיָה בְּכָל דְּבָרֵי הַתּוֹכְחָה הִיא לְבוֹא לְמַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה "וְהִשְׁבִּיבָה" עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה "וְהִתְמַכְּרְתָּם שֵׁם לְאִוִּיבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת", שֶׁאֵפִילוֹ מִבְּחִינַת "שֵׁם" הִיא מְקוֹם הַקְּלִיפּוֹת (לקוטי-תורה ראה לב, רע"ג) שֶׁהֵם "אוֹיְבֶיךָ", מְבָרְכִים נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה. עַל-יְדֵי בִירור נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּקְלִיפּוֹת אֵלּוּ - "וְאִין קִנְהָה" - שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה אוֹר נֶעֱלָה בְּיוֹתֵר, בְּחִינַת "אִין" (ראה לקוטי-תורה האזינו עא, ד), שֶׁבְּחִינָה זוֹ גְּבוּהָה הִיא גַּם מִבְּחִינַת "קִנְהָה" - עוֹלָם הָאֲצִילוּת (תורה-אור עו, ב).

סט אֲלִין פִּתְגָּמִי קִנְיָא דִּי פִּקִּיד יִי יֵת מִשָּׁה
לְמַגְזֵר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב פִּר
מְקִנְיָא דִּי גִזְר עֲמַהוֹן בְּחִרְבִּי:

(סט) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
לְכַרֵּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית
אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחִרְבִּי: פ

כִּי"א לְכַרֵּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה. מִלְּבַד הַבְּרִית • קָלְלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים שְׁנֵאֲמָרוּ בְּסִינִי.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה". הַבִּיטוּי "בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה" הוּא מִנְחָמָה י, ל. מִלְּבַד הַבְּרִית - קָלְלוֹת שֶׁבְּ"תוֹרַת כְּהֻנִּים" - בְּסִפֵּר וַיִּקְרָא בְּפָרֶשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי. שְׁנֵאֲמָרוּ בְּסִינִי - זֶהוּ פִירוּשׁ "בְּחֻרְבִּי", וְלֹא לְבָרִית שֶׁל מִתְּנ תּוֹרָה, כִּי לֹא שִׁיךְ בְּזֶה לִזְמַן מִלְּבַד הַבְּרִית, שֶׁכֵּן אִין זֶה מֵאוֹתוֹ סוּג שֶׁל הַבְּרִית כָּאֵן (ע"פ הרב). וְיִרְאֶה גַּם רַש"י מִשְׁלִי ו, ג: "קְבֻלָּתָ עָלֶיךָ בְּסִינִי וּבְעֶרְבוֹת מוֹאָב בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי". תורה א

בְּלִשׁוֹן וְנִמְכְּרְתָּם, עַל-יְדֵי מוֹכְרִים אַחֲרִים, מִפְּנֵי שְׁנֵאֲמַר אַחֲרָיו: "וְאִין קִנְהָה" - וְאֵם הָיוּ מוֹכְרִים אַחֲרִים, הָרִי יֵשׁ כָּאֵן קִנְהָה, הַמּוֹכְרִים עֲצָמָם. תורה סט (סט) לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִפּוֹרֶשׁ בַּתּוֹרָה עַל מִה בְּרַת עֲמָם בְּרִית, לָכֵן מִפְּרֶשׁ שֶׁהַבְּרִית הִיא שֶׁיִּקְבְּלוּ הַתּוֹרָה בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה שֶׁבְּפִרְשָׁה (ספר הוכרח). וְיִרְאֶה גַּם רַש"י לְעִיל כו, כו: "אֲשֶׁר לֹא יָקִים - כָּאֵן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה וְקַבְּלוּהָ

"וְהִתְמַכְּרְתָּם", בְּלִשׁוֹן הַתּוֹפְעֵל, הַמּוֹרָה עַל מִסְבֵּב הַפְּעוּלָה לְעֲצָמוֹ (רא"ם). וְכָתַב "מִבְּקָשִׁים לְהִיּוֹת נִמְכְּרִים", מִפְּנֵי שֶׁבְּפִעֵל "אִין קִנְהָה", כְּמוֹ שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב. לָהֶם "לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת". וְאִין קִנְהָה - כִּי יִגְזְרוּ עָלֶיךָ הָרֶג וְכִלְיוֹן - כִּי אִם לֹא כֵּן, מִזֶּה קָלְלָה הִיא זֶה שֶׁאִין קִנְהָה (ספר הוכרח).

וְהִתְמַכְּרְתָּם - בְּלַעַז: א"י פּוּרְוִינְדֵרִי"ץ וו״ש - e porwendrez wos, וְתִמְכְּרוּ אֶת עַצְמְכֶם. וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ "וְהִתְמַכְּרְתָּם"

♦ שבת קודש כ"א אלול ♦

כט (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל-עַבְדֶּיהָ וּלְכָל-אֶרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב ראש חודש ניסן תש"נ – לקוטי שיחות כרך לז עמ' 156)

אַתֶּם רְאִיתֶם . . וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם . . וְעֵינַיִם לְרִאוּת (כט, א-ח) יש לשאל, הרי הפסוק עצמו מדגיש שבני ישראל ראו את נסי וציאת מצרים, ואיך לא ראו אותם עד לסיום ארבעים שנה במדבר? אלא, כאן מדובר בראיה כזו המשפיעה על האדם לשמוע את "דברי הברית הזאת" במלא המדה. ולשם כך לא די בראיה בפעם הראשונה, אלא יש צורך בהסתכלות - נשמתית - עמקה ופנימיות, כך שההתגלות האלקית העל-טבעית תחדור ותמלא את האדם, עד שיתרומם מעל הגבולות הטבעיים. וזה דורש ארבעים שנות למוד והתעמקות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יד עמוד 101)

הקרת הטוב שעל-ידי הנסים

אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם גו' וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לִב לְדַעַת גו' עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו (כט, א.ג. ובפירוש רש"י)

לכאורה יש לתמוה, הרי מצינו בכמה מקומות שנתנו בני ישראל לבם להודות לה' על הנסים שנעשו להם, וקגון: "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה גו' וַיֹּאמְרוּ בְּה' גו' אִיזִי שִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יד, לא; טו, א), וכהנה רבות? ויש לומר, שבאור ענין זה רמז רש"י בדיוק לשונו "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".

דהנה, ישנם נסים היוצאים מגדר הטבע והרגילות, כמו הנס דקריעת ים-סוף, ונסים כאלו מטבעם פועלים יראת הרוממות כלפי הקב"ה, ואכן מצינו ברובי מקומות שיפירו בני ישראל באלו הנסים, וידו עליהם לקב"ה.

אך סוג אחר ישנו בנסים, והוא הנהגה נסית שנמשכת זמן מרבה, שאיזי טבע האדם הוא שמתרגל לנס ואינו מתפעל ממנו. דהרגל נעשה טבע, שלכן נסים אלו אינם מביאים לידי ראיה.

ופעלת נסים אלו שהם "חסדי המקום", היא להביא לקרוב ודבקות במשפיע הטובה, דאף שאינם פועלים יראה להיותם תמידיים, הרי אם מכיר שהדבר נסי הוא, צריכה ההכרה בזה לפעל קרוב ואהבה במשפיע הטובה.

ובנסים אלו עוסק משה רבנו בהמשך דבריו (בפסוקים ד-ה): "וְאֹלֶף אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר, לֹא בָלוּ שְׁלֹמֹתֵיכֶם מַעֲלִיכֶם וְנַעֲלָךְ לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלְךָ, לָכֵם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּן וּשְׁכַר לֹא שָׁתִיתֶם", שעל-זה הוכיחם שהיה עליהם "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".

וזהו שממשיך רש"י: "ש'היום הזה", "הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום".

(ב) הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵיךָ הָאֵתָת וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם:

בנסי רב־רב־די חזקה עיניך אתִּיא ומוֹפְתִיא רַב־רַב־אֲנוּן:

(ג) וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לִב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרִאוּת וְאֲזַנִּים לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ג' וְלֹא יָחַב יי לִכְוֹן לִבָּא לְמַדַּע וְעֵינִין לְמַחֲזִי וְאֲדִנִּין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הַדִּין:

כ"א וְלֹא-נָתַן ה' לָכֶם לִב לְדַעַת • להפיר את חסדי הקדוש-ברוך-הוא, ולדבק בו. עַד הַיּוֹם הַזֶּה • שְׁמַעְתִּי שְׁאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּתַן מֹשֶׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה לְבְנֵי לֵוִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּנָה אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי,"

אשל אברהם – הרב אלאשילי

(ג-ח) **וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לִב לְדַעַת – להפיר –** וזהו הפירוש "לדעת". ונראה שכולל בזה גם "עֵינַיִם לְרִאוּת וְאֲזַנִּים לִשְׁמֹעַ", שהפונה בהם לענין ההכרה. **אֵת חֲסִדֵּי –** נקט "חסדי" ולא "נסים", משום שלא שייך לומר בהם שלא הכירו בנסים, שהרי אמרו שירה ודודו עליהם, אלא הפונה לחסדי ה' המתמשכים במשך ארבעים שנה, כמו שאומר בהמשך: "וְאֹלֶף אֶתְכֶם

אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר וגו'" (ע"פ הר"ב). או שהפונה גם על הניסים כפי שמשמע מפשטות לשון הכתוב, אלא שלא הכירו בנסים כביטוי של "חסדי ה'" עד כדי דביקות בו, כפי שמסנים.

באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני, וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר: 'לא לכם נתנה, לנו נתנה?' ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: (לעיל כז) "היום הזה נהיית לעם וגו'", היום הזה הכנתי שאתם דבקים וחפצים במקום.

וידברית יתכן ארבעין שנים במדבר לא בליאת כסותכון מנכון ומסנה לא עדו מעל רגלך:

ה לחמא לא אכלתון וחמר חדת ועתיק לא שתייתון בדיל דתדעון ארי אגא יי אלהכון:

ובאיתתון לאתרא הדין ונפק סיחון מלכא דחשבון ועוג מלכא דמתנן לקדמונתא לאגחא קרבא ומחונון:

(ד) ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא-בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא-בלתה מעל רגלך:

(ה) לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתייתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם:

(ו) ותבאו אל-המקום הזה ויצא סיחון מלך-חשבון ועוג מלך-הבשן לקראתנו למלחמה ונבם:

כ"ט וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה • עָתָה אַתֶּם רֹאִים עֲצָמֶיךָ בַּגְּדִלָה וּכְבוֹד, אֵל תִּבְעֲטוּ בַּמָּקוֹם וְאֵל יָרוֹם לְבַבְכֶּם, וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דָּבָר אַחֵר: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת", שְׁאִין אָדָם עֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחֻכְמַת מַשְׁנָתוֹ עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּלְפִיכָךְ לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ יִקְפִּיד, וּלְפִיכָךְ וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וגו'.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מידם, ואתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, משום כך אני חושש שתבעטו במקום.

אל תבעטו במקום - מדגיש "במקום", משום שזהו בהקשר "ותבאו אל המקום הזה".

ואל ירום לבבכם - בדפוס ראשון: "אל ירום לבבכם ואל תבעטו במקום". ולכאורה כך צריך להיות, שכן הוא הסדר, תחילה "ורם לבבך" ואחר-כך "ושכחת את ה' אלקיך", כלשון הפתוח לעיל ח. יד. אף אפשר שלפי הגי' ירמיהו שפנים משה מוהיר אותם בדרך לא זו אף זו: "אל תבעטו במקום", ואף "לא ירום לבבכם".

"ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'" - פסוק ח.

דבר אחר: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", שְׁאִין אָדָם עֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ - ברש"י עבודה-זרה ה, ב: "לדעת סוף דעתו ויתבוננו". ביאור הלשון "סוף דעתו", הינו המסקנה הסופית הנוגעת למעשה, וכלשון הפתוח כאן: "למען תשכילו את כל אשר תעשו". וראה הערה הבאה.

של רבו וחכמת משנתו - יש לומר שרש"י נקט כאן שלשה בטיינים כנגד

ולפי זה "עד היום הזה" פירושו: "עד ולא עד בכלל" (הרב).

ותבאו אל המקום הזה - עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד - הרא"ם מפרש "אל המקום הזה" - אל המדרגה הזאת, שזכית והכרת את חסדי המקום ונדבקות בו, כנרמז במאמר "עד היום הזה". אף בספר הזכרון כתב, שאין זה המושך של הפסוקים הקודמים, אלא תחילת ענין חדש, והוא מתקשר עם סיום הפתוח: "ושמרתם את דברי הברית הזאת", ופירושו: עתה שבאתם "אל המקום הזה" לאחר שנצחתם את כל אויביכם (כולל סיחון ועוג), והתחלתם להתישב בארץ, ואתם במצב של גדולה וכבוד, לכן יש להזהירכם שלא תבעטו במקום. ועל-דרך-זה פירש ב"תורת מנחם". ובדיוק הלשון "גדולה וכבוד", מבאר שם: "גדולה" הוא בעיני עצמם, ו"כבוד" מהאומות שמסביב. וה"באר בשדה" מבאר שהקשר בין הענין הקודם לפסוק זה הוא כך, משה אמר להם: על אף ש"היום הזה הכנתי שאתם דבקים וחפצים במקום", עם כל זה אני חושש, כיון שבאתם "אל המקום הזה" ולקחתם את כל ארצם

הקדוש-ברוך-הוא

בו - שכן הכרת חסדי ה' שתכנס השפעה, קירוב ואהבה, צריכה לעורר קירוב ודביקות (הרב). ואפשר שרש"י מפרש "לדעת" מלשון חיבור והדבקות, כמו "והאדם ידע את חוה" (עוזי רש"י).

עד היום הזה - שמעתי, שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב - לקמן לא, ט.

"ויתנה אל הכהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה - באמירת "נעשה ונשמע" (הרב).

ונתנה לנו - בפועל.

ומה אתה משליט את בני שבטך עליה? ויאמרו לנו יום מחר - לאחר זמן, שיפגשו לארץ ובני ישראל יחלו בעבודת האדמה, ואלו בני לוי יעסקו בתורה (הרב): "לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם - לעיל כז, ט.

"היום הזה נהיית לעם וגו'", "היום הזה הכנתי שאתם דבקים וחפצים במקום" - וזהו מה שאמר להם כאן "עד היום הזה", שזה היה באותו היום.

(ז) וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וַנַּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי
וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשִּׁי:

(ח) וַשְׁמֹרְתֶם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

קכ"ב פסוקים, לעבדי"ו סימן. חסלת פרשת תבא

הפטרה לפרשת כיתבוא לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה לקמן עמ' ריח

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מובן שאין צורך להמתין לכל אירוע או הוראה כדי להבין את משמעותם של הדברים, אלא די בארבעים שנה מאז שהתלמיד נחשף לשיטת רבו, ומאז יוכל התלמיד להבין כל מאורע או לימוד של רבו, ואפילו לא עברו ארבעים שנה מאותו אירוע או לימוד. ויש לומר שזוהי כונת הכתוב באמרו: "ותבאו אל המקום הזה וגו'", שגם מאורעות שקרו בסוף שנת הארבעים, כמו מלחמת עוג וסיחון, יש לבני ישראל לעמוד על משמעותם, כיון שעברו ארבעים שנה מאז תחילת הקשר שלהם עם הקדוש־ברוך־הוא (ע"פ הרב).

ולפיכך "ושמרתם את דברי הבְּרִית הזאת וגו'".

עליהם? ויש לומר שהכונה שלא הקפיד עליהם על פרטי המצות, אלא רק על עבודת־ה' ועל תלונותם נגד ה', אבל מעתה יקפיד על הכל. ועדין צריך עיון.

"עד היום הזה" - בולל היום הזה, כי זהו עדין בתוך הארבעים שנה (הרב).
אבל מכאן ואילך יקפיד - משמע שיקפיד גם על מצוות שעדין לא עברו ארבעים שנה מאז שנמסרו להם. ויש לומר הביאור בזה, הצורך בהמתנה של ארבעים שנה כדי "לעמוד על סוף דעתו של רבו", אינו מתייחס לעמידה על משמעות של כל רעיון וענין בפני עצמו, אלא ארבעים שנה נדרשות כדי לעמוד על דרך מחשבתו הפלילית של רבו, כך שאחר־כך יוכל לנתח כל דבר לפי אופן הניתוח של רבו. ולפי זה

ש'לש הלשונות: "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", שהם כנגד שלשת הכוחות השכליים שבאדם - חכמה, בינה ודעת: "סוף דעתו" - "לב לדעת". "וחכמת" - "עינים לראות", ראייה שכלית, וכמאמר (תמיד לב, א): "אינהו חכם הרואה את הנוֹלָד". "משנתו" - "אזנים לשמוע", שמשמעותו הבנה (בינה, וב'לשון רש"י בעבודת־ה' שם: "והבונתו"), והרי לימוד המִשְׁנָה הוא מתוך הבנה (הרב).
עד "ארבעים שנה" - באמור "ואילך אתכם ארבעים שנה במדבר". ולפי פירוש זה, מובן מה שמדגיש הכתוב: "ולא נתן ה' לכם", שכן זהו טבע האדם מעצם בריאתו (הרב).
ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום - צריך עיון, שהרי ראינו שהקפיד

אגרות קודש

ביה, י"ג אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ב אלול.

ת"ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקוה שלו ובטחון שילך הלוח וטוב, וככל שיתחזק יותר בבטחון בהשי"ת, דקודם רואים הברכה.

ובמ"ש שקשה לו צוטרמאגין זיך אל הלימוד וכו', בטח גם זה יוטב במשך הזמן, אבל מובן שהעדר לימוד לגמרי אינו טוב, ובדאי שיקל עליו ללמוד לכה"פ שעות קצרות, וטוב שילמוד בחבורה, ואם חוזר הוא על לימודו ואין לו חבר, ילמוד דוקא מבפנים, ומה טוב להוציא הדברים בדבור ולא להסתפק במחשבה לבד, כן לא ידחוק על עצמו (שפארין זיך מיט זיך) להתחיל ללמוד תומ"י שעות ארוכות כי אם יתחיל מעט מעט, ובדאי כשידבר בהאמור עם הנהלת הישיבה יסייעו לו בזה.

בטח שומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - לאמרו בכל יום אחר תפלת הבקר, נוסף על השיעור בחומש הידוע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי־תבוא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ו אלול מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה	יום רביעי - י"ח אלול מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד
יום שני - ט"ז אלול מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח	יום חמישי - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז
יום שלישי - י"ז אלול מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא	יום שישי - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס
שבת קודש - כ"א אלול פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, יד לעורר את... עד עמ' 240, ר"ה ור"ה.

אגרת הקדש

יד לעורר את האהבה הישנה וחבת אה"ק

להיות בוערת כרשפי אש מקרב

איש ולב עמוק כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו

רוח נדיבה בהתנדב עם למלאות ידם לה' ביד מלאה

ורחבה בריבוי אחר ריבוי מדי שנה בשנה הולך ועולה

למעלה ראש כמדת קדש העליון המאיר לאה"ק

המתחדש ומתרבה תמיד כדכתיב תמיד עיני ה'

אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה דהאי

ועד אחרית כו' אינו מוכן לכאורה שהרי באחרית

שנה זו מתחלת שנה שניה וא"כ הל"ל לעולם ועד:

אך הענין יובן ע"פ מ"ש ה' בחכמה יסד ארץ

שיסוד הארץ העליונה היא בחי' ממלא כ"ע

והתחתונה היא ארץ חפץ המכוונת כנגדה ממש ונק'

על שמה ארץ החיים הנה הוא נמשך מהמשכת

והארת חכמה עילאה מקור החיים העליונים כדכתיב

החכמה תחיה בעליה וכו' והארה והמשכה זו היא

מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה כי הוא

יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד ונק' בשם אוא"ס

של עולם ה"אצילות" הנקראת "ארץ" מפני שהיא הספירה

האחרונה מהספירות העליונות, והיא מתלבשת בעולמות

ובנבראים להחיותם, שזו "הארץ העליונה" ו - ארץ תחתונה

- היא "ארץ חפץ" - ארץ ישראל הנקראת "ארץ חפץ",

המכוונת כנגדה - כנגד הארץ העליונה, ממש, ו - ארץ

ישראל נקראת על שמה - על שם הארץ העליונה, "ארץ

החיים", הנה - יסוד זה, הוא נמשך מהמשכת והארת

חכמה עילאה, - חכמה עליונה, מקור החיים העליונים, -

מבחינת "חיים" שלמעלה, כדכתיב: - כמו שכתוב: "החכמה

תחיה בעליה וכו'". - הרי שמ"חכמה" נמשך היסוד לארץ זו,

שזה "בחכמה יסד ארץ", ומ"חכמה" מאיר בבחינת "ארץ",

בארץ שלמעלה - מלכות דאצילות, ובארץ שלמטה - ארץ

ישראל. והארה והמשכה זו - המאירה ב"ארץ" מהחכמה

העליונה, היא מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה,

- שכל שנה מאיר אור חדש שלא היה כמוהו אף פעם אור כזה,

כי הוא יתברך וחכמתו אחד בתכלית היחוד, ונקרא בשם

1 יד. רבים מאגרות קודש (הנדפסים בחלק זה "אגרת הקדש") כתב רבנו

2 הזקן בקשר לעורר על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקת ארץ

3 ישראל, להחזקת החבריא קדישא של רבי מענדעלע מהורודוק ורבי

4 אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל, על ידי "כולל

5 חב"ד" שיסד רבנו הזקן.

6 באגרת הקודש זו (סימן י"ד),

7 מדגיש רבנו הזקן במיוחד,

8 שהצדקה לארץ ישראל

9 צריכה להינתן כל שנה בטר

10 חיות באיכות, ובהוספה

11 בנתינות בכמות - כפי שהדבר

12 בהמשכה הרוחנית של החיות

13 האלקית בארץ ישראל, שהיא

14 באופן כזה, כפי שיסביר להלן,

15 רבנו הזקן מתחיל, שהכוונה

16 באגרת זו היא, לעורר את

17 האהבה הישנה והחיבה

18 לארץ הקודש (ארץ ישראל),

19 שהאהבה תהיה בוערת

20 כרשפי אש, כאילו היום ממש

21 נתן ה' רוחו עלינו - הרוח

22 הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל

23 שנה יותר ויותר.

24 "האהבה הישנה" משמעותה

25 לכאורה, האהבה והחיבה

26 ששררה בענין צדקה זו מיד

27 בתחילה, כשרבנו הזקן יסד את ה"כולל", שכפי טבעו של דבר חדש, היה

28 זה מתוך אהבה וחיבה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן

29 במצות הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן

30 כותב רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורר מחדש את האהבה כפי שהיתה

31 בתחילה.

32 לעורר את האהבה הישנה וחבת ארץ הקדש, - ארץ

33 ישראל, להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק,

34 כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו, רוח נדיבה, בהתנדב

35 עם למלאות ידם לה', ביד מלאה ורחבה, בריבוי אחר ריבוי,

36 מדי שנה בשנה, - שמבלי הבט שבשנה שעברה נתנו בהוספה,

37 נתנו בשנה השניה בהוספה נוספת - הוספה על הוספה, הולך

38 ועולה למעלה ראש, כמדת "קדש העליון" המאיר לארץ

39 הקדש, - בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש

40 העליון", המתחדש ומתרבה תמיד, - בחינת "קדש העליון"

41 המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד, היא מאירה

42 ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש באיכות, כדכתיב: - כמו

41 בָּהֶ, - ב"ארץ העליונה", בְּדִכְתִּיבִי: - כמו שכתוב: "כִּי עֲמֹךְ
42 מְקוֹר חַיִּים, - חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא
43 "עמך", בטלה ומאחדת עם "אין סוף", בְּאִרְךָ - המאיר
44 מ"חכמה" ל"ארץ העליונה", נִרְאָה אֹרֶךְ, - האור המאיר
45 מזה"ארץ העליונה" לכל
46 הנבראים המקבלים חיותם
47 ממנה, דְּהֵינּוּ אֹרֶךְ הַמְאִיר
48 מִחֲכָמָה עֲלֵאָה -

49 מהחכמה העליונה, מְקוֹר
50 הַחַיִּים (וְכַנּוּדָע לְיִדְעֵי
51 חָן, - לידועי חכמת
52 הקבלה, שֶׁכָּכֵל רֹאשֵׁי
53 הַשָּׁנָה הִיא תְּנִסְרָה,
54 וּמִקְבָּלָת מוֹחִין חֲדָשִׁים
55 עֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר כּו'). - זה
56 ענין בתורת הקבלה
57 בהקשר לענין בנין
58 המלכות בראש השנה,
59 וכפי שכתוב ביום בריאת
60 האדם (הוא יום ראש
61 השנה): "ויפל ה' אלקים
62 תרדמה על האדם"⁷ וכו',
63 הפרדת הצלע שממנו
64 נבנתה חוה. כתוב בתורת
65 הקבלה שאדם הכוונה
66 ל"אדם העליון", בחינת
67 ז"א דאצילות (בחינת
68 המדות של עולם

האצילות). ו"ויפל ה' אלקים תרדמה" - הסתלקות המוחין מז"א
70 (מהמדות). כפי שהדבר בשעת השינה שהשכל מסתלק, ואז
71 נמשכים מוחין חדשים ל"מלכות" שלא על ידי ז"א (שלא על ידי
72 המדות). שכן, המוחין החדשים האלה הם למעלה מאשר כפי
73 שהיה כש"מלכות" קיבלה על ידי ז"א. וּבְפִרְטֵי פִרְטִיּוֹת, בֵּין
74 הוּא בָּכֵל יוֹם וַיּוֹם, נִמְשָׁכִין מוֹחִין עֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר כָּכֵל תְּפִלָּת
75 הַשָּׁחַר, וְאֵינָן מוֹחִין הָרָאשׁוֹנִים שֶׁנִּסְתַּלְקוּ אַחֵר הַתְּפִלָּה, -
76 של אתמול, רק גבוהין יותר. וְדָרָךְ כָּלֵל בְּכָלֵל הָעוֹלָם -
77 לא רק באדם (כמו בשעת התפלה) אלא בכל העולם, בְּ"שִׁית
78 אֱלֹפִי שְׁנִי", - בששת אלפי שנה של קיום העולם, בֵּין הוּא
79 בָּכֵל רֹאשֵׁי הַשָּׁנָה וְרֹאשֵׁי הַשָּׁנָה. - שבכל ראש־השנה נמשכים
80 מוחין חדשים - חיות עליונה וחדשה.

1 "אֲרִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא", שֶׁאֵין סוֹף וְאֵין קֵץ לְמַעַלַּת
2 וְגִדְלַת הָאֹרֶךְ וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמִחֲכָמָתוֹ,
3 בְּעֵלּוֹי אַחֵר עֲלֵיו, עַד אֵין קֵץ וְתִכְלִית, לְרוֹם הַמַּעַלּוֹת
4 לְמַעַלָּה מְעַלָּה. - הרי כיוון שאין סוף ותכלית לעליונות

5 ההמשכות הנמשכות
6 מ"חכמה עילאה",
7 מהחכמה העליונה, הרי
8 מבלי הבט עד כמה נעלה,
9 במדרגה, האור שנמשך
10 בשנה שעברה - יכול
11 להימשך אור נעלה יותר
12 בשנה החדשה.
13 וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יוֹרֵד
14 וְהַמְאִיר מִחֲכָמָה עֲלֵאָה -
15 מהחכמה העליונה, אֹרֶךְ
16 חֲדָשׁ וּמְחֲדָשׁ, שֶׁלֹּא הִיא
17 מְאִיר עֲדוֹן מְעוֹלָם לְאֶרֶץ
18 הָעֲלִיּוֹנִים, - האור הנמשך
19 מ"חכמה" הוא חדש
20 ומחודש, שב"חכמה"
21 עצמה נמשך אור חדש
22 מ"אין סוף" שלמעלה
23 מ"חכמה", ואור זה נמשך
24 ב"ארץ העליונה", כִּי אֹרֶךְ
25 כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה מִסְתַּלֵּק
26 לְשִׁרְשׁוֹ בָּכֵל עַרְבֵי רֹאשֵׁי
27 הַשָּׁנָה - בכל ערב ראש־
28 השנה מסתלק האור של

29 השנה החולפת לשורשו בעצמות "אור אין סוף", בְּשֶׁהַחֲדָשׁ -
30 הלבנה, מִתְבַּסֵּס בּוֹ, - ראש השנה נקרא "חג שהחודש מתבסס
31 בו"⁵, הלבנה איננה מאירה אז, ומשמעות הדבר ברוחניות היא,
32 שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים -
33 הנקרא "סיהרא" (לבנה) - מתעלם ומסתלק לשורשו, וְאַחֲרֵי־כֵן
34 עֲלִיּוֹתֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְהַתְּפִלּוֹת נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ חֲדָשׁ עֲלִיּוֹן
35 מִבְּחִינָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שְׁבִמְדֻרְגָּת חֲכָמָה עֲלֵאָה, - חכמה
36 עליונה, לְהַאִיר לְאֶרֶץ עֲלִיּוֹנָה וְלִדְרִים עֲלִיּוֹת, - כפי הביטוי
37 "המאיר לארץ ולדרים עליה", הֵם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
38 וְהַתְּחִתּוֹנִים הַמִּקְבָּלִים חַיּוֹת מִמֶּנָּה, דְּהֵינּוּ - מה שהם
39 מקבלים חיות מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד
40 עצמה, אלא מן הָאֹרֶךְ אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא וּמִחֲכָמָתוֹ הַמְלִכָּשׁ

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (שה"ש נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך אר"ח זה מלמע' כו". 5. ר"ה ח, א. 6. תהלים לו, י. 7. בראשית ב, כא. 8. ר"ה לא, א.

יום שני ט"ז אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 240, וז"ש תמיד עיני... עד עמ' קבא, וד"ל:

והסתלקות, שיוירד – אחרי התקיעות, אור חדש עליון יותר
שלא היה מאיר עדיו מימי עולם אור עליון כזה, והוא
מתלבש ומסתתר ב"ארץ החיים" שלמלכות – ב"מלכות" של
עולם ה"אצילות", מקור כל העולמות והנבראים, ושלמלכות, –
בארץ ישראל, ההשפעה

בעולם זה עוברת דרך
ארץ ישראל, בתחילה
באה החיות בארץ ישראל,
ומארץ ישראל היא
נמשכת בכל העולם,
להחיות את כל
העולמות כל משך שנה
זו. אך גלוי מהסתתר
הזה, – אור זה נהיה
מוסתר בארץ החיים
שלמעלה ושלמטה, וכדי
שאר זה יתגלה וישפיע
שפע חיות בעולמות
ובנבראים, הרי זה תלוי
במעשה התחתונים
וזכותם ותשובתם
בעשרת ימי תשובה, –
כפי מדת הזכות שזכו,
והתשובה שעשו במשך

עשרת ימי התשובה, באותה מדה מתגלה האור החדש והנעלה
יותר שנמשך בראש השנה, ונר' למבין:
לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלקי של "הכמה" ד"אצילות" המאיר
בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור
נעלה יותר. על דרך זה הצדקה של ארץ ישראל צריכה להיות באופן כזה,
שבכל שנה תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיום האגרת יוצא, שהדבר
נוגע גם להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי כדי
שיתגלה יותר ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה לארץ ישראל יותר
ויותר.

וזהו שכתוב: "תמיד עיני ה' אלהיך בה", ש"העינים" הם
בנויים להמשכת והארת אור החכמה, שלכן נקראו חכמים
"עיני העדה", – שכן בהם מאיר אור החכמה המצויין בכינוי
"עינים", ו"אורא דארץ ישראל מחכים"10. – האויר של ארץ
ישראל מחכים, מפני
ששם מאירה בחינת

ה"חכמה", הרי "תמיד עיני
ה' אלקיך" – שתמיד
מאירה שם בחינת
ה"חכמה". והארת
המשכה זו, אף שהיא
תמידית, אף-על-פי-כן
אינה בבחינה ומדרגה
אחת – ושוה, לבדה
מימי עולם, אלא שבכל
שנה ושנה הוא אור
חדש עליון, כי האור
שנתחדש והאיר בראש-
השנה זה, הוא מסתלק
בערב ראש-השנה
הבאה לשרשו. – כך
שהאור הנמשך שוב, הוא
אור חדש ונעלה יותר.
וזהו שכתוב: – ש"עיני ה'

אלקיך" בה "מרשית השנה ועד אחרית שנה" לבדה. – ולא
כתוב "לעולם ועד", כי ההמשכה הנמשכת בראש-השנה היא
רק לאותה שנה, ובערב ראש-השנה היא מסתלקת כדי שיימשך
אור חדש ונעלה יותר. ולכן כתיב – כתוב, "מרשית חסר א'
– שהיה צריך להיות כתוב "ראשית" (באל"ף אחרי הרי"ש) וכאן
כתוב בלי אל"ף – וטעמו של דבר על פי פנימיות, הוא: רומז על
הסתלקות האור שמסתלק בליל ראש-השנה עד אחר
התקיעות, – שאז פנימיות החיות של העולם היא בהסתלקות,
שכן אז "עליית המלכות", פנימיות ה"מלכות" עומדת בעליה

יום שלישי י"ז אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבא, טו להבין משל ומליצה... עד עמ' קבא, מהן.

מהעלם (להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג
בהם העולמות שלא התגלו והעולמות הגלויים.
בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבלתי-גבול של "אין סוף" וגם כוח הגבול
של "אין סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקודש"2: "אור אין-סוף הוא
שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול,
שם תאמר יש לו כח בבלתי בעל גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר

67 מו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר
העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת
החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי
ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"1: "אנת הוא דאפיקת עשר
תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא
אתגליין ועלמין דאתגליין" – אתה – "אור אין-סוף" – האצלת (הבאת

הַסְפִּירוֹת. – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים
 וחידותם" הוא מפסוק⁶, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי
 הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים
 בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם
 המליצה בה הוא מתבטא,
 הוא גם כן תורה, הוראה
 ולימוד (כמו למשל "ראה
 חיים עם האשה אשר
 אהבת⁷", שזה משל על
 חכמת התורה, אך גם
 פשט הדברים הוא תורה
 והוראה), ו"דברי חכמים
 וחידותם" הכוונה לתורה
 שבעל-פה: "דברי חכמים"
 הם גלויים, ו"חידות" הם
 דברים שמן ההכרח

אגרת הקדש

טו להבין משל ומליצה דברי חכמים

וחידותם בענין הספירות מודעת

וזאת בארץ מפי קדושי עליון נ"ע לקרב קצת אל
 השכל מאי דכתיב ומבשרי אחזה אלוה שהכוונה
 היא להבין קצת אלהותו יתברך מנפש המלוכשת
 בבשר האדם וע"פ מארו"ל ע"פ ברכי נפשי וגו' מה
 הקב"ה כו' אף הנשמה כו' וע"פ מאמר הזהר ע"פ
 ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח מתוכי נפח ואפי'

להודק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין
 ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי
 חכמים וחידותם. שכן, ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה
 בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. מודעת זאת –
 ידוע הדבר בארץ מפי קדושי עליון נשמתם-עז, לקרב
 קצת אל השכל מאי דכתיב: – מה שכתוב¹⁰: "ומבשרי
 אחזה אלוה", שחכמה – של הפסוק, היא להבין קצת
 אלהותו יתברך מנפש המלוכשת בבשר האדם, – כלומר,
 הנפש המחיה את הגוף, הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: שכן,
 במהות הנפש כלשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל בפני עצמה –
 אין כל הבנה כלל, ועל-פי מאמר רבותינו ז"ל¹¹ על פסוק¹²:
 "ברכי נפשי וגו'" – "מה הקדוש-ברוך-הוא כו', – מלא
 כל העולם, אף הנשמה כו'", – מלאה את כל הגוף,
 ורבותינו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם אצל
 הקב"ה כך הם בנשמה. הרי, כיוון שרבותינו ז"ל משווים את
 הנשמה, שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא,
 יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש
 ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון
 ואיך אכן אפשר להשוות ענינים של הנשמה אל הקדוש ברוך
 הוא? – יביא רבנו הזקן מהזהר, שהנשמה באה מפנימיות
 האלקות ויש בה ענינים מהספירות העליונות ומאלקות, לכן
 יכולים להבין מהנשמה ענינים באלקות, ובלשון רבנו הזקן:
 ועל-פי מאמר הזהר¹³ על פסוק¹⁴: "ויפח באפיו נשמת
 חיים" – "מאן דנפח, מתוכי נפח", – הנופח – נופח
 מפנימיותו, שלא כמו בדיבור, כשאחד מדבר, הרי הוא מוציא
 את ההבל החיצוני, אך הנופח – מוציא את פנימיות ההבל,
 וכאומרים הלשון "נפחיה" על הכנסת הנשמה בגוף, משמעה,
 שהנשמה באה מפנימיות האלקות, וכפי שרבנו הזקן מסביר

שלימותו ואין-סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין סוף" יש לו
 כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק
 ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין
 סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות,

מן ההכרח שתהיה ל"אור אין

סוף" את השלימות של כוח

ה"גבול".

שני כוחות אלה, כוח ה"בלי

גבול" וכוח ה"גבול", באים

ב"ספירות" באופן של בריאת

והנהגת העולמות: ה"אורות"

של הספירות, שהם פשוטים

בלי ציור והגבלה של

"חכמה" או "חסד", והם

בבחינת "אין סוף" – הם

ההתגלות של הכוח ה"בלי

גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות" וה"כלים" שיש להם ציור

פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול".

ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין סוף" שהוא ענין של אין-סוף וכלי

גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.

כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין

סוף", ש"איהו וחידוה חד איהו וגרמוהי חד"³, אור אין-סוף והאורות הם

דבר אחד, אור אין-סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת

העולמות – היא מ"אור אין סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול

ולא "אין סוף" וכלי גבול (כמו שזה ב"אור אין סוף" המהווה ומחיה

אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח

ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול.

ההתלבשות של "אור אין סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", ועל

דמות הכסא דמות כמראה אדם⁴, שכן "אדם" משמעו פרצוף של עשר

ספירות.

בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות

הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות.

ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות

והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה

ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה עשר הספירות, ועבודתו

של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פועלות" גם למעלה ב"ספירות"

של העולמות העליונים שמדן באות הספירות והכוחות של הנשמה.

הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר

ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה").

כפי שרבנו הזקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת

ה' וליראת ה' שהן יסוד ושושן לכל המצוות (כפי שמוכח גם

ב"לקוטי תורה"⁷), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה

מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.

"להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" בענין

3. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו. 5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשכית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט. 10. איוב יט, כו. 11. ברכות י, א. 12. תהלים קג, א. 13. הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד - בשם הזהר. 14. בראשית ב, ט.

32 ד"איהו וגרמוהי חד באצילות, - שהוא, "אור אין סוף" ברוך הוא, והכלים של ה"ספירות" - הם דבר אחד בעולם ה"אצילות", וכיוון שהספירות ד"אצילות" הן פנימיות הספירות של עולם ה"עשיה", הרי שבספירות של עולם ה"עשיה" מתלבש "אור אין סוף" ברוך הוא, ועל כן -

37 ולכן, גם בנשמת האדם - הבאה מהספירות, מאיר אור אין-סוף ברוך-הוא, מלבד וגנוז באור החכמה שבה, - שבנפש, להחיות את האדם. וממנה - מהנשמה, יוכל האדם להבין קצת בספירות העליונות, שכללן - כל

38 הספירות העליונות, מאירות בנשמתו הכלולה מהן. - שכן, הנשמה הרי באה מהספירות ויש בה עשרה כוחות כנגד עשר הספירות, לכן יכול האדם להבין באמצעותם בספירות העליונות. אלא, כשאומרים שבנשמה ישנם גם כן עשרה כוחות וספירות, מפני שהיא באה מעשר הספירות שלמעלה, ובה מאירות כל הספירות העליונות, ושכך סיבה שמהנפש יוכל האדם להבין בספירות שלמעלה - נדרש לציין, שלא יחשבו שישנו איזה ערך ודמיון ביניהם, שלספירות העליונות יש איזה דמיון לכוחות שבנשמה, ושלכוחות הנשמה יש איזה ערך שהוא לספירות העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין שום דמיון ושום ערך ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה "מרכבה" להקדוש ברוך הוא²⁰, אף-על-פי-כן אומרים עליה שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו הזקן:

1 זאת ב"אגרת התשובה"¹⁵, ואפלו נפש דעשיה - "עשיה" הוא העולם התחתון ביותר, ו"נפש" היא התחתונה בחמש המדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, היא באה מונוג - יחוד, ועיר-אנפין (מידות) ונוקבא (מלכות), דעשיה, - של עולם העשיה, מיוחד וזיווג ז"א

6 (מדות) ונוקבא (מלכות) של עולם ה"עשיה" באות הנפשות של עולם העשיה, והמחין שלהם - של ז"א ונוקבא ד"עשיה", שהם פחינה ונשמה ד"עיר-אנפין ונוקבא, - חיה" היא בחינה "חכמה", "החכמה" תחיה¹⁶, ו"נשמה" היא

17 בחינה "בינה", "נשמת שדי תבינם"¹⁷, כך, בנשמה שהיא רק במדרגה של נפש ד"עשיה" - ישנן כל הספירות, מ"ז"א - שש מדות, מ"נוקבא" - מלכות, מ"חכמה" ומ"בינה", שהן הן אחוריים - החיצוניות, דכלים דו"נ דאצילות, - שכן, הכלים של ז"נ של "אצילות" מאירים ב"עשיה", ומתלבשים בספירות של עולם ה"עשיה"¹⁸, הרי שהספירות של עולם ה"עשיה", הן החיצוניות והאחוריים של הכלים של ז"נ ד"אצילות", שהם - הכלים ד"אצילות", הם אלהות ממש, שבתוכם - בכלים ד"אצילות" מאיר אור אין-סוף ברוך-הוא המלבד וגנוז בחכמה דאצילות, - כפי שאומר בהגה"ה שבפרק ל"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא", טעמו של דבר, מדוע "אור אין סוף" שורה ב"חכמה" דוקא; הרי, "אור אין סוף" שב"חכמה", מאיר בכל הספירות שבעולם ה"אצילות", "אבא עילאה מקנא באצילות"¹⁹, חכמה עליונה מקנא באצילות, והרי שבכלים של הספירות שבעולם ה"אצילות" מאיר "אור אין סוף" ברוך הוא,

יום רביעי י"ח אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבא, אך צריך להקדים... עד עמ' קבב, במשל ומליצה:

63 אך צריך להקדים, מה ששמעתי ממורי עליו-השלוש - אברהם אבינו, מדת "אהבה רבה", (נפש אחר: שבה הית) הרב המגיד ממזריטש, על פסוק²¹: "ואנכי עפר ואפר",

64 ששמר אברהם אבינו עליו-השלוש על הארת נשמתו על הארת נשמתו המאירה בגופו¹⁰ מאור חסד עליו, - 11 ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדתו מדת אהבה רבה (נ"א שבה ה') שהיה אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה 12 הנשמה בגופו של אברהם 13 האירה 14 אבינו, והיא מדתו - של 72

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה

73 ד"אצילות", אהבה גדולה ועליונה פלגה, עד שנעשה "מרכבה" להקדוש-ברוך-הוא. כלומר, אברהם אבינו היה

אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה, שמדת החסד של
אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד שלמעלה – זאת,
כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וְלֹאֵה אָמַר: – ולכן אמר
אברהם אבינו: "וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפֶר", דְּכַמּוֹ שֶׁהָאֶפֶר הוּא

מֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל

הָעֵץ הַנִּשְׁרָף, שֶׁ – העץ

לפני שנשרף, הִיָּה מְרַכֵּב

מִד' יְסוּדוֹת: אֵשׁ רוּחַ

מִיָּם עֹפֵר, – כל דבר הרי

מורכב מארבעה יסודות

אלה²², וְג' יְסוּדוֹת: אֵשׁ

מִיָּם רוּחַ – חֲלָפּוֹ וְהִלְכּוֹ

לָהֶם וְכָלּוֹ בְּעֵשֶׁן

הַמִּתְהַנֵּה מֵהֶרְכֵּבָתוֹ

בְּנִדְעָה, – העשן יש בו

משלשה יסודות אלה,

אש, רוח, מים, שהיו

בהרכבתו של העץ, וְיִסוּד

הַד' שֶׁהִיָּה בְּעֵץ, שֶׁהוּא

הָעֹפֵר שָׁבוֹ – הוא אינו

עולה עם העשן, אלא

הַיּוֹרֵד לְמִטָּה וְאֵין הָאֵשׁ

שׁוֹלֶפֶת בּוֹ, הוּא הַנִּשְׁאָר

בְּיָמִים, וְהוּא הָאֶפֶר. – מה

שנשאר מיסוד העפר

שבעץ. הרי, שהאפר הוא

מהות העץ, שלפני זה היה

עץ וכעת הוא אפר. כך,

יאמר רבנו הזקן להלן,

שגם קודם כשהעץ היה

עץ, היה עיקר מהות העץ – העפר, שכעת הוא אפר. וְהִנֵּה, כָּל

מֵהוּת הָעֵץ וּמִמַּשּׁוֹ – שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למששו,

שזה הרי לא מהאש, או הרוח או המים שבו, וְחִמְרֵי וְצוּרֵי

בְּאֶרֶץ וְרוּחַ וְעֵבִי שֶׁהִיָּה נִרְאָה לְעֵין כְּדֵם שֶׁנִּשְׁרַף – עֲקָרֵי

הָיָה מִיִּסוּד הָעֹפֵר שָׁבוֹ, – שבעץ, רַק שֶׁאֵשׁ מִיָּם רוּחַ בְּלוּלִים

בּוֹ, – שהעץ כולל בתוכו גם מהיִסודות אש, מים ורוח, אך

העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרוחב

והעובי של העץ, כִּי הָעֹפֵר – יסוד העפר שבו, הוּא חֲמִרֵי יוֹתֵר

מִכָּלֵן, – מאשר שאר שלשת היסודות, וְיֵשׁ לוֹ אֶרֶץ וְרוּחַ

וְעֵבִי, מִחֲשָׁאֵין כֵּן פֶּאֶשׁ וְרוּחַ, – שאין בהם אורך רוחב ועובי,

וְגַם הַמִּיָּם – למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, ואורך ורוחב

ועובי, אֵךְ הֵם מְעַט מְוַעֵיר – במדה מעוטה ביותר, בְּעֵץ, וְכָל

אֶרֶץ וְרוּחַ וְעֵבִי – של העץ, "הַכֹּל הִיָּה מִן הָעֹפֵר וְהַכֹּל

שֶׁבְּאֵל הָעֹפֵר", שֶׁהוּא הָאֶפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שֶׁנִּפְרְדּוּ מִמֶּנּוּ

אֵשׁ מִיָּם רוּחַ. – והאפר שנשאר הוא העפר שהיה קודם עיקר

מהות העץ. וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁהָאֶפֶר אֵין לוֹ דְּמִיּוֹן וְעֲרֵךְ אֶל מֵהוּת

1 בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה",

2 שהוא למעלה מביטול העבד לאדונו. שכן, העבד למרות שהוא

3 בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את

4 רצונו בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב

5 באופן שאין למרכבה שום

6 רצון עצמי, ובאופן כזה

7 היה ביטולו של אברהם

8 אבינו להקדוש ברוך הוא.

9 וְסִלְקָא דְּעֲתִידָא אִמִּינָא, –

10 והיה עולה על הדעת

11 לומר, שֶׁבְּחִינַת הָסֵד

12 וְהַהֲבָה שְׁלִמְעָלָה

13 בְּסִפְרֵי הָעֲלִיּוֹנוֹת הִיא

14 מְעִין וְסוּג מֵהוּת מִדַּת

15 "אֶהָבָה רַבָּה" שֶׁל

16 אֲבִרְהָם אֲבִינוּ עֲלִיָּד

17 הַשָּׁלוֹם, רַק שֶׁהִיא –

18 החסד והאהבה שלמעלה,

19 הֵן גְּדוּלָּה – בכמות,

20 וְנִפְלְאוּת – באיכות,

21 מִמֶּנָּה – ממדתו של

22 אברהם אבינו, לְמַעַלָּה

23 מַעַלָּה עַד אֵין מִן

24 וְתַכְלִית, – אמנם גדולה

25 ונפלאה ממנה – אך על-

26 כל-פנים איזה דמיון יש

27 ביניהם, בְּנִדְעָה מִמִּדּוֹת

28 הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם

29 [נֶפֶשׁ אַחֵר: קִין] סוֹף

30 וְתַכְלִית מִצַּד עֲצָמָן, –

31 כשהושפעה מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ

32 וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה

33 עולמות ונבראים בעלי גבול. אך, מִצַּד עֲצָמָן, כפי שהמדות

34 העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית, כִּי

35 אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר וּמְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם – בתוך

36 המדות העליונות, מִמַּשׁ, וְ"אִיתוֹ וְגִרְמוֹתֵי הַד'", – הוא, "אור

37 אין סוף" ומדותיו, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא

38 הרי גם המדות העליונות הן בבחינה של "אין סוף", מִחֲשָׁאֵין

39 בֵּן בְּנִשְׁמַת הָאָדָם הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּחִמְרָה, – בגוף שהוא חומרי,

40 שֶׁיֵּשׁ לְמִדּוֹתֵיהֶן קֵץ וְגִבּוּל, – הרי מובן במילא, שמדת החסד

41 שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד

42 ואהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו מלוכשת בגוף, אֲכָל

43 מִכָּל-מְקוֹם סִלְקָא דְּעֲתִידָא אִמִּינָא – היו יכולים לחשוב,

44 שֶׁמִּדּוֹתֵיהֶן – של נשמת אברהם אבינו, הֵן מְעִין וְסוּג מִדּוֹת

45 הָעֲלִיּוֹנוֹת. – קודם שלל רבנו הזקן מלמעלה למטה, שמדת

46 החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד והאהבה של אברהם

הַעֲפָר שֶׁנַּעֲשֶׂה אֲפֶר אֶל מְהוּתוֹ וְאִיכוּתוֹ בְּשִׁחָה עֵץ נֶחֱמָד
לְמִרְאָה וְטוֹב לְמַאֲכָל²³ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, – שאין הרי שום ערך
ושום דמיון בין האפר לבין העץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין
מדת האהבה של אברהם אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של

"אצילות", ויותר מזה,
לְהַבְדִּיל בְּאֵלֶּפִים
הַבְּדִלּוֹת, – בין האפר
והעץ הגשמי לגבי
רוחניות מדות האהבה של
אברהם אבינו וחסד
ד"אצילות", רק שְׁדַּבְּרָה
תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם
בְּמִשְׁלַל וּמִלִּצָּה: – לכן
קוראים למידת החסד
והאהבה של אברהם
אבינו על שם החסד
והאהבה של "אצילות".
כך יובן גם במכל-שכן,
שהמדות הכוחות וספירות
הנשמה של יהודי למטה,
אין להם שום ערך ושום

דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת, כיוון שהם
באים מזהן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי
להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה
תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

הַעֵץ הַגָּדוֹל בְּאֶרֶץ וְרֹחַב וְעֵבִי קִדְּם שֶׁנִּשְׁרַף, לֹא בְּכַמּוּתוֹ
וְלֹא בְּאִיכוּתוֹ, – אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות
העץ ולא לאיכותו ולחשיבותו, אף שֶׁהוּא [הוא] מְהוּתוֹ
וְעֶצְמוּתוֹ – העץ הוא מהותו ועצמותו של האפר, וּמִקְּמָנוּ –

ממהעץ, נִתְּהוּה – האפר;
כִּךְ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל אֲמַר
אֲבִרָהּם אֲבִינוּ עַל־יֶדֶי
הַשְּׁלוֹם עַל מִדָּתוֹ, מִדָּת
הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה הַמְּאִירָה
בּוֹ וּמִלִּבְשֶׁת בְּגוּפוֹ, דָּאף
שֶׁהִיא [היא] מִדָּת
הָאֱהָבָה וְחֶסֶד הָעֲלִיוֹן
שֶׁבְּאֲצִילוֹת הַמְּאִיר
בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיָּתָה
מִרְכָּבָה עַל־יוֹנָה, אֶף־עַל־
פִּי־בֶן בְּרָדְתָּה לְמִטָּה
לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ – שזה
הרי, עַל־יְדֵי הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
הָעוֹלָמוֹת מְפֻדְּרָנָה
לְמִדְּרָגָה עַל־יְדֵי
צִמְצוּמִים רַבִּים – יוֹרֵד
הרי האור של מדת החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות
מדריגות רבות ומצטמצם על ידי צמצומים רבים – הרי אז, אֵין
דְּמִיוֹן וְעֶרֶךְ מְהוּת אֲוֵר הָאֱהָבָה הַמְּאִיר בּוֹ אֶל מְהוּת אֲוֵר
אֱהָבָה וְחֶסֶד עַל־יֶדֶי שֶׁבְּאֲצִילוֹת, אֵלָּא בְּעֶרֶךְ וְדְמִיוֹן מְהוּת

יום חמישי י"ט אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבב, והנה כללות הי"ם... עד עמ' קכג, מדרותיהם.

בלי הגבלה, וגם אל מי שמשפיעים הוא בלי הגבלה, ההשפעה
היא לכל, ומדת הַגְּבוּרָה לְצִמְצוּם מְלַחֲשִׁיעַ בְּלִי־כָּה, –
כלומר, שההשפעה, היא בהגבלה, עד כמה להשפיע, או שֶׁלֹּא
לְהַשְׁפִּיעַ [נֶסֶח אחר: כָּל עֶקֶר] כָּלֵל, – כלומר, שלמקבלים
מסויימים לא תהיה

ההשפעה כלל, או כפי
שכתוב בחצאי הריבוע:
"כל עיקר", לא להתחיל
להשפיע להם כלל, וכל
זה בא מצד ה"גבורה"
שהיא מדת הדין
והצמצום, וּמִדָּת
הַרְחִיבִים לְרַחֵם עַל מִי
שֶׁשִּׁיךְ לְשׁוֹן²⁴ רַחֲמָנוֹת
עַלָּיו, – שלמרות שאין
הוא ראוי שישפיעו לו, אך

מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו ולהשפיע לו, וְהִיא – מדת

וְהִנֵּה, בְּלִלּוֹת הַעֲשֵׂר סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נוֹדַע לְכָל
[בְּדֶרֶךְ כָּלֵל. בכתב־יד ליחא], שֶׁהַמְּדוּת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כָּלֵל
לְז' מְדוּת, וְכָל פְּרָטִי הַמְּדוּת שֶׁבְּאָדָם – נְטִיּוֹתֵי הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל
הָאָדָם, אִם הֵן נְטִיּוֹת חַיּוּבִיּוֹת, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אֵלֵיהֶן, או נְטִיּוֹת

שְׁלִילִיּוֹת, שֶׁהוּא עוֹמֵד
בְּנִפְרֵד מִזֶּה, בְּאֵיִת מְאֻחָה
מִז' מְדוּת אֵלוֹ, שֶׁהֵן –
שֶׁבַע הַמְּדוּת, שֶׁרֶשׁ כָּל
הַמְּדוּת וּבְלִלּוֹתָן, –
שורש כל המדות והנשיות
בָּאָדָם, הֵם שֶׁבַע מְדוּת
אֵלוֹ, וּבִהֵן יֵשֶׁנָּם כָּל
הַפְּרָטִים בְּאֹפֶן כָּלְלִי, לִפְנֵי
שֶׁהֵם בָּאִים בְּפְרָטִים שֶׁל
נְטִיּוֹת פְּרָטִיּוֹת, שֶׁהֵן: –
שֶׁבַע הַמְּדוּת הֵן: מִדָּת
הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלִי גְבוּל, – כלומר, גם עצם ההשפעה היא

אגרת הקדש

וְהִנֵּה כִּלְלוֹת הַי"ם שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נוֹדַע לְכָל [בְּדֶרֶךְ
כָּלֵל. ככ" ליחא] שֶׁהַמְּדוּת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כָּלֵל
לְז' מְדוּת וְכָל פְּרָטִי הַמְּדוּת שֶׁבְּאָדָם בָּאוֹת מֵאֶחָת
מִז' מְדוּת אֵלוֹ שֶׁהֵן שׁוֹרֵשׁ כָּל הַמְּדוּת וּכְלִלּוֹתָן שֶׁהֵן
מִדָּת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלִי גְבוּל וּמִדָּת הַגְּבוּרָה לְצִמְצוּם
מִלְּהַשְׁפִּיעַ כ"כ או שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ [נ"א כָּל עֵיקֶר] כָּלֵל
וּמִדָּת הַרְחִיבִים לְרַחֵם עַל מִי שֶׁשִּׁיךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוֹת
עַלָּיו וְהִיא מִדָּה מְמוּצָעֶת בֵּין גְּבוּרָה לְחֶסֶד שֶׁהִיא
לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל גַּם לְמִי שֶׁלֹּא שִׁיךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוֹת עַלָּיו
גַּם עַצֵּם הַהִשְׁפָּעָה הִיא

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדוד"ד". 24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה.

את השכל, אלא הוא מוכרח מקודם להפריד את השכל
לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים מסוימים
של השכל, שיהיה קל לו לקבל, רק שצריך לסדר לו בסדר
וענין אחר, – משל, שהוא ענין שני, לא אותו ענין של השכל
והנמשל, דבר דבר על
אפניו, – כלומר, שאין
הוא מגלה לו שתי
הסברות שהן לחיוב
ולשלילה, אלא באופן
אחד – או את הסברא
הנוטה לזכות או הסברא
הנוטה לחיוב, או להכשיר
או לפסול וכדומה, וכל
זאת כדי שיוכל לקבל את
השכל, מעט מעט, – מן
השכל הוא משפיע לו,
ולא כל השכל. כלומר, גם
באורך השכל, בירידת
ובהורדת השכל, מן
ההכרח שיהיה צמצום
בהתאם לכוח הקליטה
של המקבל, וגם ברוחב
השכל, בפרטיו הרבים של
השכל, מן ההכרח שיהיה
צמצום, כדי שהמקבל
יוכל לקלוט אותם,
ובחינת עצמה זו –
המייצצת לו איך להשפיע

את השכל, נקראת "נצח" ו"הוד", שהן "כליות יועצות"; –
כשם שבגוף האדם יש לכליות (גם) תפקיד של עצמה (מייצץ), כך
גם בנפש, מדות "נצח" ו"הוד" הן הכליות המייצצות כיצד
להשפיע, וגם [נסח אחר: וחקן] – ברוחניות, "הרין ביעין", –
שני הביעין המבשלים הזרע, – כמו שבגשמיות, ביטול הזרע
הוא עלידי ה"תרין ביעין", כך ברוחניות, בדבר השפעה, זה
עלידי המדות "נצח" ו"הוד", שהיא הטפה הנמשכת מהמח,
דהיני דבר חכמה ושכל הנמשך משכל האב, – המשפיע
שכל לבנו, שלא ימשך כמו שהוא שכל דק מאד במחו
ושכלו, רק ישתנה קצת מדקות שכלו ויתהווה שכל שאינו
דק כל-כך, כדי שיוכל הן לקבל במחו והבנתו, והוא
ממש, על דרך-משל, בטפה – של זרע, היורדת מהמח
שהיא דקה מאד [מאד], ונעשית גסה וחומרית ממש
בכליות ותרין ביעין. – זוהי הירידה וההגשמה שנעשה בשכל
המשפיע, שיהיה לפי ערך שכל המקבל. וגם "נצח" ו"הוד"
נקראים "שחקים" ו"רחים" ששחקים מן לצדיקים, – השם
של רקיע "שחקים" הוא על שם ששחקים מן לצדיקים²⁵, וזה

הרחמים, היא מדה ממצעת בין גבורה לחסד, שהיא – מדת
ה"חסד" היא להשפיע לכל, גם למי שלא שייך לשון רחמנות
עליו כלל, מפני שאינו חסר כלום ואינו שרוי בצער
כלל²⁶. – ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד והשפעה
בלי הגבלה, יוצא
להשפיע גם לכוה. אך,
מצד מדת ה"רחמים" שיש
בה גם התכללות של
גבורה, קיימת הגבלה
שלא להשפיע לאחד כזה,
ולעומת זה מי שרחמנות
עליו, הרי למרות שאין
הוא ראוי, נדרש מצד
רחמנות להשפיע לו. ולפי
שהיא – מדת ה"רחמים",
היא מדה ממצעת – שיש
בה גם "חסד" וגם
גבורה, נקראת
"תפארת", כמו בגדי
תפארת, על דרך-משל,
שהוא בגד צבוע בגונים
הרבה מערכים [בו]
בכתב-יד [ליתא] בדרך
שהוא תפארת ונוי,
מה שאין-כן בגד
הצבוע בגון אחד – לא
שייך בו לשון תפארת. –
שכן, "תפארת" היא רק
התכללות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה
התכללות של חסד וגבורה – היא נקראת בשם "תפארת". ואחר
כך, – אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שהתעוררות
היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת
ה"רחמים", בבוא ההשפעה לידי מעשה, דהינו בשעת
ההשפעה ממש²⁷ – כלומר, לא כשהוא לומד את הענין
לעצמו, אלא – בהכנה להשפיע אותו ענין ממש לאחר מכן,
צריך להתניעין – ולהתבונן, איך להשפיע, בדרך שיוכל
המקבל לקבל ההשפעה²⁸, בגון שרוצה להשפיע דבר
חכמה ללמד לבנו, – שלאב יש חשק גדול להשפיע לבן מה
שיותר, אם יאמרנה לו בלה כמו שהיא בשכלו – לא יוכל
הבן להבין ולקבל, – גם מפני שהשכל כפי שהוא אצל האב
(המשפיע) עדין מדי מכדי שהבן יוכל להבינו ולקלטו – אלא
הוא מוכרח קודם להלביש את השכל בענין אחר לא כלי-כך
עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני שכל העשירות
של השכל על כל פרטיו וסברא הנוטה לצד אחד וסברא הנוטה
לצד השני – הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן (המקבל) לקבל

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ – דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו".
26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתי סייג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן".
27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה – מל' ויסוד כדלקמן".
28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף השיח"ה"א, מחגיגה יב,

45 אין ענין דומה שיוכלל בכלל של בחינת "הוד" – כפי שהדבר
46 ב"נצח", ענין הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים
47 "גם בכלל בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח"
48 בכלל – לא פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת
49 "הוד", ששתיהן הן

50 "כליות יועצות", ו"תרין
51 ביעין", ו"שחקים
52 ששוחקים מן", אלא ענין
53 ה"נצח" בכלל – כללות
54 ענין ה"נצח", ושעל כך
55 הוא אומר שזה ענין
56 הנצחון, כשלומדים באופן
57 כזה, חסר כאן הביאור:
58 מהו ה"כלל" של ענין
59 ומדת "הוד" – וזהו
60 הכוונה ב"חסר". להלן
61 יסביר רבנו הזקן בחינת
62 ה"יסוד". ובחינת "יסוד"
63 היא, על דרך-משל,
64 ההתקשרות שמקשר
65 האב שכלו בשכל בנו
66 בשעת למודו עמו
67 באהבה ורצון, שרוצה
68 שיבין בנו; – שמצד
69 הרצון ישנה ההתקשרות,
70 ההתמסרות וההתקשרות

71 של שכל האב (המשפיע) עם שכל הבן (המקבל), ובלי עדיין זה,
72 – בלי ההתקשרות של מדת ה"יסוד", גם אם היה הבן שומע
73 דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומר
74 לעצמו] (בכתב-יד קודש אדמו"ר בעל צמח-צדק נשמתי-עדן,
75 בדרוש "כי ידעתי" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא
76 תיבות אלו] – לא היה מבין בלי-כך כמו עכשו, שאביו
77 מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פנים אל פנים³⁰ באהבה
78 וחשק, שחושק מאד שיבין בנו, – שזה לא רק רצון, מה
79 שהוא רוצה שהבן יבין, אלא חשק ורצון, רצון שכלול בו תענוג
80 (שזה ענין "יסוד", סוג כזה של התקשרות). אחרי המלים
81 "שמדבר בעדו ולומד לעצמו", כתוב באותיות קטנות: בכתב-יד
82 קודש אדמו"ר בעל "צמח צדק" (בדרוש כי ידעתי סעיף י"ג³¹
83 שהועתק שם לשון זה) ליתא – אין – תיבות אלו] – שכן, לא
84 זו בלבד שאינו דומה כשלומד אותו ענין לעצמו לשלומד
85 אותו עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי
86 התקשרות וכו' – אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע
87 לבנו בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת
88 הבן. וכל מה שחשק ונתענוג גדול³² – כך ההשפעה

1 ענין נוסף ב"נצח" ו"הוד" שהן מחלקות את השכל לחלקים
2 רבים. ובלשון רבנו הזקן: כמו המוחן [המים] ברחים, על
3 דרך-משל, שמפרר החמים לחלקים דקים מאד – כך צריך
4 האב להקטין השכל ודבר חכמה שרוצה להשפיע לבנו,
5 ולחלקם לחלקים רבים,
6 ולומר לו מעט מעט –

7 מן השכל, במועצות
8 ודעת. – מה לומר לו ומה
9 לא לומר לו, ענין חלוקת
10 השכל וגילוי חלקים
11 מסויימים בלבד מהשכל,
12 הוא צמצום בעומק
13 השכל, נוסף על
14 הצמצומים האמורים
15 לעיל באורך ורחב
16 השכל, כך שבכל ששת
17 הקצוות של השכל, אורך,
18 רוחב ועומק – ישנה
19 ה"פעולה" של הכליות
20 היועצות של "נצח"
21 ו"הוד". וגם בכלל,
22 בחינת "נצח" הוא
23 לנצח ולעמד נגד כל
24 מונע ההשפעה והלמוד
25 מבנו מבית ומחוץ, –
26 גם דברים שהם פנימיים

27 ומונעים מלהשפיע לו ומללמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות
28 חיצוניות, מבית – תינו להתחזק נגד מדת הנבונה
29 והצמצום שבאב עצמו, שהיא מעוררת דינים ברצונו על
30 בנו, לומר שאינו ראוי לכך עדן – להשפיע לו חכמה
31 עמוקה ושכל עמוק זה – אלא עליו להתחזק כנגד זה –
32 ולהשפיע לו. זו משמעות "נצח" לגבי המניעות מבית, להשתלט
33 על המניעות הפנימיות שבתוכו הוא. (בכתב-יד נרשם: חסר).
34 – בכתב-יד הידיד שעיינו בהם כדי להשוות לאגרות הקודש
35 הנדפסות – כשהבינו "תניא" זה לדפוס²⁹ – נרשם "חסר".
36 ההסברה לכך היא: א) מניעות "מחוץ", מניעות חיצוניות, אין
37 רבנו הזקן מסביר. וכותב על כך הרבי שליט"א: שצריך עיון אם
38 המניעות מחוץ יותר פשוטות מאשר המניעות "מבית", ואדרבא
39 – "מבית" יותר פשוט. אלא – כותב הרבי שליט"א – הביאור
40 על המניעות "מחוץ" כלול במה שצוין כאן שחסר באגרת. (ב)
41 בהתאם למה שלמדנו הפירוש של "ובכלל בחינת נצח",
42 שבכלל ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על
43 המניעות והעיוכים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה
44 שרבנו הזקן אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד"

ב". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע – בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות – ועד "שחושק מאד". וגם – עפ"י דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת

וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)".

המדות שהן חיצוניות של הנפש. ומקור ושרש מדות אלו, 42
הפנימיות והחיצוניות, הוא מחכמה-בינה-דעת שבנפש, 43
כי לפי שכל האדם - כך הן מדותיו, - אם שכלו גדול 44
- מדותיו הן בעינים גדולים, ואם שכלו קטן - מדותיו הן 45

בעינים קטנים, כנראה 46

בחוש, שהקטן 47

שהחכמה-בינה-דעת - 48

השכל שלו הן בדיקות 49

קטנות - כך כל 50

מדותיו הן בדיקות 51

קטני הערך. - וכשהוא 52

גדל, שאז שכלו מתגדל 53

- מדותיו הן אז בעינים 54

גדולים יותר, וזם 55

בגדולים - במבוגרים 56

עצמם, תלוי הדבר גם 57

בקטנות וגדלות שכל 58

המבוגר, "לפי שכלו 59

יהלל איש", - "איש" 60

הוא תואר המדות, כפי 61

שכתוב³³: "כאיש 62

גבורתו", הרי שבח 63

והילול המדות גם הם 64

בהתאם לשכל, כי לפי 65

רב חכמתו - כך הוא 66

רב אהבתו וחסדו. וכן 67

שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות, מקורן הוא 68

מחכמה-בינה-דעת שבו. והעיקר הוא הדעת שבו, - 69

העיקר בנוגע למדות, הוא ה"דעת" באדם, הנמשך מבחינת 70

החכמה-בינה שבו, - שלאחר שהוא תופס את השכל 71

בכוח החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את השכל 72

על כל פרטיו בכוח הבינה - הוא מתעמק בדעתו ומתקשר 73

עם המושכל - (הדבר שהוא מבין) להרגישו ולחושו בו, לא 74

רק להבינו אלא גם להרגישו, וזה העיקר של המדות, כנראה 75

בחוש, כי לפי שני דעות - של בחינת "דעת", בני אדם 76

זה מזה - כך הוא שני מדותיהם. - כפי מדת ה"בר 77

דעת" של האדם - כך הן מדותיו: אם הוא ברידת גדול 78

יותר - מדותיו גדולות וציבות יותר; אם אין הוא ברידת 79

גדול - מדותיו קטנות ובלתי יציבות. שכן, "דעת" היא הקיום 80

והחיות של המדות, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק שלישי של 81

החלק הראשון של ספר ה"תניא". 82

1 והלמוד גדול, שהבן יוכל לקבל יותר, והאב משפיע

2 יותר, - עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב

3 יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, כי על-ידי החשק והתענוג

4 מתרבה ומתגדל שכלו - של האב, בהרחבת הדעת

5 להשפיע וללמד לבנו

6 (ובמו) על-דרך-משל

7 בגשמיות ממש, - 1

8 בבחינת ה"חסד" בזיווג 2

9 גשמי, רבוי הדע הוא 3

10 מרב החשק והתענוג, 4

11 ועל-ידי זה ממש, 5

12 הרבה מהמת, - ממש 6

13 באה טיפת הזרע, ולכן 7

14 המשילו חכמי האמת 8

15 לזיווג גשמי, - שכן, 9

16 בהשפעת השכל ישנם 10

17 עינים כמו שהם 11

18 בהשפעה של משפיע 12

19 למקבל בזיווג גשמי, כמו 13

20 שיתבאר. - על כל 14

21 פנים, ענינה של בחינת 15

22 ה"חסד" - הוא 16

23 ההתקשרות בחשק 17

24 ותענוג מהמשפיע אל 18

25 המקבל³³. 19

26 והנה, מדות אלו -

27 שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הן בחינות חיצוניות -

28 המדות החיצוניות, שבנפש, ובתוכן מלבשות מדות

29 פנימיות, - מדות שהן יותר נפשיות, והן הסיבות למדות

30 החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שהן - המדות

31 הפנימיות, הן בחינות אהבה ויראה כו'. דהיינו, על

32 דרך-משל, באב המשפיע לבנו מחמת אהבתו, - הרי

33 פנימיות מדת החסד וההשפעה היא האהבה, ומדת ה"חסד"

34 היא חיצוניות בלבד לגבי האהבה, ומונע השפעתו מפרדו

35 ויראתו, שלא יבא לידי מכשול חס-ושלום. - הרי

36 שהפחד והיראה הם הפנימיות של מדת ה"גבורה", שענינה

37 שלא להשפיע או למעט בהשפעה, וכשם ששאר המדות הן

38 ענפים מאהבה ומיראה (כפי שאומר בפרק השלישי של

39 החלק הראשון של ספר ה"תניא") - הרי כפי שהדבר באהבה

40 וביראה, שהן הפנימיות של מדות "חסד" ו"גבורה", כך הדבר

41 גם בענפיהן, בשאר המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי

33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בבי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בכוח ההשפעה לידי מעשה - שמזה מוכן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל)". 34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא.

יום שישי כ' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' 246, באימה וביראה.

אגרת הקדש

והנה כ"ז הוא

רק עד"מ לבד כי כ"ז הוא בנפש השכלית התחתונה שבאדם הבאה מקליפת נוגה אך באמת לאמיתו בנפש העליונה האלהית שהיא חלק אלוה ממעל כל המדות פנימיות וחיצוניות הן לה' לבדו כי מחמת אהבת ה' ומרוב חפצו לדבקה בו הוא חפץ חסד כדי לדבוק במדותיו כמארו"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק במדותיו וכן במדת הגבורה להפרע מן הרשעים ולענשם בעונשי התורה וכן להתגבר על יצרו ולקדש א"ע כמותר לו ולעשות גדר וסייג לתורה מפני פחד ה' ויראתו פן יבא לידי חטא ח"ו וכן לפאר את ה' ותורתו בכל מיני פאר ולדבקה בשבחיו בכל בחי' נפשו דחינו בהתבוננות שכלו ומחשבתו גם בדיבורו וכן לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' ומלדבקה בו ונגד כל מונע מלהיות כבוד ה' מלא את כל הארץ כמלחמות ה' אשר נלחם דהע"ה וכן להשתחוות ולהודות לה' אשר מחיה ומהוה את הכל והכל בטל במציאות אצלו וכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס ממש ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה אעפ"כ מודים אנחנו בהודאה אמיתית בדיבור, לא תהיה דיבור

45 "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור³⁷,
46 ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים לענינים של תורה
47 - כדי שלא יעבור חסוֹשֶׁלֹם על אף חטא. הרי, שה"יראה",
48 שהיא המדה הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה
49 החיצונית, היא גם כן
50 בענינים של הקב"ה -
51 ענינים של תורה ומצוות.
52 וכן - במדת ה"תפארת",
53 לפאר את ה' ותורתו
54 בכל מיני פאר, - כמו
55 ספר תורה הדור, תפילין
56 יפות, וכדומה, שזו מדת
57 ה"תפארת", מלשון יופי,
58 ולדבקה בשבחיו -
59 במתן שבח להקב"ה, בכל
60 בחינות נפשו, - שזה
61 "תפארת", מלשון "לפאר"
62 ולשבח, דחינו
63 בהתבוננות שכלו
64 ומחשבתו - שמה שהוא
65 מפאר ומשבח את
66 הקב"ה, יהיה מתוך
67 התבוננות עמוקה של
68 שכלו ושל מחשבתו
69 בגדלות הקב"ה, גם
70 בדיבורו. - שאמירתו
71 שבחיו של הקב"ה
72 בפה בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל
73 מחשבה. כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות - מדת
74 ה"תפארת" - ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה
75 זוטא"³⁸ - הרי זה גם כן בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל
76 בחינות הנפש השייכות בענין השבחים, והן, שכל ומחשבה
77 ודיבור. וכן - במדת ה"נצח", לעמד בנצחון נגד כל מונע
78 מעבודת ה' ומלדבקה בו, ונגד כל מונע מלהיות כבוד
79 ה' מלא - ובהתגלות, את כל הארץ, כמלחמות ה' אשר
80 נלחם דוד המלך עליוֹשֶׁלֹם. - שענין המלחמות
81 והנצחונות בא מצד מדת ה"נצח" של הנפש האלקית, וכן -
82 במדת ה"הוד", להשתחוות ולהודות לה', - בבחינה של
83 הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, אשר
84 מתיה ומתוה את הכל, והכל בטל במציאות אצלו, וכלא
85 קמיה - הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, בלא חשיב, - נחשב
86 לכלום, וכאין ואפס ממש. ואף שאין אנו משיגים איך
87 הוא הכל אפס ממש קמיה - לגביו. שכן, הקב"ה הרי ברא

1 וְהֵנָּה, כָּל זֶה - המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין
2 ההשפעה, הוא רק על־דֶרֶךְ־מִשָּׁל לְבַד, - אין זה ענין
3 האמיתי של "ספירות" בנפש, כי כל זה הוא בנפש השכלית
4 הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאֲדָם, הַנִּבְּאָה מִקְלֶפֶת נִגְה. - נפש זו היא
5 "תחתונה" שנמשכת
6 לענינים (ארציים)
7 תחתונים, ואף ענין השכל
8 שבנפש זו הוא בענינים
9 תחתונים, בענינים של
10 "יש" ו"מציאות", להבין
11 את מציאותם וכדומה.
12 שכן, כיוון שזו נפש של
13 קליפה, הרי למרות שזו
14 קליפת "נוגה" יש בה גם
15 טוב, בכל זאת היא קשורה
16 ב"יש" ו"מציאות"
17 ובענינים תחתונים, אך
18 בְּאִמֶּת לְאִמֶּתוֹ, -
19 לאמיתת ענין הספירות
20 בנפש האדם, שזה -
21 בנפש הַעֲלִיּוֹנָה
22 הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא "חֵלֶק
23 אֱלֹהִים מִמַּעַל", - כמוסבר
24 בפרק שני של החלק
25 הראשון של ספר ה"תניא"
26 הענין של "חלק אלקה
27 ממעל", שנפש זו היא נפש
28 עליונה השקועה בענינים
29 נעלים, בענינים של אלקות, כל המדות, פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת,
30 הֵן לְה' לְבַדוֹ. - גם ה"חסד" שהוא מדה חיצונית וגם האהבה
31 שהיא פנימית חסד - הם שניהם להקדוש ברוך הוא לבדו, כי
32 מִחֲמַת אֲהֶבֶת ה' וּמִרֵּב חֶפְצוֹ לְדַבֵּק בּוֹ, הוא חֶפֶץ -
33 ברצון פנימי לעשות חסד כדי לדבך בְּמִדּוֹתָיו, - של הקדוש
34 ברוך הוא, כְּמֵאמֶר רַ"ל עַל פְּסוּק³⁶: "וּלְדַבֵּק בּוֹ" - "הַדִּבֵּק
35 בְּמִדּוֹתָיו". - כיצד יכול אדם להתדבק בהקדוש ברוך הוא -
36 הרי זה על ידי שהוא מתדבק במדותיו, וכמו שהקב"ה הוא רחום
37 - כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד - הרי זה המניע
38 הפנימי הטמון ברצונו לעשות חסד - וזאת כדי להתדבק
39 בהקב"ה. וכן בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה, - חיצוניות היראה - היא גם כן
40 רק בענינים של אלקות, לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים וּלְעֲנֹשָׁם בְּעֲנָשֵׁי
41 הַתּוֹרָה, - שזה ענין של "גבורה", וכן להתגבר על יצרו,
42 וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ - להיבדל, כְּמִתֵּר לוֹ, וּלְעֲשׂוֹת גְּדֵר וְסִיג
43 לַתּוֹרָה - כל זה הוא מִפְּנֵי פֶחַד ה' וִירְאָתוֹ, פֶּן יָבֹא לִידֵי
44 חֲמָא חֲסִידֵשֶׁלֹם. - שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה

- 1 הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" – גם מצד הכוח האלקי
2 המהווה והבורא, אֶת־עַל־פִּי־כֶן, מוֹדִים אֲנַחְנוּ בְּהוֹרָאָה
3 אֱמִתִּית – הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, שְׁכֵן
4 הוּא בְּאֵמֶת לְאֵמָתוֹ. – שהאמת האמיתית היא כמו "דעת
5 עליון", שהכל הוא כ"לא
6 ממש" ובטל במציאות
7 לגבי הקב"ה, שלא כפי
8 שהוא ב"דעת תחתון"
9 שקיים "יש" אלא שה"יש"
10 בטל לאלקות³, זה בא
11 מצד מדת ה"הוד",
12 ההודאה והביטול לאמת
13 למרות שלא מבינים
14 אותה. וּבְכֵלָל זֶה – של
15 מדת ה"הוד", גַּם בֵּן,
16 לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל
17 הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ, וּבִירָאָה
18 וְלֹא לַהֲיוֹת כְּפּוֹי טוֹבָה
19 חֶסֶד וְשָׁלוֹם. – שאינו מכיר בטוב שעשו לו, אלא שיתן תודה
20 להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה אתנו, זה "הוד", מלשון
21 הודאה – להודות, וּבְכֵלָל זֶה, – של מדת ה"הוד", לְהוֹדוֹת
22 עַל כָּל שִׁבְחֵי וּמְדוּתָיו וּפְעֻלָּתָיו בְּאֲצִילוֹת וּבִרְאוֹת
23 עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, שֶׁהֵם מְשַׁבְּחִים עַד אֵין תְּכֵלֶת [נֶסֶח
24 אַחֵר: חֶקֶר], וְנֹאִים וְרֹאִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלֶּה, וְהוּא
- מִלְשׁוֹן "הוֹד וְהוֹדָר". וְכֵן בְּמִדַּת – יסוד, הנקראת "צִדִּיק
יְסוֹד עוֹלָם"⁴⁰, – שגם היא, כפי שהיא בנפש האלקית, היא
באלקות, כפי ועל־דרך שדובר לעיל, במשל, בענין ההשפעה,
ש"יסוד" הוא ענין ההתקשרות בחשק ותענוג להשפיע לבנו
(המקבל), כך יאמר רבנו
הזקן להלן בענין "יסוד",
התקשרות בחשק ובתענוג
באלקות, לְהִיוֹת נַפְשׁוֹ
קְשׁוּרָה בַּה' חַיִּי תַחִים,
– המחיה את החיים
עצמם, וּלְדַבְּקָה בּוֹ –
בהקדוש ברוך הוא,
בְּדִבְקָה וְחֲשִׁיקָה,
בְּחֶשֶׁק וְתַעֲנוּג נִפְלָא. –
שזה מצד מדת ה"יסוד",
ההתקשרות באלקות
בחשק ותענוג נפלא,
וּבְמִדַּת מַלְכוּת, – של
הנפש האלקית שהיא באלקות, לְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּתוֹ
וְעִבְדוּתוֹ עֲבֹדָת כָּל עֶבֶד לְאֹדוֹנוֹ בְּאִמָּה וּבִירָאָה. – כך
יעבוד את הקדוש ברוך הוא באימה וביראה מצד ה"קבלת"
עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים. רבנו הזקן הסביר
כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי שהן כולן
באלקות – בנפשו האלקית של יהודי.

אגרת הקדש

יום שבת קודש כ"א אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 246, ומקור ושורש כל... עד עמ' קכד, במקומו;

- 49 להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה־בינה
50 דעת – בנפש האלקית. וּמִקּוֹר וְשֹׁרֶשׁ כָּל הַמְּדוּת הֵן מִחֻכְמָה
51 בִּינָה־דַעַת, דְּחִינּוּ: הַחֻכְמָה הִיא מִקּוֹר הַשִּׁכְל הַמְּשִׁיג אֶת
52 ה' וְחֻכְמָתוֹ וְגִדְּלוֹתוֹ וּמְדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁמִּנְהֵיג וּמַחֲיָה בָּהֶן
53 כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
54 וְתַתְּחוֹנִים, – הרי המקור
55 של השכל המבין כל זאת
56 – הוא ספירת ה"חכמה"
57 שבנפשו האלקית של
58 יהודי, וְכִינָה הִיא – כוח
59 הַתְּבוּנָנוּת בְּהַשְׁגָּה זו –
60 של גדולת ה' ושל מדותיו,
61 בְּאֶרֶץ וְרוּחַב וְעֶמֶק
62 בִּינָתוֹ, – כפי שהוסבר
63 בלמדנו הפרק השלישי
64 של החלק הראשון של
65 ספר ה"תניא", שבשכל
66 ישנן ששה קצוות של אורך, רוחב ועומק: "אורך" – ירידת
67 השכל במשלים וכדומה, שיהיה מובן גם למי שאינו משיג את
- השכל העמוק כפי שהוא לפני הירידה; "רוחב" – רחבות
השכל בפרטים והסתעפויות רבות של השכל; "עומק" –
העמקות מה שיש בשכל, עומק לפנים מעומק, לְהִבִּין דְּבַר
מִתּוֹךְ דְּבָרֵי, וְלַהֲלִיד מִהַשְׁגָּה זו תּוֹלְדוּתִיהָ, שֶׁהֵן מְדוּת
אַחָדָה וְיִרְאָה – שהן
תולדות ההשגה, שעל ידי
הבנתו גדולת הקדוש"
ברוך־הוא, נולדת בו
אהבה להקב"ה או יראה
מהקב"ה, וְשְׂאֵרֵי מְדוּת
הַנּוֹלְדוֹת בְּנַפְשׁ
הָאֱלֹהִית, הַמְּשַׁכֵּל
וּמַתְּבַנְנֵת בְּגִדְּלוֹת ה',
כִּי "לְגִדְּלוֹתָ אֵין חֶקֶר",
וְיֵשׁ בְּחִינַת גִּדְּלוֹת ה',
שְׁעֵלִידֵי הַתְּבוּנָנוּת
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית בָּה –
תַּפֵּל עָלֶיהָ אִמָּתָה וְפַחַד שְׁחִיא יִרְאָה תִּתְּאָה, – יראה
תחתונה, שְׁחִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, וְיֵשׁ בְּחִינַת גִּדְּלוֹת ה'

אגרת הקדש

42 לְהַחְיֹתָן וּלְקַיְמָן. וַיֵּשׁ בְּחֵינַת דַּעַת הָעָלְיוֹן, - המדריגה
43 העליונה בבחינת "דעת" שֶׁהוּא בְּחֵינַת הַתְקַשְׁרוֹת וְחִבּוּר
44 מְקוֹר הַשְּׂכָל הַמְּשִׁיג עִמָּךְ הַמְּשִׁיג, שֶׁהוּא כְּנֻקָּה וְכִבְרֵק
45 הַמְּכַרֵּיק עַל שְׂכָלוֹ, - יִקְשֶׁר כָּל זֹאת שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה,
46 וַיָּבֵא עִמָּךְ הַמְּשִׁיג לִידֵי

הַכֵּנָה, כְּהִרְחֻבַת הַבְּאוּר
47 בְּאֶרֶץ וְרַחֲב, שֶׁהִיא
48 בְּחֵינַת בִּינָה, הַנִּקְרָאת
49 "רְחוּבוֹת הַנֶּהָר", כְּמוֹ
50 שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ⁴³: -
51 כְּלוּמֵר, זוֹ בְּחֵינַת ה'דעת'
52 הַמַּחְבֵּרֶת "חֲכֻמָּה"
53 ל"בינה", ש"חֲכֻמָּה" שֶׁהִיא
54 נְקוּדָה, וְכִבְרֵק הַמִּתְגַּלָּה
55 וְנִעְלָם מִיד, מַחְבֵּרֶת
56 בְּחֵינַת ה'דעת' שֶׁתּוֹבֵא
57 בַּהֲשָׁגָה שֶׁל "בינה" וְלֹא
58 בְּצוּרָה שֶׁל נְקוּדָה, אֲלֵא
59 בַּהֲתַפְשׁוּת וּבַהֲרַבָּה
60 פְּרִטִּים בַּהֲשָׁגָה, וּמִשְׁלִים
61 וְהַסְבִּירִים הַמּוֹרִידִים אֶת
62 הַשְּׂכָל לְמַטָּה יוֹתֵר - הִרִי
63 זֶה הַכּוּחַ וְהַבְּחִינָה שֶׁל
64 "דעת" הַמַּחְבֵּרֶת וּמִקְשֶׁרֶת
65 נְקוּדַת ה'חֲכֻמָּה" ל"בינה",
66 "חֲכֻמָּה" מְשׁוּלָה לְמַעַן

67 שֶׁהֵמֶם נוֹבְעִים מִמֶּנּוּ טִיפִּין טִיפִּין, ו"בינה" מְשׁוּלָה לְנֹהֵר
68 שֶׁהֵמֶם שׁוֹפְעִים בּוֹ בַּהֲתַפְשׁוּת וּבַהֲתַרְחֻבוֹת - וְהַכּוּנָה הִיא
69 שֶׁמִּמַּעֲיֵן הַחֲכֻמָּה יִבּוֹא לְנֹהֵר הַבִּינָה. וְאִילוֹ "דעת" תַּחְתּוֹן
70 מְקַשֵּׁר אֶת הַמוֹחִין לְמַדּוֹת, שֶׁמִּשְׂכָּל וּמַהֲשָׁגָה יִבּוֹא עֵנִין
71 הַמַּדּוֹת, וְהוּא מַעְנִיק לְמַדּוֹת חַיּוֹת וְקוּיִם. עַל־כָּל־פְּנֵים מוֹסֵבֵר
72 כֹּאן אֵיךְ כָּל עֶשֶׂרֶת הַכּוּחוֹת וְהַסְפִּירוֹת בְּנִפְשׁ הָאֱלֻקִּית הֵם
73 בְּעֵנִינֵי אֱלֻקוֹת, וְעַל־יָדֵים הִרִי "מְבַשְּׂרֵי אַחוּזָה אֱלֻקָּה", יְכוּלִים
74 לַהֲבִין בְּסִפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת.
75 הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹרִי שְׁלִיט"א לְאַגְרַת הַקּוּדֶשׁ סוֹף סִימָן ט"ו
76 לְכַאוּרָה כְּמָה עֵנִינִים (וּשְׁמוֹת) בְּחוּ"ב וְכֹאֵן מִדִּיק הַנִּל (דֶּרֶךְ,
77 רַחֲה"ג). וְיִל"פ דְּכֹאֵן עֶקְרוֹ ב' בְּנוּגַע לְמַדּוֹת (וּכְנ"ל דְּבִי הַמוֹחִין
78 מִתַּחֲלִיל: וּמְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ כָּל הַמַּדּוֹת כו') וְלִכְן גַּם בְּנוּגַע לְבִי ד"ע כֵּן
79 הוּא. וְעַפְשֵׁמִנִּית דְּדַעַת הוּא זֶזוּג ב' הִיסוּדוֹת דְּחוּ"ב כו' וְדֶרֶךְ
80 וְרַחֲה"ג הֵם ב' יִסוּדוֹת דְּחוּ"ב (רֹאה מֵאוּרָא בְּעֶרֶךְ דַּעַת, דֶּרֶךְ,
81 רַחֲה"ג וְש"ג).
82

1 שְׂמֻמָּנָה בָּאָה וְרֹאָה עֲלֶיהָ, - יִרְאָה עֲלֵיוֹנָה, יִרְאָה בְּשֵׁת,
2 - שְׁהוּא בּוֹשׁ מַגְדּוּלַת הַקֶּבֶד, וַיֵּשׁ בְּחֵינָה - בְּגִדּוּלַת ה',
3 שְׂמֻמָּנָה בָּאָה - בְּחֵינַת וּמִדְרִיגַת אֲהֻבָּה, הַנִּקְרָאת אֲהֻבָּה
4 רַבָּה, וַיֵּשׁ בְּחֵינָה - בְּגִדּוּלַת ה', שְׂמֻמָּנָה בָּאָה אֲהֻבָּה זִמְאָה.

5 - הַמִּדְרִיגָה הַקְּטָנָה יוֹתֵר
6 בְּאֲהֻבָּה; כָּל הָאִמּוֹר הוּא
7 בְּמַדּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
8 אֲהֻבָּה וְשֶׁל יִרְאָה -
9 הַבְּאוֹת מַחְכְּמָה־בִּינָה
10 דַּעַת, מַהֲבֵנָה וּמַהֲתַבּוֹנּוֹת
11 בְּגִדּוּלַת ה', וְכֵן בְּמַדּוֹת
12 הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁמֶן: הָסֵד
13 כו'. - ר"גְּבוּרָה וְכו' - הֵן
14 בְּאוֹת כּוֹלֵן מַחְכְּמָה־בִּינָה
15 דַּעַת, מַהֲתַבּוֹנּוֹת
16 בְּגִדּוּלַת ה', וְכֵן - בְּכָל
17 הַמַּדּוֹת, צָרִיךְ לְהִיטֵן
18 מְלָכֵשׁ בְּהֵן בְּחֵינַת
19 הָדַעַת, שֶׁהוּא בְּחֵינַת
20 הַתְקַשְׁרוֹת הַנִּפְשָׁה
21 הַתְקַשְׁרָה וְתַקְוָעָה
22 בְּהֲשָׁגָה זוֹ שְׂמֻמָּנָה
23 אִיזָה עֵנִין מְגֻלָּת ה',
24 שְׂמֻמָּנָה נִלְוָה בָּהּ -
25 בְּנִפְשׁ, אִיזָה מְדָה
26 מִתְּמַדּוֹת, - הִרִי בִשְׁעָה

27 שֶׁנִּפְשׁ מְבִינָה אֶת הָעֵנִין, נִדְרֵשׁ שִׁיחִיה כּוֹחַ ה'דעת', שִׁיחִיה
28 קְשׁוֹר וְנִתּוֹן בְּעֵנִין שֶׁהוּא מְשִׁיג, כִּי בְּהֶסֶח הָדַעַת כְּרִנָּה
29 מִהֲשָׁגָה זוֹ - מִסְתַּלְקֶת גַּם בֵּן הַמְּדָה הַנִּלְוָה מִמֶּנָּה,
30 מִתְּגַלִּי - שֶׁהִיטָה לְפָנֶי זֶה בְּגִלּוֹי, בְּנִפְשׁ אֶל הָהָעֵלֶם, -
31 שֶׁנִּפְשׁ הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל הָעֵלֶם, לְהִיטֵן בָּהּ - רַק בְּכָח וְלֹא
32 בְּפִעֻלָּה. - שֶׁרַק בְּכּוּחַ יֵשׁ לוֹ הָאֲהֻבָּה אוֹ הִירָאָה, אֲבָל בְּפִעֻלָּה
33 וּבִגְלִי אֵין לוֹ אוֹתָהּ מַדָּה. מִי מְבִיא שֶׁהָאֲהֻבָּה אוֹ הִירָאָה תִּהְיֶה
34 בְּפִעֻלָּה - הִרִי זֶה כּוֹחַ ה'דעת'. שֶׁכֵּן, עַל יָדֵי הַהֲתַקְשְׁרוֹת אֶל
35 הַשְּׂכָל בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין הוּא מְסִיחַ דַּעַתוֹ מִמֶּנּוּ אֵף לֹא לְרַגַע אֶחָד
36 - הַמַּדּוֹת הַנּוֹלָדוֹת מִן הַשְּׂכָל הֵן בַּהֲתַלְּלוֹת ו"בְּפִעֻלָּה", וְלִכְן
37 נִקְרָא הַזֶּזוּג כְּלִשׁוֹן "דַּעַת"⁴², מִפְּנֵי שֶׁהוּא לִשׁוֹן
38 הַתְקַשְׁרוֹת. - וּמַהֲתַקְשְׁרוֹת כּוֹז, יִשְׁנָה תוֹלָדָה, וּבְעֵנִין
39 הַהֲתַקְשְׁרוֹת שֶׁל שְׂכָל יִשְׁנָה תוֹלָדָה שֶׁל מַדּוֹת, וְזֶהוּ בְּחֵינַת
40 דַּעַת תַּתְּתוֹן - הַמִּדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּבִחֵינַת "דַּעַת", [נִפְשׁ
41 אַחֲרֵי: הָדַעַת הַתַּתְּתוֹן], הַמִּתְפַּשֵּׁט בְּמַדּוֹת וּמִתְלַבֵּשׁ בְּהֵן

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". 43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו 'במקומו' - ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'".

יום ראשון

יום רביעי

טו אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח. מג-מה.

תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.

התקסדות ושיבת "תומכי תמימים": יום א טו אלול תרנ"ז.

התחלת הלמוד בנגלה ודא"ח [=תסידות, דברי אלוקים חיים]: יום ד חי אלול תרנ"ז.

בליל שמחת תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה שמהם "תמימים".

יום שני

יום חמישי

טז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב. מו-מח.

תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'.

רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואס קומען ארויס פון איהר ביז ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען א טובה, טוט מען א טובה אט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

רבנו הזקן פרש המאמר "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [=אדם קדמון, דרגה עלאית ביותר בקדשה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחרות], ושם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות היוצאות ממנה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.

יום שלישי

יום שישי

יז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז. מט-נא.

תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט ויך ניט קיין קללות".

רבנו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא היה בליאזנא [ב] שבת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קדם הבר-מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא נשמעות שום קללות".

יום
רביעי

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לְשִׁשִּׁי עוֹלָה הַבְּעַל־קוֹרָא, וּמִצְצָמוֹ.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פס. נב"נד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד.
יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הולדת את הבעל-שם-טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל שם טוב – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל-שם-טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "והיה כי תבוא אל הארץ גו'". 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל הרצון שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל"הורידו", לעשותו מישב, 'ולקחת גו' ושמת בטנא', להמשיך אורות בכלים, 'והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך', על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכונה היא "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא גו'", על מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על ידי ש"והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" – תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

יום
חמישי

יום ראשון

יט אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צ"צו. נה"נו.

תניא: טז. אהוביי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האָט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימך אויסשעפען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, עוֹד בְּהִיּוּתוֹ בְּוִיטְעֶבְסֶק, אָמַר פֶּעַם תּוֹרָה עַל הַפֶּסוּק "אַתֶּם נֹצְבִים גּוֹ", וּפִרְשׁ:
"מַחֲטָב עֶצֶד" לְשׁוֹן עֶצֶה, יֵשׁ לַעֲקֹר [=לְחַטֵּב] אֶת הַ"רְבוּת מִחֻשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ", "שֶׁאֵב מִימֶיךָ" -
לְשֶׁאֵב [הַחוּצָה] אֶת הַמֵּים שֶׁמִּצְמִיחִים כָּל מֵינִי תַעֲנוּג.

יום שלישי	יום שני	כ אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י. תהלים: צוֹקֵג. נח"ס. תנאי: והנה זהו . . . לב ונפש.			
דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראַבֿקייט און נידעריקייט.			

זֶה שְׁנֵחוֹת וְגַם, אֵינוֹ חָשׂ אֶת גְּסוּתוֹ וּנְחִיתוֹתָיו הוּא.

שבת קודש	יום שלישי	כא אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש"י. תהלים: קד־קֶה. סא־סג. תנאי: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.			
אָבִינוּ הָרָאשׁוֹן - אַכְרֵהֶם, בְּגִלָּל עֲבוּדָתוֹ בְּמִסִּירַת נַפְשׁ לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ - אֵל אֶחָד - לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם, זָכָה לְהִנָּחִיל לְזִרְעוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה בְּה' וּבְתוֹרָתוֹ, וְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם הַכֹּחַ וְהָעֵז לְמַסֵּר נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.			

אגרות קודש

[קיץ תש"כ]

... פשוט שא"א למצוא מי שישע לשם - כ"א ע"י דבור עם אלה שמתאימים לזה. ואין מספיק
דבור פעם אחת. וכן לא מספיק דבור "פון יוצא וועגן", וכמו בכל עניני תומ"צ.
וכן - צריך אנשטעלן שעוד מי שהוא ידבר און צורעדן זיי, וכן ישפיעו על אלו שמונעים בזה.
ודאי ש"המל"ח" יסייע בזה וידבר ג"כ - אבל עיקר הדבור צ"ל מכזה שבא מ... ויבאר הפרטים
וידבר בחוס וכו', ואח"כ יסיף המל"ח ויחזק דבריו וכו'.
שני הזוגות שכותבת אודותם - כל אחד מהם מתאים.
במענה לזה שאמרו לה שאני צריך לשלוח - אין רגיל שאני אה"י המתחיל לדבר בזה (מלבד
באלה שאני בטוח שהם מקושרים, ובמקרים יוצאים מן הכלל). ובאם באמת רק זה המניעה - הרי בטח
יתחילו הם לדבר וישאלו אותי, ואז אומר להם דעתי בזה.

‘אין שליח לדבר עבירה’ גם באיסור דרבנן? יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ה

ובכל זאת אומרים בו 'אין שליח לדבר עבירה'.
 וכתב ה'נודע ביהודה' (מהר"ק, אהע"ז סי' עח סקט"ז) שאין זו הוכחה כי אמנם האיסור לקלקל את רשות הרבים הוא מדרבנן אבל האיסור לחפור בור ברשות הרבים הוא מן התורה כי עשיית התקלה דומה למזיק חברו בידיים.
 [ויש שכתבו שאיסורו מן התורה משום "לפני עיור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד) שזו אזהרה גם לכורה בור ברשות הרבים (משך חכמה, קדושים עה"פ ולפני עיור) או משום "לא תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח), ואף שאינו ברשותו - עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו (ביאור הגר"פ על סהמ"צ לרס"ג, ל"ח נג).]
 וה'תורת חסד' (א"ח סי' סק"ב) הביא ראיה שגם באיסור דרבנן 'אין שליח לדבר עבירה' מהתוספות (ב"מ י, ב ד"ה דאמר), שכתבו לדעת רבא שקידושי כהן לגרושה אין בהם הלאו דאורייתא ("ואשה גרושה מאישה לא יקח") בשעת הקידושין ואיסורו מדרבנן (אלא שאם בעל אח"כ - לוקח), ואם שלח הכהן שליח לקדש לו גרושה אין המשלח עובר אם 'אין שליח לדבר עבירה', הרי שגם באיסור דרבנן אין שליח לדבר עבירה.

רוצה ושמירת נפש פרק ב, הלכה ב: השוכר חורג להרג את חברו או ששלח עבדיו והרגוהו... שופך דמים הוא... ואין ב"ה מיתת בית דין.
 בכל עבירות שבתורה (חוץ משלושה מקומות) 'אין שליח לדבר עבירה' כי 'דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעין?' ואין לחייב את המשלח אלא את השליח. ולכן, השוכר הורג להרוג את חברו אין על המשלח מיתת בית דין (קידושין מג, א).
 והביא ה'משנה למלך' את ספיקו של המהרי"ט: האם באיסור דרבנן יש שליח לדבר עבירה כי מן התורה חלה השליחות, או כיון שגם באיסור דרבנן שייך לומר 'דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעין' אין בו שליחות? והוכיח שגם באיסור דרבנן 'אין שליח לדבר עבירה' מדברי רש"י (בבא קמא נג, א ד"ה נפל), שהשולח שליח לחפור לו בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור וניזק, חייב השליח לשלם את הנזק (ולא בעל הבור) כי עבירה היא לקלקל את רשות הרבים (ראה רש"י בבא קמא ו, א. ד"ה בימות החמה), ו'אין שליח לדבר עבירה'. והרי איסור קלקול רשות הרבים הוא מדרבנן,

המזבח כמקלט למורד במלכות יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ה

לדברי הרמב"ם:
 הגמרא אינה אומרת שאין המזבח קולט אלא את ההורג בשגגה, ויואב סבר שהמזבח קולט גם את מי שנתחייב מיתה כמורד במלכות, ומכאן שהמזבח אכן היה קולט גם את יואב "שפחד מן המלך שלא יהרגנו בדין המלכות".
 וה'כסף משנה' תמה על דברי הרמב"ם שהמזבח מציל את המורד במלכות 'אפילו היה זר', שלא כהורג בשגגה שאינו ניצל אלא 'כהן ועבודה בידו' (לעיל הל' י"ג):
 לדברי אב"י יואב טעה גם בזה כי אין המזבח קולט אלא כהן בשעת עבודתו, והוא סבר שהמזבח יקלוט גם אותו שהוא זר, והרי לפי דברי הרמב"ם אין זו טעות והמזבח קולט את המורד במלכות אפילו היה זר!
 מיישב ה'כנסת הגדולה' (שם):
 רב שאמר "שתי טעויות טעה יואב" לא מנה את ה'טעות' השלישית, כי לדעתו יואב צדק בסברתו שהמזבח קולט את המורד במלכות גם אם אינו כהן, ורק בהורג בשגגה המזבח קולט דווקא 'כהן ועבודה בידו'. והרמב"ם פסק כרב "משום דרבן של בני הגולה הוא".

רוצה ושמירת נפש פרק ה, הלכה יד: מי שפחד מן המלך שלא יתרגנו בדין המלכות... וברח למזבח ונסמך לו, ואפילו היה זר - הרי זה נצל, ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם.
 הלכה זו מבוססת על המסופר (סנהדרין מט, א): יואב בן צרויה ברח משלמה המלך שרצה להרגו כי מרד במלכות (כשתמך באדוניהו נגד רצונו של דוד המלך) ונמלט אל "אוהל ה' ויחזק בקרנות המזבח" (מלכים א, ב, כח) כדי להנצל ממיתה כי המזבח קולט כעיר מקלט.
 ומוסיפה הגמרא (מכות יב, א): "אמר רב יהודה אמר רב, שתי טעויות טעה יואב באותה שעה, דכתיב 'וינס יואב אל אוהל ה' ויחזק בקרנות המזבח'. טעה, שאינו קולט אלא גגו [של מזבח] והוא תפס בקרנותיו. טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה" (ומה שכתב הרמב"ם כאן "וברח למזבח ונסמך לו..." מבאר ה'כנסת הגדולה' דהיינו שנסמך על 'גגו של מזבח'). ואמר אב"י שטעה בדבר נוסף, "טעה, שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו (בעת עבודת המזבח) והוא זר היה".
 ומבאר ה'כנסת הגדולה' (בהגהותיו על הרמב"ם) שזה המקור

המדירה על שום מה? יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ה

אין חובה למדוד והמדירה היא רק כדי למצוא את העיר הקרובה, "לפיכך אם היה החלל מוטל סמוך לעיר שאין ספק שהיא היותר קרובה, אין צריך שם מדידה". אך

רוצה ושמירת נפש פרק ט, הלכה א: אפילו נמצא בצד עיר זו, שתהיה ידוע בודאי שהיא הקרובה - מצוה למדוד. רש"י על התורה (דברים כא, ב) מפרש שהמדירה היא "לכל צד לידע אי זו עיר קרובה". וכתב הרא"ם שלשיטת רש"י

תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות". ולפי זה, עגלה ערופה אינה חוק אלא יש בה תוכן מיוחד השייך לרצח שעליו היא מכפרת.

ובמחלוקת לענין המדידה הרי הם הולכים לשיטתם:

לשיטת הרמב"ם שדין עגלה ערופה הוא מכלל החוקים גם המדידה היא מגזירת הכתוב, ולכן גם כאשר אין טעם למדידה יש מצוה למדוד; אבל לשיטת רש"י שעריפת העגלה היא מצד טעם, גם למדידה יש טעם, כדי לדעת מהי העיר הקרובה, וכאשר העיר הקרובה ידועה אין צורך למדוד.

(לקוטי שיחות כ"ד עמ' 128 הע' 70)

הרמב"ם כאן חולק על כך וכותב שבכל אופן "מצוה למדוד".

ויש לומר שמחלוקת רש"י והרמב"ם תלויה בביאור טעם הכפרה של עגלה ערופה - כי לכאורה לא מובן כיצד עריפת העגלה מכפרת על הרציחה:

לקמן (פ"ה ה"ב) כתב הרמב"ם ש"כפרה נאמר בה קדשים", ואם כן כשם שבקרבות כל קרבן מכפר על עבירה מסוימת, מצד גזירת הכתוב, כדברי הרמב"ם (סוף הל' מעילה) ש"כל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן" - כך גם בנוגע לעגלה ערופה, גזירת הכתוב היא שתכפר. אמנם רש"י (שם) הביא את דרשת הגמרא "אמר הקב"ה

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ה

'לפני עיור' באיסורים דרבנן

הרמב"ן והריטב"א, שהרי ההלכה שאין לתת פרוסה לשמש שלא נטל ידיו נאמרה באופן שתוחב הפרוסה לפיו, ולכן אסור לכל הדעות, ואילו הסוברים שאין 'לפני עיור' בדרבנן מדברים במכין לפני חבירו אוכל האסור מדרבנן וחבירו אוכלו בעצמו.

אך מדברי ה'בית יוסף' (או"ח סי' קס"ט) משמע שהאיסור נאמר גם אם נותנו ליד חבירו ולא לתוך פיו. וכך כתב ב'שולחן ערוך' (שם ס"א): "אסור ליתן לו פרוסת פת אלא-אם-כן ידע בו שנטל ידיו". אך עדיין אפשר לומר שגם הנותן בידו נחשב כמאכילו, אבל אם רק מניח לפניו, הרי לדעת הרמב"ן והריטב"א אין בו משום 'לפני עיור'.

לאידך יש לומר, כי גם לדעת התוספות - שגם באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור' אפילו אם רק מניח לפניו - הרי זה רק אם הדבר עצמו אסור ('חפצא'), אבל אם הדבר עצמו מותר וחכמים אסרוהו על האדם ('גברא') כמו אכילת פת בלי נטילת ידים, המניח לפני חבירו את הפת אכן אינו עובר על 'לפני עיור'.

(תורת חסד א"ח סי' ה')

רוצח ושמירת נפש פרק י"ב, הלכה י"ד: **כָּל הַמְּכַשִּׁיל עוֹר בְּדָבָר וְהַשִּׂיאוֹ עֵצָה שְׂאִינָה הוֹנֵגָה, אוֹ שְׂחוֹק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה... הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל.**

נחלקו ראשונים האם המכשיל את חברו באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור'. לדעת התוספות (ע"ז כב, א ד"ה תיפוק), גם אם מכשילו באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור' מדאורייתא, כי אף שהאיסור הוא מדרבנן לא גרע ממשאיו עצה שאינה הוגנת. אך לדעת הרמב"ן (ע"ז שם) אינו עובר. וכן כתב הריטב"א (מ"ק ב, א).

והנה, כתב הרמ"א (או"ח ס"ט ס"ג) שאסור להאכיל לחם למי שלא נטל ידיו משום 'לפני עיור'. ומקורו מגמרא (חולין קז, ב): "לא יתן אדם פרוסה לשמש אלא-אם-כן ידע בו שנטל ידיו", והרי איסור אכילה ללא נטילת ידים הוא מדרבנן, ואם כן לכאורה הרמ"א פוסק כדעת התוס' שגם בדרבנן יש 'לפני עיור'.

אמנם יש לומר שדינו של הרמ"א יתאים גם לדעת

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ה

איך נקנה מקום ישיבה בבית הכנסת?

פ"א סי' לו.

וכתב ה'כסף משנה' (כאן) שגם הרמב"ם סובר כן, שהרי בקנין כסף תלה קנינו בכתיבת השטר במקום שנוהגים לכתוב (בה"ד) ובקנין חזקה לא הצריך את כתיבת השטר. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (ח"מ סי' קצב סט"ז) "חזקה לחודה, בלא כסף ובלא שטר קניא", והוסיף הרמ"א: "ואפילו במקום שנהגו לכתוב שטר".

ובספר 'עטרת צבי' (בשו"ת שבסופו סי' קצב) דן בשאלה: "ראובן שקנה המקום בבית הכנסת משמעון, והלך ראובן וישב על המקום בבית הכנסת. ומנהג בעיר שכותבין על המקום שמו של הקונה, ועדיין שמו של המוכר על המקום. ושוב חזר שמעון מהמכירה - האם יכול לחזור?" והשיב:

מכירה פרק א, הלכה ח: בַּיֵּצֵד בְּחֻזָּה? מֵכֵר לֹא בֵּית, מֵכֵר לֹא שָׂדֶה, אוֹ שֶׁנִּתְּן אוֹתָהּ בְּמִתְּנָה — בֵּינָן שְׁנַעַל אוֹ גִּדֵּר אוֹ פָּרֵן כָּל שְׂהוּא, וְהוּא שְׂוִיעִיל בְּמַעֲשֵׂיו, הָרִי זֶה קָנָה.

קרקע נקנית בכסף רק במקום שאין רגילים לכתוב שטר מכירה, אבל במקום שכותבים את השטר אין קונים בכסף "עד שיכתוב את השטר" (לפיל ה"ד), כי היות והמנהג לכתוב שטר, אין הקונה סומך דעתו על קנין הכסף כל זמן שלא נכתב שטר (מ"מ שם).

ובחזקה בקרקע ללא שטר נחלקו ראשונים: יש הסובר שחזקה אינה קונה במקום שכותבים שטר "שלא מצינו שיפה כח חזקה מכת כסף" (רמב"ן, הובא בר"ן קידושין כז, א), ויש הסובר שחזקה קונה אף במקום שכותבים שטר, וקנין חזקה עדיף על קנין כסף כי עשה מעשה בגוף הדבר (רא"ש קידושין

לכאורה נראה שלא יוכל לחזור, כי הקונה מקום בבית הכנסת ויושב בו - זוהי חזקה, שכך הוא תשמיש המקום (רמ"א חר"מ סי' קמ ס"ח), ואף שהמנהג לכתוב עליו את השם נחשב כ'שטר' (שם), הרי חזקה קונה אף אם נהגו לכתוב שטר, אך יש לומר שכאן אין חזקה מועילה כי ישיבה

במקום היא חזקה רק במקום שאין כותבים את שם הקונה "אבל במקום שנוהגין דוקא לכתוב שמו על המקום, יש לומר שישביה לא מהני דהא יש לעשות חזקה בגוף המקום, היינו למחוק שמו של המוכר ולעשות מעשה לכתוב שמו של הקונה".

קנין סודר - כמה צריך לאחוז?

הרי"ם חר"מ סי' קצה סק"ט באופן אחר). ונחלקו האחרונים בביאור דברי הרמב"ם "אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי": לדעת הסמ"ע (חר"מ שם סק"ג) "כל הכלי" לא דווקא שהרי די בתפיסה כדי שיעור כל (כגון שלוש אצבעות בבגד), וגם לענין שיכול להביאו אליו אין צריך שיכול להביא את כל הכלי אלא די שיכול למשוך כשיעור הראוי לקנין.

אך ה'חידושי הרי"ם' (שם) כתב כי מלשון הרמב"ם משמע ש'כל הכלי' דווקא ואין מועיל שבאפשרותו למשוך אליו כשיעור שלש אצבעות, משום שגם כשאוחז שלש אצבעות אחיזתו מועילה ואין אחיזה השני פוגעת בה כי בידו לחתוך את החלק שאוחז ולהשאירו אצלו, ומאידך, כאשר אוחז בפחות מכשיעור ובידו למושכו אליו, האחיזה מועילה כי בידו למשוך אליו הכל, אך כאשר אוחז בפחות מכשיעור, ואין בידו למשוך אליו הכל אלא רק שיעור כל, אין להרחיק לכת ולומר פעמיים 'בידו' - שבידו למשוך אליו שיעור כל ובידו לחתכו, אלא הקנין חל רק כשיכול למשוך אליו את הכל ואין צריך להגיע לכך שבידו לחתכו.

מכירה פרק ה, הלכה ז: אֲחִיזָה מְקַצְתּוּ... קֶנֶה הַלּוֹקֶתָּ. וְהוּא שֶׁאֵחָז מִפְּנֵי שְׂעוֹר פְּלִי, אוֹ יֵאָחֲזוּ אֲחִיזָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַכֵּל מִיַּד הַמִּקְנֶה לוֹ.

הרמב"ם מחדש שאף אם המוכר אינו תופס בידו שיעור כלי, אם באפשרותו למשוך אליו את כל הכלי, תפיסתו מועילה.

והקשה על זה הש"ך (חר"מ סי' קצה סק"י): אמרו בגמרא (ב"מ ט, א) שהמגביה טלית של הפקר מצדה האחד וצדה השני נשאר מונח, לא קנה אע"פ שיכול למשוך אליו את הכל. ומדוע כאן האפשרות למשוך אליו את הכל מועילה? ותיירץ: כשרוצה לקנות את החפץ עצמו האפשרות למושכו לא מועילה, אך כאן המוכר קונה את הסודר רק על-מנת להקנות את החפץ לקונה, ובזה מועילה גם אחיזה פחותה.

וכן כתבו כמה האחרונים שבקנין סודר אין המקנה צריך לקנות את הסודר על-מנת להקנות את החפץ לקונה, אלא נתינת הסודר למקנה (אף שאינו זוכה בו) פועלת את ההקנאה לקונה (ראה פרי משה, קנינים סי' לא, ד"ה). ואם כן כאשר יכול למשוך את כל החפץ הרי זו נתינה (וראה חידושי

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט

הללו: המושג 'הקדש' כולל בתוכו שני יסודות שהם שני ענינים: (א) חלק של ההקדשה כלפי שמיא - נדר וקדושה בעצמותו של חפץ. (ב) קנייני ההקדש - כשם שבהדיוט החפץ נעשה שלו וברשותו לאחר מעשה הקנין, כך גם להקדש יש רשות ממונית. ואם כן, שני הפסוקים שהביא הרשב"ם אינם שני מקורות נפרדים ושתי הגדרות שונות, אלא אחד משלים את רעהו: הפסוק "מוצא שפתיך תשמור" מלמד את ענין ההקדש מצד חלות הקדושה בחפץ שעל-ידי מוצא שפתיו, והפסוק "איש כי יקדיש" מלמד שברגע ההקדשה, גם אם היא בדיבור, חל קנין לגבוה ואמירה בהקדש מועילה כדרכי הקנינים בהדיוט.

מכירה פרק ט, הלכה א: הַמּוֹכֵר לְהַקְדֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: בְּכֶמֶה אֶתָּה מוֹכֵר חֶפֶץ זָה? וְאָמַר: בְּעֶשְׂרָה - אִפְּלוּ הָיָה שְׁוֶה מֵאָה, בֵּין שֶׁאָמַר בְּעֶשְׂרָה אֵינוֹ יָכוֹל לְחוֹזֵר בּוֹ; שֶׁאָמַר לְגָבוֹהַּ בְּמִסְרָהּ לְהַדְיוֹט.

הכלל "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" קובע שגם כשפועלת ההקדש נעשית באמירה בלבד, התוצאה היא קניינית, ומלבד האיסור להשתמש בו לחולין, הנכס עובר לבעלות ההקדש.

והנה ביסוד דין זה הביא רשב"ם (ב"ב קלג, א ד"ה לא תשיימה) שני מקורות לכך שאמירה לגבוה מועילה כמסירה להדיוט. וז"ל: "אמירתו לגבוה... כדכתיב 'ואיש כי יקדיש' (ויקרא כז), 'מוצא שפתיך תשמור' (דברים כג). כלומר, הדין מיוסד על שני פסוקים: הפסוק 'ואיש כי יקדיש' והפסוק 'מוצא שפתיך תשמור'. ויש לבאר כי במתכוין הביא הרשב"ם את שני המקורות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ו כ"א אלול ה'תשע"ה

יום א' ט"ו אלול ה'תשע"ה

הלכות רוצח ושמירת נפש

פרק עניני

(1) יבאר השוכר הורג להרוג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

א. פל ההורג² חברו בידו³, כגון שהכהו בסף או באבן הממיתה⁴, או שחנקו⁵ עד שמת, או שרפו באש - הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו⁶, הרי זה נהרג בבית דין⁷.

(2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. (3) פרט לגורם להריגת חברו, ראה הלכה ב. (4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכהו בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. (5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עז: (6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". (7) כי בכלום כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסיף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

ב. אכל השוכר⁸ הורג להרג את חברו או ששלח עבדיו⁹ והרגוהו, או ששפכו¹⁰ והניחו¹¹ לפני הארי¹² וכינצא בו¹³ והרגתהו חיה¹⁴, וכן ההורג את עצמו - כל אחד מאלו שופך דמים הוא, ועון הריגה בידו¹⁴, וחייב מיתה לשמים; ואין בהן מיתת בית דין¹⁵.

(8) ומשלם כסף להורג. (9) שמוכרחים לשמוע בקול אדונייהם, קידושין מג. (10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז. (12) חיה טורפת אחרת. (13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליו הוא בא אחר כן, שם. (14) העונן נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב",

ג. ומניין שכן הוא הדין? שנאמר: שפך דם האדם באדם¹⁶ דמו ישפך - זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח. את דמכם לנפשותיכם אדרש - זה הורג עצמו¹⁷. מיד כל חיה אדרשנו - זה המוסר חברו¹⁸ לפני חיה לטרפו. מיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם - זה השוכר אחרים¹⁹ להרג את חברו. ויכפרוש נאמר בשלשון לשון דרישה²⁰, הרי דיןם מסור לשמים.

(16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: (18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. (19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. (20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו ישפך" כמו בתחילת הפסוק.

ד. וכל אלו הרצחנים²¹ וכינצא בהן²² שאינן מחיבין מיתת בית דין, אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות²³ ותקנת העולם - הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרגם בהוראת שעה²⁴, אם היתה השעה צריכה להן²⁵ - יש להם רשות²⁶ כפי מה שאיראו.

(21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רצצן" וברש"י שם. (22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. (23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. (24) ולא לקבוע הלכה לדורות. (25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). (26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

ה. הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה להן²⁷ להצילם - הרי בית דין חייבין מכל מקום להפוטם מפה רבה הקרובה למיתה, לאסרם במצור²⁸ ובמצוק²⁹ שנים רבות, ולצערן בכל מיני צער, כדי להפחיד וללאים על שאר הרשעים, שלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ט"ו אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש פט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. ההורג את הטרפה⁴⁶, אף על פי שאוכל ושותה¹⁴
ומהלך בשוק - הרי זה פטור⁴⁷ מדיני אדם⁴⁸. וכל¹⁵
אדם⁴⁹ בחזקת שלם⁵⁰, והורגו נהרג⁵¹, עד שיודע¹⁶
בדאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים שמפה זו אין¹⁷
לה תעלה⁵² באדם, ובה ימות אם לא ימיתנו דבר¹⁸
אחר.¹⁹

כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות
שנים עשר חודש, סנהדרין עח. (47) "הכל מודים בהורג
את הטרפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון
שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא".
(48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה
למעלה הלכה ב. (49) אפילו לא ידוע שהוא שלם.
(50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:),
ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג,
שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז.
וראה רבינו חננאל שם. (51) כאילו הרג וודאי שלם.
(52) רפואה.

ז. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג; שנאמר:²⁰
ובערת הרע מקרבך⁵³. והוא, שיהרג בפני בית דין⁵⁴;
אכל בפני עדים - פטור. שמא יזמו⁵⁵, ואם הוזמו
- אינן נהרגין, שהרי לא זממו אלא להרג טרפה⁵⁶;
וכל עדות שאינה ראויה להזמה⁵⁷ - אינה עדות⁵⁸
בדיני נפשות⁵⁹.

ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי
אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים
לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרוג, ומשום כך
צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו
לא הרג, ההורג פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד
289. (54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי.
(55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי
"עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". (56) וההורג
טריפה פטור ממיתת בית דין. (57) לקיים בה דין הזמה,
שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו"
(דברים יט, ט). (58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין
שם). (59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות
הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

י. אחד ההורג את ישראל או ההורג עבד פנעני⁶⁰ -
הרי זה נהרג עליו. ואם הרג בשגגה - גולה.²⁷

כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת
תחת ידו נקום יינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד
כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי
"כסף", "כסף - יצא עבד עברי שאין כסף", ספרא אמור
פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

יא. ישראל שהרג גר תושב⁶¹ - אינו נהרג עליו
בבית דין⁶², שנאמר: וכי יזיד איש על רעהו⁶³. ואין
צריך לומר שאינו נהרג על העובד פוכבים⁶⁴. ואחד
ההורג את עבד אחרים או ההורג עבדו - הרי זה³¹

יהיה הדבר להם לפוקה ולמכשול³⁰, ויאמר: הריני¹
מסבב להרג אויבי³¹ בדרך שעשה פלוני ואפטר.²

ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין
צורך להרגם. (28) לכלוא אותו בבית הסוהר.
(29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי
מיתת רעב. (30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה
ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינו" (שמואל-א כה, לא).
(31) כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

ו. אחד ההורג את הגדול³³ או את הקטן³⁴ בן יומו,
בין זכר בין נקבה³⁴, הרי זה נהרג עליו - אם הרג
בזדון, או גולה³⁵ - אם הרג בשגגה. והוא³⁶, שפלו לו
חדשיו³⁷; אבל אם נולד לפחות מתשעה חדשים -
הרי הוא כפול³⁸ עד שישנה שלשים יום³⁹, וההורגו
בתוך שלשים יום - אינו נהרג עליו⁴⁰.

(32) בין ... בין. (33) בן יג שנה ויום אחד. (34) כתוב
(ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה
כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א.
וראה סנהדרין פד: ונדה מד: (35) שכתוב: "ונס שמה
רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי,
קנט. (36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג.
(37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה
שם. (38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו
לו חדשיו (סנהדרין פד:). (39) ואז יצא מכלל נפל "כל
ששהה שלושים יום באדם (בבהמה - שמונה ימים), אינו
נפל" (נדה מד:). (40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן
שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב,
תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש
מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני
קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי
נרדמים. וראה סנהדרין שם).

ז. אחד ההורג את הפריא או את החולה הנוטה
למות⁴¹. ואפילו הרג את הגוסס⁴² - נהרג עליו⁴³. ואם
היה גוסס בידי אדם, כגון שהפנהו עד שנטה למות
והרי הוא גוסס⁴⁴, ההורגו - אין בית דין ממיתין
אותו⁴⁵.

אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו
שדינו כבריא ממש. (42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין
עא:). (43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו,
"הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח.
(44) כתוצאה מן המכות. (45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה
כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים
באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן
היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו,
שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו
לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק
"אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין
מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את
שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל-ב א).

מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו.

1 נְהָרֵג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קָבַל עָלָיו מַצּוֹת⁶⁵ וְנוֹסֵף עַל
2 נִחְלַת הַמָּוֶה.

13 יד. יֵרָאֶה לִּי⁷⁵, שֶׁהַמָּכָה אֶת עַבְדּוֹ בְּסִכִּין וְסִיף אוֹ
14 בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁷⁶, וְאֶמְדוּהוּ לְמִיתָה⁷⁷,
15 וְמָת - אֵינּוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים; אֲלֹא אֶפְלוּ מֵת
16 לְאַחַר שָׁנָה - נְהָרֵג עָלָיו. לִכְךָ נֶאֱמַר 'בְּשִׁבְטִי'⁷⁸, שֶׁלֹּא
17 נִתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַפּוֹתוֹ אֲלֹא בְּשִׁבְטִי⁷⁹ וּמִקָּל
18 וְרִצּוּעָה⁸⁰ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְלֹא בְּהַפָּאָת רִצְיָהּ⁸¹.

75 דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. בדבר
שאינן דרך האדון לייסר בו את עבדו. (77) שהיה בהם כדי
להמית. (78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט"
(שמות כא, כ). (79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או
את הבן, ככתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט
ולא ימות, אתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג-יד).
(80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז:
(81) כגון סכין וסיף.

19 מו. הַמוֹכֵר עַבְדּוֹ וּפְסִק⁸² עִמּוֹ שִׁישְׁמִשְׁנוּ⁸³ שְׁלֹשִׁים
20 יוֹם⁸⁴, וְהָפְהוּ אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהִמִּיתוּ
21 - הָרִי זֶה נְהָרֵג עָלָיו, וְאֵינּוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים⁸⁵.
22 הָרֹאשׁוֹן - לְפִי שְׁאִינוֹ פִּסְפוּ הַמִּיחָד לֹא⁸⁶, וְהַשֵּׁנִי -
23 לְפִי שְׁאִינוֹ עֲדִין תַּחְתּוֹ.

(82) והתנה. (83) את המוכר. (84) גופו קנוי לקונה,
ולמוכר זכות שימוש בו שלושים יום. (85) אלא כדין
הורג בן חורין. (86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין
פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום,
והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא".
ופסק כרבי אליעזר, בבא קמא צ. וראה מכילתא משפטים
פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ.

24 מו. וְכֵן מִי שֶׁחָצִי עַבְדּוֹ וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין⁸⁷, וְעַבְדּוֹ שֶׁל
25 שְׁנֵי שְׁתַּפְּסִין - אֵינּוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים, שֶׁהָרִי אֵינּוֹ
26 לְאַחַד מֵהֶן פִּסְפוּ הַמִּיחָד לֹא⁸⁸, וְלִפְיָכֶּךָ נְהָרֵג עָלָיו
27 כְּשֶׁאֵר הָעַם⁸⁹.

(87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו
(גיטין מב.). (88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א
לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא צ. (89) אפילו הוא
מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר המכה את חברו שאומדים הדבר שהכהו בו ומקום
המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'.
ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו
והניחו ברעב עד שמת.

28 א. הַמָּכָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזֶדוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בַּעֲץ וְהִמִּיתוּ -
29 אוֹמְדִין² דָּבָר שֶׁהָפְהוּ בוֹ וּמִקּוֹם שֶׁהָפָה עָלָיו, אִם
30 רָאוּ³ אוֹתוֹ חֲפִץ לְהִמִּית בְּאִיבָר זֶה אוֹ אֵינּוֹ רָאוּ⁴;
31 שְׁנֶאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הָפָהוּ, אוֹ בְּכִלֵּי עֵץ

(61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה
עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה.
(62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד.
(63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב".
מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171
(ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב.
וראה כסף משנה כאן). (64) שאין לו מצוות כישראל.
(65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב
בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג
עליו. ראה סנהדרין פו. (66) ודינו כישראל.

3 יב. מֶה בֵּין עַבְדּוֹ לְעַבְדֵּי אֲחֵרִים? שֶׁעַבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ
4 רְשׁוּת לְהַפּוֹתוֹ⁶⁷. לְפִיכָךְ, אִם הָפְהוּ הַכָּאָה שְׁנֵי בָּה
5 כְּדִי לְהִמִּית⁶⁸, וְנָטָה לְמוֹת, וְעַמֵּד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
6 שָׁעוֹת⁶⁹ וְאַחַר כֵּךְ מָת - אֵינּוּ נְהָרֵג עָלָיו, אֵף עַל פִּי
7 שְׁמַת מִחֲמַת הַמָּכָה; שְׁנֶאֱמַר: לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ
8 הוּא⁷⁰. וּמֶהוּ יוֹם אוֹ יוֹמִים⁷¹? יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים,
9 שֶׁהוּא מַעַת לְעֵת⁷².

(67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". (68) שאם אין בה כדי
להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה
לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל
שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית,
כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יאה חייב עד שיהא בו כדי
להמית". (69) שהוא מעת לעת. (70) ויש לו רשות
להכות. (71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד
לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום"
משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. (72) למילה "יום"
יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתיים-עשרה
שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו
כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה
ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב,
שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או
יומיים" כלומר יום כמו (או - כמו) יומיים, היינו עשרים
וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום
שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו
בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני,
ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים
וארבע שעות למחרת בערב, וזהו יום שהוא כיומיים. ויונתן
בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד
מעת לעת) או תרין יומין קטעין יחקיים (או שני ימים
קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)".

10 יג. אֲבָל הַמָּכָה עַבְדּוֹ שְׁאִינוֹ שָׁלוּ, אֶפְלוּ מֵת לְאַחַר
11 כְּמָה יָמִים מִחֲמַת הַמָּכָה, הוֹאִיל וְהָפְהוּ כְּדִי
12 לְהִמִּית⁷³ - הָרִי זֶה נְהָרֵג עָלָיו, כְּשֶׁאֵר בְּנֵי חוֹרִין⁷⁴.

(73) מכה שיש בה כדי להמית. (74) אף עבדו ושפחתו
בכלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציאו מכלל
להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום א' ט"ו אלול – ספר נזיקין – הלכות רוצח ושמירת נפש צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ד. כלי פרזל לא נתנה בה תורה שיעור¹⁴, שנאמר: 16
ואם בכלי פרזל¹⁵ הנהו וימת, רצח הוא; ואפלו 17
במחט. והוא, שיהיה לו חד¹⁶, כמו מחט¹⁷ או שפוד 18
או ספין¹⁸ וכיוצא בהן; אבל אם הנהו¹⁹ בעשת²⁰ של 19
פרזל וכיוצא בה – אומדין אותה²¹ כדרך שאומדין 20
העץ או האבן²². 21

(14) ולא כתוב "אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה 14
למעלה הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, 14
והשווה הדרשה ב'ספרי' מסעי, קס. וסנהדרין עו: 14
(15) ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בוושט או בלבו, 15
בגמרא סנהדרין עו: כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. 15
השווה חולין ח. (16) 'ספרי' שם. (17) ראה חולין שם. 16
(18) ולא דקרו. (19) גוש, מטיל. (20) אם ראוי להמית 17
בה. (21) ראה למעלה הלכה א. (22) ככתוב: "מכה איש 18
ומת מות יומת" (שמות כא, יב).

ה. המכה את חברו בלא כלי²³ והמיתו, כגון שהכהו 22
בידו או ברגלו²⁴ או נגפו²⁵ בראשו והמיתו – 23
משערין פה המכה²⁶ וכח הנהרג ומקום המכה. אינו 24
דומה דוחף חברו באצבעו לבועט בו ברגלו בכל 25
כחו, ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על מתניו²⁷, 26
ואינו דומה חלש המכה את הפריא החזק לפריא 27
חזק המכה חלש או חולה²⁸. 28

(23) בעט בו, 'ספרי' שם. (24) הכהו. מלשון "ונגפו אשה 23
הרה" (שם, כב). (25) של איש המכה. (26) זוהי דוגמה 24
למקום המכה, משנה סנהדרין עח: (27) דוגמה לכוח 25
הנהרג. (28) אינו דומה המכה חברו בלי איבה, למכה 26
אותו באיבה שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה 27
כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש 28
לשער את יתר הסיבות של מיתת ההורג, כגון כוח הנהרג 29
ומקום המכה, ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם 30
בשנאה.

ו. ומניין שמשערין בכל אלו? שנאמר: או באיבה 29
הכהו בידו וימת, מות יומת המכה. אף על פי 30
שנאמר 'בידו', הצריך הכותב להיות ההכאה 31
באיבה. מכלל שמשערין פה ההכאה²⁹. 32

(29) לשון 'ספרי' שם.

ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג³⁰, ונפל ומת – 33
משערין גבה המקום שהפילו מעליו וכח הנדחף; 34
שאינו דומה בן יומו שנפל לגדול שנפל. ומניין 35
שמשערין גבה המקום? שנאמר: ואם בשנאה 36
יהדפנו³¹. ויראה לי, שכל מקום שאין בגובהו עשירה 37
טפחים³² – אין בו כדי להמית, כמו שאמרנו³³ בבור 38
לענני בהמה³⁴. 39

(30) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך

אשר ימות בו הכהו – עד שיהיה בו כדי להמית. 1
ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על ירכו⁵. 2

(1) משערים. (2) אם גדלו וכברו מספיקים. (3) ופטור 1
ממיתה, אף-על-פי שהכהו בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, 2
אלא להכותו בלבד. (4) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה 3
כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו. 4
הדוגמה לקוחה ממשנה סנהדרין עח: (5) מבחינת הענין, 5
אין כאן התחלת הלכה. ועד "מקום המכה" שייך להלכה א, 6
והלכה ב מתחילה: "וכשם שאומרים", ובדפוס רומי ר"מ, 7
קושטא רסט ובכתב-יד מוסד הרב קוק: "כשם שאומרים". 8

ב. הואיל⁶ ונאמר 'אשר ימות בה'⁷, מכאן⁸ שאומדין 3
מקום המכה. וכשם שאומדין החפץ שהכה בו 4
ומקום המכה, כך אומדין פה ההכאה; שנאמר: 5
באבן יד, מכאן שמשערין את היד⁹. אינו דומה¹⁰ 6
זורק אבן בכתבו ברחוק שתי אמות לזורק בו ברחוק 7
עשור, שברחוק עשור יהיה פתח יתר. ואינו דומה 8
זורק ברחוק עשור לזורק ברחוק מאה, שברחוק 9
המקום ביותר יתמצט פה ההכאה. 10

(6) וזה תלוי לא בדבר שמכים בו בלבד, אלא אף באבר 6
שמכים עליו. (7) את שני הדינים למד רבינו מאותו פסוק. 7
הדין הראשון, שאומדים את החפץ אם יש בו כדי להמית, 8
מפורש בכתוב "באבן יד אשר ימות בה", היינו שיש באבן 9
כדי להמית. ומכיון שאותה אבן שיש בה כדי להמית על 10
לבו, אין בה כדי להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, 11
שחייבים לאמוד גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. 12
וראה מכילתא משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם 13
למדו שני הדינים משני פסוקים. (8) כוחה של היד. יש יד 14
חלשה ויש יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה 15
ואין בה כדי להמית. (9) כאן התחלת בבא חרשה, 16
ופירושה: החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת 17
והולכת זמן מסוים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. 18
יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל-כך 19
כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת 20
תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי 21
להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, 22
ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת. (10) כי אינה דומה 23
מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין 24
במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח 25
שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. 26

ג. וכן משערין המכה עצמה¹¹. ומשערין פה ההורג 11
וכח הנהרג, אם הוא גדול או קטן¹², או חזק או 12
חלש, או פריא או חולה, וכן כל כיוצא בזה. 13
שנאמר: אשר ימות בה – מיתתו של זה משערין כל 14
סבותיה¹³. 15

(11) כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית 11
גדול, משנה סנהדרין עט: (12) זהו סיכום של שלוש 12
ההלכות כולן. (13) "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: 13

הוא חייב. (55) האויר המקולקל על-ידי הנר הדולק. (56) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז.

- 19 י. אָבֵל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהַנִּיחוֹ בְּרֶעֶב⁵⁷ עַד שְׁמֵת, או שִׁכְפָּתוֹ וְהַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שְׁסוּף הַצֵּנָה או הַחֲמָה
- 20 לְבוֹא לֶשֶׁם וּבָאָה⁵⁸ וְהִמִּיתוּ, או שִׁכְפָּה⁵⁹ עָלָיו
- 21 גִּיגִית⁶⁰, או שִׁפְרָעָה⁶¹ עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה⁶², או
- 22 שֶׁהִשִּׁיךְ עָלָיו⁶³ אֶת הַנֶּחֱשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר אִם
- 23 שִׁפְסָה⁶⁴ בּוֹ פֶּלֶב או נֶחֱשׁ - בְּכָל אֵלּוֹ אֵין מִמִּיתִין
- 24 אוֹתוֹ⁶⁵; וְהָרִי הוּא רוֹצֵחַ⁶⁶, וְדוֹרֵשׁ דָּמִים⁶⁷ דּוֹרֵשׁ
- 25 מִמֶּנּוּ דָם⁶⁸.
- 26

(57) לאחר שהניחו שם. (58) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. (59) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. (60) גילה. (61) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישר, ונכנסה שם צינה ומת. (62) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חברו, והנחש נשף אותו ומת, משנה שם עז: (63) בדיבור או ברמוז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. (64) שלא המית בידו, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עז. (65) ראה למעלה הלכות בג. (66) הקדוש-ברוך-הוא (תהלים ט, יג). (67) ומענישו. (68) סנהדרין עז:

- 27 יא. וְכֵן הַדּוֹחֵף⁶⁹ חֲבֵרוֹ בְּכוֹר⁷⁰ וְהָיָה שֵׁם סֵלֶם שְׂכִיכּוֹל
- 28 לְעֵלוֹת עָלָיו, או שֶׁזָּרַק בּוֹ חֵץ וְהָיָה תֵּרִיס⁷¹ בִּידוֹ
- 29 לְהִגֵּן עָלָיו, וּבֶאֱחָר וְסִלַּק אֶת הַסֵּלֶם וְהִסִּיר⁷² אֶת
- 30 הַתֵּרִיס - שְׂגִיחָן⁷³ אֵין נִהְרָגִין בְּבֵית דִּין. אֲפִלוּ הָיָה
- 31 הַדּוֹחֵף עֲצָמוֹ הוּא שֶׁחֲזָר⁷⁴ וְסִלַּק הַסֵּלֶם - פְּטוֹר⁷⁵
- 32 מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַדָּם.

(69) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. (70) מגן. (71) או הסיר. (72) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. (73) לאחר שדחף. (74) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם. (75) שנתכוון להרוג את חברו, סנהדרין עז:

- 33 יב. הַזּוֹרֵק⁷⁶ צָרוּר⁷⁷ בְּכַתֵּל⁷⁸, וְחִזְרָה הָאֶבֶן לְאַחֲרֶיהָ
- 34 וְהָרָגָה - חֵיב מִיתַת בֵּית דִּין, שֶׁמִּכְחוֹ הִיא בָּאָה. וְכֵן
- 35 אֵלּוֹ שֶׁמִּשְׁחָקִין בְּכַדְדוֹר⁷⁹, שֶׁהִתְרוּ בָּהֶן⁸⁰ וְהָרָגוּ⁸¹:
- 36 בְּתוֹף אֲרָבַע אַמּוֹת⁸² - פְּטוֹרִין⁸³; חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת,
- 37 אֲפִלוּ לְסוּף מֵאָה אַמָּה⁸⁴ - חֵיבִין⁸⁵. וְהוּא, שְׂיֵשׁ בָּהּ
- 38 כְּדִי לְהִמִּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁶.

שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה ילקוט שמעוני שם. (31) ראה בבא-קמא נא. (32) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (33) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא-אם-כן היה הבור עמוק עשרה טפחים. (34) ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן".

- 1 ח. אֶחָד הַמֵּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן או בַּעֲץ, או שֶׁהִכָּהוּ
- 2 בְּגוֹשׁ עֶפֶר או בְּגוֹשׁ מֶלֶח³⁵ וְגִפְרִית, או בְּסֵל מֶלֶא
- 3 עֶפֶר³⁶ או צְרוּרוֹת³⁷, וְאֲפִלוּ בְּפֶלֶח³⁸ דְּבִלְהָ³⁹;
- 4 שְׂנֵאֲמַר: אֲשׁוּר יָמוּת בָּהּ - כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהִמִּית⁴⁰,
- 5 וְהַכְּבֵּד⁴¹ הוּא שְׂמִמִּית.

(35) שהפיל עליו, שם. (36) אבנים קטנות. (37) בחתיכה. (38) "ככר גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש המשניות תרומות פרק ב, משנה א). (39) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. (40) בהפיל על הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל אופן הכובד הוא גורם מכריע. (41) סנהדרין עז:

- 6 ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹף הַמַּיִם⁴² או לְתוֹף הָאֵשׁ -
- 7 אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לְעֵלוֹת⁴³ מִשָּׁם - פְּטוֹר⁴⁴
- 8 מִמִּיתַת בֵּית דִּין⁴⁵, וְאִם לֹא - חֵיב⁴⁶. וְכֵן אִם כָּבֵשׁ
- 9 עָלָיו⁴⁷ [בְּתוֹף הַמַּיִם או] בְּתוֹף הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר
- 10 בּוֹ⁴⁸ כֹּחַ לְעֵלוֹת וָמָת - חֵיב, אֲף עַל פִּי שְׂאִינוּ הוּא
- 11 הַדּוֹחֵף בְּתַחֲלָה⁴⁹. וְהוּא הָדִין לְמַנִּית יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ
- 12 וְחֲטָמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מִפְּרָפֶר וְאִינוּ יָכוֹל לְחִיּוֹת, או
- 13 שִׁכְפָּתוֹ וְהַנִּיחוֹ בַּצֵּנָה או בְּחֲמָה⁵⁰ עַד שְׁמֵת, או
- 14 שִׁכְנָה עָלָיו⁵¹ מָקוֹם עַד שֶׁמִּנְעַ מִמֶּנּוּ הָרוּחַ, או
- 15 שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַעְרָה או לְבֵית⁵² וְעָשׂוּ עָלָיו⁵³ עַד שְׁמֵת,
- 16 או שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית שֶׁל שִׁישׁ⁵⁴ וְהִדְלִיק⁵⁵ עָלָיו גֵּר עַד
- 17 שֶׁהִמִּיתוֹ הַהֶבֶל⁵⁶ - בְּכָל אֵלּוֹ נִהְרָג עָלָיו, שְׂזָה כְּמוֹ
- 18 שֶׁחָנְקוֹ בִּידוֹ.

(42) ולא עלה ומת. (43) אף-על-פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. (44) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. (45) אף-על-פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. (46) חברו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. (47) לאחר שהרפה ממנו. (48) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. (49) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. (50) אף-על-פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנע אויר מחברו ונחנק. וזהו "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. (51) שאין בו שום דבר ממית. (52) וזהו המעשה הממית. (53) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחרץ חודר לתוכו. גמרא שם. (54) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חברו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חדר-פעמי, ובאותה שעה לא מת חברו, ובכל זאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום א' ט"ו אלול – ספר נזיקין – הלכות רוצח ושמירת נפש צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(8) להלן פרק ו, הלכה ד. (9) אף-על-פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. (10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. (11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

ב. נתפון¹² להפנות את חברו על מתניו, ולא היה בפלי כדי להמית על מתניו, והלכה לה¹³ האבן על לבו, והיה בה כדי להמית על לבו, ומת¹⁴; או¹⁵ שנתפון להפנותו על לבו, והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין, ואינו גולה; שאין ההורג כפונה גולה¹⁶. אבל¹⁷ אם נתפון להפנותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג¹⁸.
וכן כל פיוצא בזה.

(12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צידים לפטור. (13) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. (14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. (15) אף-על-פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. (16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. (17) משנה שם. (18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף-על-פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

ג. המכה את חברו באבן¹⁹ או באגרופ²⁰ וכיוצא בהן - אומדין²¹ אותו. אם אמדוהו לחיים - נותן חמשה דברים²² ונפטור²³. ואפילו חלה המכה והכבד²⁴ ומת מחמת המכה - הרי זה פטור²⁵. ואם אמדוהו למיתה - אוסרין את המכה בבית הסתר מיד²⁶, וממתינים לזה²⁷: אם מת²⁸ - יהרג המכה, ואם הקל ונתרפא רפואה שלמה²⁹ והלך בשוק³⁰ על רגליו³¹ כשאר הבריאים³² - משלם המכה³³ חמשה דברים ונפטור³⁴.

(19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרופ" (שמות כא, יט). (20) ביד, כשמקבצים אצבעותיה לתוך הכף. (21) בית-דין (שם עה:). (22) נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. בבא-קמא פג: וראה הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה א. (23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). (24) חוליו. (25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עה:). (26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקה המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד-לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקה - משמע שעד עכשיו לא היה נקי). (27) שמו יבריא המוכה. (28) ואפילו לאחר זמן. (29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. (30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה

(76) אבן. (77) והכה בכוח כותל. (78) ומכים בו בכותל בכוח, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. (79) שהכדור בחזירתו יהרוג את חברם. (80) במזיד. (81) מן הכותל. (82) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדונן כהמית שלא ככוונה. (83) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. (84) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. (85) למעלה הלכה א. (86) בשעת נפילתה לצדדים.

יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה⁸⁷ - חב⁸⁸. הפופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול לברוח, והציף⁸⁹ עליו מים ומת - הרי זה נהרג עליו. והוא⁹⁰, ששמות מכה ראשון⁹¹ הפא ממעשיו.

(87) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משיכת הארץ בלבד. (88) שהפנה את זרם המים אליו. (89) בתנאי. (90) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

פרק רביעי

(1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכבד. ופירוש על משנתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

א. המתפון² להרג את זה והרג את זה³ - פטור⁴ ממיתת בית דין, ומן התשלומין⁵, ומן הגלות⁶; לפי שאין ערי מקלט קולטות אותו⁷, כמו שיתבאר⁸. לפיכך, הזורק אבן לתוך עדה מישראל⁹ והרג אחד מהן - פטור¹⁰ ממיתת בית דין¹¹.

(2) סנהדרין עט. (3) התכוון לראובן והרג את שמעון. (4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט:): נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. (5) בברייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתות אביו רבי חייא, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור-המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם-משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. (6) לערי מקלט. (7) מפני שהתכוון להרוג ועונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו.

בגמרא: "ואפילו אבא חלפתא בנייהם" כלומר ואפילו אחד משניהם הוא אדם כשר, שאפילו צל של חשד אינו נופל עליו, אין הורגים את השני, אבל רבינו אינו מסיים כלום ואם-כן דבר פשוט הוא שאין הורגים מספק. ונראה שרבינו מדבר במקרה שכולם דרכו את הקשת ויצא החץ. ומקרה זה דומה לדינים האחרים שנאמרו בהלכה זו.

- 16 ז. זָרְקוּ⁵² בּוֹ עֲשָׂרָה אֲבָן זֶה אַחֵר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן
- 17 אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית, וְזָרַק אֶחָד אֲבָן בְּאַחֲרוֹנָה וַיֵּשׁ
- 18 בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית, וְנָמַת - הָרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נִהְרַג עָלָיו⁵³.
- 19 רוצח⁵⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעַרַּב בְּאַחֲרִים⁵⁵ וְלֹא נֹדַע מִי
- 20 הוּא מֵהֶן - כֵּלָן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ
- 21 שֶׁנִּתְעַרַּב בְּרוֹצְחִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְמַר דִּינָן - כֵּלָן פְּטוּרִין
- 22 מִן הַמִּיתָה; שְׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֲלֵא
- 23 בְּפָנָיו⁵⁶. וְאוֹסְרִין אֶת כֵּלָן⁵⁷.

52 מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד המלים "נהרג עליו" שייך להלכה ו. ראה להלן הערה נג. 53 שם. 54 שם עט: בדפוס קושטא רס"ט וכן בכת"י של מוסד הרב קוק, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכך נכון מבחינת הענין. ראה הערה נא. 55 כשרים. 56 ואפילו יבואו כולם בפני ב"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". 57 שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שנתערב, אבל אין כונסים אותם לכיפה (ראה הלכה ח), כרבנן לפי פירוש הגמרא שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ט.

- 24 ח. הַהוֹרָג⁵⁸ נִפְשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ שָׁם יָעִידִים רֹאֲיוֹן אוֹתוֹ
- 25 בְּאַחַת, אֲלֵא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחֵר הָאֶחָד⁵⁹, או שֶׁהָרַג
- 26 בְּפָנָיו יָעִידִים בְּלֹא הַתְּרָאָה⁶⁰, או שֶׁהִכְחִשׁוּ הַעֲדִים
- 27 בְּבִדְיוֹת⁶¹ וְלֹא הִכְחִשׁוּ בְּחִקְיוֹת⁶² - כָּל אֵלּוּ
- 28 הַרְצָחִים כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפֵּה⁶³, וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן לָחֶם
- 29 צֶר וּמִים לַחֵץ⁶⁴ עַד שֶׁיִּצְרֻ⁶⁵ מַעֲיָהּ, וְאַחֵר כֶּף
- 30 מֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוֹרִים עַד שֶׁתִּפְקַע בְּרָסָם⁶⁶ מִכֶּבֶד
- 31 הַחַיִּי.

58 סנהדרין פא: 59 ולא ראה כל אחד את המעשה כולו, ואי-אפשר לחייבו מיתה. ראה מכות ו: 60 ואינו נהרג עד שיהיו שני עדיו מתרים בו. שם. 61 בשאלות צדדיות, כבן זכאי שבדק בעוקצי תאנים (זנבות תאנים), שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה. אמר לעד: תאנה זו עוקציה דקים או עוקציה גסים, סנהדרין ט: 62 שבע שאלות יסוד הקשורות במקום ובזמן המעשה. 63 בית הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת אדם, ונקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה קמורה מעשה קשת. 64 לשון הכתוב ישעיה ל, כ. 65 שנעשים צרים. 66 וימותו, שהרי כולם רוצחים הם. אבל בהלכה הקודמת אין מכניסים אותה לכיפה, שהרי אחד מהם לא נגמר דינו כרוצח.

- 32 ז. וְאֵין עוֹשִׂין דְּבָר זֶה לְשֹׂאֵר מִחִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין; 33 אֲבָל אִם נִתְחַיַּב מִיתָה - מִמִּיתָין אוֹתוֹ, וְאִם אֵינוֹ חֵיב

מכילתא שם. 31 ולא כשהוא נשען על חבריו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. 32 שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלושים הם. 33 אף-על-פי שאמדהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקא זה מחיוב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. 34 ורק אז יצא זכאי.

- 1 ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'עַל מַשְׁעֲנֹתוֹ'³⁵ - אֵינוֹ שִׁיהֵלֶךְ
- 2 וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמָּטָה אוֹ עַל אַחֵר, שֶׁאֵפְלוּ הַנוֹטָה
- 3 לָמוֹת יָכוֹל לְהֵלֶךְ עַל הַמַּשְׁעָנָה. לֹא נֶאֱמַר 'מַשְׁעֲנֹתוֹ'
- 4 אֲלֵא שִׁיהֵיָה מְהֵלֶךְ עַל מַשְׁעָנָה בְּרִיּוֹ³⁶, וְלֹא יִהְיֶה
- 5 צָרִיד כֹּחַ אַחֵר לְהִשָּׁעַן עָלָיו.

35 "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקא המכה". 36 כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בורייה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

- 6 ה. אֲמִדוּהוּ לְמִיתָה³⁷, וְהִקְלִ³⁸ מִמֶּה שִׁיהֵיָה³⁹, וּלְאַחֵר
- 7 מִכָּאֵן הַכְּבִיד וְנָמַת - הָרִי זֶה נִהְרַג⁴⁰. וְאֵין אוֹמְדִין
- 8 אוֹתוֹ אֲמִד שְׁנֵי⁴¹ כְּשֶׁהִקְלִ, שְׂרָגְלִים לְדַבְרָר⁴².

37 שיערו בית-דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה סנהדרין עח. 38 החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. 39 אבל לא נתרפא לגמרי. שאילו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. 40 כדעת החכמים שם. 41 לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר-כך ומת, כלמעלה הלכה ג. 42 שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכ"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

- 9 ו. הַכּוּהוּ⁴³ עֲשָׂרָה בְנֵי אָדָם בְּעֲשָׂרָה מְקוֹלוֹת וְנָמַת, בֵּין
- 10 שֶׁהִכּוּהוּ בְּזֶה אַחֵר זֶה⁴⁴ בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ בְּאַחַת - כֵּלָן
- 11 פְּטוּרִין⁴⁵ מִמִּיתַת בֵּית דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם⁴⁶
- 12 - עַד שִׁיהֵיָה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ⁴⁷. וְהוּא הַדִּין
- 13 לְשֹׁנִים שֶׁדִּחְפוּהוּ אוֹ שֶׁכָּבְשׁוּהוּ⁴⁸ לְתוֹךְ הַמַּיִם, או
- 14 שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וַיִּצָּא חֵץ⁴⁹ מִבִּינֵיהֶן וַהֲרִג⁵⁰ -
- 15 שֶׁכֵּלָן פְּטוּרִין⁵¹.

43 סנהדרין עח. 44 ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. 45 ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. 46 "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". 47 ובהכחהו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. 48 ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. 49 שם פ. 50 אף-על-פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. 51 מפני שאין הרוצח ידוע לנו. [הדין של יצא חץ וכו' מסתיים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ט"ו אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש צה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו עובר אלא על איסור לאו. (80) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט; הוריות יא. (81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור בכוונה להכעיס את ה'. הוריות שם. (82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. (83) בדפוס רומי ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. (84) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על-ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות תשובה פרק ג, הלכות ו.ח. (85) "מפני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו: כותוב: "המינים והמסורות והמורמים היו מורידים (לבאר שימותו) ולא מעלים", ו"האפיקורסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת רבינו חננאל והר"ף היא: "המינים והמסורות והמורמים והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם. ראה "שולחן ערוך" חושן-משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור הגר"א סעיף-קטן יט. (86) כדין החוטאים בעגל, שצווה משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו איש את אחיו" (שמות לב, כז). (87) למען ישמעו ויראו, כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער לשער במחנה", שם. (88) בתוואנה, לבדות סיבה. (89) בלי להרוג בידיים, גמרא שם. (90) והיינו "עלילות" שהזכיר, שם. (91) שם.

יא. אָבֵל עֹבְדֵי פִּזְכֵּיכֶם⁹² שְׁאִין בִּיגִינוּ וּבִינֶם⁹³ מִלְחָמָה⁹⁴, וְרוּעֵי בְּהֵמָה דָּקָה⁹⁵ מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיזָא בְּהֵן - אֵין מְסַבֵּבִים לָהֶם הַמִּיתָה. וְאִסּוּר לְהַצִּילָן⁹⁶, אִם נָטוּ לְמוֹתָם⁹⁷. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיִם - אֵינוֹ מַעֲלֵהוּ. שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲמֹד⁹⁸ עַל דַּם רֵעֶךָ - וְאֵין זֶה רֵעֶךָ⁹⁹.

(92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה-זרה שבהלכה הקודמת. עבודה זרה כו. (93) אבל בשעת מלחמה - "טוב שבגוים הרוג", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים פרק טו. (94) שדבקים בגזל, שמרעים עדריהם בשדות אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. (95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבכים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. (96) אבל לעזור לעכו"ם שאינו נוטה למות, כגון לרפא חולה - מותר, משום איבה, שם. (97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. (98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בִּישְׂרָאֵל בְּעַל עֶבְרָה וְהַעֲמֹד בְּרָשָׁעוֹ¹⁰⁰ וְשׁוֹנֵה בּוֹ תְּמִיד, כְּגוֹן רוּעֵי בְּהֵמָה דָּקָה¹⁰¹ שֶׁפָּקְדוּ¹⁰² בְּגִזְלֵן וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוֹלָתָן; אָבֵל יִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֵרוֹת שְׁאִינוֹ עוֹמֵד בְּרָשָׁעוֹ תְּמִיד, אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהִנָּאת עַצְמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נִבְלוֹת

מִיתָה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׁאָף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲוֹנוֹת חֲמוּרִין מְשַׁפִּיכוֹת דָּמִים⁶⁷, אֵין בְּהֵן הַשְׁחָתָה לְשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּשַׁפִּיכוֹת דָּמִים. אָפֵלוּ עֲבֹדָה זָרָה⁶⁸, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר עֲרִיזוֹת⁶⁹ אוֹ חֲלוּל שֶׁבֶת, אֵינָן כְּשַׁפִּיכוֹת דָּמִים; שְׁאֵלוּ עֲוֹנוֹת הֵן מַעֲבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, אָבֵל שַׁפִּיכוֹת דָּמִים מַעֲבְרוֹת שְׁבִינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ עוֹן זֶה - הָרִי הוּא רָשָׁע גָּמּוּר. וְאֵין כָּל הַמַּצּוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שֶׁקוֹלֵין כְּנֶגֶד עוֹן זֶה, וְלֹא יִצְלִיחוּ מִן הַדִּין; שְׁנֵאמַר: אָדָם עָשָׂה בְּדָם נֶפֶשׁ וְגוֹמְרוֹ⁷⁰. צֹא וְלָמַד מֵאֲחָב עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ: רַק לֹא הָיָה כְּאֲחָב⁷¹, וּכְשֶׁנִּסְדָּרוּ עֲוֹנוֹתָיו וְזִכְיוֹתָיו לְפָנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא עוֹן שֶׁחִיבּוֹ כָּלָיָה, וְלֹא הָיָה שֶׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשֶּׁקוֹל כְּנֶגְדּוֹ, אֶלָּא דָּמֵי נִבּוֹת; שְׁנֵאמַר: וַתֵּצֵא הָרוּחַ וַתַּעֲמֹד⁷² לְפָנֵי ה' - זֶה רוּחַ נְבוֹת⁷³, וְנֶאֱמַר לוֹ: תִּפְתָּה⁷⁴ וְגַם תּוֹכֵל⁷⁵. וְהָרִי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרָג בִּידוֹ אֶלָּא סִבֵּב⁷⁶, קָל וְחֹמֶר לְהוֹרֵג בִּידוֹ.

(67) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממיתת סיף שבאה על שפיכות דמים. (68) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה. (69) ראה למעלה פרק א, הלכה יא. (70) "עד בור ינוס, אל יתמכו בו", כלומר אדם שרצח נפש, עד הקבר, היינו עד יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו אותו. וראה סנהדרין ז. שאהרן בנה מזבח לעגל, מפני שחשש שאם יסרב יהרגו אותו, ולא תהיה להם תקנה לעולם. מוטב שיעבדו לעגל, אפשר תהיה להם תקנה. וראה למעלה פרק א, הלכה ד. (71) והמשך הכתוב הוא: "אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי הגילולים". (72) במקרא: ויצא. . . ויעמד. (73) סנהדרין קב: (74) את אחאב שילך למלחמה, ושם יפול. (75) מכאן שעל עוון זה של דמי נבות נחתם גזר דין של אחאב, ולא על עוון עבודה-זרה, שהיה בידו לפני כן. (76) על-ידי איזבל אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של נבות, מלכים-א כא.

י. הָאֶפִיקוֹרְסִים⁷⁷, וְהֵם עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה⁷⁸ אוֹ הַעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס, אָפֵלוּ אָבֵל נִבְלָה⁷⁹ אוֹ לְבֶשׂ שֶׁעֲטָנוֹ⁸⁰ לְהַכְעִיס⁸¹ - הָרִי זֶה אֶפִיקוֹרוֹס⁸², וְשִׁפּוֹפְרִין⁸³ בְּתוֹרָה וּבִנְבוּאָה⁸⁴ - מַצּוּה לְהִרְגָן⁸⁵. אִם יֵשׁ בִּידוֹ כֹחַ לְהִרְגָן בְּסִיף⁸⁶ בְּפִרְהָיָא⁸⁷ - הוֹרֵג; וְאִם לֹא - בָּא עֲלֵיהֶן בְּעִלְלוֹת⁸⁸ עַד שֶׁיִּסְבֵּב⁸⁹ הִרְגָתָן. כִּיצַד? רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבָאָר, וְהִסְלֵם בְּבָאָר - מִסְלָקוֹ, וְאוֹמַר: הָרִינִי טְרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגֵּג, וְאִחֲזִיקֵנּוּ לְךָ⁹⁰. וְכִיזָא⁹¹ בְּדָבָרִים אֵלֶּה.

(77) בדפוס רומי ר"מ ובכת"י: "המינים". (78) ובדפוס רומי ר"מ: "עובדי עבודה-זרה מישראל". בהלכה זו ידובר על בני ישראל בלבד, ועל גוים ידובר בהלכה הבאה. (79) שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה

צו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ט"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המכה בבית הסוהר וממתנינים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביאת. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

1 לְתַאבּוֹן¹⁰² - מְצוּה לְהַצִּיל¹⁰³, וְאִסּוּר לַעֲמֹד עַל דְּמִי¹⁰⁴.

99) על אף ההתראה. (100) שעוברים על גזל יום ויום ורוב היום, ואף-על-פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דרביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמיא", עבודה זרה יז. (101) נעשו מופקרים. (102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. (103) עבודה זרה כו: (104) והעומד ואינו מציל - עובר בלאו.

יום ב' ט"ז אלול ה'תשע"ה

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

3 א. כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה² - גּוֹלָה מִמִּדְיָנָה³ שֶׁהָרַג בָּהּ לְעָרֵי מִקְלָט. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה⁴ לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְיֵשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל. וְהִזְהָרוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקְחוּ כֹפֶר⁵ מִן הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה⁶ כְּדִי לֵישֵׁב בְּעִירוֹ⁷, שְׁנֹאֲמַר: וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ⁸.

2) בלא כוונה. (3) מן העיר. (4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (5) ממון, לכפר על החטא. (6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. (7) קודם שימות הכהן הגדול. (8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממנוא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרהו מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות ויפטור ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

8 ב. אִין הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה אֵלָא אִם בֵּן מֵת הַנֶּהָרַג מִיָּד⁹; וְאֵבֵל אִם חָבֵל בּוֹ בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שְׁאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, וְחָלָה וָמֵת - אֵינוֹ גּוֹלָה¹⁰; שְׁמָא הוּא קָרֵב אֶת מִיתַת עֲצָמוֹ¹¹, אוֹ הָרִיחַ נִכְנָסָה¹² בְּחִבְרָה וְהִרְגָתָהּ. אֲפִלּוֹ שֶׁחָט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּמָּנִים¹³ וְעָמַד מְעַט¹⁴ - אֵינוֹ גּוֹלָה עַל יָדוֹ. לְפִיכָף¹⁵, אִם לֹא פָרַס פֶּלֶל¹⁶, אוֹ שִׁשְׁחָטוֹ¹⁷ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָרִיחַ מְנַשְׁבֶּת בּוֹ, כְּגוֹן בֵּית סֶתוֹם¹⁸ שֶׁל שִׁישׁ - הָרִי זֶה גּוֹלָה¹⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים

16 ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה אֶת הָעֶבֶד²⁰ (אוֹ אֶת גֵּר תוֹשֵׁב²¹) - גּוֹלָה²². וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה²³ אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ אֶת גֵּר תוֹשֵׁב²⁴, וְכֵן גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת גֵּר תוֹשֵׁב אוֹ אֶת הָעֶבֶד בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה. שְׁנֹאֲמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלְתוֹשֵׁב בְּתוֹכָם²⁵.

20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן-נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו, וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. (23) גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד. (24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהינה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

21 ד. גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׂגָג²⁶ - הָרִי זֶה נֶהָרַג²⁷. אָדָם מוּעַד לְעוֹלָם²⁸. וְכֵן גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרַג גֵּר תוֹשֵׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמָּתָה לְהָרֹג - הָרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד²⁹ וְנֶהָרַג³⁰ עָלָיו, הוֹאִיל וְנִתְפַּחַן לְהָרֹג. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהָרַג אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלָטוֹת³¹ אוֹתוֹ; שְׁנֹאֲמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידינו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ט"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש צו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). (45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). (46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. (47) משמע שכבר היה שם.

ח. כְּשֶׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים⁴⁹, שֶׁמָּא יִהְיֶה גוֹאֵל הָדָם בְּדֶרֶךְ⁵⁰. וְאִמְרֵי⁵¹ לָהֶם⁵²: אַל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בָּא מַעֲשֶׂה לִידּוֹ.

(48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כותב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

ט. רֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהָרָגוּ גוֹאֵל הָדָם חוּץ לְתַחוּם⁵³ עִיר מְקַלְטוֹ⁵⁴ - פְּטוּר; שְׁנֵאֲמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת⁵⁵.

(53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). (54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י: "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגתו]. (55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

י. אֶחָד הַהוֹרָגוּ בְּדֶרֶךְ קָדֵם שִׁכְנָסוֹ⁵⁷ לְעִיר מְקַלְט, או שֶׁהָרָגוּ בְּחִזְרָתוֹ⁵⁸ עִם הַשְּׂנִים שְׁשׁוּמְרִין אוֹתוֹ⁵⁹.

ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא הותרה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. הֵבֵן שֶׁהָרָג³² אֶת אֲבִיו בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה. וְכֵן הָאֵב שֶׁהָרָג אֶת בְּנוֹ - גּוֹלָה עַל יָדוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³³? בְּשֶׁהָרָגוּ שְׁלֹא בְּשַׁעַת לְמוּד, או שֶׁהָיָה מְלַמְדוֹ אֲמֵנוֹת אַחֲרֵת שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהּ³⁴; אֲבָל אִם יִסֵּר בְּנוֹ פְּדִי לְלַמְדוֹ תוֹרָה או חֻכְמָה³⁵ או אֲמֵנוֹת³⁶, וְמָת - פְּטוּר³⁷.

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל:). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. וְכֵן הָרַב הַמֵּכֶה אֶת תַּלְמִידוֹ³⁸, או שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהִכָּה אֶת בַּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלְּבֹא לְדִין³⁹, וְהִמָּיתוֹ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִגְּלוּת. שְׁנֵאֲמַר: לְחַטֵּב עֵצִים⁴⁰ - לְדַבְּרֵי הָרְשׁוּת. יֵצֵא הָאֵב הַמֵּכֶה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הַרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהָיָה שָׂגֵגוֹ וְהָרָגוּ בְּשַׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליו שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח:).

ז. בְּתַחֲלָה⁴¹ אֶחָד שׁוֹגֵג⁴² וְאֶחָד מִזִּיד⁴³ מְקַדְּמִין⁴⁴ לְעִיר מְקַלְט. וּבֵית דִּין שָׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרָג בָּהּ שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְדִין, שְׁנֵאֲמַר: וְשָׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה - מִמִּיתָיו אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גּוֹאֵל הָדָם⁴⁵; מִי שֶׁנִּפְטָרוֹ⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גּוֹאֵל הָדָם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוּת - מִחֲזִירָיו אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִשְׁבִּיחוּ⁴⁷ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ.

(41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל"

בלבד שהרג או שני עדים ובלי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א).

9 יב. המַזְבֵּחַ קוֹלֵט⁶⁷. שְׁנֵאֲמַר בַּהוֹרֵג בְּדוֹדוֹ⁶⁸: מַעַם מַזְבֵּחַ⁶⁹ תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת, מִכָּל שֶׁהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ נִהְיָ בַּמַּזְבֵּחַ. לְפִיכָךְ, הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְקָלָטוֹ מַזְבֵּחַ, וְהָרֹגוֹ שֵׁם גּוֹאֵל הַדָּם - הֲרִי זֶה נִהְיָ עָלָיו, כְּמִי שֶׁהָרֹגוֹ בְּתוֹךְ עִיר מִקְלָט.

67 יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68 "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69 אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

14 יג. אֵין קוֹלֵט⁷⁰ אֵלָא גָּגוֹ שֶׁל מַזְבֵּחַ בֵּית הָעוֹלָמִים⁷¹ בְּלִבְדִּי, וְאֵין קוֹלֵט אֵלָא כֹּהֵן וְעַבְדָּהּ בִּידוֹ; אֲבָל זֶר, אוֹ כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד בְּשִׁעָרָה שְׁנֵהָרֵג⁷², אוֹ שֶׁהָיָה עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גָּגוֹ שֶׁל מַזְבֵּחַ אֵלָא סְמוּךְ לוֹ אוֹ אוֹחֵז בְּקִרְנוֹתָיו⁷³ - אֵינוֹ נִקְלָט.

70 את ההורג בשגגה. 71 בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). 72 על ידי גואל הדם. 73 כיובא שברח מפני שלמה (מלכים-א ב, כח).

19 יד. וְכֵן מִי שֶׁקָּלָטוֹ הַמַּזְבֵּחַ - אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם, אֵלָא מוֹסְרִין [לוֹ] שׁוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר מִקְלָטוֹ⁷⁴. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁷⁵? בְּמַחֲזִיב גְּלוּת⁷⁶; אֲבָל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֹגֵנוֹ בְּדִין הַמִּלְכוּת⁷⁷, אוֹ מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֹגֵנוֹ בְּהוֹרָאָה שְׁעָרָה, וּבְרַח לַמַּזְבֵּחַ וְנִסְמָךְ לוֹ⁷⁸, וְאִפְלוּ הָיָה זֶר - הֲרִי זֶה נִצָּל⁷⁹, וְאֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ מַעַם הַמַּזְבֵּחַ לְמוֹת לְעוֹלָם. אֵלָא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין⁸⁰ בְּעֵדוּת גְּמוּרָה וְהִתְרָאָה, כְּשֶׁאֵר כָּל הָרוֹגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד.

74 לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. 75 שאלו קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. 76 שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77 כגון המורד במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78 ולא דווקא על גג המזבח. 79 ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. 80 כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

1 נִכְנָסוּ⁶⁰ לְעִיר מִקְלָטוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּדוֹדוֹ - הֲרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁶¹, וְרִשּׁוֹת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהָרְגוֹ. 3 וְאִם הָרֹגוֹ כָּל אָדָם - אֵין חֵיבִין עָלָיו⁶²; שְׁנֵאֲמַר: 4 אֵין לוֹ דָּם⁶³.

56 בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57 לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). 58 לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. 59 לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שייפסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60 כאן מתחילה כנראה הלכה י. 61 הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. 62 אבל לכתחילה אסור להרגו. 63 "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

5 יא. יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בְּשִׁגְגָה - כָּל הַהוֹרֵגוֹ, בֵּין גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׁאֵר אָדָם, גּוֹלָה⁶⁴ עַל יְדוֹ. הָרֹגוֹ בְּתוֹךְ תַּחוּם⁶⁵ עִיר מִקְלָטוֹ, אִפְלוּ גּוֹאֵל הַדָּם - הֲרִי זֶה נִהְיָ עָלָיו⁶⁶.

64 בגמרא שם נאמר: "בשוגג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). 65 [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדין (למעלה הלכה ז)]. 66 שאם לא כן אין תועלת בביריתו לעיר מקלט לפני שעמד בדין (כסף משנה). ומהדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירושו בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט"ו). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י"א). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ט"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש צט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ששי

1 יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

2 א. שְׁלֹשָׁה הֵם הַהוֹרְגִים בְּלֹא כוֹנֵה.

(2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

3 ב. יֵשׁ הוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְהַעֲלָמָה גְמוּרָה³. וְזֶהוּ שְׁנָאֵמֵר
4 בּוֹ: וְאִשֵּׁר לֹא צָדָה⁴. וְדִינוֹ: שְׁנִיגְלָה⁵ לְעָרִי מִקְלָט
5 וְיִנְצֵל⁶, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי⁷.

(3) ללא שום כוונה. (4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. (5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. (6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". (7) בפרק חמישי.

6 ג. וְיֵשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשִּׁגְגָה קְרוֹב לְאִנָּס⁸. וְהוּא:
7 שְׂאִירָע בְּמִיתַת זֶה מֵאֲרָע פְּלֵא⁹, שְׂאִינוּ מְצוּי בְּרֵב
8 מֵאֲרָעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדִינוֹ: שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַגְּלוּת¹⁰,
9 וְאִם הִרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם - נִהְרַג עֲלָיו¹¹.

(8) ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח"ד. (9) מקרה נדיר. (10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. (11) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כ"ט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.

10 ד. וְיֵשׁ הוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְתִהְיֶה הַשִּׁגְגָה קְרוֹבָה לְזִדּוֹן¹².
11 וְהוּא: שְׁתִּיהִי בְּדָבָר כְּמוֹ שְׁשִׁיעָה¹³, או שְׁתִּיהִי לוֹ
12 לַהֲזָהָר וְלֹא נִזְהָר. וְדִינוֹ: שְׂאִינוּ גּוֹלָה. מִפְּנֵי שְׁעוֹנוֹ
13 חֲמוּר, אֵין גְּלוּת מְכַפֶּרֶת לוֹ¹⁴. וְאֵין עָרִי מִקְלָט
14 קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ¹⁵, שְׂאִינָן קוֹלְטוֹת אֶלָּא הַמְּחִיב גְּלוּת
15 בְּלִבְדָּה¹⁶. לְפִיכָךְ, אִם מָצְאוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מְקוֹם¹⁷
16 וְהִרְגוּ - פְּטוּר.

(12) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. (13) ראה הלן הלכה ו, דוגמה. (14) כלפי שמים. (15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. (16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. (17) אפילו בעיר מקלט.

17 ה. וְהָיָה יַעֲשֶׂה זֶה? יֵשֵׁב וְיִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם.
18 וְכֵן כָּל הַרְצָחִים¹⁹ שְׁהִרְגוּ²⁰ בְּעַד אַחֲדִי²¹ או בְּלֹא
19 הַתְּרָאָה²² וְכִיּוּצָא בְּהֵן²³, אִם הִרְגוּ²⁴ גּוֹאֵל הַדָּם - אֵין
20 לָהֶם דְּמִים. לֹא יִהְיוּ אֵלֹו חֲמוּרִים מִהַהוֹרֵג בְּלֹא
21 כוֹנֵה.

(18) שלא ירהג. (19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח.

(20) בכוונה. (21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. (22) בפני שני עדים. (23) כגון שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, למעלה שם. (24) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

22 ו. כִּיּוּצָא²⁵ הַזֹּרֵק²⁶ אָכֵן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִרְגָה, או
23 הַסּוֹתֵר כְּתוּלוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפְלָה אָכֵן וְהַמִּיתָה,
24 בֵּין שְׁטָתָרוּ בְּיוֹם²⁷ בֵּין שְׁטָתָרוּ בְּלֵילָה - הֲרִי זֶה קְרוֹב
25 לְמִזִּיד²⁸, וְאִינוּ נִקְלָט; מִפְּנֵי שֶׁזֶה פְּשִׁיעוֹת הִיא, שְׁהֲרִי
26 הִיָּה לוֹ לְעֵינַי²⁹ וְאַחֵר כֵּךְ יִזְרַק אוֹ יִסָּתֵר.

(25) שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. (26) ולא התכוון להרוג (מכות ח.). (27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול היה לראות את העובר בדרך. (28) ולא מזיד ממש, שהרי לא התכוון להרוג. (29) אם ישנם עובדי דרכים, שם.

27 ז. סָתָרוּ לְאַשְׁפָּה³⁰ בְּלֵילָה: אִם הַרְבִּים מְצוּיִין בָּהּ³¹
28 - הֲרִי זֶה קְרוֹב לְמִזִּיד³², וְאִינוּ נִקְלָט; וְאִם אֵין
29 הַרְבִּים מְצוּיִין בָּהּ כָּלָל - הֲרִי זֶה קְרוֹב לְאִנָּס, וּפְטוּר
30 מִן הַגְּלוּת.

(30) שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. (31) לעשות צרכיהם. (32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאכן תפגע בו, והיה עליו לעיין היטב.

31 ח. הִיתָה הָאֲשָׁפָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ³³ בְּלֵילָה,
32 וְאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בְּיוֹם, וְנִקְרָה אָדָם³⁴ וְיֵשֵׁב
33 שָׁם, וְנִפְלָה עָלָיו אָכֵן בְּשַׁעַת סְתִירָה, וְמָת - הֲרִי זֶה
34 גּוֹלָה³⁵. וְאִם אַחֵר שְׁנִפְלָה הָאָכֵן³⁶ בָּא זֶה וְיֵשֵׁב,
35 וְנִפְלָה עָלָיו וְמָת - הֲרִי זֶה פְטוּר³⁷ מִן הַגְּלוּת.

(33) בני אדם לעשיית צרכיהם. (34) ביום. (35) מאחר שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. (36) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה. (37) הטעם בהלכה ט.

36 ט. וְכֵן הַזֹּרֵק³⁸ אֶת הָאָכֵן, וְאַחֵר שְׂנֵאָתָא מִיָּדוֹ
37 הוֹצִיאָה הָלָה אֶת רֵאשׁוֹ³⁹ וְקִבְּלָה - פְּטוּר מִגְּלוּת;
38 שְׁנָאֵמֵר: וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ⁴⁰ - פָּרֵט לְמַמְצִיא עַצְמוֹ.

(38) שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

39 י. הַשּׁוֹנֵא⁴¹ שֶׁהִרְגַּ בְּשִׁגְגָה - אִינוּ נִקְלָט; שְׁנָאֵמֵר⁴²:
40 וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ⁴³. חֲזָקָתוֹ⁴⁴ שֶׁהוּא קְרוֹב לְמִזִּיד⁴⁵.
41 וְאִי זֶה שׁוֹנֵא? זֶה שְׁלֹא דָּבָר עֲמוּ שְׁלִשָּׁה יָמִים⁴⁶
42 מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נִכְנַס לְגֶרְן זְוִית⁴⁷ וְהַמִּיתוֹ שָׁם

1 בְּשִׁגְגָה, או שְׁדָּחָפוּ בְּגוֹפוֹ⁴⁸, או נִתְּפֹן לְזֹרֶק⁴⁹
2 שְׂמִימִים⁵⁰ וְזֶרֶק אֲרִבֵּעַ, או שְׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׂמִתָּה
3 לְהַרְגוֹ⁵¹, או שֶׁנִּתְּפֹן לְהַרְגַּ זֶה⁵² וְהָרַג אֶת זֶה, אָפְלוּ
4 נִתְּפֹן לְהַרְגַּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים⁵³ או בְּהִמָּה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל
5 - הָרִי כָּל אֱלוֹ קְרוֹבִין לְמִזִּיד, וְאֵינָן נִקְלָטִין.

61 מִן הַכּוֹר (מכות ז.). 62 קָרֹב לְאוֹנֶס, רָאָה מְכוּת ט.
'תּוֹסַפּוֹת' דִּבְבוּר־הַמַּתְחִיל אָמַר לִיה. 63 נָדִיר, שֶׁהָרִי עִם
הַעֲלָתוֹ אֶת הַחֲבִית או עִם עֲלִיתּוֹ עַל הַסּוּלָם גּוֹבֵרֶת
הַהֲנַגְדוֹת לְכוֹבֵד הַחֲבִית או שֶׁל הָאָדָם הַמוֹשֵׁךְ כִּלְפִי מִטָּה.
64 מוֹרִידָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶף־עַל־פִּי שְׁנוּזָה מִלְשִׁבְרָה.
65 וְהָרֹג, אֶף־עַל־פִּי שְׁבוּדָאֵי נֹזֵחַ שֶׁלֹּא יִפּוֹל וְיִשְׁבּוֹר
מִפְּרָקָתוֹ. 66 מִגִּלְגַּל כְּמִין מִכְבָּשׁ, כְּדִי לְהַחֲלִיק אֶת הַטִּיחַ
שֶׁבִגָּ, וּמוֹלִיךְ אוֹתוֹ לְצַד הַשִּׁפּוּעַ, שֶׁמֶשֶׁם יוֹרְדִים הַמִּים.
67 וּמִשּׁוּם כֵּךְ בִּירִידָה עָלָיו לְנִקּוּט בְּאִמְצָעֵי זֵהִירוֹת
מִיּוֹחֲדִים.

26 יִג. קֶצֶב⁶⁸ שֶׁהָיָה מְקַצֵּב⁶⁹, וְהַגְבִּיָּה יָדוֹ בְּקוֹפִיץ⁷⁰
27 לְאַחֲזָרָיו, וְהַחֲזִירוֹ לְשִׁבְרֵי הָעֵצִים, כְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׂין
28 הַקֶּצֶבִים: כָּל שְׂמִימוֹת בְּחוֹלְכָה, שֶׁהָיָה הַהַגְבָּהָה
29 מִלְּפָנָיו⁷¹ וְיִרִידָה מֵאַחֲרָיו⁷² - אֵינוֹ גּוֹלָה עָלָיו; וְכָל
30 שְׂמִימוֹת בְּחֻזָּה, שֶׁהָיָה עָלָה מֵאַחֲרָיו⁷³ וְיִרִידָה
31 מִלְּפָנָיו - גּוֹלָה. זֶה הַפֶּלֶל⁷⁴: כָּל שֶׁבִּדְרָךְ יִרִידָתוֹ⁷⁵ -
32 גּוֹלָה; שֶׁלֹּא בְּדָרָךְ יִרִידָתוֹ⁷⁶ - אֵינוֹ גּוֹלָה. וְאָפְלוּ
33 בִּירִידָה שֶׁהָיָה צָרָף עָלָה - אֵינוֹ גּוֹלָה⁷⁷.

68 מוֹכֵר בֶּשֶׂר, מְכוּת ז: 69 קוֹצֵץ בֶּשֶׂר. 70 סָכִין
גְּדוּלָה. 71 עָלָה הָיָה וּפְטוּר. 72 הַמִּשְׁךְ וְסִיּוֹם
הַהַגְבָּהָה הָיָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ דִּינָה כְּעָלָה וּפְטוּר. 73 תַּחֲלִיל
הִירִידָה מִלְּפָנָיו הָיָה וְחַיִּיב. בְּמִכָּה לְפָנָיו: בְּכִיוּן לְמַטָּה
יִרִידָה הָיָה וְחַיִּיב; בְּכִיוּן לְמַעְלָה עָלָה הָיָה וּפְטוּר. בְּמִכָּה
לְאַחֲזָרָיו, הַמִּצֵּב הַפּוֹךְ: הַכִּיוּן לְמַעְלָה הוּא כִּיוּן לִירִידָה
לְפָנָיו וְחַיִּיב; הַכִּיוּן לְמַטָּה הוּא סִיּוֹם הַעֲלָה מִלְּפָנָיו וְאֵינוֹ
גּוֹלָה (יְרוּשְׁלָמִי מְכוּת פָּרָק ב' הִלְכָה ד), [בְּבַבְלִי שֶׁם יִשְׁנן
כְּמָה גִירְסָאוֹת, וְקִשָּׁה לִישְׁבֵּן לְפִי שִׁיטַּת רַבִּינוּ. רָאָה
כִּסְף־מִשְׁנָה כֹּאן, וְיִמְרָאָה הַפְּנִים בִּירוּשְׁלָמִי שֶׁם].
74 מִשְׁנָה, שֶׁם. 75 וְהַעֲלָה מֵאַחֲזָרָיו בְּדָרָךְ יִרִידָתוֹ הָיָה.
76 וְיִרִידָה מֵאַחֲזָרָיו אֵינָה בְּדָרָךְ יִרִידָתוֹ אֲלָא בְּהַמִּשְׁךְ דָּרָךְ
הַגְּבִיָּהָתוֹ. 77 [בְּבַבְלִי שֶׁם נֹאמַר: "אוֹ הַשְּׁלִיךְ עָלָיו"
(בְּמִדְבָּר לָה, כ) לְהַבִּיא יִרִידָה שֶׁהָיָה צוֹרֵךְ עָלָה, וּפִירִישׁ"י
לְהַבִּיא - לְחַיּוּב. אוֹלָם רַבִּינוּ מִפְּרֵשׁ לְפִטוּר, וְנֹרָאָה שֶׁלְדַעַת
רַבִּינוּ הַמֶּלֶךְ "פֶּרֶט" שֶׁבְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא נִמְשַׁכַּת גַּם עַל
בָּבָא זוֹ. וְרָאָה לְמַעְלָה בְּהִלְכָה י בְּדִין דַּחְפּוֹ בְּגוֹפּוֹ. וְנִדְחָק
רַבִּינוּ לְפִירוּשׁ זֶה מִפְּנֵי שֶׁבִּסּוּף הַסּוּגִיָּה בְּדִין נִשְׁמַטָּה שְׁלִיבָה,
אָמְרוּ "דְּכּוּלִי עֲלָמָא עָלָה הָיָה" (לְדַעַת הַכֹּל יִרִידָה שֶׁהָיָה
צוֹרֵךְ עָלָה - עָלָה הָיָה), וְלֵאחֲרָי מִכָּן נֹאמַר: הָא וְהָא לְנִיזְקִין
(אֲבָל פְּטוּר מִגְּלוּת, לְדַעַת הַכֹּל), רָאָה מִגִּיד־מִשְׁנָה בְּהִלְכּוֹת
חֹבֵל וּמוֹזִיק פ"ו ה"ד, וּבִגְרָא מְכוּת שֶׁם].

34 יִד. בִּיצֵד? הִיָּה עוֹלָה בְּסִלָּם⁷⁸, וְנִשְׁמַטָּה שְׁלִיבָה⁷⁹
35 מִתַּחַת רִגְלָיו וְנִפְלָה⁸⁰ וְהִמִּיתָה - פְּטוּר⁸¹ מִן הַגְּלוּת.
36 וְכֵן הַמִּתְּפֹן לְזֹרֶק בִּצֵּד זֶה, וְהִלְכָה לָה לְצֵד אַחֲרָי⁸²; וְכֵן
37 אוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אֶבֶן מִנְּחֻת⁸³ בְּחִיקוֹ, וְלֹא הִפִּיר פָּה
38 מְעוֹלָם⁸⁴, וְעָמֵד, וְנִפְלָה⁸⁵ וְהִמִּיתָה; וְכֵן הַסּוּמָא⁸⁶

6 יֵא. הַנִּכְנָס⁵⁴ לְחֻצֵּר בְּעַל הַבֵּית שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת, וְהָרֹגוֹ
7 בְּעַל הַבֵּית בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִן הַגְּלוּת; שְׁנֵאמַר⁵⁵:
8 וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בְּעֵצָה⁵⁶ - מִה יַעַר שִׁישׁ רִשּׁוֹת
9 לְהַרְגוֹ⁵⁷ לְהַפְּנֵס לְשֵׁם, אֶף כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ. לְפִיכָךְ,
10 הַנִּכְנָס לְחֻנוֹת הַנֶּגֶר⁵⁸ שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת⁵⁹, וְנִתְּנָה בְּקַעַת
11 וְטִפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וְמָת - פְּטוּר מִגְּלוּת; וְאִם נִכְנָס
12 בְּרִשּׁוֹת - הָרִי זֶה גּוֹלָה⁶⁰.

54 מְכוּת ח. 55 בְּהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה שְׁחִיב גְלוּת.
56 לְחֻטּוֹב עֲצִים. 57 וּמִשּׁוּם כֵּךְ חַיִּיב הַהוֹרֵג גְלוּת,
שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שְׁמִישָׁהוּ נִמְצָא בֵּיעַר, אֲבָל
אִם נִכְנָס שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת פְּטוּרָה הַתּוֹרָה אֶת הַהוֹרֵגוֹ בְּשׁוּגָג מִפְּנֵי
שׁוֹזָה קְרוֹב לְאוֹנֶס. 58 בָּבָא־קָמָא לָב: 59 הַנֶּגֶר נִתֵּן לוֹ
רִשּׁוֹת לְהַכְנֵס. 60 כִּלְשׁוֹן רֵאשׁוֹן בְּפִירוּשׁ דְּבִרֵּי ר' יוֹסִי ב'ר'
חֲנִינָא שֶׁם. וְרָאָה בְּהִלְכּוֹת חֹבֵל וּמוֹזִיק פָּרָק א' הִלְכָה יז
בְּהַעֲרוֹת.

13 יֵב. מִי שֶׁהָיָה דוֹלָה⁶¹ אֶת הַחֲבִית לְהַעֲלוֹתָהּ לָגֵג,
14 וְנִפְסַק הַחֶבֶל, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ; אוֹ שֶׁהָיָה
15 עוֹלָה בְּסִלָּם, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהָרֹגוֹ - פְּטוּר מִן
16 הַגְּלוּת. שְׁנֵאָה כְּמוֹ אָנוֹס הוּא⁶²; שְׂאִין זֶה דָּכָר הַקְּרוֹב
17 לְהָיִוֹת בְּרִב הָעֵתִים, אֲלָא כְּמוֹ פֶּלֶא⁶³ הוּא. אֲכָל אִם
18 הָיָה מְשֻׁלָּשׁ אֶת הַחֲבִית⁶⁴, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ
19 וְהִרְגָתָהּ; הִיָּה יוֹרֵד בְּסִלָּם, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ⁶⁵; הִיָּה
20 מְעַלֵּל בְּמַעְגִּילָה⁶⁶, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ -
21 גּוֹלָה; שְׁנֵאמַר: וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת - שִׁפְלָה דָּרָךְ נִפְלָה.
22 שֶׁהָרִי דָּרָךְ נִפְלָה מְצוּי בְּרִב הָעֵתִים לְהִזְיק, וְדָכָר
23 קְרוֹב הוּא לְהָיִוֹת, שֶׁהָרִי טָבַע הַכָּבֵד לִירֵד לְמַטָּה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ט"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁנֵאֹמֶר: וְחִי - עֲשֵׂה לּוֹ כְּדִי שְׂחִיחָה, וְחִי בְּעָלִי
13 חֲכָמָה³ וּמִבְּשִׂיחָה⁴ בְּלֹא תִלְמוּד תּוֹרָה כְּמִיתָה
14 חֲשׂוּבִין⁵. וְכֵן הָרַב שָׁגְלָה - מְגִלִין וְשִׁיבְתוֹ עֲמֹ⁶.

(2) מכות י. (3) הרב. (4) התלמידים. (5) שכתוב בתורה
ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה
תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). (6) שאין לו חיים בלא ישיבה
(מכות שם).

15 ב. עֲבָד⁷ שָׁגְלָה⁸ לְעִיר מְקָלֶט - אֵין רְבֹו חֲזִיב לְזוֹנוֹ⁹,
16 וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרִבּוֹ¹⁰. אָבֵל אִשָּׁה שָׁגְלָתָה לְעִיר מְקָלֶט
17 - בְּעָלָה חֲזִיב לְזוֹנָה. וְאֵינוֹ יָכוֹל¹¹ לֹמַר לָהּ: צְאִי
18 מֵעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְמִזְנוּתֶיךָ¹², אֲלֹא אִם כֵּן הָיוּ מְסַפְּקִין
19 לָהּ¹³.

(7) כנעני. (8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק
ה הלכה ג. (9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס
אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה
לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני
ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על
הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם,
גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. (10) לספק לו
מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל בכתובה
שנתן לה בשעת הנישואין. (11) משום שחובתו לספק לה
מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. (12) אני מוחל לך על
מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני
חייב לך. (13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה
"צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ
שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט,
שאין מכירים אותה (שם).

20 ג. רֹוצֵחַ¹⁴ שְׁנֵאֹמֶר דִּינוֹ¹⁵ לְהַגְלוֹתוֹ, וּמַת קָדָם שְׂחִיחָה
21 - מוֹלִיכִין עֲצָמוֹתָיו לְשֵׁם¹⁶. וְרוֹצֵחַ שְׁמַת בְּעִיר
22 מְקָלֶט¹⁷ - קוֹבְרִין אוֹתוֹ שֵׁם¹⁸. וּבִעַת שְׂמִיּוֹת הַכֹּהֵן
23 הַגָּדוֹל, מוֹלִיכִין עֲצָמוֹת הַרוֹצֵחַ מִשֵּׁם לְקִבְרֵי
24 אֲבוֹתָיו¹⁹.

(14) מכות יא: (15) בבית-דין. (16) לעיר המקלט. אע"פ
שהטעם "פן ידרוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו)
שוב אינו קיים. (17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין
לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. (18) כתוב בהורג
בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר
לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא
מיתתו, שם תהא קבורתו", "ספרי" שופטים, קפא; מכילתא
דרשב"י משפטים כא; מכות שם. (19) לפי הכתוב "ואחרי
מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח),
"איהוה ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי
אומר זו קבורה", שם.

25 ד. שְׂאֵר הַלְוִיִּם²⁰ הַשְׂכֻּנִים²¹ בְּעִיר מְקָלֶט²², בְּשִׂמּוֹת
26 אֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ נִקְבֵּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחֻמִּים²³; וְ
27 שְׁנֵאֹמֶר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכָשָׁם וְלִכְלָל
28 חִיתָם²⁴ - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָה²⁵.

1 שְׁהֵרַג בְּשִׁגְגָה - כָּל אֱלוֹ פְּטוּרִין מִן הַגְּלוּת, מִפְּנֵי
2 שֶׁהֵן קְרוֹבִין לְאַנָּס.

(78) שם. (79) מדרגה. (80) שזוהי ירידה ממש.
(81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת
הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות
הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לנזקין"
במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם ההגות הגר"א,
וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד-
משנה שם. (82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות,
שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירושו חז"ל מלשון
ציוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: (83) בבא-
קמא כז: (84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה
ישן. (85) על אדם. (86) כתוב בתורה בהורג בשגגה
"בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו שסומא שהרג
בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה
במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, "ספרי"
מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

3 טו. הֵייתָה אָבֵן בְּחִיקָיו⁸⁷, וְהִפִּיר בָּהּ וְשִׁכְחָה, וְעָמַד,
4 וְנִפְלָה וְהִמִּיתָה - גּוֹלָה; שְׁנֵאֹמֶר: בְּשִׁגְגָה - מִכָּלֶל
5 שְׁהֵייתָה לוֹ יְדִיעָה⁸⁸. נִשְׁמַט⁸⁹ הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ
6 הַמִּתְבַּקֵּעַ⁹⁰ - אֵינוֹ גּוֹלָה; מִפְּנֵי שְׂאֵין זֶה בָּא מִכּוּחַ
7 אֲלֹא מִכֹּחַ כּוּחוֹ⁹¹, וְנִמְצָא כְּמוֹ אֲנָס⁹². וְכֵן הַזּוֹרֵק
8 אָבֵן⁹³ לְתֹמֶר לְהַפִּיל תְּמָרִים, וְנָפְלוּ מִן הַתְּמָרִים עַל
9 תֵּינוֹק וְהִרְגוּהוּ - פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁנָּפְלוּ מִכֹּחַ כּוּחוֹ⁹⁴.
10 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מִשְׁאֵר הַסְּבוֹת.

(87) בבא-קמא שם. (88) ואף-על-פי שבאוכל חלב בשוגג
אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה
בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא
ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה
בית הבחירה לבבא-קמא עמ' 79, ו"תוספות" דיבור-המתחיל
בשגגה. (89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק
כרבנן. (90) נשטט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ
שהוא כורתו, וניתן למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה
שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש
שניתן קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני
הפירושים. (91) המכה בעץ היא כוחו, וניתוח הברזל מן
העץ כוח כוחו הוא, שם ח. (92) כי הברזל נשטט כתוצאה
מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת.
(93) רב פפא, שם ח. (94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת
התמרים היא כוח שני.

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה
שגלתה אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו
להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלט. ודין עיר
מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר
מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח
כז'.

11 א. תִּלְמִיד שָׁגְלָה² לְעִיר מְקָלֶט - מְגִלִין רְבֹו עֲמֹ;

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ט"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20 מכות יב. (21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. (22) שהן של הלויים, ככתוב: "ואת הערים אשר תתנו ללויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). (23) אלא נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. (24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). (25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגיש התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).
- 1 ה. רוצח²⁶ שהרג בשגגה בעיר מקלטו²⁷ - גולה בה משכונה לשכונה²⁸, ואינו יוצא²⁹ מן העיר. וכן לוי³⁰ שהרג³¹ במדינתו³² - גולה למדינה אחרת³³ מערי הלויים; לפי שכל קולטות, כמו שיתבאר³⁴. ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח לעירו - הרי זה קולטו³⁵.
- 26 שם יב: (27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. (28) בתוך העיר. (29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. (30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. (31) בשוגג. (32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללויים, במדבר לה. (33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. (34) להלן פרק ח הלכה ט. (35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.
- 6 ו. עיר מקלט שרבה רצחנים³⁶ - אינה קולטת; שגאמר³⁷: ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו³⁸ - ולא ששוין דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים³⁹ - אינה קולטת⁴⁰; שגאמר: זקני העיר והיא⁴¹.
- 36 מכות י: (37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. (38) שרצח בשגגה. (39) דינים. (40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דינים. (41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.
- 11 ז. רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו⁴² - יאמר להם: רוצח אני⁴³. אמרו לו: אף על פי כן⁴⁴ - יקבל מהן⁴⁵.
- 42 כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: (43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. (44) אנו רוצים לכבדך. (45) שגאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.
- 14 ח. הגולה⁴⁶ אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם⁴⁷. ואפילו לדבר מצוה⁴⁸ או לעדות, בין עדות ממוץ בין עדות נפשות⁴⁹. ואפילו להציל נפש⁵⁰ בעדותו, או להציל מיד העובד פוכבים או מיד הנזק או מיד הדלקה ומן המפלת. אפילו כל ישראל צריכין⁵¹ להשועתו כיוצא בן צרויה⁵² - אינו יוצא משם לעולם, עד מות
- 20 הפהן הגדול. ואם יצא - התייר עצמו למיתה⁵³. כמו שפארנו⁵⁴.
- 21 (46) משנה, שם יא: (47) ואפילו לצורך דחוף, אינו יוצא עד שימות הכהן הגדול. (48) כגון עדות החודש (שם) או למול את הבן (ילקוט שמעוני מסעי, סד). (49) להעיד על אדם שעבר עבירה, שחייבים עליה מיתה. (50) כגון שמעידים על אדם שרצח, והוא בא להכחיש או להזים את העדות ולהציל את הנאשם, ואע"פ שפיקוח נפש דוחה כמעט את כל המצוות שבתורה. (51) וזהו פיקוח נפש של רבים. (52) שר צבא ישראל בימי המלך דוד. (53) ורשות לגואל הדם להרוג אותו. ומשום כך לא יצא, שאינו חייב לסכן חייו, כדי להציל חיי אחרים. (54) למעלה פרק ה הלכה י.
- 22 ז. אחר⁵⁵ פהן גדול המשוה בשמן המשחה⁵⁶ ואחר המרבה בכגדים⁵⁷, ואחר הפהן הגדול העובד⁵⁸ ואחר הפהן שעבר⁵⁹, כל אחד מארבעתן שמת⁶⁰ - מחזיר⁶¹ את הרוצח⁶². אבל משוה מלחמה⁶³ אינו מחזיר, מפני שהוא פכהן הדייט⁶⁴.
- 23 (55) בין... ובין (מכות יא.). (56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגזו שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). (57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב:). (58) משמש אז ככהונה גדולה. (59) שנטמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". (60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובד עדיין חי, מכות יא: (61) במיתתו. (62) מעיר מקלטו לעירו. (63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). (64) ככהן פשוט, ובחייבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).
- 27 י. רוצח שנגמר דינו⁶⁵ לגלות, ולא היה שם פהן גדול⁶⁶; וההורג⁶⁷ פהן גדול, ולא היה⁶⁸ שם פהן גדול אחר⁶⁹; וכהן גדול שהרג, ולא היה שם פהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן יוצאין מעיר מקלט לעולם⁷⁰.
- 28 (65) שם. (66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא.). (67) וכן ההורג בשוגג. (68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. (69) אחד משלשה האחרים שזכרו בהלכה הקודמת. (70) אפילו אם מינו אחר-כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.
- 32 יא. נגמר דינו⁷¹ לגלות, ואחר כך מת הפהן הגדול קדם שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות⁷². ואם
- 33

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 עד שלא נגמר⁷³ דינו מת הפכה הגדול, ומנו פה
- 2 אחר תחיתו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר
- 3 במיתתו של שני⁷⁴ שנגמר דינו בפניו⁷⁵.

89 עושה חבורה. 90 ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). 91 במזיד. 92 ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). 93 ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. 94 למעלה פרק ה.

יום ג' י"ז אלול ה'תשע"ה

פרק שמיני

- 1 יבאר שמצות-עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו. ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה בינן לערי מקלט.
- א. מצות עשה² להפריש³ ערי מקלט⁴, שנגמר: 18 שלוש⁵ ערים תבדיל לה. ואין ערי מקלט⁶ נוהגות 19 אלא בארץ ישראל⁷.
- 20

2 על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. 3 לייחד. 4 להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. 5 ותחילת הפסוק "מצווך לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). 6 ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. 7 ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארץ, אשר ה' אלוךך נותן לך לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש) בחוצה לארץ, אמרת: לא אמרתי אלא 'אשר אני נותן לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוצה לארץ" (ספרי זוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם").

- ב. ויש ערים⁸ היו. שלש הבדיל משה רבנו⁹ בעבר 21 הירדן¹⁰, ושלש הבדיל יהושע¹¹ בארץ כנען¹².
- 22

8 ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהינה לכם" (במדבר לה, יג). 9 "אז יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). 10 המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציווה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). 11 "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע היא חברון בהר יהודה" (יהושע כ, ז). 12 כאשר ציווה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב שנינו, שיהושע הפרישן מיד כשבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כותב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה].

- ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שיבדלו פלן, 23 שנגמר: שש ערי מקלט¹⁴ תהינה לכם. והודיענו 24 משה רבנו, שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד 25 שיבדלו שלש שבארץ כנען. ולמה הבדילן¹⁵? אמר: 26 הואיל ובאה מצוה לירי אקממה.
- 27

71 מכות שם. 72 אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. 73 קודם שנגמר. 74 מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. 75 ו"היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

- יב. נגמר דינו⁷⁶ ונמצא⁷⁷ הפכה הגדול בן גרושה⁷⁸ 4 או בן חלוצה⁷⁹ - בטלה פה⁸⁰, וכאלו נגמר דינו 5 בלא פה גדול, ואינו יוצא משם לעולם⁸¹.
- 6

76 לגלות (שם). 77 נודע. 78 ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. 79 אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. 80 למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"ו מהלכות ביאת מקדש, שהקרבתו שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. 81 ראה למעלה הלכה י.

- יג. רוצח שישב לעירו אחר מות הפכה הגדול⁸² - 7 הרי הוא כשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם - 8 נהרג עליו⁸³; שפכר נתפס לו בגלותו⁸⁴.
- 9

82 ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). 83 בבית-דין או על-ידי גואל הדם של הרוצח ששב לעירו. 84 שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

- יד. אף על פי שנתפס - אינו חוזר⁸⁵ פה לשפחה⁸⁶ 10 שהיה פה⁸⁷ לעולם; אלא הרי הוא מורד מגדלתו 11 כל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה⁸⁸ על ידו. 12

85 לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. 86 "ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרוצח אל ארץ אחוזתו - ולא לשררותו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, ישב לשררותו" (מכות יג. ו'ספרי' מסעי קס). ופסק רבינו כדעת רבי יהודה, לפי הכלל רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. 87 אבל שררה אחרת, ירודה יותר, רשאי לקבל. 88 שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות. ראה למעלה פרק ד הלכה ט.

- טו. אף על פי שהחובל⁸⁹ באביו בזדון חייב מיתת 13 בית דין⁹⁰ כמו ההורג⁹¹ שאר אדם, אם חבל באביו 14 או באמו בשגגה - אינו חייב גלות⁹²; שלא חיבה 15

קד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. 33) מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן. חבורן בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע, וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה מתחילת הגבול בדרום הארץ לחבורן כמתחבורן לשכם, ומחבורן לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום הולכים לחבורן, יושבי צפון - לקדש, והיושבים בין חבורן לשכם: הסמוכים לחבורן נמלטים לחבורן, והסמוכים לשכם - לשכם, וכן משכם לקדש, מכות ט: 34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך".

ח. ערי מקלט אין עושין אותן לא עירות³⁵ גדולות, ולא כפרים³⁶ גדולים, ולא קטנים³⁷, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שקיים³⁸ ובמקום המים. ואם אין שם מים³⁹ - מכניסין⁴⁰ לתוך מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אכלוסין⁴¹. נתמצטו אכלוסיהן - מוסיפין עליהן. נתמצטו דיריהן⁴² - מכניסין לתוך פתחים לויים וישראלים. ואין פורשין בתוך מצודות⁴³, ואין מפשילין בתוך חבלים⁴⁴, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם⁴⁵.

35) אינן מוקפות חומה. 36) מוקפים חומה, ששיירות ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרוג את הרוצח ששגג. 37) בברייתא שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. בדפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים". 38) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. 39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. 40) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. 41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזוינים (רש"י שם). 42) תושבי העיר. 43) לצוד חיות, שצידים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח (שם) יביא נשק ממקומו, וירגישו בו. 44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. 45) טעם זה נזכר בגמרא שם.

ז. כל ערי הלויים⁴⁶ קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא. שנאמר: ועליהם⁴⁷ תתנו ארבעים ושנים עיר, כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה עיר - הקישן⁴⁸ הפתוח פלן⁴⁹ זו לזו לקלט⁵⁰.

46) ולא דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). 47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. 48) השווה אותן. 49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב. 50) אף על פי שבארבעים ושניים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט⁵¹ ובין שאר ערי הלויים? שערי מקלט קולטות בין לדעת⁵² בין שלא לדעת⁵³, הואיל ונכנס בהן - נקלט; ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת. 40

13) אפילו אלה שכבר הופרשו (מכות ט:). 14) "עד שיהו ששתן קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קט). 15) הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בימי המלך המשיח¹⁶ מוסיפין שלש אחרות על אלו השש¹⁷, שנאמר: ונספת לה עוד שלש ערים על השלש האלה. והיכן מוסיפין אותן? בערי הקיני והקניזי והקדמוני, שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן¹⁸ ועדין לא נכבשו. ועליהן נאמר בתורה: ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך¹⁹.

16) ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יט, ח). 17) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי (דברים ד, מא). 18) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ... את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני" (בראשית טו, יח-יט). 19) והמשך הפסוק "כאשר נשבע לאבותיך" (ולא כתוב "כאשר נשבע לתת לך").

ה. והיבין בית דין לכוון הדרכים²⁰ לערי מקלט, לתקנם ולהרחיבן²¹. ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה. ואין מניחין בדרך לא תל²² ולא גיא²³ ולא נהר, אלא עושין עליו גשר, כדי שלא לעכב את הבורח לשם. שנאמר: תקין לה הדרך²⁵. ורחב הדרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושנים אמות. ומקלט²⁶ מקלט²⁷ היה פתוח על פרכת דרכים²⁶, כדי שיפירו הרצחנים²⁷ ויפנו לשם.

20) לעשות דרכים ישרות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:). 21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים". 22) גבעה. 23) בקעה. 24) וישיגו גואל הדם ויהרגהו. 25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט, מכות שם. ועיין פירוש המשניות לרבינו, שקלים פרק א משנה א. 26) בכל מקום שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם). 27) ולא יטעו.

ו. בחמשה עשר פאדר בכל שנה בית דין מוציאין שלוחים לתקן הדרכים²⁸, וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל - מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו²⁹ בדרך זה - מעלה עליהן הפתוח פאלו שפכו דמים³⁰.

28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס מכה נפש בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ..." (פירוש המשניות שם). 29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים. 30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים יט, י).

ז. וכן מושיחין³¹ בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחילת הפרשתן³², עד שהיו משלשות בשורה³³; שנאמר: תקין לה הדרך³⁴.

31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס "משווין".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיוצאים שלושה, משום שרבי הסכים לדעת רבי יהודה, ואמר: "נראים דברי רבי יהודה בעריפה" (ירושלמי סוטה פרק ט הלכה א), וראה יונתן בן עוזיאל לדברים שם. ובסוף-משנה מנמק דברי רבינו, מפני שהמחלוקת של רבי שמעון ורבי יהודה נמצאת בסנהדרין יד. וכלל בדינו, סתם משנה ואחר-כך מחלוקת - אין הלכה כסתם. ואף שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, זה רק כששתיהן בסדר אחד, משא"כ בשני סדרים. (7) מסנהדרין הגדולה. (8) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחדים שבזקנים, אלו סנהדרין גדולה (סוטה שם). (9) מן ההרוג. (10) לדעת איזו עיר הקרובה ביותר, "ולא מן הערים אל החלל" (ספרי' שופטים, רה). (11) ההרוג. (12) סוטה מה. (13) והמדידה מיותרת. (14) ככתוב "ומדרו" (שם).

ב. אחר שמוֹדֵדִין וְנוֹדְעָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה, קוֹבְרִין אֶת הַנֶּהָרֵג בַּמָּקוֹמָה¹⁵, וְחוֹזְרִין זָקְנֵי יְרוּשָׁלַיִם לְמִקְוָמָה¹⁶. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר¹⁷ מְבִיאִין עֲגֻלַת בָּקָר¹⁸ מִשֶּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר¹⁹, וּמוֹדֵדִים אוֹתָהּ אֶל נַחֲל²⁰ שְׁשׁוּטָף בַּחֲזָקָה²¹. וְזֶהוּ 'אֵיתָן'²² הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה²³.

(15) במקום שמצאו אותו שם, שזהו "מקומו", שמת מצוה קונה מקומו, שם מה: וראה לקמן הלכה ט. (16) שאין תפקידם אלא למדוד, ככתוב: ויצאו זקנים ושופטים ומדדו, שם. (17) "ולקחו זקני העיר ההיא - ולא זקני ירושלים" (ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (18) עד שנתיים (ספרי' שם, ופרה פרק א משנה א). ואע"פ שבכל מקום עגל משמע בן שנה, עגלת בקר היא עד שנתיים (רבינו בפייהמ"ש ור"ש שם). ראה ברטנורא. (19) ראה לקמן ה"ח. (20) נהר העובר בעמק. (21) שמימיו זורמים במהירות. וכן גם בפירושו על המשנה (סוטה פ"ט). (22) ורש"י על התורה מפרש: "נחל איתן", קרקע קשה שלא נעבד מעולם, וכן ביונתן: "חקל ביירא". (23) המלה "איתן" באה ד' פעמים בתורה כולה: בעגלה ערופה, ובעוד ג' מקומות. א. "ותשב באיתן קשתו" (בראשית מט, כד), ב. "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז), ג. "איתן מושבך" (במדבר כד, כא). ובמכילתא בשלח פ"ו: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, אין איתנו אלא תקפו, שנאמר: איתן מושבך". וכן פירשו שם אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, רש"י ואבן-עזרא. רבינו מדגיש "האמור בתורה", שהרי נביאים יש ל"איתן" גם מובן אחר. ראה סוטה מו:

ג. וְעוֹרְפִין²⁴ אוֹתָהּ שֵׁם בְּקוֹפִין²⁵ מֵאֲחֵרֶיהָ²⁶. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם כָּל זָקְנֶיהָ²⁷, אֶפְלוּ הֵם מֵאָה²⁸, כֵּלָן רוֹחֲצִין²⁹ אֶת יְדֵיהֶן שֵׁם בַּמָּקוֹם עֲרִיפְתָּהּ³⁰. וְאוֹמְרִים שֵׁם בְּתוֹף הַנַּחֲלִי³¹ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ³²: יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ. כְּלוּמָר³³, שְׁלֹא בָּא לְיַדֵּינוּ הַנֶּהָרֵג הַזֶּה וּפְטַרְנוּהוּ³⁴ בְּלֹא מְזוֹנוֹת³⁵, וְלֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא לוֹיָהּ³⁶. וְהַפְהֲנִים³⁷ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ: כִּפּוֹר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל³⁸. וְהוֹלִכִין לָהֶן. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא³⁹ מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנֵאָמַר: וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם⁴⁰.

1 וְרוֹצֵחַ הָדָר בְּעָרֵי מְקָלָט - אֵינוּ נוֹתֵן שָׂכָר בֵּיתוֹ⁵⁴;
2 וְהָדָר בְּשָׂאֵר עָרֵי הַלְוִיִּים - נוֹתֵן שָׂכָר⁵⁵ לְבַעַל הַבֵּית.

(51) שש הערים. (52) שברח לשם לשם קליטה (מכות שם). (53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. (54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם - לרוצחים - הערים" (במדבר לה, יב), ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם" (מכות יג). (55) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד. זו היא דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירוש הגמרא שם.

3 יֵא. כָּל עִיר הַקְּלוּטָה - תַּחֲנוּמָה⁵⁶ קוֹלֵט כְּמוֹהָ⁵⁷. אֵילָן
4 שְׁעוֹמֵד בְּתוֹף תַּחֲנוּם עָרֵי מְקָלָט, וְנוֹפֵא⁵⁸ נוֹטָה חוּץ
5 לַתַּחֲנוּם - מְשִׁיגֵיעַ⁵⁹ תַּחַת הַנוֹף נִקְלָט⁶⁰. הִיָּה עוֹמֵד
6 חוּץ לַתַּחֲנוּם, וְנוֹפֵא נוֹטָה לְתוֹף הַתַּחֲנוּם - מְשִׁיגֵיעַ
7 לַעֲקָרוֹ⁶¹ נִקְלָט⁶², וְהַחֲרוֹגוֹ שֵׁם⁶³ - נִהָרֵג עָלָיו. וְאִם
8 עַל פִּי שֶׁהַתַּחֲנוּם קוֹלֵט - אֵין הָרוֹצֵחַ דָּר בּוֹ⁶⁴;
9 שְׁנֵאָמַר: וַיֵּשֶׁב בָּהֶם⁶⁵ - וְלֹא בַתְּחוּמָהּ.

(56) אלפיים אמה סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז: (57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: (58) ענפיו. (59) הרוצח בשוגג. (60) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב.). פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף אחרי הנוף" וכל שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ. (61) לגזע העץ. (62) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. (63) את הרוצח בשוגג שנמלט. (64) אם יש בו מערה, אבל בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי מקלט (שם). (65) מיותר הוא, שהרי כתוב באותה פרשה "כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך העיר ולא בתחומה (שם).

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו. ודין מצות עגלה ערופה. וכיצד מודדים ולאי זה עיר מודדים כו'. ודין אם פסול בעבירה או נשים ראו את ההורג אם עורפין.

10 א. הָרוֹג שְׁנֵמָצָא נוֹפֵל לְאֶרֶץ³, וְלֹא נוֹדַע מִי הִפָּהוּ
11 - מִנִּיחִין אוֹתוֹ בַּמָּקוֹמָה⁴. וְיוֹצְאִין⁵ חֲמִשָּׁה⁶ זָקְנִים
12 מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁷ שְׁפִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאָמַר: וַיֵּצְאוּ
13 זָקְנֵיהָ⁸ וּשְׁפִטָּיָהּ. וּמוֹדֵדִין מִמֶּנּוּ⁹ אֶל הָעִירִים¹⁰
14 שֶׁשְּׂכִיבוֹת הִחָלָל¹¹. אֶפְלוּ נִמְצָא¹² בְּצַד עִיר זו,
15 שֶׁהָדָר יָדוּעַ בְּדֹאֵי¹³ שְׁהִיא הַקְּרוֹבָה - מָצָה
16 לְמַדְדָּה¹⁴.

(2) מושלך. רבינו נקט לשון הכתוב (דברים כא, א). (3) ולא צף על פני המים, ראה לקמן הלכה יא. (4) על-מנת לקברו שם לאחר מכן, ראה לקמן הלכה ב. (5) למקום שנמצא בו ההרוג. (6) כדעת רבי יהודה (סוטה מד:). ופסק רבינו כרבי יהודה, אף-על-פי שסתם משנה שם כרבי שמעון

מְקַדְדִּין⁴³ בָּהּ. וְאֵין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ בֵּית
דִּין⁴⁴ שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁵. וְאֵין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלָּיִם;
שְׁיִירוּשָׁלָּיִם אֵין מְבִיאָה⁴⁶ עֲגֻלָּה עֲרוּפָה, לְפִי שְׁלֹא
נִתְחַלְקָה⁴⁷ לְשִׁבְטִים, וְנֶאמַר: בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר ה' ⁵
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ⁴⁸.

(41) ראה למעלה הלכה א. (42) מפני שהמדידה מצוות
התורה היא. (43) אין מודדים באומד ובקירוב, כשמגיעים
להר או לגיא (עירובין לה: ונח:), ראה פירוש המשניות
לרבינו, עירובין פרק ה משנה ד. (44) שכתוב "זקני העיר"
(ספרי' שם, רה. וסוטה מד: מה). (45) היינו סנהדרין
קטנה. ראה הלכות סנהדרין פרק א. (46) אפילו כשהיא
קרובה ביותר אל החלל משאר העיירות. (47) סוטה מה:
(48) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו
(שם).

ה. נִמְצָא קְרוֹב לִירוּשָׁלָּיִם אוּ לְעִיר שְׁאֵין בָּהּ בֵּית
דִּין⁴⁹ - מְנַחֵין אוֹתָהּ⁵⁰ וּמוֹדְדִין אֶל שְׁאֵר הָעִירוֹת⁵¹
הַסְּמוּכֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסַפֵּר⁵² אוּ לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ
עוֹבְדֵי פִּזְכִּים⁵³ - אֵין מוֹדְדִין כָּל עֶקֶר⁵⁴; שְׁהָרִי זֶה
בְּחֻקָּתָהּ⁵⁵ שְׁהִרְגוּהוּ עוֹבְדֵי פִּזְכִּים.

(49) שם מד: (50) אין מודדים לה. (51) אף-על-פי
שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב
לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה,
אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן -
מביאה. (52) לגבול הארץ, ובצידי יושבים גויים.
(53) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. בגירסאות
שבידינו כתוב: לעיר שרובה גויים, ורבינו כתב "שיש בה
גויים", מכאן שכן גרס במשנה. וגירסא זו היא בכת"י
קמברג' ובכת"י מינכן, וכן במשנה שבירושלמי. (54) אף
לשאר העיירות (ספרי' שם, רה). ואין מביאים עגלה ערופה
כלל. (55) "כי ימצא, פרט למצוי" (שם מה:). "כי ימצא"
מציין דבר בלתי מצוי, ואילו בספר או בעיר שיש בה גויים,
הרי הרוג בידי גויים תופעה מצויה ותדירה.

ו. אֵין הָעִיר⁵⁶ הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה אֶלָּא בְּזִמְן שְׁמֻנִין
הָרֵב שְׁפָה פָּמוֹ מִנֵּין הָעִיר הַרְחֹקָה מִמֶּנָּה; אֲבָל אִם
הָיָה אֵלֶּה שְׁפָרְחֻקָּה מִרְבִּין עַל אֲנָשֵׁי הַקְּרוֹבָה מִמֶּנָּה
- הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב, וְהַמְרִבִּין מְבִיאִין⁵⁷ הָעֲגֻלָּה.

(56) בבא-בתרא כג: (57) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על
הדעת שהרוצח בא מהם.

ז. אִף עַל פִּי⁵⁸ שְׁהוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב מִן הַתּוֹרָה⁵⁹,
וְהוֹלְכִין אַחֵר הַקְּרוֹב⁶⁰ - הָרֵב עֲדִיף⁶¹.

(58) שם. (59) אחרי רבים להטות (שמות כג, יב).
(60) והיה העיר הקרובה (דברים כא, ג). (61) כאשר יש
קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו
מעדיפים את הרוב.

ח. נִמְצָא הַנְּהָרֵג מְכֻנָּה⁶² בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, וְאֲנָשֵׁי זֶה
פְּאֲנָשֵׁי זֶה בְּשָׁנָה - יָבִיאוּ עֲגֻלָּה אַחַת בְּשִׁתְּפוּת⁶³,

(24) וקוצץ את הראש מצד העורף (שם מה:). (25) סכין
גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות ('ספרי' שופטים
רז, וסוטה שם). (26) בצד העורף (סוטה מה: מה: מו: .
(27) ככתוב: וכל זקני העיר ההיא (דברים כא, ו).
(28) 'ספרי' שם רט, ולא חמשה כבהלכה א, ששם כתוב
"זקניך" ולא "כל זקניך". (29) ככתוב בתורה בפרשת
עגלה ערופה. (30) כתוב: ורחצו . . . על העגלה הערופה,
והמילה "הערופה" מיותרת, וללמדנו באה, על מקום
עריפתה של עגלה, ולא להניחה במקום אחר ולרחוץ שם
(ספרי' שם, וסוטה מו:). (31) "כול יעלו מן הנחל
ויאמרו, תלמוד-לומר בנחל, שתהא אמירתם וענייתם בנחל"
(ספרי' שם), כתוב: ורחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל,
ומיד אחר-כך כתוב "וענו ואמרו", ומכיון שהרחיצה בנחל
למדנו כבר מן המילה "הערופה", נדרשת המילה "בנחל"
להמשך הכתוב ל"וענו ואמרו", שזה צריך להיות בנחל.
נמלשונו של רבינו משמע, שהרחיצה צריכה להיות במקום
העריפה ממש, אבל האמירה בכל מקום בנחל. וכן מוכח גם
מה'ספרי': יכול יעלו מן הנחל, ת"ל בנחל. (32) "וענו
ואמרו - בלשון הקודש", שם רי. ובבבלי (סוטה מד:)
לומדים מן הכתוב "וענו הלויים ואמרו" (דברים כז, יד),
שכל מקום שכתוב לשון 'ענייה' בלשון הקודש היא, וראה
'ספרי' דברים, רצא, שא. (33) שהרי אין להבין את הכתוב
כלשונו. "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית-דין שופכי דמים
הם? אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא זמון, ולא ראינוהו
והנחנוהו בלא לוויה" ('ספרי' שם רי, וסוטה מה: מו:).
(34) ושלחנו אותו. (35) וגרמנו למותו. (36) והלך יחידי
בלא ליווי, ומשום כך נהרג, ש"אמר רב יהודה בשם רב:
כל המלווה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו ניוזק". שם
מו: (37) ככתוב: "ונגשו הכהנים בני לוי", ותפקידם לכפר
על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת
רוצח (שם). (38) וממשיכים ואומרים: "אשר פדית ה', ואל
תתן דם נקי בקרב ישראל". (39) 'ספרי' שם, וסוטה מו.
(40) סוף הפסוק, ואין אלה דברי הכהנים אלא דברי ה'
(שם). וטעם מצוות עגלה ערופה, לפי רבינו הוא לפרסם את
הדבר, שיוודע ברבים ועל-ידי-זה להוודע מי הוא הרוצח.
וכה דבריו ב'מורה נבוכים' חלק ג סוף פרק מ: "עגלה
ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר
הקרובה אל החלל, ועל הרוב ההורג הוא ממנה, וזקני העיר
ההיא מעיד עליהם האלוה, שהם לא התרשלו בתיקון
הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא
הפירוש בדברי חז"ל, ולא נהרג זה מפני ששכחנו התיקונים
הכוללים, ואנחנו לא נדע מי הרגו. ואי אפשר על הרוב עם
החקירה וציאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה, שלא
ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יוודע מי ההורג.
. . ואחר שיוודע הגיעה התועלת, שאם לא יהרגוהו בית-דין,
המלך יהרגוהו, שיש לו להרוג באמתלאות ובדדמי (אפילו
בלא עדים), ואם לא יהרגוהו המלך, גואל הדם יהרגוהו. . .
נהנה כבר התבאר, שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם
ההורג. . . ובדומה לכך, כתבו ב'דעת' זקנים מבועלי
התוספות' בשם הר' יוסף בכור שור, בפרשת עגלה ערופה.

ד. פְּשִׁמוֹדְדִין⁴¹ מִן הַחֲלָל - מְקַדְדִּין⁴² בְּמַדָּה, וְאֵין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 'וַיִּתְּנוּ⁶⁴ וַיֹּאמְרוּ: אִם זֶה הִיא הַקְּרוּבָה⁶⁵ - הֲרִי הִיא
2 שְׁלֵהָ⁶⁶, וְאֵלּוּ יִתְּנוּ לָהֶם חֲלָקִים מִתְּנָה; וְאִם אֵלּוּ הֵם
3 הַקְּרוּבִים - הֲרִי הִיא שְׁלֵהָ, וְאֵלּוּ יִתְּנוּ לָהֶן חֲלָקִים
4 מִתְּנָה⁶⁷. לְפִי שְׂאֵי אִפְשָׁר לְצַמֵּצֵם⁶⁸, וְאִפְלוּ בִּידֵי
5 אָדָם⁶⁹.

62 ששתייהן קרובות לו בשורה (סוטה מה:). 63 כדעת
החכמים, בכורות יח: 64 תנאי. 65 ביותר, החכמים
סוברים שאי-אפשר לכוון בדיוק, ואנו מניחים שאחת מהן
קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. 66 ותכפר
עליהם. 67 כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר
הקרובה. ראה למעלה הלכה ב. 68 לכוון את המידה
בדיוק. 69 שמתכוונים לצמצם את המידה ולדייק בה,
וכל-שכן שאי-אפשר לצמצם בדבר שבא מידי שמים, כגון
בשני וולדות שיצאו שני ראשיהם כאחת, שם.

6 ט. מהיכן מוֹדִדִין? ⁷⁰ מִחֲטָמוֹ⁷¹. נִמְצָא גּוֹפּוֹ⁷² בְּמָקוֹם
7 אֶחָד וְרֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר - מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל
8 הָרֹאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ⁷³. וְכֵן כָּל מֵת מְצוּהָ⁷⁴
9 - מוֹלִיכִין גּוֹפוֹ אֶצֶל רֹאשׁוֹ וְנִקְבֵּר בְּמָקוֹמוֹ⁷⁵.

70 סוטה מה: 71 של החלל, מקום שבו עיקר חיותו,
ככתוב "אשר נשמת רוח חיים באפיו" (בראשית ז, כב),
ופסק רבינו כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחבירו, אפילו
לגבי רבי אליעזר בן יעקב, שמשנתנו קב ונקי, החולק עליו
שם. 72 שם. 73 של הראש, שהוא עיקר, כדעת רבי
עקיבא. 74 שאין לו מי שיטפל בקבורתו. 75 שמת
מצוה קונה מקומו, וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע
עם ישראל כשנכנסו לארץ (בבא-קמא פא.). רבינו נקט את
הסדר כפי שהובא בירושלמי. בבבלי, הדין של נמצא גופו
במקום אחד וכו' הוא קודם, ואחר-כך מהיכן מודדים.

10 י. נִמְצָאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצֵד זֶה - מוֹדִדִין מִחֲטָמוֹ
11 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן⁷⁶. וְאִם הִיְתָה עִיר אֶחָת⁷⁷
12 קְרוּבָה לְכָלֶם - מְבִיאָה עֲגֻלָּה אֶחָת עַל כָּלֶן. נִמְצָאוּ
13 זֶה עַל גִּבֵּי זֶה⁷⁸ - מוֹדִדִין מִן הָעֲלִיּוֹן⁷⁹ בְּמוֹת שֶׁהֵן
14 מִנְּחִינָן⁸⁰.

76 וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין
אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד
זקוקה לכפרה. 77 ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה
ערופה לכל חלל וחלל. 78 וחוטמו של זה לא כנגד
חוטמו של זה, סוטה מה. 79 שהתחתון טמון מתחת
לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה,
ראה לקמן הלכה יא, ומסקנת הגמרא שם ומה: 80 ואין
דנים אותם כמונחים זה בצד זה.

15 יא. נֹאמַר: כִּי יִמְצָא חֲלָל - לֹא חֲנוּקָה⁸¹ וְלֹא מִפְּרֶפֶר,
16 שְׂאִין זֶה נִקְרָא חֲלָל. בְּאֲדָמָה - לֹא טָמוֹן בְּגֵל⁸².
17 נִפְלֵל⁸³ - לֹא תִלּוּי בְּאִילָן. בְּשָׂדֶה - לֹא⁸⁴ צֶפֶת עַל פְּנֵי
18 הַמַּיִם. לֹא נוֹדַע מִי הַכְּהוֹ - הָאֵם אִם נוֹדַע⁸⁵, לֹא הָיָה
19 עוֹרְפִין.

81 לשון "חלל" נופל על נהרג ע"י פציעה בכלי, כגון חרב

20 יב. אֶפְלוּ רֹאֵה הַהוֹרֵג⁸⁶ עַד אֶחָד⁸⁷, אֶפְלוּ עֶבֶד⁸⁸ אוֹ
21 אִשָּׁה אוֹ פֶּסוּל לְעִדּוֹת בְּעִבְרָה⁸⁹ - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין⁹⁰.
22 לְפִיכָּה, מְשֻׁרְבוּ הַרְצָחִים⁹¹ בְּגֵלוֹ⁹² - בְּטִלָּה עֲגֻלָּה
23 עוֹרְפָּה⁹³.

86 את ההורג, שם. 87 שם. 88 כנעני שפסול לעדות.
89 כגון גזלן וכיוצא בו. 90 בתורה כתוב "לא נודע מי
הכה", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". 91 כמה
עשרות שנים קודם חורבן הבית, סוטה מז. מז:
92 ומכירים את הרוצח. 93 וב'ספרי' שם לומדים דין זה
מן הכתוב "כי ימצא", "ולא בשעה שמצויה, מכאן אמרו
משברו הרצחנים בטלה עגלה ערופה". וזו לשון התוספתא
(סוטה פ"ד): "רבן יוחנן בן זכאי אומר: משברו הרצחנים
בטלה עגלה ערופה, לפי שאין עגלה ערופה באה אלא על
הספק, ועכשיו בגלוי הם רוצחים".

24 יג. עַד אֶחָד⁹⁴ אוֹמַר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד
25 הַכֹּחֲשִׁישׁוֹ⁹⁵ וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הָיָה עוֹרְפִין⁹⁶. בְּמָה
26 דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָת⁹⁷; אֲכָל אִם
27 אָמַר אֶחָד: אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן
28 כְּשֵׁנִים⁹⁸ לְעֻנְיָן זֶה⁹⁹, וְאִם בָּא אֲחֵר כִּפְּ¹⁰⁰ עַד אֶחָד
29 וְהַכֹּחֲשִׁישׁוֹ וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - אֵין מְשֻׁגִּיחִין¹⁰¹ עַל
30 דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹן, וְאֵין עוֹרְפִין.

94 סוטה מז. 95 כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה
שעה היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. 96 ולא
מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו.
97 והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה
לזה יותר מלזה. 98 "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד,
הרי כאן שנים" (הריהו כשנים), שם מז: 99 של עגלה
ערופה. 100 אחר שנתקבלה עדותו של הראשון.
101 אין שמים לב לדברי העד השני, "שאין דבריו של אחד
במקום (שיש) שנים", שם. ופסק רבינו כרבי חייא, שגדול
הדור היה. ראה הלכות סוטה פרק א הלכה טז (כסף-משנה
שם).

31 יד. בָּאוּ¹⁰² שְׁנַיִם אַחֵר שֶׁהָעִיד הָאֶחָד וְהַכֹּחֲשִׁישׁוֹ
32 וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הֲרִי הֵן בְּשִׁטִּי עֲדִיּוֹת¹⁰³
33 הַמְּכַחֲשׁוֹת¹⁰⁴ זֶה אֶת זֶה, וְעוֹרְפִין¹⁰⁵. אִשָּׁה¹⁰⁶
34 אוֹמֶרֶת: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְאִשָּׁה אֲחֵרָת מְכַחֶשֶׁת
35 אוֹתָהּ וְאוֹמֶרֶת: לֹא רְאִיתִי - הָיָה עוֹרְפִין¹⁰⁷, בֵּין שְׂבָאוּ
36 שְׁתֵּיהֶן בְּאֶחָת בֵּין שְׂבָאוּ זֶה אַחֵר זֶה¹⁰⁸. שְׁנַיִם
37 אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹⁰⁹, וְאֶחָד אוֹמַר לָהֶן: לֹא רְאִיתִם -

כשיש עד אחד כשר, ובא אחר שנתקבלה עדותם של כמה פסולים, דינם כאחד נגד אחד ואין כאן עדות כלל. (121) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו למעלה (הלכה יד) שעורפים.

פרק עשירי

(1) יבאר היכן נהוג מצות עגלה ערופה. ובת כמה שנים כשרה. והדברים הפוסלים בה. ודין אם היא אסורה בהנאה, ואם נמצא ההורג עד שלא תערף או אחר כך. ודין הנחל שנתערפה בו העגלה אם מותר בזריעה.

א. אין דין עגלה ערופה נהוג אלא בארץ ישראל¹⁶,
וכן בעבר הירדן¹⁷.

(2) שכתוב (דברים כא, א): "באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה", (ירושלמי סוטה פרק ט, א). (3) "אשר ה' אלקיך נותן לך, לרבות עבר הירדן" (ספרי שופטים רה). ובספרא אמור פרשה י, בהר סיני פרשה א, דורשים את הכתוב "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם" למעט עבר הירדן, משום ששם כתוב "הארץ", ופירשו ארץ המיוחדת, מה שאין כן כאן לא הזכיר לשון "ארץ" אלא "באדמה", וזה כולל כל אדמה שהיא נתונה להם מה'. וינראה שבארץ ישראל כשהיא מיושבת על-ידי ישראל נהוגת מצות עגלה ערופה אפילו כשאין בית-המקדש קיים, ובזמן שיש שם סנהדרין.

ב. עגלה ערופה - בת שתי שנים או פחות¹⁸; אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד¹⁹ - פסולה. ואין המומין פוסלין²⁰. ואף על פי כן²¹, אם היתה טרפה²² - פסולה²³; כפרה נאמר בה²⁴ כקדשים²⁵.

(4) כדעת החכמים החולקים על רבי אליעזר, שאמר בת שנה, פרה פרק א, משנה א. ודין זה נאמר רק בעגלה ערופה מפני שנאמר בה עגלת בקר, ובקר משמע גדולה. אבל בכל מקום אחר, מודים חכמים שעגל פירשו בן שנה. (רבינו בפירוש המשנה שם, וכן כתב גם הר"ש והברטנורא). (5) שאין החכמים באים למעט בת שנה, אלא להוסיף שאף בת שנתיים כשרה, שעד גיל זה "עגלת בקר" שמה. (6) יום אחד בשנה חשוב שנה, ראש השנה י. שלא נאמר בה "אשר אין בה מום", כמו שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט, ב), משנה סוטה מה: . ובגמרא שם דרשו את הכתוב בפרה אדומה: "אשר אין בה מום" - בה, ולא בעגלה ערופה. (8) שלענין מומים, אין דינה כקרובן. (9) "כל שאין כמוה חיה - טריפה" (חולין מב.). כל סוגי הטרפות, נמנו ונתבאר בהלכות מאכלות אסורות פרק ד, ובהלכות שחיטה פרקים ה"י. (10) כדין קרבן. (11) "כפר לעמך ישראל" (דברים כא, ח). (12) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסול לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה, חולין יא.

ג. כל העבודות²⁶ פוסלות את העגלה כמו שפוסלין²⁷

1 אין עורפין. אחד אומר: ראיתי, ושנים אומרים לו:
2 לא ראיתי - היו עורפין.

(102) שם. (103) של שתי כתות עדים, שאין אנו מאמינים לשתייהן ועדותן בטילה. (104) ואין אנו מקבלים עדותן, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (105) כאילו לא באו עדים כלל. (106) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה, ראה למעלה הלכה יב. (107) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. (108) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות. אלא עד כשר, שבא תחילה ונתקבלה עדותו, הריהו כשנים, ואנו סומכים על עדותו. ואם בא אחר-כך עד אחד המכחישו, הוא כאחד נגד שנים. ואילו אשה, אפילו קיבלו עדותה, אינה אלא אחת. ומשום כך, כשבאה אשה המכחישה אותה אפילו בזו אחר זו, הרי זה אחת נגד אחת, ואין מאמינים לזו יותר מאשר לזו - ועורפים, סוטה מז: כדעת ה"ש אומרים" שם. (109) את ההורג, משנה שם.

3 מו. במה דברים אמורים?¹¹⁰ פשהיו של שותן פשרים
4 או פסולים¹¹¹; אבל אם אומר עד אחד: ראיתי¹¹²
5 ההורג, ושתי נשים או שני פסולים¹¹³ אומרים לו:
6 לא ראיתי - אין עורפין¹¹⁴.

(110) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. (111) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחומרא ובין לקולא, לחייב הבאת עגלה ערופה או לא, לפי מסקנת הגמרא שם. (112) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. (113) כשיש כשר ופסולים, אין הולכים אחר רוב דעות של המעידים. (114) מכיון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים. אבל אם באו בבת אחת, הרי זה כאחד ואחד ועורפים. ראה הלכה טז.

7 מו. שתי נשים או שני פסולים אומרים: ראינו¹¹⁵
8 ההורג, ועד אחד¹¹⁶ מכחישם ואומר: לא ראיתם -
9 עורפים; שאפילו מאה נשים או מאה פסולים¹¹⁷,
10 ועד אחד מכחיש את כלן - הרי אלו פאיש אחד¹¹⁸
11 ועד אחד.

(115) וקיבלנו עדותם. (116) אפילו בא אחר קבלת העדות. (117) אין הולכים אחר המרובים. (118) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים. ומה שאמרו: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הריהו כשנים, המדובר בעד כשר. וראה סוטה לב. רש"י ד"ה כי פלגא.

12 יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: ראינו
13 ההורג, וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: לא
14 ראיתם - עורפין. זה הפלל¹¹⁹: בפסולין¹²⁰ [הלף]
15 אחר רב המניין¹²¹ בכל מקום.

(119) שם. (120) כששתי העדויות הן מפי פסולים. אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ז אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאסרה מחיים ואינה חוזרת להתירה, ואין אנו אומרים ש'לו ידעו בית-דין שתמות לא היו מקדישים אותה, והרי זה הקדש טעות. ראה 'תוספות' חולין פב. דיבורי-המתחיל והתנן. וראה לקמן הלכה ח בהערות.

- 21 ז. נמצאו העדים זוממין - הרי זו מתרת בהנאה³².
- 22 פיצד? בגון שאמר עד אחד³³: אני ראיתי את
- 23 ההורג, ובאו שנים והכחישוהו³⁴ ואמרו לו: לא
- 24 ראית, והפרישו את העגלה והורידה לנחל³⁵
- 25 לערפה על פיהם³⁶, ואחר כך הוזמו³⁷ השנים - הרי
- 26 זו מתרת בהנאה³⁸.

(32) "עגלה ערופה, נמצאו עדיה זוממים - מותרת בהנאה", תוספתא כריתות פרק ד (תוספתא זו לא היתה לפני עינו של בעל הכסף-משנה, והביא מקור אחר). (33) ולא היו עורפים, ראה למעלה פרק ט, הלכה יב. (34) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (35) ונאסרה בהנאה. (36) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (37) שבאו עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (38) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם. [ובית-דין העלו בדעתם אפשרות הזמת העדים, ולפיכך לא הקדישה למקרה שכזה. בכריתות נד. נאמרה סברא זו גבי אשם תלוי על-פי עדים].

- 27 ח. נמצא ההורג³⁹ עד שלא תערף העגלה - תצא
- 28 ותרעה בעדר⁴⁰. נמצא אחר שנערפה - תקבר
- 29 במקומה⁴¹; שעל הפסק⁴² באה מתחלתה⁴³, כפרה
- 30 ספקה⁴⁴ והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר
- 31 עריפתה⁴⁵ - הרי זה יהרג; שנאמר⁴⁶: ואתה תבער
- 32 הדם הנקי.

(39) סוטה מז. (40) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו אותה לנחל, לא נאסרה בהנאה. והטעם, שמלכתחילה הורידו אותה לנחל לעריפה משום שלא נמצא ההורג, ומפני ששכיח הדבר שיימצא ההורג, חשבו בית-דין על אפשרות זו ולא גמרו בדעתם להקדישה במקרה שכזה. וראה למעלה פ"ט הערה לט, שהבאנו ממו"נ ח"ג פ"ח, שמצוות עגלה ערופה על כל הכנותיה אינה אלא אמצעי לפרסם את הדבר שיוודע ברבים, ועל-ידיה להוודע מי הוא הרוצח, וזה מוכיח שבית-דין נותנים את דעתם על אפשרות כזו (כסף-משנה הלכה ז). (41) במקום עריפתה בנחל איתן כדין עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. (42) ככתוב: "לא נודע מי הכהו". (43) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. (44) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח (משנה סוטה מז. וכריתות כג:). (45) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין צורך להרוג את הרוצח, כתובות לו: וסוטה מז: (46) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה. בברייתא שם מובא הפסוק: "ולארץ לא יכופר וגו' כי אם בדם שופכו". וידוע דרכו של רבינו להביא פסוק שנראה לו יותר מתאים ללמוד ממנו את הדין, מאשר הפסוק שהובא בגמרא (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם).

- 1 בפרה אדמה¹⁴, שנאמר: אשר לא עבד בה. ולמה
- 2 נאמר על¹⁵ אחר שנאמר 'אשר לא עבד בה',
- 3 שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל
- 4 בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, בין
- 5 שמשכה בעל טפח נפסלה, אף על פי שלא חרש
- 6 בה ולא עשה בה מלאכה¹⁶; ושאר עבודות אין
- 7 פוסלין אלא עד שעת מלאכה¹⁷.

(13) סוטה מז. (14) סוטה שם. (15) "אשר לא משכה בעול", שם. (16) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. (17) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו, ראה פרה פרק ב משניות ג-ד, ולהלן הלכה ד.

- 8 ד. כל מלאכה שהיא לצרפה, בגון פרש טליתו
- 9 עליה מפני הזבובים¹⁸ - אינו פוסלה; וכל שהיא
- 10 שלא לצרפה, בגון שפרש טליתו עליה לנשאה -
- 11 פסולה¹⁹. וכן כל פיוצא בזה, כמו שבארנו בהלכות
- 12 פרה אדמה²⁰.

(18) שם משנה ג בדיני פרה אדומה, ועגלה ערופה נלמדה מפרה אדומה. (19) אבל אם במקרה הניח עליה טלית, ולא התכוון שתשא אותה, אינה פסולה, סוטה מז. (20) פרק א, הלכה ז.

- 13 ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום²¹, לפי שנאמר
- 14 בה פפרה²² בקדשים²³. וכל היום פשר²⁴ לעריפתה.
- 15 ואין עורפין²⁵ שתי עגלות²⁶ כאחת, שאין עושין
- 16 מצות חבילות חבילות²⁷.

(21) מגילה כ: (22) ראה למעלה הערה י. (23) בהקרבת קרבנות שאינה אלא ביום, ככתוב (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם". (24) אף-על-פי שזריזים מקדימים למצוות, שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר", זאת היא מידה טובה, אבל כל היום כשר. (25) סוטה ח. (26) שנמצאו שני הרוגים. (27) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו למשא, וממהר לפרק משאו.

- 17 ו. עגלה ערופה אסורה בהנאה²⁸, ונקברת במקום
- 18 עריפתה²⁹. ומשתדל לנחל³⁰ תאסר בהנאה, אף על
- 19 פי שעדיין לא נערפה. ואם מתה או נשחטה אחר
- 20 ירידתה - הרי זו אסורה בהנאה³¹, ותקבר.

(28) משנה, עבודה זרה עד. והטעם שאסורה בהנאה, לפי שנאמר בה כפרה כקדשים (שם כט:). (29) שכתוב "וערפו שם", והמילה "שם" מיותרת, לומר ששם תהיה קבורתה. [דרשה זו "שם תהיה קבורתה" אינה בשום מקום בגירסאות שלפנינו, אבל ב'תוספות' עבודה זרה כט: וקידושין נו. ד"ה כפרה, מביאים דרשה זו מגמרא כריתות ו. ונראה שגם לפני רש"י היתה גירסא זו. ראה רש"י זבחים מז.]. (30) "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", כריתות כה. פסק כרב המנונא נגד רבא, ואף-על-פי שרבא הוא בתראה, מפני שרבי ינאי וחביריו (שם), סוברים כרב המנונא. (31) מפני

קי' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י"ח אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מ. הנחל שְׁנֵעֲרָפָה בּוֹ הָעֶגְלָה אֲסוּר בְּזִירְיָהּ⁴⁷
- 2 וְעִבּוּדָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא
- 3 יִזְרַע⁴⁸. וְכָל הָעוֹבֵד שָׁם עִבּוּדָה בְּגוֹפָה שֶׁל קֶרֶקַע,
- 4 כְּגוֹן שְׁחִרְשׁ אוֹ חֶפֶר אוֹ זֶרַע אוֹ נָטַע וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ
- 5 - הָרִי זֶה לֹאֶהָ⁴⁹. וּמִתָּר⁵⁰ לְסָרֵק שָׁם פֶּשֶׁתָן וּלְנִקְרִי⁵¹
- 6 שָׁם אֲבָנִים, שָׁזָה כְּמִי שְׁאָרְגָ שָׁם בְּגָד אוֹ תַּפְרוֹ,
- 7 שְׂאִינָה מְלֹאכָה בְּגוֹף הַקֶּרֶקַע. לְכָף נֵאָמַר⁵²: לֹא
- 8 יַעֲבֹד וְלֹא יִזְרַע - מִה זִירְיָה בְּגוֹפָה שֶׁל קֶרֶקַע, אִף
- 9 כָּל הָעִבּוּדָה שְׁנֵאָסְרָה שָׁם אִינָה אֲלֵא בְּגוֹפָה שֶׁל
- 10 קֶרֶקַע.

- 20 ב. בֵּית שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין - חִיבִין⁷¹ בְּמַעֲקָה; שְׁנֵאָמַר: 20
- 21 כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ - לֹא תִּלָּה אֲלֵא בְּנוֹפֵל⁸. אִם כֵּן,
- 22 לְמָה נֵאָמַר 'גִּגְדָּ?' לְמַעַט בְּתֵי כְּנִסְיוֹת⁹ וּבְתֵי
- 23 מִדְּרָשׁוֹת¹⁰, לְפִי שְׂאִינָן עֲשׂוּיִים לְדִירָה¹¹. הֲיָתָה רְשׁוּת
- 24 הַרְבִּים גְּבוּהָה מִגִּגְדָּ¹² - אִינוּ זָקוּק¹³ לְמַעֲקָה; שְׁנֵאָמַר: 24
- 25 כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ¹⁴ - וְלֹא לְתוֹכָו¹⁵.

(7) אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. (8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופוסק בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלענין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). (9) מיעודים לתפילה. (10) מיעודים ללימוד תורה. (11) וממילא אין משתמשים בגג. (12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (13) ואין אומרים שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על הגג. (14) לרשות הרבים. (15) מרשות הרבים לתוך הגג, שם.

- 26 ג. גְּבוּהָה מִמַּעֲקָה אֵין פְּחוּת מִמַּעֲשָׂרָה טַפְחִים¹⁶, כְּדִי 26
- 27 שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמֶּנּוּ הַנוֹפֵל. וְצִרְיָה לְהִיּוֹת הַמַּחֲיִצָה חִזְקָה
- 28 כְּדִי שִׁישְׁעֵן אָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִפֹּל. וְכָל הַמַּנִּיחַ גִּגְדָּ
- 29 בְּלֹא מַעֲקָה - בִּטּוֹל מַצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא
- 30 תַּעֲשֶׂה¹⁷, שְׁנֵאָמַר: וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ¹⁸. וְאֵין
- 31 לֹאֶקֶין¹⁹ עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מַעֲשָׂה²⁰.

(16) מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה. (17) "ועשית מעקה לגגך - מצוות עשה, ולא תשים דמים בביתך - מצוות לא תעשה", ספרי שם. (18) אשמת שפיכות דמים בביתך. (19) כדין עובר על לא תעשה שבתורה. (20) עובר על הלא בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין פרק יח הלכה א.

- 32 ד. אֶחָד הִגֵּג וְאֶחָד²¹ כָּל דְּבָר²² שִׁישׁ בּוֹ סִכְנָה וְרֵאיוֹ 32
- 33 שִׁינְשָׁל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת²³. כְּגוֹן שְׁהִיָּתָה לוֹ בָּאָר אוֹ
- 34 בּוֹר בְּחִצְרוֹ, בֵּין שִׁישׁ בּוֹ מִים בֵּין שְׂאִין בּוֹ מִים²⁴ -
- 35 חִיב לַעֲשׂוֹת חִלְיָא²⁵ גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים²⁶, אוֹ
- 36 לַעֲשׂוֹת לָהּ כְּסוּי²⁷, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. 36
- 37 וְכֵן כָּל מְכֻשׁוֹל²⁹ שִׁישׁ בּוֹ סִכְנָת נִפְשׁוֹת - מַצּוֹת עֲשֵׂה
- 38 לְהִסְרֹו³⁰ וְלִהְשִׁימֹו מִמֶּנּוּ³¹ וְלִהְיָה בְּדָבָר³² יָפָה יָפָה; 38
- 39 שְׁנֵאָמַר: הַשְׁמֵר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ. וְאִם לֹא הִסִּיר,
- 40 וְהִנִּחַ³³ הַמְכַּשׁוֹלוֹת הַמְבִּיאִין לְיָדֵי סִכְנָה - בִּטּוֹל 40
- 41 מַצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר בְּלֹא תִשֵּׂים דָּמִים³⁴.

(47) משנה סוטה מה: וברייטא מו: (48) ואין מובנו לשעבר, כלומר אין הכתוב מוסר תיאור נחל איתן, שזהו נחל שלא עבדו בו ולא זרעו אותו, אלא זוהי אזהרה לעתיד, שם מו: (49) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע", מכות כב. (50) שם. (51) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה. (52) "ולא יזרע", אף-על-פי שזה נכלל ב"לא יעבד", להקיש עבודה לזריעה, 'ספרי' שופטים רו: סוטה שם.

- 11 י. אֲנָשִׁי עִיר קְרוּבָה שְׁנֵתְאֲחֶרָו וְלֹא הִבִּיאוּ עֶגְלָה 11
- 12 עֲרוּפָה - כּוֹפִין אוֹתָן וּמְבִיאִין, וְאֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה 12
- 13 שְׁנֵים⁵³; שְׁחִיבֵי עֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁעֵבֵר עָלֶיהָ יוֹם 13
- 14 הַכַּפּוּרִים - חִיבִים לְהִבְיֵא אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים.

(53) שאין יום הכיפורים מכפר, אף-על-פי שזהו חטא שאין מכיר בו אלא הקדוש-ברוך-הוא, ו"חטא שאין מכיר בו אלא המקום (=הקדוש-ברוך-הוא) יום הכיפורים מכפר". ולומדים דין זה מן הכתוב בעגלה ערופה: "כפר לעמך ישראל אשר פדית" (מארץ מצרים), "ואויה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים", אם נמצא חלל ביניהם, ואף-על-פי שעברו מאז הרבה שנים, כריתות כו: 'ספרי' שופטים רי.

יום ד' י"ח אלול ה'תשע"ה

פרק אחד עשר

(1) יבאר שמצות-עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם.

- 15 א. מַצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אָדָם מַעֲקָה² לְגִגְדָּ, שְׁנֵאָמַר: 15
- 16 וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְדָּ. וְהוּא, שְׁהִיָּה בֵּית דִּירָה³; אֲבָל 16
- 17 בֵּית הָאוּצְרוֹת⁴ וּבֵּית הַבֶּקֶר וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - אִינוּ זָקוּק 17
- 18 לָהּ⁵. וְכָל בֵּית שְׂאִין בּוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל אֲרַבַּע אַמּוֹת 18
- 19 - פֶּטוּר מִן הַמַּעֲקָה⁶.

(2) גדר. (3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שיפול ממנו. מצוות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע. (4) המשמש כמחסן לזין, שמן ותבואה. (5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממוזוזה, שנינו בספרי ואתחנן פסקה לו: "שומע אני ... ובית הבקר ובית האוצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ד' י"ח אלול – ספר נזיקין – הלכות רוצח ושמירת נפש קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

21) בין ובין. (22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכח). (23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש לנוק, שכתוב: ולא תשים דמים בביתך. (24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (25) תל עפר. (26) "עשה לו חוליה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. (27) "וכיסה כראוי", שם. (28) כיוסי חזק שיעמוד בפני כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. (29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: (30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. (33) והשאר.

45) והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. (46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן הלכה יד. (47) יין חדש מגיתו, שם ל: (48) בגת. (49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מותרים", ירושלמי תרומות שם. (50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוטף מן החבית. (51) שמטפטף תדיר והטיפות רודפות זו את זו. (52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים (שם).

24) מי כבשין⁵³ ומי שלקות⁵⁴ ומי תורמוסין⁵⁵ - אין כבשין⁵⁶ משום גלוי. מים ששקרה בהן כבשין ושלקות ותורמוסין: אם נשתנה טעמן⁵⁷ - אין בהם משום גלוי, ואם אין בהם נוהן טעם - אסורין⁵⁸. וכן מים שהדיח בהם פרישים⁵⁹ ודרמוסקין⁶⁰ לחולה⁶¹ - אסורין משום גלוי.

53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. (54) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים רותחים. (55) מין צמח שגרעיניו דומים לפולים והם מרים. (56) שאין הנחש שותה מהם. (57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסים, ומותרים. (58) כדין מים שאסורים משום גלוי. (59) חבושים, מין פרי עץ, ראה כלאיים א, ד. (60) פרי הבא מדמשק, ירושלמי שבת ד, א. (61) ומסתמא ממחר ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גלוי.

י. יין שנתחבר בו⁶² דברים חדיין⁶³ כפולפלין, או דברים מרים כאפסנתין⁶⁴, עד שנשתנה טעמם - אין בו משום גלוי⁶⁵. והוא הדין בשאר המשקין.

62) שנתנו לתוכו. (63) חריפים. (64) כלענה (מלה יוונית). (65) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום⁶⁶ בין בלילה - אסורין. ואפלו היה בצדן אדם ישן - אין אימת ישן על הזוחלין. וכמה ישהו⁶⁷ ויאסרו? כדי שיצא הרחש⁶⁸ מתחת און כלי⁶⁹ וישתה ויחזר למקומו.

66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל. (67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד. (68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו, שם). (69) מחורו שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

יב. שעור המים שאסרו אם נתגלו: כדי שיהיה

21) בין ובין. (22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכח). (23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש לנוק, שכתוב: ולא תשים דמים בביתך. (24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (25) תל עפר. (26) "עשה לו חוליה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. (27) "וכיסה כראוי", שם. (28) כיוסי חזק שיעמוד בפני כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. (29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: (30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. (33) והשאר.

ה. הרבה דברים אסרו³⁴ חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות³⁵. וכל העובר עליהן ואומר: הריני מספן בעצמי, ומה לאחרים עלי בכך, או אני מקפיד בכך³⁶ - מכין אותו מכת מרדות³⁷.

34) על כל אחד לעשות. (35) להעושה. (36) אני מדקדק בכך, שאני חושש. (37) דרבנן, כדן העובר על שאר מצוות דרבנן.

ו. ואלו הן: לא יגית אדם פיו על הסלון³⁸ המקלח וישתה. ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים³⁹, שמה יכלע עלוקה⁴⁰ והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגלים, שמה שתה מהן נחשו⁴¹ וכיצא בו מזוחלי עפר וימות.

38) צינור מחובר למים שבקרקע - והאיסור הוא משום סכנה, שמה יכלע עלוקה, עבודה זרה יב. (39) מקווה מים עומדים. (40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (41) והטיל בהם ארס.

ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין, ואפלו מזוג⁴², ואפלו התחיל טעמו להשתנות לחמץ⁴³, והחלב, והדבש, והציר⁴⁴. אבל שאר כל המשקין - אין מקפדין על גלונן, שאין בעלי ארס שותין מהן.

42) שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. (43) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר שהחמץ הרבה אינו אסור משום גלוי, שם לב. וכן חומץ ממש אינו אסור משום גלוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין מט: (44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם.

ח. השום שנתרסק⁴⁵, ואבטיח⁴⁶ שנתחך, ונתגלה - אסור. וכן כל פיוצא בהן. יין מבשל ויין תוסס⁴⁷ - אין בהן משום גלוי. ותוסס הוא היין מושעת דריכתו⁴⁸ עד שלשה ימים. ויין או מים או חלב

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פִּרְקִים לִיוֹם - יוֹם ד' י"ח אֱלוֹל - סֵפֶר נֻזְיקִין - הַלְכוֹת רוּצָח וּשְׁמִירַת נַפֶּשׁ

מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹנ

- 1 הַסֵּם נִפְרָס⁷⁰ בְּהֵן וּמִזִּיק. אָבֵל אִם הָיוּ הַמִּים מְרַבִּין
- 2 כְּדִי שְׁתֹּאבֵד בְּהֵן הַמָּרָה⁷¹ - הָרִי אֱלוֹ מְתָרִין, בֵּין
- 3 כְּכֹלִים בֵּין בְּקִרְקָעוֹת⁷². וְכֵן הָדִין בְּשָׂאָר הַמִּשְׁקִין.
- 70 מורגש כוחו המרעיל. (71) שיתבטל הארס בהם.
- 72 כגון מקווה מים.
- 4 יג. מַעֲיֵן הַמוֹשֶׁף⁷³ כָּל שְׁהוּא - אֵין בּוֹ מְשׁוּם גְּלוּי.
- 5 לְגִינִין⁷⁴ מְגֻלָּה שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׁדָּה⁷⁵ תְּכָה⁷⁶ וּמִגְדֵּל⁷⁷ אוֹ
- 6 בְּתִיק⁷⁸ שָׁלוּ, אוֹ בְּבוֹר אֶפְלוֹ עֲמָק מֵאָה אַמָּה⁷⁹, אוֹ
- 7 בְּמִגְדֵּל גְּבוּהָ מֵאָה אַמָּה, אוֹ בְּטִרְקָלִין⁸⁰ מִיָּפָה
- 8 וּמִסִּיד⁸¹ - הָרִי זֶה אֲסוּר⁸². בְּדִקָּה⁸³ אֶת הַתְּכָה אוֹ אֶת
- 9 הַמִּגְדֵּל וְאַחֵר כִּף הֵנִיחוּ - הָרִי זֶה מְתָר⁸⁴. וְאִם הָיָה
- 10 בְּהֵן⁸⁵ נֶקֶב - אֲסוּר⁸⁶. כִּמָּה יֵהָא בְּנֶקֶב? כְּדִי שְׁתִּכְנַס
- 11 אֶצְבַּע קִטְנָה⁸⁷ שֶׁל קִטָּן⁸⁸.
- 73 וזוחלי עפר מתייראים ממנו. (74) כד יין, תוספתא שם; ירושלמי שם. (75) בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים יח, ג. (76) ארגז. (77) ארון גבוה לשמירת חפצים. (78) בנרתיק. (79) לשון התוספתא שם. (80) באולם. (81) שאין דרך הנחשים להיות שם. (82) שמה היה שם נחש קודם שהניחו שם. (83) וראה שאין שם כלום. (84) ואין חוששים שמה בא נחש אחר שהניח שם את הלגין ושתה וחזר ויצא משם. (85) בתיבה או בארון. (86) אפילו בדקו קודם, שמה נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן. (88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי שם.
- 12 יד. חֲבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שִׁשְׁתּוֹ מִמֶּנָּה תִּשְׁעָה
- 13 וְלֹא מֵתוֹ - לֹא יִשְׁתָּה עֲשִׂירִי. מַעֲשָׂה הָיָה וְאָמְרוּ
- 14 שִׁשְׁתָּה עֲשִׂירִי וּמֵת, מִפְּנֵי שֶׁאָרֶס הַנֶּחֱשׁ שָׁקַע
- 15 לַמִּטָּה⁸⁹. וַיֵּשׁ סֵם חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרוֹ⁹⁰ שֶׁעוֹלָה וְצָף
- 16 לַמַּעֲלָה, וַיֵּשׁ סֵם שֶׁהִיא נִתְלִית בְּאִמְצַע הַמִּשְׁקָה,
- 17 לְפִיכָף הִפֵּל אֲסוּרִי⁹¹. וְאֶפְלוֹ סִנְנֹד⁹² בְּמִסְנַנְתָּהּ. וְכֵן
- 18 אֲבִטִּיחַ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֶכְלוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה
- 19 וְלֹא מֵתוֹ - לֹא יֹאכֵל עֲשִׂירִי⁹³.
- 89 "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי); של בינוני - מפעפע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף" (שארסו קלוש), עבודה זרה שם. (90) על פי דברים לב, כד. ופירושו - רעל נחשים. (91) כי אין יודעים גילו של הנחש שהטיל שם ארסו. (92) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסננת. (93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.
- 20 מו. מִים שֶׁנִּתְגַּלְו - לֹא יִשְׁפְּכֶם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁹⁴, וְלֹא
- 21 וַיִּבֶץ⁹⁵ בָּהֶם אֶת הַבֵּית, וְלֹא יִגְבֹּל⁹⁶ בְּהֵן אֶת הַטֵּיט,
- 22 וְלֹא יִרְחֵץ בְּהֵן פְּנֵי יָדָיו וּרְגָלָיו, וְלֹא יִשְׁקָה מִהֵן לֹא
- 23 בְּהִמָּתוֹ וְלֹא בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ; אָבֵל מִשְׁקָה אוֹתָן
- 24 לְחִתּוֹל⁹⁷.

94 שמא יעבור שם אדם יחף ויינזק. (95) לא ישפוך על קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. (96) ולא ילוש, שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (97) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא.

25 מו. עֶסֶה שֶׁנִּלְוֶשָׁה בְּמִים מְגֻלִּין, אֶפְלוֹ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה - תִּשְׁרֹף⁹⁸. וְאֶפְלוֹ נֶאֱפִית הַפֶּת - אֲסוּרָה⁹⁹.

98 אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה התיירו. (99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש), שם.

פֶּרֶק שְׁנִיִּם עֶשְׂרִי

1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכם נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתיחד עם הגוי ושלא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

א. בְּהִמָּה חֲיָה אוֹ עוֹף שֶׁנִּשְׁשָׁן הַנֶּחֱשׁ² וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³, אוֹ שֶׁאֶכְלוּ סֵם הַמַּמִּית הָאָדָם⁴, קִדָּם שִׁישְׁתָּנָה⁵ בְּגוּפוֹ - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִים⁶ מְשׁוּם סִפְנַת נִפְשׁוֹת⁷. לְפִיכָף, בְּהִמָּה חֲיָה וְעוֹף שֶׁנִּמְצָאוּ חֲתוּכֵי רִגְלִים⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתָרִין מְשׁוּם טְרֵפָה - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין מְשׁוּם סִפְנָה, שֶׁמָּא אֶחָד מִזֹּחֲלֵי עֶפְרוֹ נִשְׁכָּן, עַד שֶׁיִּבְדְּקוּ. כִּיצַד בּוֹדֵקֵן? צוּלָה אוֹתָן בְּתַנּוּר, אִם לֹא נִתְחַתָּף⁹ הַבִּשּׁוֹר וְלֹא נִשְׁתַּנָּה¹⁰ מִשְׂאֵר הַצֵּלִי - הָרִי אֱלוֹ מְתָרִין.

2) חולין נח: (3) זחל ארסי. (4) אבל אכלה סם הממית בהמה ושחטה כשרה, שדינה כשאר מסוכנת, שם. (5) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. (6) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף. (7) אבל מותרת משום טריפה, והאסור משום סכנת נפשות חמור מאסור טריפה, חולין י. ויומא פג. (8) חולין נט. (9) נתפרק לחתיכות. (10) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וְכֵן נִקְוִרִי¹¹ תַּאֲנִים וְעֲנָבִים, וְהַקְשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטִּיחִין וְהַמִּלְפִּפּוֹנוֹת, אֶפְלוֹ הָיוּ גְדוֹלִים בְּיוֹתֵר¹², בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מְחַבְּרִין¹³, וְאֶפְלוֹ הָיוּ בְּתוֹף הַכֵּלִי¹⁴, כָּל שֵׁישׁ בּוֹ לֶחָה¹⁵ וְנִמְצָא נִשּׁוּף - אֲסוּר, שֶׁמָּא נִחַשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נִשְׁכּוֹ¹⁶. וְאֶפְלוֹ רָאָה צְפוּר¹⁷ אוֹ עֶכְבֵּר יוֹשֵׁב וּמִנְקָר¹⁸ - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין, שֶׁמָּא בְּמָקוֹם נֶקֶב¹⁹ נֶקֶב²⁰.

11) נקבים, תרומות פרק ח, משנה ו. (12) והניקור מצד אחד, לא יאכל אפילו מצד אחר. (13) לעץ או לקרקע. (14) ראה 'תוספות יום טוב', שם. (15) רטיבות, מיץ הארס מתערב בליחה ומחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הניקור ואוכל את השאר. (16) כתבו ה'תוספות': עכשיו במדינות אלו אין אנו נוהרים בגילוי, לפי שאין חמת זוחלי עפר מצויה בינינו כלל. (17) חולין ט. (18) במקור ובפה. (19) של נחש. (20) הציפור או העכבר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י"ח אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגוי, וברירה יוליך את הגוי לפניו. (45) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור. (46) ירוצץ.

ח. אם שאלו⁴⁷: לאן אתה הולך? - ירחיב לו את הדרך⁴⁸, בדרך שהרחיב יעקב לעשו; שגאמר: עד אשר אבא אל אדני שעירה⁴⁹.

(47) הגוי. (48) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצחו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל, עבודה זרה שם. (49) וכתוב: "ויעקב נסע סכותה", ולא הלך עד שעה.

ז. אסור לקח רפואה מן העובד פוכבים, אלא אם כן⁵⁰ נתיאשו ממנו שיחיה⁵¹. ואסור להתרפאות מן האפיקורוס⁵², ואף על פי שנתאשו ממנו⁵³, שגאמר: ימשכו אחריי⁵⁴. ומתן לקח רפואה מן העובד פוכבים לכהמה⁵⁵ או למכה שבגוף מבחוץ⁵⁶, כגון מלוגמא⁵⁷ ורטיה⁵⁸. ואם היתה מכה של ספנה⁵⁹ - אסור לקח⁶⁰ ממנו. וכל מכה שמחללין עליה⁶¹ את השבת - אין מתרפאין מהם.

(50) שגאמר יתן לו סם ממית, שם כז: (51) ואם לא ירפאו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושגאמר ירפאו הגוי. ומדובר כשאין רופא יהודי. ואף-על-פי שהחולה יוכל עוד לחיות יום או יומיים, והגוי עלול להקדים מותו, בכל זאת מותר להתרפאות ממנו, שאין חוששים לחיי שעה, הואיל וסופו למות, שם. (52) ראה למעלה פרק ד, הלכה י. (53) מן החולה שיחיה. (54) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. (55) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד, שם כז. (56) שאין בו סכנה. (57) תחבושת לחה. (58) תחבושת משוחה סממנים. (59) אפילו בגוף מבחוץ. (60) שלא כדעת המתירים במכה בחוץ, הואיל ואם יראה החולה שהסם מזיק, יוכל להרחיקו, שם. (61) כל מכה של חלל (בחלל הגוף) מחללים עליה את השבת, וגב היד וגב הגול הרי הם כמכה של חלל, ומחללים עליהם את השבת, שם כה.

י. ומתן לשאל⁶² לרופא עובד פוכבים, ויאמר לו: סם פלוני יפה לך, וכן וכן תעשה; אכל לא יקח ממנו.

(62) שם כז. והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישראל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

יא. ואסור להסתפר מהן ברשות היחיד⁶³, שגאמר יהרגנו⁶⁴. אם היה אדם חשוב - מתן, מפני שמתירא להרגו. ואם דמה⁶⁵ לעובד פוכבים שהוא אדם חשוב⁶⁶ כדי שייפחד ממנו ולא יהרגנו - הרי זה מתן להסתפר ממנו.

(63) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפחד להרגו,

ג. תאנה²¹ או ענב שנטל העקץ²² שלהן - אין בהם משום גלוי²³. לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בליהן ואינו חושש²⁴. תאנה נקורה שיבשה ונעשית גורגרת²⁵, ותמרה נקורה שיבשה - שתיהן מותרות²⁶.

(21) ע"ז ל: (22) ונעשה פה קטן במקום העוקץ. (23) אם השאירים גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית. (24) שגאמר אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה ב. מפני שהנקב מעורר חשש שגאמר אכל נחש. (25) תאנה יבשה. (26) ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

ד. אסור²⁷ לאדם לתן מעות²⁸ או דינרים²⁹ לתוף פיו, שגאמר יש עליהן רק יבש של מפי שחין או מצרעין³⁰ או זעה; שפל זעת אדם - סם המות, חוץ מזעת הפנים.

(27) שם. (28) פרוטות. ושל נחשת הן. (29) של כסף. (30) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן לא יתן אדם פס יד³¹ תחת שחי³², שגאמר נגע בידו במצרע או בסם רע; שהידיים עסקניות³³. ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה³⁴, שגאמר ופל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו.

(31) כף ידו, ירושלמי שם. (32) בין הזרוע והצלעות מול השכם. (33) ונוגעות בכל דבר, סוכה כז: (34) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד. ירושלמי שם.

ו. וכן³⁵ לא ינעץ הספין בתוף האתרוג או בתוף הצנון³⁶, שגאמר ופל אדם על חדה וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי³⁷, או על גשר רעוע, או לבגס לחרפה³⁸. וכן כל פיוצא באלו משאר הספנות - אסור לעבר במקומן.

(35) שם. (36) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (37) ליפול, כלומר רעוע, ראש השנה טז: (38) ואחד הטעמים שהתלמוד נותן הוא "מפני המפולת", שחומת החורבה רעועה, ושגאמר תיפול עליו, ברכות ג.

ז. וכן אסור ליהודי להתיחד³⁹ עם העובד פוכבים, מפני שהן חשודים על שפיכות דמים. ולא יתלה עמהן בדרך⁴⁰. פגע⁴¹ עובד פוכבים בדרך - מחזירו לימינו⁴². היו עולין במעלה⁴³ או יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה ועובד פוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה⁴⁴ ועובד פוכבים למטה, שגאמר ופל עליו להמיתו. ואל ישח⁴⁵ לפניו, שגאמר ירץ את גלגלתו.

(39) להשאר יחיד עמו. עבודה זרה כב. (40) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. (41) נפגש. שם כה: (42) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימינית מאשר בשמאלית. (43) כגון בהר או בסלע. (44) בעלייה ילך היהודי לפני

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י"ח אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהשכמה - שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים - בשביל שישתרב. אל תאמר לו - מכור את שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף ונוטלו ממנו, שם. (87) שהיא דרך התורה ומצוותיה. (88) כגון המושיט כוס יין לנזיר, או המלוה ברבית והלוה ברבית, ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשול", לפי שכל אחד מהם עוזר לחבירו לעשות עבירה. ראה עבודה זרה ו: בבא מציעא עה: וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רצט. (89) בספרים שלנו זהו סוף הלכה יד, אבל בדפוס רומי ר"מ מתחלת כאן הלכה טו.

20 **טו. ואסור להשיא עצה טובה לעובד פוכבים או**
21 **לעבד רשע.**⁹¹ **ואפלו להשיאו עצה שיעשה דבר**
22 **מצוה,**⁹² **והוא עומד ברשעו**⁹³ **- אסור. ולא נתנסה**⁹⁴
23 **דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנצר לתן צדקה,**
24 **שנאמר: להן מלכא מלכי ישפר עלך.**⁹⁵

(90) בבא-בבא ד. (91) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. (92) כעצת דניאל לנבוכדנצר שיעשה צדקה, שם. (93) אבל אם חזר בתשובה, מותר. (94) שהשליכו אותו לגוב אריות. (95) עצתי יטיב בעיניך.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שמצוות-עשה לפרוק המשא ולטעון עם הבעלים. מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ואם היא בהמת גוי ומשא של ישראל. ודין מי שראה לבדו ישראל עובר עבירה אם מותר לשונאו כו'.

25 **א. מי שפגע**² **בחברו בדרך, ובהמתו רובצת תחת**
26 **משאה,**³ **בין שהיה עליה משא הראוי לה**⁴ **בין**
27 **שהיה עליה יותר ממשאה**⁵ **- הרי זה מצוה לפרק**
28 **מעליה.**⁶ **וזו מצות עשה, שנאמר: עוב תעזב עמו.**⁷

(2) שפגע. (3) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. (4) לשאת לפי כוחותיה. (5) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. שלא כדעת האומר (בבא מציעא לב.) שביותר ממשאה פטור. (6) את המשא. (7) עוזר לו, ופירשו חכמינו שלפריקה נאמר, שהרי כתוב "רובץ תחת משאו". וראה מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' כ"תצא רכב, ובבאמציעא שם.

29 **ב. ולא יפרק ויניחנו נבהל**⁸ **וילך, אלא יקים עמו,**
30 **ויחזור ויטען משאו עליה**⁹ **; שנאמר: הקם תקים**
31 **עמו. זו מצות עשה אחרת.**¹⁰ **ואם הניחו נבהל ולא**
32 **פרק ולא טען**¹¹ **- בטל מצות עשה, ועבר על מצות**
33 **לא תעשה, שנאמר: לא תראה**¹² **את חמור אחיך.**

(8) נפחד ודואג. (9) במקומו הנכון. (10) מצוות טעינה, שהרי כתוב שם "חמור אחיך או שורו נופלים בדרך", ומשמע שהבהמה ומשאה מוטלים על הקרקע וצריך לטעון. ולא כדעת רבי יאשיה האומר, ששני הכתובים "עזוב תעזוב עמו" ו"הקם תקים עמו" בפריקה מדברים. מכילתא שם. (11) אפילו פרק, אבל לא טען. (12) "לא תראה זו מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר "כי תראה" (כי תראה. . . רובץ

עבודה זרה כז. (64) במספריים או בתער שבידו. (65) התראה לפני הגוי. (66) כגון שהסתכל במראה לראות אם התספורת נאה, וחושב הגוי שאיש חשוב הוא, המקפיד על תספורתו, שם כט.

1 **יב. אסור**⁶⁷ **למפר לעובדי פוכבים כל פלי**
2 **המלחמה.**⁶⁸ **ואין משחזין להם את הזין.**⁶⁹ **ואין**
3 **מוכרין להן לא ספיין,**⁷⁰ **ולא קולרין,**⁷¹ **ולא פבלים**⁷²
4 **[של פרזל], ולא שלשלאות של פרזל הנדואה,**⁷³
5 **ולא דפים.**⁷⁴ **ואריות, ולא כל דבר שיש בו נזק**
6 **לרבים. אבל מוכרין להן תריסין,**⁷⁵ **שאין אלא**
7 **להגן.**⁷⁶

(67) שם טו: (68) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (69) כגון סיף ורומח. (70) ובגמרא שלנו הגירסא "סדן", ופירש רש"י: "לשום בו רגלי איש", הכוונה לאסיר בבית הסוהר. אבל רבינו חננאל גרס שם "סכין", וגירסת רבינו כגירסת רבינו חננאל. (71) שרשרת של ברזל שעל צוואר השבוי. (72) שרשרת שכובלים בה רגלי אסירים "ענו ככבל רגלו", תהלים קה, יח. בדפוס רומי ר"מ: ולא שלשלאות. . . ולא עששיות של ברזל. (73) מהודר. ברזל זה מיוחד לעשות ממנו כלי זין, שם טז. (74) משנה, שם. הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים. (75) מגינים. (76) ולא כדעת האוסרים שם, החוששים שישתמשו בתריסים כבשק התקפה לאחר שיאולו כלי זינם.

8 **יג. וכשם שאסור למפר לעובד פוכבים, כן אסור**
9 **למפר לישראל שמוכר לעובד פוכבים.**⁷⁷ **ומתיר**⁷⁸
10 **למפר פלי זין לחיל,**⁷⁹ **של בגי המדינה, מפני שהן**
11 **מגינים על ישראל.**⁸⁰

(77) שם טו: (78) שם טז. (79) לצבא. (80) שגרים באותה מדינה.

12 **יד. כל שאסור למפר לעובד פוכבים אסור למפר**
13 **לישראל שהוא לסטים,**⁸¹ **מפני שנמצא מחזיק יד**⁸²
14 **עובדי עברה ומכשיליו.**⁸³ **וכן כל המכשיל עור**
15 **בדבר,**⁸⁴ **והשיאו עצה**⁸⁵ **שאינה הוגנת,**⁸⁶ **או שחזק**
16 **ידי עובדי עברה, שהוא עור ואינו רואה דרך**
17 **האמת**⁸⁷ **מפני תאות לבו.**⁸⁸ **הרי זה עובר בלא**
18 **תעשה, שנאמר: ולפני עור לא תתן מכשל;**⁸⁹ **הבא**
19 **לטל ממך עצה, תן לו עצה ההוגנת לו.**

(81) שודד, שם. (82) מסייע בידו. אפילו אין הליסטים חשוד בשפיכות דמים, בכל זאת אסור למכור לו נשק, שעוזר לו בזה לבצע מעשי שוד ולהמלט. (83) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעיז ללסטם את הבריות. (84) שאינו בקי בו. כתוב בתורה: "ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך" (ויקרא יט, יד), ורבותינו דרשו זה המכשיל את חבירו שהוא "עוזר בדבר", ונותן לו עצה רעה, 'ספרא' קדושים פרק ג, פרשה ב. (85) ונתן לו עצה. (86) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. "היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י"ח אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קטו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- תחת משאו, שמות כג, ה) מצות-עשה, 'ספרי' שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.
- ג. הִיָּה כֹהֵן, וְהִפְהִמָּה רוֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת - אֵינוֹ מִטְמֵא¹³ לָהּ, כְּשֶׁשָּׁם שְׁאִינוֹ מִטְמֵא לְהַשִּׁיב אֲבֵדָה¹⁴.
וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן¹⁵ שְׁאִין דְּרָכּוֹ לִטְעֵן וְלִפְרֹק - הוּאִיל וְאִינָה לְפִי כְבוֹדוֹ, פְּטוּר¹⁶.
- 13) שאמרה תורה: "לנפש לא יטמא בעמיו". ובמכילתא למדו דין זה מן הכתוב: "וחדלת מעזוב לו - פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזב. היה (החמור) בין הקברות אל יטמא", שם. (14) "ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה", 'ספרי' שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבדה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבדה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבדה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמיו" ומצות-עשה "קדושים יהיו" של כהן (שם ל.). וטעם זה קיים אף בפריקה וטעינה. וראה הלכות גזילה ואבדה פרק יא, הלכה יח. (15) חכם או אדם מכובד. (16) 'ספרי' שם; בבא-מציעא ל: 5 ד. זֶה הַפֶּלֶל¹⁷: כָּל שְׂאֵלוֹ הֵיחָה שְׁלוֹ הָיָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק¹⁸ - הָרִי זֶה חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק בְּשָׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חֲסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין¹⁹, אֲפֹלוּ הָיָה הַנְּשִׂיא הַגָּדוֹל²⁰ וְרָאָה בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת פֶּחַת מִשְׁאָה שֶׁל תָּבֵן אוֹ קָנִים²¹ וְכִינִיא בָּהֶן - פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ²².
- 17) שם. (18) מפני שחם על ממונו, לא היה חושש לכבודו. (19) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". (20) של בית-הדין הגדול (הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. (21) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. (22) כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפניו משורת הדין, בבא-מציעא ל: 11 ה. פֶּרֶק וְטָעֵן, וְחִזְרָה וְנִפְלָה - חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק פַּעַם אַחֲרָת, אֲפֹלוּ מָאָה פַּעֲמִים²³; שְׁנָאֹמֶר: עֹזֵב תַּעֲזֹב, הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ²⁴. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִדְדוֹת²⁵ עִמּוֹ עַד פְּרִסָּה²⁶, אֲלֵא אִם בֵּין אוֹמֵר לוֹ בַּעַל הַמִּשְׁאָה: אֵינִי צָרִיךְ לָךְ.
- 23) 'ספרי' כִּי־תִצֵּא רַכָּה; בבא-מציעא לא. לב. (24) ו"עזוב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26) ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.
- 16 ו. מֵאִמְתִּי יִתְחַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֵן עִמּוֹ? מִשְׁרָאָהוּ רֵאִי²⁷ שֶׁהִיא פִּגְיָה²⁸; שֶׁהִרִי נֹאמֵר 'כִּי תִרְאֶה'²⁹, וְנֹאמֵר 'כִּי תִפְגַּע'³⁰. וְכִמָּה? שְׁעָרֵי חֲכָמִים, מִשְׁרָיָהּ³¹ בִּינֵיהֶם³² וְשִׁשִּׁים וְשִׁשִּׁים אָמָה³² וְשִׁנֵּי שְׁלִישִׁי
- 27) 'ספרי' שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.
- 28) 'ספרי' שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבדה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבדה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבדה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמיו" ומצות-עשה "קדושים יהיו" של כהן (שם ל.). וטעם זה קיים אף בפריקה וטעינה. וראה הלכות גזילה ואבדה פרק יא, הלכה יח. (15) חכם או אדם מכובד. (16) 'ספרי' שם; בבא-מציעא ל: 5 ד. זֶה הַפֶּלֶל¹⁷: כָּל שְׂאֵלוֹ הֵיחָה שְׁלוֹ הָיָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק¹⁸ - הָרִי זֶה חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק בְּשָׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חֲסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין¹⁹, אֲפֹלוּ הָיָה הַנְּשִׂיא הַגָּדוֹל²⁰ וְרָאָה בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת פֶּחַת מִשְׁאָה שֶׁל תָּבֵן אוֹ קָנִים²¹ וְכִינִיא בָּהֶן - פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ²².
- 17) שם. (18) מפני שחם על ממונו, לא היה חושש לכבודו. (19) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". (20) של בית-הדין הגדול (הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. (21) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. (22) כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפניו משורת הדין, בבא-מציעא ל: 11 ה. פֶּרֶק וְטָעֵן, וְחִזְרָה וְנִפְלָה - חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק פַּעַם אַחֲרָת, אֲפֹלוּ מָאָה פַּעֲמִים²³; שְׁנָאֹמֶר: עֹזֵב תַּעֲזֹב, הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ²⁴. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִדְדוֹת²⁵ עִמּוֹ עַד פְּרִסָּה²⁶, אֲלֵא אִם בֵּין אוֹמֵר לוֹ בַּעַל הַמִּשְׁאָה: אֵינִי צָרִיךְ לָךְ.
- 23) 'ספרי' כִּי־תִצֵּא רַכָּה; בבא-מציעא לא. לב. (24) ו"עזוב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26) ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.
- 16 ו. מֵאִמְתִּי יִתְחַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֵן עִמּוֹ? מִשְׁרָאָהוּ רֵאִי²⁷ שֶׁהִיא פִּגְיָה²⁸; שֶׁהִרִי נֹאמֵר 'כִּי תִרְאֶה'²⁹, וְנֹאמֵר 'כִּי תִפְגַּע'³⁰. וְכִמָּה? שְׁעָרֵי חֲכָמִים, מִשְׁרָיָהּ³¹ בִּינֵיהֶם³² וְשִׁשִּׁים וְשִׁשִּׁים אָמָה³² וְשִׁנֵּי שְׁלִישִׁי

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' י"ח אלול - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 עושיין? טעונה ושאנינה טעונה - תדחה ושאנינה
16 טעונה מפני הטעונה. קרובה⁷³ ורחוקה⁷⁴ - תדחה
17 קרובה⁷⁵ מפני שאנינה קרובה. שתיהן רחוקות או
18 קרובות או טעונות - הואיל וכלן בדחק אחד⁷⁶,
19 הטל פשרה⁷⁷ ביניהן, והן מעלות שכר⁷⁸ זו לזו.
20 ובה וביצא בו⁷⁹ נאמר: בצדק תשפט עמיתך.

(68) תוספתא שם, סנהדרין לב: (69) שתדחוף זו את זו.
(70) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש
חודו של הר. (71) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (72) אם
אחד יחזור אחרוני ויפנה מקום לחבירו. (73) לנמל
שיצאה ממנו. (74) לנמל שיצאה ממנו. (75) משום
שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות.
(76) בצרה שזה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת
לפנות מקום לחברתה. (77) אם אינם יכולים להתפשר
מעצמם. (78) כפיצוי להשתיית. (79) כגון בריא וחולה
- ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה,
והם מעלים שכר זה לזה.

21 יג. הפוגע⁸⁰ בשנים⁸¹, אחד רובץ תחת משאו, ואחד
22 פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק
23 בתחלה, משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען.
24 במה דברים אמורים? כשהיו שניהם שונאים או
25 אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב -
26 מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף את יצרו
27 הרע⁸².

(80) הפוגש. (81) בבא-מציעא לב: (82) המצווה "לכוף
את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים, שם.

28 יד. השונא שנאמר בתורה⁸³ - לא מאמות העולם
29 הוא⁸⁴, אלא מישראל. והיאך יהיה לישראל שונא
30 מישראל, והפתיב אומר⁸⁵ 'לא תשנא את אחיך
31 בלבבך? אמרו חכמים⁸⁶: כגון שראוהו לבדו⁸⁷ שעבר
32 עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו⁸⁸,
33 עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואף על פי שעדיין
34 לא עשה תשובה, אם מצאו נכה במשאו - מצוה
35 לטען⁸⁹ ולפרק עמו, ולא יניחנו נוטה למוות, שמא
36 ישעה בשביל קמונו ויבוא לידי סכנה. והתורה
37 הקפידה על נפשות ישראל⁹⁰, בין רשעים בין
38 צדיקים, מאחר שהם נלזים אל ה' ומאמינים בעקר
39 הדת; שנאמר: אמר אליהם חי אני נאם ה' אלהים
40 אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו
41 וחתה.

(83) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו", שמות כג,
ה. (84) [מצות פריקה לא נאמרה אלא בבהמת ישראל
בלבד, והיא מחייבת את הישראל לפרוק בחינם ולא לדרוש
שכר, אבל בבהמת גוי לא נאמרה מצות פריקה, אלא משום
צער בעלי חיים חייבים לפרוק, ולפיכך רשאי הישראל
לדרוש שכר (כסף-משנה ע"פ 'תוספות' בבא-מציעא לב:

לפרוק ולטעון", ולא כתב סתם חייב (כסף-משנה).
(50) והישראל מחמיר אחר בהמתו, כדרך העולם, שבעל
החמור הוא המחמיר (בבא-מציעא שם). (51) בטעינה, אבל
בפריקה חייב, כמו שהבאנו למעלה באות מו. (52) שלא
תהיה איבת הגוי על הישראל, אבל בדין הראשון בחמור
של גוי ומשאוי של ישראל - אין חשש לאיבה, שהרי הגוי
רואה שגם על ממונו של ישראל אינו חס (דרישה ופרישה'
שם). כל האמור כאן בהערות מה עד מה, הוא לפי פירושו
של הכסף-משנה ו'דרישה ופרישה' הנ"ל. אולם הגר"א
בחושן-משפט סימן ערב ס"ק טז, מגדיר פירושם כדוחק
גדול ואומר, שרבינו פוסק כאן צער בעלי חיים לאו
דאורייתא, ומתוך כך מתפרשים דברי רבינו כפשוטם, היינו
אינו זקוק לה כלל, לא בטעינה ולא בפריקה, וגם הלכה יד
תתפרש כפשוטה, עיין שם. הגר"א עצמו מעיר על פסקי
רבינו למעלה בהלכה א ובהלכות שבת פרק כא הלכה יד,
המוכיחים שצער בעלי חיים דאורייתא, ומצא יישוב לדברי
רבינו כאן, אבל הסתירה מהלכות שבת במקומה עומדת.

1 י. חמרים⁵³ שרגליו של אחד מהן⁵⁴ רעועות⁵⁵ - אינן
2 רשאים חביריו⁵⁶ להקדים⁵⁷ ולעבר מעליו⁵⁸. נפל⁵⁹ -
3 רשאים לעבר מעליו⁶⁰.

(53) תוספתא בבא-קמא פרק ב. (54) כלומר, של חמור
אחד מהם. (55) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר
החמורים שבשיירה. (56) בעלי החמורים. (57) ללכת
קדימה. (58) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך.
(59) ואינו יכול ללכת כלל. (60) ואינם חייבים להתעכב
בשבילו.

4 יא. היה⁶¹ אחד טעון⁶² ואחד רוכב⁶³, ודחקן הדך⁶⁴
5 - מעבירין את הרכב מפני הטעון⁶⁵. אחד טעון
6 ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הטעון⁶⁶.
7 אחד רכוב ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני
8 הרכוב⁶⁷. שניהן טעונות, שניהן רוכבין, שניהן
9 ריקניות - עושין פשרה ביניהן.

(61) תוספתא שם. (62) משא. (63) ובתוספתא: "ואחד
רכוב". (64) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה.
(65) מקדימים את הטעון לרכוב, שרכוב יותר קל לחכות
מאשר לטעון. (66) מקדימים את הטעון לריקן, ואין
אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור
במהירות, אלא הטעון קודם. (67) מקדימים את הרכוב. זה
הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות.
[בדפוס רומי (ר"מ) חסרה הבבא האחרונה. גם בתוספתא
יש גירסאות שונות סותרות זו את זו, והגירסא שלפנינו כאן
מתקבלת ביותר על הדעת, וכן היא בדפוס אמסטרדם תס"ב,
וכנראה זו גירסתו של רבינו בתוספתא].

10 יב. וכן שתי ספינות⁶⁸ העוברות ופוגעות זו בזו, אם
11 עוברות שתיהן בבת אחת - טובעות⁶⁹, ואם בזו אחר
12 זו - עוברות; וכן שני גמלים העולים במעלה גבוה
13 ופגעו זה בזה⁷⁰, אם עוברין שניהם בבת אחת -
14 נופלין⁷¹, ואם בזה אחר זה⁷² - עולין; פיצד הן

פֶּרֶק ראשון

(1) נכתבו בו דיני קניית קרקעות שהן נקנין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה.

א. הַמִּקְחָא אֵינוֹ נִקְנָה בְּדָבָרִים², וְאֶפְלוּ הַעֲדוּ עֲלֵיהֶם עֲדִים. פִּיֶּצֶד? בֵּית זֶה³ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, יֵינן זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, עֶבֶד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ; וּפְסָקוֹ הַדְּמִים, וְרִצָּה הַלּוֹקָח וְאָמַר 'קִנִּיתִי', וְרִצָּה הַמּוֹכֵר וְאָמַר 'מְכַרְתִּי', וְאָמְרוּ לַעֲדִים: 'הוּוֹ עֲלֵינוּ עֲדִים שֶׁמְכַר זֶה וְשֶׁלָּקַח זֶה' - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם⁴, וְכֵאלוּ לֹא הָיוּ פִּיגְיָהֶם דְּבָרִים מַעֲלֹלִים⁵. וְכֵן בְּנוֹתָן מִתְּנָה⁶ וּמִקְבָּלָה.

(2) בלי פעולת קניין. (3) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. (4) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". (5) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט.). כלומר, אי-קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). (6) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו.

ב. אֲבָל אִם נִקְנָה הַמִּקְחָא בְּאַחַד מִהַדְּבָרִים⁷ שֶׁהוּא נִקְנָה בָּהֶם - קִנָּה הַלּוֹקָח; וְאֵינוֹ צָרִיכִין לַעֲדִים פְּלִלִי⁸, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.

(7) כלומר, כל דבר בהתאם לדרכי הקניין השייכים אליו, כגון: קרקע בכסף ובשטר ובחזקה, מטלטלין במשיכה וכדומה. (8) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה:). - העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים.

ג. וּבִמָּה יִקְנָה הַמִּקְחָא? הַקְּרָעוֹת - בְּאַחַד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: בְּכֶסֶף, אוּ בְשֵׁטֶר, אוּ בְחִזְקָה.

ד. פִּיֶּצֶד בְּכֶסֶף? מִכֵּר לוֹ בֵּית, מִכֵּר לוֹ שָׂדֶה, וְנָתַן לוֹ הַדְּמִים⁹ - קִנָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין פּוֹתֵבִין אֶת הַשֵּׁטֶר; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדָּרְכָן לְכַתֵּב שֵׁטֶר מְכָר¹⁰ - לֹא קִנָּה עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשֵּׁטֶר¹¹. וְאֵין קָרָע נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה.

(9) בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדגיש: "ונתן לו את הדמים" כלומר מחיר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עיין סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיין אבן האזל). (10) מלשון

ד"ה מה לי). ואין לפרש דברי רבינו כפשוטם, שאין כלל חיוב לפרוק בהמת הגוי, שהרי הוא סובר שצער בעלי חיים דאורייתא (ראה למעלה הלכה ט בהערות) ופסוק זה מדבר בפריקה]. (85) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על לא-תעשה שבתורה, פסחים ק"ג: (86) רב נחמן בב יצחק, שם. (87) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט, טו), אסור לו להעיד בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). (88) שנאמר (תהלים קלט, כא): "משנאיך ה' אשנא", ואומר (משלי ח, יב): "יראת ה' שנאת רע". (89) אף-על-פי שהכתוב "כי תראה חמור שונאך" בפריקה מדבר, הוא-הדין לטעינה. (90) חסה עליהן ורוצה בקיומן.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשֹׁמֵרֵת נֶפֶשׁ בְּסִיעָתָא דְּשִׁמְיָא

נגמר ספר אחד עשר, והוא ספר נזיקין. הלכותיו חמשה, ופרקיו שנים וששים: הלכות נזקי ממון - ארבעה עשר פרקים. הלכות גנבה - תשעה פרקים. הלכות גזלה ואבדה - שמונה עשר פרקים. הלכות חובל ומזיק - שמונה פרקים. הלכות רוצח ושומרית נפש - שלשה עשר פרקים.

יום ה' י"ט אלול ה'תשע"ה

ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנינה קנה בינה

סֵפֶר שְׁנִים עָשָׂר

וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות מכירה. ב. הלכות זכייה ומתנה. ג. הלכות שכנים. ד. הלכות שלוחין ושתפין. ה. הלכות עבדים. ו. המצוות הנקבלות בהן מפרשות בשמותן במקומן.

הַלְכוֹת מְכִירָה

יש בכללן חמש מצוות. אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) דין מקח וממכר. (ב) שלא יונה במקח וממכר. (ג) שלא יונה בדברים. (ד) שלא יונה גר צדק בממונו. (ה) שלא יונה בדברים.

ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

(1) כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסוימת, אלא דינים איך יתקיים המקח והממכר. (2) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תונו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רג). (3) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבילהו" (שם רנא). (4) "הזהירנו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). (5) הזהירנו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּל שֶׁהוּא, וְהוּא שְׂוִיעִיל²³ בְּמַעֲשָׂיו, הֲרִי זֶה קָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהֲחִזִּיק בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר²⁴ או הַנּוֹתֵן²⁵; אֲבָל שְׁלֹא בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר או הַנּוֹתֵן - צָרִיךְ שִׁיאֲמַר לוֹ 'לֹף חֲזַק וְקָנָה', וְאַחֵר כֵּן, אִם הֲחִזִּיק - קָנָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּפָנֵי הַבָּעִלִּים.

(22) מתוך סדר הדברים שהלכות חזקה באים אחרי הדיון בדבר התלות של קניין כסף בשטר וקניין שטר בכסף. מדייק הכסף-משנה שחזקה קונה בלי כסף ובלי שטר, וכך פסק בשולחן ערוך קצב, סעיף טז. והטעם שחזקה עדיפה מפני שעושה מעשה בגוף הקרקע (סמ"ע שם סעיף קטן כח, ותוספות ר"י הוזק קידושין כ. בדעת הרמב"ם). וראה להלן הלכה כ. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א. (23) שפעולת קניין זה תביא איזו תועלת שהיא לשדה (שם נד. "נתן צרור והועיל"), וראה להלן הלכה טו. (24) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (25) בבא בתרא נג. כדעת שמואל שבין במכר ובין במתנה צריך לומר לו לֹף חֲזַק וְקָנָה.

ז. הַמּוֹכֵר בֵּית לְחִבְרוֹ וְיָמְסָר לוֹ אֶת הַמִּפְתָּח²⁶ - הֲרִי זֶה קָנָה שְׁאֲמַר לוֹ 'לֹף חֲזַק וְקָנָה'²⁷. וְכֵן הַמּוֹכֵר אֶת הַבּוֹר - בֵּין שֶׁיָּמְסָר לוֹ דְּלִיָּה²⁸, הֲרִי זֶה קָנָה שְׁאֲמַר לוֹ 'לֹף חֲזַק וְקָנָה'. וְכִשְׁהֲחִזִּיק וְקָנָה.

(26) בבא קמא שם. מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל בלתי מספיקה לשמש כקניין, לדעת רוב הראשונים, בניגוד לשיטת הרשב"ם. (27) ראה בסוף הפרק חלק משיחת קודש על תפקידו של מפתח. (28) הדלי ששואבין בו (מגיד משנה) [וכן מפורש בדברי רבינו בפרק יב מנזקי ממון הלכה ז, ועיין ברש"י שם ובסמ"ע סימן קצב סק"ד].

י. פִּיצַד הַמְּחִזִּיק בְּנִעִילָה קָנָה? פֶּגֶן שֶׁמְכָר בֵּית או חֲצֵר, וְהָיָה הַפֶּתַח פְּתוּחַ, וְנִעְלָה²⁹ הַלּוֹקֵחַ אֶת הַפֶּתַח וְחָזַר וּפָתְחוֹ³⁰ - הֲרִי זֶה הֲחִזִּיק וְקָנָה; שֶׁהָרִי נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ שְׁמוֹשׁ הַמּוֹעִיל³¹.

(29) נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עז). שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם (בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. (30) מקור דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחוד ותפתח" כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). (31) רבינו הולך כאן בשיטתו להלן הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה בקרקע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה.

יא. פִּיצַד הַמְּחִזִּיק בְּגִדִּיהָ³² כָּל שֶׁהוּא קָנָה? פֶּגֶן שֶׁהָיָה שָׁם גִּדְרָה, וְהָיָה עוֹלִין בְּנִחְתָּה³³, וְהוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה³⁴, וְנִמְצָא שְׁאִין עוֹלִין אֶלָּא בְּדַחֲקָה³⁵ - הֲרִי זֶה הוֹעִיל וְקָנָה. וְכֵן אִם הָיְתָה שָׁם

זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלוקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). (11) והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם).

ה. הַתֵּנָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר: אִם רָצִיתִי אֶקְנֶה בְּכֶסֶף או אֶקְנֶה בְּשֵׁטֶר¹², וְנָתַן הַכֶּסֶף עַל תְּנָאִי זֶה - הֲרִי זֶה קָנָה; וְאִין הַמּוֹכֵר יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ מִפְּנֵי הַתְּנָאִי, וְהַלּוֹקֵחַ יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שִׁיכְתֹּב אֶת הַשֵּׁטֶר. וְכֵן אִם הַתֵּנָה הַמּוֹכֵר¹³ בָּזָה.

(12) לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א"ב) - אור שמה. (13) מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

ו. הָאֹמֵר לְחִבְרוֹ: תֵּן מִנָּה לְפָלוּנִי וְיִקְנֶה בֵּיתִי לֹף - פִּינֵן שְׁנֵתָן קָנָה הַבֵּית מִדִּין עֶרְבָה¹⁴.

(14) כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה ובלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז).

ז. פִּיצַד בְּשֵׁטֶר? כָּתַב לוֹ עַל הַנִּיָּר או עַל הַחֶרֶס¹⁵ או עַל הַעֵלָה: 'שְׂדֵי נְתוּנָה לֹף'¹⁶, 'שְׂדֵי מְכֻנָּה לֹף' - פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ¹⁷ קָנָה. אֵף עַל פִּי שְׁאִין שָׁם עֲדִים כָּלָל, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין הַשֵּׁטֶר שָׁוָה כָּלֹם¹⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁹? בְּמִכְרָ שְׂדֵה מִפְּנֵי רַעְתָּהּ²⁰; אֲבָל בְּשֶׁאֵר קְרָקְעוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֵׁטֶר שֶׁל מִכְרָ לְיָדוֹ, וְאִפְלוּ הָיוּ בּוֹ עֲדִים - לֹא קָנָה²¹ עַד שִׁיתֵּן אֶת הַדָּמִים.

(15) ה"חרס" וה"עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מכר שאינו זקוק לקיום ממורש, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו וזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א). (16) במתנה. (17) של הקונה או מקבל המתנה. (18) כלומר, אין הנזיר שווה פרוטה (קידושין שם). (19) שקונה בשטר לבד. (20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה-קניין שהוא (קידושין שם). (21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה).

ח. פִּיצַד בְּחִזְקָה²²? מְכָר לוֹ בֵּית, מְכָר לוֹ שְׂדֵה, או שְׁנֵתָן אוֹתָהּ בְּמִתְנָה - פִּינֵן שֶׁנֶּעַל או גִּדְרָה או פָּרַץ

המחיצות (מגיד משנה). (43) היינו אורך שתי פרסות רגליים. (44) זמורות ענבים. (45) יעביר את החבילה מצד אחד של גופו לצד שני.

זו. היתה⁴⁶ הקרקע צחיח⁴⁷ סלע, שאין בה לא גדר ולא פרצה, ואינה בת זריעה⁴⁸ - הרי החזקה שקונה אותה, שטיחת פרות או העמדת בהמה שם וכיוצא בזה משאך התשמיש⁴⁹.

(46) בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? - באוקומי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא בה פרי (ושטיחת פירות בה)" ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע - מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. (47) יבש. (48) שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). (49) שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנועל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים - קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכייה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקר אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נז. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד).

זו. המוכר שדה לחברו, ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה⁵⁰, או שאסף פרות האילן או זמרו⁵¹, וכל פיוצא בדברים אלו - הרי זה קנה, שהרי החזיק, ואין אחד מהן יכול לחזור בו. וכן אם אסף⁵² המוכר סל של פרות ונתן ללוקח - קנה לוקח מיד בחזקה; שהרי גלה דעתו שהקנה לו שדה זו קננו גמור ונעשו פרותיה שלו.

(50) חרש אותה. (51) כרת ענפים מסויימים לחזק את הנשירים. (52) בבא בתרא לה: בעניין חזקת ג' שנים (והובא ברמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט), וסובר רבינו שהוא הדין לחזקת קניין.

י. העפז"ם⁵³ אינו קונה בחזקה⁵⁴, אלא בשטר הוא שקונה עם נתינת הפסף. וישראל הבא מחמת העפז"ם⁵⁵ - הרי הוא העפז"ם, ואינו קונה אלא בשטר⁵⁶.

(53) שם. ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה). (54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). (55) כלומר, הקונה מן הגוי. (56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקח ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה).

1 פְּרָצָה, וְהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ בְּדַחֲקָה, וְהִרְחִיב הוּא בָּהּ כָּל
2 שֶׁהוּא עַד שֶׁנִּמְצָא נִכְנָס בְּרוּחַ - הֵרִי הוֹעִיל וְקָנָה.

(32) עשיית גדר. (33) בהרחבה. (34) לשון המימרא שם. הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו, שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש שרגיל הוא שאם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא בדוחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא בדוחק - שקנה. (35) וזהו ה"כל שהוא" שהרי השינוי הוא קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי, והתועלת היא מעטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה.

יב. נתן צרור והועיל, כגון שחבר בו המים לשדה³⁶, או נטל צרור והועיל, כגון שפחת בנטילתו³⁷ המים לשדה - הרי זה קנה. וכן כל פיוצא בזה³⁸.

(36) שעל ידי זה נשארו המים בשדה. (37) שעל ידי נטילה זו נכנסים המים לשדה. (38) כיוצא בזה דווקא, שמביא המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרור או נטל צרור למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה).

יג. המוכר³⁹ שדה לחברו בצד שדהו, או שנתנה לו במתנה - בין שדש⁴⁰ את המצר שבין שתי השדות ונעשו שתייהן פשדה אחת קנה. אבל אם הלך בה לארכה ולרחבה - אין הלוקח זה מועיל כלום. ואם שביל של פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלוקח קנה בהלוקח.

(39) בבא קמא ט. "מאימת הואי חזקה מכי דייש אמצרי" וכפירוש הר"ף שם. (40) כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות שדה אחד.

יד. וכמה שיעור רחב הדרך שיקנה בהליכו⁴¹? אם היה מסים במחיצות⁴² - קנה כדי שיעבירה רגל ויניח רגל בצדה⁴³; ואם אין שם מחיצות - קנה ברחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים⁴⁴ ויסב בה⁴⁵.

(41) יש מפרשים שהמדובר במוכר שביל במידת רוחב מסויימת, והשאלה היא בנוגע לתקפו של קניין ההילוך, שלעומת חזקה אחרת שבמעשה כל שהוא קונה הוא כל השדה (למעלה הלכה ח), וגם שדות אחרות המרוחקות ממנה (להלן הלכה י"ט) - הילוך שהוא קניין קלוש, שהרי אינו מועיל בשדה אלא בשביל (בסמוך הלכה י"ג), אינו מועיל אלא בתוך המחיצות ולא מחוצה להן (מגיד משנה בפירוש השני, כסף משנה ולחם משנה). ויש מפרשים שמדובר במוכר שביל סתם ולא פירש כמה רחבו, והשאלה אינה בתקפו של הקניין, אלא מה הייתה דעתם של המוכר והקונה בנוגע לרחבו של השביל (מגיד משנה בפירוש הראשון). (42) לפי הפירוש הראשון, המחיצות מהוות הפסק וגבול לקניין ההילוך, ולפי הפירוש השני, אם יש מחיצות הרי ראה אותן הלוקח והסכים לשטח שבין

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במכירה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא).
(65) ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר.

פרק שני

(1) נתבאר בו דיני קניית העבדים שהוקשו לקרקעות בדינם, ודיני קניית הבהמה שהיא דומה לעבדים שיש להם תנועה רצונית.

א. עֶבֶד פִּנְעָנִי - הָרִי הוּא פְּקָרְקַע² לְקִנְיָה³, וְנִקְנָה בְּכֶסֶף⁴ וּבְשֹׁטֶר אוֹ⁵ בַּחֲזָקָה⁶.

(2) קידושין כב: ממה שנאמר בעבדים (ויקרא כה, מו) "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", הקישם הכתוב לשדה אחוזה הנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואף עבדים כן. (3) כלומר, לרבות לו קנינים כמו בקרקע, אבל לא למעט ממנו קניני המטלטלין. ראה להלן. (4) משנה, שם. (5) הכסף-משנה מדריך ממלת "או", הבאה לפני "בחזקה" בלבד, שחזקה קונה לחוד, בו בזמן ששאר הקנינים: כסף ושטר קונים רק יחד, במקום שקיים נוהג של כתיבת שטר, וכמו שכתבנו למעלה בפ"ה ה"ח בקנין קרקע. (6) [חזן משלש הקנינים האלה, שבהם דומה העבד לקרקע, ישנם עוד שני קנינים שגם המטלטלין נקנים בהם, והם: קנין סודר (=חליפין), להלן פ"ה ה"ה, וקנין משיכה, להלן ה"ג וה"ד. ובפ"ה מהלכות עבדים ה"ה כותב הרמב"ם מפורש: "עבד כנעני נקנה בחמשה דברים . . . נקנה בכסף או בשטר. או בחזקה, או בחליפין, או במשיכה". וראה ב'נתיבות המשפט' סימן קצו, וב'אבן האזל' כאן].

ב. ומה היא החזקה? בקנין עבדים? שישתמש בהן בדרך שמשמשין בעבדים בפני רבו. כיצד? התיר לו⁸ מנעלו או שהנעיל לו מנעלו, או שהוליד בליו לבית המרחץ, או שהפשיטו⁹, או סכו¹⁰ או גרדו¹¹ או הלבישו, או הגביה את רבו - קנה¹². וכן אם הגביה הרב את העבד - קנה¹³.

(7) ברייתא בקידושין כב. אף-על-פי שדעת הרמב"ם שאכילת פירות קונה קרקע (למעלה פ"א ה"ו והט"ז) - הדגיש כאן "כדרך משתמשין בעבדים", שאם לא כן, אין שום היכר שהוא עבדו, שהרי גם שכיר ופועל עושים מלאכתו, מה-שאינ-כן בקנין קרקע כשנוטל כל פירותיה, ניכר הדבר שהוא הבעלים (כסף-משנה). (8) רופף את שרוכי נעלו. (9) הסיר את בגדיו ממנו. (10) בשמן. (11) במגדרת. (12) כל אלה מטעם חזקה והשתמשות. (13) מטעם הגביה. קידושין שם. כרבי שמעון שאמר: "לא תהא חזקה גדולה מהגביהה, שהגביהה קונה בכל מקום". ויש אומרים: שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון בזה (הראב"ד לדעת הרמב"ם, שגרס שם "הגביהו רבו לו, אמר ר' שמעון כו", ולא כנוסחת הספרים שלפנינו: "הגביהו רבו לו לא קנאו, אמר רבי שמעון כו" שלפ"ז חולקים עליו חכמים על רבי שמעון).

ג. תקפו¹⁴ והביאו אצלו - קנה; שהעבדים נקנין במשיכה פזו¹⁵. אבל אם קרא לעבד וקא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוהם, והלך

1 יו. פל המכר לקרקע - הרי הוא פקרקע, ונקנה או
2 בכסף או בשטר או בחזקה. ואם אינו צריך לקרקע,
3 בגון ענבים העומדות לפצר⁵⁷ - הרי זה כמטלטלין
4 לקנין, ויש להן אונאה.

(57) בדיני שומרים (פרק ב מהלכות שכירות הלכה ב) אין רבינו מבדיל בין צריך לקרקע או לא צריך, ואומר סתם: "אפילו ענבים העומדים להיבצר הם כקרקע" וחילוק גדול יש ביניהם, שהלוקח קונה את הפירות על מנת לבצרם, וכיוון שהם עומדים לבצירה הרי הם כאילו כבר בצורים, ובהתאם לכלל הידוע: "כל העומד לתלוש כתלוש דמי", אבל השומר שתפקידו הוא לשמור ולא לבצור את הפירות, - אם אינם עומדים לבצירה בידי השומר, אינם נחשבים כבצורים כבר (כסף משנה בשם ר"י הלוי מגאש רבו של רבינו).

יח. כלשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה, כך שכירות הקרקע נקנה בכסף לבדו⁵⁸ או בשטר לבדו או בחזקה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(58) בשכירות מספיק כל קניין לבדו ואין צורך להרכיב את שניהם, מפני שאינה אלא לזמן מוגבל וסמכה דעתם של השוכר והמשכיר באיזה קניין שהוא (ראה בית יוסף סימן קצה דיבור המתחיל וכשם).

יט. המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות - פיון שהחזיק באחת מהן קנה פלן⁵⁹. ואפילו היתה אחת מהן הר גבוה והשנית מצולה⁶⁰, שהרי תשמיש של זו אינה תשמיש של זו, אף על פי כן פיון שהחזיק באחת מהן קנה השאר.

(59) קידושין כז, מפני "סדנא דארעא חד הוא" (שם:). כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. (60) עמק.

כ. במה דברים אמורים? שנתן דמי פלן⁶¹; אבל אם לא נתן דמי פלן - לא קנה אלא פנגד מעותיו⁶². לפיכך, אם היו הפל במתנה - קנה פלן. וכן בשכירות⁶³, פיון שהחזיק באחת מהן קנה פלן כל זמן השכירות. היו מקצת הקרקעות במקר ומקצתן בשכירות - פיון שהחזיק פין במקירה פין בשכירות⁶⁴ קנה הפל⁶⁵.

(61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף ובלי שטר, - מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות. (62) [והמדובר כשאנו יוצא ונכנס ותובע מעותיו, שאם תובע מעותי, אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (להלן פרק ח הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. (63) תוספתא פרק ב דבבא בתרא. וכנראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). (64) כלומר, בין

כסף-משנה שם, ולח"מ כאן ע"פ הסוגיא בבבא-מציעא (ח: ט.). (28) הכה אותה. (29) כלומר, ואין צורך שתלך מלא קומתה, וכדעת תנא-קמא של ר' אחא (קדושין כב:). ואף-על-פי שבספינה אינו קונה אלא במשיכת כולה (להלן פרק ג ה"ג) - בבעלי חיים שדרכם ללכת, כיון שעקרה יד ורגל הרי היא כמהלכת כולה (בבא-בבא עה:). (30) כל זה בברייתא שם. (31) בבא-קמא נב. וראה למעלה ה"ג, ופ"א ה"ח.

ז. המוכר³² עדר לחברו או שנתן לו במתנה - פיון שפסד לו משפוכית³³ - היא הפהמה המהלכת בראש העדר³⁴ והפל נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משך וקנה'; שמשירת פהמה זו פמי שאמר לו 'לך משך וקנה'. ופיון שמשך לו העדר קנה³⁵, ואף על פי שמשך שלא בפניו.

(32) שם. (33) מכאן מציין הראב"ה שדרכי הקנין תלויים בנוהג הקיים בחיי הכלכלה באותו המקום. (34) כדעת רבי יעקב שם. (35) אבל במשיכת המשכוכית לחוד אינו קונה (סמ"ע קצו, סק"ט).

ח. האומר לחברו 'משך וקנה'³⁶ או 'חזק וקנה', וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או שהחזיק - לא קנה; שמשמע תקנה להבא³⁷, ועדיין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו 'לך חזק וקנה' או 'משך וקנה', וכיוצא בדברים אלו, שמשמעון שיקנה עתה בעת שימשך או יחזיק.

(36) לשון עתיד. (37) אסמכתא לדברי רבינו, ממה שאמרו בגמרא (בבא מציעא ט:): "בעי רבי אלעזר, האומר לחבירו: משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה, מהו. לקנות, מי אמר ליה קני?" הרי שצריך לומר לו דוקא "קני", ו"לקנות" לא מועיל (ועיין ברש"י שם). והוא-הדין ש"ותקנה" לא מועיל מאותו הטעם (מגדל עוז ומ"מ) והראב"ד השיג על רבינו בזה, ועיין לחם-משנה.

ט. האומר לחברו 'משך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום', ומשך - לא קנה³⁸. ואם אמר לו 'קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום' - קנה³⁹, ואפילו היתה עומדת באגם⁴⁰ ביום שלשים⁴¹. שזה פמי שהקנה אותו מעתה על תנאי⁴². נעשה התנאי - נתקיים הקנין. וכל האומר⁴³ 'על מנת' - באומר 'מעכשיו' דמי.

(38) כתובות פב. מימרת רבין בשם ר' יוחנן. לפי שפעולת הקנין היתה מיד, ואז הרי לא היה רצונו של המוכר שיקנה הלוקח. ובעת תחולת הקנין, דהיינו אחרי שלשים, לא היתה פעולת קנין. וכל זה אינו אלא במשיכה, שהיא מתבטלת, אבל הנותן כסף לאשה ומקדשה לאחר שלשים יום, - אע"פ שנתאכלו המעות, הרי היא מקודשת לאחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות ה"י) - שהרי אם לא תתקדש חייבת היא להחזיר לו את הכסף, והרי זה דומה כאילו הכסף בעין (תוס' לכתובות שם ד"ה הא), ועיין ראב"ד ומ"מ.

אָצְלוּ - לא קנה¹⁶, עד שימשכנו בתקיפה או שישתמש בו, כמו שבארנו. ואם החזיק¹⁷ בו שלא בפני הרב - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה'¹⁸.

(14) מימרא של שמואל, קידושין שם. (15) שהיא בתקיפה, בעל-כרחו של עבד. (16) מפני שהעבד הוא בן דעת, והולך ביוזמתו-הוא. (17) רבינו התחיל הלכה זו גם במשיכה וגם בחזקה, וכאן הזכיר רק החזיק, וצריך עיון. וראה ב'אבן האזל'. (18) ראה למעלה פ"א ה"ח, ולהלן ה"ו.

ד. עבד קטן - הרי הוא פכהמה¹⁹, וקונין אותו בדברים שקונין בהן הפהמה ודברים שקונין בהן העבדים²⁰. לפיכך נקנה במשיכה אף על פי שלא תקפו.

(19) לפי שאין בו דעת. (20) כלומר בחזקה. דין זה יוצא מתוך העובדה המובאת בגמרא (קידושין שם), שמר זוטרא ביקר אצל גר חולה אחד, ורגע לפני מותו של הגר הקדים לקנות את עבדו בקנין חזקה, ולדעה אחת בגמרא - היה זה עבד קטן (מגיד-משנה).

ה. הפהמה, בין דקה בין גסה, נקנית במשיכה²¹. אף על פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכהו להגביה²², מפני שמתחבטת²³ בארץ. ואם הגביה - קנה. וההגביה קונה בכל מקום²⁴. אכל המשיכה אין קונין בה אלא בסמטא²⁵ או בחצר של שניהם, ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם²⁶.

(21) כדעת חכמים בברייתא (קידושין כה:). אבל במסירה, אינן נקנות, מפני שמשיכה היא קנין עדיף ממסירה, וכשאפשר במשיכה אין קונים במסירה (כסף-משנה). (22) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה (בבא-בבא פו:). (23) זה פירוש המילה: "דסרכא" (שם:). (24) קידושין כב: והטעם: שהוא מגביה בידו, ומה שהוא ביד האדם, אפילו שהוא עומד ברה"ק, נקרא ברשותו (סמ"ע קצו, ס"ק ג). (25) קרן זוית על יד רשות הרבים (מגיד-משנה בפ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ט בשם רש"י). (26) בבא-בבא פד:

ו. כיצד קונין את הפהמה במשיכה? אין צריך לומר אם משיכה והלכה, או שרכב עליה והלכה ביד²⁷, שקנה; אלא אפילו קרא לה ובאה, או שהפשישה²⁸ במקל ורצה בפניו - פיון שעקרה²⁹ יד ורגל קנאה³⁰. והוא שימשך בפני הבעלים; אכל אם משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם שימשך 'לך משך וקנה'³¹.

(27) על-ידי עצם הרכיבה, מבלי שידרבן אותה ברגליו. וכן כתב להלן בסוף הפרק: "הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו". ובפ"ז מהלכות גזילה ה"ז כתב בסתם (עיי"ש) בכ"מ הלכה ח). אבל אם לא הלכה כלל, אין זה קנין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. [ולמדים דבר זה מקל- וחומר: אם גופו קונה במעות, כעבד עברי (קידושין יד: ע) - ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-וחומר זה בבכורות יג. בד"ק קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-וחומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר – בבא-קמא עט: (וצריך לומר שמה שהקשו בבכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיקר הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מישאל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבד עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: ישראל מגוי יוכיח, שקונה גופו של גוי בכסף כעבד כנעני (קידושין כב:) וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם שישראל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעות (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מו:) נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעות קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. (3) הטעם - ראה להלן הלכה ה. (4) כי הגבחה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבחה כדלהלן.

ב. פיצד? ⁵ המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ועשה מהן טעון ⁶ גדול שאי אפשר להגביהו - אינו נקנה במשיכה; שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ ⁷. וכן כל פיוצא כזה. אבל אם היה טעון של אגוזים או של פלפלין או של שקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יוכל להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה ⁸; שאם יתירו - יתפדר, ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא כזה.

(5) בבא-בתרא פו. (6) משא, חבילה. (7) שם: "הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי רב רבי (=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשמטיט". כלומר, אפשר דמשמטינהו חדא חדא (=אפשר להוציאם אחד אחד) ומגביהו (=ומגביהם אותם) (והרי הם) מדברים שדרכם להגביהו (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של רבינו בפירושו שם). (8) בבא-בתרא שם: "המוכר פירות לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי רב רבי.

ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה ⁹, ויש במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים ¹⁰ - לא הצריכה משיכה ¹¹, אלא נקנית במכירה ¹². וכן כל פיוצא כזה ¹³. ואם אמר לו המוכר 'לך משך וקנה' - אינו קונה הספינה עד שישמשכנה ¹⁴ פלה ¹⁵ ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו ¹⁶; שהרי הקפיד ¹⁷ המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

(9) בגלל כובדה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף- משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציאה מרשות הרבים

(39) כתובות שם, מימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, וכפירוש הגמרא שם. (40) מקום מרעה, והוא רשות שאינה של הלוקח. וכתב המגיד-משנה ש"אגם" הוא לא דוקא, ויכול להיות גם רשות הרבים, שהרי דעת רבינו ש"מעכשיו" הוא תנאי, והיא קנויה מעכשיו לכשיעברו השלשים. ועיין כסף-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. (41) נכון היה להגיה "ביום ל"א" שהרי זהו "לאחר ל", וכן הגירסא בהשגת הראב"ד. (42) אף-על-פי שכאן, בדיני מכירה, פסק רבינו שביטוי זה "מעכשיו ולאחר שלשים" הוא תנאי, בדיני קידושין (פ"ז מהלכות אישות הי"ב), פסק שהוא ספק תנאי ספק חזרה, מחמת חומר שיש באשת איש (לחם-משנה). (43) כלל ידוע, ומובא בכמה מקומות במס' גיטין וקידושין.

י. המוכר בהמה לחבירו ⁴⁴ או נתנה לו במתנה, ואמר 'קנה אותה' ⁴⁵ פדרך שפני אדם קונין: אם משך או הגביהה - קנה ⁴⁶; אבל אם רכב עליה: אם פשרה - קנה, ואם בעיר - לא קנה; לפי שאין דרך בגי אדם לרכב בעיר. לפיכך, אם היה אדם חשוב, שדרכו לרכב בעיר, או אדם מזלזל ⁴⁷ ביותר, שאינו מקפיד על הלכות בעיר רוכב, כגון המטפלין בגדול הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה ⁴⁸, או שהיה ברשות הרבים שהרבים דורסין שם ⁴⁹ - הרי זה קונה ברכיבה. והוא שתהלה בו ⁵⁰.

(44) בבא-מציעא ט. (45) ודוק שהתנה תנאי מפורש, אבל בסתם - אין הפרש בדרכי קנין הרכיבה. מסקנת הגמרא שם. (46) שזהו דרך בני אדם. (47) אדם פחות ערך, שדרכו לרכב לעיני כל, אף בלא דוחק "לפי שאינו צנוע" (רש"י שם). (48) "שאינו כח לאחוזי הבהמה, פן תנתק ממנה" (רש"י), כלומר והיא מעדיפה להחזיקה על-ידי רכיבה [ובמקום שהנשים רוכבות - היא רוכבת (לבוש), וראה בפסחים ג. וג:]. (49) "דרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו" (רש"י שם). ומה שאמרו משיכה אינה קונה ברשות הרבים (להלן פ"ד ה"ג) - זה אינו אלא במטען של פירות וכיוצא בזה, שלא ניתנה רשות הרבים אלא להליכת בני אדם, ולא לגרירת משאות. אבל יש רשות לעבור בה ברכיבה על הבהמה, כשם שעוברים בה ברגל, ולפיכך קונה אותה על-ידי רכיבה זו, וראה ב'קצות החושן' סימן קצו, ס"ק ב. (50) לא מספיקה הרכיבה לבדה, אלא-אם-כן הולכת על-ידו, ראה למעלה הלכה ו.

פרק שלישי

(1) נתבארו בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחובר לקרקע מה דינו.

א. אחד הבהמה ² ואחד שאר המטלטלין נקנין במעות דין תורה, ומשנתן את המעות קנה, ואין אחד מהן יוכל לחזור בו. אבל חכמים תקנו ³ שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבחה, או במשיכת דבר שאין דרכו להגביה ⁴.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(47) בעיא בגמרא (קידושין כז.). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) הקנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניים זכו במעשרות בקנין אגב. אך דחו את זה: "שאי רבי עקיבא דיד עניים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניים, ולכן ידו כידם. וכך נשארה הבעיא ללא פתרון. (48) מכיון שההלכה נשארה תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בדיון. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג.).

יא. המקנה עבדים וקרקעות פאחד, החזיק בעבדים - לא קנה הקרקעות⁵⁰; החזיק בקרקעות - לא קנה עבדים⁵¹, עד שיהיו עומדין בתוך הקרקע⁵². ואף על פי שאמר לו 'קנה עבדים על גבי קרקע'⁵³ - לא קנה עד שיהיו בתוכה⁵⁴; שהעבד מהלך לדעת עצמו⁵⁵.

(50) ברייתא (בבא-קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א הי"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. (51) ברייתא (שם). (52) מסקנת הגמרא (שם), ובזה התאימו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. (53) שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט.). (54) אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דנייד" (= שהם נעים ונדים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דנייד", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז.). (55) זה פירוש המלה "נייד", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו בקידושין כז: שבכהמה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין ראב"ד.

יב. המקנה עבדים ומטלטלין פאחד, משה המטלטלין - לא קנה העבדים⁵⁶; החזיק בעבדים -

(38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. (39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים-ב כא, ג.): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו הי"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחנו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. (40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כז. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הרי"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). (41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים' הנ"ל. (42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", שכשם שנתינה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). (43) נלמד (קידושין כז.) ממצעה של רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

ט. במה דברים אמורים? פשהו אותן המטלטלין צבורין באותה קרקע⁴⁴; אבל אם היו במקום אחר - צריך שיאמר לו 'קנה מטלטלין אגב קרקע'. אפלו היו המטלטלין במדינה אחרת⁴⁵, ואמר לו 'קנה אותם על גבי קרקע פלונית' - ינין שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אף על פי שאינן צבורין בתוכה. ואם לא אמר 'קנה אגב קרקע' - לא קנה. וקרקע כל שהיא⁴⁶ קונין על גבה כל מטלטלין שירצה.

(44) מרוכזים ומונחין באותו השדה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע" שמכיון שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כז. "והלכתא, צבורים לא בעינן (= לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן", ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד). (45) [מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א הי"ט]. (46) פאה פ"ג מ"ו.

י. הקנה השדה לאחד⁴⁷ והמטלטלין לאחר, אף על פי שאמר לו 'קנה המטלטלין על גבי קרקע', והחזיק האחד בקרקע - לא קנה⁴⁸ השני המטלטלין. ואם תפשו⁴⁹ אחר שחזר בו המקנה - אין מוציאין מידו; שהרי תפשו אחר שקנה חברו הקרקע שנקנו אלו על גבו.

ביניהם. (67) שלעצין עצמו יש דין של מטלטלין. (68) לזרעים דין קרקע, ואין קרקע נקנית במשיכה, וראה למעלה פ"ב ה"א לענין עבדים. (69) וכן שאר קנינים המיוחדים בקרקע, אבל לא במשיכה השייכת רק במטלטלין.

זו. הנה העצין⁷⁰ והזרעים שבו לאחד, והנה הכל לאחר, והחזיק בעצין⁷¹ לקנות הזרעים - אף העצין לא קנה⁷²; החזיק בזרעים - קנה העצין⁷³. וזהו ששנינו⁷⁴: נכסים שאין להן אחריות⁷⁵ נקנים עם נכסים⁷⁶ שיש להן אחריות. שהזרעים שבעצין נקוב זרעים הם באצין, וכל המחבר לקרקע הרי הוא פקדן, כמו שבארנו.

(70) שם. (71) עשה מלאכה בתוך העצין. (72) שהמטלטלין אינם נקנים בחזקה. (73) שהעצין שהוא מטלטלין נקנה אגב הזרעים שהם קרקע. (74) נוסח הגמרא (שם). (75) מונח מיוחד למטלטלין, בניגוד לקרקעות הנקראים "נכסים שיש להם אחריות"; המילה "אחריות" היא מלשון חזרה "שחזור המלוה עליהם" (ברטנורא קידושין פ"ו, מ"ה) ולכן קרקע נקראת "נכסים שיש להם אחריות" מפני שהם קיימים ועומדים "והמלוה סומך עליהם", שיכול לחזור אחרי הנכסים האלו, לגבות את חובו מהם. אבל מטלטלין אפשר להעלים אותם, ואין המלוה סומך עליהם שיחזור אחריהם לשם גביית חובו, ולכן נקראים "נכסים שאין להם אחריות". (76) כלומר, בקנין אגב.

י. כבר בארנו⁷⁷, שכל העומד לבצר פבצור דמי, ואינו נקנה אלא בהגבהה או בשאר דברים שנקנים בהן המטלטלים.

(77) פ"א הלכה יז.

יח. פשתן⁷⁸ בשהוא מחבר לקרקע⁷⁹, ויבש שאינו צריך לקרקע, ואמר לו⁸⁰: יפה לי⁸¹ קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה⁸² - גיזון שתלש⁸³ כל שהוא קנה הכל⁸⁴ מפני התנאי הזה. אבל אם הקנה לו⁸⁵ הפשתן הזה⁸⁶ במקור או במתנה - לא קנה אלא מה שתלש⁸⁷, שהרי הגביהו. וכן כל פיוצא בזה.

(78) משנה בבא בתרא פד: (79) שאז דינו כתלוש, כנ"ל. (80) מסקנת הגמרא שם פז. (81) כלומר, תקן לי את הקרקע. וביפוי ותיקון זה שהוא מין חזקה, קונה את הקרקע והפשתן שעליו. (82) בקנין אגב. (83) תלישה זו היא התיקון והיפוי. (84) גם את הקרקע וגם את אשר עליה. (85) [בדפוס רומי: "אבל אם לו הקנה לי", וצ"ל "אבל אמ' (=אמר) לו הקנה לי", כלומר שהקונה אמר למוכר "הקנה לי"]. (86) כלומר, רק הפשתן ולא הקרקע. (87) זה שתלש הוא קונה בהגבהה, ואת שאר הפשתן אין לו במה שיקנה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו, הרי לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

1 לא קנה המטלטלין⁵⁷, אלא אם כן היו המטלטלין
2 על גב העבד⁵⁸. והוא שיהיה כפות⁵⁹, שהרי אינו
3 יכול להלך⁶⁰.

(56) ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57) (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם ב'אגב', כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל"ערי מצורות ביהודה" שמהם נלמד דין קנין 'אגב'. (58) שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59) קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה יג). (60) יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", וה'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

יג. המקנה⁶¹ בהמה וכלים שעל גבה פאחד, אף על פי שממשך הבהמה וקנאה - לא קנה הכלים שעליה, עד שיגביה או ימשך הכלים עצמן, אם אין דרך להגביהן; שהבהמה פחצר המתהלכת היא, ואין מה שבתוכה קנוי לבעלה. לפיכך, אם היתה הבהמה כפופה - קנה אף כלים שעליה.

(61) יוצא מתוך השקלא-וטרוא בגמרא (בבא מציעא ט:).

יד. אמר לו המקנה⁶²: ממשך בהמה וקנה כלים שעליה, הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה, אף על פי שממשך והיא כפופה - לא קנה כלים שעליה, עד שימשך הכלים עצמן⁶³.

(62) בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63) שמשכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמשכה בכליו של מוכר מועילה, - בבהמה וכלים אינה מועילה, מפני שיש שינוי בין משיכת הבהמה, שהיא על-פי הרוב בהליכה, לבין משיכת הכלים שהיא בגרירה (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק כה). ואף אם הבהמה כפופה, שאז אף משיכתה, כמשיכת כלים, בגרירה - כיון שעל-פי הרוב נקנית היא במשיכה, בדרך הלוכה לא מועילה משיכתה לגבי כלים (סמ"ע שם, ס"ק כח).

טו. הנה עצין⁶⁴ נקוב⁶⁵ לאחד, והיו הזרעים שבו לאחר: הקנה העצין לבעל הזרעים - גיזון שמשך⁶⁶ קנה; הקנה הזרעים לבעל העצין - לא קנה⁶⁸, עד שיחזיק⁶⁹ בזרעים עצמן.

(64) גיטין כב. (65) כלי חרס שממלאים אותו עפר, וזרעים בו זרעים. (66) דוקא נקוב, שאז יונקים הזרעים מהקרקע ונחשבים מחוברים לקרקע. אבל בעצין בלתי נקוב, אינם נקראים מחוברים לקרקע, שהשוליים של חרס מפסיקים

יום ו' כ' אלול ה'תשע"ה

בסמטא או בחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום.

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו'. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

ד. דבר הנקנה במשיכה, אם היה ברשות הרבים ומשכו הלוקח לרשותו או לסמטא - פיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים קנה¹³.

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו': "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצדי רשות הרבים (שהוא כסימטה לענין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצדי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עיין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים¹⁴, ומשכו לוקח לרשותו¹⁵ או לסמטא¹⁶ אחר שפסק הדמים¹⁷ - קנה, אף על פי שעדיין לא מדר¹⁸. וכן אם מדרין הלוקח¹⁹ ברשות הרבים - קנה ראשון ראשון²⁰ בהגבהה.

(14) כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו

(1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקניויות) [שקניויות] המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך אחריהן.

פרק רביעי

א. פליו של אדם, כל מקום² שיש לו רשות להניחו³ קנה לו. פיון שנכנסו המטלטלין⁴ בתוך הפלי אין אחד מהן יכול לחזור בו. והרי זה כמו שהגביה⁵ או כמו שהנחו בתוך ביתו⁶. לפיכך, אין פליו של אדם קונה לו ברשות הרבים⁷ ולא ברשות המוכר, אלא אם אמר לו המקנה 'לך וקנה בכלי זה'. וכן אם קנה הפלי תחלה והגביהו, ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר, וחזר וקנה ממנו הפרות⁸ - פיון שנכנסו בתוך פלי זה קנה אותם. מפני שהנאת⁹ המוכר במכירת הפלי, אינו מקפיד על מקומו¹⁰.

(2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם: דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו'). (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א). (6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה). (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה). (9) בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני הנאת". (10) בבבא בתרא פה: על מה ששינוי: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותיצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

ב. כשם שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר, כך אין פליו של מוכר קונה ללוקח, אף על פי שהוא ברשות הלוקח¹¹.

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וכסף משנה).

ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם¹². והמשיכה אינה קונה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכמו שכתב הרי"ף: "משכחת לה בסימטא [ובכליו של לוקח - ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרין." (29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וספ"ק משנה. (31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הרי"ף שהובא למעלה. (32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הרי"ף שם.

ח. וכן המוכר יין³³ או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח, והיתה המדה של סרסור: עד שלא נתמלאת המדה³⁴ - הרי הן של מוכר; משנתמלאת המדה³⁵ - הרי הן ברשות לוקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(33) משנה בבבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והרי"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאיל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאילה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט. (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאיל למוכר עד שתתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

ז. וכן פירות שהיו צבורין³⁶ בסמטא³⁷ או בחצר של שניהם, והמדה אינה של אחד מהן³⁸, והיה המוכר מודד³⁹: עד שלא נתמלאת המדה - הרי היא ברשות המוכר; ומשנתמלאת המדה - הרי היא ברשות לוקח.

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריייתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מיד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד,

משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הר"י מיגאש (בבא בתרא פה:). וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

ו. היה מוכר מודד²¹ לתוף כליו של לוקח - לא קנה; שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים²². היו הפרות ברשות הלוקח - בין שקבל עליו המוכר למכר קנה לוקח²³, ואף על פי שעדיין לא מדד²⁴. היו ברשות המוכר או ברשות המפקדין אצל²⁵ - לא קנה הלוקח עד שיגביה הפרות, או עד שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן²⁶ וכיוצא בו²⁷, כמו שבארנו.

(21) ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. (22) למעלה הלכה א. (23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרק והכניס לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולים לחזור". (24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות. (26) כלומר, ובקניין. (27) כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

ז. היו הפרות²⁸ בסמטא או בחצר של שניהם²⁹, ואפלו היו ברשות לוקח, והיו בתוף כליו של מוכר³⁰, וקבל עליו המוכר למכר, והתחיל המוכר למדד בתוף כליו של מוכר: אם אמר לו: כור בשלשים סלע אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפלו בסאה אחרונה; הואיל ועדיין הפרות בכליו ולא גמר כל המדה, וכליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: כור בשלשים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה; שפיון שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שגביה המוכר יערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר³¹ ולא ברשות הלוקח³². ואילו לא היה הפרות בכליו של מוכר, בין שהן ברשות לוקח קנה משפסק, אף על פי שלא מדד, כמו שבארנו.

(28) מימרת רב ושמואל (שם פו:). "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמי" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצו דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בברייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבחה - הוא הדין לקנינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכולם, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

יג. לפיכך⁵⁵, המושף חמרים⁵⁶ ופועלים והקניסן לתוף ביתו⁵⁷, אם מדד עד שלא פסק הדמים, אפילו היה הלוקח הוא המודד⁵⁸, או שפסק הדמים ואחר כך מדד המוכר⁵⁹ - שניהם יכולין לחזור בהן⁶⁰. פרקן הלוקח והקניסן לתוף ביתו⁶¹: אם פסק הדמים ואחר כך מדד המוכר⁶² - אין שניהם יכולין לחזור בהן, שהרי סמכה דעתו למכר; ואם מדד עד שלא פסק - שניהם יכולין לחזור בהם, שהרי לא סמכה דעתו עדן למכר. ואפילו מדד הלוקח.

(55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. (56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. (57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. (58) ונמצא שעשה הגבחה. (59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה יג). (61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. (62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

יד. הנוטל פלים מן האמן⁶³ על מנת לבקרן⁶⁴, אם

הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבחה זו (פירוש המשניות לר"מ).

י. היתה המדה⁴⁰ של אחד מהן⁴¹, והיו בה רשמיין לידע חציה⁴², שלישיה ורביעיה, וכיוצא בהן - פיון שהגיע לרשם מן הרשמים קנה ראשון ראשון⁴³, ואף על פי שלא נתמלאת המדה; שכל רשם מהם במדה בפני עצמה, שהרי של אחד מהן היא המדה, והוא סומך על הרשמים שבה⁴⁴.

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו:) לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [ונראה מדברי רבינו והרי"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "הין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פזרן. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בבבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של ססור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

יא. זה כלל גדול⁴⁵ יהיה בידך: הקונה את המטלטלין, אם פסק הדמים⁴⁶ ואחר כך הגביה - קנה; ואם הגביה תחלה והניח⁴⁷ ואחר כך פסק הדמים - לא קנה⁴⁸ באותה הגבחה⁴⁹, עד שגביה אחר שפסק, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה.

(45) שם פה: פו. בברייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבחה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוחז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

יב. היה דבר הנמכר⁵⁰ דמיו קצובין וידועין⁵¹ והגביהו - קנה⁵², אף על פי שפסק אחר שהגביה. והוא הדין בשאר דברים⁵³ שקונין בהם את המטלטלין⁵⁴, שצריך לקנות בהם אחר שפסק הדמים, אלא אם כן דמיו קצובין, כמו שבארנו.

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון

1 הָיָה דָּמִיו קָצוּבִין וְנֶאֱנָס בִּידָיו⁶⁵ - חֵבֶב בְּדָמִיו; הוֹאִיל
2 וְדָמִיו קָצוּבִין, מַעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשְׁוֹת⁶⁶.
3 וְהוּא שֶׁיִּגְבִּיהֶנּוּ בְּדִי לִקְנוֹת אֶת כָּלֹ⁶⁷, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ
4 חֲפֵץ הַנִּמְכָּר חֵבִיב עַל הַלּוֹקָח; אָבָל חֲפֵץ שֶׁהַמּוֹכֵר
5 קָץ בּו⁶⁸, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְיִוָּדֵף לְמַכְרוֹ - הֲרִי הוּא
6 בְּרִשְׁוֹת הַמּוֹכֵר, עַד שֶׁיִּפְסֹק הַדָּמִים⁶⁹ וְיִגְבִּיהֶנּוּ
7 הַלּוֹקָח אַחֵר שֶׁפִּסֵּק.

(63) בעל המלאכה העושה את הכלים. (64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. (65) שנפל מידו באונס ונשבר. (66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עיין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). (67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושווי (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). (68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. (69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק, ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיה אוֹ הַמְּחַזֵּק בְּעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁאִמָּר לְאַחֵר לְהַגְבִּיה אוֹ לְמִשְׁפָּה לוֹ אוֹ לְהַחֲזִיק לוֹ - הֲרִי זֶה זָכָה לוֹ⁷⁰. וְכֵן בְּשָׂאָר דְּרָכֵי הַקְּנָה.

(70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששינו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הבדל בין זכיה שלא מדעתו לבין זכיה על ידי שליחות, שבזכיה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכיה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבארו בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאיזי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל.

א. כָּל הַמְּטַלְטְלִין קוֹנֵין זֶה אֶת זֶה². פִּיצֵד? הַחֲלִיף³ פָּרָה בַּחֲמֹר אוֹ יֵין בְּשִׁמְן⁴, אָף עַל פִּי שֶׁמְקַפִּידִין עַל הַדָּמִים, וְשֶׁעָרָו בָּמָה שָׁוָה זֶה וְכָמָה שָׁוָה זֶה וְאַחֵר בֶּן הַחֲלִיפֹ⁵ - פִּינֵן שֶׁמֶשֶׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיהוּ קָנָה הַשְּׂנִי הַמְּטַלְטְלִין הָאֲחֵרִים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, וְנַעֲשֶׂה בְּרִשְׁוֹת⁶, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשְׁכָּן.

(2) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין

(הג"ר א"ח חו"מ סימן רנ סק"א). (3) קנין חליפין אנו לומדים מברעז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). (4) להלן (הלכה ו) כתוב רבינו מפורש: "אין קונין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד-משנה לפי שיטת רבינר-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). (5) אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז.). (6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

ב. הַחֲלִיף חֲמֹר בַּפָּרָה וְטֵלָה⁷, וּמִשְׁף הַפָּרָה וְעֲדִין לֹא מִשְׁף אֶת הַטֵּלָה - לֹא קָנָה; שֶׁאִין פִּאֵן מְשִׁיכָה גְמוּרָה⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. (8) כיון שאמר לו מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

ג. דָּמִים⁹ שֶׁאִין מְקַפִּידִין עֲלֵיהֶם¹⁰ - הֲרִי הֵן בְּשָׂאָר מְטַלְטְלִין וְקוֹנִין¹¹. פִּיצֵד? הֲרִי שֶׁחֲפֵץ¹² מַעוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וּבְלֹא מִנְיָן, אֶלָּא נִטְלָן אַכְסְרִיה¹³, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי פָרְתָךְ אוֹ יֵין זֶה בְּאֵלּוּ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזֹר בּו¹⁴; שָׁוָה דָּבָר שֶׁאִינוֹ מְצִיּוֹ הוּא, וְלֹא הַצְרִיכּוּ בּוֹ מְשִׁיכָה¹⁵.

(9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מ"ז). (10) לדעת מנינים המדויק. (11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). (12) אסף מלוא חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד. (13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. (14) אף-על-פי שבדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). (15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזור חכמים שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ד. וְכֵן¹⁶ רְאוּבֵן שֶׁמְכַר מְטַלְטְלִין¹⁷ לְשִׁמְעוֹן בַּחֲמִישִׁים

המטלטלין, כל אחד מהן נקנה בחליפין. והוא הנקרא קנין²³. ועקר הדרך הזאת: שיתן הקונה למקנה²⁴ כלי כל שהוא²⁵ ויאמר לו²⁶: קנה כלי זה חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שפסקת לי בכך וכך. כיון שהגבית²⁷ המוכר את הכלי וקנהו קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף על פי שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים²⁸, ואחד מהן אין יכול לחזור בו.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז). שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כליו (בבא-מציעא שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועז הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבועז קנה לך" (הגר"א קצה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה - כתב "שהגבית", שכל דבר שדרכו להגבית אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א]. (28) כן היא ב'הלכות גדולות' (הלכות הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בקידושין כו.) הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

ו. אין קנין אלא בכלים²⁹, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה³⁰. ואין קנין בדבר שאסור בהנאה³¹, ולא בפרות³² ולא במטבע³³. ואין קנין בכליו של מוכר³⁴, אלא בכליו של לוקח.

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה קונים בכלי). (31) שם מז: (32) להלן הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשור שור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה): מפני שדעתו של אדם על הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מז. ומז: וכנ"ל בהלכה ה. שבועז שלף נעלו ונתן לגואל.

ז. הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו המקנה - זכה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו הכלי על מנת להחזירו - נקנה המקנה, וזכה בו הלוקח; שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה³⁶.

זו, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים, ואחר שנתחייב שמעון בחמשים זו אלו היה לו יין או בהמה או עבד¹⁸ וכיוצא בהן משאר המטלטלין, והיה רוצה למכרן, ואמר לו ראוובן: מכר אותו לי בחמשים זו שיש לי בידך דמי המכר, ואמר לו: הן - קנה ראוובן המטלטלין בכל מקום שהן, ואף על פי שלא משך ולא הגבית; שגם זה דבר שאינו מצוי הוא¹⁹, ולא הצריכו בו משיכה. אבל אם היה חוב לו עליו שלא מחמת המכר, ואמר לו: מכר לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך, ורצו שניהם - לא קנה²⁰ עד שגבית, או ימשך דבר שאין דרכו להגבית, או יקנה באחד מהדרכים שהמטלטלין נקנין בה.

(16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. (17) משנה בקידושין כח. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בידינו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). (18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזרו בו חכמים כבמטלטלין, שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנותן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגבית (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזרו, כנ"ל.

ח. הקרקעות²¹ והעבדים²² והבהמה ושאר כל

להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמטבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכו'.

מ. זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם היה בינו ובין חברו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן - אין צריך עדים, וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה, בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בכסף, בין בשטר⁵⁰ או בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר". (48) בגמרא (שם): "לא איברו סהדי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל מודים בקנין". שהרי אמרו (בבא-בבא מ.): "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה). ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזור בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהם יכול לחזור, אף על פי שאין ביניהם עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין כן בשאר דרכי הקנינה⁵³.

(51) בבא-בבא קיד. (52) (שם), כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

יא. יש דברים הרבה⁵⁴ שאינן צריכין קנין, ואין לקנין בהם טעם. כגון המשחרר את עבדו והמגרש אשתו, או עושה שליח⁵⁵, או המוסר מודעה או המבטל מודעה, או המוחל לחברו⁵⁶ חוב או פקדון⁵⁷ שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו.

1 אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ כל הפלי שהקנהו
2 חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו
3 מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שעור
4 פלי³⁸, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל
5 הפלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת
6 הפגד⁴⁰ - צריך שיאחז מן הפגד שלש אצבעות⁴¹,
7 שאם יפסק ממקום שאחז - הרי הוא כלי בפני
8 עצמו; ששלש אצבעות מפגד קרוי כלי, כמו
9 שבארנו בענין טמאת בגדים⁴². וכן אם אחז פחות
10 משלש, והיה יכול לנתק כל הפלי⁴³ - קנה.

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקנה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אכן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:) שאמרו: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירנה לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא זו נזכרה בתלמוד (שם ט.) בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל), הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל המסירה, אף-על-פי שאינו אוזח את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. זה שפותבין בשטרות⁴⁴ וקנינא מפלוני בכלי הפשר לקנות בו: 'בכלי' - להוציא פרות וכיוצא בהן; 'הפשר' - להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו' - להוציא כליו של מוכר⁴⁵.

(44) בבא-מציעא מז. (45) [בבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למיקניא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה:) שמטבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקנה לו אלא את האכילה או את הדיר - אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך - קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

פרק ששי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות וההלואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

א. הפרות, אף על פי שאין קניין בהן² כמו שבארנו³, הרי⁴ נקנין בקנין פשאר המטלטלין. אבל המטבע - פשם שאין קניין בו⁶, כך אינו נקנה בקנין⁷. נמצא המטבע אינו נקנה בקנין, ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות פשאר דברים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות, לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו. (4) בבא-מציעא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.). והטעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ן בבבא-מציעא מה:).

ב. לשונות⁸ של זהב ושל כסף - הרי הן פצ'שיות⁹ של ברזל או של נחשת; והפל פשאר המטלטלין¹⁰ הן, ונקנין¹¹ בקנין¹², וקנין זה את זה בהחלפה¹³, כמו שבארנו¹⁴. אבל המטבעות של כסף או דינרין¹⁵ של זהב¹⁶ או המעות של נחשת - הרי הן פלן דמים פנגד שאר המטלטלין¹⁷; והנותן את אחד מהן דמי המטלטלין¹⁸ - לא קנה, עד שימשך או יגביה, כמו שבארנו¹⁹; ואין אחד מהן נקנה בקנין²⁰, ולא נעשה קנין.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ט: "... בלשון של כסף - והוא הנקרא אסימון". ובפירוש המשנה בתחילת פ"ד דבבא-מציעא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאינן מצויירות והם הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעשיות שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך: "וניקנין בקנין וקנין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה. (11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם "קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.), "בפרוטות (=מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה, כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עלייהו טבעא (=שאינן עליהם צורה) - פירא הוו (דינם כפירות) ומשום

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב"תוספות" לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

יב. נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו, או שבטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל⁵⁹, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר. לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרתי ונמתי לעשות דבר זה - אין צריך דבר אחר פלל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

יד. הדברים שאין בהן ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל בהן⁶¹. כיצד? הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני שלן בסחורה עם פלוני⁶², או שיהלקו השדה שביניהם, או שישתתפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא בדברים אלו פלן⁶⁴ - הרי זה קנין דברים, ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים וידוע⁶⁵, לא עקר ולא פירות עקר⁶⁶ הידוע.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-בטרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה", כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה, ולכן מחייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו מידם - קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד. (63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר שאין בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי שיעבדו שניהם ולכל אחד יהיה חלק שוה בשכר העבודה - זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין"]. (64) כגון: ידור פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו). שמכין שאינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ' אלול – ספר קנין – הלכות מכירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו).
(13) כלומר, שוה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות זהב היתה: דינר, ושוי עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, ו"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדראגפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ו"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו).
(13) כלומר, שוה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות זהב היתה: דינר, ושוי עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, ו"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדראגפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ו"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

ה. נתן לו³⁷ שלשים אפר³⁸ של נחשת דינר של כסף - נקנה הדינר³⁹ של כסף, וחיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש - חדש, אם ישן - ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אפר - לא קנה, עד שיקח האפרות של נחשת, וכל אחד מהן יכול לחזור בו.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין²² באחד ממיני מטבעות אלו, או עבדים וקרקעות²³; אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף²⁴ - הרי הן כפירות²⁵. וכן המעות של נחשת²⁶ - כמו פירות לגבי מטבעות של כסף²⁷.

(37) תוספתא בבא-מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש. (38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר (קידושין יב.), וכאן המדובר כשהוולו האיסרים (פילפולא חרפתא להרא"ש פ"ד אות א.). (39) במשיכת הנחושת, שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה יז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר שהוא חשוב וחריף קרוי מטבע" (נמוקי-יוסף פרק הזהב). (25) משנה (בבא-מציעא מד.), שנוסחתה הבבליית, בניגוד לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם. (27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לרעת הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת, מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקי-יוסף (שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק יב) ומיצוי דבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו ערשה את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע (שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

ו. וכן⁴⁰ מעות הרעות⁴¹ שפסלתן⁴² מלכות⁴³ או המדינה⁴⁴, או דינרין שאינן יוצאין⁴⁵ באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהן עד שמשנין אותן למטבע אחר - הרי הן כפירות⁴⁶ לכל דבר, ונקנין בקנין⁴⁷, וקונין את המעות⁴⁸, ואין המעות קונות אותן⁴⁹, כשאר כל הפירות⁵⁰.

ד. כיצד²⁸ נתן לו²⁹ דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הכסף³⁰, אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידי, וחיב³¹ לתן לו עשרים וחמשה דינר של כסף כמו שפסק³² עמו: אם חדשים - חדשים³³, אם ישנים - ישנים³⁴. אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא קנה, עד שיקח הדינר של זהב³⁵, וכל אחד יכול לחזור בו³⁶.

(40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות. (41) משנה (בבא-מציעא מד.) "מעות הרעות קונות את היפות". (42) בטלתן; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-משנה מה שכתב בשם הרשב"א. (43) שם (מו:). מלכות כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זה. למרות הביטול הרשמי (בגמרא שם). (44) אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה מלכות. (45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית. (46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח. (47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות. (48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(כספ-משנה). 65) שם (יד). אחרי שקלא-וטריא ארוכה ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. 66) כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" (תוספות' שם ד"ה כהילכתא). 67) באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

ט. הנה 68) ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: תן לשמעון מאה זוז אלו שאני חייב לו עד שאאתן לך 69) או עד שאעשה עמך חשבון, ואמר לו: הן! וקבל שמעון - כל אחד משלשתן יכול לחזור בו, ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו. לפיכך, אם לא פרע לוי לשמעון - חוזר שמעון 70) ותובע את ראובן בשאר חובו 71).

68) מקור הלכה זו בבבא-מציעא (קיא). במשנה, וכדעת רבה (שם קיב). שאם המחזה (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שאמר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכיון שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). 69) שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. 70) ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוה-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כספ-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). 71) אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה למלך).

י. המוזכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה 72) במסירת השטר לידו; שלא מסר לו אלא הראיה שבו 73), ואין הראיה נתפסת בידו 74).

72) בבא-בבא (עז). ושם: "אמר אמימר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). 73) שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. 74) שהראיה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו 75) המקנה: קנה שטר פלוני וכל השעבוד 76) שיש בו, וימסר לו השטר. ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה. ואין צריך עדים לענין קנינה 77), אבל צריך עדים לענין תביעה 78); שהרי הנתבע אומר לו: מי יאמר שפועל דברים שלי כתב ומסר לך? 79)

75) לחזק את קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבדה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל

בחליפין. הש"ע כותב בהירות: "ומתחייבין לתת מעות שפסקו" (סימן רג, סעיף ח). 49) אם נתן מעות טובות ולא משך את הרעות. 50) כלומר, כדרך שאין המעות קונות שאר כל הפירות.

ז. המטבע אין לו דרך 51) שזיכה בו 52) מי שאינו ברשותו 53) אלא על גבי קרקע 54). כגון שקנה הקרקע ועל גבי המעות, או שישכר את מקום המעות 55). כיון שזיכה בקרקע בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין זכה במעות. והוא שיהיו אותן המעות קניין, כגון שיהיו מקדיון 56) במקום אחד 57). אבל ראובן שהיה לו חוב 58) על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל גביה חוב שיש לו אצל שמעון - נראה 59) שלא קנה החוב.

51) בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא-מציעא מו. ובבא-בבא קמט:). יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף, והמסקנה - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. 52) היינו, בכסף מסויים, שיזכה בו ויהיה ברשותו, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר על-ידי משיכה בחפץ (כספ-משנה). 53) שאם הוא ברשותו - חצרו קונה לו. 54) כלומר, בקנין אגב, ראה למעלה פרק ג הלכה ח. 55) המקום, שבו מונחים המעות. 56) ואין לנפקד הרשות להחליפם. 57) וכל-שכן אם נמצאים בידי הנותן. 58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. 59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא-קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות בקנין אגב, ויש גורסים שם: "רב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזא". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות בקנין אגב. אבל במקום אחר (ב"ב עז:): "רב פפא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזא", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ק שם, עיין 'תוספות' בבא-בבא שם ד"ה רב פפא).

ח. היינו 60) עומדים שלשתן 61), ואמר לו: קנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה 62), תנהו לזה - קנה לו 63), ואין אחד משלשתן 64) יכול לחזור בו. ודבר זה 65) אמרו חכמים, שהיה הלכה שאין לה טעם 66). לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר 67).

60) גיטין יג. ויד. 61) ראובן (המלוה או המפקיד) המקנה, שמעון (הלוה או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. 62) אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. 63) ראה בפרק מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. 64) אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוה (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראובן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוה-הנותן), כמבואר בהלכה ט

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ' אלול - ספר קנין - הלכות מכירה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. המקנה⁸⁸ לַחֲבֵרוֹ קִרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וְהִקְנָה לוֹ עַל גִּבָּה שְׁטַר חוֹב⁸⁹ - הֲרִי זֶה קִנְיָה הַשְּׁטַר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא⁹⁰ בְּלֹא קְטִיבָה וּבְלֹא מְסִירָה⁹¹. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁגַּם זֶה יָכוֹל לְמַחֵל⁹² אַחֵר שֶׁמְכָרוֹ. וְכֵן הַמּוֹכֵר⁹³ קִרְקַע וְכָתַב הַשְּׁטַר וְאֵין הַלּוֹקֵחַ עֲמּוּ⁹⁴ - פִּינִין שֶׁהִחְזִיק⁹⁵ הַלּוֹקֵחַ בְּקִרְקַע נִקְנָה הַשְּׁטַר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.

(88) בבא-בטרא עז: (89) ויש אומרים (הרא"ש, נמוקי יוסף בשם רב האי גאון), שדווקא שטר מכירה של אותה הקרקע הנמכרת, נקנה ב'קנין אגב', והיא הדוגמא המובאת בענין זה בגמרא - אבל לא שטר אחר. (90) כן כתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט: "כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אע"פ שאינן צבורין בתוכה". (91) שכינן שמקנה אגב קרקע דינו כקרקע שנקנית בכסף, בשטר ובחזקה ואין צריך יותר (סמ"ע חו"מ סימן סו ס"ק כה). וכתב הכסף-משנה שצריך לומר לו בעל-פה שהוא מקנה לו את השעבוד. ברם רבינו חננאל סובר, ש'קנין אגב' אינו עומד אלא במקום מסירה, ולכן צריך עוד להוסיף קנין כתיבה. (92) בגמרא לא הזכירו מפורש דין המחילה בקנין שטר ע"י 'קנין אגב'. ברם הדבר הוא הגיוני, אחרי שגם 'קנין אגב' הוא רק מדרבנן, וכמו שכתבו ה'תוספות' בבבא-קמא יב, ד"ה אנא, וראה בלחם-משנה. (93) בבא-בטרא שם. (94) שמותר לעשות כן (ב"ב שם, ולהלן פרק כד מהלכות מלוה ולוה ה"א), שהרי לא יכול להיות כאן שום הפסד אלא למוכר בלבד, אם ימצאנו הלוקח (שהשטר נכתב על שמו) וינצלו טרם שקנה את השדה, ואין לנו לחשוש יותר מהמוכר עצמו (רשב"ם שם עז: ד"ה כאותה ששנינו). (95) הראב"ד הוסיף כאן, שצריך לומר מפורש: קנה אגב קרקע. וייתכן כי דעת הרמב"ם היא ששטר שנכתב על אותה קרקע שהוא "אפסרא דארעא" (= "רסן האדמה"), כמו שאמרו בקידושין כז. הרי הוא כאילו צבור בתוך הקרקע (וכן נראה בגמרא קידושין שם), ובצבורין אין צורך לומר קנה אגב קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט, ועיין ראב"ד שם].

טו. האומר⁹⁶: זָכוּ בַּשָּׂדֶה זֶה⁹⁷ לְפִלוֹנִי, וְכָתַבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטַר⁹⁸; וְהִחְזִיק הַלּוֹקֵחַ לֹא⁹⁹ בְּקִרְקַע - יֵשׁ לַנּוֹתֵן¹⁰⁰ לַחֲזוֹר בַּשְּׁטַר¹⁰¹ עַד שִׁיגִיעַ לֵיד בְּעַל הַמִּתְנָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בַּשָּׂדֶה¹⁰².

(96) בבא-בטרא עז. וקידושין כז. (97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל. (98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. (99) השליח עשה קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. (100) דקדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו-תם (ב'תוספות' שם ד"ה חזור), שרק במתנה הוא חוזר בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיהא ללוקח שטר. אבל המגיד-משנה והלחם-משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. (101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל עד שיגיע לידו, כי אף-על-פי שנתן לו השדה - אינו רוצה

הכתיבה היא כפעולה ('תוספות' בבא-בטרא עז. ד"ה אותיות), ויש עוד הסברה אחרת לקנין כפול זה, וראה דברינו להלן. (76) שם (דף עז:): "צריך למיכתב ליה איהו וכל שעבודא דאית ביה". נוסח זה הכרחי הוא, כי בלי הדגשת מכירת השעבוד, אפשר שאינו מקנה לו אלא את הגייר בלבד "לצור על פי צלוחיתו" (=לעשותו פקק לבקבוק). אבל לפי זה היתה מספיקה אמירה בעל-פה, והרי דעת רוב הפוסקים שצריך דוקא בכתב. ולפיכך צריך לפרש, ששני הקנינים האלו - שתי מטרות נפרדות להם: המסירה באה להקנות את נייר השטר ואין בכוחה כלל להקנות את השעבוד, שהוא דבר נפרד לגמרי מהשטר, ואינו נגרר אחריו, ואינו כלול בו, ולפיכך יש צורך בקנין אחר, היא הכתיבה, הבאה במיוחד להקנות את השעבוד (וראה בנמוקי-יוסף בבא-בטרא פ' המוכר את הספינה). (77) כגון שאבד ממנו שטר המכר, וטוען שחבירו מכר לו השטר בכתיבה ומסירה כדן, ואילו המוכר מכחישו ואומר לפקדון נתתי לך - אינו צריך להביא ראיה בעדים כי אין זה פקדון אלא קנה ממנו, ומקור דברי רבינו בבבא-בטרא קעג. כדעת רבא שם. וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נחלות הלכה י. וראה בפרק טז מהלכות מלוה ולוה הלכה ז. (78) תביעת החוב מאת הלוה. (79) ובזה, גם רבא האומר שאינו צריך להביא ראיה להכחיש טענות המוכר, מודה שצריך להביא ראיה להכחיש טענת הלוה (ראב"ד, וראה ב'תוספות' יבמות קטז. ד"ה אמאי, והגרא חו"מ סימן סו ס"ק מא).

יב. קִנְיָן הַשְּׁטָרוֹת בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת⁸⁰ - מְדַבְּרֵי סוּפְרִים⁸¹; אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵין הָרְאִיּוֹת נִקְנִיּוֹת, אֲלֵא גּוֹף הַדְּבָר⁸² בְּלִבְד קִנּוּי. לְפִיכָךְ⁸³, הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ - עֲדִין יָכוֹל לְמַחֵל⁸⁴, וְאֶפְלוּ יוֹרְשׁוֹ מוֹחֵל.

(80) של מסירה וכתיבה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. (81) מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא עז: ד"ה קני לך. ועיין בש"ך לחושן-משפט סימן סו ס"ק א. (82) ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממשי. (83) מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. (84) כתובות (פה:), ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקח השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוה בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכותך - אינו יכול למחול. וכתב הכסף-משנה שכן הוא גם לדעת רבינו. ובאופן זה קנוי השטר ללוקח, מדין תורה, ועיין לעיל הערה עט.

יג. הַאֲשֶׁה⁸⁵ שֶׁהִכְנִיסָהּ⁸⁶ שְׁטַר חוֹב לְבַעְלָהּ - אֵינָה יָכוֹלָה לְמַחֵל אֲלֵא מִדַּעַת בְּעָלָהּ; מִפְּנֵי שִׂידָה פִּידוּ⁸⁷.

(85) שם. (86) בנכסי מלוג, או בנכסי צאן ברזל, ראה בחושן-משפט שם סעיף כח. (87) נכסי אשה שייכים לבעל, ואין קנין לאשה בלי בעלה.

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש כ"א אלול – ספר קנין – הלכות מכירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מי שפרע מאנשי דור המבול כו", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:) אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" לעשות חזיון לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיוון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חוזר בו (קצות החושן סימן רד, סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. (6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. (7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

ב. וכיצד מקבל מי שפרע? אורחין⁸ אותו בבית דין¹⁰ ואומרים: מי שפרע מאנשי דור המבול¹¹ ומאנשי דור הפלגה ומאנשי¹² סדם ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו¹³. ואחר כך יחזר הדמים.

(8) מקללין. כרבא ולא כאבוי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם, דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחזור אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. (9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי, לדעת רבינו, לא מכונים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיין סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). (10) אבל בפירוש המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו". (11) נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעינינו ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו". (סמ"ע שם אות ח). (12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בברייתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח:). (13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ח (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

ג. הנותן¹⁴ דמי המטלטלין או מקצת הדמים¹⁵, וחזר בו הלוקח¹⁶, ואמר לו המוכר: בוא וטל מעותיך - הרי המעות אצלו כמו פקדון¹⁷, ואם נגנבו או אבדו - אינו חייב באחרייתן¹⁸. אבל אם חזר בו המוכר¹⁹ - הרי המעות בראשיתו, וחייב באחרייתן²⁰, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: בוא וטל את שלך, עד שיקבל עליו מי שפרע, ויאמר לו²¹ אחר כך: בוא וטל את שלך²².

(14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף

שיכתבו עליה שטר, לפי שעלידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד עלידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חזור בשטר). אולם, כל זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלוחים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חזור בשטר). (102) שהרי כבר החזיק בה, ואף-על-פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חוזר בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה (שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דקדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיין נמוקי-יוסף בב"ב שם.

מזו. אומר להם¹⁰³: זכו לו בפשדה על מנת שתכתבו לו את השטר - אף על פי שתחזיקו לו בפשדה, חוזר מזה ומזה¹⁰⁴ עד שיגיע¹⁰⁵ שטר המתנה לידי מקבל המתנה.

(103) בבא-בטרא שם. (104) שהרי התנה שאינו רוצה להקנות אלא אם יקויים התנאי, והרי לא קויים. (105) ואף-על-פי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, ששם היה המעשה (נתינת עבר הירדן להם) לטובת בני גד ובני ראובן, והתנאי היה לטובת המתנה (הוא משה רבינו בשם כל ישראל, שיעברו חלוצים) וכאן התנאי לטובת המקבל - אף-על-פי-כן יש לתנאי תוקף שצריך לקיימו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). וולדעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות הלכה יז שבאומר "מעכשיו" או באומר "על מנת" אין צריך שיהא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן - דברי רבינו מוסברים על נכון].

יום שבת קודש כ"א אלול ה'תשע"ה

פרק שביעי

(1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחזור מחוסר אמנה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמנתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

א. מי שנתן הדמים² ולא משך הפרות - אף על פי שלא נקנו המטלטלין, כמו שבארנו, כל החזר בו, בין לוקח בין מוכר³, לא עשה מעשה ישראל⁴, וחייב לקבל⁵ מי שפרע. ואפלו נתן הערבו⁶ - כל החזר מקבל מי שפרע⁷.

(2) בתור קניין כסף. (3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. (4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, יג): "שאריט ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החזור בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". (5) משנה בבבא מציעא מד. אבל אמרו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש כ"א אלול - ספר קנין - הלכות מכירה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מו: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. (24) כדין כל קונה בכסף וחוזר בו (למעלה הלכה א). (25) הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. (26) והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

ה. הַלּוּקָח מִחֲבֵירוֹ קָרָקַע אוֹ עֲבָדִים²⁷ אוֹ שְׁאֵר מִטְּלָטְלִין, וּפְסָקֵי הַדְּמִים, וְהַנִּיחַ מִשְׁכּוֹן²⁸ עַל הַדְּמִים - לֹא קָנָה²⁹; וְכָל הַרוֹצֶה לַחְזֹר מִשְׁנִיָּהֶם - חֹזֵר, וְאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל מִי שִׁפְרַע³⁰.

(27) שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. (28) שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=ישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. (29) "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ח:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בנתינה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג. (30) כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירובן טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועיין שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז:): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

ו. מִכָּר לוֹ בְּדָבָרִים בְּלֶבֶד, וּפְסָקֵי הַדְּמִים³¹, וְרָשָׁם הַלּוּקָח רָשָׁם³² עַל הַמִּקָּח פְּדִי שְׂהִיָּהּ לוֹ סִמְנָן יָדוּעַ שֶׁהוּא שָׁלוֹ - אִף עַל פִּי שְׁאֵל נָתַן מִהַדְּמִים כְּלוּם, כָּל הַחֹזֵר בּוֹ אַחֵר שֶׁרָשָׁם מִקָּבֵל מִי שִׁפְרַע³³. וְאִם מִנְהַג הַמִּדְיָנָה הוּא שְׂהִיָּהּ הַרָשָׁם קִנְיָן גָּמוּר - נִקְנָה הַמִּקָּח³⁴, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, וְיִהְיֶה זֶה חֵיב לָתֵן דְּמִים³⁵.

(31) תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה יא. (32) זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). (33) כך מסקנת הגמרא (שם), ופירוש הסמ"ע: "חז"ל תיקנו [אף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]". (34) בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקנין" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשסמך לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). (35) [בקניין הגבחה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר

שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. (15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירובן קנה לעניין מי שפרע. (16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". (17) והרי הוא כשומר חנם. (18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. (19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני שעשה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבא לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחריות כלל לא כשומר שכר ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והודה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי שאלת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחריותו של המוכר. וראה להלן. (20) הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכר, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכר (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). (21) הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחריות. (22) ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריות כשומר שכר - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריות אלא להקל על עצמו ולפיכך נשארת עליו קצת אחריות כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן שמעות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

ד. מִי שְׂהִיָּהּ לוֹ חוֹב אֶצֶל חֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ: מִכָּר לִי חֲבִית שָׁל יַיִן בַּחוּב שְׂשִׁישׁ לִי אֶצֶלְךָ, וְרָצָה הַמוֹכֵר - הָרִי זֶה קָמִי שְׁנָתֵן הַדְּמִים עִתָּהּ²³, וְכָל הַחֹזֵר בּוֹ מִקָּבֵל מִי שִׁפְרַע²⁴. לְפִיכָךְ²⁵, אִם מִכָּר לוֹ קָרָקַע בַּחוּבוֹ - אִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ²⁶, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין מְעוֹת הַמְּלִיָּה מְצוּיֹת בְּשַׁעַת הַמִּכָּר.

(23) הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז).

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש כ"א אלול – ספר קנין – הלכות מכירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

ז. דָּבָר בְּרוּר³⁶ הוא, שְׁאִין דִּין זֶה אֵלָּא בְּשֶׁרֶשׁ בְּפִנִּי הַמוֹכֵר, אוֹ שְׁאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: רִשָּׁם מְקַחְךָ; שְׁהָרִי גָמַר לְהַקְנוֹתָּ, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּחֻזְקָה וּבְמִשְׁכָּה.

(36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ח. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדִבְרִים בְּלִבָּד³⁷ - הָרִי זֶה רְאוּי לְעֻמָּד לוֹ בְּדַבּוּרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא לָקַח מִן הַדְּמִים פְּלִים, וְלֹא רִשָּׁם, וְלֹא הֵנִיחַ מִשְׁפּוֹן. וְכָל הַחוּזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חָיִב לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, הָרִי זֶה מִמַּחְסְרֵי אֲמָנָה³⁸, וְאִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ³⁹.

ח. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדִבְרִים בְּלִבָּד³⁷ - הָרִי זֶה רְאוּי לְעֻמָּד לוֹ בְּדַבּוּרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא לָקַח מִן הַדְּמִים פְּלִים, וְלֹא רִשָּׁם, וְלֹא הֵנִיחַ מִשְׁפּוֹן. וְכָל הַחוּזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חָיִב לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, הָרִי זֶה מִמַּחְסְרֵי אֲמָנָה³⁸, וְאִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ³⁹.

(36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ח. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדִבְרִים בְּלִבָּד³⁷ - הָרִי זֶה רְאוּי לְעֻמָּד לוֹ בְּדַבּוּרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא לָקַח מִן הַדְּמִים פְּלִים, וְלֹא רִשָּׁם, וְלֹא הֵנִיחַ מִשְׁפּוֹן. וְכָל הַחוּזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חָיִב לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, הָרִי זֶה מִמַּחְסְרֵי אֲמָנָה³⁸, וְאִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ³⁹.

(37) בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. (38) לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המשנים את דבריהם הם נעדרי אמונה, מחוסרי אמונה. ומסתמית לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמנה אף אם הוקר או הוזל (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). (39) שם מת. "והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

ט. וְכִן⁴⁰ מִי שְׁאָמַר לְחִבְרוֹ לִתֵּן לוֹ מַתָּנָה, וְלֹא נָתַן - הָרִי זֶה מִמַּחְסְרֵי אֲמָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּמַתָּנָה מוּעָטָה, שְׁהָרִי סִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל בְּשֶׁהִבְטִיחוֹ; אֲבָל בְּמַתָּנָה מְרֻבָּה - אִין בֶּה חֶסְרוֹן אֲמָנָה, שְׁהָרִי לֹא הֶאֱמִין זֶה שִׁיתֵּן לוֹ⁴¹ דְּבָרִים אֱלֹו, עַד שִׁיקְנָה אוֹתוֹ בְּדִבְרִים שְׁקוּנִין בִּהֵן.

(40) שם מט. כרבי יוחנן. (41) אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוזל - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמנה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

י. הַנוֹתֵן מַעֲוֹת⁴² לְחִבְרוֹ⁴³ לְקַנּוֹת לוֹ קֶרְקַע אוֹ מִטְלָטְלִין, וְהֵנִיחַ מַעֲוֹת חִבְרוֹ אֲצִלוֹ וְהִלָּךְ וְקָנָה לְעַצְמוֹ בְּמַעֲוֹתָיו - מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי⁴⁴, וְהָרִי הוּא מְכַלֵּל הַרְמָאִין.

(42) משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט.) מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה

י. הָרִי יוֹדֵעַ⁴⁵ שֶׁזֶה הַמוֹכֵר אוֹהֵב אוֹתוֹ וּמְכַבְּדוֹ, וּמוֹכֵר לוֹ וְאִינוֹ מוֹכֵר לְמַשְׁלָחוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ⁴⁶; וְהוּא שִׁיחֹזֵר וַיּוֹדִיעֵנו. וְאִם מִפְּחַד שְׁמָא יָבוֹא אַחֵר וַיִּקְדָּמֵנוּ לְקַנּוֹת - הָרִי זֶה קוֹנֶה לְעַצְמוֹ אַחֵר כֶּף מוֹדִיעֵנו⁴⁷.

(45) בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). (46) ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח - כיוון שידוע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה ברבין חסידא בענין קידושין וברבה בר בר חנה בענין מקח וממכר. (47) שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובזה יוציא את עצמו מן החשד (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

יב. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַמוֹרִים, שְׁאֵם קָנָה לְעַצְמוֹ בְּמַעֲוֹת חִבְרוֹ אַחֵר שֶׁזָּקָפֵן עָלָיו מְלֻזָּה⁴⁸ - הָרִי קָנָה לְעַצְמוֹ⁴⁹, וּמְקַבֵּלִין מִמֶּנּוּ⁵⁰ בְּשֶׁאָמַר 'זָקַפְתִּי אוֹתָם הַמַּעֲוֹת עַל עֲצָמִי בְּמְלֻזָּה'. וְאִנִּי אוֹמֵר, שְׁאִין דִּין זֶה דִּין אֲמָת, אֲלֹא הַמְּקַח שֶׁל מַשְׁלָח⁵¹, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּדִין הַעֲסָק.

(48) "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותיו לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). (49) אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). (50) כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. (51) רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

יג. שְׁלֹשָׁה שְׁנֵתָנוּ מַעֲוֹת לְאֶחָד לְקַנּוֹת לָהֶם הַמְּקַח: אִם הָיוּ הַמַּעֲוֹת מְעַרְבּוֹת⁵² וְקָנָה בְּמַקְצֵת הַדְּמִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיחָה כְּוִנַּת הַשְּׁלִיחַ שֶׁזֶה שֶׁקָּנָה לְאֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַמְּקַח שֶׁל כָּלָן, וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ לְפִי מַעֲוֹתֵיהֶן.

(52) הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

יד. הָיוּ מַעֲוֹת שֶׁל אֶחָד מֵהֶן צְרוּרִין⁵³ וְחֵתוּמִין⁵⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיחָה בְּלִבָּב הַשְּׁלִיחַ הָיָה שֶׁקָּנָה הַמְּקַח לְכָלָן - לֹא קָנָה אֲלֹא זֶה שֶׁקָּנָה הַמְּקַח בְּמַעֲוֹתָיו בְּלִבָּד.

(53) קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צרם השליח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש כ"א אלול – ספר קנין – הלכות מכירה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פי"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותיו, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב בפירוש המשנה בבבא-מציעא שם). אבל יש מפרשים שמה שאמרו בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותיו המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א הכ"ב), ולמה יקח כאן מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח מן העידית, ורואה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

ג. **מָכַר שְׂדֵהוּ**¹⁷ **מִפְּנֵי רָעָתָהּ**¹⁸, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ שְׁאֵר הַדְּמִים - קָנָה הַכֹּל, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ¹⁹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ; שֶׁזֶה שְׁתוֹבֵעַ²⁰ וְרוֹדֵף, לֹא מִפְּנֵי שְׂעָדִין לֹא גָמַר וְהִקְנָה, אֲלֹא פְּדִי שְׁלֹא יַחְזֹר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ.

(17) מסקנת הגמרא שם עת. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף שם.

ד. **וְכֵן הַדִּין**²¹ **בְּמוֹכֵר מִשְׁלָטְלִין**: אָף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁשֶׁד²² הַלּוֹקֵחַ הַפְּרוֹת וְהוֹצִיָּאָן לְרִשְׁתּוֹ, וְהַמוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שְׁאֵר הַדְּמִים - לֹא קָנָה, וְיֵד הַחֲזוֹר בּוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲלֹא אִם כֵּן מָכַר מִפְּנֵי רָעָת מִמָּכְרוֹ, וְהָרִי זֶה קָנָה הַכֹּל.

(21) כן הוא בגמרא (שם עז): במכירת חמור, ופסק רבא שאינו קונה מכיון שיוצא ונכנס ותובע. (22) כן דעת ה'תוספות' (שם ד"ה עייל ונפיק אזוי). אבל דעת 'בעל המאור' היא, שאם משך, שוב לא מתבטל המקח. ופסקו של רבא (שם) היה באופן שהיתה רק נתינת דמים בלא משיכה, והשאלה עמדה בקשר לקבלת 'מי שפרע'.

ה. **לָקַח שְׁוֵה מֶאֱהָ בְּמֵאֲתִים**²³, וְהַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס לְתוֹבֵעַ שְׁאֵר הַדְּמִים - הָרִי זֶה סָפַק אִם הוּא בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ, וְאִינוּ תוֹבֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁמָּכַר בִּיטוּר, אוֹ אִינוּ בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ, וְזֶה שְׁתוֹבֵעַ - מִפְּנֵי שְׂעָדִין לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ עַד שִׁיקַח כָּל הַדְּמִים. לְפִיכָךְ, הַרוֹצֵה לַחְזֹר מִשְׁגִּיהֶם - אִינוּ

(סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). (54) שיש להם החותם של בעליו.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) נתבארו בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

א. **הַמוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ בְּאֶלֶף זוֹ, וְנָתַן לוֹ מִקְצֵת הַדְּמִים**³, וְהָיָה יוֹצֵא וְנִכְנָס⁴ וְתוֹבֵעַ שְׁאֵר הַדְּמִים⁵, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאָר לוֹ אֲלֵא זוֹ אֶחָד⁶ - לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת כָּלָהּ⁷, אָף עַל פִּי שֶׁכָּתַב הַשְּׂטָר⁸ אוֹ הַחֲזִיק⁹.

(2) בבא-מציעא עז: (3) שאילולא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ז ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת ויצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממנו, וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי-יוסף בבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסויימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאינו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) [אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה" (ראה למעלה פ"א ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי-יוסף פרק ו דבבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" - אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

ב. **חָזַר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - יֵד הַמוֹכֵר¹⁰ עַל הַעֲלִינָה; רָצָה אוֹמֵר לוֹ: הִילָךְ מְעוֹתֶיךָ, אוֹ קָנָה מִן הַקֶּרְקַע¹¹ כְּנִגְדַּי הַמְּעוֹת שֶׁנָּתַתְּ לִי. וְנִתְּן לוֹ מִן הַזְּבוּרִית שֶׁבָּהּ¹². וְאִם חָזַר הַמוֹכֵר - יֵד הַלּוֹקֵחַ עַל הַעֲלִינָה; רָצָה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹת, אוֹ תֵּן לִי קֶרְקַע כְּנִגְדַּי מְעוֹתִי. וְנוֹטֵל¹³ מִן הַיֶּפֶה¹⁴ שֶׁבָּהּ¹⁵. וְאִם לֹא הָיָה¹⁶ יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת כָּלָהּ, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, וְשְׁאֵר הַדְּמִים עָלָיו בְּשְׁאֵר הַחוֹבוֹת.**

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע",

מכירה ברצון. (35) כרבי יעקב מנהר פקוד, ולא כרב הונא. (36) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

ח. אמר ל³⁷: כְּשֶׁאֶמְכְּרֶנָּה הֲרִי הִיא קְנוּיָה לָךְ מֵעַכְשָׁיו כִּמְהָ שֵׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה³⁸ - אֶפְלוּ עַל פִּי שְׁנַיִם³⁹ מִן הַשְּׁלֹשָׁה. אָמַר לוֹ: כִּמּוֹ שֵׁיאֶמְרוּ שְׁלֹשָׁה⁴⁰ - עַד שֵׁיאֶמְרוּ הַשְּׁלֹשָׁה⁴¹. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: כִּמּוֹ שֵׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שֶׁל אַרְבָּעָה - עַד שֵׁישׁוּמוֹ הָאֲרָבָעָה כָּלָן⁴² וְיִסְפְּיוּ, וְיִמְכְּרוּ⁴³ לְאַחַר כִּמּוֹ שֵׁיִסְפְּיוֹ⁴⁴, וְאַחַר כָּךְ יִקְנֶה הָרֹאשׁוֹן. שְׁמוֹ אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה, וְאָמַר הַמוֹכֵר: עַד שֶׁיִּבְאוּ שְׁלֹשָׁה אַחֲרָיִם אוֹ אַרְבָּעָה וְיִשׁוּמוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לֹי⁴⁵; שְׁהָרִי קָנוּ מִיָּדוֹ⁴⁶ תַּחֲלָה שְׁמֹכֵר מֵעַכְשָׁיו.

(37) גם זה שם. (38) בגמרא שם: "כדשיימי בתלתא", אבל ברי"ף (ב"ב שם): "כדשיימי בי תלתא", ו"בי תלתא" היינו בית-דין של שלשה, וראה מגיד-משנה. (39) מכיון שהזכיר "בית-דין", זה מהותו של בית-דין, שהולכין בו אחר הרוב. (40) לדברי רבינו, ישנם שני הבדלים בין הדין הראשון לשני: בראשון הזכיר "שומא" וגם "בית דין", ובשני לא הזכיר לא "שומא" ולא "בית דין". ולפי זה לא ברור מה דינו של המזכיר "שומא" בלי "בית דין". ולדעת רש"י שם, כיון שהזכיר "שומא" אע"פ שלא הזכיר "בית דין" כוונתו ל"בית דין", וזהו לפי נוסחתנו בגמרא שם "כדשיימי בתלתא". (41) שמכיון שלא התכוון לבית-דין, צריך שיהא בהסכמת כל השלשה, ולא בהסכמת הרוב בלבד כמו בבית-דין. (42) מכיון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית-דין, סימן שהוא מתכוון - אם כי הוא הזכיר בית-דין - דוקא לדעת כל הארבעה, שאם כוונתו היתה לבית-דין בהרכבו החוקי, לא היה מזכיר ארבעה. (43) כלומר, לא מספיקה הסכמתם לשומא, אלא שגם ימכור לפי שומא זו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון. (44) אבל אם מכר אותה יותר מכפי השומא, אז המכר הוא לשני, כמו בסוף ההלכה הראשונה (לחם-משנה). (45) כרב הונא בר רבי יהושע, ולא כרב פפא (שם). (46) בגמרא (שם) נמקו הלכה זו, ואמרו: מי יודע אם אלו האחרונים הם יותר טובים מהראשונים, ומכיון שהדבר בספק - אין בכוחו של הספק לבטל את המכירה, מאחר שכבר קנו מידו מעכשיו.

פָּרֶקַח תְּשִׁיעִי

(1) נכתבארו בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדדין, וכן נכתבארו בו שיש דבר שאם נקח בזמן מיוחד שדין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבלתי שלמות תנאיו.

א. הַמוֹכֵר לְהַקְדֵּשׁ², וְאָמַר³ לוֹ הַגִּזְזֵר: בְּכֶמֶה אֶתָּה מוֹכֵר חֶפֶץ זֶה? וְאָמַר: בְּעֶשְׂרָה - אֶפְלוּ הִיא שְׁוֵה מֶאֱהָ⁵, פִּינִין שְׁאֶמַּר בְּעֶשְׂרָה אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; שְׁאֶמְרֶה לְגִבּוֹהָ⁶ כְּמִסְרֶהָ⁷ לְהִדְיֹט.

(2) בבא-בתרא קלג: ושם הביאו עובדא, בבנו של יוסף בן

1 יָכוֹל לְחַזֵּר²⁴; וְאִם תִּפְסֵי הַמוֹכֵר²⁵ מִמָּקַח שְׁמֹכֵר בְּגִזְזֵר
2 הַמַּעֲוֹת שֶׁנִּשְׁאַרְוּ לֹי²⁶ - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.

(23) כן גרס רבינו בגמרא בבא-מציעא שם (מגיד-משנה). ואין אונאה לקרקעות (להלן פרק יג הלכה ח). (24) היינו, לא הלוקח יכול לעכב שאר הדמים, שעדיין לא נתן, ולא המוכר יכול לעכב את מכירת הקרקע, מפני שהקנין עצמו היה ללא ערעור, והספק נולד רק אחרי כן - אין לבטלו (ט"ז לסימן קצ סעיף יג, ועיין משנה-למלך). (25) רק הוא יכול לתפוס, לפי שהוא אומר: כרי לי שתבעתי מפני שעדיין לא גמרתי להקנות עד שאקבל כל הדמים, אבל הלוקח אינו יודע מה כוונת המוכר, ולפיכך אינו יכול לתפוס (נתיבות המשפט). (26) [לפי דברי המוכר, שלא גמר להקנות לא קנה הלוקח כלל ואף כנגד מעותיו (ראה למעלה הלכה א והערה 1) - כן יכול לתפוס כל המקח, אלא שאם יעשה המוכר כן תהיה ידו של הלוקח על העליונה ויבקש בחזרה את מעותיו (למעלה הלכה ב). והמוכר שהאנה את הלוקח: "שוה מאה במאתים" לא כדאי לו לבטל את כל המקח, ולפיכך אינו תופס אלא חצי השדה כנגד המאה שעור לא נתן לו הלוקח].

ו. הַקְּנוֹהָ²⁷ דְּכָר מִחֲבֵירוֹ וְנָתַן לוֹ הַדָּמִים וְטָעָה בְּמִנְיָן הַמַּעֲוֹת, וְלֹאֲחֵר זִמָּן תִּבְעוּ הַמוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: מֶאֱהָ שְׁנֵתָה לִי אֵינָם אֱלָא תְּשִׁיעִים - נִקְנָה הַמָּקַח²⁸, וּמִחֲזִיר לוֹ הַעֲשָׂרָה אֶפְלוּ אַחֵר כֶּמֶה שְׁנַיִם. בֵּין בְּקִרְבָּעָה²⁹, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין³⁰.

(27) ברייתא (קידושין מז). לפי רב הונא. (28) כדין נתן כל הדמים (מגיד-משנה). (29) לענין קנין גמור, אבל לא בקידושין, מפני שהאשה מתביישת לתבוע אחרי זה, ומתוך כך אין לה בזמן הקידושין בטחון גמור בקנין זה, ולפיכך אינה מקודשת [כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות אישות ה"ז, ודברי ה'תוספות' המיוחסים לר"י הזקן (שנדפסו בדפוס ווילנא) בקידושין שם, שכתב בשם רבינו שמקודשת, צריכים עיין]. (30) להתחייב ב'מי שפרע'.

ז. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ³¹: כְּשֶׁאֶמְכְּרֶה שְׁוֵה זֶה הֲרִי הִיא מְכוּרָה לָךְ מֵעַכְשָׁיו³² בְּמֶאֱהָ זֶה, וְקָנוּ מִיָּדוֹ³³ עַל כָּךְ, וְלֹאֲחֵר זִמָּן מִכְרָה לְאַחֵר בְּמֶאֱהָ - קָנָה הָרֹאשׁוֹן. מִכְרָה פִּיּוֹתֵר עַל מְנָה³⁴ - קָנָה אַחֲרוֹן³⁵. שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֱלָא כְּשֶׁאֶמְכְּרֶה, שִׁיְהִיהָ מוֹכֵר מִדַּעְתּוֹ תַּחֲלָה³⁶, וְזֶה לֹא הִיא רוֹצֶה לְמַכּוֹר, וְלֹא מְכַר אֱלָא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׁוֵיוֹ, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁנֶּאֱמַר וּמִכְרָה.

(31) גמרא בעבודה זרה עב. (הביאה הרי"ף בבא-בתרא פרק ז בסופו). (32) כך כתב הרי"ף שם. וראה בהערה הבאה. (33) גם זה שם ברי"ף. שאם לא קנו מידו, ואם לא אמרו לו "מעכשיו", בוודאי לא קנה הראשון אם מכרה לאחר. (34) גם זה עובדא בגמרא שם: "זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין (=מכרה לאדם אחר במאה ועשרים)". וסובר רבינו ש"מאה ועשרים" לאו דוקא, אלא כל שמכר ביותר אין זו

שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום - יום שבת קודש כ"א אלול - ספר קנין - הלכות מכירה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קנין כסף מן התורה, אלא בהדיוט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר "ונתן הכסף - וקם לו", אבל בהקדש הקונה מן ההדיוט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת 'מי שפרע' אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזלו הפירות - חוזר ונלפיקך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזבר חייב כאן 'מי שפרע' כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה. (12) קידושין כט. בברייתא. (13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. (14) כלומר, שאין כאן לגמרי 'מי שפרע', שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף לחייב ב'מי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י, שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש"]. שאר הדינים שבברייתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן כהקדש. פיצד? יתומים שפרכו¹⁶ פירות, ונמשכו מהן הפירות ועדין לא לקחו הדמים, והוקרו הפירות - חוזרין בהן¹⁷; שאין נכסי יתומים נקנין אלא בכסף, כהקדש. הוזלו הפירות¹⁸ - לא יהיה כח הדיוט¹⁹ יותר חמור מפניו.

(15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים", וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. (17) ואין לחשוש שמא יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חטיבים", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו ליתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. (19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

ד. וכן אם לקחו²⁰ הדמים ועדין לא נמשכו פירותיהן, והוקרו - חוזרין, כשאר ההדיוטות²¹. אבל אם הוזלו²² הפירות, ורצו הלוקחות לחזור בהן - חוזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, פדינם עם שאר העם²⁴. שאם נתייב אותם לקח הפירות פדין תורה - הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם פך, כשיצטרכו למכור לא ימצאו מי יתן להם דמים.

(20) שם. (21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שההדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחזור - ביתומים לא הטילו חכמים 'מי שפרע'. (22) שם. (23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל 'מי שפרע'. (24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פירות, ומשכו הפירות ולא

יועזר, שמצא מרגלית ורצה למוכרה להקדש, ואמרה לו אשתו, שהוא לא יהיה הראשון לשום מפני שלא יוכל להתחרט יותר, שהרי "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", אף אם השום בטעות, והחפץ שוה יותר, מכיון ששם את החפץ פחות משוויו, הרי התכוון לוותר משלו להקדש ('תוספות' קידושין כט. ד"ה משכו). וראה להלן הלכה ב. (3) בלי כל פעולת קנין ובלי מתן מעות. (4) כלומר: אם היה שוה עשרה, בוודאי קנה הקדש, אלא אפילו היה שוה מאה - קנה. ועיין 'אבן האזל'. (5) שאז אצל הדיוט המקח מתבטל, כדין ביטול המקח באונאה של יותר משתות. (6) משנה בקידושין כח: ונזכר בגמרא כמה פעמים. (7) האמירה גרידא להקדש, הרי היא כאילו מסר בקנין להדיוט.

ב. הגזבר שקנה להקדש או שפרכו - ידו על העליונה⁸. פיצד? נתן דמים⁹ של הקדש, אף על פי שלא משך הפירות, אם הוקרו - קנה, כדין תורה¹⁰. ואם הוזלו הפירות - חוזר; שהרי לא משך, ולא יהא כח הדיוט חמור מפני ההקדש¹¹. וכן¹² אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו הלוקח ולא נתן דמים, והוזל החפץ - קנה¹³; שלא יהא כח הדיוט חמור מפני הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו; שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף, שנאמר: ונתן הכסף וקם לו. ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע¹⁴.

(8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. (9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיוט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזל'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", מוכיח ש"האמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמישש דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. (10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש [שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. (11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיוט יש 'מי שפרע' כשחזור בו, הרי שאם הוזלו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הוול. ואע"פ שבהדיוט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל 'מי שפרע' (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדה במנה (=נתן) ההדיוט דמים לגזבר לפדות ההקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדיו ואינו נתן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיוט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל 'מי שפרע' - ואין הקדש ראוי לקבל 'מי שפרע' " (וכן הוא בקידושין כט.). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרץ, שאין בהקדש

השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חיטיך וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

- 12 ז. בְּאַרְבָּעָה³⁵ פְּרָקִים³⁶ בְּשָׁנָה הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם³⁷ עַל
- 13 דִּין תּוֹרָה³⁸ בְּבִשְׂרֵי³⁹, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵם כֵּלָן צָרִיכִין לְבִשֵּׁר.
- 14 וְאֵלֵי הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרִין שֶׁל חֲגִי⁴⁰, וְעֶרֶב יוֹם
- 15 טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁴¹, וְעֶרֶב הָעֶצְרָת, וְעֶרֶב רִאשׁ
- 16 הַשָּׁנָה⁴². מִיָּצֵד? הִיא לְטַבַּח שׁוֹר, אֲפִלּוּ שָׁנָה מְאֹה
- 17 דִּנְיָרִין, וְלִקְחָה דִּינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקָח כְּדֵי לְתַן לוֹ בִּשְׂרֵי
- 18 כְּשִׁישְׁחֻט, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דְּמֵי הַשּׁוֹר⁴³ - אֵינּוּ
- 19 יְכוּלִּים לְחֹזֵר בּוֹ⁴⁴; אֲלֹא מִשְׁחִיטִין אֶת הַטַּבַּח בְּעַל
- 20 כְּרָחוּ⁴⁵, וְכוּפִין אוֹתוֹ לְשַׁחֵט וְלְתַן הַבִּשְׂרֵי לַלּוֹקָח.
- 21 לְפִיכָף⁴⁶, אִם מֵת הַשּׁוֹר - מֵת לַלּוֹקָח⁴⁷.

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הר"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של החג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה ביו"ט האחרון של חג). (41) ובערב יו"ט הראשון של סוכות, אין פנאי להרבות בשחיטה, מפני שהציבור טרוד במצוות רבות: סוכה, וארבעה מינים ('תוספות' שם ד"ה וכדבריו). [וגם אין חיוב שמחה בלילי יום טוב ראשון של חג הסוכות - סוכה מח.]. (42) "מפני שהוא תחילת השנה, מרבים בשמחה שיהיה סימן טוב" (תויו"ט), אבל לא בערב יו"ט, מפני שאז מרבים באכילת עופות ודגים ולא בבשר בהמה ('תוספות' שם). (43) שלא מצא קונים בשביל שאר הבשר. (44) אף-על-פי שלא עשה שום קנין חוץ מקנין כסף. (45) מכריחים אותו לשחוט. (46) אחרי שאנו אומרים שהלוקח קנה. (47) היינו שהלוקח מפסיד את הדינר שנתן (הגהות מיימוניות בשם רש"י).

- 1 נִתְּנוּ הַדָּמִים, וְהוֹקְרוּ - לֹא יִהְיֶה כַּח הַדִּיּוֹט גְּדוֹל
- 2 מִכֶּחָן²⁶. וְאִם הוֹזְלוּ²⁷ הַפְּרוֹת - אֵינָן חוֹזְרִין; שְׂזוּ
- 3 רָצָה לָהֶם²⁸, כְּשִׁיצְטָרְכוּ לְקִנּוֹת פְּרוֹת לֹא יִמָּצְאוּ מִי
- 4 שְׂיִמְכֵר לָהֶם.

(25) שם. (26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. (27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. (28) אבל בהקדש אינו כן, אלא אם הוזלו חזר בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפירוש ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

- 5 ו. נִתְּנוּ הַדָּמִים²⁹ וְלֹא מִשְׁכּוּ הַפְּרוֹת, וְהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת
- 6 - חוֹזְרִין³⁰; לֹא יִהְיֶה כַּח הַדִּיּוֹט³¹ גְּדוֹל מִכֶּחָן.
- 7 הוֹקְרָה³², אִם רָצוּ הַמוֹכְרִים לְחֹזֵר בָּהֶן - חוֹזְרִין³³,
- 8 וּמִקְבָּלִין מִי שֶׁפָּרַע. שֶׁאִם יִהְיֶה דִּינָם שְׂיִקְנוּ בְּנִתְיַנֵּת
- 9 הַמְּעוֹת, יֹאמְרוּ לָהֶם הַמוֹכְרִי: נִשְׂרָפוּ הַפְּרוֹת³⁴
- 10 שְׁלִקְחָתֶם אוֹ אֲבָדוּ בְּאֶנֶס, וּבְכָר נַעֲשׂוּ בְּרִשְׁוֹתְכֶם
- 11 מִשְׁעֵת נִתְיַנֵּת הַמְּעוֹת.

(29) שם. (30) בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדדית בין שני הדינים האלו "שכיון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חיטיך, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבד את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ט"ו כ"א אלול ה'תשע"ה

נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה.

- 22 א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדָר נִפְגִּין בֵּית דִּין לְצָרְכֵי
- 23 הַרְבִּים², וּבּוֹדְקִין עַל הָרְאוּיָה לְשִׁתּוֹת לְהִשְׁקוּתָהּ³,
- 24 וְעַל הָרְאוּיָה לְקַנָּא לָהּ⁴ וּלְהוֹצִיָּאָה בְּלֹא פְתָבָהּ⁵.
- 25 וּבְכָל זְמַן מִשְׁקִין אֶת הַסּוּטוֹת⁶.

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ה

הלכות סוטה

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחקה המגילה טמאה אני,

- (19) חזקוני. (20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה".
- ו. אָמְרָה 'טַמְאָה אֲנִי', אָף עַל פִּי שְׁנִמְחָקָה הַמְּגֵלָה¹⁸
 - הַמִּים נִשְׁפָּכִין²¹, מִפְּנֵי שָׁאִין בָּהֶן קִדְּשָׁה²²,
 וּמִנְחָתָהּ מִתְּפַזֶּזֶת עַל הַדָּשָׁן²³.
- (21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. (22) "שאף על פי שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה - מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין מועלים בו. (23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו - עוונה זכור על פיה.
- ז. מְגִלַת סוֹטָה שֶׁתִּבְחַה בְּלִילָה - פְּסוּלָה; שְׁנֹאמֶר: ²¹
 וְכַתֵּב וְגוֹמֵר, וְהִשְׁקָה וְגו', וְהִקְרִיב וְגו' - כָּשֶׁם²²
 שֶׁקִּרְבָּנָהּ בַּיּוֹם²⁴, כִּן כְּתִיבַת הַמְּגִלָּה וְהִשְׁקִיתָהּ²³
 בַּיּוֹם²⁵. כְּתִיבָה לְמַפְרָע²⁶ - פְּסוּלָה; שְׁנֹאמֶר: הָאֵלָה -
 עַל הַסֶּדֶר²⁷. כְּתִיבָה קִדְּם שֶׁתִּקְבֹּל עָלֶיהָ הַשְּׁבוּעָה -
 פְּסוּלָה; שְׁנֹאמֶר: וְהִשְׁבִּיעַ וְכַתֵּב.²⁶
- (24) שאין קרבן קרב בלילה. (25) בסוטה יז: למדוה מפסוק אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". (26) בסדר הפוך, הקדים לכתוב המאוחר ואחר לכתוב המוקדם. (27) כמו שהן כתובות בפרשה.
- ח. כְּתִיבָה אֶגְרָת²⁸ - פְּסוּלָה; שְׁנֹאמֶר: בִּסְפָר²⁹. כְּתִיבָה
 עַל שְׁנֵי דְּפִין³⁰ - פְּסוּלָה; שְׁנֹאמֶר: בִּסְפָר - סֵפֶר²⁸
 אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה. וְאִינוּ כּוֹתֵב לֹא עַל הַנִּיז³¹
 וְלֹא עַל הַדְּפִתְרָא³², אֲלֵא בְּמִגְלַת סֵפֶר³³; שְׁנֹאמֶר: ²⁹
 בִּסְפָר. וְאֵם כְּתִיבָה עַל נִיז או דְּפִתְרָא - פְּסוּלָה³⁴.
- (28) שלא שירטט שורותיה. (29) והלכה היא: "שאיין כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". (30) כדפין של ספר תורה העשויים עמודים. (31) של עשבים, שכותשים אותם עד שנעשה כמו עור. (32) עור שאינו מעובד כל צורכו, - מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. (33) קלף מעובד כל צורכו. (34) כשם שאם כתבה איגרת פסולה מפני שאינה "ספר", כמו כן נייר ודיפתרא שאינם "ספר" - פסולים אפילו בדיעבד.
- ט. וְאֵם כְּתִיבָה יִשְׂרָאֵל או כִּהֵן קָטָן - פְּסוּלָה; ³²
 שְׁנֹאמֶר: וְכַתֵּב הַכִּהֵן³⁵. אִינוּ כּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוֹס³⁶
 וְלֹא בְּקִנְיָנוֹתוֹם וְלֹא בְּכָל דְּבַר שֶׁרְשׁוּמוֹ נִכָּר וְעוֹמֵד³⁷,³⁴
- (2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרזו והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובח. (3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. (4) להתורות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנתחרש בעלה והעם מרנן אחריה. (5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. (6) כלומר, באותו זמן מצוה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה.
- ב. וְאִין מְשַׁקֵּין אֶת הַסוֹטָה אֲלֵא בַּיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם¹
 פֶּשֶׁר לְהִשְׁקוֹת סוֹטָה⁷. וְאִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת²
 בְּאַחַת, שְׁנֹאמֶר: וְהִעֲמִיד אוֹתָהּ הַכֹּהֵן³.
- (7) אף על פי שזרזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. (8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה".
- ג. סוֹטָה שְׁאָמְרָה 'אֲנִי שוֹתָה' מִחֲמַת יִרְאָה וּפְחַד⁴
 שֵׁשׁ לָהּ⁵ - יְכוּלָה לְחַזֵּר וּלְזַמֵּר 'הִרִינִי שוֹתָה'; אֲכַל⁵
 אָמְרָה 'אֲנִי שוֹתָה' וְהִיא בְּרִיאָה וְאִינָה יִרְאָה וְלֹא⁶
 פּוֹחֶזֶת - אִינָה יְכוּלָה לְחַזֵּר וּלְזַמֵּר 'הִנְנִי שוֹתָה'⁷.
- (9) שמא יבדוקה המים ואפילו[=אם] היא טהורה [=יגרמו לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה]. (10) כיוון שאמרה אני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה: "טמאה אני" ואין צריכים עוד לבדוקה. שהרי בדוקה ועומדת היא.
- ד. אָמְרָה 'אֲנִי שוֹתָה' קִדְּם שֶׁתִּמְחַק הַמְּגִלָּה¹¹ - הִרִי⁸
 מְגִלָּתָהּ נִגְנָזֶת¹², וְאִינָה פֶּשֶׁר לְהִשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה⁹
 אַחֲרֶיהָ¹³, וּמִנְחָתָהּ מִתְּפַזֶּזֶת עַל הַדָּשָׁן¹⁴. וְאֵם אָמְרָה¹⁰
 'אֲנִי שוֹתָה' אַחֵר שְׁנִמְחָקָה הַמְּגִלָּה¹⁵ - מְעַרְעֵרִין¹¹
 אוֹתָהּ וּמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ בְּעַל פְּרָחָה¹².
- (11) במים המרים. (12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים לקרוא בהם נגנזים, שלא יתבזו. (13) שהרי לא נכתבה לשם זו. (14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם. "מתפזרת", היינו נשרפת. (15) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. (16) מהממים ומכריחים אותה. ערעור - לשון בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא ירָאָה לשתות. ורש"י מפרש: מערעים - "כלומר, פותחים פיה שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה".
- ה. וּמֵאֲיִמִּין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתֶּה, וְאוֹמְרִין לָהּ: בְּתִי, אֵם¹³
 בְּרוּר לָךְ הַדָּבָר שֶׁתִּשְׁתֶּה אֶת - עֲמִידִי עַל בְּרִיךְ¹⁴
 וְשְׁתִּי וְאֵל תִּפְחָדִי. לְפִי שָׁאִין הַמִּים דּוֹמִין אֲלֵא¹⁵
 לְסֵם¹⁶ יִבֶּשׁ מִנָּח עַל פֶּשֶׁר חִי: יֵשׁ שָׁם מִכָּה -
 מִחֻלְחָל¹⁷ וְיִוֵּרֵד, אִין שָׁם מִכָּה - אִינוּ עוֹשֶׂה כְּלוֹם²⁰.
- (17) ודאותר, ורש"י מפרש: נקיותך. (18) עשב מרפא.

בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ להיכל ולא יתנונו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה. (53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלעניין כיסוי הדם גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע. (54) ירק רקוב.

יג. ולא יחפור בקרדם בהיכל ויוציא עפר, שנאמר: 22
אשר יהיה בקרקע המשכן⁵⁵. ואם חפר והוציא עפר 23
- כפשוטו. 24

(55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח.

יד. הקריב את מנחתה ואחר כך השקה - בפשה. 25
נטמאת מנחתה קדם שנייחנה בכלי שרת⁵⁶ - הרי זו 26
תפדה, ככל המנחות שנטמאו קדם שיתקדשו בכלי 27
שרת, ויביאו מנחה אחרת⁵⁷. נטמאת המנחה אחר 28
שקדשה בכלי שרת⁵⁸ - הרי זו תשרף. וכן אם אמרה 29
'טמאה אני' קדם שתקמן המנחה⁵⁹, או שאמרה 30
'איני שותה'⁶⁰, או שלא רצה בעלה להשקותה, או 31
שפאו עדי טמאה, או שמת הוא⁶¹, או שמתה היא 32
- הרי המנחה פלה נשרפת⁶². ואם ארע אחד מאלו 33
אחר שקרב הקמן - אין השירים נאכלין. 34

(56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד. (57) בדמי הפדיון. (58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש". (59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר. (60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם נמחקה משקים אותה בעל כורחה. (61) ואין עוד צורך במנחתה. (62) בבית הדשן.

זו. היה בעלה פהן - אין שירי מנחתה נאכלין, 35
מפני שיש לפעל חלק בהם⁶³; ואינה עולה כלה 36
לאשים כמנחת זכרי בהנה⁶⁴, מפני שיש לה חלק 37
בהם⁶⁵; אלא הקמן קרב לעצמו, ושירים מתפזרין על 38
בית הדשן. נמצאו עדי⁶⁶ זוממין⁶⁷ - מנחתה תצא 39
לחלין⁶⁸. 40

(63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (64) שמנחתם אינה נקמצת אלא עולה כליל על המזבח. (65) שלכפרתה היא באה ואין מנחת זר קריבה בלי קמיצה. (66) עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכך. (67) שהעידו שקר. (68) בלא פדיון, שהכל בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש.

זו. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה⁶⁹, ונסתרה 41

1 אלא בדי שאין בו קננותו; שנאמר: וכתב ומחה
2 - כתב שהוא יכול להמחות. ואם כתב בדבר
3 המתקנים - פסולה.

(35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו בר דעת. (36) שרף האילן ומתיכו במים. (37) קיים, שאינו יכול להימחק.

4 י. נשאר במגלה רשם כתב נפר - פסולה, עד
5 שימחק יפה יפה. כתב אות אחת ומחקה, וחזר
6 וכתב אות שניה ומחקה, עד שהשלים - פסולה, עד
7 שתהיה פלה כתובה³⁸.

(38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד שתהא כולה כאחד.

8 יא. כתבה שלא לשמה, או מחקה שלא לשמה³⁹ -
9 פסולה. כתב שתי מגלות לשתי סוטות ומחקן לתוף
10 כוס אחד⁴⁰, או לתוף שתי כוסות וערבן ככוס
11 אחד⁴¹, והשקה לשתייהן - פסולה⁴², לפי שכל אחת
12 מהן לא שתתה מגלתה. מחקן בשני כוסות וערבן,
13 וחזר וחלקן לשני הכוסות - לא ישקה אותן, ואם
14 השקה - פשר⁴³. ואם נשפכו המים⁴⁴ - הרי זה כותב
15 מגלה אחרת ומביא מים אחרים⁴⁵. נשפכו ונשתיר
16 מהן - לא ישקה את הנשאר⁴⁶, ואם השקה - פשר⁴⁷.

(39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה. (40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. (41) אף על פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל אחת לשמה. (42) שהרי נתערבו לבסוף ובשעת השתייה אין החלקים ניכרים של מי הם. (43) בעיני שלא נפשטה, ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם שמים שנית, ואנו אומרים "יש ברידה", כאילו הוברר הדבר אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את חלקה הראוי לה. (44) ולא נשאר מהם כלום. (45) ואין אומרים לא נמחק בגללה שם שמים שתי פעמים. (46) כי לכתחילה עליה לשתות את כל מי מחיקת המגילה כולה. (47) בעיני שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה.

17 יב. מי סוטה שלנו⁴⁸ - נפסלין בלינה⁴⁹. הקדים עפר
18 למים - פסולה⁵⁰. לא היה שם עפר בהיכל - מביא
19 עפר מבחוץ ומניחו בהיכל⁵¹, ולוקח ממנו ונותן על
20 פני המים⁵². ואינו מביא אפר⁵³, אכל מביא
21 רקובות⁵⁴ שהיא כעפר.

(48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד להשקאה. (49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת מקדשים להיפסל בלינה. (50) שנאמר: "ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתינת העפר אל המים. (51) על קרקע ההיכל. (52) שלא נאמר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני ט"ז אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. אין ראוי לקפץ ולקנאות בפני עדים תחלה⁸⁵,
אלא בינו לבינה, בנחת ובדרך טהרה ואזהרה, כדי
להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול⁸⁶. וכל מי
שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן
ופוקד⁸⁷ ברכיהן תמיד עד שידע שהן שלמין מכל
חטא ומעון - הרי זה חוטא; שנאמר: וידעת כי
שלום אהלך⁸⁸, ופקדת נור⁸⁹ ולא תחטא.

(85) בפעם הראשונה, שבזה הוא מטיל קנאה בינו לבינה,
שמביישה בפני אחרים וגורם לכעס ורוגז בבית, ואף על פי
שמצוה לקנאות, אין זה אלא בפעם השנייה, אבל בפעם
הראשונה אסור לו להטיל קנאה בינו לבינה. (86) אבל לא
להקיט ולצער, ובפרישה לטור מפרש דברי רבינו: "שיאמר
לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך אני מקנא לך אלא
שתיזהרי מן הכיעור והדומה לו". (87) בודק ומבקר.
(88) זו אשתו. (89) אלו בני ביתו.

סליקו להו הלכות סוטה, ונגמר ספר נשים בסיעתא
דשמיא.

ומנן פרקיו חמשים ושלשה פרקים: הלכות
אישות - עשרים וחמשה פרקים. הלכות גרושין -
שלשה עשר פרקים. הלכות יבום וחליצה - שמונה
פרקים. הלכות נערה בתולה - שלשה פרקים.
הלכות סוטה - ארבעה פרקים.

פעמי הכן באמרתך, ואל תשלט בי כל און

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ה

ספר חמישי והוא

ספר קדשה

הלכותיו שלש. וזה הוא סדורן: א. הלכות אסורי
ביאה. ב. הלכות מאכלות אסורות. ג. הלכות
שחיטה. והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן
במקומותן.

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות. מצוה אחת עשה,
ושלשים ושש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן:
(א) שלא לבא על האם. (ב) שלא לבא על אשת אב.
(ג) שלא לבעל אחות. (ד) שלא לבעל בת אשת אב.
(ה) שלא לבעל בת הבן. (ו) שלא לבעל הבת. (ז)
שלא לבעל בת הבת. (ח) שלא לשא אשה ובתה.
(ט) שלא לשא אשה ובת בנה. (י) שלא לשא אשה
ובת בתה. (יא) שלא לבעל אחות אב. (יב) שלא
לבעל אחות אם. (יג) שלא לבעל אשת אחי האב.
(יד) שלא לבעל אשת הבן. (טו) שלא לבעל אשת

עם כל אחד ואחד מהם - הרי זה מביא מנחה אחת
על ידי פלן בשמשקה אותה; שנאמר: מנחת קנאת
היא - מנחה אחת לקנויין הרבה⁷⁰.

(69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוגי. (70) בכריתות
ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת
לקנויין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת".

יו. יש לפעל לגלגל⁷¹ בשבועה עליה שלא זנתה עם
איש זה שקנא לה בו ולא עם איש אחר⁷², ושלא
זנתה תחתיו משנתארסה קדם שתנשא ולא אחר
שנשאת⁷³. אבל אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם
הארסין ולא אחר שגרשה, אם גרשה והחזירה;
שאם זנתה בעת זה⁷⁴ לא תאסר עליו⁷⁵, וכל שתפעל
ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך, אם
כנס ויבמתו - אינו מגלגל עליה⁷⁶ שלא זנתה
בשהיתה שומרת יבם⁷⁷. אבל מגלגל עליה שלא
זנתה תחת אחיו⁷⁸; שאם זנתה תחת אחיו - הרי זו
אסורה עליו⁷⁹. וכן אם גרשה והחזירה - מגלגל
עליה שלא זנתה תחתיו בנשואין הראשונים⁸⁰. ויש
לו לגלגל עליה בלהבא, שלא תזנה תחתיו, ושלא
תזנה אחר שיחזירנה אם יגרש ויחזיר. לפיכך,
בשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה
אותן המארעות⁸¹. לכך נאמר: אמן אמן - אמן
מאיש זה, אמן מאיש אחר; אמן נשואה, אמן
ארוסה; אמן לשעבר, אמן להבא.

(71) לכלול, להטיל. (72) שלא קנא לה בו. (73) כלומר,
אף על פי שהארוסה אינו משיעה, אבל כשמשיעה גם על
זנות שאחר נישואין מוסיף הוא להשביעה על זנותה
משנתארסה, ואפילו לא קנא לה בהיותה ארוסה, ומכאן
ל"גלגול שבועה מן התורה". (74) בזמן גירושה.
(75) שגרשה שזינתה מותרת לבעלה. (76) כשמשיעה
לאחר כניסתה. (77) שמת בעלה הקודם ומצפה ליבם
שייבמה, שהרי שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם.
(78) כשהיה קיים [=חי]. (79) על היבם. (80) שאם זינתה
אז, נאסרה עליו לעולם. (81) "לכשתטמא מים מערערים
אותה ובודקים אותה" - חוזרים לה לתוך גרונה כאדם
הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער.

יח. מצות חכמים על בני ישראל לקנאות⁸² לנשיהן,
שנאמר: וקנא את אשתו⁸³. וכל המקנא את אשתו,
נכנסה בו רוח טהרה⁸⁴. ולא יקנא לה לא מתוך
שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא
מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. ואם עבר
וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו
- הרי זה קנוי.

(82) להזהירן ולהתרות בהן שלא יתנהגו בפריצות. (83) זו
חובה, כדברי רבי עקיבא. (84) ממרום, ששונא את
הפריצות.

אֶשֶׁת אָבִיו, וְעַל אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת בָּלָדוּ; 34
וְהַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר; וְהַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה; וְהָאִשָּׁה 35
הַמִּבְיָאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ. 36

ה. וְאֵלּוּ הֵן הָעֲרִיּוֹת שֶׁמִּיתָן בְּשִׁרְפָּה: הַבָּא עַל בֵּת 37
אִשְׁתּוֹ בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ, וְעַל בֵּת בָּתָּהּ, וְעַל בֵּת בְּנָהּ; וְעַל 38
אִם אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִם אִמָּהּ, וְעַל אִם אָבִיהָ; וְהַבָּא עַל 39
בָּתּוֹ, וְעַל בֵּת בָּתּוֹ, וְעַל בֵּת בְּנוֹ. 40

ו. אֵין לָךְ עֲרוּהַ בְּחֶנֶק אֶלָּא אִשְׁתּוֹ אִישׁ בְּלָבָד; 41
שֶׁנֶּאֱמַר: מוֹת יוֹמֶת הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפֶת, וּמִיתָה הָאֲמוּרָה 42
בַּתּוֹרָה סֶתֶם הִיא חֶנֶק. וְאִם הָיְתָה בֵּת כֶּהֱן - הִיא 43
בְּשִׁרְפָּה, וּבּוֹעֶלָה בְּחֶנֶק; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבֵת אִישׁ כֶּהֱן כִּי 44
תַּחֲל לְזַנֹּת, בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף. וְאִם הָיְתָה נַעֲרָה מֵאִרְשָׁה 45
- שְׁנֵיהֶם בְּסָקִילָה; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה 46
וְגוֹמֵר, וְסָקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 47
בַּתּוֹרָה: מוֹת יוֹמֶתוֹ דְּמִיתָהּ בָּם - הֲרִי הֵן בְּסָקִילָה. 48

ז. שָׂאֵר הָעֲרִיּוֹת בִּלְוֵן - בְּכֶרֶת בְּלָבָד, וְאֵין בָּהֶם מִיתַת 49
בֵּית דִּין. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה - בֵּית 50
דִּין מִלְּקִין אוֹתָן; שֶׁכָּל חֲיָבֵי כְּרִתוֹת - לוֹקִין. 51

ח. הַבָּא עַל אַחַת מִחֲיָבֵי לְאוּיִן בְּמוֹזֵד - הוּא לֹזְקָה 52
וְהִיא. וְאִם בְּשׁוֹגֵג - פְּטוּרִין מִכָּלּוּם. וְהַבָּא עַל אַחַת 53
מִהַשְּׁנָיִת בְּמוֹזֵד - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מְרֻדוֹת 54
מִדְּבָרֵיהֶם. אָבֵל הַבָּא עַל אַחַת מִחֲיָבֵי עֲשָׂה - אֵינוֹ 55
לֹזְקָה. וְאִם הָיוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מִכַּף מְרֻדוֹת כְּדִי 56
לְהַרְחִיק מִן הָעֵבֶרָה - הָרְשׁוֹת בִּידָם. 57

ט. אָנוּס - פְּטוּר מִכָּלּוּם, מִן הַמִּלְקוֹת וּמִן הַקֶּרֶבֶן, 58
וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַמִּיתָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלַנַּעֲרָה לֹא 59
תַּעֲשֶׂה דְּבָר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנֶּאֱמַר הַנִּבְעֵל; 60
אָבֵל הַבּוֹעֵל - אֵין לוֹ אָנֹס, שֶׁאֵין קָשׁוּי אֶלָּא לְדַעַת. 61
וְאִשָּׁה שֶׁתַּחֲלֵת בִּיאָתָהּ בְּאִנּוּס וְסוֹפָה בְּרָצוֹן - פְּטוּרָה 62
מִכָּלּוּם; שֶׁמִּשְׁתַּחֲחִיל לְבַעַל בְּאִנּוּס אֵין בִּידָה שְׁלֹא 63
תִּרְצָה, שֶׁיִּצָּר הָאָדָם וְטַבְּעוֹ כּוֹפֶה אוֹתָהּ לְרִצּוֹת. 64

י. הַמִּכְנִיס רֹאשׁ הָעֶטְרָה בְּלָבָד - הוּא הַנִּקְרָא מַעֲרָה, 65
מִלְּשׁוֹן: אֶת מִקְרָה הָעֶרְה. וְהַמִּכְנִיס כָּל הָאָבֶר - הוּא 66
הַנִּקְרָא גּוֹמֵר. וּבְכָל הַבִּיאוֹת הָאֲסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה 67
וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹצִיא שְׂכָבֶת זָרַע, 68
וְאֵף עַל פִּי שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא גָמַר, כִּינֵן שֶׁהַכְּנִיס רֹאשׁ 69
הָעֶטְרָה נִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶם מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כְּרַת אוֹ 70
מִלְקוֹת אוֹ מִכַּף מְרֻדוֹת. (וְאֶחָד הַבָּא עַל הָעֶרְוָה 71
כְּדִרְכָּהּ וְאֶחָד הַבָּא עָלֶיהָ שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ) - מִשְׁעִיעֲרָה 72
כֶּה יִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה אוֹ כְּרַת אוֹ מִלְקוֹת אוֹ מִכַּף 73
מְרֻדוֹת. כִּינֵן שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִּין בֵּין שְׁהִיּוֹ עוֹמְדִים, עַל 74
הַכְּנָסֶת הָעֶטְרָה הוּא הַחֲיִיבוֹ. 75

א.ח. טז) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֶת אִשְׁתּוֹ. יז) שְׁלֹא לְשֹׁכֵב 1
עִם בְּהֵמָה. יח) שְׁלֹא תִבְיָא אִשָּׁה בְּהֵמָה עָלֶיהָ. יט) 2
שְׁלֹא לְשֹׁכֵב עִם זָכָר. כ) שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָב. כא) 3
שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחִי אָב. כב) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ 4
אִישׁ. כג) שְׁלֹא לְבַעַל נָדָה. כד) שְׁלֹא לְהַתְחַתֵּן 5
בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. כה) שְׁלֹא יָבֹא עִמּוּנִי 6
וּמִזְבְּחֵי בְּקָהֶל ה'. כו) שְׁלֹא לְהַרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי 7
מִצָּרֵי מִלְּבֹא בְּקָהֶל. כז) שְׁלֹא לְהַרְחִיק דּוֹר שְׁלִישִׁי 8
אֲדוּמִי מִלְּבֹא בְּקָהֶל. כח) שְׁלֹא יָבֹא מִמְּזֹר בְּקָהֶל. 9
כט) שְׁלֹא יָבֹא סָרִיס בְּקָהֶל. ל) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר 10
אֶפְלוֹ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. לא) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּדוֹל 11
אֶלְמָנָה. לב) שְׁלֹא יִבְעַל כֶּהֱן גְּדוֹל אֶלְמָנָה אֶפְלוֹ 12
בְּלֹא נִשְׁוֹאִין. לג) שִׁישָׂא כֶּהֱן גְּדוֹל בְּתוּלָה 13
בְּנַעֲרוֹתֶיהָ. לד) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּרוּשָׁה. לה) שְׁלֹא 14
יִשָּׂא זִוְנָה. לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חֲלָלָה. לז) שְׁלֹא יִקְרַב 15
אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא בַּעַל. 16
וּבִאֲוָר מִצּוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ: 17

פָּרָק רִאשׁוֹן

1) יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין 18
ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על 19
אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין 20
קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על 21
האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה 22
כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה 23
או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה 24
חייב וכן האשה: אם העדים נוקקים לראות בנאפים כמכחול 25
בשפופרת: מלקין ושוורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה 26
שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת 27
היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

א. הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה 19
במוזיד - חיב כרת; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי כָל אִשֶּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל 20
הַתּוֹעֲבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת וְגוֹמֵר - שְׁנֵיהֶם, 21
הַבּוֹעֵל וְהַנִּבְעֵלָת. וְאִם הָיוּ שׁוֹגְגִין - חֲיָבִין חֲטָאת 22
קְבוּעָה. וְיֵשׁ מִן הָעֲרִיּוֹת שֶׁהוּא בְּמִיתַת בֵּית דִּין, יֵתֵר 23
עַל הַכְּרַת הַשָּׁוֶה בְּכָלֵן. 24

ב. אוֹתֵן הָעֲרִיּוֹת שִׁישׁ כֶּהֱן מִיתַת בֵּית דִּין, אִם הָיוּ 25
שָׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה וְלֹא פָּרְשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם - מִמִּיתַת 26
אוֹתֵן מִיתָה הָאֲמוּרָה כֶּהֱן. 27

ג. וְאֶפְלוֹ הָיָה הָעוֹבֵר תִּלְמִיד חֶכֶם - אֵין מִמִּיתַת וְלֹא 28
מִלְקִין עַד שֶׁתִּהְיֶה שָׁם הִתְרַאָּה; שְׁלֹא נִתְּנָה הִתְרַאָּה 29
בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמוֹזֵד. 30

ד. הָעֲרִיּוֹת שִׁישׁ כֶּהֱן מִיתַת בֵּית דִּין - מִהֵן שֶׁמִּיתָתָן 31
בְּסָקִילָה, וּמִהֵן שֶׁמִּיתָתָן בְּשִׁרְפָּה, וּמִהֵן שֶׁמִּיתָתָן 32
בְּחֶנֶק. וְאֵלּוּ שֶׁמִּיתָתָן בְּסָקִילָה: הַבָּא עַל אִמּוֹ, וְעַל 33

יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הבהמה
או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו, והוא פטור.
היה בן תשע או פחות - אין סקלין את הבהמה.
וכן קטנה בת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה
וחיה עליה, בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, בין
שהערתה בה הבהמה, (בין בדרבא בין שלא
בדרבא) - הבהמה נסקלת, והיא פטורה. ואם היתה
גדולה - שניהן נסקלין. ואם היתה מבת שלש שנים
ולמטה - אין הבהמה נסקלת.

יח. וכן השוכב עם הבהמה בשגגה, והאשה
שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה
נסקלת על ידו, ואף על פי שהן גדולים. כל העריות
כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור,
והגדול חייב, כמו שבארנו. אחד ער ואחד ישן -
הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חייב,
והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד בריצון -
האנוס פטור, כמו שבארנו.

יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה
בזה והכניס ממכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן
דבוקין זה עם זה בדרך כל הבועל - הרי אלו
נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שפא לא הערה,
מפני שחזקת צורה זו שהערה.

כ. מי שהחזק בשאר בשר - דנין בו על פי החזקה,
אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב.
ומלקין ושוורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו.
פיצד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, ובא
עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל,
ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו
או אמו או בתו, אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה
אחת שבאת לירושלים ותינוק מרפב לה על כתפה,
והגדילתו בחזקת שהוא בנה, ובא עליה, והביאה
לבית דין וסקלנה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה
במקלל אביו ומכה אביו שיומת. ומנין לנו ראיה
ברורה שזה אביו? אלא בחזקה. כן שאר קרובים
בחזקה.

כא. איש ואשה שפאו ממדינת הזים, הוא אומר:
זאת אשתי, והיא אומרת: זה בעלי, אם החזקה
בעיר שלשים יום שהיא אשתו - הורגין עליה; אבל
בתוך השלשים יום - אין הורגין עליה משום אשת
איש.

כב. האשה שהחזקה נדה בשכונותיה - בעלה לוקה
עליה משום נדה. המקנא לאשתו ונסתרה, ובא עד

יא. כל הבא ביאה אסורה בלא קשוי, אלא שהיה
האבר שלו מרדלל כמו אבר המתים, כגון החולים,
או מי שנולד כן, כגון סריס חמה, אף על פי
שהכניס את האבר בידו - אינו חייב לא פרת ולא
מלקות, ואין צריך לומר מיתה; שאין זו ביאה. אבל
פוסל הוא מן התרומה, ובית דין מכין את שניהם
מבית מדרות.

יב. הבא על ערוה מן העריות כמתעסק, אף על פי
שאין פנותו לכך - חייב. וכן בחיבי לאוין ובשניות.
אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מתה - פטור
מכלום. ואין צריך לומר בחיבי לאוין שהוא פטור.
והבא על הטרפה, או ששכב עם בהמה טרפה -
חייב; חי הוא, אף על פי שסופו למות מחלי זה.
ואפלו שחט בה שני סימנין ועדין היא מפרקסת -
הבא עליה חייב, עד שתמות או עד שיתיו ראשה.

יג. כל אשה אסורה מאלו, אם היתה בת שלש שנים
ויום אחד ומעלה, גדול הבא עליה - חייב מיתה או
פרת או מלקות; והיא פטורה מכלום, אלא אם כן
היתה גדולה. ואם היתה פחותה מזה - הרי שניהן
פטורין, שאין ביאתה ביאה. וכן אשה גדולה שפא
עליה קטן: אם היה בן תשע שנים ויום אחד ומעלה
- היא חייבת פרת או מיתה או מלקות, והוא פטור;
ואם היה בן תשע שנים ולמטה - שניהם פטורין.

יד. הבא על הזכר או הביא זכר עליו, בין שהערה,
אם היו שניהם גדולים - נסקלים; שנאמר: ואת זכר
לא תשכב - בין שהיה בועל או נבעל. ואם היה
קטן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה - זה שפא
עליו או הביאו על עצמו נסקל, והקטן פטור. ואם
היה הזכר בן תשע או פחות - שניהן פטורין. וראוי
לבית דין להכות הגדול מבית מדרות, לפי ששכב
עם זכר, ואף על פי שהוא פחות מכן תשע.

טו. [אחד הבא על הזכר או] הבא על אנדרוגינוס
דרך זכרותו - חייב; [ואם בא עליו דרך נקבותו -
פטור]. והטמטום - ספק הוא. לפיכך, הבא על
הטמטום או על אנדרוגינוס [דרך נקבותו] - מכין
אותו מבית מדרות. והאנדרוגינוס מתר לשא אשה.

טז. הבא על הבהמה או שהביא בהמה עליו - שניהן
נסקלין; שנאמר: ובכל בהמה לא תתן שכבתך - בין
שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה ועוף
- הכל בסקילה. ולא חלק הכתוב בבהמה בין גדולה
לקטנה; שנאמר: ובכל בהמה - אפלו ביום לדתה,
(הבא עליה בין בדרבא בין שלא בדרבא), בין
שהערה בה או שהערתה בו חייב.

קמח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי י"ז אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשּׁוּם עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ. אֲבָל אִם אָנֹכִי אָבִי
אִשָּׁה אוֹ פֶתַח אוֹתָהּ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת וְכָא עֲלֶיהָ -
אֵינוֹ חֵיב אֲלָא מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ בְּלִבָּד; שְׂאִין בֵּת
הָאֵנוּסָה בֵּת אִשְׁתְּ אָבִי.

ה. אֲחוֹת אִמּוֹ, בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאִבֶּיהָ בֵּין אֲחוֹתָהּ
מֵאִמָּהּ, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת - הֲרִי זֶה עֲרוֹה
עָלֶי מִשּׁוּם אֲחוֹת אִם. וְכֵן אֲחוֹת הָאֵב, בֵּין מִן הָאֵם
בֵּין מִן הָאֵב, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת - הֲרִי זֶה
עֲרוֹה עָלֶי מִשּׁוּם אֲחוֹת אָב.

ו. הֵבֵא עַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זִנוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת -
אוֹתָהּ הַבֵּת עֲרוֹה עָלֶי מִשּׁוּם בֵּתוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׂלֵא
נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה עֲרוֹת בֵּתָךְ לֹא תִגְלֶה, מֵאַחַר שֶׁאִסּוּר בֵּת
הַבֵּת שֶׁתֵּק מִן הַבֵּת. וְאִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל בֵּתוֹ מִנְּשׂוּאָתוֹ -
חֵיב שְׂתִּימָה: מִשּׁוּם בֵּתוֹ, וּמִשּׁוּם עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה.

ז. בֵּין שֶׁקִּדַּשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסָרוּ עָלֶי מִקְרֻבוֹתֶיהָ
שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן עֲרוֹה עָלֶי לְעוֹלָם, בֵּין
כֶּנֶס בֵּין גֵּרֶשׁ, בֵּין בְּחֵי אִשְׁתּוֹ בֵּין לְאַחַר מוֹתָהּ.
וְאֵלּוּ הֵן: אִמָּה וְאָם אִמָּה וְאָם אָבִיהָ, וּבִתָּה וּבֵת בִּתָּה
וּבֵת בִּנְיָה. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן בְּחֵי אִשְׁתּוֹ - שְׂנִיָּה
נִשְׂרָפִין.

ח. בָּא עָלֶיהֶן לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הֲרִי אֵלּוּ בְּכֵרֶת,
וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין. שְׂנֶאֱמַר: בָּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ
וְאַתָּה; בְּזִמְנֵן שֶׁשְׂתִּיחֶן קִימּוֹת, שֶׁהֵן אִשְׁתּוֹ וְזֶה שְׂבֵא
עָלֶיהָ - הֲרִי הוּא וְהָעֲרוֹה נִשְׂרָפִין, וּבְזִמְנֵן שְׂאִין
שְׂתִּיחֶן קִימּוֹת - אֵין שֵׁם שְׂרָפָה.

ט. וְכֵן אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ - עֲרוֹה עָלֶי עַד שְׂתִּימּוֹת אִשְׁתּוֹ.
בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאִמָּה בֵּין אֲחוֹתָהּ מֵאִבֶּיהָ, בֵּין מִן
הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת - הֲרִי זֶה עֲרוֹה עָלֶי.

י. עֶבֶר וְנֶאֱפֵף עִם אַחַת מִשְׁבַּע נָשִׁים אֵלּוּ, בֵּין בְּזִדּוֹן
בֵּין בְּשִׁגְגָה, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֲפֵת בְּמִיתַת בֵּית
דִּין אוֹ בְּכֵרֶת - לֹא נֶאֱסָרָה אִשְׁתּוֹ עָלֶי; חוּץ מֵאַחַת
אֲרוּסָתוֹ, שֶׁהִיא אוּסְרָת אִשְׁתּוֹ עָלֶי, כִּמּוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ
בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין.

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זִנוֹת - לֹא נֶאֱסָרוּ עָלֶי
קְרֻבוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן הַשְּׁבַע נָשִׁים שְׂאֵמְרָנוּ. אֲבָל
חֻקִּים אִסְרוּ עַל מִי שֶׁנֶּאֱפֵף עִם אִשָּׁה לְשֵׂא אַחַת
מִן הַשְּׁבַע נָשִׁים קְרֻבוֹתֶיהָ כָּל זִמְנֵן שֶׁהִזְנוּהָ קִימָה;
מִפְּנֵי שֶׁהִזְנוּהָ בָּאָה לְקְרֻבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן, וְהוּא
מִתְיַחַד עִמָּה, וְלִבּוֹ גָּס בָּהּ, וְיִבּוֹא לִידֵי עֲבָרָה
שִׁיבַעֲלָה הָעֲרוֹה. וְלֹא עוֹד, אֲלָא אֶפְלוּ נִטְעָן עַל

אֶחָד וְהָעִיד שְׁנִימָאָה, וְהָיָה בְּעֻלָּה כֵּהֵן וְכָא עָלֶיהָ
אַחַר כָּךְ - הֲרִי זֶה לֹוֶקָה עָלֶיהָ מִשּׁוּם זִנוּהָ; אִם עַל
פִּי שֶׁעָקַר הָעֲדוּת בְּעַד אֶחָד, כִּבְרֵי הַחֲזָקָה בְּזִנוּהָ.

כג. הָאֵב שְׂאֵמַר: בְּחֵי זֶה מִקְדָּשֶׁת הִיא לָזֶה, אִם עַל
פִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן וְנִשְׁאָר לוֹ, אִם זִנְיָה - אֵינָה נִסְקָלָת
עַל פִּי, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם עֲדִים שְׂנִימָאָסָה בְּפִנְיָהֶם. וְכֵן
הָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה: מִקְדָּשֶׁת אֲנִי - אֵינָה נִהְרָגֶת עַל
פִּיָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם עֲדִים אוֹ תַחֲזֹק.

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ה

פרק שני

יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו
מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש
אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף
אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבועל אשה
דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם
ידור עמה במכור: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות
ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

א. אִשְׁתְּ אָבִי, וְאִשְׁתְּ בְנוֹ, וְאִשְׁתְּ אָחִיו, וְאִשְׁתְּ אָחִי
אָבִי - אֲרֻבָּתָן עֲרוֹה עָלֶי לְעוֹלָם, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין
בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין, בֵּין שְׂנִימָרְשׁוּ בֵּין שְׂלֵא נִתְגַּרְשׁוּ,
בֵּין בְּחֵי בְּעֻלָּתָן בֵּין אַחַר מִיתַת בְּעֻלָּתָן; חוּץ
מֵאִשְׁתְּ אָחִיו שְׂלֵא הִנִּיחַ בֶּן. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן
בְּחֵי בְּעֻלָּה - חֵיב שְׂתִּימָה: מִשּׁוּם שְׂאֵר בִּשְׂרָה, וּמִשּׁוּם
אִשְׁתְּ אִישׁ; שֶׁהֲרִי שְׂנִיחֶן הָאֲסוּרִין בָּאֵין בְּאֶחָד.

ב. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתְּ אָבִי - חֵיב
שְׂתִּימָה, בֵּין בְּחֵי אָבִי בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִי: אַחַת
מִשּׁוּם אִמּוֹ, וְאַחַת מִשּׁוּם אִשְׁתְּ אָבִי. אֶחָד אָחִיו
מֵאָבִיו אוֹ אָחִיו מֵאִמּוֹ, בֵּין מִנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת -
אִשְׁתּוֹ עֲרוֹה עָלֶי. אֲבָל אִשְׁתְּ אָחִי אָבִי מִן הָאֵם -
הֲרִי הִיא שְׂנִיָּה, כִּמּוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ. וְאֶחָד אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו
אוֹ מֵאִמּוֹ, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת, כִּגְזֵן שְׂנִימָתָה
אִמּוֹ אוֹ אָבִיו עִם אֲחֵרִים וְהִיתָה לוֹ אֲחוֹת מִזְנוֹת -
הֲרִי זֶה עֲרוֹה עָלֶי; שְׂנֶאֱמַר: מוֹלֶדֶת בֵּית אוֹ מוֹלֶדֶת
חוּץ.

ג. בֵּת אִשְׁתְּ אָבִי שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו - הֲרִי הִיא
עֲרוֹה עָלֶי; שְׂנֶאֱמַר: עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ מוֹלֶדֶת
אָבִיךָ. אֲבָל אִם נִשְׂאָ אָבִיו אִשָּׁה, וְיֵשׁ לָהּ בֵּת מֵאִישׁ
אַחֵר - אוֹתָהּ הַבֵּת מִתְּרַת לוֹ; שְׂאִין זֶה מוֹלֶדֶת אָבִיו.
וְהִלָּא מִשּׁוּם אֲחוֹתוֹ חֵיב עָלֶיהָ, וְלָמָּה נֶאֱמַר: בֵּת
אִשְׁתְּ אָבִיךָ? לְחֵיב עָלֶיהָ אִם מִשּׁוּם זֶה.

ד. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל אֲחוֹתוֹ שֶׁהִיא בֵּת נְשׂוּאָת אָבִיו
- חֵיב שְׂתִּימָה: אַחַת מִשּׁוּם עֲרוֹת אֲחוֹתָךְ, וְאַחַת

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י"ח אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא". (7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מדרות כבא על הפנויה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנויה.

ב. הבא על הקטנה¹² אשת הגדול¹³, אם קדשה אביה - הרי זה בחנק, והיא פטורה מכלום¹⁴. ונאסרה על בעלה¹⁵, כמו שבארנו בהלכות סוטה. ואם היא בת מאון¹⁶ - מכין אותה¹⁷ מכת מדרות, והיא מתרת לבעלה, ואפילו היה בהן¹⁸.

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים "פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור קטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושיה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא עשאה זונה.

ג. בת כהן שזנתה כשהיא אשת איש, בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל, ואפילו היה בעלה ממזר¹⁹ או נתיין²⁰ או שאר מחבבי לאוין²¹ - הרי זה בשרפה, שנאמר: וכת כהן פי תחל לזנות, ובויעלה בחנק. וכן בת ישראל אשת כהן - בחנק, כדין כל אשת איש.

(19) "הבא מערוה מהעריות". (20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבوسی וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר,

אשה - הרי זה לא ישא אשת מקרובותיה עד שתמות זו שנטען עליה. ואם פנס הקרובה שזנה עם קרובותיה - לא יוציא.

יב. מי שנטען על ערוה או שיצא לו שם רע עמה - לא ידור עמה במקווי אחד, ולא יראה פאותה שכוונה. ומעשה באחד שהיו מרגלים אחריו עם חמותו, והפיו אותו חכמים מפת מדרות מפני שעבר על פתח ביתה.

יג. הבא על אשה ובתה דרך זנות, או על אשה ואחותה וכיוצא בהן - הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות; שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנשואין, לא בזנות. וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה או פתה אותה - הרי זה מתרת לו וישאנה; שלא נאמר אלא אשת, ואין כאן אישות.

יד. אביו או בנו ששוא אשה - הרי זה מתר לשא בתה או אמה, כמו שבארנו. ומתיר לאדם לשא אשת בן אחיו. ונושא אדם אשה ובת אחותה או בת אחיה כאחת. ומצות חכמים שישא אדם בת אחותו, והוא הדין לבת אחיו; שנאמר: ומבשרך לא תתעלם.

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ה

פרק שליש

(1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולירתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהו שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

א. הבא על אשת קטן, אפילו היה יבמה² שבא עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור³. וכן הבא על אשת חרש⁴ ושוטה⁵ ואשת טמטום⁶ ואנדרוגינוס⁷, ועל החרשת⁸ ועל השוטה⁹ אשת הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת בספק - כלן פטורין¹⁰. ואם היו מזידין - מכין אותן מכת מדרות¹¹.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושי ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת

ואילו מוציא שם רע בסקילה". (35) אשה נשואה.
(36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה.
(38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה.

מ. והיכן סוקלין נערה מארשה שזנתה? אם זנתה בבית אביה, אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שפאה לבית חמיה (ונסת) - הרי זו נסקלת על פתח בית אביה³⁹; זנתה בבית חמיה קדם שנימסר אותה האב⁴⁰, אף על פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה - הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא⁴¹.

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". (40) שדינה כדין ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

י. באו עדים אחר שפגרה⁴² או אחר שפגלה בעלה, אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה נערה - הרי זו נסקלת בבית הסקילה⁴³.

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות. (43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזונה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

יא. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה⁴⁴ - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה לסקל אותה על פתח שער העיר, אם היתה עיר שרפה עובדי פוכבים ומזלות-סוקלין אותה על פתח בית דין⁴⁵. וכל מי שמצותה לסקל אותה על פתח בית אביה, אם לא היה לה אב או שהיה לה אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה.

(44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה. (45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

יב. הפא על ערה מן העריות ביאות הרבה - חייב כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה. אף על פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי הביאות נחשבות לו כעבירות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שחייבין עליה משמות הרבה⁴⁶, אם היה שוגג - מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד

כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

ד. הפא על נערה²² מארשה²³ - שניהן בסקילה. ואינן חייבין סקילה עד שתהיה נערה, בתולה, מארשה, והיא בבית אביה²⁴. היתה בוגרת²⁵, או שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה האב לשלוחי הבעל וזנתה בדרך - הרי זו בחנק.

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה". (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. והפא על קטנה²⁶ מארשה בבית אביה²⁷ - הוא בסקילה, והיא פטורה²⁸. ונערה מארשה בת פהן שזנתה - בסקילה.

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

ו. באו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. (במה דברים אמורים? שבאו עליה בדרך; אבל אם באו עליה שלא בדרך - עדן היא בתולה, וכלן בסקילה).

ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת, אף על פי שנשמתחררה ונתגירה והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד²⁹ - הרי זו בחנק³⁰, בכל אשת איש³¹.

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתולה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

ח. דין חדש³² יש במוציא שם רע. ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה כשהיתה נערה מארשה, אף על פי שזנתה אחר שניצאה מבית אביה³³, ואפלו שזנתה אחר שנכנסה לחפה³⁴ קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה. אבל שאר נערות מארסות, שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שניצאו מבית האב - הרי הן בחנק, כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת איש³⁵ שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק³⁶, ויש אשת איש שהיא בשרפה³⁷, ויש אשת איש שהיא בסקילה³⁸.

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא". (33) מרשות אביה. (34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי י"ט אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 פטור מן הקרבן, והיא פטורה מן המלקות. אבל
28 מכין אותו מפת מרדות מדבריהם, אם היו שניהן
29 מזידין וגדולים.

30 יו. בן תשע שנים ויום אחד שפא על שפחה חרופה
31 - היא לוקה, והוא מביא קרבן⁵⁹. והוא שתהיה
32 גדולה ובעולה וברצונה, כמו שפארנו; שאין האיש
33 חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות, שפאר: בקרת
34 תהיה והביא את אשמו.

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי
לביאה מגיין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה
חרופה כתיב.

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ה

פרק רביעי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש
בין גדולה לקטנה בענין נדות וזכות: ודין נדה וזבה ויולדת
שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום
נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה
למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני
וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה
לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר
התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמש
ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה
דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

35 א. הנדה - הרי היא כשאר כל העריות. המערה בה,
36 [בין פדרקה בין שלא פדרקה] - חייב ברת. ואפלו
37 היתה קטנה בת שלש שנים ויום אחד, כשאר
38 עריות. שהבת מתטמאה בנדה ואפלו ביום לדתה,
39 ובת עשרה ימים מטמאה בזיבה. ודבר זה מפי
40 השמועה למדו, שאין הפרש בין גדולה לקטנה
41 לטמאת נדות וזבות.

42 ב. ואחד הבא על הנדה כל שבועת הימים, ואפלו
43 לא ראתה אלא יום ראשון, ואחד הבא על יולדת
44 זכר כל שבועה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר,
45 או על הזבה כל ימי זובה וספירתה, בין שפחה בין
46 משחררת - הכל ברת. שפאר בנדה: שבועת ימים
47 תהיה בנדתה; ובזבה נאמר: כל ימי זוב טמאתה
48 בימי נדתה תהיה; וביוולדת זכר הוא אומר: בימי
49 נדת דוטה טמא; וביוולדת נקבה: וטמאה שבועים
50 בנדתה.

51 ג. במה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים?
52 בשטבילה במי מקוה אחר הימים הספורים; אבל
53 נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה, הבא על
54 אחת מהן אפלו אחר כמה שנים - חייב ברת;

1 - הרי זו נחשבת לו כפערות הרבה. וכן יש בא ביאה
2 אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה, כמו שיתבאר.

(46) מלאוין הרבה.

3 יג. שפחה חרופה האמורה בתורה⁴⁷ היא שהציה
4 שפחה וחציה בת חורין⁴⁸ ומקדשת לעבד עברי⁴⁹;
5 שפאר: לא יומתו כי לא חפשה. הא אם נשתחררה
6 כל - חייבין עליה מיתת בית דין⁵⁰; שהרי נעשית
7 אשת איש גמורה, כמו שפארנו בהלכות אישות.

(47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש".
(48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשאה
משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי
שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה.
(49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד
החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה,
ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה
לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי
בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

8 יד. ביאת שפחה זו משנה מכל ביאות אסורות
9 שבתורה, שהרי היא לוקה, שפאר: בקרת תהיה⁵¹,
10 והוא⁵² חייב קרבן אשם⁵³, שפאר: והביא את
11 אשמו. אחד שוגג אחד מזיד⁵⁴ בשפחה חרופה
12 מביא אשם⁵⁵. והבא עליה ביאות הרבה, בין בידון
13 בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חייבת
14 מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה,
15 כשאר חייב לאוין.

(51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה
התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה.
(52) הבעול. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחיובה
מלקות, מוכן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודוקא על
שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על
כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

16 טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו -
17 פטור, עד שיגמר ביאתו. ואינו חייב אלא על
18 הגדולה⁵⁶, הבעולה, המזידה, וברצונה. אבל אם
19 היתה קטנה⁵⁷, או שלא היתה בעולה, או היתה
20 שוגגת או אנוסה או ישנה⁵⁸ - פטור. [וכן אם בא
21 עליה שלא כדרכה - פטור; שבשפחה חרופה לא
22 השוה ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, שפאר:
23 שכבת זרע. אבל כשאר ביאות לא חלק בין ביאה
24 לביאה; שפאר משפכי אשה - מגיד [לך] הכתוב,
25 ששני משפכות באשה].

(56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה
לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות.
(58) שהיא פטורה ממלקות.

26 טז. כל מקום שפארנו בשפחה שהוא פטור - הוא

יא. הִיָּה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוֹרָה, וְאָמְרָה לוֹ: נִטְמְאָתִי -
לא יִפְרֹשׁ מִיָּד וְהוּא בִקְשׁוּי, שֶׁהִנָּאָה לוֹ בִּיצִיאָתוֹ
בְּבִיאָתוֹ. וְאִם פִּרֵּשׁ וְהוּא בִקְשׁוּי - חַיֵּב כֶּרֶת כְּמוֹ
שֶׁבָּעַל נָדָה. וְהוּא הֵדִין בְּשָׂאָר עֲרִיּוֹת. אֲלֵא בִּיצֵד
יַעֲשֶׂה? נֹעֵץ צָפְרָנִי רִגְלָיו בְּקַרְקַע, וְשׁוֹהָה וְאִינוֹ
מִזְדַּעֵזַע עַד שִׁימוֹת הָאֵיבָר, וְאַחֲרָיָה נִשְׁמָט מִמֶּנָּה.

יב. וְאִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ סְמוּךְ לוֹסְתָּהּ,
שָׁמָּה תֵּרָאֶה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ; שְׁנֵאמַר: וְהִזְרֹתָם
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאָתָם. וְכֵמָּה? אִם הִיָּה דִרְכָּה
לְרֹאוֹת בָּיוֹם - אִסּוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְחַלֶּת הַיּוֹם; וְאִם הִיָּה
דִּרְכָּה לְרֹאוֹת בַּלַּיְלָה - אִסּוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְחַלֶּת הַלַּיְלָה.

יג. עֶבֶר וְסִתָּה וְלֹא רֵאֲתָה - מִתְּרַת לְשַׁמֵּשׁ אַחֵר
שֶׁתַּעֲבֹר עֹנֵת הַיּוֹסֵת. בִּיצֵד? הִיָּה דִרְכָּה לְרֹאוֹת בְּשֵׁשׁ
שָׁעוֹת בָּיוֹם - אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ מִתְחַלֶּת הַיּוֹם; עֶבְרֵי
שֵׁשׁ שָׁעוֹת בָּיוֹם וְלֹא רֵאֲתָה - אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד
לַעֲרֵב. וְכֵן אִם הִיָּה דִרְכָּה לְרֹאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת
בַּלַּיְלָה, וְעֶבְרֵי וְלֹא רֵאֲתָה - אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד
שֶׁתִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ.

יד. דֶּרֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֹת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לְבָדֵק
עֲצָמָם אַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ. בִּיצֵד? מִקְנָח הָאִישׁ עֲצָמוֹ
בְּמִטְלִית נְכוּנָה לוֹ, וּמִקְנָחָהּ הָאִשָּׁה עֲצָמָהּ בְּמִטְלִית
נְכוּנָה לָהּ, וְרוֹאִין בָּהֶן שָׁמָּה רֵאֲתָה דָם בְּשַׁעַת
תְּשֻׁמִּישׁ. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְהַנִּיחַ אִשְׁתּוֹ שֶׁתְּבַדֵּק בְּמִטְלִית
שָׁלוֹ; מִתּוֹךְ שְׁנֵאמְרָתָה עַל שָׁלָה נֶאֱמָרָה עַל שָׁלוֹ.

טו. בְּגָדִים אֵלּוּ שֶׁמִּקְנָחִין בָּהֶן צְרִיכִין שִׁיהִיו שָׁלוֹ
פֶּשֶׁתָּן, שְׁחָקִים וְלִבְנִים. וְהֵם הַנִּקְרָאִים עֲדִים בַּעֲנָן
זֶה. וְהַבְּגָד שֶׁמִּקְנָח בּוֹ הוּא נִקְרָא עַד שָׁלוֹ, וְהַבְּגָד
שֶׁמִּקְנָחָהּ הִיא בּוֹ נִקְרָא עַד שָׁלָה.

טז. הַצְּנוּעוֹת אֵין מְשַׁמְּשׁוֹת אֲלֵא עַד שִׁיבְדִּקוּ עֲצָמָן
תְּחִלָּה קֶדָם תְּשֻׁמִּישׁ. וְאִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְסֵת - אִסּוּרָה
לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתְּבַדֵּק. לְפִיכָךְ הִיא מְשַׁמְּשֶׁת בְּשָׁנִי
עֲדִים: אֶחָד לְפָנֶי תְּשֻׁמִּישׁ, וְאֶחָד לְאַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ.
אֲבָל אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְסֵת - אִינָּה צְרִיכָה עַד לְפָנֶי
תְּשֻׁמִּישׁ, אֲלֵא מִשּׁוּם צְנוּעוֹת בְּלִבָּד. אֲבָל אַחֵר
תְּשֻׁמִּישׁ - הַכֹּל צְרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד
לָהּ, אֲפִלּוּ מִעֲבֵרָה וּמִנִּיקָה וְזִקְנָה. וְקִטְנָה לֹא תְשַׁמֵּשׁ
אֲלֵא בְּשָׁנִי עֲדִים: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ. אֲבָל בְּתוֹלָה
וְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהוֹר - אִינָּה צְרִיכָה עֲדִים, שֶׁהִרִי
הַדָּם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה.

יז. הַמְשַׁמֵּשׁ מִשְׁתּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת - אֵינֶן צְרִיכִין לְבָדֵק
שְׁנֵי הָעֲדִים שְׁלֵחַן עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אֲלֵא מִקְנָח

1 שְׁבִימִים וְטְבִילָה תְּלָה בְּתוֹב, שְׁנֵאמַר: וְרָחֲצוּ
2 בְּמִים. זֶה בְּנֵן אֵב לְכָל טְמֵא, שֶׁהוּא בְּטֵמְאָתוֹ עַד
3 שִׁיטְבֵּל.

ד. הַעֲכּוּ"ם - אֵין חַיִּבִּין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם נָדָה וְלֹא
5 מִשּׁוּם זָכָה וְלֹא מִשּׁוּם יוֹלָדֶת. וְחֻכְמִים גָּזְרוּ עַל כָּל
6 הַעֲכּוּ"ם, הַזְּכָרִים וְהַנְּקֵבּוֹת, שִׁיהִיו כְּזָבִים תָּמִיד, בֵּין
7 רָאוּ בֵּין לֹא רָאוּ, לַעֲנֹן טְמֵאָה וְטָהָרָה.

ה. כָּל דָּם שֶׁתֵּרָאֶה חַיּוֹלָדֶת בְּתוֹךְ ל"ג שָׁל זָכָר וְס"ו
9 שָׁל נְקֵבָה - הוּא הַנִּקְרָא דָם טָהוֹר, וְאֵין מוֹנֵעַ אֶת
10 הָאִשָּׁה מִבְּעֻלָּה; אֲלֵא טוֹבֶלֶת אַחֵר שֶׁבָּעָה לְזָכָר
11 וְאַחֵר אֲרָבָעָה עָשָׂר לְנְקֵבָה וּמְשַׁמְּשֶׁת מִטְּמֵא, אֵף עַל
12 פִּי שֶׁהָדָם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד.

ו. כָּל חַיִּבֵי טְבִילוֹת - טְבִילָתָן בָּיוֹם, חוּץ מִנְּדָה
14 וְיוֹלָדֶת. שֶׁהִרִי הוּא אוֹמֵר בְּנָדָה: שֶׁבָּעַת יָמִים תִּהְיֶה
15 בְּנְדָתָה - הַשְּׁבָעָה בְּלֵן בְּנְדָתָה, וְטוֹבֶלֶת בְּלִיל שְׁמִינִי.
16 וְכֵן יוֹלָדֶת זָכָר - בְּלִיל שְׁמִינִי, וְיוֹלָדֶת נְקֵבָה - בְּלִיל
17 חֲמִשָּׁה עָשָׂר; שֶׁחַיּוֹלָדֶת בְּנָדָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

ז. נִתְאַחֲרָה יָמִים רַבִּים וְלֹא טְבָלָה, בְּשֶׁתְּטַבֵּל - לֹא
19 תְּטַבֵּל אֲלֵא בַּלַּיְלָה; שְׂאֵם תְּטַבֵּל בָּיוֹם - יִטְעוּ,
20 וְתִבּוֹא נָדָה אַחֲרֵת לְטַבֵּל בְּשָׁבִיעִי.

ח. הִיתָה חוֹלָה, אוֹ שֶׁהִיָּה מְקוּם הַטְּבִילָה רְחוֹק וְאֵין
22 הַנָּשִׁים יְכוּלוֹת לְהִגִּיעַ לוֹ וּלְחַזֵּר בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי
23 הַלְּסָטִים אוֹ מִפְּנֵי הַצָּנָה אוֹ מִפְּנֵי שְׁנוּעֵלִין שְׁעָרֵי
24 הַמִּדְיָנָה בַּלַּיְלָה - הִרִי זֶה טוֹבֶלֶת בָּיוֹם הַשְּׁמִינִי אוֹ
25 בְּיָמִים שָׁל אַחֲרָיו בָּיוֹם.

ט. כָּל הַנָּשִׁים שֹׁשׁ לָהֶן וְסֵת - בְּחֻזְקַת טָהָרָה
27 לְבַעֲלֶיהֶן, עַד שֶׁתֵּאמַר לוֹ: טְמֵאָה אָנִי, אוֹ עַד
28 שֶׁתִּחַזַּק נָדָה בְּשִׁכְנוּתֶיהָ. הִלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמִדְיָנָה אַחֲרֵת
29 וְהִנִּיחָהּ טָהוֹרָה, בְּשִׁיבּוֹא - אִינוֹ צָרִיךְ לְשָׂאֵל לָהּ;
30 אֲפִלּוּ מִצָּאָה יִשְׁנָה - הִרִי זֶה מִתֵּר לְבֹא עָלֶיהָ שְׁלֹא
31 בַּעֲנוֹת וְסִתָּה, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שָׁמָּה נָדָה הִיא. וְאִם
32 הִנִּיחָהּ נָדָה - אִסּוּרָה לוֹ, עַד שֶׁתֵּאמַר לוֹ: טָהוֹרָה
33 אָנִי.

י. הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ: טְמֵאָה אָנִי, וְחֻזְרָה
35 וְאִמְרָה: טָהוֹרָה אָנִי, וְדֶרֶךְ שְׁחוֹק אִמְרָתִי לָךְ תְּחִלָּה -
36 אִינָּה נֶאֱמָרָה. וְאִם נִתְּנָה אִמְתָּלָא לְדַבְּרֶיהָ - נֶאֱמָרָה.
37 בִּיצֵד? תִּבְעָה בַּעֲלָהּ, וְאַחֲתוֹ אוֹ אִמּוֹ עֲמָה בְּחֻזְרָה,
38 וְאִמְרָה: טְמֵאָה אָנִי, וְאַחֵר כִּף חֻזְרָה וְאִמְרָה: טָהוֹרָה
39 אָנִי, וְלֹא אִמְרָתִי לָךְ טְמֵאָה אֲלֵא מִפְּנֵי אַחֲוֹתֶיךָ וְאִמְךָ
40 שָׁמָּה יִרְאוּ אוֹתָנוּ - הִרִי זֶה נֶאֱמָרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ' אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43 בִּידוּעַ שֶׁהֵדֵם שֶׁהָיָה רֹאֵה בִּשְׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ מִן
44 הַמִּקְוֶה; וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמִּוֶּה פְּלוּם - בִּידוּעַ
45 שֶׁהֵדֵם שְׂרֹאֵה מִדַּחַק הַצִּדְדִּין, וְטְהוּרָה הִיא, וּמִתְרַת
46 לְהִנָּשֵׂא לְאַחֲרִים, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת.

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ה

פרק חמישי

47 1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש
48 חדר, עליה ופרוזדור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה
דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה
חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה
שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה
ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

49 א. האשה מתטמאת באנס בין לנדה בין לזיבות.
50 כיצד? בגזן שקפצה ממקום למקום, או ראתה
51 בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחתמה
52 וראתה דם, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראתה דם
53 מפל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהוא. אפלו
54 ראתה דם טפה פתדל - הרי זו כמי שזב ממנה
55 דמים הרבה.

56 ב. כל הנשים מתטמאות בבית החיצון, ואף על פי
57 שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא
58 שמת, הואיל ויצא מבין השנים - הרי זו טמאה,
59 ואף על פי שעדין הדם בבשרה; שנאמר: דם יהיה
60 זוכה בבשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום
61 שנגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה. ובין השנים
62 עצמו כלפנים.

63 ג. משל משלו חכמים באשה: הרחם שנוצר בו
64 הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזכה יוצא
65 ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים.
66 וצואר הרחם פלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ
67 ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח
68 הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרוזדור. כלומר,
69 שהוא בית שער לרחם.

70 ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו
71 מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט
72 לפי האצבעות. ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור,
73 בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים
74 של אשה והשכילים שבהן מתבשלת שכבת זרע
75 שלה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח
76 מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו
77 לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

78 ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא; חוץ מדם טהר

1 הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה
2 של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם
3 על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה. שמש
4 מטטה וקנחה עצמה ואבד העד - הרי זו לא תשמש
5 פעם שניה עד שתבדק בעד אחר תחלה, שמא דם
6 היה על העד שאבד.

7 יח. הנחה העד תחת הכר או תחת הכסת, ונמצא
8 עליו דם: אם משוף - טמאה, שחזקתו מן הקנחה;
9 ואם היה עגול - טהורה, שאין זה אלא דם מאכלת
10 שנהרגה תחת הכר.

11 יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה,
12 ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה, ואין
13 אומרים: שמא פשטחה אותה בירכה נהרגה
14 מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה, ולא
15 ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנח בו או לא היה
16 נמצא עליו דם: אם היה הדם בגריס ועוד - הרי זו
17 נדה; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן
18 המאכלת.

19 כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש - הרי זו מתרת
20 לשמש כשתטהר פעם שניה. ראתה דם בפעם שניה
21 - משמשת פעם שלישית. ראתה דם בשלישית -
22 הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם. במה
23 דברים אמורים? בשלא היה שם דבר לתלות בו;
24 אבל אם שמשה סמוך לוסתה - תולה בנסת. היתה
25 בה מכה - תולה במכה. ואם היה דם מפתה משנה
26 מדם שתראה בעת התשמיש - אינה תולה במכה.
27 ונאמנת אשה לומר: מכה יש לי בתוך המקור
28 שממנה הדם יוצא, ותהיה מתרת לבעלה, ואף על
29 פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

30 כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה
31 ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו
32 תתגרש, ומתרת להנשא לשני. נשאת לשני וראתה
33 דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו
34 תתגרש, ותנשא לשלישי. נשאת לשלישי וראתה דם
35 כך בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש,
36 ואסורה להנשא עד שתבריא מחלי זה.

37 כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא
38 נרפאת? מביאה שפופרת של אבר, ופיה רצוף
39 לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה,
40 ומכנסת בתוך השפופרת מכחול, ומוך מנח על
41 ראשו, ודופקת אותו עד שנגיע המוך לצואר הרחם,
42 ומוציאה המוך. אם נמצא דם על ראש המוך -

43 טהור, עד שיהיה כמזג זה בלבד. ונאמנת אשה
44 לומר: כמראה זה ראיתי ואבדתי, והחכם מטמא
45 לה או מטהר.

46 יא. כיצד מקיף ורואה? לוקח מטלית שיש בה
47 הדם בידו, ומביט בו ובדיו, או בעלה של פרס,
48 או בדם הקנה שבכוס, או במימי אדמה, או במזג
49 שבכוס, ועורף לה כפי מה שעיניו רואות, ומטמא
50 או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של פוס מבחוץ,
51 אלא במשקה שבכוס. ויהיה הפוס רחב משקלו מנה
52 ומחזיק שני לגין, כדי שתכנס בו האורה ולא יהיה
53 אפל.

54 יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה
55 ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
56 בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל
57 הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
58 אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה
59 מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו במראה מן
60 המראות - צריך להקיף ולערוך לדיו או לדם הקנה
61 או לשאר המראות.

62 יג. המפלת חתיכה, אף על פי שהיא אדמה: אם יש
63 עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה. ואפילו נקרעה
64 החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו טהורה; שאין
65 זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

66 יד. הפילה חתיכה קרועה, ודם אגור בתוכה -
67 טמאה. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין עפר,
68 כמו יבחושין, אם היה מראה דברים אלו אדם -
69 תטיל למים פושרין: אם נמוחו - הרי זו טמאה,
70 שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש - טמאה; ואם
71 שהו פושרין מעת לעת ואחר כך נמוחו - הרי זו
72 ספק טמאה; לא נמוחו מעת לעת - הרי אלו ממכה,
73 וטהורה היא.

74 טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים
75 ורמשים: אם יש עמהן דם - טמאה, ואם לאו -
76 טהורה.

77 טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראתה
78 הדם בתוף השפופרת - טהורה; שנאמר: דם יהיה
79 זוכה בבשרה - עד שתראה בבשרה, כדרך שהנשים
80 רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת.

81 יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים,
82 בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא

1 שהתורה טהרתו, ודם קשי, כמו שיתבאר. ודם
2 העליה - כלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעים
3 או בכבד או בפליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא
4 בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים - הרי זה
5 טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת
6 מקדש, ושורפין עליו תרומה וקדשים; ואין
7 אומרים: שמה מן העליה ירד דרך הנקב, שרב
8 הדמים הנמצאים כאן - מן החדר. נמצא הדם
9 בפרוזדור חוץ לנקב - הרי טמאתו בספק, שמה מן
10 החדר בא או מן העליה שנת דרך הלול. לפיכך אין
11 שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו על
12 ביאת המקדש.

13 ו. לא כל משקה הבא מן החדר מטמא, אלא הדם
14 בלבד; שנאמר: דם יהיה זוכה. לפיכך, אם שנת
15 מן הרחם לבן או משקה ריק, אף על פי שסמיכתו
16 בדם, הואיל ואין מראיו מראה דם - הרי זה טהור.

17 ז. ויחמשה דמים טמאים באשה, והשאר טהורין.
18 ואלו הן: האדם, והשחור, וקקרון פרס, וכמימי
19 אדמה, וכיין המזוג.

20 ח. האדם כיצד הוא? עינו כעמוד שיצא ראשון
21 מדם הקנה של גני אדם. נותן הדם בפוס ומקיף לו
22 ורואהו. והשחור - כעין הדיו היבש. קקרון פרס
23 כיצד? יביא פרס לח בגוש אדמה שעליו, ולוקח
24 מן הפרור שבו הקנה האמצעי שלו. שכלו כמו קנה
25 הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל קנה
26 שלשה עלים. ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה
27 האמצעי ורואה בו. כמימי אדמה כיצד? יביא
28 אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה,
29 ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר
30 בקלפת השום. ואין שעור למים ולא לעפר. ומעברין
31 בכלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין.
32 ואם צללו - חוזר ומעברין.

33 ט. ארבעה מראות הללו, אם היה מראה הדם
34 כמראה כל אחד מהן או צמק מהן - הרי זה טמא;
35 היה דהה ממנו - הרי זה טהור. כיצד? היה הדם
36 שחור יותר מכדיו היבש - טמאה; היה פחות ממנו,
37 כגון שהיה מראהו כעין היות השחור או כעין הזפת
38 או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן בשאר השלשה
39 מראות.

40 י. כיין המזוג כיצד? חלק אחד יין, מן היין השרוני
41 של ארץ ישראל, חי וחדש, ושני חלקים מים. היה
42 מראה הדם צמק ממנו או דהה ממנו - הרי זה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 המכה. שמשוה מטתה ולא ראתה דם, ואחר כך
43 ראתה דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.
44 כח. הנוצל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה
45 ויצא דם, אפלו היתה קטנה - הרי זה דם נדה;
46 שאלו היתה דם בתולים - היתה בא בתחלה. הנוצל
47 פחותה מבית שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים.

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ה

פרק ששי

48 (1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד;
49 ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה; למה נקראו ככה וזה
גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של
ספירה אחר הטבילה; וזה שספרה שבעה נקיים ובשביעי
ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני
לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה
טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם
עולין לשבעה נקיים.

50 א. דם הנדה ודם הזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם
51 טוהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור
52 הוא בא, ומעין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא
53 שישתנה דינו, ויהיה רואה דם - זו טהורה, וזו
54 נדה, וזו זבה.

(2) מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה
והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם
הקושי⁴. (3) מעיין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה
טהרתו.

55 ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה⁴, או כשתראה
56 בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו
57 נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין
58 שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם
59 ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא
60 עת נדתה⁵.

(4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

61 ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה
62 לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה
63 מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר
64 יום בלבד.

(6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן
בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

65 ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן
66 הנקראין ימי נדתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה
67 בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני שהן
68 ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה
69 יחשב.

1 יושבת - הרי זו טהורה. ואפלו הרגיש גופה
2 ונודעזעה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא
3 זו. שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא
4 בתחלת או בפליא.

5 יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא
6 דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.
7 וכיצד דין בתולה בדימים? אם נשאת קטנה, בין
8 לא ראתה דם מימיה בין שראתה דם בבית אביה -
9 הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה, שכל דם
10 שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר
11 שתחיה המכה - הרי זו נדה.

12 יט. נשאת כשהיא נערה: אם לא ראתה מימיה דם
13 - הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים ביום ובלילה,
14 אף על פי שהדם שותת. והוא שלא חיתה המכה.
15 ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין
16 לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש, ויהיה
17 דם בתולים זה כאלו היא תחלת נדה. ובוגרת שלא
18 ראתה מימיה - נותנין לה כל לילה הראשון.

19 כ. ארבעה לילות שנותנין לנערה שלא ראתה דם -
20 אף על פי שהן בסרוגין. בועל לילה הראשון,
21 וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוכל לילה
22 שני. והוא שלא חיתה המכה.

23 כא. וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו
24 לא חיתה שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין
25 בסרוגין בין ביום אחר יום.

26 כב. קטנה שנשאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין
27 הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל
28 כשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד, ומשלימין
29 לו כל ארבעה ימים בימי הנערות. ואפלו היו
30 השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין,
31 ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר.
32 והוא שלא חיתה המכה.

33 כג. כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה?
34 היתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה,
35 ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי
36 כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המכה;
37 פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על
38 הכר - כבר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל, אלא
39 תראה הדם ואפלו כשהיא יושבת על הכרים
40 והקסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה.

41 כד. היתה רואה בעת תשמיש - הרי זה מחמת

37 אַחַר שְׁטֵבְלָהּ - הָרִי הַיּוֹם הַשְּׁנִי טָמֵא, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל
38 לַיִל שְׁלִישִׁי. אִם לֹא רָאִתָּהּ - מִשְׁכַּמֶּת לְמַחֵר
39 וְטוֹבֶלֶת אַחֵר שֶׁתִּגָּזַח הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַיּוֹם. אִם
40 לֹא רָאִתָּהּ כְּלוּם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טָהוֹר כִּנְגַד שְׁנֵי
41 יָמִים הַטָּמְאִים, וּמִתַּרְתּ לְבַעֲלָהּ לְעֶרֶב.

(9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

42 יֵא. רָאִתָּה דָם גַּם בְּשְׁלִישִׁי, בֵּין בְּיוֹמוֹ בֵּין בְּלֵילוֹ -
43 הָרִי זֶה גְדוֹלָה, וְצִרִיכָה לְסַפֵּר שְׁבַעַת יָמִים
44 טָהוֹרִים¹⁰ בְּלֹא דָם; שְׁנָאֵמֶר: וְסִפְרָהּ לָהּ שְׁבַעַת יָמִים
45 וְגוֹמֵר. וְטוֹבֶלֶת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַחֵר הַיָּנִץ הַחֲמָה, וְהָרִי
46 הִיא מִתַּרְתּ לְבַעֲלָהּ לְעֶרֶב. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי מְבִיאָהּ
47 קָרְבָּנָה, שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה.

(10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

48 יב. זָבָה קִטְנָה שְׁטֵבְלָהּ בְּלֵילָה שֶׁל יוֹם הַשְּׁמוֹר, אוֹ
49 זָבָה גְדוֹלָה שְׁטֵבְלָהּ בְּלֵיל שְׁבִיעִי - כְּאִלוֹ לֹא טִבְּלָהּ,
50 וְהָרִי הִיא כְּנֶדֶה שְׁטֵבְלָהּ בְּתוֹף שְׁבַעַת.

51 יג. הִכָּא עַל זָבָה גְדוֹלָה בַּיּוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל סְפִירָה אַחֵר
52 שְׁטֵבְלָהּ, אוֹ עַל זָבָה קִטְנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוֹר אַחֵר
53 שְׁטֵבְלָהּ - פְּטוֹר מִן הַפִּרְתּ; כִּינֹן שְׁטֵבְלָהּ בְּזִמָּן
54 הָרִאשִׁי לְטִבְּלִיתָהּ - טָהוֹרָה. וְלֹאֲשֶׁה זֶה יִהְיֶה לָהּ
55 תְּרִבּוֹת רַעֲיָה¹¹, שֶׁהָרִי בְּעִלְיָתָהּ וּמִגְעָהּ תְּלוּיִין¹².

(11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד שיבורר.

56 יד. בִּיצֵד הֵן תְּלוּיִין? אִם נִשְׁלַם הַיּוֹם אַחֵר הַטִּבְּלָהּ
57 וְלֹא רָאִתָּה דָם - הָרִי כָּל שְׁנֵינָהּ בּוֹ אַחֵר טִבְּלִיתָהּ
58 טָהוֹר, וּבְעִלְיָתָהּ אַחֵר הַטִּבְּלָהּ - אֵין חִיבִין עָלֶיהָ
59 כְּלוּם¹³; וְאִם רָאִתָּה דָם בַּיּוֹם זֶה אַחֵר שְׁטֵבְלָהּ -
60 נִמְצְאָת זָבָה לְמַפְרַע, וְכָל שְׁנֵינָהּ בּוֹ לְמַפְרַע - טָמֵא,
61 וְהִיא וּבִוְעֵלָהּ חִיבִין בְּקָרְבָּן¹⁴. וּלְפִיכָף הִיא אֲסוּרָה
62 לְבַעֲלָהּ עַד לְעֶרֶב, שְׁלֹא תִבְאֵה עֲצָמָה לְיָדֵי סַפֵּק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) ככא על הזבח. (15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק".

63 טו. זָבָה שֶׁסִּפְרָה שְׁשֶׁת יָמִים נְקִיִּים, וּבְשְׁבִיעִי רָאִתָּהּ
64 דָם, אֲפִלּוּ סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה - סוֹתֶרֶת הַכָּל,
65 וְחוּזֶרֶת לְמִנּוֹת מֵאַחֵר הַיּוֹם הַטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים
66 נְקִיִּים.

67 טז. פְּלִטָה שֶׁכָּבַת זָרַע בְּתוֹף יָמֵי הַסְּפִירָה¹⁶ - סוֹתֶרֶת
68 יוֹם אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֹזֵב שְׁרָאָה קָרִי, שְׁפוֹתֵר יוֹם
69 אֶחָד¹⁷. רָאִתָּה דָם בְּעֶשְׂרֵי יָמִים יִבְתָּהּ וּבְאַחַד עָשָׂר
70 וּבְשָׁנִים עָשָׂר, אָף עַל פִּי שְׁרָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
71 אַחֵר זֶה - אֵינָה זָבָה גְדוֹלָה, אֲלֹא יִצְאָת מִזִּיבוֹת

(7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים שלאחריהם, דם זיבה הוא.

1 ה. וְכָל אֶחָד עָשָׂר יוֹם שְׁאַחֵר הַשְּׁבַעַת - הֵן הַנִּקְרָאִין
2 יָמֵי זִיבָתָהּ, בֵּין רָאִתָּה בָּהֶן דָם בֵּין לֹא רָאִתָּה. וְלָמָּה
3 נִקְרָאִין יָמֵי זִיבָה? מִפְּנֵי שֶׁהֵן רִאשִׁינִן לְזִיבָה, וְכָל דָם
4 שֶׁתִּרְאֶה בָּהֶן - דָם זִיבָה יִחָשֵׁב. וְהַזָּהָר בְּשָׁנֵי שְׁמוֹת
5 אֵלּוּ, שֶׁהֵן: יָמֵי נִדְתָּה וְיָמֵי זִיבָתָה.

6 ו. כָּל יָמֵי הָאִשָּׁה, מִיּוֹם שֶׁיִּקְבַּע לָהּ וָסֵת עַד שֶׁתָּמוּת
7 אוֹ עַד שֶׁיַּעֲקֹר הַוָּסֵת לְיוֹם אַחֵר, תִּסְפֹּר לְעוֹלָם שְׁבַעַת
8 מִתְחַלֶּת יוֹם הַוָּסֵת, וְאַחֲרֵיהֶן אֶחָד עָשָׂר, [וְאַחֲרֵיהֶן]
9 שְׁבַעַת, וְאַחֲרֵיהֶן אֶחָד עָשָׂר. וְתִזְהָר בְּמִנְיָן, כְּדִי
10 שֶׁתִּדְעַע בְּעֵת שֶׁתִּרְאֶה דָם אִם בְּיָמֵי נִדָּה רָאִתָּה אוֹ
11 בְּיָמֵי זִיבָה. שְׁכָּל יָמֶיהָ שֶׁל אִשָּׁה כָּף הֵן: שְׁבַעַת יָמֵי
12 נִדָּה וְאַחַד עָשָׂר יָמֵי זִיבָה, אֲלֹא אִם בֶּן הַפְּסִיקָה
13 הַלְדָּה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

14 ז. אִשָּׁה שֶׁרָאִתָּה דָם בְּיָמֵי זִיבָתָה יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד אוֹ
15 שְׁנֵי יָמִים זֶה אַחֵר זֶה - נִקְרָאת זָבָה קִטְנָה, וְנִקְרָאת
16 שׁוֹמֶרֶת יוֹם כִּנְגַד יוֹם. וְאִם רָאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
17 אַחֵר זֶה - הָרִי זֶה זָבָה גְּמוּרָה, וְהִיא הַנִּקְרָאת זָבָה
18 גְּדוֹלָה, וְנִקְרָאת זָבָה סֶתֶם. שְׁנָאֵמֶר: וְאִשָּׁה כִּי יִזּוּב
19 זֹכֶה דָּמָה יָמִים רַבִּים. מְעוֹט 'יָמִים' - שְׁנֵינִים, 'רַבִּים'
20 - שְׁלֹשָׁה.

21 ח. אֵין בֵּין זָבָה גְּדוֹלָה לְזָבָה קִטְנָה אֲלֹא סְפִירַת
22 שְׁבַעַת וְהִבָּאָת קָרְבָּן: שְׁזָבָה גְּדוֹלָה צִרִיכָה לְסַפֵּר
23 שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, וְזָבָה קִטְנָה אֵינָה סוֹפֶרֶת אֲלֹא
24 יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד; וְזָבָה גְּדוֹלָה מְבִיאָה קָרְבָּן
25 בְּשִׁשְׁתִּינִי, [וְזָבָה קִטְנָה אֵינָה מְבִיאָה קָרְבָּן
26 בְּשִׁשְׁתִּינִי]. אֲבָל לְעִנְיָן טָמֵאָה וְאַסוּר בִּיאָה - שִׁתִּיחֵן
27 שְׁוֹת.

28 ט. בִּיצֵד? רָאִתָּה דָם בְּיָמֵי זִיבָתָה, בֵּין שֶׁרָאִתָּה
29 בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה בֵּין שֶׁרָאִתָּה בְּסוֹף הַיּוֹם - הָרִי אוֹתוֹ
30 הַיּוֹם כְּלוֹ טָמֵא, וּכְאִלוֹ לֹא פָּסַק הַדָּם מֵעַתַּת שֶׁרָאִתָּה
31 עַד שֶׁשָּׁקַעַת הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַלֵּילָה. וְאִם לֹא
32 רָאִתָּה כְּלוּם בְּלֵילָה - מִשְׁכַּמֶּת לְמַחֵר וְטוֹבֶלֶת אַחֵר
33 שֶׁתִּגָּזַח הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַיּוֹם. אִם לֹא רָאִתָּה
34 כְּלוּם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טָהוֹר כִּנְגַד הַיּוֹם הַטָּמֵא¹⁸,
35 וְהָרִי הִיא מִתַּרְתּ לְבַעֲלָהּ לְעֶרֶב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

36 י. רָאִתָּה דָם גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, בֵּין בְּלֵילוֹ בֵּין בְּיוֹמוֹ

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". (23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

כ. נדה שפדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או היזדה ולא פדקה עד לאחר נדתה²⁵ ימים רבים, וכשפדקה מצאה טמאה - אין אומרים: שמה כל אותן הימים היתה טמאה ותהיה זבה, אלא כל אותן הימים שלא פדקה בחזקת טהרה²⁶. פדקה עצמה ומצאה טמאה, אפלו פדקה בשביעי לנדתה, ובין השמשות לא פדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה, אלא המתנינה ימים ואחר כך פדקה ומצאה טהורה - הרי זו ספק זבה. ואם מצאה טמאה - הרי זו זבה ודאית; שפיון שפחתלה מצאה טמאה ולבסוף טמאה - הרי זו בחזקת שלא פסק. ויום ראשון של נדה, אף על פי שמצאה בו טהורה - הרי זו כמי שמצאה טמאה; שיום ראשון פלו החזק המעין פתוח.

(24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעין פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי נדתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדתה ותיטור.

כא. זבה שפדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה טהור, ולא פדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה, וכאלו פדקה כל שבעה ומצאה טהור.

כב. וכן אם פדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום השמיני²⁷ ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. פדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם, ולא פדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי פדקה²⁸ ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו הבדיקות, שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה.

(27) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

כג. כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה - צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת בליל שמיני²⁹, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ומביאה קרבן זבה ואינו נאכל, כמו שיתבאר במקומו.

(29) כנדה שאינה טובלת ביום.

1 קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת נדתה, 2 והרואה בימי נדתה - אינה זבה, כמו שבארנו¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי, היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

3 יו. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על נדתה? שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי זו זבה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי ובששירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהן ימי זיבתה. ראתה דם באחד עשר מימי זיבתה וטבלה לערב, שהוא ליל שנים עשר, ושמשו מטתה, אף על פי שהיא טמאה וכו' עלה טמא ועושין משקב ומושב - אינם חייבים פרת¹⁹; מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זבה, הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן.

14 יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתנן החמה - הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זבה קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שגיהן פטורין מכלום. ואפלו ראתה דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר - אין בכך פלוג²¹; שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה.

20 יט. ראתה דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות²², וראתה בתשיעי ובששירי - הרי זו ספק זבה²³; שמה ראיה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה שלשה ימים זה אחר זה מתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראתה דם בתשיעי ובששירי מימי זיבתה, וראתה בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק זבה; שמה ראיה אחרונה ביום אחד עשר היתה, והרי ראתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

(22) "משתשקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"א אלול ה'תשע"ה

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

1 המצוה הרכ"ה — הצווי שנצטוונו להגלות מכה
2 נפש בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו ותעלה:
3 וישוב שם עד-מות הלקח הגדול (במדבר לה, כה). ולשון
4 ספרי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וישוב שם — אינו
5 יוצא משם לעולם, שנאמר 'שם' — שם תהא דירתו,
6 שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". ויכרך נתבאר.
7 כל-דיני מצוה זו במסכת מכות (ו. ואילך).

8 המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקחת כפר
9 מרוצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה
10 בקברתו. אמר ותעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר
11 מקלטו" (שם, לב). ויכרך נתבאר דיני מצוה זו בגמרא
12 מכות (כתובות לו:).

13 המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהרוג את-
14 החוטא בשעה שנגאפו שפכר עשה עברה שהוא חייב
15 עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא
16 תעשה רצח) קדם שיבוא לבית דין, אלא וביאהו לבית דין
17 בקברתו ונביא עליו עדים לפניו, ונהיה אנחנו (הרואים
18 את המעשה) עדים בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים)
19 ידינוהו במה-שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא
20 אמרו ותעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה
21 למשפט" (שם, יב). ולשון המכלתא: "וכל יתרגו אותו
22 משהרג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא ימות הרוצח
23 עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול הם שראוהו שהרג —
24 הרי כלם נעשים עדים ומעידים לפני בית דין אחר, ובית
25 הדין האחר מיתוהו. ובמכלתא: "הרי עדה (בית דין)
26 שראו אחד שהרג את-הנפש וכל יתרגו אותו עד שלא
27 יעמוד אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח
28 עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קכב.

33 המצוה הרמ"ז — הצווי שנצטוונו להציל הנרדף
34 מיד מי שרדפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר:
35 שאנו מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל
36 את הנרדף אלא בנפש הרודף, והוא אמרו ותעלה: (כי
37 יצאו אנשים .. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו ..

38 והחזיקה במבושיו ..) "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך"
39 (דברים כה, יב). ולשון ספרי (כי תצא): "במבשיו
40 (במקומות שהוא בוש בהם) — מה מבושיו מיחד שיש בו
41 סכנת נפשות והרי הוא ב"קצותה", כך כל-דבר שיש-בו
42 סכנת נפשות הרי הוא ב"קצותה את-כפה". וקצותה
43 את-כפה — מלמד שאמה חייב להצילו בכפה. מנין אם
44 אין אמה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה? תלמוד
45 לומר: לא תחוס עינך" הנה נתבאר לך ענין צווי זה,
46 וישנה שאמר "אשת האחד" — לא דבר אלא בהנה
47 (במצוי), והפנה היא: להציל את הנרדף באבריו של
48 רודף: ואם אי אפשר להצילו אלא בהריגת הרודף לגמרי
49 — הורגין אותו. ויכרך נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח'
50 מסנהדרין (עג.).

51 המצוה הרצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלחוס על
52 נפש הרודף פרוש דבר זה: ישנה שאמרנו במצוה שקדמה
53 לזו (לא תעשה רצב), שלא יתרגו העדים את-החוטא
54 (בחטא שחייבים מיתה) עד שדינוהו בית דין במיתה —
55 אין זה אלא אם עבר ועשה המעשה שהוא חייב עליו
56 מיתה ונסים אותו: אכל בשעת חפצו והליכתו לעשות,
57 הרי אז הוא נקרא: רודף — וחובה עלינו למנעו ולעכבו
58 מלעשות את-העברה שלבו מתאנה: ואם התעקש וסרב
59 — אז נלחם בו. ואם נוכל למנעו ממחשבתו בדרך
60 שנחסרו אבר מאבריו, כגון שנחתוף ידו או רגלו או
61 נסמא את-עיניו — הרי זה הותר טוב: ואם אי אפשר
62 למנעו אלא באבוד נפשו — הרי זה נהרג קדם שייעשה.
63 ובאה האזהרה מלחוס עליו ומלהמנע מהריגתו, והוא
64 אמרו: "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך" (שם) ולשון
65 ספרי (פרשת תצא שם): "וקצתה את-כפה — מלמד
66 שאמה חייב להצילו (את הנרדף על ידה) בכפה. מנין שאם
67 לא תוכל להצילו בכפה הצילו בנפשה? תלמוד לומר:
68 לא תחוס עינך". ושם אמרו: "מה מבושיו מיחד שיש
69 בו סכנת נפשות והרי הוא ב"קצתה את-כפה". כך
70 כל-דבר שיש בו סכנת נפשות — הרי הוא בקצתה
71 את-כפה". וזה שאמרנו שיהרג הרודף על חפצו — אינו
72 בכל-מי שיחפץ לעשות איזו עברה שתהיה, ואינו אלא
73 באדם הרודף אחר חברו להרגו, ואפלו הוא קטן (הרדף),
74 או הרודף אחר אחת מכל-העצירות לגלות ערותה —
75 ובתנאי שלא יהיה בן תשע שנים ויום אחד. ופשוט
76 שהנכור מכלל העצירות, אמר ותעלה: "צעקה הנערה
77 המארשה ואין מושיע לה" (שם כב, כז), הא יש לה
78 מושיע — מושיעה בכל-דבר שהוא יכול להושיעה.
79 והשנה דין רודף אחריה ורודף אחר חברו להרגו, אמר:
80 "כי פאשר יקום איש על רעהו וירצחו נפש בן הדבר

הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו.).

המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתראש
מוקשים ומכשולים בערינו ובתוך בתינו כדי שלא יאבדו
בהם בני אדם, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תשים דמים
בביתך" (שם כב, ח) ולשון ספרי (פרשת תצא שם) "וְעִשִּׂיתָ
מַעֲקֶה" (שם) — מצות עשה: "ולא-תשים דמים" —
מצות לא-תעשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש
שקלים (מתלמוד) וירושלמי ובכמה מקומות בסדר נזקין
(בבא קמא טו, מו, ועוד).

המצוה הקפ"ד — הצווי שנצטוינו לסלק המוקשים
והמכשולים מפל-משכנותינו, הינו: שנבנה כהלך מקיף
סביב הגגות והבורות והשיחין ודומיהם, כדי שלא יפול
מישהו בהם או מהם. וכן מקומות הסכנה פלס בונים
ומתקנים אותם, כדי שתסור הסכנה, והוא אמרו:
"וְעִשִּׂיתָ מַעֲקֶה לַגֶּגֶז" (שם) ולשון ספרי: "וְעִשִּׂיתָ מַעֲקֶה
לַגֶּגֶז — מצות עשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת בבא קמא.

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ה
מצות לא תעשה רצט.
מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל
זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך
עצה בדבר שאינו בפי בו, הרי באה האזהרה מלהטעותו
ומלרמותו, אלא תורה על הדבר שאותה חושבו שהוא
טוב וישר, והוא אמרו יתעלה: "ולפני עור לא תתן
מכשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרי (פרשת קדושים):
"ולפני סומא בדבר — הנה נוטל ממך עצה אל תתן לו
עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלאו זה כולל גם מי
שמשע לעבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו
האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועורו
בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על
המלוה ברבית והלוה ברבית ששניהם עוברים משום
"ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עור
לחברו והקשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג
זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן
מכשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.

המצוה הר"ב — הצווי שנצטוינו להוריד את-
המשא מעל הבהמה שפשלה במשא בשדה, והוא אמרו
יתעלה: "כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹבֵץ וְגו' עֹזֵב תַּעֲזֹב
עִמּוֹ" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים):
"עֹזֵב תַּעֲזֹב — פריקה". ושם אמרו: "עֹזֵב תַּעֲזֹב" —
נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה".

הנה" (שם, כו) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח'
מסנהדרין (עב — עג).

המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתראש
מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואבדן ויש
לנו יכלת להצילו. כגון שהוא טובע במים ואנו גודע
לשחות ונוכל להצילו. או שגוי רוצה להרגו ואנו יכולים
להסיר מה-שבלבו או לדחות ממנו הנזק ובאה האזהרה
מלהמנע להצילו באמרו יתעלה: "לא-תעמד על-דם
רַעַף" (ויקרא, יט, טז). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל
באזהרה זו, לפי שהוא רוצה את-ממון אחיו אובר והוא
יכול להחזירו לו בכך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד
בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם ה, א) ולשון
ספרי (פרשת קדושים): "ומנין אם יודע את לו עדות,
שאין אתה רשאי לשחוק עליה? תלמוד לומר: "לא-
תעמד על-דם רַעַף". ומנין אם ראיתו טובע בנהר,
לסטים באין עליו, חיה רעה באה עליו — חייב אתה
להצילו? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-דם רַעַף" ומנין
לרודף אחר חברו להרגו שאותה חייב להצילו בנפשו?
תלמוד לומר "לא-תעמד על-דם רַעַף". וכבר נתבאר
דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

המצוה הקפ"ב — הצווי שנצטוינו להכדיל שש
ערי מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשגגה (שהיו
עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-
הדרך אליהן ולישר אותה, ולא יניחו בה דבר המעכב
את הבורח מלרוע, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך
הדרך ושלשפת את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בסנהדרין (עו). ומכות (ו).
ושקלים (פרק א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות
עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט אין נהגות אלא בארץ".

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ה
מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.
רחצ. מצות עשה קפד.

המצוה הקפ"א — הצווי שנצטוינו בעריפת (ראשה
של) עגלה. אם נמצא בשדה הרוג שלא נודע מי הרגו,
והוא אמרו יתעלה: "כִּי-יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶדְמָה" (דברים כא,
א) וזהו דין עגלה ערופה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק אחרון ממסכת סוטה (מד:).

המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע
ומלעבוד את-האדמה בנחל איתן (נחל מים הזורם בחוקה)
שנערפה בו העגלה, והוא אמרו: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בוֹ וְלֹא
יִזְרַע" (שם, ד) והעובר על זה-לוקה. ובגמרא מכות (כב).
בשהזכירו מחיבי מלקות אמרו: "והא איכא זורע לנחל
איתן ואזהרתיה מהכא: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בוֹ וְלֹא יִזְרַע".

1 וממקבר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממקבר
 2 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
 3 מפה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממקבר לעמיתך וגו'"
 4 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
 5 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
 6 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
 7 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:). כדרך
 8 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
 9 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
 10 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממקבר — תקנה,
 11 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
 12 הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
 13 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
 14 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
 15 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
 16 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה נדפסה ביום הקודם.

יום שבת קודש כ"א אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רנ.

1 המצוה המשלימה מאתים וחמשים — האזהרה
 2 שהזהרנו מלהונות (לרמות) זה-את-זה במסחר בשעת
 3 מקח וממקבר, והוא אמרו יתעלה: "וכי-תמכרו ממקבר
 4 לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל-תוננו איש את-אחיו"
 5 (ויקרא כה, יד). ובספרא (פרשת בהר) אמרו: "אל-תוננו
 6 איש את-אחיו — זו אונאת ממון". וכבר נתבאר דיני
 7 מצוה זו בפרק ד' מבבא מציעא (מט: ואילך).

1 כלומר: שאנו נצטוונו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו
 2 מלהניחה רובצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות
 3 לא-תעשה (המצוה המלימה ע"ר): ואם הניחה רובצת
 4 תחת משאה, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך,
 5 שזה שנתבאר "עוב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבאר
 6 דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציעא (לב).

7 המצוה הר"ג — הצווי שצטוונו לטעון את-המשא
 8 על הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורדנוהו
 9 ממנו או שהורידו זולתנו. כי כמו שצטוונו לפרק ממנו,
 10 כך נצטוונו לטעון עמו. והוא אמרו יתעלה: "הקם תקם
 11 עמו" (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם):
 12 "הקם תקם עמו — טענה". וכבר נתבאר דיני מצוה
 13 זו בפרק ב' מ[בבא] מציעא (לב). ושם נתבאר, שמצוה
 14 מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.

15 המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה
 16 שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשא מעבב בדרך, אלא
 17 נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את
 18 משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני מצוה
 19 זו, והוא אמרו: "וחדלת מעזב לו" (שמות כג, ה). ולשון
 20 המכלתא (פרשת משפטים שם): "וחדלת מעזב לו עוב תעזב
 21 עמו", נמצאו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-
 22 תעשה". ובא עוד לאו מיוחד בענין זה והוא אמרו במשנה
 23 תורה: "לא-תראה את-חמור אחיך וגו'" (דברים כב, ד),
 24 ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-חמור אחיך"
 25 וכו' — מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר: "כי-תראה
 26 חמור שניאך" (שמות כג, ה) — מצות עשה. וכבר נתבאר
 27 גם דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא מציעא (לב).

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמה.

30 המצוה הרמ"ה — הצווי שצטוונו בדין מקח

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מג' אלול ומי"ש שחסר ברוחניות וכו' ושואל להורותו הדרך.

יעוין מטה אפרים סימן תקפ"א [וביחוד ההוראה ממהרי"ל] דחדש אלול מיוחד אשר כל
 שימצא שם בדק במצות לתקנם ואופן התקון הרי מבואר בתורת החסידות של רבותינו נשיאנו בכ"מ,
 והרי כמה מזקני אנ"ש בסביבתו ועמם יתדבר, וידוע הפס"ד דאין לך דבר העומד בפני הרצון.

ולהודעתו מהולדת הבן למזל טוב.

יהי רצון שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

ישעיה י כב-כח

כב כִּי אִם־יִהְיֶה עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם שָׁאֵר יָשׁוּב בּוֹ כְּלִיֹּן חֲרוּץ שׁוֹטֵף צָדָקָה: כג כִּי כָלָה וְנִחְרָצָה אֲדֹנִי יְהוָה צְבָאוֹת עֲשֵׂה בְקֶרֶב פְּלִי־הָאָרֶץ: (פ) כִּי לִבָּן פַּח־אֲמֹר אֲדֹנִי יְהוָה צְבָאוֹת אֶל־תִּירָא עַמִּי יֵשֶׁב צִיֹּן מֵאֲשׁוּר בְּשִׁבְטִי יִפְּכֶה וּמִמָּהוּ יִשְׁאֵל־עֲלֶיךָ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם: כד כִּי־עוֹד מַעֲט מִזֶּעַר וְכָלָה זָעַם וְאִפִּי עַל־תִּבְלִיתָם: כו וְעוֹרֵר עָלָיו יְהוָה צְבָאוֹת שׁוֹט כְּמַפֶּת מִדֵּין בְּצוּר עוֹרֵב וּמִמָּהוּ עַל־הַיָּם וּנְשָׂאוֹ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם: כז בְּיוֹם הַהוּא יִסּוּר סִבְלוֹ מֵעַל שַׁכְמֶךָ וְעָלוּ מֵעַל צוּאֲרֶךָ וַחֲבַל עַל מִפְּנֵי־שָׁמֶן: כח בֹּא עַל־עֵצַת עֵבֶר בְּמִגְרוֹן לְמִכְמֹשׁ יִפְקִיד כְּלָיו:

רש"י

גדפו נערי מלך אשור אותי: (כו) ועורר עליו. ולעורר עליו: שוט. מכת יסורין: כמכת מדין. שנהרגו בלילה אחת והמלכים שברחו מהם ונמלטו נהרגו עורב בצור עורב כדמפורש בספר שופטים אף זה לאחר שישב לארצו ימות שם בחרב: ומטהו על הים. ועוד יעורר עליו את מטהו אשר היה על הים בפרעה ובחילו: ונשאו. וטילטלו מן העולם כדרך שנשא את מצרים: (כז) וחובל עול. סנחריב מפני חזקיהו שהיה נוח לדורו כשמן, ורבותינו פירשו מפני שמנו של חזקיהו שהי' דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהשיאם לעסוק בתורה כענין שנאמר אשר העתיקו אנשי חזקיהו וגו' (משלי כה): (כח) בא על עית. מונה והולך מסעות שנסע סנחריב ובא על ערי יהודה לבא ירושלים ביום מפלתו. עית מגרון ומכמש רמה גבעת שאול בת גלים לישא ענתות מדמנה גבים. כולן מקומות הן:

מצודת ציון

(כב) חרוץ. גזור וחתוך כמו כן משפטך אתה חרצת (מ"א כ): (כג) ונחרצה. נגזרה ונחתכה: (כד) מזער. ענינו כמו מעט וכן זעיר שם (לקמן כח) וכפל בשמות נרדפים להמעטת הזמן: תבליתם. ענינו דבר מגונה שאין ראוי לעשותם, כמו תבל הוא (ויקרא כ): (כו) ועורר. מל' התעוררות: שוט. ענינו כמו שבט וכן שוט לסוס (משלי כו): ונשאו. מל' משא וטלטול: בדרך. בענין: (כז) סבלו. ענין משא כבד כמו נושא סבל (מ"א ה): שכמך. כתפך: ועולו. הוא ההושם בצואר הבהמה כשהיא חורשת: וחובל. ענין השחתה כמו וחבל את מעשה ידיך (קהלת ה): (כח) למכמש. במכמש ובא הלמ"ד במקום ב"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט) ומשפטו בכסא וכמוהו רבים: יפקיד. מל' פקדון וגניזה:

לגמול התבל: (כו) ועורר. ה' יעורר עליו שוט המכה דוגמת מכת מדין בימי גדעון שנפלו בלילה אחד והמלכים שברחו נהרגו עורב בצור עורב וכן כולם כמ"ש בשופטים ולקצר לא זכר אלא אחד מהם ורצה לומר כמוהם יהיה סנחריב אחר שישב לארצו ימות שם בחרב: ומטהו. חוזר על מלת ועורר לומר שיעורר עליו מטהו אשר היה על הים בפרעה ובחילו: ונשאו. יטלטלנו מן העולם כדרך שנשא את מצרים: (כז) סבלו. המשא שהעמיס סנחריב על שכם ישראל יסור אז: ועולו. העול שנתן על צוארך יסור וכפל הדבר כמ"ש: וחבל עול. הוא מאמר הלציי על כי הדרך אשר שומן הצואר נשחת מפני העול אמר שיהיה בהפך שתשחת העול מפני השומן ר"ל סנחריב המטיל העול יאבד על ידי חזקיהו: (כח) בא על עית. התחיל הנביא להלעיג על סנחריב על שבא במהירות נמרץ לכבוש ירושלים עד שהלך מסעות רבות ביום אחד ואמר שבא על עית ומשם עבר במגרון ובמכמש הניח רוב כלי המלחמה להקל המשא ובחושבו שלא יצטרך לכולם:

(כב) כי אם יהיה עמך. לחזקיהו אמר הנביא אם יהיה עמך כחול הים השאר שישב בו למוטב תשטף את כליון החרוץ לבא עליהם ויעכבנו מלבא בצדקה שיתנהג בה: (כג) כי כלה ונחרצה. תראו שהקב"ה עושה (דין) ברשעים ותכנעו ותשובו אליו: (כד) לכן. לפי שידעתי שתשובו אליו חזקיהו וסיעתו. (דבר אחר לכן. ל' שבועה לכן באמת): כה אמר ה' אל תירא מאשור בשבט יככה. בשבט פיו יחרף ויגדף אתכם על ידי רבשקה: ומטהו ישא עליך. לאיים כדרך שעשה למצרים, ועוד יש לפרש בשבט יככה אשר עד הנה הכך בשבט והורגל לשאת עליך מטהו ואימתו כדרך המצריים משום ר' מנחם אמר לי ר' יוסף: (כה) כי עוד. ימים מעט מזער וכלה הזעם שלי שניתן למטה ביד אשור כמ"ש למעלה ומטה הוא בידם זעמי: ואפי. שהיה לשבט ישוב, על תבליתם. ל' תבל עשו (ויקרא כ) על חירופין וגידופין אשר

מצודת דוד

(כב) כי אם וכו'. רצה לומר, אף על פי שיהיו מרובים לא ישאר בהם כי אם שארית אשר ישובו לה' כי כליון חרוץ יבוא כנחל שוטף במשפט צדק ואמת כי יהיו ראויים לכליון: (כג) כי כלה ונחרצה. רצה לומר, הכלה תהיה נחרצה מה שיעשה ה' בקרב הארץ ולזה ישארו מעט מהרבה: (כד) לכן. לפי שידעתי אשר חזקיהו וסיעתו המה ישובו אלי: בשבט יככה. ר"ל לא יעשה כך כלה רק יכה אותך בשבט המכאיב וישא עליך מטהו לאיים ולהפחיד: בדרך. כענין שעשה במצרים שהכאיבו לישראל ואיימו עליהם ולא כלו אותם: (כה) וכלה זעם. הזעם שלי הנתון ביד אשור להיות לו למטה כמ"ש למעלה ומטה הוא בידם זעמי הנה במעט זמן יכלה הזעם: ואפי. חמתי תשוב על התבל שעשו הם החרופין והגדופין אשר גרפו נערי מלך אשור. ורצה לומר, החמה תחול עליהם

משלי יח א-יג

א לתאווה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע: ב לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו:
 ג בבוא רשע בא גמבו ועסקלון חרפה: ד מים עמקים דברי פיאיש נחל גבע מקור חכמה:
 ה שאת פני רשע לא טוב להטות צדיק במשפט: ו שפתי כסיל יבאו בריב ופיו למהלמות יקרא:
 ז פירכסיל מחתה לו ושפתיו מוקש נפשו: ח דברי נרגן כמלהמים והם ירדו חדרי בטן: ט גם
 מתרפה במלאכתו אח הוא לבצל משחית: י מגדלעז שם יהיה בוריו צדיק ונשגב: יא הון עשיר
 קרית עז וכוונה נשגבה במשפיתו: יב לפני שבר יגבה לבאיש ולפני כבוד ענוה: יג משיב דבר
 בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה:

רש"י

(א) לתאווה יבקש נפרד. מי שהוא נפרד מהקב"ה שלא לשמור מצותיו לתאות לבו ויצרו הרע הוא רודף וסוף בכל תושיה יתגלע בין חכמים תגלה חרפתו, ורבותינו דרשוהו בלוט שנפרד מאברהם על תאות לבו שנאמר (בראשית יג) ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, כל המקרא הזה ע"ש ניאוף נאמר וסופו נתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לא יבא עמוני ומואבי (דברים כג): (ב) כי אם בהתגלות לבו. כ"א בגלוי לבו הוא חפץ לגלות מה שבלבו: (ג) ועם קלון. תבוא חרפה מי שבחר בקלון וניאוף חרפה היא לו: (ד) דברי פי איש. כל איש שבמקרא ל' גבור גדול בגבורה הוא: מקור חכמה. כנחל נובע וכמים עמוקים: (ה) שאת פני רשע לא טוב. כאש' פירשו

אבן משכית:

מצודת דוד

(א) לתאווה וגו'. ת"ח הנפרד לפרוש מן התורה כי יבקש ללכת אחר תאות הלב הנה בכל מקום שעוסקים בתורה תגלה חרפתו על כי מאז היה עמהם ופירש מהם: (ב) בתבונה. להוסיף בינה על מה שבירד: בהתגלות. להשמיע לרבים מעט חכמה שבידו להתפאר בה: (ג) בא גם בוז. כי דרכו לכוזות בני אדם: ועם קלון. עם אדם שיש בו קלון רב כי יביא עמו חרפה כי דרכו לחרף בקלונו ולפסול במומו: (ד) מים עמוקים וגו'. ר"ל דברי איש מיתר הדברים שאינם מחכמת התורה המה כמים עמוקים אשר הרוצה לשתות מהם יטריח לדלותם בכלי כי המים לא יבואו מעצמם אל פי השותה וכן יתר הדברים שאינם מחכמת התורה ע"כ מעצמו יטרח להבינם כי המה לא יסייעו לו אבל חכמת התורה היא כנחל הנובע אשר מעצמו ימשך אל פי השותה אם יתקרב לו וכן חכמת התורה תשכיל את העוסקים בה: (ה) שאת. הנושא פני הרשע לזכותו במשפט הנה כפולה חטאתו כי נשא פני הרשע והטה משפט הצדיק אשר שניהם לא טובים ומלת לא טוב חוזר למעלה ולמטה: (ו) יבואו בריב. לא ידבר בנחת ובשלוח כ"א במריבה והרמת קול ופיו יקרא לעצמו הכאות גדולות המשברות כי בעבור אמרים כאלה יוכה מאנשים: (ז) מחתה לו. מביא על עצמו מחתה ושבר: מוקש נפשו. מביאים מוקש נפשו: (ח) דברי נרגן. דברי מתלונן המה קשים כמכות המשברות ועוד הם יורדים חדרי בטן אבל המכות המה ממעל על הגוף ואחז בדרך מליצה כאומר הנה המכות אשר הם ממעל נוח לרפאותם משא"כ מכות בחדרי בטן וכן קשה לרפאות דברי המתלונן: (ט) גם מתרפה. אפי' המתעצל במלאכת התורה ורפוייה היא בידו הוא אח וחבר למי שמשחית את דברי התורה בדיעות כוזבות כי סופו יהיה כמוהו כאשר יטח דברי התורה: (י) מגדל. משען שם ה' הוא כמגדל חזק ועוד יותר כי המתחזק במגדל הנה יושב בו כלוא ולא יפנה ללכת אנה ואנה אבל במשען שם ה' ירוץ הצדיק בכל מקום שירצה ומתחזק שם: (יא) הון. העושר היא לו לקרית עז כי לפעמים יתחזק בו לפדות נפשו ממות: במשכיתו. האוצר אשר בחדרי משכיתו היא לו כחומה חזקה וכפל הדבר במ"ש: (יב) יגבה לב. כי המקום מגדלו בעבור יגבה לבו למען תכפל צערו בבוא השבר: ולפני כבוד ענוה. כי הכבוד הוא גמול הענוה א"כ הענוה תקדם לה: (יג) בטרם ישמע. עד לא יבין דברי השואל: היא לו. להמשיב יחשב אולת ולכלימה כי לא ישיב כהוגן וכראוי:

משכית (ויקרא כ"ז):

מצודת ציון

(א) תושיה. כן נקראת התורה והוא מל' יש כי ישנה לעולם ולא תשוב לאין כיתר הדברים: יתגלע. כמו יתגלה בה"א: (ג) בוז. בזיון: (ו) למהלמות. ענין הכאה המשברת כמו והלמה סיסרא (שופטים ה'): (ח) נרגן. מתלונן כמו נרגן מפריד אלוף (לעיל טז): כמלהמים. ענין הכאה המשברת והוא הפוך מן הלום: (יא) קרית. מל' קריה ועיר: במשכיתו. עניינו הרצוף ברצפת אבנים והוא מלשון סכך וכסוי כמו ואבן משכית (ויקרא כ"ז):

ה הִיָּה עוֹמֵד חוּץ לַתְּנוּרָה וּפָשַׁט יָדוֹ לַחֲלוּן, וְנָטַל אֶת הַלֶּגִין וְהַעֲבִירוֹ עַל גְּבִי הַתְּנוּרָה — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. אֲבָל עוֹמֵד הוּא הַתְּנוּרָה לְחֻטָּאת עַל גְּבִי תְּנוּרָה, וּבִידּוֹ כְּלִי רִיקָן הַתְּנוּרָה לְחֻטָּאת, וּבְכֵּם שְׂאִינָן מְקַדְּשִׁין.

ו לֶגִין שֶׁל חֻטָּאת שֶׁנִּגַּע בְּשֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁל חֻטָּאת — טָמֵא, וְשֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה — טָהוֹרִין. שְׂנִיָּהּ בְּשִׁתִּי יָדָיו — שְׂנִיָּהּ טָמֵאִים. שְׂנִיָּהּ בְּשִׁנֵּי נְיֹרֹת — שְׂנִיָּהּ מְטַהְרִים. שֶׁל חֻטָּאת בְּנִיר, וְשֶׁל תְּרוּמָה בִּידּוֹ — שְׂנִיָּהּ טָמֵאִין. שֶׁל תְּרוּמָה בְּנִיר, וְשֶׁל חֻטָּאת בִּידּוֹ — שְׂנִיָּהּ טָהוֹרִין; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: שֶׁל חֻטָּאת — טָמֵא. הֵיוּ נְתוּנִין

פירוש ברטנורא

ה הִיָּה עוֹמֵד חוּץ לַתְּנוּרָה. שהתנור מפסיק בינו לכותל, וחלון בכותל ובו הלגין של מי חטאת: והעבירו על פי התנור. שכל תנוריהן פתוח למעלה: ר' עקיבא מטמא. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמא ובשעה שעבירו על פי התנור הרי היא כאילו הניחו בתוכו ונטמא: וחכמים מטהרין. סברי לא אמרין קלוטה כמי שהונחה דמי. והלכה כחכמים: ובידו כלי ריקן. דלא בעינא והניח במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשין על ידי האפר:

ו של חטאת טמא. דקודש ותרומה טמאים הן אצל חטאת: שניהם בשתי ידיו. שנושא של חטאת בידו אחת ושל קודש או של תרומה ביד אחרת: שניהן טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה בידו ונטמא ידיו ונטמא מי חטאת, ושל תרומה טמא משום נושא מי חטאת: בשני ניירות. ואע"פ שהאדם טמא משום נושא מי חטאת, מ"מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר ואינו נוגע בתרומה בידו: של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאין. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת. ונייר דבשל חטאת אינו חוצץ, דאין מונין ראשון ושני לחטאת, ונטמא של חטאת, והאדם טמא משום נושא מי חטאת וטימא את של תרומה שנגע בו בידו. אבל של תרומה בנייר, חוצץ בו בנייר, ואע"ג דנגע בשל חטאת בידו שניהם טהורים, דאע"פ שהוא טמא משום נושא מי חטאת, מ"מ אין מי חטאת חוזרים ומיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמן: ר' יהושע אומר של חטאת טמא. ר' יהושע לטעמיה דאמר בתוספתא טהור לחטאת שהסיס את המפתח שהוא טהור לתרומה, טמא. שמא ישכח ויסיס את הדבר הטמא. והבא נמי אפילו בשני ניירות

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ה

לטומאה, ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ("אליהו רבא";

"תפארת ישראל"). שְׂנִיָּהּ בְּשִׁתִּי יָדָיו — אדם הטהור לחטאת נשא לגין של מי חטאת בידו האחת, ולגין של קודש או של תרומה בידו האחרת, שְׂנִיָּהּ טָמֵאִים — הלגין של חטאת נטמא. לפי שהאדם הנושא בידו האחת נגע בידו האחרת בכלי שאינו טהור לחטאת ונטמא, שכן הטהור לחטאת שנטמא ידו נטמא כל גופו, והריחו מטמא את הלגין של חטאת ואת מי החטאת שבתוכו; והלגין של קודש או של תרומה נטמא. לפי שמי החטאת חוזרים ומטמאים את האדם הנושאם, שכל הטמא לחטאת, מי חטאת מטמאים אותו במשא, וכבר שינו (כלים א, ב) שהנושא מי חטאת (שלא לצורך הזאה) מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם בשעה שהוא נושא את מי החטאת, הלכך הוא מטמא את הלגין של קודש או של תרומה שבידו. שְׂנִיָּהּ בְּשִׁנֵּי נְיֹרֹת — היו שני הלגינים בשני ניירות, שכל אחד מהלגינים שבידיו היה עטוף בנייר, שְׂנִיָּהּ טָהוֹרִים — שהואיל והנייר מפסיק בין הכלי לבין היד, לא נטמא האדם לחטאת מחמת מגעו בכלי שאינו טהור לחטאת, ונשאר טהור כמו שהיה. ואף על פי שהאדם נטמא לתרומה ולקודש משום נושא מי החטאת (לשיטת הר"ם; עיין הקדמתנו לבאור המשנה ס, ח), מכל מקום הלגין של קודש או של תרומה טהור, הואיל ואינו נוגע בו משום הפסק הנייר, וכן (לשיטת הרמב"ם) אפילו היה נושא את מי החטאת שלא לצורך הזאה, והרי שנטמא, מכל מקום אינו מטמא את הלגין של קודש או של תרומה משום הפסק הנייר ("תפארת ישראל"). שֶׁל חֻטָּאת בְּנִיר — היה הלגין של חטאת עטוף בנייר, וְשֶׁל תְּרוּמָה בִּידּוֹ — בלי נייר; והוא הדין אם של קודש היה בידו, אלא שמשנתנו קיצצה בלשונה; שְׂנִיָּהּ טָמֵאִין — לפי שהאדם נטמא לחטאת בכלי של תרומה שבידו, ומטמא את מי החטאת במשא. אף על פי שאינו נוגע בלגין של חטאת משום הפסק הנייר ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל"; עיין להלן יא, ו), וחוזרים מי החטאת הטמאים ומטמאים את האדם הנושאם, וכיון שנוגע בכלי של תרומה בשעה שנושא את מי החטאת, הרי הכלי נטמא, כמו שבארנו לעיל (בפסוקה "שניהן בשתי ידיו"). שֶׁל תְּרוּמָה בְּנִיר — היה הלגין של תרומה עטוף בנייר, וְשֶׁל חֻטָּאת בִּידּוֹ — והלגין של חטאת בידו בלא נייר, שְׂנִיָּהּ טָהוֹרִין — שהרי האדם לא נגע בכלי של תרומה משום הנייר המפסיק, ולא נטמא לחטאת, וכיון שנשאר טהור לחטאת, אין מי החטאת מטמאים אותו, הלכך שני הכלים טהורים; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: שֶׁל חֻטָּאת, טָמֵא — הלגין של חטאת טמא, ואפילו

הִיָּה עוֹמֵד — הטהור לחטאת — חוּץ לַתְּנוּרָה — שעמד התנור בינו לבין החלון, שבו הלגין של מי החטאת, וּפָשַׁט יָדוֹ לַחֲלוּן, וְנָטַל אֶת הַלֶּגִין — של מי חטאת מהחלון, וְהַעֲבִירוֹ עַל גְּבִי הַתְּנוּרָה — והעביר את הלגין על גבי התנור, (עיין ברטנורא שגורס: והעבירו על פי התנור; ומפרש: שכל תנוריהם פתוח למעלה). רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא — את המים המקודשים באפר שבלגין, שהולך הוא לשיטתו שכבר הזכרנוה במשנה הקודמת: "קלוטה כמי שהונחה דמא" (דבר הקלוט באויר הרי הוא כאילו הונח שם על הארץ), הלכך בשעה שהעביר את הלגין על גבי התנור, הרי זה כאילו הונח הלגין על גביו, ונטמאו המים שבתוכו. וְחֻכְמִים מְטַהְרִין — שאינם סוברים "קלוטה כמי שהונחה דמא". והלכה כחכמים. אֲבָל עוֹמֵד הוּא הַתְּנוּרָה לְחֻטָּאת עַל גְּבִי תְּנוּרָה — מותר לו לעמוד על גבי התנור, וּבִידּוֹ כְּלִי רִיקָן הַתְּנוּרָה לְחֻטָּאת, וּבְכֵּם שְׂאִינָן מְקַדְּשִׁין — או כלי מלא מים שעדיין אינם מקודשים; שלא נאמר "והניח..." במקום טהור" אלא באפר הפרה או במים המקודשים כבר באפר. אבל כלי ריקן המיועד למי חטאת או כלי עם מים שאינם מקודשים מותר להניח אפילו במקום שאינו טהור.

בארנו את המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים כרוכ המפרשים, שרבי עקיבא הולך לשיטתו שקלוטה כמי שהונחה דמי, וחכמים אינם סוברים כן. אבל מסקנת הגמרא היא (זבחים צג, א), שטעם מחלוקתם הוא אחר, שלדעת רבי עקיבא גזורים שמא יניח את הלגין דרך העברתו, וחכמים אינם גזורים. כן גורסים שם ברישא של משנתנו: "יה עומד חוץ לתנור, והשרץ בתנור". ומשמע לפי גירסה זו, שלעניין מקום טמא צריך טמא ממש ולא מה שטמא לחטאת משום מעלה יתירה ("משנה אחרונה").

ב אור משנה ו

לֶגִין שֶׁל חֻטָּאת — שיש בו מי חטאת, שֶׁנִּגַּע בְּשֶׁל קֹדֶשׁ — בלגין של קודש, וְשֶׁל תְּרוּמָה — או בלגין של תרומה, כלומר בכלי הטהור לקודש או לתרומה, שֶׁל חֻטָּאת, טָמֵא — הלגין של חטאת נטמא, לפי שכלים הטהורים לתרומה ולקודש טמאים הם לגבי חטאת, ומטמאים את הכלי של מי חטאת במגע; וְשֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה — והלגין של קודש או של תרומה, טָהוֹרִין — אף על פי שנגע בלגין של חטאת שנטמא, מכל מקום נשאר בטהרתו כמו שהיה. יש מבארים הטעם, לפי שהלגין של חטאת אינו אלא ראשון

על גבי הארץ ונגע בהם, של חטאת – טמא, של קדש ושל תרומה – טהורים. הסימן – רבי יהושע מטמא, וחכמים מטהרין.

פרק אחד עשר

א צלוחית שהניחה מגלה, ובא ומצאה מכסה – פסולה. הניחה מכסה, ובא ומצאה מגלה, אם יכולה החלדה לשותות הימנה, או נחש לדבריה רבן גמליאל, או שפיר בה טל בלילה – פסולה. החטאת אינה נצולה בצמיד פתיל. ומים שאינן מקדשין נצולין בצמיד פתיל.

ב כל הספק טהור לתרומה – טהור לחטאת. כל התלוי לתרומה – נשפך לחטאת. אם עשו על גביו טהרות

פירוש ברטנורא

טמא, דמה שהוא נושא את התרומה אע"פ שאינו נוגע בה חיו מדרף לחטאת. ואין הלכה כר' יהושע: חיו נתונים על גבי הארץ ונגע בהם. שנתן ידו אחת על של חטאת וידו אחת על של קדש או של תרומה: של חטאת טמא. דנטמא האדם בלגין של תרומה וטימא את של חטאת: ושל קדש ושל תרומה טהורים. שהרי האדם טהור לקדש ולתרומה, דלא נגע במי חטאת אלא בלגין: הסימן, ר' יהושע מטמא. לטעמיה דאמר טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה, טמא. ולית הלכתא כוותיה:

יא א צלוחית. של מי חטאת: ובא ומצאה מכסה פסולה. שאני אומר אדם נכנס לשם וכסה אותה, ורוב בני אדם אין טהורין לחטאת: אם יכולה חולדה לשותות ממנה פסולה. אבל אם אינה יכולה לשותות לא פסלינן להו מטעם שמא אדם נכנס וגילה אותה, דאין דרך בני אדם לגלות אלא לכפות מפני השרצים, אבל שרצים דרכן לגלות ואין דרכן לכפות. ודוקא מכסה ומצאה מגולה חיישין לחולדה, אבל מגולה ומצאה מגולה כמו שהניחה, לא חיישין, אע"פ שחשו לספק מים מגולין, דחמירא סכנתא מאיסורא: או נחש לדבריה רבן גמליאל. דאמר לעיל אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא: החטאת. אפר חטאת או מים המקודשים שהיו באוהל המת בתוך כלי שיש עליו צמיד פתיל: אינן נצולין. ונפסלין. מדכתיב והניח במקום טהור והאיו לאו מקום טהור הוא. אבל כלים העומדים להניח בהן מי חטאת או אפר חטאת, וכן אוזב המתוקן להוות בו, ניצולין בצמיד פתיל:

ב כל הספק טהור לתרומה. כל ספק שאם נולד אותו ספק בתרומה התרומה טהורה, אם נולד כיוצא בו בחטאת טהור: וכל התלוי לתרומה. וכל ספק

משניות מבווארות – קהתי

נחש לדבריה רבן גמליאל — האומר (לעיל ט, ג), שאף נחש פוסל מי חטאת מפני שהוא מקיא, או שפיר בה טל בלילה — שכן שנינו (לעיל ט, א), שהטל פוסל את המים, פסולה — פסולים המים להזאה; אבל אם אין השרצים יכולים לשותות ממנה, ולא ירד בה טל בלילה, המים כשרים, מפני שיש כאן ספק ספקא (ג90 פ90): ספק אם אדם גילה אותו או בעל חיים שאינו פוסל; ואם תמצא לומר אדם גילה אותה, שמא היה טהור לחטאת. **החטאת אינה נצולה בצמיד פתיל** — כלי חרס שיש בו אפר פרה או מים המקודשים באפר, ומוקף הוא צמיד פתיל ונתון באוהל המת, הרי האפר והמים טמאים, שאין האפר ניצול בצמיד פתיל, לפי שהוא מונח במקום טמא, והתורה אמרה (במדבר יט, ט): "ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור". ומים שאינן מקדשין — אבל מים שעדיין אינם מקודשים באפר, נצולין בצמיד פתיל — שאם היו בכלי חרס המוקף צמיד פתיל, אף על פי שהכלי נתון באוהל המת, המים טהורים, שלא אמרה תורה "הניח במקום טהור" אלא לגבי האפר בלבד. הלכך מים שעדיין לא נתקדשו באפר ניצולים מטומאה בצמיד פתיל.

באור משנה ב

להלן במסכת טהרות פרק ד מבואר, שאם נולד בתרומה ספק טומאה, ישנם בזה שלושה סוגים (המפורטים שם): יש ספק טומאה שהתרומה תישרף עליו; ויש ספק טומאה, שהתרומה לא תישרף ולא תיכל, וזהו ענין "תולים"; ויש ספק טומאה, שהתרומה נשאת טהורה כמו שהיתה, ומותרת באכילה. — משנתנו באה ללמד בענין ספק טומאה שנולד במי החטאת או באפר, בהתאם לפרטים שנישנו להלן בתרומה.

כל הספק טהור לתרומה — כל ספק טומאה שהוא טהור לגבי תרומה; שאם נולד לתרומה, התרומה נשאת בטהרתה (כמפורט במסכת טהרות ד. ב). **טהור לחטאת** — אם נולד אותו ספק במי חטאת או באפר, אף אם הם נשארים בטהרתם. **כל התלוי לתרומה** — כל ספק טומאה, שאם נולד בתרומה, הרי היא תרומה תלויה, שלא אוכלים ולא שורפים אותה, **נשפך לחטאת** — אם נולד אותו ספק במי חטאת או באפר, הרי הם נשפכים; שכן תרומה תלויה אסור לאבדה, שמא טהורה היא, אבל מי חטאת, כיון שאינם ראויים להזאה, אין בהם קדושה, ומותר לשפכם (רמב"ם; רא"ש; "משנה אחרונה"; "תפארת

שניהם בשני ניירות. טעמו של רבי יהושע, לפי שהוא סובר, שאף כלי טהור הראוי להיטמא טמא מת נעשה מדרף לחטאת ומטמא במשא ובהיסט (כמו ששנינו לעיל משנה א); ומכאן, שהכלי של תרומה, אף על פי שהוא בנייר, מכל מקום מטמא את האדם לחטאת במשאו, ונמצא האדם מטמא את הלגין של חטאת במגע ובמשא. ברם, הכלי של תרומה טהור, שאינו נטמא אלא במגע, והרי לא נגע בו, משום שהפסיק הנייר. ואין הלכה כרבי יהושע. **היו נתונים** — הלגינים — **על גבי הארץ ונגע בהם** — שנגע ביד אחת בלגין של חטאת וביד אחת בלגין של קדש או של תרומה, **של חטאת, טמא** — שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בלגין של קדש או של תרומה, וטימא את הלגין של חטאת, **של קדש ושל תרומה, טהורים** — לפי שמי החטאת לא טימאו את האדם, הואיל ולא נשאם, הלכך אין הוא מטמא את הלגין של קדש או של תרומה. **הסימן** — הניע את שני הלגינים בידו ולא נגע בהם, כגון שהיו שני הלגינים עומדים על דף, והקיש הטהור לחטאת בידו על הדף, ועל ידי כך התנועעו שני הכלים (תפארת ישראל). **רבי יהושע מטמא** — את הלגין של חטאת, שהולך הוא לשיטתו, שכל כלי הראוי להיטמא טמא מת, הריחו מדרף לחטאת ומטמא בהיסט, ומכאן שהלגין של קדש או של תרומה מטמא בהיסט, הלכך משהסיטו, נטמא האדם לחטאת, וטימא בהיסט את הלגין של החטאת: **וחכמים מטהרין** — שלדעת חכמים אין הלגין של קדש או של תרומה נעשה מדרף לחטאת, ואינו מטמא את הטהור לחטאת בהיסט אלא בנגיעה, שכלי טהור אינו נעשה מדרף לחטאת אלא אם כן הוא ראוי להיטמא במדרס, כמו ששנינו במשנה א בפרקנו. והלכה כחכמים.

באור משנה א

צלוחית — של מי חטאת, שהניחה מגלה, ובא ומצאה מכסה, **פסולה** — המים שבה פסולים להזאה, שחוששים שמא כיסה אותה אדם שאינו טהור לחטאת, שהרי בודאי אדם כיסה אותה, ורוב בני אדם אינם טהורים לחטאת. **הניחה מכסה, ובא ומצאה מגלה** — שבכגון זה יש תלות יותר בשרצים, לפי שאין דרך בני אדם לגלות אלא לכסות: **אם יכולה החלדה לשותות הימנה** — מן הצלוחית, והרי שנינו, שהחולדה פוסלת את המים בשתייתה; או

— תלויות. הרפפות מהורות לקדש ולתרומה ולחטאת. רבי אליעזר אומר: הרעדות ממאות לחטאת. ג. דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה, אם יש בה כביצה, בין טמאה בין טהורה — המים טמאין, והאוכלה חייב מיתה. אין בה כביצה — המים טהורין, והאוכלה חייב מיתה. רבי יוסי אומר: בטהורה — המים טהורין. הטהור לחטאת שהכנים ראשו ורבו לתוך מי חטאת — נטמא.

פירוש ברטנורא

שאם נולד בתרומה תולין לא אוכלין ולא שורפין, אם נולד כיוצא בו בחטאת, ישפך האפר או המים המקודשין. ובמסכת טהרות פרק הזורק טומאה, תנינן להו לספק הטהור ולספק שעל ידיו תולין בתרומה: אם עשו על גבי טהרות. אם היה באפר זה שנטמא בספק התלוי לתרומה, ועשה טהרות ע"י אותה הווא, תולין אותן טהרות ולא אוכלין ולא שורפין: הרפפות. כמין שכבות של עץ: טהורות לקדש לתרומה ולחטאת. לפי שאין כלים וגם אינן ראויין למדרס: והרעדות. עצים שאין מהודקם ופה זה בזה וכשארם נשען עליהם ורועים ומתנענעים: טמאות לחטאת. פעמים שאדם יושב עליון וראויין לטמא מושב. ואין הלכה כר' אליעזר:

ג. אם יש בה כביצה. דאוכל פחות מכביצה אינו מטמא: בין טהורה בין טמאה המים טמאים. דטהרת תרומה טמאה היא אצל חטאת: והאוכלה חייב מיתה. דנטמא כמי חטאת כשעה שאוכלה, ותרומה בטומאת הגוף במיתה: ר' יוסי אומר בטהורה המים טהורין. דסבירא ליה לר' יוסי שאין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת. ואין הלכה כר' יוסי: שהכנים ראשו ורבו בתוך מי חטאת. רבנן גזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובין, כמפורש פרק קמא דשבט, והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, ומי חטאת מים שאובין נינהו, הלכך כשהכנים ראשו ורובו בהם נטמא, ומשנמטא ואינו טהור למי חטאת חוזרים מי חטאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה, שאין מי חטאת מטמאים את הטהור להם, אבל כשאינו טהור להם מטמאים אותו:

משניות מבוארות — קה"ת

טהורין — כמו שהיו, לפי שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, כמו שכבר הזכרנו לעיל, **והאוכלה** חייב מיתה — מהטעם שבארנו לעיל, שעל כל פנים האדם שאכלה נטמא במי החטאת שעליה, הואיל ונגע בהם שלא לצורך הזאה, וטמא האוכל תרומה חייב מיתה בידי שמים. הגר"א כותב, שאין גורסים במשנתנו כל אותה בבא "אם אין בה כביצה" וכו', שכן לשיטתו אם אין בדבלה כביצה אין האוכלה חייב מיתה, לפי שאין מי חטאת מטמאים את הטהור לחטאת כלל, והרי שלא אכל את הדבלה בטומאת הגוף. ברם, ברישא מפרש הגר"א (לשיטתו). שנטמא האדם לחטאת על ידי שנגע בדבלה, וכל הטמא לחטאת, מי חטאת מטמאים אותו לכל דבר, ונמצא אוכל תרומה בטומאת הגוף. כן כותב הגר"א ש"חייב מיתה" לאו דווקא, שהרי תרומה טמאה היא, אלא הכוונה היא איסור חיוב מיתה. **רבי יוסי אומר: בטהורה, המים טהורין** — אם נפלה דבלה טהורה למי חטאת, המים טהורין, שלדעת רבי יוסי אין הטהור לתרומה מטמא מי חטאת. ואין הלכה כרבי יוסי. **הטהור לחטאת שהכנים ראשו ורבו לתוך מי חטאת, נטמא** — לפי שגזרו חכמים טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובים (עיין באורנו למשנה שבת א. ד.) ומי חטאת הרי מים שאובים הם; וכיון שנטמא מכוח גזירת מים שאובים, הריהו חוזר ומטמא את מי החטאת, מה שאין כן בטהור לחטאת שנטמא מכוח מי החטאת, שאינו חוזר ומטמא את מי החטאת (הרא"ש; תוספות רבי עקיבא אגרו).

בענין ששנינו ברישא: "והאוכלה חייב מיתה", הבאנו קושיית המפרשים: למה חייב מיתה, והלא אף הדבלה טמאה, וטמא האוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה?

וכבר הבאנו את דברי הגר"א ש"חייב מיתה" לאו דווקא, אלא שעבר על איסור שיש בו חיוב מיתה.

אף הגר"ש כותב, ש"חייב מיתה" לאו דווקא, אלא סימן בעלמא הוא. ברם, לא משום הקושיה שהבאנו לעיל הוא כותב כך, שכן קושיה זו הוא מתירץ במשנתנו חולקת על מה שאמרו בגמרא, והיא סוברת, שטמא האוכל אפילו תרומה טמאה חייב מיתה. אבל קושיה אחרת קשה לו: והרי תרומת פירות אינה אלא מדרבנן? על כך הוא משיב, ש"חייב מיתה" לאו דווקא. או שמדובר כאן בתרומת ביכורים, ששבעת המינים חייבים בה מן התורה (עיין "תוספות יוסף טוב").

בעל "כסף משנה" מביא תירוץ של הר"י מקורקוס, שאמנם כוונת המשנה היא, שאם אכל את הדבלה הטהורה חייב מיתה, אבל על הטמאה אינו חייב מיתה, אלא שלא טרח התנא לפרט את הדבר, הואיל ולא בא אלא להשמיענו בעיקר שהאדם נטמא, ונמצא טמא אוכל תרומה, והרי טמא האוכל תרומה טהורה חייב מיתה (עיין "משנה אחרונה" שנקטע על דברי הר"י מקורקוס: והרי גם הדבלה הטהורה נטמאה במי החטאת? ועיין "תפארת ישראל, בועז" שמאריך בסוגיית משנתנו).

ישראל. — אם עשו על גבי טהרות — אם מי חטאת אלו, שגולד בהם ספק טומאה ודינם לשפיכה, הוזה על אדם טמא, והוא נגע אחר כך בטהרות, **תלויות** — הרי אותן הטהרות תלויות, לא אוכלים ולא שורפים אותן. הטעם הוא, שהואיל והטהרות ראיות לאכילה, חוזר דינן להיות כתרומה תלויה, שאסור לאכדה (עיין "תפארת ישראל"). **הרפפות** — שכבות של עץ (ומב"ם: עיין אהלזט יג, א). **טהורות לקדש ולתרומה ולחטאת** — שאין מקבלות טומאה, לפי שאין כלים ואף אינן ראיות למדרס. **רבי אליעזר אומר: הרעדות טמאות לחטאת** — הרעדות היינו עצים המחוברים זה לזה חיבור חלש ורופף, וכשארם נשען עליהם הם ורועדים ומתנענעים; וסובר רבי אליעזר, שטמאות הן לחטאת, לפי שפעמים אדם יושב עליהן והן ראיות להיטמא מדרס (ומב"ם: ברטנורא).

בארנו ענין הרפפות והרעדות לפי הרמב"ם. אבל הגר"א מפרש, שהרפפות היינו הדברים השנויים במסכת זבים פרק ג, שניסו על ידי הזב מחמת שהם רפויים, ויש מהם טהורים ויש מהם טמאים (כמבואר שם); והרעדות היינו הדברים השנויים שם בפרק ד, שהקיש חוב עליהם ונפלו מחמת הרעדה, ואף באלו יש מהם טהורים ויש מהם טמאים. ואומר כאן תנא קמא, שהרפפות הטהורות בזב, טהורות לכל דבר, לקדש ולתרומה ולחטאת; והוא הדין לרעדות, שהטהורות שם טהורות אף לחטאת, אלא שתנא קמא קיצר בלשונו ונקט רק את הראשונות. ובא רבי אליעזר ואומר, שאמנם הרפפות הטהורות בזב טהורות גם לחטאת, לפי שההיסט אינו ניכר בהם, אבל הרעדות, ששנינו שם שהן טהורות, טמאות לחטאת, הואיל וניכר בהן, שמכותו של המקיש בהם רעדו ונפלו ("אליהו רבא", עיין "תפארת ישראל").

באור משנה ג

דבלה של תרומה — גוש של תאנים דרוסות ודבוקות, שנפלה לתוך מי חטאת — מים המקודשים באפר פרה, ונטלה — אם ונטלה, אם יש בה כביצה — שהיא שיעור האוכלים לטמא, שמאכל פחות מכביצה אינו מטמא, **בין טמאה בין טהורה** — בין שהדבלה היתה טמאה קודם שנפלה לתוך מי החטאת ובין שהיתה טהורה, **המים טמאין** — שנטמאו על ידי הדבלה, שכל האוכלים, אפילו של תרומה וקודש, טמאים הם לגבי חטאת; **והאוכלה** — האוכל את הדבלה, **חייב מיתה** — שבשעה שנטלה ואכלה הרי נטמא במי החטאת שעליה, וטמא האוכל תרומה, חייב מיתה בידי שמים (עיין במפרשים שמקשים כאן: והרי אף הדבלה טמאה, ובגמרא — חזולין ק"ג, ב — אמרו. שטמא האוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה? — ועיין בשולי באור המשנה, מה שהבאנו מתירצי המפרשים על קושיה זו). **אין בה כביצה** — אם אין בדבלה כשיעור ביצה, **המים**

ד כל הטעון ביאת מים מדברי תורה — מטמא את הקדש, ואת התרומה, ואת החלין, ואת המעשר, ואסור על ביאת המקדש. לאחר ביאתו — מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: פוסל בקדש ובתרומה, ומתיר בחלין ובמעשר. ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו — חיב. ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים — מטמא את הקדש ופוסל את התרומה, ומתיר בחלין ובמעשר, דברי רבי מאיר; וחכמים אסרים במעשר. לאחר ביאתו מתיר בכלן, ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו ובין לאחר ביאתו — פטור.

ו כל הטעון ביאת מים, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים — מטמא את מי חטאת, ואת אפר חטאת, ואת המזהה מי חטאת, במגע ובמשא. האזוב המכשר, והמים שאינן מקדשים, וכלי ריקם המהור לחטאת, במגע ובמשא, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: במגע אצל לא במשא.

פירוש ברטנורא

ד כל הטעון ביאת מים מדברי תורה. כגון חנוגע בכל אבות הטומאות: מטמא את הקודש ואת התרומה. לפי שהוא ראשון, עושה שני בחולין ובמעשר, ושליש בתרומה, ורביעי בקודש: לאחר ביאתו. שטבל ולא העריב שמשו, יש לו דין שני לטומאה, ועושה שלישי בתרומה ורביעי בקודש: וחכמים אומרים פוסל בקודש. כשם שטבול יום פוסל בתרומה כן פוסל בקודש, ואינו מטמא בקודש, דכיון שטבל קלישא טומאתו, ופסול משוי טמא לא משוי: ואם בא אל המקדש. כל הטעון טבילה מן התורה שבא אל המקדש, דהיינו לעזרת ישראל, אפילו לאחר שטבל קודם שיעריב שמשו, חיב. ואף לעזרת נשים אסור טבול יום ליכנס, אבל אינו חיב בעזרת ישראל:

ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כגון אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין, והידים, והכלים, שנטמאו במשקין וכיוצא בהן: וחכמים אסרים במעשר. והלכה כחכמים: לאחר ביאתו. לאחר שטבל, מיד הותר בבולן ואינו צריך העריב שמשו: ואם בא אל המקדש פטור. דלא אסרה תורה ביאת המקדש אלא על מי שנטמא באב הטומאה דאורייתא, כדכתיב (ויקרא ה') בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא:

ו מטמא את מי חטאת. ואפילו לאחר שטבל, אם לא טבל לשם חטאת כאילו לא טבל, דתנן בפרק אין דורשין (הגהת דף י"ח) טבל לקודש והוחזק לקודש אסור בחטאת. אבל משטבל לשם חטאת, אפילו טבול יום דאורייתא שפסול לתרומה ולקודש, כשר לחטאת, דטבול יום כשר בפרה: ומזה מי חטאת במגע ובמשא. ובהא כולי עלמא לא פליגי. אבל באוב המוכשר לקבל טומאה, ומשום דאוכל הוא צריך הכשר שיבוא עליו מים, וכן במים שאינן מקודשים ועומדים לקודש, וכלי ריקם המהור ועומר כדי להניח בו אפר חטאת, בהא פליגי ר"מ וחכמים. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ה

כל הטעון ביאת מים — טבילה, מדברי סופרים — כגון האוכל אוכלים טמאים או השותה משקים טמאים וכיוצא בזה (עין זבחים ה, יב), מטמא את הקדש ופוסל את התרומה — לפי שיש לו דין שני לטומאה, ועושה שלישי לטומאה בתרומה, ורביעי לטומאה בקודש, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ומתיר בחלין ובמעשר — שני; דברי רבי מאיר; וחכמים אסרים במעשר — לאכול מעשר שני; והלכה כחכמים. לאחר ביאתו — במים, לאחר הטבילה קודם שהעריב שמשו, מתיר בכלן — אף בתרומה ובקודש, ואינו צריך העריב שמשו. ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו ובין לאחר ביאתו — במים, פטור — שלא אסרה תורה ביאת מקדש אלא על מי שנטמא באב הטומאה מן התורה (עין ויקרא ה, ג-ז).

באור משנה ו

כל הטעון ביאת מים — טבילה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים — אפילו אינו צריך טבילה אלא לחטאת, מטמא את מי חטאת — המקודשים באפר, ואת אפר חטאת — אפר בלא מים, ואת המזהה מי חטאת — והוא הדין לכל הטהור לחטאת (הגרא), במגע ובמשא — בין שנגע בהם הטמא בין שנשא אותם, הרי הם נטמאים (הגרא). ברום, משטבל לשם חטאת, אפילו לא העריב שמשו, ואפילו הוא טבול יום לטומאה מן התורה, שטמא לתרומה ולקודש, מכל מקום טהור לחטאת, שטבול יום כשר בפרה. האזוב המכשר — לקבל טומאה, כגון שנפלו עליו משקים הטהורים לחטאת, והריהו טהור, והמים שאינן מקדשים — עדיין באפר, וכלי ריקם המהור לחטאת — שהוא מיועד לאפר חטאת; אף אלו נטמאים על ידי הטעון ביאת מים, במגע ובמשא — שאם הטעון טבילה אפילו מדברי סופרים נגע או נשא את האזוב המוכשר או את המים או את הכלי, טמא אותם; דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: במגע — הם נטמאים, אצל לא במשא — אם נשא אותם ולא

באור משנה ד

כל הטעון ביאת מים מדברי תורה — היינו חנוגע באחד מאבות הטומאות (השנויות במסכת כלים פרק א). שהוא טעון טבילה מן התורה, מטמא את הקדש, ואת התרומה, ואת החלין, ואת המעשר — לפי שהוא ראשון לטומאה, ועושה שני בחולין ובמעשר, והשני הזה עושה שלישי בתרומה, והשלישי עושה רביעי בקודש; מנעשר היינו מעשר שני, שכן מעשר ראשון בכלל חולין הוא (טבול יום ד, א). ואסור על ביאת המקדש — אסור לו להיכנס לבית המקדש. לאחר ביאתו — במים, היינו לאחר הטבילה קודם שהעריב שמשו, מטמא את הקדש — שיש לו דין שני לטומאה, ואם הוא נוגע בתרומה או בקודש, הם נעשים שלישי, ושלישי חנוגע בקודש עושה אותו רביעי, ופוסל את התרומה — שאם הוא נוגע בתרומה עושה אותה שלישי ופוסלה, אבל שלישי חנוגע בתרומה אינו פוסלה. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: פוסל בקדש ובתרומה — כשם שטבול יום פוסל בתרומה כך פוסל בקודש, שאינו עושה בו אלא שלישי לטומאה, ואין השלישי עושה רביעי. ומתיר בחלין ובמעשר — לדברי הכל. ואם בא אל המקדש — היינו שנכנס לתוך עזרת ישראל, בין לפני ביאתו — במים, קודם שטבל, בין לאחר ביאתו — במים, חיב, כרת, אם נכנס במזיד; וחטאת, אם נכנס בשוגג. וכבר שנינו (כלים א, ח), שאף לעזרת נשים אסור לטבול יום להיכנס, אבל אינו חיב אלא על עזרת ישראל.

הגרא מבאר, שמה שנקטה המשנה ברישא "ואסור על ביאת המקדש" ולא נקטה "וחיב על ביאת המקדש" כמו שנקטה בסיפא, לפי שברישא באה להשיענו כלל, שכל הטעון ביאת מים מדברי תורה אסור על ביאת המקדש, ויש שטעון ביאת מים מדברי תורה ואינו חיב על ביאת המקדש, כגון כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלה עליה (נזיר סוף פרק ז) וכיוצא בו. אבל בסיפא אין המשנה שונה כלל של חיוב, אלא באה להשיענו שאין הבודל בין לפני ביאתו לאחר ביאתו, וכל מי שחיב לפני ביאתו חיב גם לאחר ביאתו, ואם יש מי שפטור על ביאת מקדש, אף לפני ביאתו במים פטור ("אליהו רבא", ועיין "תוספות יום טוב").

ז פל אַזוב שׁישׁ לו שם לוי — פסול. אַזוב זה — פֶּשֶׁר. אַזוביון, אַזוב פוחלי, אַזוב רומי, אַזוב מדְּבָרִי — פסול. וְשֵׁל תְרוּמָה טֻמְאָה — פסול. וְשֵׁל טְהוֹרָה — לא יזה; ואם יזה — פֶּשֶׁר. אין מזין לא ביוֹנְקוֹת ולא בתְּמָרוֹת. אין חֵבִין על היוֹנְקוֹת על ביאת המקדש. רבי אליעזר אומר: אף לא על התְּמָרוֹת. אלו הן היוֹנְקוֹת? גְּבֻעוּלִין שְׁלֹא גָמְלוּ.

ח אַזוב שְׁהֵזָה בו — פֶּשֶׁר לְטַהֵר בו את המִצְרָע. לְקַטוּ לְעֵצִים וּנְפָלוּ עָלָיו מִשְׁקִין — מְנַגְבוּ וְהוּא פֶּשֶׁר. לְקַטוּ לְאֶבְלִין וּנְפָלוּ עָלָיו מִשְׁקִין, אף על פי שְׁנַגְבוּ — פסול. לְקַטוּ לְחֻטָּאת — בְּנִלְקָט לְאֶבְלִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי שְׁמֵעוֹן אֹמְרִים: בְּנִלְקָט לְעֵצִים.

ט מִצֹּת אַזוב — שְׁלֹשָׁה קָלְחִים, וּבָהֶם שְׁלֹשָׁה גְבֻעוּלִין. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: שֵׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. אַזוב שׁישׁ בו

פירוש ברטנורא

ז כל אַזוב שיש לו שם לווי. שהגילין ללוות עמו שם אחר, כגון הקד דמפרש לקמן: אַזוב זה. כלומר אַזוב סתם שהרואה אותו אומר זה אַזוב הוא בסתם: וְשֵׁל תְרוּמָה טֻמְאָה. שאזוב של גינה חייב בתרומה כשלקטו לאכילה. והא קמשמע לן דאע"ג שהוא פחות מכביצה שאינו מטמא מי חטאת, אפ"ה הוא פסול, כיון שהאזוב עצמו טמא: וְשֵׁל טְהוֹרָה לא יזה. מפני שמפסיד את התרומה: תמורות. כמין גרנין שיש בראשי האזוב: אין חֵבִין על היוֹנְקוֹת. טמא שהיו עליו ביוֹנְקוֹת ובא בהזאה זו אל המקדש, אינו חייב: רבי אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כר' אליעזר: גְּבֻעוּלִים שְׁלֹא גָמְלוּ. כל זמן שהפרח מונח בתוך כיסו קודם שיפתח:

ח מְנַגְבוּ. כדי שלא יתערבו מים הכשרים בפסולי: אע"פ שנגב פסול. ואע"פ שלא נטמא משהוכשר לקבל טומאה: לקטו לחטאת. להוות בו מי חטאת: כמלקט לעצים. ומנגבו והוא כשר. וכן הלכה:

ט שלשה קלחין ובהן שלשה גְּבֻעוּלִין. גְּבֻעוּל אחד בקלח אחד. ושלשה קלחים דבעינן, וליפנין לקחה לקחה מאגודת אַזוב מפסח מצרים, מה להלן שלשה,

משניות מבוארות — קהתי

נגע בהם, אינם נטמאים. והלכה כחכמים.

וְאִם יִהְיֶה בו, פֶּשֶׁר — בדיעבד. אין מזין לא ביוֹנְקוֹת — כמפורש להלן (בסוף משנתנו). וְלֹא בתְּמָרוֹת — כמין גרגרים שיש בראשי האזוב (הר"ש; ברטנורא). ובתוספתא מבואר: תמורות — שלא הנצו כל עיקר, היינו נעפים רכים שלא פרחו. אין חֵבִין על היוֹנְקוֹת על ביאת המקדש — טמא שהיו עליו ביוֹנְקוֹת ונכנס למקדש, פטור מקרבן חטאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: אף לא על התְּמָרוֹת — אף טמא שהיו עליו בתמורות, אם נכנס למקדש פטור. ואין הלכה כרבי אליעזר. אֵלֶּי הֵן היוֹנְקוֹת? גְּבֻעוּלִין שְׁלֹא גָמְלוּ — שלא בשלו הפרחים שבהם.

באור משנה ח

אַזוב שְׁהֵזָה בו, פֶּשֶׁר לְטַהֵר בו את המִצְרָע — משנתנו באה ללמד, שלטהרת המצורע אין האזוב נפסל על ידי שנעשתה בו מלאכה בהזאת מי החטאת (הגר"א). ואמנם בתוספתא נחלקו בזה התנאים, ורבי אליעזר סובר, שפסול הוא למצורע, הואיל ונעשתה בו מלאכה, וסתמה משנתנו שלא כרבי אליעזר. לְקַטוּ לְעֵצִים — לקט את האזוב לשם עצים, שכן סתמו אינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא שמושבת האדם בשעת לקיטתו קובעתו למאכל אדם או לבהמה או לעצים, ובאה המשנה ללמד, שאם לקטו לעצים, וּנְפָלוּ עָלָיו מִשְׁקִין — שאינם טהורים לחטאת ("תפארת ישראל"). מְנַגְבוּ — כדי שלא יתערבו המים הכשרים בפסולים, וְהוּא פֶּשֶׁר — להזאה, שהואיל ולקטו לשם עצים לא קיבל טומאה מן המשקים. לְקַטוּ לְאֶבְלִין — אפילו על טהרת החטאת, וּנְפָלוּ עָלָיו מִשְׁקִין — שלא נשמרו בטהרת חטאת, אף על פי שְׁנַגְבוּ, פסול — שהוכשר לקבל טומאה ונטמא כאחת על ידי המשקים ("תפארת ישראל"; וכן משמע מדברי הרמב"ם הל' פרה יא, ז). ויש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שנפלו עליו משקים הטהורים לחטאת, וכיון שהוכשר לקבל טומאה נפסל להזאה (הר"ש; ברטנורא; עיין "תוספות יום טוב" ו"משנה אחרונה" מה שמשקים על פירוש זה). לְקַטוּ לְחֻטָּאת — להוות בו מי חטאת, בְּנִלְקָט לְאֶבְלִין — ואם נפלו עליו משקים, פסול להזאה, לפי שמקבל טומאה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אֹמְרִים: בְּנִלְקָט לְעֵצִים — שאינו מקבל טומאה, ולפיכך אם נפלו עליו משקים מנגבו והוא כשר. וכן הלכה.

באור משנה ט

מִצֹּת אַזוב — מה שציוותה התורה לטבול אַזוב במי החטאת

בענין ששנינו ברישא, שכל הטעון ביאת מים מטמא את מי חטאת וכו' במגע ובמשא (דב"י הל' מע"ר) מפרשים אחרים, שאין אנו מוצאים, שטמא הנושא את הטהור מטמאו אלא בזב ובחטאת ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל"). אבל בעל "משנה אחרונה" כותב: "כל טומאת משא אינה אלא שהטהור נושא את הטמא, אבל טמא הנושא את הטהור אינו מטמאו; ואפילו בזב החמור ששנינו (זבחים ה, ב): "כל שהזב נושא עליו — טהור, חוץ ממשכב ומושב והאדם...", וכאן אין לפרש משא זה במים ובאפר שנושא את הטמא, שכל טומאת משא אינה אלא לאדם. ולכן נראה לפרש, שמשא זה היינו היסט, שהטמא היסט את המים והאפר, ובכמה מקומות אנוחנו מוצאים שנקרא היסט בשם משא... וכן כתב הרמב"ם (הל' טומאת מת א, ז), שהיט בכלל משא הוא. ומשום שקיימא לן: כל טומאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב, כלומר שבכל הטומאות כשהטמא מסיט לטהור אינו נטמא, אלא בזב המסיט את הטהור מטמאו בהיסטו. וכל שאינו טהור לחטאת, כגון הטעון ביאת מים, הריהו כזב לגבי חטאת, הלכך מטמא הוא מי חטאת ואפר בהיטו שהיטו, כזב המטמא בהיטו.

באור משנה ז

כתוב בתורה (במדבר יט, יח): "ולקח אַזוב וטבל במים איש טהור והזה..." — מכאן ועד סוף פרקנו עוסקת המשניות בדיני האזוב להזאה.

כָּל אַזוב שׁישׁ לו שם לוי — כמפורש להלן במשנתנו, פסול להזאה. אַזוב זה — אַזוב שהרואה אותו אומר: זהו אַזוב, ואינו מוסיף לו שם לואי, פֶּשֶׁר — כלומר הוא הכשר להזאה. אַזוביון — מין אַזוב המשמש תרופה להלית התולעים שבמעיים, אַזוב פוחלי — שצבעו כחול, אַזוב רומי, אַזוב מדְּבָרִי — כל אחד מאלו פסול — מהטעם ששנינו ברישא, לפי שיש לו שם לואי. וְשֵׁל תְרוּמָה טֻמְאָה — אַזוב של תרומה טמאה, שכן אַזוב של גינה חייב בתרומה כשלקטו לאכילה, פסול — משנתנו באה להשמיע, שאפילו האזוב הוא פחות מכביצה, שאינו מטמא מי חטאת, מכל מקום פסול להזאה, כיון שהוא טמא; והוא הדין לאזוב של חולין טמא שפסול, ולא נקטה המשנה "תרומה" אלא משום הפיסקה הבאה. וְשֵׁל טְהוֹרָה — ואזוב של תרומה טהורה; יש מפרשים, שאף כאן מדובר בפחות מכביצה, שהרי אף תרומה טהורה הרי היא כטמאה לחטאת ("תוספות יום טוב"). ויש מפרשים אַזוב של תרומה שהיא טהורה לחטאת, והיינו ששמרוה לשם חטאת (הגר"א; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"), לא יזה — בו כלהחילה, שמה יאירע בו פסול לחטאת, ונמצא מי חטאת מטמאים את התרומה ומפסידים אותה;

שְׁלֵשָׁה קָלָחִים — מִפֶּסֶגוֹ וְאֶגְדוֹ; פֶּסֶגוֹ וְלֹא אֶגְדוֹ, אֶגְדוֹ וְלֹא פֶסֶגוֹ, לֹא פֶסֶגוֹ וְלֹא אֶגְדוֹ — פָּשָׁר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִצּוֹת אוֹזֹב — שְׁלֵשָׁה קָלָחִים, וּבָהֶם שְׁלֵשָׁה גִבְעוּלִים, וְשִׁירֵיו שְׁנַיִם וְגִרְדָּמָיו כָּל שֶׁהוּא.

פ ר ק ש נ י מ ע ש ר

א האזוב הקצר — מספקו בחוט ובכוש, וטובל ומעלה, ואוחז באזוב ומזה; רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: בשם שהיה באזוב, כך טבילה באזוב.

ב הנה, ספק מן החוט, ספק מן הכוש, ספק מן הגבעול — הנה על שני כלים, ספק על שניהם הנה, ספק מחברו מזה עליו — הנה על פסולה. מחט שהיא נתונה על החרס, והנה עליה, ספק על המחט

פירוש ברטנורה

דבחי מקרי אגודה, אף כאן שלשה: מפסגו. מפירו ומחלקו שיהו שלשה קלחים מפורדים זה מזה: ר' יוסי אומר מצות אוזב שלשה. רבי יוסי מחמיר טפי מ"ק, דלרבי יוסי תחילתו שנים פסול, ולת"ק תחלתו שנים כשר, ואינו פסול עד שיהא תחילתו כשיירי אחד. ודקאמר ת"ק מצות אוזב שלשה קלחים, למצוה בעלמא ולא לעכב. והלכה כרבי יוסי: וגרדמיו כל שהוא. גרדמו הגבעול כל שהוא. ושייריו וגרדמיו תרי מלי ננהו, דשייריו הוי שיירי השלשה קלחין, דהנינו שני קלחין, וגרדמיו הוא הגבעול עצמו דאגודם ונשבר ונשתיר ממנו כל שהוא:

יב א האזוב הקצר מספקו. מאריכו כדי סיפוקו: ובכוש. הוא הפלך שהנשים טוות בו: וטובל ומעלה. ואע"ג דכתיב ולקח אוזב וטבל במים, והוא לוקח הפלך שהאזוב נתון בראשו, שפיר קרינן ביה ולקח אוזב, דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה: ואוחז באזוב ומזה. דבהזאה בעינן שיהא אוזבו החוט בידו: ר' יהודה ור' שמעון אומרים כו'. ואין הלכה כר' יהודה ור' שמעון:

ב ספק מן הכוש ספק מן החוט כו'. דבעינן הזאה ודאי מן האזוב. משום דאמרין העמד טמא על חזקתו: מחברו מזה עליו. שמה מתמצית מי חטאת של כלי אחר הלך על האחר: הזאתו פסולה. דאי מחברו מזה עליו אין זו הזאה מן האזוב: טובל ומעלה כדרכו. ולא אמרין מתוך שנדחק בפיה לצאת

משניות מבוארות — קהתי

בו.
האזוב הקצר — שאינו מגיע למי החטאת שבשולי הכלי, מספקו בחוט — מאריכו בחוט כדי סיפוקו לטבילה, ובכוש — או במוט מן הפלך שהנשים טוות בו, וטובל — במי חטאת את האזוב המאורך, ומעלה — ואף על פי שנאמר (במדבר יט, יח): "ולקח אוזב וטבל במים", והרי כאן אינו אוזב עצמו בשעה שמתבילו, מכל מקום מותר לעשות כן, שלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה (גמרא סוכה ז, א). ואוחז באזוב — לאחר שהעלהו מן המים, ולא בחוט ולא בכוש, ומזה — שבהזאה צריך לאחוז באזוב עצמו, כדי שיוכל לכוון את הזאתו ולא יתענע לכאן ולכאן (רש"י שם). רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: בשם שהיה באזוב, כך טבילה באזוב — ואין מספקו בחוט ובכוש. יש מפרשים טעמם, שאף על פי שבכל מקום לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, מכל מקום כאן, הואיל וכתוב: "וטבל והזה", לפיכך יש להשוות טבילה להזאה, שכשם שהזאה אינה כשרה אלא באזוב עצמו אף טבילה כן ("תפארת ישראל": ועיי' "משנה אחרונה" שניראה לו טעם אחר). ואין הלכה כרבי יהודה ורבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה באזוב הקצר שסיפקו בחוט או בכוש.

הנה, ספק מן החוט, ספק מן הכוש, ספק מן הגבעול — אזוב הקצר שהאריכו בחוט או בכוש, והיה בו, ולא ידע אם מן החוט או מן הכוש היה או מן הגבעול של האזוב היה, הנה פסולה — שצריכה להיות הזאת ודאי מן האזוב, וכיון שספק הוא, אנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (הר"ש; הרא"ש; ברטנורה). ויש מפרשים, שאף בלי חזקת טומאה, ההזאה פסולה, לפי שספק מן התורה לחומרה ("משנה אחרונה"). הנה על שני כלים, ספק על שניהם הנה, ספק מחברו מזה עליו — שמה ממי החטאת שהיה על כלי האחד, ניתן או נטף על הכלי האחר, ולא היה עליו מן האזוב, הנה פסולה — מהטעם שבארנו לעיל, שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה, ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו. מחט שהיא נתונה על החרס, והנה עליה — על המחט, ספק על המחט הנה, ספק מן החרס מזה עליה — שמה נפלו מי החטאת על החרס, וממנו הותזו או נטפו המים על המחט, הנה פסולה —

ולחזות בו על הטמא, מצוותו: שְׁלֵשָׁה קָלָחִים — ליטול שלוש קלחים של אוזב ולאגדם אגודה אחת, ובהם שְׁלֵשָׁה גִבְעוּלִין — גבעול לכל קלח; גבעול הוא קנה האמצעי שהזרע בראשו (רש"י סוכה יג, א). רבי יהודה אומר: של שלשה שלשה — צריך שיהיו בכל קלח שלושה גבעולים. אזוב שיש בו שְׁלֵשָׁה קָלָחִים, מִפֶּסֶגוֹ — מפריד את הקלחים זה מזה, ואגדו — ואחר כך אוגד את שלשתם יחד, שכן למדים בגזירה שווה "לקיחה, לקיחה" מפסח מצרים, שנאמר בו (שמות יב, כב): "ולקחתם אגודת אוזב", מה שם שלושה קלחים, שאין אגודה פחות משלושה, אף כאן שלושה קלחים; ומה שם "אגודת אוזב", אף כאן מצוה לאגדם (ספרי). פסגו — הפריד את הקלחים, וְלֹא אֶגְדוֹ — ולא אגד את הקלחים יחד, אֶגְדוֹ וְלֹא פֶסֶגוֹ — או שאגדו ולא הפריד את הקלחים, לֹא פֶסֶגוֹ וְלֹא אֶגְדוֹ — או שלא הפרידו ולא אגדו, פָּשָׁר — בדיעבד. בענין "פסגו ולא אגדו" יש מבארים, שאין הכוונה שפסגו לגמרי, שבכגון זה אינו כשר בלא אגוד, אלא שנפשח (נתגלגל). ומעורה עדיין בקליפתו (ותוספות רבי עקיבא איגד בשם "החאור"). רבי יוסי אומר: מִצְּנֹת אוֹזֹב, שְׁלֵשָׁה קָלָחִים, וּבָהֶם שְׁלֵשָׁה גִבְעוּלִים — כמו שבארנו לעיל בדברי תנא קמא, וְשִׁירֵיו שְׁנַיִם — אם היו בתחילה שלושה קלחים ונאבד אחד מהם, מותר להזות בשייריו: וְגִרְדָּמָיו כָּל שֶׁהוּא — שאם נשברו הגבעולים מרוב הזאות, אפילו לא נשתיר מהם אלא כל שהוא, כשר. בגמרא (סוכה יג, א) מבואר, שרבי יוסי מחמיר מתנא קמא, שכן לדעת תנא קמא, שלושה קלחים הם למצוה לכתחילה, אבל לא לעכב, שאף אם אין לו אלא שניים כשר, ושייריו אפילו אחד כשר; ואילו לדעת רבי יוסי, שלושה הם לעכב, אבל אוזב של שניים פסול; ושייריו שניים, אבל אחד פסול (עיי' הר"ש).

בענין ששינו: וגרדמיו כל שהוא. כתב הר"ש: משמע שתחילתו צריך שיעור, ושיעורו לא נתפרש.

אבל אחרים כותבים, שלכתחילה שיעור ארכו של האזוב הוא טפח; וכן כותב הרמב"ם בענין האזוב שמשליכו הכהן לתוך שריפת הפרה "ואזוב אין פחות מטפח". ומכאן למדים, שאזוב הנוכר בכל מקום שיעורו לא פחות מטפח (עיי' "תוספות יוס טוב"; ועיי' תוספות רבי עקיבא איגד: חידושי מהרי"ת; "משנה אחרונה" "תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה א

שלוש המשניות הראשונות של פרקנו דנות בטבילת האזוב במי החטאת וההזאה

היה, ספק מן החרס מצה עליה — היותו פסולה. צלוחית שפיה צר — טובל ומעלה פדרכו; רפי יהודה אומר: היה ראשונה. מי חטאת שנתמעטו — טובל אפלו ראשי גבעולין ומזה, ובכלבד שלא יספג. נתפנו להזות לפניו והזה לאחוריו, לאחוריו והזה לפניו — היותו פסולה; לפניו, והזה על הצדדין שלפניו — היותו פשוטה. מוין על האדם, מדעתו ושללא מדעתו. מוין על האדם ועל הכלים, ואפלו הן מאה.

ג נתפנו להזות על דבר שהוא מקבל טמאה, והזה על דבר שאינו מקבל טמאה, אם יש באזוב — לא ישנה. על דבר שאינו מקבל טמאה, והזה על דבר שמקבל טמאה, אם יש באזוב — ישנה. על האדם, והזה על הבהמה,

פירוש ברטנורא

שמן יחורו המים לתוך הכלי ולא ישר באזוב כשיעור: ר' יהודה אומר הויה ראשונה. הואה ראשונה לא חיישנו, אבל הואה שניה מתוך שנדחקו לצאת וגם הזה מזה, נתמעטו ביותר וחיישנו בהואה שניה שמה לא נשאר באזוב כשיעור. ואין הלכה כר' יהודה: שלא יספג. שלא יקנה מצדדי הכלי או משוליו. דרכיב וטבל, ולא מספג: הואתו פסולה. דכעין כוונת הואה והרי לא נעשית מחבתו: ואפילו הן מאה. ולא בעינן הואה בפני עצמה לכל איש ואיש או לכל כלי וכלי:

ג על דבר המקבל טמאה. אדם וכלים: על דבר שאינו מקבל טמאה. בהמה וכלי אבנים: אם יש באזוב לא ישנה. אם נשתיר באזוב כדי הואה אינו צריך לחזור ולטבול פעם שניה, אלא מזה מאותו שנשתיר באזוב על הדבר הטמא ועלתה לו הואה. דרכיב והזה הטמא על הטמא, עד שיתכין להזות על הטמא, הלכך כשנתכין בשעת טבילת האזוב להזות על הטמא לא ישנה, אלא יזה מזה שנשתיר באזוב. אבל אם טבל האזוב כדי להזות על דבר שאינו

משניות מבוארות — קהתי

על הטמאים שלפניו, והזה על שלאחוריו, לאחוריו והזה לפניו — או שהתכוון להזות על הטמאים שלאחוריו והזה על שלפניו, היותו פסולה — לפי שלא התכוון להזזה זו, ונאמר (במדרב יט, יט) "והזה הטמא על הטמא", שיהא מתכוון לטמא, להזות עליו כדי לטהרו (רמב"ם הל' פרה י, ז; ועיין השגת הראב"ד שם, שאינו צריך להתכוון לטהרו אלא להזות עליו בלבד); לפניו — נתכוון להזות לפניו, והזה על הצדדין שלפניו — לצדדים שהם לפניו, היותו פשוטה — שהצדדים שלפניו דינם כלפניו, וכיון שהיה לאותו צד שהתכוון, היותו כשרה; והוא הדין לנתכוון להזות לאחוריו והזה על הצדדים שלאחוריו. מוין על האדם — הטמא, מדעתו ושללא מדעתו — ואפילו כשהוא ישר, שזה משמים עליו אינו צריך כוונה. מוין על האדם ועל הכלים — על כמה בני אדם או על כמה כלים, נאפלו הן מאה — מזה עליהם הזאה אחת, וכל שהגיע אליו כל שהוא מן המים, הרי הוא טהור, ובכלבד שנתכוון המזה להזות עליו (רמב"ם).

באור משנה ג

בברייתא בגמרא (יומא יד, א) שנינו: "והזה הטמא על הטמא" — מלמד שצריך כוונה להזות על דבר המקבל טמאה. משנתנו דנה במי שהיה או שנתכוון להזות על דבר שאינו מקבל טמאה.

נתפנו להזות על דבר שהוא מקבל טמאה — כגון על האדם או על כלי המקבל טמאה, והזה על דבר שאינו מקבל טמאה — כגון על הבהמה או על כלי אבנים, אם יש באזוב — אם נשאר מי חטאת באזוב, לא ישנה — אינו צריך לחזור ולטבול פעם שנייה את האזוב, אלא מזה מן השאר על האדם או על הכלים, הואיל ותחילת טבילתו היתה לשם דבר הצריך הזאה; וזהו שלמדים ממה שנאמר "והזה הטמא על הטמא", שתהא כוונתו בשעת טבילת האזוב להזות על דבר המקבל טמאה. על דבר שאינו מקבל טמאה — אבל אם טבל את האזוב כדי להזות על דבר שאינו מקבל טמאה, כגון על הבהמה, והזה על דבר שמקבל טמאה — כגון על האדם, אם יש באזוב — כלומר אפילו נשאר מי חטאת באזוב, ישנה — צריך להטביל פעם שנייה את האזוב כדי להזות על דבר המקבל טמאה, שהואיל והטבילה הראשונה היתה פסולה, לפיכך אף הזאתו פסולה (רמב"ם; ברטנורא; תפארת ישראל; המאירי יומא יד, א). ומוסיפה המשנה לתת דוגמה להלכה ששנינו לעיל: על האדם — נתכוון להזות על האדם, והזה על הבהמה — היינו דבר שאינו מקבל טמאה, אם יש באזוב, לא ישנה. אבל אם נתכוון להזות על הבהמה, והזה על האדם, אם יש באזוב, ישנה — כמו שבארנו לעיל. המים המנוטפים — מן האזוב, קשרים

מהטעם דלעיל. ואף על פי שעל החרס לא הוצרך להזות כלל, שהיה טהור, מכל מקום אין אומרים שהמחט מיטהרת במיצוי מן החרס. שלוש הבבות שבמשנתנו העוסקות בספק הזאה, נשנו בסדר "לא זו אף זו": לא רק בספק מן החוט ספק מן הגבעול, שהואיל וספק הוא אם בכלל נפלה הטיפה מן האזוב, הזאתו פסולה, אלא אף בשני כלים, שבוודאי נפלה הטיפה מן האזוב, אלא שספק הוא אם הגיעה גם לכלי האחר, מכל מקום היותו פסולה; ולא רק בשני כלים, שהטיפה שנפלה על כלי האחד נעשתה מצוותה, ואינה ראויה עוד להזאה, אלא אפילו במחט על החרס, שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על המחט, הרי החרס לא היה צריך הזאה, ועדיין לא נעשתה מצוותה של הטיפה, מכל מקום הזאתו פסולה, מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא (תפארת ישראל). צלוחית שפיה צר — ובה מי חטאת המקודשים, טובל — כה את האזוב להזאה, ומעלה פדרכו — ומעלה את האזוב מן הצלוחית כדרכו, ואין חוששים שמה מתוך צרות הצלוחית נדבק האזוב לפיו וממנו באו המים לאזוב, ואין זו טבילה (רמב"ם; הגר"א); רפי יהודה אומר: הזה ראשונה — דווקא בהזאה ראשונה מעלה כדרכו ומזה, ואין חוששים שמה אין כאן טבילה, אלא קינוח צואר הכלי, אבל בהזאה שנייה נדבק האזוב יותר לפיה הצר של הצלוחית, וסופג מים מדופני הכלי, ואין כאן טבילה (רמב"ם). והגר"א מפרש טעמו של רבי יהודה, שאמנם בהזאה ראשונה אין חוששים שמה יקנה דפנות הכלי, שאף אם יקנה ייכלע באזוב, וכשמוזה ממי טבילה מזה, אבל בהזאה שנייה יש חשש שמה יסחוט לתוך המים ממה שקינח בראשונה. — יש מבראים טעם המחלוקת, שלדעת תנא קמא אין חוששים שמה מתוך שנדחק האזוב לצאת נסחטים המים בחזרה לתוך הכלי ולא נשאר באזוב כשיעור הזאה. ורבי יהודה סובר, שדווקא בהזאה ראשונה אין חוששים, אבל בהזאה שנייה, הואיל ונדחקו המים מהאזוב ויצאו בפה הצר של הכלי, וגם כבר היה מהם הזאה אחת, לפיכך חוששים שמה לא נשאר באזוב כשיעור (ברטנורא). — ויש מפרשים, שלדעת תנא קמא אין חוששים שמה מתוך שנדחק האזוב לצאת, ייסחט השרף מעץ האזוב ויתערב במי החטאת. ורבי יהודה חושש בהזאה שנייה, הואיל וכבר נתרכך האזוב בטבילה ראשונה, שמה יצא השרף מתוכו והתערב במי החטאת (הר"ם; הראש"ש; עיין "מלאכת שלמה"). מי חטאת שנתמעטו — בצלוחית, טובל — בהם — אפלו ראשי גבעולין ומזה, ובכלבד שללא יספג — שלא יקנה באזוב את שולי הצלוחית או את הדפנות, שנאמר (במדרב יט, יח): "וטבל". ולא המספג. נתפנו להזות לפניו והזה לאחוריו — כגון שהיו טמאים לפניו ולאחוריו, והתכוון להזות

אם יש באזוב — לא ישנה. על הפהמה, והזה על האדם, אם יש באזוב — ישנה. המים המנטפים — פשרים; לפיכך הם מטמאין לשם מי חטאת.

פירוש ברטנורא

מקבל טומאה, הואיל ותחלת טבילתו פסולה, כך הזאתו פסולה, ולא יזה במה שנשתייר באזוב עד שישנה: המים המנטפים, מן האזוב שהטבילו לשם דבר שאינו מקבל טומאה, אם הטביל באותם טפות אוזב והזה מהן, כשרין. לפיכך הן מטמאין. לפי שלא נעשית מצותן, שהרי הטבילה הראשונה פסולה היתה, והרי אלו הטפות כשאר מי חטאת הכשרים שהן מטמאין:

משניות מבוארות — קהתי

יש באזוב, ישנה — רשאי הוא להזות הזאה שנייה מאותם מי החטאת שנשתיירו באזוב, שלא נפסלו מפני הכוונה להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, הואיל ולמעשה היזה על דבר המקבל טומאה (הר"ש: הר"ש: ש: הגר"א: הר"אב"ד בהשנותיו על הרמב"ם הל' פרה י. ה: רש"י יומא יד. א.) ויש מוסיפים, שאפילו היזה על אדם טהור, שאינו צריך הזאה, מכל מקום הואיל והוא ראוי להזאה, שהרי מקבל טומאה, לפיכך לא נפסלו המים; ואם נשתיירו מים באזוב, יכולים להזות מהם שנית על אדם טמא ("אליהו רבא"). ואף לשיטת הרמב"ם יש מבארים, שמה ששנינו במשנתנו: "נתכוון להזות על דבר שהוא מקבל טומאה", היינו אפילו על אדם טהור שאינו צריך הזאה ("תפארת ישראל"). המים המנטפים — מן האזוב, כשהיזה ממנו על הראוי להזאה, כשרים — להזאה (הר"ש: הר"א"ש: הר"אב"ד שם). אבל אם היזה על שאינו ראוי, אף על פי שטבל לשם הראוי, המים המנטפים ממנו פסולים (הר"אב"ד שם).

יש גורסים במשנתנו להיפך: נתכוון להזות על דבר שהוא מקבל טומאה והזה על דבר שאינו מקבל טומאה: אם יש באזוב — ישנה. על דבר שאינו מקבל טומאה והזה על דבר שמקבל טומאה אם יש באזוב — לא ישנה (רבנו חננאל יומא יד. א; ועיין "תוספות ישנים" שם), ופירוש הדברים לפי גירסה זו, שאמנם הולכים אחר הכוונה (כשיטת הרמב"ם), אלא שהביאור של "ישנה" ו"לא ישנה" הוא כפי המפרשים האחרים (הר"ש: הר"אב"ד והגר"א).

— כלומר אם טבל את האזוב כדי להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, אף על פי שאינו יכול להזות ממי החטאת שבאזוב, הואיל והטבילה פסולה היתה, מכל מקום אם נטפו מים מן האזוב לתוך כלי הטהור לחטאת, וחזר וטבל בהם את האזוב כדי להזות על דבר המקבל טומאה, הזאתו כשרה. לפיכך הם מטמאין לשם מי חטאת — הואיל והמים המנטפים ראויים להזאה, ועדיין לא נעשתה מצוותם, לפיכך דינם כשאר מי חטאת כשרים המטמאים את הנושאם או הנוגע בהם.

בארנו את המשנה לשיטת הרמב"ם, שהכל הולך אחר הכוונה בשעת טבילת האזוב במי החטאת. וכן פירש גם הרב מברטנורא.

אבל יש חולקים על הרמב"ם וסוברים, שהכל הולך אחר מעשה ההזאה, ולא אחר הכוונה בטבילת ההזאה, וכך לדעתם פירוש משנתנו:

נתכוון להזות על דבר שהוא מקבל טומאה, והזה על דבר שאינו מקבל טומאה: אם יש באזוב, לא ישנה — לא יזה שנית ממי החטאת שנשתיירו באזוב, שאף על פי שנתכוון להזות על דבר המקבל טומאה, מכל מקום הואיל והיזה על דבר שאינו מקבל טומאה ואינו ראוי להזאה, אף המים שנשארו באזוב נפסלו להזאה. נתכוון להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, והזה על דבר שמקבל טומאה: אם

אגרות קודש

ב"ה, מוצש"ק ח"י אלול, תש"כ
יום הולדת הבעש"ט ורבנו הזקן
ברוקלין.

האברך חיים שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ'י' לחדש אלול, חדש הרחמים, בו כותב אודות סדר בימי הרחמים האלו.

והנה אף כי בדברי רבנו הזקן, המלך נמצא בשדה ומקבל את כולם בסבר פנים יפות וכו' (לקוטי תורה פי' ראה, ד"ה אני לדודי) מובן וגם פשוט שצריך להרבות בעניני תפלה תורה ומצות, וכסדר הכתוב אני לדודי (בתחלה) ודודי לי, ראשי תיבות אלול, וכמבואר בספרי קבלה מוסר וחסידות, והסדר בזה בכלל וכמובא באחרונים, שמרבים בתפלה ובתחנונים בערך שאר השנה (עיין ברכי יוסף, הובא במטה אפרים סי' תקפ"א סעיף יא) וכן בלימוד התורה, מרבים בחלק השייך לעבודת השי"ת ולהדר בקיום מצותי, ובספרי חב"ד הרי מיוחד לזה: אגרת התשובה (חלק ג' מספר התניא) דרך החיים (לבנו אדמו"ר האמצעי) וכו'.

ויהי רצון שיעשה בכל האמור, יעשה לשון מעשין על הצדקה, כפי יותר מרגילות, ויותר מאשר שכלו מורה לו, והרי נצטוונו בטל רצונך מפני רצונו וכו'.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים ולכתיבה וחתומה טובה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פ עמוד א. כמה ישתה. מדבית הלל קפריך: הכי גרסינן איבא בנייהו כמלא לוגמיו דחוק. לבית הלל בעינן כדי שישלכנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו בריוח ולרבי אליעזר כמלא לוגמיו דחוק: אם כן. דלבית הלל מיחייב בכדי שישלכנו וכו' הוה ליה בציר מרביעית והויא לה מקולי בית שמאי וליתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי שכולן שנויות שם: דף פ עמוד ב: כי איתשיל. בבי מדרשא הך דלעיל כמה ישתה ויהא חייב לענין עוג מלך הבשן כלומר לענין אדם כענקים איתשיל והוה להו בית שמאי לחומרא דמחייבי ברביעית:

דף פ עמוד א. מקשה הגמרא על דעת אחרים: כיצד תיקנו בית דינו של יעבץ את שיעורי העונשים, וְהִכְתִּיב (ויקרא כז לד) 'אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו', ודרשו מכאן שְׁאִין נְבִיא רִשְׁאִי לְחַדֵּשׁ דְּבָר מִעֲתָה. מתרצת הגמרא: אף לדעת אחרים נאמרו השיעורים למשה בסני, אֵלֶּה שֶׁאֵחָר כֵּךְ שֶׁכָּחֹם וְחִזְרוּ בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יַעֲבֹץ וְיִסְדּוּם - וגילו מסברתם את השיעור שנאמר למשה מסיני.

שנינו במשנה: הַשּׁוֹתֶה מֵלֹא לִוְגָמִיו חַיִּיב. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא דוּקָא שֶׁשֶׁתֶּה שִׁיעוּר מֵלֹא לִוְגָמִיו מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא מְלֹא שְׁנֵי צִדֵּי פִּיו, אֵלֶּה כָּל שֶׁשֶׁתֶּה שִׁיעוּר שְׁאִילוֹ יִסְלְקֵנוּ לְצֶד אֶחָד שֶׁל פִּיו וְיִרְאֶה מִצִּידוֹ כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו - כֵּאלֹלוּ פִּיו מֵלֹא מִשְׁנֵי צִדָּיו, חַיִּיב. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא אֲנִן תַּנֵּן בְּמִשְׁנֵינוּ מֵלֹא לִוְגָמִיו. מתרצת הגמרא: אִימָא, כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו.

מִיִּתְיָב - הקשו בני הישיבה על דברי שמואל, שנינו בברייתא, כְּמָה יִשְׁתֶּה אָדָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וְיִהְיֶה חַיִּיב, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים רְבִיעִית הֶלֶג, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים מֵלֹא לִוְגָמִיו, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִירָא אוֹמַר כְּדִי גְמִיעָה - כמה שיכול אדם לגמוע בבת אחת. הרי מפורש בדברי בית הלל שאינו חייב אלא ב'מלא לוגמיו' ממש. מתרצת הגמרא: מִי עֲדִיפָא הַבְּרִייתָא מִמִּתְנִיתִין, דְּאוֹקִימָנָא - שהעמדנו בכוונתה שהשיעור בְּכִדִּי שִׁירָאָה כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו, וְלֹא מֵלֹא לִוְגָמִיו מִמֶּשׁ, הֵכִי נִמֵּי - כך גם נפרש את הברייתא, שהשיעור בְּכִדִּי שִׁירָאָה כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵכִי, הֵינּוּ שִׁיטַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

שאמר 'כמלא לוגמיו'. מתרצת הגמרא: אִיבָא בִּינִייהו - ההבדל בין השיטות הוא בְּמֵלֹא לִוְגָמִיו דְּחֹק - שאין צידו מלא לגמרי, רבי אליעזר מחייב גם בשיעור כזה, אבל לבית הלל אינו חייב אלא בכמלא לוגמיו בריוח.

מִתְקִיף לָהּ רַב הוֹשַׁעְיָא, אִם בֶּן, שֶׁלִּבֵּית הַלֵּל הַשִּׁיעוּר הוּא כְּמֵלֹא צַד אֶחָד שֶׁל פִּיו, שֶׁהוּא בָּאֵדָם בִּינוּי פָּחוֹת מִרְבִּיעִית, הֵנָּה לִיה מַחְלֻקַּת זוּ מְקוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וּמַחְלֻקַּת בֵּית הַלֵּל - מִן הַדִּינִים שֶׁבֵּית שְׁמַאי מְקִילִים וּבֵית הַלֵּל מַחְמִירִים, שֶׁהִי בֵּית שְׁמַאי מַחְיִיבִים רַק בְּשִׁיעוּר רְבִיעִית. ואם כן, הִיָּה לוֹ לִתְנָא לִשְׁנוֹת אֶת דְּבָרֵיהֶם בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת עִם שֶׁאֵר הַמַּחְלֻקוֹת שֶׁבֵּית הַלֵּל לְחֻמְרָא. אָמַר לִיה,

דף פ עמוד ב: כִּי אֶתְשִׁיל - כאשר נשאלה בבית המדרש השאלה 'כמה ישתה ויהא חייב', שעליה נאמרו בברייתא דברי בית שמאי ובית הלל, פֶּאִישׁ עֲנֹק כְּעוֹג מֶלֶךְ הַבִּשָּׁן אֶתְשִׁיל, שֶׁמֶלֹא לִוְגָמִיו יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, דִּהְיוּ לִיה לִגְבִּיו בֵּית שְׁמַאי שֶׁמַּחְיִיבִים בְּשִׁטַּת רְבִיעִית, לְחֻמְרָא, לִפִּי שֶׁמַּחְיִיבִים אוֹתוֹ כֵּרַת בְּשִׁיעוּר קֶטַן יוֹתֵר.

הגמרא מקשה על מה שהתחדש בתירוצו, ששיעור מלא לוגמיו משתנה מאדם לאדם: מִתְקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרָא, מֵאִי שְׁנָא אִיסוּר אֲכִילָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים דְּכָל חַד וְחַד - שכל בני אדם שיעורם שוה בְּכַבּוּתָּתָא, וּמֵאִי שְׁנָא אִיסוּר שְׁתִּיָּה שאין שיעורם שוה, אלא דְּכָל חַד וְחַד שִׁיעוּרוֹ כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו דִּידִיהָ. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי, סִיבַת הַחִילוּק הִיא לִפִּי שִׁיעוּר אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה שֶׁחַיִּיבִים עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא בְּכִדִּי שֶׁתִּישֵׁב דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, וּלְגַבִּי אֲכִילָה קִיָּם לָהּ לְרַבְּנָן בְּכַבּוּתָּתָא דְּהִכְהִי מִיתְּבָא דַּעְתִּיהָ שֶׁל כל אדם, וְאִילוּ בְּצִיר מִהִכִּי - בפחות מכך לֹא מִיתְּבָא דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם. אֲבֵל בְּשִׁתִּיָּה, שִׁיעוּר חֲכָמִים שֶׁכְּמֵלֹא לִוְגָמִיו דִּידִיהָ מִיתְּבָא דַּעְתִּיהָ שֶׁל אָדָם, אֲבֵל כְּמֵלֹא לִוְגָמִיו דְּחִבְרִיָּה הִקְטִין מִמֶּנּוּ לֹא מִיתְּבָא דַּעְתִּיהָ.

הגמרא מקשה על המתבאר בתירוצו של אבִי, שדעתו של כל אדם מתיישבת באכילת שיעור כמות: מִתְקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרָא, וְכִי יִתְּנָן לִוְרֵי שֶׁדַּעְתָּם שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי הָעוֹלָם כּוֹלֵן מִתִּישֵׁב בְּאֲכִילַת כְּכֹתָבָתָא, וְגַם הַעֲנֹק עוֹג מֶלֶךְ הַבִּשָּׁן מִתִּישֵׁב דַּעְתּוֹ בְּכַבּוּתָּתָא. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אֲבִי, קִיָּם לָהּ לְרַבְּנָן, דְּהִכְהִי - בכמות, מִיתְּבָא דַּעְתִּיהָ שֶׁל כל אדם, וּבְצִיר מִהִכִּי לֹא מִיתְּבָא דַּעְתִּיהָ שֶׁל אָדָם. מִיָּהוּ אֲכָן יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין שֶׁאֵר הָעוֹלָם לְאָדָם עֲנֹק, שְׁכּוֹלֵי עֲלָמָא מִתִּישֵׁב דַּעְתָּם בְּשִׁיעוּר זֶה מוֹכָא - לאורך זמן, וְאִילוּ עוֹג מֶלֶךְ הַבִּשָּׁן הַעֲנֹק אֵין דַּעְתּוֹ מִתִּישֵׁב אֵלֶּה פּוֹרְתָא - לזמן מעט. אלא שלענין אכילה ביום הכפורים אין חילוק בדבר, לִפִּי שֶׁל שֶׁמִּישֵׁב דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, אֲפִילוּ מַעֲט, חַיִּיב עָלָיו.

משנה

המשנה מבארת אופנים נוספים בקבלת נזירות: האומר 'הריני נזיר בשער ראשי', ובעפר הארץ – או 'בעפר הארץ', וקחול הים – או 'קחול הים', הרי זה נזיר עולם – כל ימי חייו, מפני שכוונתו לקבל על עצמו נזירות נפרדות שיחולו זו אחר זו כמספר שערותיו או גרגרי החול, וקבלה אחת לשלשים יום בסיום כל נזירות ונזירות. רבי אומר, אין נזיר זה קבלה אחת לשלשים יום, אלא הוא נזיר לעולם ואינו מגלח כל ימי חייו, לפי שקיבל על עצמו נזירות אחת ארוכה שתמשך ימים רבים כמנין שערות ראשו. ואין זה נזירות נפרדות זו אחר זו כל ימי חייו וקבלה אחת לשלשים יום, האומר הרי עלי נזירות בשער ראשי, ובעפר הארץ, וקחול הים, הריני שמקבל 'נזירות' בלשון רבים, ובוה מודה רבי שכוונתו לנזירות נפרדות.

האומר 'הריני נזיר כמו מלא הבית', או שאמר 'הריני נזיר כמו מלא הקופה', בודקין אותו – מבררים למה נתכוין. אם אמר אחת גדולה נזירתי – קבלתי עלי נזירות אחת של שלשים יום, אלא שהיא נראית לי גדולה וכבדה כמלא הבית או הקופה, הרי זה נזיר רק שלשים יום. ואם אמר סתם נזירתי, והיתה כוונתי כפי מה שיפרשו חכמים את לשונו, רואין את הבית, או את הקופה כאילו היא מלאה תרדל, והרי הוא נזיר כל ימיו נזירות רבות זו אחר זו. האומר 'הריני נזיר מבין עד מקום פלוני, או מקוץ פסח' נמסכת ההליכה מבין – מן המקום שעומד בו ועד מקום פלוני, אם פחות משלשים יום, הרי הוא נזיר למשך שלשים יום, לפי שאין נזירות פחות משלשים יום, ואם לאו – אם זמן ההליכה אינו פחות משלשים יום, הרי הוא נזיר במנין הימים שנמסכת ההליכה לשם. האומר 'הריני נזיר במנין ימות החמה, מונה נזירות – נזירות נפרדות של שלשים יום במנין ימות החמה, שהם שלש מאות שישים וחמש. שכיון שאמר 'במנין' ודאי כוונתו לנזירות נפרדות ולא לאחת ארוכה. אומר רבי יהודה יש לסייע לדין זה, ממעשה שהיה באדם שקיבל על עצמו נזירות כזו וחייבוהו חכמים לנהוג שלש מאות שישים וחמש נזירות, ובין שהשלים את מנין הנזירות שחייבוהו מת:

גמרא

שנינו במשנה: רואין את הקופה כאילו מלאה גרגרים של תרדל, והוא נזיר כל ימיו. מקשה הגמרא: ואמאי – מדוע מחמירים עליו ורואים את הקופה כאילו מלאה גרגרי תרדל ויהיה נזיר כל ימיו, וליהוייה – נראה את הקופה כאילו היא מלאה קישואין ודלועין שהם גדולים יותר ואפשר למנותם, וימנה נזירות אחת שמספר ימיה כמנין הקישואים, ותיהוי ליה תפניתא – ותהיה לו תקנה להיות מותר בין אחר שסיים נזירותו. מתרצת הגמרא: אומר תיקנה, משנתינו שמבואר בה שמפרשים את

דבריו לחומרא, בפתחולקת תנאים היא שניה, ורבי שמעון היא – ומשנתינו נשנית כדברי רבי שמעון דאמר, שאדם המקבל על עצמו נזירות מסופקת, מכנים את עצמו לדבר שפסיקו חמור מודאי – מקבל על עצמו להחמיר מספק, אף חומרא שבנזירות ודאית לא היה צריך להחמיר. וכגון במשנתינו, שמחמת הספק אם קיבל על עצמו נזירות אחת שימנה כמספר הקישואים או הרבה נזירות כגרגרי תרדל, דינו חמור יותר, שאם היה מפרש כקופה מלאה חרדל היה מגלח כל שלושים יום, ואילו מחמת הספק נוהג הוא נזירות אחת כמנין הקישואים ומגלח, ולאחר מכן שוב אינו מגלח, משום שאין תגלחת בלא קרבן, והוא לא יוכל להביא קרבן בסוף כל שלושים, מספק שמא קיבל עליו רק נזירות אחת ונמצא שהוא מביא חולין בעזרה.

הגמרא מביאה ברייתא שבה הובאו דברי רבי שמעון: דתניא, האומר 'הריני נזיר על מנת שיהא' – אם היה בברי זה – בערימת התבואה הזו מאה כור, והלך למקום הכרי כדי לבדוק אם יש בו מאה כור, ומצאו ששנים או שאר, ואי אפשר לידע כמה היו שם. רבי שמעון אומר עליו מספק את כל איסורי הנזיר, משום שספק נזירות להחמיר, ואף שצריך הוא להחמיר יותר מחמת הספק, שהרי אם היה ידוע שהיו בכרי מאה כור היה מביא קרבנות בסיום נזירותו ומגלח, ועכשיו שהוא נזיר מספק אינו יכול להביא קרבנותיו כי שמא אינו נזיר והרי הם חולין בעזרה, ואסור הוא בתגלחת לעולם. ורבי יהודה מתייר אותו בכל איסורי הנזיר, משום שספק נזירות להקל, משום שאין בדעת אדם להכניס עצמו לספק נזירות באופן שיצטרך להחמיר יותר מנזיר ודאי, ודעתו הוא שאם לא יוכל לברר את הדבר לא תחול עליו נזירות כלל.

תירוצ' נוסף מדוע לא רואים את הקופה כמלאה קישואים ודלועים: רבי יוחנן אומר, אפילו תימא שמשנתינו אמרה דין זה גם לשיטת רבי יהודה שספק נזירות להקל, ומכל מקום יש לחלק שהתם כשנזיר על מנת שאין בכרי מאה כור, מקיל רבי יהודה משום שלא נחית ליה לנזירות – לא ירד לו לחיוב נזירות כלל, שהרי שמא לא היה בכרי מאה כור, ומספק לא היה דעתו לקבל נזירות כיון שפסיקו חמור מודאי. אבל תנא באומר 'הריני נזיר מלא הבית או הקופה' נחית ליה לנזירות – ירד לו לחיוב נזירות, שבין אם נראה את הקופה מלאה קישואים ובין מלאה תרדל, הרי הוא נזיר, ותנא לסלוקיה מניה – במה יוכל לסלק מעצמו את חיוב הנזירות הרי כל ימיו הוא ספק נזיר.

מקשה הגמרא: אמאי לא ליהוייה – מדוע לא נקל מספק ונראה לקופה כאילו מלאה קישואין ודלועין, ותיהוי ליה תפניתא – תהיה לו תקנה, דהא סלקא דעתך – שהרי עתה אנו סבורים שאף אם אמר 'מלא חרדל' נזירות הוא דקביל עילויה – קיבל על עצמו נזירות נפרדות, ואם כן אחר שסיים נזירות ראשונה וגילח לא יתחיל חדשה מספק, שהרי ספק נזירות להקל.

אגרות קודש

[שלהי תשי"ב]

... לכתבו במכתבו הסיבה שהפסיק לימוד התניא מובן שתמוה ביותר וביותר, שהרי בהנוגע לכל חלקי תורתנו נאמר לא יגעת ומצאת אל תאמין, ומה פלא אם לימוד הנ"ל בכלל זה, ולכתבו שלא הבין אף דבר, גוזמא גדולה בזה, אלא שכרגיל אצל רבים, בטח התחיל ללמוד בסדר הפוך [כי בסוג שלו לימוד האמור צריך להתחילו בחלק של אגרת התשובה ואחר כך חלק ב' דתניא ואחר כך חלק ראשון], ועכ"פ יעשה זה כנ"ל עתה, או מתאים יותר שלאחרי שילמוד אגרת התשובה ילמוד קונטרס ומעין, ובהשתדלות יבינהו גם כשילמוד בעצמו, ושיגו אם בלוד או אצל צעירי אגודת חב"ד, אלא שמוכן וגם פשוט שבפעם הראשונה שלומדים אין מדייקים על כל תיבה כ"א תופסים כללות הענין ואח"כ לדייק יותר ועל דרך לימוד הגמרא, ויהי רצון שיעשה כהאמור, והשי"ת יצליחו.

משנה האומר הריני נזיר כשעך כו' - ודאמרין נזירות כשער ראשו קבל עליו, והרי זה נזיר עולם, לפי ששערות ראשו מרובין משני חייו. ויהא מגולח כל ימיו אחת בסוף שלשים ויבאי קרבן. רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים - והאי דקאמר "כשער ראשו" - חרא ונזירות אריכא קבל עליו כשיעור שער ראשו, ואינו יכול להשלימה, ואינו מגולח לעולם. אלא איחזו שנגלח אחת לשלשים יום

זה שאמר הריני נזיר על נזירות כשער ראשו - דהואיל ואמר "עלי נזירות", משמע דקא מפליג בין נזירות לנזירות, ויהא מגולח בסוף כל שלשים ומביא קרבן. ובדיקין אותו אם אפר אחת גדולה נזרתי הרי זה נזיר שלשים יום - וחו לא. והא דאמר "מלא הבית", משמע כאילו אמר: אריכא לי מילתא כמלא הבית או כמלא קופה. ואם אפר סתם נזרתי - נעשה כאילו אמר "מלא חרדל", ונעשה כל ימיו נזיר - דאמרין: נזירות כמנן גרעני חרדל שבו קבל עליו, ואין להם הפסקה כל ימיו. **גמרא** ואפאי וליחוייה - להדיא קופה כאילו מלאה קישואין, ואי מחזק מנייהו עשרה גמא דעשר נזירות של שלשים שלשים קבל עליו. ותיחויי ליה תקנתא - ואם אותם עשרה נזירות, לשתות בין. אפר חזקה במחלוקת שניה - דאיכא מאן דסבירא ליה כותיה, ומתניין לא הני הכי. רבי שמעון היא דאמר אדם מכניס עצמו לדבר שספקו חמור מוראי - דאילו נזיר ודאי - מגולח ומביא קרבן ונאכל, ואילו על ספקו לא מצי מגלח. דרבי מפרש ב"אלו מותרין" במסכת נדרים. הריני נזיר כו' רבי שמעון אוסר - שחיבי בניזירות. דהואיל דהוי ספק אי הווי ביה מאה כור, אמרין דהוי ביה ודאי מאה כור וליחויי נזיר, שכל ספק נזירות להחמיר. דספיקו בניזיר חמור מוראי, דאילו ודאי שלא הוי בו מאה כור - לא הוי נזיר, השתא דהוי ספק אמרין דנזיר הוא. הכי נמי במתניתין, דהואיל דספקא הוא - דלא ידעינן אי ארעא דמלאה קישואין אי בחרדל קאמר - אמרין ביה ספק נזירות להחמיר, ובמאן דמלאה חרדל קאמר ואין לו תקנה. אבל אליבא דמאן דאמר שכל ספק נזירות להקל - לדידיה אמרין: וואן אותה כאילו חרדל קיבל קישואין, רבי יוחנן אמר אפילו תימא כריה יחודה - דהתם טעמא מאי אמר רבי יחודה דספק נזירות להקל - דדלמא לא הווי ביה מאה כורין ולא נחית ליה לנזירות כלל. ומספיקא לא אמרין ליה לנזירות - אי משום מלאה קישואין אי משום מלאה חרדל - נזירות חיילא עליה ממה נפשך, וכיון דנחית לנזירות במאי לסלקיה - משום הכי אית לן למימר דנזירות כמנן גרעני חרדל קיבל עליו, ולעולם כל ימיו יהא אסור בין. **אמאי** לא ליסלקיה נימא דליחוייה כאילו מלאה קישואין - ולכי משלים ליה נזירות כמנן קישואין שיכולין ליכנס בתוך הקופה ומייתי ליה קרבן - הוי כמסוק ועומד, וכלא נחית ליה לנזירות דמי, ותיחויי ליה תקנתא. והא - לא מצית אמרת דנזירות קבל עליו.

דרכי

ואסור בין ובתגלח לעולם - ודשמא נזיר הוא, ואינו יכול לפטור מנזירותו אם לא בהבאת אשם טומאה, וזה אין בא על התנאי. אבל נטמא אחר שהתנה - או הוה ודאי נזיר טמא, אשם טומאה והדר משלים נזירותו. **רבי** יחודה מתיר שספק נזירות להקל - דהוא לא קיבל עליו אלא אם כן ימצא בו מאה כור. וכן במתניתין: רואין אותה כאילו מלאה בצק, ויפטור בנזירות אחת. **אפילו** תימא רבי יחודה התם לא נחית לנזירות כלל - כלומר, אין להטיל עליו נזירות, דשמא לא הווי בו מאה כור. **הבא** נחית לנזירות במאי לסלקיה מיניה - כלומר, במתניתין על כרחין דייב לנזירות אחת, ואפילו אי בצק אמר. וכיון שיריד לנזירות - אינו יכול להסתלק, כמו שמפרש חזקוני. ופריך: אמאי אינו יכול להסתלק? ליתוי כאילו היא מלאה קישואין או מלאה בצק ותיחויי ליה תקנתא דסלקא דעתך דנזירות קיבל עליה. כלומר, יגלח ממה נפשך לסוף שלשים ויבאי קרבן, דאי חרא נזירות קיבל עליה - שפיר קמגולח, ואי נמי חרדל קיבל עליה - מצי לגלחי אחר שלשים יום. דקא סלקא דעתך אי אמר חרדל - לנזירות קיבל עליה, כלומר הרבה נזירות ולא נזירות אחת ארוך. וכיון שיגלח לסוף שלשים - שוב לא תטיל עליה נזירות לרבי יחודה, דמאן לימא לן דחרדל קיבל ולמא בצק, והשתא דמי להדיא דכרי, דאמר: רבי יחודה מתיר. ואמאי אינו יכול להסתלק? ומשני: רבי יחודה סבר לה כרבי דהאמר חרדל חך נזירות וצריך להחיות: חד נזירות ארוך קיבל עליה, ועד יום מותו לא מצי לגלח. הלכך, הבא על כרחו נחית לחד נזירות אפילו אי בצק קיבל, וכיון שאתה מוריד נזירות - אפילו לרבי יחודה תו לא מצי להסתלק, דשמא חרדל קיבל עליה, ונדר עד יום מותו נזירות חד וארוך. ולא דמי להדיא כלל דאינו יורד לנזירות לרבי יחודה.

ורבי

הריני נזיר מלא הבית מלא הקופה - פירושו: בית ריקניתי או קופה ריקניתי לפני וצריך להחיות לפניו. בדיקין אותו, אם אמר "אחת גדולה נזרתי" - נזיר שלשים יום. פירושו: נזירות אחת נזרתי. והא דקאמר מלא הבית - דאיכא ליה מילתא (כו'), ואינו נזיר אלא שלשים יום. ואם אמר "סתם נזרתי" - רואין הקופה כאילו מלאה חרדל, ומיר כל ימיו: לרבנן דלעיל - נזירות אחר נזירות, ולרבי - נזירות ארוך.

מכאן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום - מיד דהוה אאומר "הריני נזיר יום אחד" דהוי נזיר שלשים יום. ואם לאו נזיר כמנן הימים - וכדפרשית לעיל, דמיירי כשהחזיק בדרך.

כמנן ימות השנה מונה נזירות כמנן ימות השנה - דהיינו שלש מאות ששים וחמשה חודשים יהיה נזיר, נזירות אחר נזירות, ומגולח בתימים ומביא קרבן. כיון דקאמר "כמנן" - משמע נזירות, ולא נזירות ארוך. **אמר** רבי יחודה מעשה היה ובין שהשלים מת - רבי יחודה לסייעה לתנא קמא קאתי, וקאמר: מעשה היה וחיובו חכמים נזירות הרבה, ובין שהשלים כלול מת.

וליחוייה כאילו היא מלאה קישואין ודילועין ותיחויי ליה תקנתא - אבותינן קא פריך, דקאמר: רואין כאילו היא מלאה חרדל, ואין לו תקנה. דהוא הדין דמצי למיפריך: וליחויי כמאן דמלי בצק, ולא נתבון זה אלא לנזירות אחר, וניקל עליה. וקצת קשה: דהיא ניקל עליה מספק? ויש לומר: דהתם תנן במסכת טהרות (פרק ד משנה ז): ספק נזירות להקל, ואם תאמר: והא לעיל, גבי "מכאן ועד סוף העולם", פריך לחומרא ויש לומר: דהתם לא ידע שם צד דמצי למימר לקולא בלישא ד"מכאן עד סוף העולם", ולפום ריהטא משמע דנזירות קבל עליה מכאן ועד סוף העולם, ולכך פריך לחומרא ממשמעות לשונו. אבל הבא קא סלקא דעתך דאין אדם מכניס עצמו לדבר דספקו חמור מוראי - שעל ידי ספק יהיה חמור לו מאילו קבל עליו נזירות ודאי. כמו שאם בבירור לחרדל נתבין - מונה נזירות אחר נזירות לעולם, ומגולח בין כל אחת ואחת, ומביא קרבן, וחסותא דאיכא לספקי ודלקישואין או לבצק נתבין, משיגלח פעם אחת שוב לא יחול עד שיבאי קרבן. וקרבן אינו יכול להביא - דשמא לבצק נתבין, לחד נזירות, וקמייתי חזקין בעורה. **שיחא** ככרי זה מאה כור ומצאו שנגנב - ואין אנו יודעין אם היו בו מאה כור אם לא. רבי שמעון אוסר, דספק נזירות להחמיר, דחיישין דלמא היו בו מאה כור. ולקמן מפרש תקנתא לרבי שמעון, דאומר קודם שיתחיל למנות ימי נזירות: אם היו בו מאה כור והריני נזיר מדבורי הראשון - הנה אשלים נזרי, ומביא קרבנותיו. ואם לא היו בו מאה כור, ואם כן מדבורי לא היה בו ממש - הריני נזיר בניזיר מעכשיו, ויהיה נזיר שלשים יום, ויבאי קרבנותיו. ואין כאן חזקין בעורה, כי הוא נזיר שלשים, או מבח דיבור הראשון או מבח דיבור השני. ואם תאמר: ומאי ספקו חמור מוראי? הרי הוא נפטר בנזירות אחת ובקרבן אחד כאילו בודאי היו בו מאה כור! ויש לומר: דיכול לבא לידי חומרא - כגון אם נטמא קודם שהתנה, והשתא דהוי ספק נזיר טמא, ואין לו תקנה. דלא יוכל להביא אשם טמא - על הספק שלא היו בו מאה כור וקא מייתי חזקין בעורה,

ואסור בין ובתגלח לעולם - ודשמא נזיר הוא, ואינו יכול לפטור מנזירותו אם לא בהבאת אשם טומאה, וזה אין בא על התנאי. אבל נטמא אחר שהתנה - או הוה ודאי נזיר טמא, אשם טומאה והדר משלים נזירותו. **רבי** יחודה מתיר שספק נזירות להקל - דהוא לא קיבל עליו אלא אם כן ימצא בו מאה כור. וכן במתניתין: רואין אותה כאילו מלאה בצק, ויפטור בנזירות אחת. **אפילו** תימא רבי יחודה התם לא נחית לנזירות כלל - כלומר, אין להטיל עליו נזירות, דשמא לא הווי בו מאה כור. **הבא** נחית לנזירות במאי לסלקיה מיניה - כלומר, במתניתין על כרחין דייב לנזירות אחת, ואפילו אי בצק אמר. וכיון שיריד לנזירות - אינו יכול להסתלק, כמו שמפרש חזקוני. ופריך: אמאי אינו יכול להסתלק? ליתוי כאילו היא מלאה קישואין או מלאה בצק ותיחויי ליה תקנתא דסלקא דעתך דנזירות קיבל עליה. כלומר, יגלח ממה נפשך לסוף שלשים ויבאי קרבן, דאי חרא נזירות קיבל עליה - שפיר קמגולח, ואי נמי חרדל קיבל עליה - מצי לגלחי אחר שלשים יום. דקא סלקא דעתך אי אמר חרדל - לנזירות קיבל עליה, כלומר הרבה נזירות ולא נזירות אחת ארוך. וכיון שיגלח לסוף שלשים - שוב לא תטיל עליה נזירות לרבי יחודה, דמאן לימא לן דחרדל קיבל ולמא בצק, והשתא דמי להדיא דכרי, דאמר: רבי יחודה מתיר. ואמאי אינו יכול להסתלק? ומשני: רבי יחודה סבר לה כרבי דהאמר חרדל חך נזירות וצריך להחיות: חד נזירות ארוך קיבל עליה, ועד יום מותו לא מצי לגלח. הלכך, הבא על כרחו נחית לחד נזירות אפילו אי בצק קיבל, וכיון שאתה מוריד נזירות - אפילו לרבי יחודה תו לא מצי להסתלק, דשמא חרדל קיבל עליה, ונדר עד יום מותו נזירות חד וארוך. ולא דמי להדיא כלל דאינו יורד לנזירות לרבי יחודה.

ורבי יהודה מי סבר ליה כרבי – דהאומר חדל, והתנן הריני נזיר (מן החרצן) במניין וכו', אמר רבי יהודה מעשה וכו', אי אמרת בשלמא נזירות דרבה קביל עליה, דכין שיהשלים מת – כלומר, נראה נופל בו לשון השלמה, שהרבה נזירות שחייבונתו כבמים, כיון שיהשלים אותם – מת. אלא אי אמרת דחא נזירות ארוך קביל עליה – מי הוירא השלמה כלל?

1 דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי. דִּתְנָן, רַבִּי אוֹמֵר: אִין זֹת
2 מַגְלַח אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְאִזְהוּ שְׁמַנְגַלַח אַחַת
3 לְשָׁלְשִׁים יוֹם - הָאוֹמֵר "הָרִי עָלִי נְזִירוֹת בְּשָׁעַר רֹאשִׁי"
4 "בְּעֶפֶר הָאֶרֶץ" ו"בְּחֹל הַיָּם". - וְרַבִּי יְהוּדָה מִי סָבַר לָהּ
5 כְּרַבִּי? וְהִתְנַן: "הָרִי נְזִיר כְּמִנְיֵן יְמוֹת הַחֹמֶה" וְכו',
6 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה הָיָה וְכִיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִים מֵת. אִי
7 אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא נְזִירוֹת קָא מְקַבֵּל עָלֶיהָ - חֵינּוּ טַעְמָא
8 דְּכִיּוֹן דְּהַשְּׁלִים מֵת. אֵלֶּא אִי אֲמַרְתָּ דְּחָד נְזִירוֹת קָבַל
9 עֵלְיוּהָ - מִי הָיָה הַשְּׁלֵמָה בְּלָלָא וְעוֹד, מִי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי?
10 וְהָא תְנִינָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "הָרִי נְזִיר מִנְיֵן הִילְקִטִּי
11 קִינִי" ו"מִנְיֵן שְׁבָלִי שְׁמִיטָה" - מוֹנָה נְזִירוֹת כְּמִנְיֵן הִילְקִטִּי
12 קִינִי, וְכְמִנְיֵן שְׁבָלִי שְׁמִיטָה! - "מִנְיֵן" שְׁאִי. וְכִי שְׁאִי
13 לִיָּה לְרַבִּי "מִנְיֵן"? וְהִתְנִינָא: "הָרִי נְזִיר כְּמִנְיֵן יְמוֹת
14 הַחֹמֶה" - מוֹנָה נְזִירוֹת כְּמִנְיֵן יְמוֹת הַחֹמֶה, "כִּימִי
15 הִלְבְּנָה" - מוֹנָה כִּימִי הִלְבְּנָה, רַבִּי אוֹמֵר: עַד שִׂיאֲמַר
16 "נְזִירוֹת עָלִי כְּמִנְיֵן יְמוֹת הַחֹמֶה" ו"כְּמִנְיֵן יְמוֹת הִלְבְּנָה"! -
17 רַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ כְּנִתְיָה בְּחֶדְא. וְפָלַי עָלֶיהָ בְּחֶדְא,
18 סָבַר לָהּ כְּנִתְיָה בְּחֶדְא - נְזִירוֹת קָבַל עֵלְיוּהָ, וְפָלַי
19 עָלֶיהָ בְּחֶדְא - דִּיאֵלוּ רַבִּי יְהוּדָה שְׁנֵי לִיָּה מוֹנָה, וְרַבִּי לֹא
20 שְׁנֵי לִיָּה מוֹנָה. תְּנוּ רַבְּנָן: "הָרִי נְזִיר כָּל יְמֵי חַיִּי" "הָרִי
21 נְזִיר עוֹלָם" - הָרִי זֶה נְזִיר עוֹלָם, אָפִילוּ "מֵאָה שָׁנָה"
22 אָפִילוּ "אַלְפֵּי שָׁנִים" - אִין זֶה נְזִיר עוֹלָם אֵלֶּא נְזִיר לְעוֹלָם.
23 תְּנוּ רַבְּנָן: "הָרִי נְזִיר וְאַחַת" - מוֹנָה שְׁתֵּים, "וְעוֹד" -
24 מוֹנָה שְׁלֹשׁ, "וְשׁוּב" - מוֹנָה אַרְבַּע. פְּשִׁטָּא! מַהוּ
25 דִּתְקִימָא: "וְשׁוּב" כִּי כּוֹלָהָ, וְהָיָא לִיָּה שִׁיר, קָא מְשַׁמַּע
26 לָן דִּלָּא. תְּנוּ רַבְּנָן: "הָרִי נְזִיר", סוּמְכוּם אוֹמֵר: "הָן" -
27 אַחַת, "דִּיגוֹן" - שְׁתֵּים, "טְרִיגוֹן" - שְׁלֹשׁ, "טְטְרִיגוֹן" -
28 אַרְבַּע, "פּוֹנְטְרִיגוֹן" חֲמִישׁ. תְּנוּ רַבְּנָן: בֵּית עֲגוּל דִּיגוֹן,
29 טְרִיגוֹן, פּוֹנְטְרִיגוֹן - אִינּוּ מַטְמָא בְּנִגְעִים. טְטְרִיגוֹן מַטְמָא
30 בְּנִגְעִים. מַאי טַעְמָא? לְמַסָּה הוּא אוֹמֵר "קִיר" "קִירוֹת",
31 לְמַעֲלָה הוּא אוֹמֵר "קִיר" "קִירוֹת" - הָרִי בָּאן אַרְבַּע.

הדרך על כל בניי

בלשון יוֹן. **בֵּית** עגול – דהואיל ואין לו ארבע זוויות אין מטמא בנגעים, כדמסיק מ"קיר"
 "קירות", והיינו טעמא דכולהו.

הדרן עלך כל בניי

שמיטה – שהשדות הפקר, וכל העם עושה שבילים בתוכם ואין בעל השדה מעכב על ידי.
קין, אף על גב דלא אמר "נזירות עלי", אלמא לית ליה לרבי יהודה הא דרבי, דאי לרבי אי הוה
מאה יום. **מִנְיָן שָׁמַיְי** – הדיכא דאמר "מבנין מות המה" או "מבנין הילקטי קיץ" אפילו רבי מ
מת. אלבי קופה, דנזירות אריבא קביל עליה – אפילו רבי יהודה מודה דספק נזירות ליה
לא שליש. הא לא אמר "נזירות", אלא "הריני נבנין מות המה" – חזא נזירות הוא קריב
שלש מאות שנים וחמשיה **שְׁנֵי לִי מוֹתָה** – ד"מנין" וכן אמר, ודוי מבאן דאמר "נזירות
משום דאית ליה קיצוואתא, כדאמרין לעיל. הריני נזיר ואחתי מונה שנים – כי אמר "ואחתי
הריני נזיר ואחתי ועוד ושוב" – מונה ארבע, מהו **דִּיתִמָּה** – הא האי דקאמר "שוב" משמע
– "הריני נזיר הן" – חיביב בנזירות אחת. ואם אמר "הריני נזיר דיגון" – מונה שנים. "טריגון"
דבכל לשון יכול אדם לקבל נזירות. **בית עגול** – שאין לו זווית, או בית דיגון שאין לו אל
טטרון שיש לו ארבע זווית – מטמא. **מִטְמֵא לִטְמֵא** הוא **אוֹרֵי קִירוֹת** – הוא פשה הגע
"קיר" ממש, וזכב "קירות" דמשמעו קיר – אלמא ארבע בעינן, כדמרבי חכמי

רבי יהודה סבר לה כרבי — דאמר במתניתין כי דאמר "הריני נזיר כשעור ראשי" אין זה מגלח אחת לשלשים יום, משום נזירות אריכתא קביל עליה, ולעולם אין לו תקנה, שהרי שערות ראשו מרובין משני חייו. הכי נמי "הריני נזיר מלא הקופה" — נזירות אריכתא קביל עליה, ואינו מגלח ומביא קרבן בסוף כל שלשים. ובין דההוא חד נזירות משקי כמלא הקופה — לא מצית אמרת דליחיה כאלו הא מלאה קישואים, ולכי משלמי נזירות כמנן קישואים שיכולין ליכנס לתוכה לייתי קרבן. דהואיל ועייל נפשיה לנזירות, ואיכא למימר דהאי נזירות אריכתא כמנן דרדל קיבל עליו — לא מייתי קרבן מספקא, דדלמא פגע לאיתוי חולין לעזרה. והלכך לרבי יהודה נמי לא מצו לסלקי נפשיה מנזירות דלייתי קרבן, ומנשום הכי לית ליה תקנתא. ומי סבר לה רבי יהודה כרבי והתניא הריני נזיר כמנן ימות החמה מונה נזירות כמנן ימות החמה — שיהא מונה שלש מאות ששים וחמשה נזירות של שלשים. ונמצא שיהא נוהג נזירות שלשים שנה. אמר רבי יהודה מעשה באחד שאמר "הריני נזיר כמנן ימות החמה", ובין שהשלשים נזירותו לטוף שלשים שנה מיד מת. אי אמרת בשלמא נזירות של שלשים קיבל עליו כמנן ימות החמה — מנשכחת לה דכיון שהשלשים מת. אלא אי אמרת — דהאי נזירות של שלש מאות ששים וחמשה קיבל עליו, וכל חודא חדא תהוי שלש מאות ששים וחמשה ימים, ואגריך דהוי נזיר שלש מאות ששים וחמשה פעמים שלש מאות ששים וחמשה ימים כמנן ימות החמה, וכדברי רבי דאמר דאין זה נזיר שיהא מגלח בסוף שלשים, אלא כל שלש מאות ששים וחמשה ימים ונהוג נזירותו. מי הוי השלמה כלל — בשני דרבי יהודה? מי הוי איניש נזיר כולי דא כלש שלש מאות ששים וחמשה ימים? ושלש מאות ששים וחמשה פעמים? שצריך לנהוג נזירות בעצמו? אלא מדקאמר רבי יהודה: כיון שהשלשים מת — שמע מינה לא סבידא ליה כרבי. לישנא אחרינא: והתניא הריני נזיר כמנן ימות החמה. כלומר, לא זמן שהיה נזיר, דהיינו עד סוף העולם. מונה ימות החמה כמנן ימות החמה — כל מיני יאה מונה נזירות של שלשים, ומגלח ומביא קרבן. ואמר רבי יהודה: מעשה באחד שהזיר בכך ובין שהשלשים מת. אי אמרת בשלמא נזירות של שלשים קיבל עליו — היינו דקאמר: כיון שהשלשים מת, דכל קרבן וקרבן דמייתי לזית תולדות חשיכי לא משלמי. אלא אי אמרת דהאי נזירות קיבל עליה עד ימות עולם ואסור לגלח כל ימיו, מאי השלמה איכא הכא? דא אכתי אילו הוה קיים הוה מביעי ליה למיקם בנזירותו ועוד, מי סבר לה כרבי? והתניא בהריא רבי יהודה אומר הריני נזיר כמנן הילקטי קיץ — כמנן שובלים שעושים קיצי האנסיין בין הקציצות, כדי שיהו מנזירותם בנתיים ולא יזרי נזריהם ברגל. וכמנן שבלי שמישה — דבשנת השמיטה לא חשדו נזירותו. ומנזיחין וזובלים של אשתא. ולפי שדון מונעין ונוח למנוחן קאמר הכי. ואית גרסינן: כמנן שבלי נזירות כמנן הילקטי קיץ ושבלי שמישה — ודא מגלח כל שלשים ושלשים למנן הילקטי שם מאה לקטי קיץ צריך להיות מונה נזירות אריכא. מאה פעמים מאה יום, או נזירות אריכא ונזירות קביל עליה ומגלח אחת לשלשים. והיינו נמי דקאמר רבי יהודה לעיל: כיון שהשלשים רב, וכדפרשנא. רבי אומר עד שיאמר נזירות עלי כמנן ימות החמה — לא יאה מגלח אחת ליה כמנן ימות החמה עד עולם כלדעיל, לא אליך לישנא שלש מאות ששים וחמשה פעמים. אפילו מאה שנה אין זה נזיר עולם אלא זה נזיר לעולם — דהאי נזירות אריכתא לא דהיא, כמנאן דאמר "ונזירות אחת" דמי. האומר הריני נזיר ואחת ועוד — מונה שלש נזירות. אמר לו אמר: ושוב ליהי עלי נזירות כי הנך דאמרין, והיין לזו שית. קמשמע לך. סופוכס אומר נהג שלש. "סטרטון" — מונה ארבע. "פונטיגון" — מונה חמש. שכן מנזין בלשון יין, ואשמעינן זיזיות. או טריגון שאין לו אלא שלשה, או פונטיגון שית לו חמש וזית — אין מטמא בנגעים. רבי היתא. ולפעלה הריא אומר — דהנה הנגע בקירות הבית. מדדוה ליה למיכתב בהרריותו לא. ומראיתו שפל מן הקיר" לא קא חשיב, אלא הני דבתיב פזו לישנא יתירי קחשיב.

הדרן עלך כל בניי

מנן, אלא כל שאמר 'הריני נזיר' נוהג נזירות אחת ארוכה כפי
המנן שהזכיר:
הגמרא מביאה כמה ברייתות שדנות באופנים שונים של קבלת
נזירות: תנו רבנן, האומר 'הריני נזיר כל ימי חיי', או 'הריני נזיר
עולם', כיון שלא קבע זמן לנזירותו הרי זה נזיר עולם, וכשמכבד
שערו מיקל בתער. אך אם קיבל נזירות לזמן קצוב, אפילו מאה
שנה, או אפילו אלף שנים, אף שמסתמא לא יאריך ימים כל כך
ויצטרך לנהוג בנזירות כל ימי חייו, מכל מקום כיון שנתן קצבה
לנזירותו חלוק הוא בדינו שאין זה נזיר עולם, אלא נזיר רגיל וארוך
לעולם – לכל ימי חייו:
תנו רבנן, האומר 'הריני נזיר ואחת', מונה שתיים – שתי נזירות
של שלשים יום. שבאמירת 'הריני נזיר' קיבל נזירות אחת,
וכשהוסיף 'ואחת' נתכוין לקבל נזירות נוספת. ואם אמר 'הריני נזיר
ואחת ועוד', מונה שלש נזירות, שכשהוסיף 'ועוד' קיבל נזירות
נוספת. ואם הוסיף 'ושוב', מונה ארבע נזירות, לפי שנתכוין
לנזירות נוספת.
מקשה הגמרא: פשיטא – הרי דין פשוט הוא שהמוסיף תיבות אלו
כוונתו לקבל נזירות נוספות, ומה באה הברייתא למדנו.
מתרצת הגמרא: מהו דתימא שבמה שאמר 'ושוב' כוונתו להוסיף
כי בולחו – כמו כל הנזירות שקיבל עליו עד עתה באמירת
'הריני נזיר ואחת ועוד', ומקבל עליו עוד שלש נזירות, והוי' ליה
שתי – ויהיה לו למנות שש נזירות, קא משמע לן דלא – שכן
כוונתו לכך, אלא דעתו להוסיף רק עוד נזירות אחת, ומונה ארבע
נזירות:
תנו רבנן, האומר 'הריני נזיר' ומבאר את מנן הנזירות שמקבל על
עצמו בלשון לעז, סובבוס אומר, אם אמר 'הריני נזיר חן', כוונתו
לקבל עליו נזירות אחת, לפי שבלשון יוני 'חן' הוא 'אחת'. ואם
אמר 'הריני נזיר דיגון', מונה שתיים – שתי נזירות. ואם אמר
'הריני נזיר פריגון' מונה שלש. ואם אמר 'הריני נזיר פריגון' מונה
ארבע. ואם אמר 'הריני נזיר פריגון', מונה חמש. שכן הן שמות
מספרים אלו בלשון יוני:
הגמרא מביאה ברייתא אחרת הדנה במילים אלו לענין טומאת
נגעי בתים: תנו רבנן, בית עגול שאין לו זווית כלל, או דיגון, שמצד
אחד הוא עגול ומצדו השני יש לו שתי זוויות, או פריגון, שיש לו
שלש זוויות, או פריגון, שיש לו חמש זוויות, כל אחד מבתי אלו
אינו מטמא בנגעים הנמצאים בו, אבל פריגון – בית שיש לו ארבע
זוויות מטמא בנגעים.
מבאר הגמרא: מאי טעמא – מדוע רק בית שיש לו ארבע זוויות
מטמא בנגעים. לפי שכן דורשים מן הפסוקים בפרשת נגעי בתים,
שלמטה – בפסוק המאוחר בפרשה) הוא אומר (ויקרא יד לט) 'וראה
והנה פשה הנגע בקירת הבית', ומכך שלא כתוב 'קיר' אלא
'קירות', יש לדרוש שצריך שיהיו שני קירות לבית. ולמעלה
– בפסוק הקודם בפרשה) הוא אומר (שם יד לז) 'וראה את הנגע והנה
הנגע בקירת הבית' ויש לדרוש שמה שלא כתוב 'קיר' אלא
'קירות' בא ללמד שצריך שיהיו שני קירות נוספים לבית, והרי כאן
ארבע קירות המנויים בפרשת נגעי בתים, וללמדנו שבת נטמא
בנגעים רק כשיש לו ארבעה קירות, וכיון שיש לו ארבעה קירות
גם זוויתיו ארבע, אבל שאר בתים שיש בהם פחות או יותר
מארבע זוויות, אינם נטמאים בנגעים:

הדרן עלך כל בינויי

104

הגמרא מבאר את תירוצו של רבי יוחנן: (ד' רבי יהודה קבר לה
ברבי, דתנן במשנתנו לגבי האומר הריני נזיר כשער ראשי, רבי
אמר, אין זה מנלה אחת לשלשים יום, אלא כיון שאמר 'הריני נזיר'
קיבל על עצמו נזירות אחת ארוכה, ואיזהו שמנלה אחת לשלשים
יום, משום שנידון כמקבל נזירות נפרדות, האומר (הרי) עלי
נזירות כשער ראשי, וכשער הארץ, וכחול הים. ומאחר שסבר רבי
יהודה כרבי, אם כן גם האומר 'הריני נזיר כמלא הקופה' אף אם
כוונתו היא למלא הדרל חלה עליו נזירות אחת ארוכה, ומחמת
הספק שמא לכך נתכוין יש להחמיר שיהנה בנזירות כל ימי חייו.
מקשה הגמרא: ורבי יהודה מי קבר לה ברבי – וכי רבי יהודה סבר
כרבי, שהאומר 'הריני נזיר כשער ראשי' כוונתו לנזירות אחת
ארוכה, והתנן במשנתנו, האומר 'הריני נזיר כמנן ימות החמה'
וכו' מונה שלש מאות ששים וחמש נזירות כמנן ימות החמה,
ואמר רבי יהודה לסייע לדין זה ממעשה שהיה באחד שאמר כך
והזיכורו הכמים נזירות כמנן זה, וכן השלים נזירות אלו
מת. אי אמרת בשלמא שרבי יהודה סבר שניירות – נזירות
הרבה) קא מקבל עליה, הנינו טעמא – זה יהיה ההסבר במה שאמר
רבי יהודה דכיון דהשלים את הנזירות שנתחייב מת, כלומר,
שעל זה שייך לשון השלמה, שהשלים את כל הנזירות שנתחייב,
אלא אי אמרת שלפי רבי יהודה תדא נזירות קבל עליו – נזירות
אחת קיבל עליו ארוכה כמנן ימות החמה, מי הוי השלמה קלל –
וכי שייך בל לשון 'השלמה'.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת שרבי יהודה אינו סובר כרבי, ועוד,
מי קבר לה ברבי – האם אפשר לומר שרבי יהודה סובר כרבי, והא
תניא, רבי יהודה אומר, האומר 'הריני נזיר כמנן הילקטי קנין' –
ערמות התאנים בשעת יבושן, ומנן שכלי שמיטה – או כמנן
השבילים שנשארו בשדה בשנת השמיטה מיבול השנה הקודמת,
מונה נזירות – נזירות נפרדות כמנן הילקטי קנין וכמנן שכלי
שמיטה, שהם רבים, וכל ימי חייו ימנה נזירות של שלשים יום זו
אחת זו. הרי שרבי יהודה סובר שהאומר 'הריני נזיר' כדבר שמינו
רב מאוד, מונה הרבה נזירות, ולא כדברי רבי שמונה נזירות אחת
ארוכה. דוחה הגמרא: מנן שאני – כשהזכיר לשון 'מנן' בדבריו
הדין שונה ומונה נזירות נפרדות, אבל אם היה אומר רק 'הריני
נזיר כהילקטי קנין' או 'כשבלי שמיטה', היה נוהג נזירות אחת
ארוכה כדברי רבי.
מקשה הגמרא: ומי שאני ליה לרבי מנן – וכי לפי רבי שונה הדין
כשהזכיר לשון 'מנן', והתניא, האומר הריני נזיר כמנן ימות
החמה, מונה שלש מאות ששים וחמש נזירות – נזירות של
שלשים יום) כמנן ימות החמה. ואם אמר הריני נזיר כימי הלכנה,
מונה שלש מאות חמישים וארבע נזירות כימי שנת הלכנה. רבי
אמר, אינו מונה נזירות נפרדות עד שיאמר 'נזירות עלי כמנן
ימות החמה', וכמנן – (או כמנן) ימות הלכנה, אבל האומר 'הריני
נזיר', אף שהוסיף 'כמנן', כוונתו לנזירות אחת שארוכה כמנן
ימות החמה.
מתרצת הגמרא: אף שרבי סובר שכוונתו לנזירות אחת ארוכה גם
כשהזכיר 'מנן', מכל מקום בדעת רבי יהודה אפשר לומר
כשהזכיר מנן מונה נזירות נפרדות, ורבי יהודה קבר לה בנתיב
פתחא – סבר כמותו – (כרבי) בדין אחד, ופליג עליה פתחא – והלק
עליו בדין אחד. ומבאר הגמרא: קבר לה בנתיב פתחא, שהאומר
'הריני נזיר' ולא 'הרי עלי נזירות', נזירות אחת קביל עליה. ופליג
עליה פתחא, דאילו רבי יהודה שני ליה מונה – לרבי יהודה שונה
הדין כשהזכיר 'מנן', ואף אם אמר 'הריני נזיר' כוונתו לנזירות
נפרדות, ורבי לא שני ליה מונה – ולרבי אין הדין שונה אם הזכיר

אגרות קודש

[ה'תשל"א]

כמדומה מדובר מאז עם "תורה ומסורה" – ששורר שלום בינם וליובאוויטש, ואדרבא יסייעו
ז"ל, ופשיטא לא לתפוש מוסד מזל"ז.

1 פרק זה ממשיך לדון בלשונות שונים של קבלת נזירות.

משנה

3 משנה זו דנה במי שמקבל נזירות וכולל בלשונות דברים שאינם
4 בכלל איסורי נזירות: האומר **הריני נזיר מן הַנְּזִירֻת** – תאנים
5 יבשות, ו**מן הַדְּבִילָה** – תאנים דרוסות וכבושות בכלל, כלומר
6 שפירש בדבריו שמקבל על עצמו נזירות מתאנים, שאין נזיר אסור
7 בהם, ולא פירש שמקבל על עצמו נזירות מין, **בית שְׁמַאי אומרים**,
8 הרי זה נזיר ונאסר בכל דבר שנוזר אסור בו, ובגמרא יבואר הטעם.
9 **ובית הלל אומרים, אינו נזיר** – לא חלה עליו נזירות, שאין נזירות
10 מתאנים. ואין זה דומה לאומר 'הריני נזיר', שנכללים בדבריו כל
11 דיני הנזירות, משום שכאן פירש בדבריו שרצונו לקבל עליו רק
12 נזירות מגרוגרות ודבילה, ואי אפשר לכלול בדבריו את כל דיני
13 הנזירות.

14 דעה אחרת בשיטת בית שמאי: **אמר רבי יהודה, אף בְּשִׁאֲמָרוֹ בֵּית**
15 **שְׁמַאי אומרים** הרי זה נזיר. מקשה הגמרא: **ואמאי** – מדוע לדעת
16 **שְׁמַאי** שבלב איסור נדר שחל על התאנים, ו**בְּאִשְׁרֵי הַנּוֹדֵר הָרִי הֵן עָלֵי**
17 **קֶרֶן** – שאחר שאמר 'הריני נזיר מהגרוגרות והדבילה' ביאר לנו
18 שכוונתו היתה שיאסרו התאנים עליו כקרן ויפרוש מהם, ובאופן
19 זה חל נדרו ונאסר בגרוגרות ודבילה, אבל אף לבית שמאי לא
20 חלה עליו נזירות, שלא היתה כוונתו כלל לקבל על עצמו נזירות:

גמרא

21 שנינו במשנה: האומר **הריני נזיר מן הַנְּזִירֻת** ו**מן הַדְּבִילָה**, בית
22 **שְׁמַאי אומרים** הרי זה נזיר. מקשה הגמרא: **ואמאי** – מדוע לדעת
23 בית שמאי חלה עליו נזירות, והרי **מִכָּל אִשֶּׁר יַעֲשֶׂה מִנֶּגֶץ הַיֵּינָן**
24 (במדבר 10) **אָמַר רַחֲמָנָא** – אמרה תורה, הרי שנוזרת היא פרישה
25 מהעשה מגפן היין ולא מגרוגרות ודבילה, ואם כן מדוע חלה
26 נזירות על האומר הריני נזיר מגרוגרות ודבילה.

27 מתרצת הגמרא: **בֵּית שְׁמַאי סְבִירָה לֵהּ** (א-סוברים) **בְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר**
28 במסכת ערכין (ה), **אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבִרְיָ לְבִטְלָה** – אין דרכו של
29 אדם לומר דברים בטלים, ולכן המקבל על עצמו איזה דבר בלשון
30 שאין לה משמעות, אנו מפרשים את כוונת דבריו במשמעות
31 אחרת שקרובה ללשון שהוציא מפיו, כדי שעל ידי כך יוכלו דבריו
32 להתקיים. וגם כאן באומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות', אף שאמר
33 דבר שאין לו משמעות, אך מכיון שברור שלא הוציא דבריו
34 לבטלה, אומרים שאדם זה טעה וחשב שגם גרוגרות הם מאיסורי
35 נזיר, וכוונתו ליאסר בכל איסורי נזיר ואף בגרוגרות, ולכן אומרים
36 בית שמאי שחלה נזירות.

37 הגמרא מבארת את טעמם של בית הלל: **ובית הלל סְבִירָה לֵהּ בְּרַבִּי**
38 **יוֹסִי דְּאָמַר** במסכת תמורה (כה), **בְּגִמְרָה דְּבִרְיָ אָדָם נִתְפָּס** – אדם
39 שאמר שתי לשונות ובכל לשון יש משמעות אחרת, כוונתו שיחול
40 הדבר כפי שאמר סוף דבריו. ולכן כאן שאמר 'הריני נזיר מן
41 הגרוגרות' אף שבתחילה לשון שאמר 'הריני נזיר' משמע שקיבל

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שלישי עמ' א

1 רבא מקשה על דברי רמי בר חמא: **אמר רבא, מִי קִתְּנִי** – האם
2 שנינו במשנה שחלה עליו נזירות רק אם לבסוף הפרה **עֲמִידָה**
3 **מֵאִלֶּיָּהּ** – ולא כאשר העמידה אחרים. ואם כדברי רמי בר חמא
4 כיון שלא שנינו במשנה שלבסוף הפרה 'עמידה מאליה', אם כן
5 עיקר החידוש חסר מהמשנה. שלדבריו מה ששנינו שקיבל נזירותו
6 רק בתנאי שהפרה תעמוד, בא ללמדנו שאף שאמר רק 'הריני נזיר
7 אם עומדת' כוונתו דווקא אם הפרה תעמוד מאליה, אבל אם
8 יעמידה אחרים לא נתקיים תנאו ולא חלה עליו נזירות.

9 רבא מבאר את המשנה באופן אחר: **אָלָא אָמַר רַבָּא**, במשנה
10 מדובר בַּנֶּזֶן
11 **שְׁתִּיתָה פְּרָה רְבוּצָה לְפָנָיו** בכבודו, ומתוך כך נראה לאנשים
12 שהפרה חושבת שאם היא תצליח לעמוד בין על ידי עצמה ובין
13 על ידי אחרים, רוצה היא שיכניסה לעזרה ויקריבוה כקרבת נזיר,
14 **וְאָמַר הַנּוֹדֵר**, 'הריני נזירה אם עומדת', כלומר אני אמלא את

43 נזירות מין, אנו מפרשים שרצונו שיחול הנדר כפי שאמר בסוף
44 דבריו 'מן הגרוגרות', וּמִכִּיּוֹן שֶׁכֵּן הָאֵין וּפְתַחוּ עִמּוֹ הוּא –
45 בלשון נדר זה יש פתח המתיר את הנדר, שבגמרא דבריו אמר 'מן
46 הגרוגרות', וגילה לנו שזה שבתחילת דבריו אמר 'הריני נזיר' לא
47 היה בדעתו לקבל נזירות, ולכן הוסיף ואמר 'מן הגרוגרות' שהם
48 דברים שאינם שייכים כלל לקבלת נזירות.
49 גמרא מקשה מדוע לבית שמאי הרי הוא נזיר: **בֵּית שְׁמַאי נִמְי נִדֵּר**
50 **וּפְתַחוּ עִמּוֹ הוּא** – הרי גם לבית שמאי יש להקשות ש'נדר ופתחו
51 עמו הוא', שכיון שבגמרא דבריו אמר 'מן הגרוגרות', בהכרח
52 שכוונתו לסתור את דבריו הקודמים, ואף אם סוברים בית שמאי
53 כרבי מאיר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, כאן גילה דעתו שאף
54 שאמר 'הריני נזיר' לא נתכוין לקבל נזירות, אלא רצונו לומר
55 דברים בטלים.

56 מתרצת הגמרא: **אָלָא בֵּית שְׁמַאי** שאומרים שחלה עליו נזירות
57 **סְבִירָה לֵה בְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר, אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבִרְיָ לְבִטְלָה** – אין
58 דרך בני אדם לומר דברים בטלים, ולכן אין לפרש שכוונתו היתה
59 לומר דבר אחד שהוא נזיר מן הגרוגרות, שכיון שסוף דבריו
60 סותרים את תחילת דבריו, נמצא שאמר דברים בטלים, אלא
61 מחלקים את דבריו, וכאילו אמר שני דברים נפרדים, **בֵּין דְּאָמַר**
62 **הָרִינִי נִזִּיר** – מיד כשאמר כך הֵנָּה לֵיהּ נִזִּיר – הרי הוא נזיר, וכי
63 **קָאָמַר** – וכאשר סיים את דבריו ואמר **מִן הַנְּזִירֻת** ו**מִן הַדְּבִילָה**,
64 אין הוא ממשיך לקבל על עצמו נזירות, אלא **לְאִיתְשָׁלִי הוּא**
65 **דְּקִיתִי** – הוא בא להישאל על נדרו, ולחזור בו מנזירותו, וְכֻמוּ
66 הַנִּשְׁאֵל לַחֲכָם וּמִתְחַרֵּט עַל נִדְרוֹ, כך גם הוא בתוך כדי דיבור
67 לקבלת הנזירות, מתחרט על קבלתו, **וּבֵית שְׁמַאי לְטַעֲמִיּהוּ**
68 **וְלִשְׁתִּיתָם דְּאָמַר, אֵין שְׁאֵלָה בְּהִקְדָּשׁ** – שאם הקדיש אדם חפץ
69 אינו יכול להישאל על הקדשו אצל חכם כדי שיתיר לו את
70 ההקדש. **וּבֵין דְּאֵין שְׁאֵלָה בְּהִקְדָּשׁ** – ומאותו הטעם שאין שאלה
71 בהקדש, כך גם **אֵין שְׁאֵלָה בְּנִזְיוּת**, כי נזירות היא כהקדש שנאמר
72 בנזיר (במדבר 10) **'קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדְל פְּרַע שְׁעָר רֹאשׁו'**, ולבית שמאי
73 כמו שאין נשאלים על ההקדש, כך המקדיש אינו יכול לחזור בו
74 מההקדש אפילו תוך כדי דיבור, ולכן גם בנזירות שהיא כהקדש,
75 אינו יכול לחזור בו מקבלת הנזירות אפילו בתוך כדי דיבור.

76 **וּבֵית הֵלֵל** שאמרו שלא חלה עליו נזירות, **סְבִירָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דִּתֵּנָן**
77 במשנה במסכת מנחות (קג) שהאומר 'הרי עלי מנחה מן
78 השעורים', ואין הוא יכול להביא מנחה כזו משום שאין מנחת
79 נדבה באה אלא מן החטים, נחלקו תנאים בדינו, תנא קמא סובר
80 שחייב להביא מנחה מן החטים, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר לַגְמִיר, כיון שֵׁלָא
81 הַתְּנִיבָה בְּרִדְּךָ הַתְּנִיבָדִים, שדרך המתנדבים להתנדב דבר הראוי
82 להקרבה, והוא התנדב מנחה משעורים שהוא דבר שאין מקריבים
83 כמוהו בנדבה. וכן האומר 'הריני נזיר' אף שסיים דבריו ואמר 'מן
84 הגרוגרות', אין אומרים שבתחילה רצה לקבל נזירות ועכשיו חזר
85 בו, אלא לכתחילה כך היתה כוונתו לקבל על עצמו נזירות מן
86 הגרוגרות, ומכיון שאין כזו נזירות לא נדר בדרך הנודרים ולא
87 חלה עליו נזירות כלל.

15 רצונה, ואם הפרה תעמוד הרי היא עָלֵי קֶרֶן – הריני נודר שאביא
16 פרה זו לקרבן יחד עם שאר הקרבנות שהנזיר חייב להביא. ולבית
17 שמאי חלה עליו נזירות, אבל לבית הלל אין בלשון הזה קבלת
18 נזירות.

19 מקשה הגמרא על פירוש רבא: **בְּשִׁלְמָא** את הרישא של המשנה
20 שייך לפרש כדברי רבא, שנדר שייביא את הפרה לקרבן נזיר,
21 שהרי **פְּרָה בֵּת קֶרֶן הִיא** – אפשר להביא פרה לקרבן. **אָלָא** את
22 הסיפא לגבי דָּלָת, איך אפשר לבאר כרבא, שנדר שאם תפתח
23 יביאנה לקרבן נזיר, וכי בֵּת קֶרֶן הִיא – וכי אפשר להביא דלת
24 לקרבן.

25 מתרצת הגמרא: **אָלָא אָמַר רַבָּא** – רבא אכן ביאר המשנה באופן
26 אחר, שמדובר במשנה בְּנִזְן שְׁתִּיתָה פְּרָה רְבוּצָה לְפָנָיו – לפני
27 האדם שנדר, ומאופן רביצת הפרה בכבודו, נראה שהפרה
28 חושבת שלא תעמוד מרצונה וגם אחרים לא יצליחו להעמידה

משנה הריני ניזיר מן הגרוגרות וכו' בית שמאי אומרים ניזיר – דכיון דאמר "הריני ניזיר" חל עליה נזירות, וכי הדר ואמר "מן הגרוגרות ומן הדבילה" – לא אמר כלום. ובית הלל אומרים אינו ניזיר – דכיון דאמר "מן הגרוגרות" – לא שייך שום נזירות בגרוגרות ודבילה. אמר רבי יהודה אף בית שמאי לא אמרו – שיהיה בו שום נזירות כלל. אלא

לפי מה שאמרנו שחוששין לדבריו בזמן שאומר "הריני ניזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה ודחי הן עלי קרבן", כלומר שאסורין עליו בקרבן, שיהיה נזיר מכלול מן, אבל בשום נזירות אין חוששין בו כל עיקר. **גמרא** ולדברי בית שמאי אמאי הוי ניזיר – בתמיה: "מכל אשר יעשה מגפן היין" אמר רחמנא דליהוי ניזיר, אבל מגרוגרות ודבילה דלאו מגפן היין הוא, לאו בית שמאי אית להו כרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה – "ערך בלי עלי", אדם יודע שאין ערך לכלל, ויחייב בכל דמי ערכו. אף הכא נמי, כי אמר "הריני ניזיר מן הגרוגרות", יודע הוא שאין נזירות מן הגרוגרות, ואין מוציא דבריו לבטלה, ומקבל עליו נזירות מגורה. ובית הלל – דאמרי: אינו ניזיר – סבירא להו כרבי יוסי, דאמר במסכת תמורה בפרק "ביצד ערמימין" (כה), דבגמרי דבריו אדם נתפס, וכיון דאמר בגמרי דבריו "מן הגרוגרות ומן הדבילה" – תפוס לשון אחרון, ולא חיילא עליה כלל. ואם תאמר: הא אמר רבי יוסי דאף בגמרי דבריו אדם נתפס, ומדקאמר "אף" ליהוי ניזיר משום דתפוס לשון ראשון? לא הא קשיא, דהייכא אמר רבי יוסי אף בגמרי דבריו אדם נתפס – כגון שזיתיה לו בהמת חולין ורוצה להמיר אותה על שתי בהמות קדשים שלפניו, אחת עולה ואחת

שלמים, ואמר "זו תמורת עולה ותמורת שלמים", דכיון דאפשר לקיים דבריו הראשונים והאחרונים – תמכר ויבא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים – אמרינן דאף בגמרי דבריו אדם נתפס, שכן היתה כוונתו מתחלה לכך לשם עולה ולשם שלמים, אלא שלא היה יכול להוציא את שניהם מפיו בבת אחת, ואמר בזה אחר זה. אבל גבי נזירות ליכא למימר הכי, וזה הלא נדר ופתחו עמו. שלא ידור אלא מן הגרוגרות, והואיל דלא חייל עליה נזירות בגרוגרות – אין דבריו כלום, ואינו ניזיר כלל. ולבית שמאי נמי – כיון דהאי נדר פתחו עמו, אמאי הוי נזירות כלל? הא פתחו עמו, דאינו רוצה להיות ניזיר אלא מן הגרוגרות, וכל היכא דפתחו עמו אפילו רבי מאיר מודה: **אלא בית שמאי סברי לה כרבי מאיר** – ומשום הכי כיון דאמר "הריני ניזיר" הוה ליה ניזיר ודאי, והאי דלברר הכי אמר "מן הגרוגרות" – לאיתשולי הוא דקאתי, דקאמר: כשנזיר לא נזרתי אלא מן הגרוגרות, ומיהו אפילו הכי מותר ביין, דבית שמאי סברי אין שאלה בטעות דבריו ולא לטעות בגרוגרות, דכתביב "קדוש יהיה גלד פריע" (במבדב ו), ובית הלל סברי – כיון דלא הוי כשאר הנזירות שאין נזירות אלא מן היין – אין שום נזירות חל עליו, דאית להו כרבי שמעון דתנן כי לבסוף קתני לה. ומכאן שייך לעמוד בו מתניתין דקתני לבית הלל דאפילו נזיר לא הוי. בית שמאי דסברי נזיר מן הגרוגרות וניזיר מן היין סברי להו כרבי מאיר דאמר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכיון דאמר "הריני ניזיר" – הרי זה ניזיר, והוי נמי נזיר מן הגרוגרות, דסברי להו כרבי יהודה דאמר: שאסורין עליו קרבן זה, ומתניתין קתני דבית שמאי סברי ניזיר וכו' לא. ובית הלל אומרים ניזיר – מן הגרוגרות ודבילה, ואינו ניזיר מן היין, משום דנדר ופתחו עמו הוה. ומתניתין קתני דבית הלל אומרים אינו ניזיר, דבין לרבי יהודה בין לתנא קמא דידיה אליבא דבית הלל אינו נזיר ואינו ניזיר. **לשטא אחריתא אמרי לה כו'** – נזיר ואינו ניזיר. ותנא קמא דרבי יהודה אמר נזיר אליבא דבית שמאי. והיינו דלא כרבי נתן.

אמר

לעולם! ויש לומר: דלא דמי, דהתם נזי דאין שייך ערך לכלי – דמים מיהא שייכא ביה, ואם זה נתבון ליתן להקדש מה שיוכל – הלכך נזיר דמי, וקרי ליה "ערך" דמי הכלי, משום דערך האדם נמי הוי דמים, להכי נזיר מכלי "ערך", אבל גרוגרות לא שייך בהן לשון נזירות כלל, ועל כרחך הוציא דבריו לבטלה. ואמר: הריני ניזיר ואני אלא מגרוגרות, וספא לפרושי תחולת דבריו קאתי, הלכך לאו כלום קאמר. **לאיתשולי** קאתי – לאו דוקא לאיתשולי, דהא לא בא לשאלה. אלא מתחרט וחוזר בו, כאדם שבא לשאול לחכם על נדרו מחמת חרטה, שהחכם מוצא לו פתח וחרטה, והוי נדר טעות ובטל. **אין** שאלה לנזירות – דנזירות כהקדש, דכתביב "קדוש יהיה גלד פריע". ואם תאמר: תיפוק ליה דאין בו חרטה! ותיריך (דשניהם) ודסביא (להו) דשני הבא דתנן כדי דייבור הוא, ואין צריך חרטה. ובית שמאי – דהקדש טעות הוי הקדש, ולהכי לבית שמאי לא מחזי ביה שאלה. והכי נמי לא מחזי שאלה בבזיר, דאדקרי קדושה, דכתביב "קדוש יהיה". ואם תאמר: ומה לו להאריך כל כך, ולחזור ולומר בית שמאי כרבי מאיר סבירא להו, וחזר בו משום האי קושיא שהקדש התלמוד, ואם כן שוב אין יכול לתרץ ולומר דקסבר דאין שאלה, דאמר אמרינן אין שאלה אלא היכא דלא הקדש רגע אחד שוב אין מועיל בו שאלה, אבל הכא נזיר ופתחו עמו הוה וזה הוי לא עליה נזירות אפילו רגע אחד. להכי חוזר ואומר: רבי שמאי כרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והרי כל הנדר רגע אחד, וכי אמר "מן הגרוגרות" הוה ליה כבא לאיתשולי (וכל שכן), דאין שאלה להכי.

ובית הלל כרבי שמעון דפוטר שלא התנדב דבר הנדבים – לקמן מייתי פלוגתא, "הרי עלי מנחה" הוי השעריך" – יבאי דאין החזיקין, ורבי שמעון

הריני ניזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה בית שמאי אומרים ניזיר – כל דין נזירות עליו, ונזיר דנזיות לפרושי, ולא פירש מירצא מגפן היין, ובגמרא מפרש טעמא. בתוספתא (ריש פרק ב): כינוי כתיבין, בית שמאי אומרים: ניזיר, ובית הלל אומרים: אינו ניזיר. איזה כינוי כתיבין? האומר "הריני ניזיר מן הדבילה", ולמה קרי ליה כנוי, מה שייך דבילה בנזירות? ויש לומר: דביירושה קרי לדבילה תירוש. **אמר** רבי

יהודה אף כשאומר בית שמאי לא אמרו אלא באומר הרי עלי קרבן – רבי יהודה פליג אתנא דמתניתין אליבא דבית שמאי, וקאמר דלא הוי ניזיר לדין נזירות, כיון דלא נדר מאשר יוצא מגפן היין, אלא נזיר הוי מן הגרוגרות ומן הדבילה, כאילו אמר "הרי עלי בקרבן". ואם תאמר: והא איתו "ניזיר" קאמר, ואיך יהיה ניזיר? ויש לומר: ד"ניזיר" לשון הפרשה, וכאילו אמר: הריני פרש מן הגרוגרות, ואם תאמר: ואם בגמרי (גמא), מוכח לרבי (יהודה) אמר "קרבן" – לא הוי ניזיר בקרבן, עד שאמר "בקרבן" בכ"ף! ויש לומר: דהני מילי כשלא אמר "עלי", אלא "כבר זה קרבן", אבל כי אמר "כבר זה עלי קרבן" – אין צריך לומר כ"ף.

אין אדם מוציא דבריו לבטלה – נחלקו בערכין (כ"א), בהאומר "ערך כלי עלי" אין ערכין כללי, ובגמרא פירי ליה מכלום, ורבי מאיר פליג ואמר: אדם יודע שאין ערך כללי, וגמרא ואמר לשם דמים, ונתון דמי הכלי להקדש, לפי שאין אדם מוציא דבריו לבטלה. והכא נמי אדם יודע שאין נזירות בגרוגרות, וגמרא ואמר לשם נזירות יין. ובית הלל סברי לה כרבי יוסי, דאמר: בגמרי דבריו אדם נתפס, והאי נדר ופתחו עמו הוה. דרבי יוסי בהאומר "הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים" – תרעה עד שתסתאב, ותמכר, וחצי דמיה לעולה, וחצי דמיה לשלמים. הכא נמי, בגמרי דבריו שאמר "גרוגרות", נתפס, וכיון שאין נזירות בגרוגרות – לא הוי ניזיר. ואף על גב דבתלמוד אמר "הריני ניזיר" – חזר בתוך כדי דבור ואמר "מגרוגרות", ובגמרי דבריו אדם נתפס. כאילו נדר ובתוך כדי דבור מצא פתח לו חרטה, דכיון שנדרו ופתחו עמו – לא חל כלל. ואם תאמר: והאמר רבי יוסי בגמרי דבריו אדם נתפס הוי פירוש – אף בגמרי דבריו אדם נתפס, והוי תמורת עולה ותמורת שלמים. והכא נמי, נתפס לשון ראשון נמי דקאמר "ניזיר", ויהיה ניזיר מין ונזיר מן הגרוגרות? ויש לומר: דהכי מפורש בתמורה (כ"א), היכא דבריו סותרין זה את זה, וליכא למימר דסיפא לפרושי תחולת דבריו קאתי – הלכך חיילי שתי הלשונות לרבי יוסי, והוי תמורת עולה ותמורת שלמים. אבל במתניתין איכא למימר דסיפא לפרושי רישא, כלומר (כיון) האי דקאמר "ניזיר" – לאו מין קאמר, אלא מגרוגרות. והלכך גמרי דבריו עיקר חן ליתפס בהן, ולא בתחילת דבריו. והכי מתנישבי ליה דלא תקשה מדברי יהודה אדרבי יהודה. דרבי יהודה אית ליה במתניתין דנזיר הוי מגרוגרות ולא ניזיר מין, אפילו כרבי שמאי, ואמאי הוא שמעין ליה לרבי יהודה דפליג אדרבי יוסי בהחזיא דתמורה (שם). וקאמר: תפוס לשון ראשון – הכי נמי נתפס לשון ראשון, וליהוי ניזיר מין! אלא ודאי דוקא בתמורה פליג, דהדברים סותרין זה את זה, וליכא למימר דדיבור האחרון מפרש, אבל הכא, ודאי דאיכא למימר לפרושי קאתי, יש לומר דדאי דלפרש בא ולומר: לאו אין נזירות. וניחא נמי דלא קאמר דבית שמאי סברי כרבי יהודה דאמר: תפוס לשון ראשון עיקר, להכי הוי ניזיר מין, אלא ודאי א שייכא דהוא פלוגתא להכא. ואם תאמר: דאמר רבי קאמר בית הלל כרבי יוסי! אמר דסברי בית הלל כרבין דרבי מאיר בערבין (כ"א), דאמרי: אדם מוציא דבריו לבטלה! ויש לומר: דלא נוחא ליה לאוקמי פלוגתא דרבי מאיר ורבין בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל, דאם כן רבי מאיר בבית שמאי. להכי קאמר בית הלל כרבי יוסי, ומעתה אפילו דעריכין יכול לסבור דבית הלל דמתניתין מטעמא דקאמר דבגמרי דבריו אדם נתפס. ואם תאמר: ולרבי מאיר מאי שניא דבערך כלי מתחייב דמים מטעם דאין אדם מוציא דבריו לבטלה

לעולם! ויש לומר: דהתם נזי דאין שייך ערך לכלי – דמים מיהא שייכא ביה, ואם זה נתבון ליתן להקדש מה שיוכל – הלכך נזיר דמי, וקרי ליה "ערך" דמי הכלי, משום דערך האדם נמי הוי דמים, להכי נזיר מכלי "ערך", אבל גרוגרות לא שייך בהן לשון נזירות כלל, ועל כרחך הוציא דבריו לבטלה. ואמר: הריני ניזיר ואני אלא מגרוגרות, וספא לפרושי תחולת דבריו קאתי, הלכך לאו כלום קאמר. **לאיתשולי** קאתי – לאו דוקא לאיתשולי, דהא לא בא לשאלה. אלא מתחרט וחוזר בו, כאדם שבא לשאול לחכם על נדרו מחמת חרטה, שהחכם מוצא לו פתח וחרטה, והוי נדר טעות ובטל. **אין** שאלה לנזירות – דנזירות כהקדש, דכתביב "קדוש יהיה גלד פריע". ואם תאמר: תיפוק ליה דאין בו חרטה! ותיריך (דשניהם) ודסביא (להו) דשני הבא דתנן כדי דייבור הוא, ואין צריך חרטה. ובית שמאי – דהקדש טעות הוי הקדש, ולהכי לבית שמאי לא מחזי ביה שאלה. והכי נמי לא מחזי שאלה בבזיר, דאדקרי קדושה, דכתביב "קדוש יהיה". ואם תאמר: ומה לו להאריך כל כך, ולחזור ולומר בית שמאי כרבי מאיר סבירא להו, וחזר בו משום האי קושיא שהקדש התלמוד, ואם כן שוב אין יכול לתרץ ולומר דקסבר דאין שאלה, דאמר אמרינן אין שאלה אלא היכא דלא הקדש רגע אחד שוב אין מועיל בו שאלה, אבל הכא נזיר ופתחו עמו הוה וזה הוי לא עליה נזירות אפילו רגע אחד. להכי חוזר ואומר: רבי שמאי כרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והרי כל הנדר רגע אחד, וכי אמר "מן הגרוגרות" הוה ליה כבא לאיתשולי (וכל שכן), דאין שאלה להכי.

ובית הלל כרבי שמעון דפוטר שלא התנדב דבר הנדבים – לקמן מייתי פלוגתא, "הרי עלי מנחה" הוי השעריך" – יבאי דאין החזיקין, ורבי שמעון

פוט. ואם תאמר: למה הוצרך לומר בית הלל כרבי שמעון? לימא בית הלל לטעמיהו, דאמרי: יש שאלה לוקדשו ויש לומר: משום דאבתי לבית הלל, נה דנזיר מיין לא הוי – נדור מיהא ליהוי מן הגרוגרות. להכי קאמר כרבי שמעון, דפטר לגמרי, שלא התנדב כדרך המתנדבים. שאם בא להיות נדור מן הגרוגרות היה לו לומר בלשון קונם, כדרך הנודרים.

בית שמאי סביר כרבי מאיר – דאמר: אין אדם

מוציא דבריו לבטלה, להכי הוי נזיר, ורבי (יהודה) דמתניתין, דאמר: נדור הוי. ובית הלל סביר כרבי יהודה דמתניתין, דנודר מיהא הוי, ודלא כרבי שמעון דפטר לגמרי. **בית** שמאי כרבי יהודה – ונדור מיהא הוי. ובית הלל כרבי שמעון, ואפילו נדור לא הוי. **יבא** מן החטין – שאין מנחה באה שעריך אלא דחוטא ומנחת קאטור. **יבא** עשרון שלם – שאין מנחה פחותה מעשרון. והוי טעמא דבטלה. **לא** אמרי בית שמאי מן הגרוגרות ומן הדבילה הוי נזיר – אף על גב דגרוגרות לא שייכי לנזירות כלל, מטעמא דפרשיית לעיל, משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. הכי נמי מן השערים, אף על גב דלא שייכי שערים למנחה – יבא חטין, דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

באומר אילו הייתי יודע כי – בבית גרסין: באומר, כלומר, באומר בפירוש: אילו הייתי יודע שאין נודרים שערים כו, אבל טעיתי לומר דנודרין שערים כמנחת חוטא וקאטור, ולולי זה הייתי נזיר חטים. להכי מיייתי חטין. וכן בקמח – טעה במנחת קאטור ובשמן ובלבונה. וכן בחצי עשרון – לא ידע שצריך להביא עשרון שלם. **לא** שנו אלא מן השערים – דמצוי למתיל בטעות, כיון דאיכא אחרי דהוי משערים. אבל מן עדשים – לא מיייתי כלום, דליכא למתיל בטעותא. דליכא של ועדשים.

מכרי חזקה כמאן מוקי לה מתניתין – דמנחות – בבית שמאי כו, ואומרים בית שמאי דהוי נזיר מטעם דאמרין אין אדם מוציא דבריו לבטלה, אם בא אפילו עדשים ניהו חטין? **הדר** ביה חזקה מהדיא – פירוש: ממאי דאוקי לה מתניתין דמנחות בבית שמאי, ומוקי לה כרבי יוחנן ובאומר.

מתניתין קשייהא כו ליתני מן העדשים – כלומר, לא מתניתין בבית שמאי, ומטעם דאין אדם מוציא דבריו לבטלה – ליתני עדשים, דהוי וברתא טפי.

התם משום טעותא הוא ובאומר אילו הייתי יודע, הלכך, כי אמר שערים – איכא למימר דטעה, דיש מנחה באה שערים. אבל בעדשים ליכא למיטעי, דאין מנחה באה מהם כלל. ולא גרס הכא בספר: קסבר חזקה בית שמאי כרבי יהודה. ובמנחות פרק "ומנחות ותוספתא" (קא), לא גרסין ליה. וחתם גרס: אלא שמע מינה משום דהוא בשערים טעי, בעדשים לא טעי. ורבי יוחנן אמר (כו), דאיכא למימר מיהדר

הוא דקמיהדר ביה. דדיבור האחרון סותר הראשון. דכשאמר "מנחה" – משמע מנחה כשרה מסולת, וכי הדר אמר "מעדשים" – הדר מדיבור ראשון, ותפוס לשון ראשון. **אלא** כי קאמר מן השערים, הכי קאמר: לא בא לסתור דבריו ראשונם דאמר "הרי עלי מנחה" (ואלא) לפשר ולומר (כיון) שאמר מן השערים ואפשר ליקדוש במנחת העומר ובמנחת סוטה – תיקדשו, ואי לא אפשר לה ליקדוש במנחה – לא יתחייב במנחה אחרת. קמשמע לן דמיייתי חטין. ולעולם בבית שמאי, ומשום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

פרה

מתניתין דלא פי האי תנא. דתנא, רבי נתן אומר:
בית שמאי אומרים: נדור ונזיר, ובית הלל אומרים: נדור ואין נזיר. בית שמאי סביר לה פרבי מאיר וכרבי יהודה, ובית הלל סביר לה פרבי וספי. לישנא אחרנא אמרי לה: רבי נתן אומר, בית שמאי אומרים: נדור ואינו נזיר, ובית הלל אומרים: לא נדור ולא נזיר. בית שמאי – פרבי יהודה, ובית הלל – פרבי שמעון. תנן התם: האומר "הרי עלי מנחה להביא מן השערים" – יבא מן החיטים, "קמח" – יבא סולת, "שלא בשמן ולבונה" – יבא צנה בשמן ולבונה, "חצי עשרון" – יבא עשרון שלם, "עשרון ומחצה" – יבא שנים. רבי שמעון פוט, שלא התנדב בדרך המתנדבים. מאן תנא, דכי אומר "הרי עלי מנחה מן השערים" – מביא מן החיטים? אמר חזקה: במחלוקת שניה, ובית שמאי היא. לא אמרי בית שמאי כי אמר "מן הגרוגרות ומן הדבילה" הוי נזיר – הכי נמי, כי אמר "מן השערים" – מביא מן החיטים. ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא דברי הכל, באומר "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך" – לא נדרתי כך אלא כך. אמר חזקה: לא שנו אלא שאמר "מן השערים", אבל אמר "מן העדשים" – לא מיייתי ולא כלום. מפדי חזקה כמאן מוקים לה למתניתין – בבית שמאי, והא עדשים לגבי מנחה בגרוגרות לגבי נזיר דמו, וקאמרי בית שמאי הוי נזיר! **הדר ביה חזקה.** – ואמאי הדר ביה? – אמר רבא: מתניתין קשייהא, מאי אירא דתני "מן השערים"? ליתני "מן העדשים"! אלא סבר חזקה: כי קאמרי בית שמאי התם – פרבי יהודה. ורבי יוחנן אמר: אפילו מן העדשים. והא רבי יוחנן הוא דאמר: באומר "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך" – לא נדרתי כך אלא כך! **לרבירי דחזקה הוא דקאמר:** את מאי מעמא קא הדרת כך – משום דלא קתני "מן העדשים", דלמא לא מיפיעא קאמר, לא מיפיעא כי אמר "מעדשים" – דמיייתי מנחה מעלייתא, דאיכא למימר מיהדר הוא דהדר ביה, ותפוס לשון ראשון. אלא כי אמר "מן השערים" ודאי דהכי קאמר: אי קדשה במנחת העומר,

או

אמר הרי עלי מנחה להביא קמח מביא סולת – או שאמר "הרי עלי מנחה בלא שמן ולבונה" כו. פי לא אמרי בית שמאי – דאף על גב דלא קביל לדחות נזיר אלא מן הגרוגרות הוי נזיר מן היין – הכא נמי כי אמר "מן השערים" מיייתי לה מסולת של חיטים כהלכתה. ורבי יוחנן אמר אפילו תימא דברי הכל – דאפילו בית הלל מודו בהא דביא מן החיטים אף על פי שלא התנדב אלא מן השערים, כגון שאמר: לכך התנדבתי שערים – שהייתי סבור שמביאין מנחה מן, אבל אילו הייתי יודע שאין נודרין אלא חיטין לא נדרתי שערים. הלכך גמר בנפשיה לאיתויי מידי דבר חיובא, להכי יביא מן החיטין. **אלא כוסן** שהתנדב מן השערים – דהתם הוא הואיל ומנחת סוטה ומנחת העומר מן השערים קמיייתי להו, דממניו קרב לגבי מזבח, להכי הוא דאמר דחל עליה נדרת מנחה וביא מן החיטים. **אבל** אמר מנחה מן העדשים – שאין במינו קרב לגבי מזבח – לא מיייתי ולא כלום. מכרי חזקה כמאן מוקי לה למתניתין – דמנחות, בבית שמאי. והא עדשים לגבי מזבח בגרוגרות לגבי נזיר דמו – וכי היכי דהתם אמרי בית שמאי דהוי נזיר – הכא נמי כי אמר "מן העדשים" יבא מן החיטין. הרי ביה חזקה – דאמר לעיל: בית שמאי הא דלא אמרי בית שמאי, מן הגרוגרות הוי נזיר. אלא טעמא דמוקי לה בבית שמאי – דסבר לה כרבי נתן כלשנא בתרא, דאית להו לבית שמאי דנדור ואינו נזיר. כרבי יהודה דאמר: באומר "הרי הן עלי כקרבן", דגרוגרות ודבילה כולוהו בני נדר ניהו. וכי היכי דלהלן אמרי בית שמאי דהוי נדור משום דבני נדר ניהו – הכא נמי כי אמר "מן העדשים" הואיל דבני הקרבה ניהו במנחת העומר ובמנחת סוטה – להכי הוא דאמרין דמביא מן החיטין. ואמאי הדר ביה – חזקה מהדיא? לוקמא כמעיקרא כתנא קמא, דאמר: האומר "מן הגרוגרות" הוי נזיר גמור, אף על גב דנזיר אין אסור בגרוגרות, ולקמא למתניתין דמנחות באומר "הרי עלי עדשים" מביא מן החיטין, אף על גב דעדשים אינן ארואים לגבי מזבח – מידי דהוי בגרוגרות לגבי נזיר דהוי נזיר גמור? מתניתין – דמנחות קשייהא, אם איתא דלית להו לבית שמאי נדור ואינו נזיר, דלא סבירא דלית כרבי יהודה דאמר באומר "הרי הן עלי קרבן" דגרוגרות ודבילה בני נדר ניהו, אלא נזיר הוי, וכי היכי דלהלן אמרי בית שמאי דכי אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות" הוי נזיר מן היין, גבי מנחות מאי אירא דאמר "מן השערים" דהוי דבר הראוי לגבי מזבח? ליתני "מן העדשים", דהא עדשים לגבי מזבח בגרוגרות לגבי נזיר דמו. והא מתניתין דמנחות בבית שמאי ולא תני בה "מן העדשים", אלמא דלא הוי טעמא דביא מן החיטין אלא משום דהתנדב מן השערים דבני הקרבה ניהו – ודכוותה נמי גבי נזיר כי אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות" לא הוי נזיר אלא נדור משום דבני נדר ניהו. לבית שמאי אית להו כרבי יהודה, ומתניתין דמנחות בבית שמאי בלא כבית הלל כלל (כלל), דאי בבית הלל לא אמרי דאפילו נדור לא הוי, משום דבשון נזירות קא נדר. והא נמי כי אמר "מן השערים" לא יבא מן החיטין, שלא התנדב כדרך המתנדבין. ורבי יוחנן אמר אפילו מן העדשים – יבא מן החטין. והא אמר רבי יוחנן כו' – וכדמוקים לה כגון דקא טעי. אלמא דבמדי דטעי בה, כגון שערים, משום דבני הקרבה ניהו. וקא מוקין מתניתין דמנחות, אבל לא בעדשים. דאף על גב דאמר "אילו

הייתי יודע שאין נודרין כך" – לא משגחין ביה, דסתמא דמילתא דבשערים הוא דקא טעי אבל לא בעדשים. לרבירי דחזקה – קאמר ליה רבי יוחנן והכי קאמר ליה: מאי טעמא הדרת כך – משום דלא קתני ביה עדשים. דלמא לא מיבעיא קאמר – דלא תימא דכי אמר "מן העדשים" דמיייתי מנחה מעלייתא. משום דאיכא למימר דכי אמר "הרי עלי מנחה" מנחה מעלייתא קבל עליה, והא דאמר בתר הכי "מן העדשים" – משום דקא בעי למיהדר ביה קאמר, דמידע ידע דמן העדשים אין מביאים כלום, והרי לפשר עצמו קאמר. ותפוס לשון ראשון, ויבא מן החיטין. **אלא** כי אמר מן השערים – והאי דלית לך למימר הכי דהואיל ובמינו קריבין דלהקריב קאמר, והכי קאמר: אם אפשר דקדשה במנחת העומר וכמנחת

הגמרא מביאה ברייתא הסוברת שבית שמאי ובית הלל נחלקו באופן אחר: מִתְּנִיתִין דְּלֵא בִּי הָאֵי תָנָא – משנתינו שנויה שלא כדברי התנא דלהלן, דְּתִנִּינָא, האומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה', רַבִּי נֶתָן אָמַר, נחלקו בית שמאי ובית הלל בדינן, בית שְׁמַאי אָמְרִים, אם פירש שנתכוון לאסורם כקרבן, הרי הוא נזיר – נאסר בהם בנדר, ואם לא פירש כלום, הרי הוא נזיר. וְבֵית הֶלֶל אָמְרִים, נְזִיר – אסור בהם בנדר, וְאֵין הוּא נְזִיר. ודברי רבי נתן אינם כותנא קמא ולא כרבי יהודה, שלשיתם לפי בית הלל לא חל עליו שום איסור, ואילו רבי נתן אמר שלבית הלל חל נדר. וכן בדעת בית שמאי, לפי תנא קמא בית שמאי סוברים שחלה עליו נזירות ולא נדר, ורבי יהודה אמר שלשיתם חל עליו נדר ולא נזירות, ואילו רבי נתן סובר שלבית שמאי חל עליו או זה או זה, כפי כוונתו.

הגמרא מבארת טעמי בית שמאי ובית הלל, לרבי נתן: בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים שחל עליו נזירות או נדר, כְּפָרִי לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרֵיו לְבַטְלָהּ, ובודאי נתכוון לקבל נזירות ככל דיניה, ולענין איסור נדר סוברים כְּרַבִּי יְהוֹדָה שפירש את דבריהם במשנה, שאם אמר הנזיר שרצונו היה שהתאנים יאסרו עליו כקרבן, חל על התאנים איסור נדר. ואילו בית הֶלֶל שאמרו שחל עליו איסור נדר, כְּפָרִי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵף, שבגמרא דבריו אדם נתפס, וכיון שבגמרא דבריו אמר 'מִן הַגְּרוּגְרוֹת', אינו נזיר אלא נאסר בגרוגרות באיסור נדר.

לשון אחר בדברי רבי נתן: לִישָׁנָא אֲחֵרָיָא אָמַר לָהּ – יש גורסים בברייתא שהובאה לעיל, רַבִּי נֶתָן אָמַר, בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים, אם פירש שנתכוון לאסור גרוגרות ודבילה כקרבן, הרי הוא נְזִיר, וְאֵין נְזִיר. ואף אם אמר שנתכוון לכך. וְבֵית הֶלֶל אָמְרִים, לֹא נְזִיר וְלֹא נְזִיר.

טעמי המחלוקת לפי הלשון השני: בֵּית שְׁמַאי סוברים כְּפִי שֶׁאִמַּר רַבִּי יְהוֹדָה בַּמִּשְׁנָה לִפִּי בֵּית שְׁמַאי, שאם פירש שכוונתו היתה שהתאנים יאסרו עליו כקרבן, נאסיתם עליו. וְבֵית הֶלֶל סוברים כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, שכל שלא התנדב כדרך המתנדבים לא חל נדרו, ולכן לא חלה עליו נזירות כי אין דרך מקבלי נזירות לקבל נזירות מתאנים, וכן לגבי נדר אין דרך הנודרים לאסור בלשון נזירות.

הגמרא מביאה משנה לגבי המתחייב מנחה שאינה ראויה להקריבה: תֵּנִן הֵתָם בַּמִּנְחוֹת (ק), הָאָמַר 'הֲרִי עָלַי מִנְחָה לְהֵבִיא מִן הַשְּׁעוּרִים' וזהו שלא כדִּין, שהרי מנחת נדבה באה רק מחטים, וְכִיָּא מִנְחָה מִן הַחִטִּים. וכן הנזיר להביא מנחה מִקֶּמֶח – שאינו מנופה, והרי אין מנחה באה אלא מסולת, שהוא מנופה, וְכִיָּא סוּלָת. וכן הנזיר להביא מנחה שְׁלֹא בְּשֶׁמֶן וּלְבֹנָה, וְכִיָּא מִנְחָתוֹ בְּשֶׁמֶן וּלְבֹנָה, לפי שאין מנחת נדבה באה בלי שמן ולבונה. וכן הנזיר להביא חֲצִי עֶשְׂרֹן סולת למנחה, וְכִיָּא עֶשְׂרֹן שְׁלֹם, כיון שאין מנחת נדבה באה בפחות מעשרון סולת. וכן הנזיר הרי עלי להביא עֶשְׂרֹן וּמִקְחָהּ, וְכִיָּא שְׁנַיִם שְׁלָמִים, שאין מתנדבים מנחה בחצאי עשרון. ובכל אלו רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר, וסובר שאינו מביא מנחה כלל, כיון שְׁלֹא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִים. הגמרא מבררת מי הוא תנא קמא במשנה זו, מֵאִיר תָּנָא – מי הוא התנא ששנה דְּבִי אָמַר [שכאשר אדם אמר] 'הֲרִי עָלַי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים' מִכִּיָּא מִן הַחִטִּים. אָמַר חֻקִּית, בְּמַחְלֻקַּת שְׁנֵינִי – דִּין זֶה תְּלוּי בַּמַּחְלֻקַּת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, וְשִׁטַּת תֵּנָא קָמָא שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן כְּבִית שְׁמַאי הִיא. חזקיה מבאר דבריו, לֹא אָמַר בֵּית שְׁמַאי וְכִיָּא לֹא אמרו בית שמאי, כִּי אָמַר – שהאומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה' הוּא נְזִיר, לפי שאין אדם מוציא דבריו לְבַטְלָהּ ובודאי נתכוון לקבל נזירות כדנה, כְּפִי נִמִּי – כך גם כאן סוברים בית שמאי, כִּי אָמַר – שהאומר 'הרי עלי מנחה מן השְּׁעוּרִין', מִכִּיָּא מִן הַחִטִּים, שבחודאי נתכוון להתחייב במנחה כדִּין. וְכִיָּא יוֹחָנָן אָמַר, אין הכרח לומר כן, אלא אֲפִילוּ תִּימָא – אפילו תאמר שתנא קמא סובר כְּרַבִּי הֶלֶל ואף כבית הלל, ותיישבו דבריו יפה, שיש להעמיד דבריו בְּאֹפֶן שְׁאֹמַר הַנּוֹדֵר לֵאחֹר שֶׁנֶּדֶר, אִילוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שְׁאֵין נִזְדָּרִין כָּךְ, לֹא נִזְדָּרְתִּי כָּךְ אִלָּא כָּךְ – אילו ידעתי שאי אפשר

לנזיר להביא מנחה משעורים, הייתי נזיר להביא מחטים. ונדרתי משעורים משום שטעיתי וסברתי שאפשר להביא מנחת נדבה משעורים כמו שמנחת סוטה ומנחת העומר באות משעורים, ובאופן זה מודים בית הלל שחייב להביא של חטים. אמנם האומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות' אין כאן מקום לטעות, שאין שום נזירות מגרוגרות, ולא יתכן שטעה, אלא אע"פ שידע שאין נזירות מגרוגרות נדר כך, ולכן סוברים בית הלל שלא חלה נזירות עליו. הגמרא דנה בנזיר להביא מנחה מעדשים: אָמַר חֻקִּית, לֹא שֶׁנִּי שֶׁלִּפִּי תֵנָא קָמָא חִיִּיב לְהֵבִיא מִנְחָה מִחֻטִּים, אִלָּא כְּשֶׁאָמַר 'הֲרִי עָלַי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים', אָכֵל אָמַר 'מִן הַחֲדָשִׁים' לֹא מִיָּתִי וְלֹא כִלּוֹם – אינו מביא כלל. כי דווקא בנזיר להביא משעורים יש לומר שרצה להתחייב מנחה כהלכתה, וטעה שאפשר להביא גם משעורים וכמו מנחת סוטה ומנחת העומר], אבל הנזיר להביא עדשים ודאי כפי טעה בדבר ידוע כזה. הגמרא מקשה על דבריו: מִכְּדִין וְהִבָּה ונראה, חֻקִּית, כְּמֵאִיר מוֹקִים לָהּ לְמִתְנִיתִין – כמי מעמיד חזקיה את המשנה במנחות, הרי לפי דעתו היא שנויה בְּבֵית שְׁמַאי – כדברי תנא קמא בשם בית שמאי, וכמו שנתבאר למעלה בשמו, ואם כן קשה, הֲאֵם עֲדָשִׁים לִנְזִי מִנְחָה בְּגִזְרוּתָהּ לִנְזִי נְזִיר דְּמוּ – הרי ידוע לכל שאין נזירות מן הגרוגרות, ובכל זאת קָאָמַר בֵּית שְׁמַאי שהאומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות' הוּא נְזִיר, ומן הדין שגם הנזיר להביא מנחה מעדשים יביא של חטים. מתרצת הגמרא: הֲדָר בֵּיה [חזר בו] חֻקִּית מִמָּה שֶׁהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁכְּתוּבָה קָמָא בְּשֵׁם בֵּית שְׁמַאי, ולכן חלק בין שעורים לעדשים וולחלן יתבאר כיצד מעמיד חזקיה את המשנה, לאחר שיתבאר טעמו.

הגמרא מבררת מדוע חזר בו: וְאִמַּר הֲדָר בֵּיה – מדוע חזר בו חזקיה ממה שהעמיד את המשנה שם בבית שמאי ולפי תנא קמא בשמם. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, מִתְּנִיתִין קָשִׁיתִיה – חזקיה התקשה בפירוש המשנה, אם היא בבית שמאי, מֵאִיר אֲחֵרָא דְּתִנִּי 'מִן הַשְּׁעוּרִים' – מדוע שנה התנא 'מִן הַשְּׁעוּרִים' לִתְנִי מִן הַחֲדָשִׁים – הרי זה לשונות מן העדשים, שהרי לבית שמאי גם באופן זה חייב להביא מהחטים, והוא חידוש גדול יותר מהאומר 'מִן הַשְּׁעוּרִים', שהרי בעדשים לא שייך טעות. הגמרא מבארת את דברי חזקיה: אִלָּא כִּךְ כְּפִי חֻקִּית אַחֵר שָׁחַז בּוּ, כִּי קָאָמַר בֵּית שְׁמַאי הֵתָם – כשאמרו בית שמאי שם, שהאומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות' חל עליו איסור, אין הפירוש שחלה עליו נזירות, אלא כְּרַבִּי יְהוֹדָה שחל עליו איסור נדר, ובאופן שפירש דבריו שרצה לאסור גרוגרות כקרבן. והמשנה במנחות שנויה בבית שמאי לפי פירוש רבי יהודה, שכמו שהאומר 'הריני נזיר מן הגרוגרות', אף שנדר בלשון נזירות חל הנדר, כי שייך איסורי נדרים בגרוגרות, כך האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, מביא מהחטים, כיון ששעורים שייכים למנחה. אבל הנזיר מן העדשים פטור לגמרי, כי זה אינו שייך למנחות כלל.

רבי יוחנן חולק על חזקיה: וְכִיָּא יוֹחָנָן אָמַר, לדעת תנא קמא במשנה במנחות, אֲפִילוּ נזיר להביא מנחה מן הַחֲדָשִׁים חִיִּיב לְהֵבִיא חֻטִּים. מקשה הגמרא: וְהָאֵל רַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר שֶׁהַמִּשְׁנָה בַּמִּנְחוֹת נִשְׁנִית בְּשִׁטַּת בֵּית הֶלֶל, וחייב להביא מנחת חטים, דווקא בְּאִמְרֵי הַנּוֹדֵר, אִילוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שְׁאֵין נִזְדָּרִין כָּךְ [להביא שעורים], לֹא נִזְדָּרְתִּי כָּךְ אִלָּא כָּךְ – אלא הייתי נזיר להביא חטים. ואם כן אם אמר 'עדשים' אין לחייבו, שהרי ידוע לכל שאין שום מנחה באה מעדשים. מתרצת הגמרא: שבאמת רבי יוחנן סבר שהאומר 'מִן הַחֲדָשִׁים' פטור, ומה שאמר רבי יוחנן שחייב להביא מנחה מהחטים, לְכַדְרֵיו דְּחֻקִּית הוּא דְּקָאָמַר – לפי דברי חזקיה אמר כן, שחזקיה העמיד בתחילה את המשנה שם כדברי תנא קמא בשם בית שמאי, ואחר כך חזר בו, אמר לו רבי יוחנן, אֵת מֵאִיר מִקְמָא קָא דְּתִרְתִּי כָּךְ – מדוע חזרת כך, משום דְּלֵא קָתַנִּי 'מִן הַחֲדָשִׁים' – כי לא שנינו 'מִן הַחֲדָשִׁים', שיש בהם חידוש גדול יותר מהאומר 'מִן הַשְּׁעוּרִים' [ומה הוכחת שאין המשנה כתנא קמא בשם בית שמאי, שהרי לדבריהם אף בנזיר על דבר שאינו שייך כלל חל הנדר]. משום זה לא היית צריך לחזור כך, כִּי דְּלִמָּא לֹא מִיבְעִינָא קָאָמַר – שמא

1 אוּ כְּמִנְחָת סוּסָה שְׁשִׁית אֵלּוּ בָּאוּת מִשְׁעוּרִים, תִּקְדֹּשׁ – תִּתְקַדֵּשׁ
2 הַמִּנְחָה, וְאֵתְחִיב לְהִבְיָאָהּ, אֲבָל אֵי לֹא – אִם לֹא תִתְקַדֵּשׁ מִנְחָה
3 מִהֲשְׁעוּרִים, לֹא – אֵין רְצוֹנִי לְהִתְחִיב כֻּלָּל. וְאִם נִתְכוּן כֶּךָ פֶּטוּר
4 מִהִבָּאת מִנְחָה, וְלֹכֵן קָא מְשַׁמְעֵנָּה – הִשְׁמִיעֵנוּ הַתְנָא שֶׁאֵף כְּשֹׁאמֵר
5 'הִי עָלֵי מִנְחָה מִן הֲשְׁעוּרִים, דְּמִיָּיתִי מִן הַחֲסִיִּים – מִבְּיָא מִנְחָה
6 מִהַחֲסִים. שְׁאֵנוּ מִפְּרָשִׁים שְׁבִתְחִלָּה רְצָה לְהִבְיָא מִנְחָה כְּדִינָה
7 וְאִמֵּר 'הִי עָלֵי מִנְחָה, וּמִשְׁחָז בּוּ אִמֵּר מִן הֲשְׁעוּרִים, וְאִנוּ
8 אוֹמְרִים 'תְּפֹס לְשׁוֹן רֹאשׁוֹן' וְלֹכֵן חֵיב לְהִבְיָא:

משנה

9 הַרְוָא פְּרָה הַרְבֵּצַת בְּמִקוּמָה בְּכַבְדוֹת וְנִרְאָה שֶׁאֵין הִיא יִכּוּלָה
10 לַעֲמוּד, וְאִמֵּר אִדָּם זֶה, הִרִי כֹל הַרְוָא אֶת הַפְּרָה רוֹבֵצַת כֶּךָ, סָבוּר
11 בְּלָבוּ, שֶׁאִמְרָה פְּרָה זֶה – שֶׁהַפְּרָה הַזֹּאת חוֹשֶׁבֶת שֶׁלֹּא תִּכּוּל לַעֲמוּד,
12 וְכִדִּי לְהִרְאוֹת עַד כִּמְהָ בְּרוּר לֹא שֶׁאֵין הַפְּרָה יִכּוּלָה לַעֲמוּד, נוֹדֵר
13 וְאוֹמֵר, הִרִינִי נְיֻדָּה – הִרִינִי מִקְבֵּל עַל עֲצָמֵי נִזְיוֹת מִבְּשֶׁרָה אִם
14 עוֹמֶדֶת – אִם הַפְּרָה תַעֲמוּד, וְכּוּפֵל דְּבִרְיוּ וְאוֹמֵר וְאִנִּי נִזִּיר מִבְּשֶׁרָה
15 אִם תַּעֲמוּד.
16 וְכִן הַרְוָא דֶּלֶת סְגוּרָה בַּחוּזָקָה וְאִמֵּר, הִרִי כֹל הַרְוָא דֶּלֶת זֶה סָבוּר
17 בְּלָבוּ שֶׁאִמֵּר הִתְלָת הָהָּ – שְׁדֵלֶת זֶה חוֹשֶׁבֶת שֶׁלֹּא תִּכּוּל לְהַתְּחָה,
18 וְכִדִּי לְהִרְאוֹת עַד כִּמְהָ בְּרוּר לֹא שֶׁאֵין הִתְלָת יִכּוּלָה לְהַתְּחָה, נוֹדֵר
19 וְאוֹמֵר הִרִינִי נְיֻדָּה – הִרִינִי מִקְבֵּל עַל עֲצָמֵי נִזְיוֹת מִדֶּלֶת זֶה, אִם
20 נִתְּחָה – אִם הִתְלָת תִּתְּחָה, וְכּוּפֵל דְּבִרְיוּ וְאוֹמֵר וְאִנִּי נִזִּיר מִהִתְלָת
21 אִם תִּתְּחָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נְיֻדָּה – חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת כֻּכֵּל דִּינִיָּה,
22 אֵף שֶׁקִּיבֵּל נִזְיוֹת מִבְּשֶׁר הַפְּרָה אוּ מִהִתְלָת, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, אִנִּי
23 נְיֻדָּה – לֹא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, כִּי אֵין נִזְיוֹת אֵלָּא מִיוֹצֵא מִגֶּפֶן חֵיִין.
24 דַּעָה אַחֲרֵת בְּשִׁטַּת בֵּית שְׁמַאי: אִמֵּר רַבִּי יְהוֹדָה, אֵף בְּשֶׁאִמְרוּ בֵּית
25 שְׁמַאי שְׁבִדִּיבּוּר חֵל עָלֵי אִיסוּר, לֹא אִמְרוּ כֵּן לַעֲנִין שֶׁתְּחֹל עָלֵי
26 נִזְיוֹת, אֲלָּא לִגְבִי אִיסוּר נִדֵּר שֶׁחֵל עַל הַפְּרָה, וּבִאִמֵּר – הַנוֹדֵר,
27 שְׁכוּנוֹתוֹ הִיתָה לּוֹמֵר, תְּרִי פְּרָה זֶה עָלֵי קֶרֶן – הִרִי פְּרָה זֶה אִסוּרָה
28 עָלֵי בִּאִיסוּר נִדֵּר כִּקְרָבָן, אִם עוֹמֶדֶת הִיא – אִם הִיא תַעֲמוּד, וּבִאִסוּרָה
29 זֶה חֵלִים דְּבִרְיוּ וְנִאֲסֵרֶת הַפְּרָה עָלֵי בִּאִיסוּר נִדֵּר, אֲבָל גַּם לְבֵית
30 שְׁמַאי לֹא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת:

גמרא

31 הַגְמָרָא הִבִּינָה שְׁמָה שֶׁשְׁנִינוּ 'אִמְרָה פְּרָה זֶה הִרִינִי נִזִּירָה אִם עוֹמֶדֶת
32 אִנִּי כֹל זֶה הֵם דְּבִרֵּי הַפְּרָה, וְלִפְיֶכָּךְ מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִי פְּרָה מִי קָא
33 מִשְׁתַּעֲיָא – וְכִי פְּרָה יִכּוּלָה לְדַבֵּר.
34 מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא: אִמֵּר רַבִּי בְּרַחְמֵי, אֵין לִפְרֹשׁ בְּמִשְׁנָה שֶׁהַפְּרָה
35 דִּיבְרָה, אֵלָּא הִקָּא בְּמֵאֵי עֲקָסִין – בְּמָה מְדוּבֵּר כֵּאֵן, כְּגוֹן שֶׁהִתְחָה
36 פְּרָה רְבֻצָּה לִפְנֵי, וְאִמֵּר הָאִדָּם הַרְוָא אוֹתָהּ, כְּסִבּוּרָה פְּרָה זֶה
37 שֶׁאִינָה עוֹמֶדֶת – פְּרָה זֶה הַרְבֻּצָּה כֹּל כֶּךָ בְּכַבְדוֹת חוֹשֶׁבֶת שֶׁאִינָה
38 יִכּוּלָה לַעֲמוּד מֵאֵלִיָּה. וְכִדִּי לְהִרְאוֹת עַד כִּמְהָ בְּרוּר לֹא הִדְּבַר שֶׁאֵין
39 הַפְּרָה יִכּוּלָה לַעֲמוּד מֵאֵלִיָּה, אִמֵּר הִרִינִי נְיֻדָּה מִבְּשֶׁרָה – אִחִיָּה נִזִּיר
40 מִבְּשֶׁרָה אִם עוֹמֶדֶת מֵאֵלִיָּה – אִם הַפְּרָה תִּתְּחָלֵי לַעֲמוּד מֵאֵלִיָּה,
41 וְלִבְסוּף עוֹמֶדֶת הַפְּרָה מֵאֵלִיָּה, וְנִמְצָא שְׁנִתְקִיִּים תְּנֵא, וְצִרִיכָה לְחֹל
42 עָלֵי נִזְיוֹת. אֵלָּא כִּיֵּן שֶׁאִמֵּר שֶׁהוּא נִזִּיר מִבְּשֶׁר הַפְּרָה וְלֹא קִיבֵּל
43 עַל עֲצָמוֹ נִזְיוֹת מִיֵּין, נִחְלָק בּוֹזֵה בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל, וְהִלְכּוּ בֵּית
44 שְׁמַאי לְשִׁטְתָּן וּבֵית הֶלֶל לְשִׁטְתָּן – וּמִחְלוקָתָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
45 הֶלֶל הִיא כְּשִׁטְתָּם בְּמִשְׁנָה הַקּוּדְמָת (ט), שֶׁנִּחְלָקוּ בִּדִּין הָאוֹמֵר
46 'הִרִינִי נִזִּיר מִגְּרוּגְרוֹת וּדְבִילָה', בֵּית שְׁמַאי דָּאִמְרִי, שֶׁאִדָּם הַנוֹדֵר
47 וְאוֹמֵר 'הִרִינִי נִזִּיר מִן הַגְּרוּגְרוֹת וּמִן הַדְּבִילָה' הוּא נְיֻדָּה – חֵלָה עָלֵי
48 נִזְיוֹת כֻּכֵּל דִּינִיָּה, הִקָּא נְיֻדָּה – כֶּךָ גַּם בְּמִשְׁתַּעֲיָא בִּי אִמֵּר – כְּשֹׁאמֵר
49 הַנוֹדֵר 'הִרִינִי נִזִּיר מִבְּשֶׁרָה שֶׁל הַפְּרָה' הוּא נְיֻדָּה, כִּי מִידִּ כְּשֹׁאמֵר
50 'הִרִינִי נִזִּיר' חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, וְמָה שְׁמוּסִיף וְאוֹמֵר 'מִן הַגְּרוּגְרוֹת'
51 אוּ 'מִבְּשֶׁרָה', כּוּנוֹתָ לַחֲזוֹר בּוּ מִקְבֵּלֶת הַנִּזְיוֹת, וְדַעַת בֵּית שְׁמַאי
52 שֶׁאִי אִפְשָׁר לַחֲזוֹר מִקְבֵּלֶת נִזְיוֹת אִפִּילוּ בִּתְּחָל דִּיבּוּר. וּבֵית
53 נִזִּיר.

54 הֶלֶל אוֹמְרִים שֶׁבִּין גְּרוּגְרוֹת וּבִין בְּבִשֶׁר פְּרָה לֹא הוּא נְיֻדָּה – לֹא
55 חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, כִּי אִדָּם יִכּוּל לַחֲזוֹר בּוּ בִּתְּחָל כְּדִי דִּיבּוּר, וְלֹכֵן
56 כְּשֹׁאמֵר 'מִן הַגְּרוּגְרוֹת' וְכֵן כְּשֹׁאמֵר 'מִבְּשֶׁר הַפְּרָה', חֲזוֹר בּוּ מִמָּה
57 שֹׁאמֵר 'הִרִינִי נִזִּיר', וְלֹא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת.
58 הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל דְּבִרֵּי רַמִּי בֶּר כִּמָּא: וְהָא אִמְרָה בֵּית שְׁמַאי הִקָּא
59 וְיִמְנָא – וְהִרִי כִּבֵּר אִמְרוּ בֵּית שְׁמַאי פֶּעַם אַחַת אֶת הַדִּין שֶׁהִמְקַבֵּל
60 נִזְיוֹת מִדְּבַר שֶׁאֵין שִׁיךְ בּוּ נִזְיוֹת, הִרִי הוּא נִזִּיר, וּמִדּוּעַ הוֹצֵר
61 הַתְנָא לְהִשְׁמִיעֵנוּ פֶּעַם נוסֶפֶת מִחְלוקָת זֶה.
62 מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא: אִמֵּר רַבָּא, תְּרַמִּי תִּתְּלָה – הַתְנָא הוֹצֵר לְלַמְּדוֹ דִּין
63 זֶה בְּשֵׁנִים וְשְׁלוּשָׁה מִקּוּמוֹת, בְּנוֹדֵר מִן הַגְּרוּגְרוֹת וּבְנוֹדֵר מִבְּשֶׁר
64 הַפְּרָה וְכֵן בְּנוֹדֵר מִדֶּלֶת, וְכֵן תְּנִי רַבִּי חִיָּא, תְּרַמִּי תִּתְּלָה – גַּם רַבִּי
65 חִיָּא שֶׁנָּה בְּרִיָּיתָא שְׁנֵאמְרוּ בֵּה שְׁנֵים וְשְׁלוּשָׁה אוֹפְנִים אֵלּוּ שֶׁל
66 קִבְּלַת נִזְיוֹת מִדְּבַר שֶׁאֵין שִׁיךְ בּוּ נִזְיוֹת, וְכֵן אִמֵּר רַבִּי אִשְׁעִיָּא,
67 תְּרַמִּי תִּתְּלָה – וְכֵן רַב אוֹשְׁעִיא כְּשֹׁאמֵר דִּין זֶה, אִמֵּר שְׁנֵים וְשְׁלוּשָׁה
68 אוֹפְנִים אֵלּוּ.
69 הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת מִדּוּעַ נִחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל, גַּם בְּגִירוּגְרוֹת
70 וְגַם בְּבִשֶׁר: וְצִרִיכָי – צִרִיךְ לְהִשְׁמִיעֵנוּ שֶׁנִּחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
71 הֶלֶל בְּשְׁלוּשָׁה אוֹפְנִים אֵלּוּ, דָּאִי אִתְּמַר בְּהָא – אִילוּ נִאֲמַר
72 שֶׁנִּחְלָקוּ רַק בּוֹזֵה שֹׁאמֵר 'הִרִינִי נִזִּיר מִגְּרוּגְרוֹת וּדְבִילָה', הִיָּה מִקּוֹם
73 לּוֹמֵר, הֵתֵם הוּא דָּאִמְרִי בֵּית שְׁמַאי הוּא נְיֻדָּה – דּוּקָא שֶׁם אִמְרוּ בֵּית
74 שְׁמַאי שֶׁחֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, וְהִטְעַם, מִשּׁוּם דְּמִיִּתְּלָן בְּעֵנְבִים – כִּי
75 אִדָּם טוּעָה וּמִחְלִיף בֵּין גְּרוּגְרוֹת לַעֲנָבִים, וְכוּנוֹתוֹ הִיתָה לִקְבֵּל
76 נִזְיוֹת מִעֵנְבִים, אֵלָּא שֶׁנִּכְשַׁל בְּלִשׁוֹנוֹ וְאִמֵּר גְּרוּגְרוֹת, אֲבָל הָאוֹמֵר
77 הִרִינִי נִזִּיר מִבְּשֶׁר, בְּשֶׁר בְּעֵנְבִים לֹא מִיִּתְּלָן – אֵין אִדָּם טוּעָה וּמִחְלִיף
78 בֵּין בִּשֶׁר לַעֲנָבִים שֶׁאִינֶם דּוּמִים כֻּלָּל זֶה לָזֶה, וְהִיָּיתִי אוֹמֵר שֶׁאֵף
79 בֵּית שְׁמַאי מוֹדִים שֶׁלֹּא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, וְאִי אִתְּמַר בְּשֶׁר – וְאִילוּ
80 נִאֲמַר רַק שֶׁנִּחְלָקוּ בְּמִקְבֵּל נִזְיוֹת מִבְּשֶׁר, הִיָּיתִי אוֹמֵר, שֶׁהִקָּא הוּא
81 דָּאִמְרִי בֵּית שְׁמַאי הוּא נְיֻדָּה – כֵּאֵן אִמְרוּ בֵּית שְׁמַאי שֶׁחֵלָה עָלֵי
82 נִזְיוֹת, כִּי עֵיקֶר הַסְּעוּדָה הִיא בְּגִישָׁא וְחִמְצָא – בְּבִשֶׁר וַיֵּין, וְלֹכֵן
83 יֵשׁ מִקּוֹם לּוֹמֵר שְׁטַעָה וְאִמֵּר 'הִרִינִי נִזִּיר מִבְּשֶׁר', אֵף שְׁכוּנוֹתוֹ הִיתָה
84 לּוֹמֵר 'הִרִינִי נִזִּיר מִיֵּין, אֲבָל הָאוֹמֵר הִרִינִי נִזִּיר מִגְּרוּגְרוֹת וּדְבִילָה
85 שֶׁאֵין הֵם מְצוּיִים יַחַד עִם עֲנָבִים בַּעֲיָקֶר הַסְּעוּדָה, הִיָּיתִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא
86 – אֵין אִדָּם נִכְשַׁל בְּלִשׁוֹנוֹ וְאוֹמֵר גְּרוּגְרוֹת בְּמִקּוֹם עֲנָבִים, וְאֵף לְבֵית
87 שְׁמַאי לֹא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת. וְלֹכֵן נִחְלָקוּ גַּם בְּגִירוּגְרוֹת וְגַם בְּבִשֶׁר,
88 וְקָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן – וְהִשְׁמִיעַ לָנוּ הַתְנָא שְׁלִפִי בֵּית שְׁמַאי חֵלָה עָלֵי
89 נִזְיוֹת בְּשֵׁנֵי הָאוֹפְנִים הָאֵלּוּ.
90 הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת מִדּוּעַ נִחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֶלֶל גַּם בְּמִקְבֵּל
91 נִזְיוֹת מִדֶּלֶת: וְאִילוּ אִתְּמַר – וְאִילוּ נִאֲמַרְהָ מִחְלוקָת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
92 הֶלֶל רַק בְּהֵנִי תְּרַמִּי – בְּשֵׁנֵי אֵלּוּ – גְּרוּגְרוֹת וּבִשֶׁר, הִיָּיתִי אוֹמֵר הֵנִי
93 הוּא דָּאִמְרִי בֵּית שְׁמַאי – בֵּאלוּ אִמְרוּ בֵּית שְׁמַאי שֶׁחֵלָה עָלֵי
94 נִזְיוֹת, אֲבָל בְּאוֹמֵר הִרִינִי נִזִּיר מִדֶּלֶת, אִימָא מוֹדוּ לָהּ בֵּית שְׁמַאי
95 לְבֵית הֶלֶל, שֶׁלֹּא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת. שְׁכִינֵן שְׁדֵלֶת אִינָה דּוּמָה כֻּלָּל
96 לְדַבֵּר הָאִסוּר לְנוֹזֵר, אֵין לּוֹמֵר שְׂרָצָה לּוֹמֵר עֲנָבִים אוּ יֵין וְנִכְשַׁל
97 בְּלִשׁוֹנוֹ וְאִמֵּר דֶּלֶת. וְאִי תִּנָּא – וְאִילוּ שְׁנִינוּ שֶׁנִּחְלָקוּ רַק בְּאוֹמֵר
98 הִרִינִי נִזִּיר מִדֶּלֶת, הִיָּיתִי אוֹמֵר שְׁדוּקָא בְּהָא – בְּנוֹדֵר מִדֶּלֶת קִאִמְרִי
99 בֵּית הֶלֶל שֶׁלֹּא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת כִּי דֶּלֶת אִינָה דּוּמָה כֻּלָּל לְדַבֵּר
100 שֶׁאִסוּר לְנוֹזֵר, אֲבָל בְּהֵנִי תְּרַמִּי – אֲבָל בְּשֵׁנִים הֵתֵם, אִימָא מוֹדוּ לָהּ
101 בֵּית הֶלֶל לְבֵית שְׁמַאי, שֶׁחֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, כִּיֵּן שְׂרָצָה לּוֹמֵר עֲנָבִים
102 אוּ יֵין וְנִכְשַׁל בְּלִשׁוֹנוֹ וְאִמֵּר גְּרוּגְרוֹת אוּ בִּשֶׁר, כְּמִשְׁמַע לָן דֶּלָא –
103 הִשְׁמִיעֵנוּ הַתְנָא שֶׁאֵין הִדְּבַר כֶּךָ, אֵלָּא לְבֵית הֶלֶל אֵף בְּגִירוּגְרוֹת
104 וּבִשֶׁר לֹא חֵלָה עָלֵי נִזְיוֹת, וּלְבֵית שְׁמַאי אֵף בְּדֶלֶת חֵלָה עָלֵי
105 נִזְיוֹת. שֶׁאֵין טַעַמָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי מִשּׁוּם שֶׁנִּכְשַׁל בְּלִשׁוֹנוֹ וְנִתְּחָן
106 לְדַבֵּר שְׁנוֹתָ בְּנִזְיוֹת, אֵלָּא דַּעַת בֵּית שְׁמַאי שְׁכִשְׁאוֹמֵר הִרִינִי נִזִּיר
107 כּוּנוֹתוֹ לִקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ נִזְיוֹת, וְאִחֵר כֶּךָ חוֹזֵר בּוּ וְאִמֵּר מִן הַגְּרוּגְרוֹת
108 אוּ מִן הַבִּשֶׁר אוּ מִן הַדֶּלֶת, וְאֵין מוֹעִילָה חוֹזֵרָה בְּנִזְיוֹת אִפִּילוּ בִּתְּחָל
109 כְּדִי דִּיבּוּר. וּבֵית הֶלֶל סוֹבְרִים שְׁמוּעִילָה חוֹזֵרָה בְּנִזְיוֹת, וְלֹכֵן אִינוּ
110 נִזִּיר.

נזיר. הריני נזיר – פרק שני דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפא רש"י

וכמנחת סוטה – תקדוש, ומייתנין לה מן השעורין, ואי לא – לא מייתנין כלל. קא משמע לן – דאפילו הכי ביא מן החיטין, ולעולם לא מצית למידק מתניתין דכי אמר "מן הערשים" לא מייתי ולא כלום. **משנה אמה פרה** – בגמרא מתרצין: כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר "כמודמה לי כסבורה פרה שאינה עומדת לעולם על ידי

אדם, הריני נזיר ממנה מבשרה, ואם נתקיים מחשבתה שיהא עומדת מאליה, אלא אני אלך ואעמידנה. בית שמאי לשיטתן דאמרי כי אמר "מן הגרורות" הוי נזיר, הכא נמי כי אמר "הריני נזיר" הוי נזיר, וכי אמר "מבשרה" ליתא לשל קאתי, ואין שאלה בנוזר. ובית הלל אמר: אי אמר "מבשרה" – כגרורות דמי, ולא הוי נזיר. ולגבי דלת – כגון שהיה דלת נעול לפניו ואמר "כמודמה אני שסבור הדלת הוה שאין נפתח על ידי אדם, הריני נזיר מנסרוי אם תתקיים מחשבתו שיהא פתוח מאליי, ונפתח מאליי. ובית שמאי הלכו לשיטתן דכי אמר "הריני נזיר" הוי נזיר, דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכי אמר "מנסרוי" לאיתשולי הוא דאתי, ואין שאלה בנוזר. **אמר רבי יהודה** – לא אמרו בית שמאי שיהא נזיר וכלל, שחן לא דברו אלא לענין נדר, שאם אמר "הריני נזיר מבשרה דהרי פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא מאליה" ועומדת מאליה דהוי נזיר הויננה מאליה. **נמרא** כסבורה פרה זו – הדינו דקתני "אמרה פרה" שכן מציתי מהמחשבה שהוציא הכותב בלשון אמירה. כגון "ודובר אמת בלבב" (תהלים טו) "ויאמר עש בלב" (בראשית כז). הריני נזירה – היא יתירה משמע: נזירה, אמרה בית שמאי חזא **זימנא** – דאם אמר "הריני נזיר מן הגרורות" דהוי נזיר, והוא הדין נמי לבי אמר "הריני נזיר מבשרה", למה לי למתניה? תרתי תלת – קתני: פרה דלת וגרורות, וכולהו צריכי וכו'. **משום** דמיתלפן **בענבים** – דפירא בפירא מיתלף, ואי לא לבית שמאי דכינוי כינוי נזירות נזירות, מודתה ברייתא. ואי איתמר **בשר** – לחודיה, הוה אמיתא: הכא הוא דאמרי בית שמאי דהוי נזיר, דבישרא וחמרא אורחיהו דאיניש דאמרי בבדי הדדי, ואמטו להכי אינא למימר, כי אמר "מבשרה" – כמאן דאמר "מין" דמי. **אבל** גרורות ודבילה – דלאו בהדי יין גינה, אמר דלת חתרו לזו שם משמע: קא משמע לן, ומי קתני **אם עמדה מאליה** – דאם עומדת" סתם קאמר, בין מאליה בין על ידי אחרים. **אלא אמר רבא** כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר הרי עלי קרבן – כלומר, שהיתה פרה רבוצה לפניו, ואמר: כסבורה פרה זו שאינה עומדת, מעכבת אני כאן שלא לעמוד לעולם, ואפילו על ידי אדם. **ואמר** הרי עלי קרבן – כלומר, שהויר עצמו ממנה אם לא יעמידנה, ועמדה מאליה.

דכי דלא שייכי גרורות לנזירות, ואפילו הכי נזיר – הכי נמי לא שייך בשר לנזיר. **תרתי** תלת – כלומר בשנים בשלשה מקומות: בגרורות, ובפרה ודבילה, וצריכי, כדמפרש ואזיל. דאי איתמר בגרורות – משום דמחלף בענבים, דתרווייהו פריי גינה, ושמא בדעתו היה לומר ענבים ועלה בפיו גרורות. ובשר וחמרא – זו היא עיקר הסעודה, ומיתלף בלשון בני אדם זה לזה. ואם תאמר: ולפלגו בלשון (וחמרא) בלא עמידת הפרה (ולא לומר) לשיטתו! ויש לומר דאין הכי נמי, אלא אנא אורחיה קא משמע לן דכוותה שבעמדה – רוצה לומר מאליה. לקמן מפרש שחזו בכלל קושיית התלמוד דפריך אשניגיא דרמי בר חמא. **מי** קתני מאליה – "אם עומדת" קתני! דהאי אי הוה "מאליה" במתניתין מפורש – הייתי מודה לדברך, אך מרלא קאמר "מאליה" – שמע מינה דליכא לפרשי בדיך. דאי בדיך – ליתני "הריני נזיר מבשרה", ולא ליתלי נזירות בהעמדה. ולכן הקשה לו, שמוסיף על הלשון המושג "מאליה". ואבל הא לא קשיא מאי דמוסיף רמי בר חמא "עומדה מאליה", דהא הלשון אלשון המשנה, אלא עיקר הדבר במה שחולק נדרו צריך לשנות התנא, וכן משעשה הפרה אחרת מן אלו צריך לשנות, אלא בעל פה אמר איך נעשה המעשה אחר כן. דדאי איתלח נדרו בעמדה הפרה מאליה, דלא הוי נזיר אם לא עמדה מאליה. ולכן הוצרך לפרש ועמדה. וליכא לפרש בין אף צריך בין מאחרים, שאין דרך בני אדם לתלות בדבר שיעשה, שאם דעתו להיות נזיר – למה תלה בשום דבר? ואם תאמר: ומאי קשיא ליה "מי קתני מאליה"? והא במה משנות דמשנין "חסורי מיחסרה והכי קתני" ויש לומר, דהני מילי הויא מוכח דהיטחון – אז יש בה לחוסין על לשון המשנה. אבל לפירושא דרמי בר חמא לא מוכח כלום דבמשנה חסר "מאליה", כיון דאינה תולה מחלוקת התנאים כלל בעמידת הפרה, אלא כל המחלוקת בגדר מן הבשר, אי חיל עליה נזירות לכל מילי אי לא. לכך פריך "מי קתני מאליה" דאין לו לחוסין על לשון המשנה, כיון דאין מוכח מפלוגתא דתנאי דחסר כלום. **הרי** עלי בקרבן – פירוש: הפרה. ורוצה לומר: אם עמדה אם לא עמדה, כדמסיק לקמן. אלא דלא שבקי לסייומי למילתיה עד דפריך רבי. ושייך לעמוד בן **בית** שמאי חתריה דההוא גברא משום (ואוקמה) בידיה הוא – דאם לא על עמדה, רוצה לומר אם לא אעמידה. (והכא) (והוא) לא אוקמה – וחיוב להביא קרבן. ובית הלל (סבורי) אם לא עמדה בכלל, משום דרבוזה, והא קמרת. וכין קמרת – ואם לא על עמדה, וכן תאמר: ואם לא עמדה – והני מילי) חובותי של נזיר, אבל הוי גרילים לתביא משמעתי קרבן? ויש לומר, דהכי קאמר: הריני מביאה בקרבן נזירות אם לא עמדה. ואף על גב דקרבנות נזיר אינם באים במבדחה גסה – והני מילי) חובותי של נזיר, אבל הוי גרילים לתביא נדרים ונדבות עם קרבנות נזירות, ואותם באים אף מנקה וצאן, הכל לפי נדרו ונדבות.

אז כמנחת סוטה – תקדוש, אי לא – לא. קא משמע לן דמייתי מן החישים. **משנה אמר:** "אמרה פרה זו הריני נזירה אם נפתח אני", "ואמר הדלת הוה הריני נזירה אם נפתח אני", בית שמאי אומרים: נזיר, ובית הלל אומרים: אינו נזיר. אמר רבי יהודה: אף פשעאמרו בית שמאי לא אומרים אלא באומר "הרי פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא". **נמרא** פרה מי קא מישתעיא? אמר רמי בר חמא: הכא גמא עסקין – כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו, ואמר: כסבורה פרה זו אינה עומדת – הריני נזיר מבשרה אם עומדה מאליה. ועמדה מאליה. והלכו בית שמאי לשיטתן, ובית הלל לשיטתן. בית שמאי דאמרי: "מן הגרורות ומן הדבילה" הוי נזיר – הכא נמי, כי אמר "מבשרה" – הוי נזיר. ובית הלל אומרים: לא הוי נזיר. והא אמרוהי בית שמאי חזא זימנא! – אמר רבא: תרתי תלת. וכן הני רבי חייא תרתי תלת. וכן אמר רבי אושעיא תרתי תלת. וצריכי: דאי איתמר בהא, גרורות ודבילה – התם הוא דאמרי בית שמאי הוי נזיר, משום דמיתלפן בענבים. אבל פשר בענבים – לא מיתלף. ואי איתמר פשר – הכא הוא דאמרי בית שמאי הוי נזיר בבישרא וחמרא, אבל גרורות ודבילה – לא. קא משמע לן. ואי איתמר הני תרתי – הני הוא דקאמרי בית שמאי, אבל דלת – אימא מודו להו לבית הלל. ואי תנא דלת – בהא קאמרי בית הלל, אבל בתוך תרתי – אימא מודו להו לבית שמאי, קמשמע לן דלא. אמר רבא: מי קתני "אם עומדה מאליה"? אלא אמר רבא: כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו, ואמר "הרי עלי קרבן". – בשלמא פרה – בת קרבן היא, אלא דלת בת קרבן היא? אלא אמר רבא: כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו, ואמר

בית

דכי דלא שייכי גרורות לנזירות, ואפילו הכי נזיר – הכי נמי לא שייך בשר לנזיר. **תרתי** תלת – כלומר בשנים בשלשה מקומות: בגרורות, ובפרה ודבילה, וצריכי, כדמפרש ואזיל. דאי איתמר בגרורות – משום דמחלף בענבים, דתרווייהו פריי גינה, ושמא בדעתו היה לומר ענבים ועלה בפיו גרורות. ובשר וחמרא – זו היא עיקר הסעודה, ומיתלף בלשון בני אדם זה לזה. ואם תאמר: ולפלגו בלשון (וחמרא) בלא עמידת הפרה (ולא לומר) לשיטתו! ויש לומר דאין הכי נמי, אלא אנא אורחיה קא משמע לן דכוותה שבעמדה – רוצה לומר מאליה. לקמן מפרש שחזו בכלל קושיית התלמוד דפריך אשניגיא דרמי בר חמא. **מי** קתני מאליה – "אם עומדת" קתני! דהאי אי הוה "מאליה" במתניתין מפורש – הייתי מודה לדברך, אך מרלא קאמר "מאליה" – שמע מינה דליכא לפרשי בדיך. דאי בדיך – ליתני "הריני נזיר מבשרה", ולא ליתלי נזירות בהעמדה. ולכן הקשה לו, שמוסיף על הלשון המושג "מאליה". ואבל הא לא קשיא מאי דמוסיף רמי בר חמא "עומדה מאליה", דהא הלשון אלשון המשנה, אלא עיקר הדבר במה שחולק נדרו צריך לשנות התנא, וכן משעשה הפרה אחרת מן אלו צריך לשנות, אלא בעל פה אמר איך נעשה המעשה אחר כן. דדאי איתלח נדרו בעמדה הפרה מאליה, דלא הוי נזיר אם לא עמדה מאליה. ולכן הוצרך לפרש ועמדה. וליכא לפרש בין אף צריך בין מאחרים, שאין דרך בני אדם לתלות בדבר שיעשה, שאם דעתו להיות נזיר – למה תלה בשום דבר? ואם תאמר: ומאי קשיא ליה "מי קתני מאליה"? והא במה משנות דמשנין "חסורי מיחסרה והכי קתני" ויש לומר, דהני מילי הויא מוכח דהיטחון – אז יש בה לחוסין על לשון המשנה. אבל לפירושא דרמי בר חמא לא מוכח כלום דבמשנה חסר "מאליה", כיון דאינה תולה מחלוקת התנאים כלל בעמידת הפרה, אלא כל המחלוקת בגדר מן הבשר, אי חיל עליה נזירות לכל מילי אי לא. לכך פריך "מי קתני מאליה" דאין לו לחוסין על לשון המשנה, כיון דאין מוכח מפלוגתא דתנאי דחסר כלום. **הרי** עלי בקרבן – פירוש: הפרה. ורוצה לומר: אם עמדה אם לא עמדה, כדמסיק לקמן. אלא דלא שבקי לסייומי למילתיה עד דפריך רבי. ושייך לעמוד בן **בית** שמאי חתריה דההוא גברא משום (ואוקמה) בידיה הוא – דאם לא על עמדה, רוצה לומר אם לא אעמידה. (והכא) (והוא) לא אוקמה – וחיוב להביא קרבן. ובית הלל (סבורי) אם לא עמדה בכלל, משום דרבוזה, והא קמרת. וכין קמרת – ואם לא על עמדה, וכן תאמר: ואם לא עמדה – והני מילי) חובותי של נזיר, אבל הוי גרילים לתביא משמעתי קרבן? ויש לומר, דהכי קאמר: הריני מביאה בקרבן נזירות אם לא עמדה. ואף על גב דקרבנות נזיר אינם באים במבדחה גסה – והני מילי) חובותי של נזיר, אבל הוי גרילים לתביא נדרים ונדבות עם קרבנות נזירות, ואותם באים אף מנקה וצאן, הכל לפי נדרו ונדבות.

ואמר הריני נזיר מין אם לא וכו' – מתניתין דקתני "הריני נזירה" – פירוש: הריני נזיר מין כך בשבילה. ועמדה מאליה – זה אינו מוסיף על לשנא דמתניתין, אלא "לא" בלבד, דבלשון המשנה "אם עמדה", והוא מוסיף תיבת "לא". אלא ממילא אמר, שכן נעשה הדמעה שעמדה מאליה.

בית שמאי תורפיה דההוא גברא משום אוקמה בידיה והא לא אוקמה – פירוש: תורפיה – גילוי דעת. כלומר, בית שמאי סבירא להו כי אמר האדם כי האי לשנא, דעתו לומר כן העולם סבורים שחפזה רבוצה כל כך בחזק שאין אדם יכול להעמידה. הריני נזיר – כלומר, אף על פי שאין רצוני להיות נזיר, וטריחא לי – הריני נזיר. אם לא עמדה – פירוש: אין ביד העמידה בכח, ואם לא עמדה משם – לא כל שכן אם יעמידה, ולבסוף נעשה מעשה ש טרח בה ולא יגע בה להעמידה, ועמדה מאליה. בית שמאי סברי: אם לא יעמידה קאמר, והא לא אוקמה – הלכך חילל נזירות. דהא מדין נזיר. ובית הלל סברי: אם לא עמדה משום דרבוצה היא בכח, כלומר: אהא נזיר אם [לא] תעמוד – דהיא קמות, הלכך לא חילל עליה נזירות. ואם תאמר: הישחא נמי תקשי "מדיד אם לא עמדה קתני? ויש לומר: דכמה משניות משובשות, ומשנינן להו "בחסורי מחסרא". דהכי תולה רבא פלוגתא דתנאי בעמידת הפרה, ואי אפשר לו לפרש פלוגתא דתנאי בעמידת הפרה אם לא יוסיף "לא" בגירסת המשנה, והוי מוכח דבסן "לא" כאן, דאי אפשר לו לפרש פלוגתיהו דהערן אורי. אבל לשניא דרמי בר חמא – אינו תלוי

מחלוקת התנאים (כלומר) וכלום) בעמידה, אלא בנדר מן הבשר, אי חילל עליה נזירות אי לא, ולדידה דאי קשה "מדיד מאליה קתני" דלא מוכח מפלוגתא דתנאי דחסר "מאליה", ולכן אין לו כח להוסיף על לשון המשנה. ואם תאמר: ולפירך ליה בהדיא: למה לי פרה רבוצה לתנא זה אם עמדה מאליה – לפילוג בהדיא בנדר מן הבשר, אי חילל עליה נזירות, ולילו בית שמאי לשיטתן ובית הלל לשיטתן? ויש לומר: דהכי נמי פריך "מדיד מאליה קתני", ולא הוקשה לו עיקר קושא זו אלא לגלגל עליה, ולומר: כיון דאינה פלוגתא דתנאי כלל בעמידת הפרה – אין לך כח להוסיף על לשון המשנה "מאליה", וכיון דתנאי לא פליגי בעמידת הפרה – אם בן תקשי לך טפי (אם כן) למה לתנא להוכיח כלל בעמידת הפרה, לפילוג בנדר מן הבשר ולילו לשיטתן. ולא הוכיח קושא "דמאליה" אלא להוכיח לו דפלוגתא דתנאי לא תליא בעמידת הפרה כלל, ומעתה תקשי לך קושא חזקה טפי, דלפילוג בבשר להדיא, אלא לשיטתן. **אימא** סיפא – מי קא מתפס ביה מדיד, כלומר, אמאי פליג רבי אבא, ודדא לא היא אלא קרבן בעלמא: הרי לא התפס בלשונ

קונם, לומר "פרה זו קונם" או "בקרך", אלא נזיר מין להדיא "אם לא עמדה" כו'! אלא הכי גרסינן: כגון דאמר "הריני נזיר (ומבשרה) אם לא עמדה" ועמדה מאליה וכו'. והשתא נחלקו בלשון, כדפרישית לעיל, ותחלק נמי כי נדר מן הבשר אי הוי נזיר לכל מילי. ואם תאמר: והשתא, כיון דאוקי רבא פלוגתיהו בעמידת הפרה – למה לו להגיה ולהוסיף תיבת "לא" על לשון המשנה? והא יכול לפרש בלא הגהה ותוספת, כגון דאמר "הריני נזיר מבשרה אם עמדה" והעמידה, בית שמאי משמע להו "אם עמדה" – אם אעמידה בכח ידי. וכן עשה, טרח ויגע להעמידה בכח – הלכך הוי נזיר מבשרה, וכיון דחילל נזירות אבשרה – חילל נמי אבל מילי, דבית שמאי לשיטתן, ובית הלל סברי "אם עמדה" – מאליה משמע, והוא העמידה ולא עמדה מאליה. ולא חילל נזירות אפילו אבשרה יש לומר: דאין הכי נמי, אלא ודאי לא הוי פליגי בית הלל לומר דלא ליהוי נזיר, דכיון דקאמר יהיה נזיר (אם) אומר "עמדה" – משמע בכל ענין שתעמוד, בין על ידי עצמה בין על ידי אחרים, והוי נזיר. ועוד יש לומר: דאין דרך הגורדין לומר בהאי לשנא שחלל נזירותו "אם עמדה", פירוש: אם אעמידה, דטרח בה בעל כרחו להעמידה כדי שישלח עליו נזירות. דכיון דמפירוש להיות נזיר – [לימאן] בהדיא "הריני נזיר", למה תלה נדרו בעמידת הפרה? אבל בלשון זה דרך העולם לידור: "אהיה נזיר אם לא עמדה" פירוש: אם לא אעמידה, כלומר, אף על פי שאיני נזיר ברצון – הריני מקבל עלי נזירות אם לא יהיה לי כח להעמידה אהיה נזיר, לא שאני חפץ בנזירות. להכי מוסיף על לשון המשנה "לא" כדי לפרש בלשון שרגילות לומר ולידור. ואם תאמר: ומאי קא עביד צריכתא לעיל מתרתין תלת? והא בהא נחלקו כאן מחלוקת חזש ב"אם לא עמדה מאליה? יש מותרים: דשנא כל היתרצוים שתרץ התלמוד בשם רבא – לא תירץ מעולם, ולית ליה בתרי ותלת. ולא תירץ רבא כי אם תירץ אדורין: מבשרה אם לא עמדה. אבל תירצו קמאי – לא רבא תירץ, אלא משום דהקשה ארמי בר חמא – דהוכח בתלמוד בשמו. דהכי נמי אשכחא ביבמות פרק "החולץ" (להב). דקאמר: מיתביי הבונס, ובביאה לא פליג כלל עליה, דהא קאמר בתר הכי: בביאה דכולי לעמא לא פליגי. וכן לקמן פרק שלישי (ז.א.), ובלשנא דבית שמאי סברי תורפיה דההוא גברא וכו', לא שמעיה לא הוה פליג רבי יהודה. אלא על כרחך הנדר מבשרה, והלכו לשיטתן, ויהא קא עביד צריכתא לעיל. והכל מקום גם בעמידת הפרה פליגי, דאם כן לפילוג בבשר להדיא, למה לי להוכיח פרה אם עמדה במתניתין? אלא על כרחך גם בעמידת הפרה נחלקו. ואם תאמר: ומאי דחזקיה למימר: ובית הלל סברי תורפיה דההוא גברא כו', וצריך לומר דבית הלל לטעמיהו דבית שמאי קאמרי? לימא דבית הלל (וסברי) ולא הוי נזיר במה דנזיר מן הגורגותו ויש לומר: דעל כרחך בית הלל אחי לפלוגי נמי בעמידת הפרה. דאי בנדר מן הבשר, ולטעמיהו – לפילוג בבשר להדיא. וליכא למימר שנה עמידת הפרה לאשמועין טעמא דבית שמאי דהוי נזיר מבשר כי תלה נדרו בעמידת הפרה, וכי טעמא דבית שמאי לחוד אתא לאשמועין? אלא על כרחך טעמא דבית הלל אתא לאשמועין, כי תלה נדרו בעמידת הפרה – דלא חל נדרו אפילו על הבשר. ואם תאמר: סוף סוף מאי נפקא מינה לבית הלל? הלא אפילו כשנור או [מן] הבשר לא חילל אבל מילי דנזירות, כדמשמע להו בגורגותו ויש לומר: דנפקא מינה היכא נדר מן היין בפירוש, ותלה נדרו בעמידת הפרה – דלא חילל עליה נזירות. ולבית הלל משמע להו משום דרבוצה היא, והא קמותה.

בית שמאי סברי תורפיה דהאי גברא כו' – כדלקמיה מוקי לה. ואמר לנו המורה: אף על גב דלא תני לה רבא בהדיא בהך קמיתא ב"אם לא עמדה" ועמדה מאליה, דבדין הוא דהוה ליה למיתני הכי, כדקאמר לה נמי באידך תירוצא דמתרץ לה. אלא אמורא דמסדר התלמוד, כיון דשמעיה לרבא דאמר מילתא דאית בה פירכא – לא אנהות לסימיה למילתיה, ופריך ליה בדפריך: בשלמא פרה בת קרבן היא. והדר מחליף שיטתו דמעיקרא דמוקי לה בכגון דאמר "הרי עלי קרבן", והדר מוקים לה בכגון דאמר "הריני נזיר מין", ומסיים למילתא. בשלמא פרה בת קרבן היא – בשלמא לגבי פרה מצית מוקמת לה בכגון דקאמר "הרי עלי קרבן" דהוי נזיר, דהואיל דבת קרבן היא – כלומר דקא שייכא בכלל קרבן, אף על גב דבקרבת נזיר לא שייכא איכא למימר באומר "הרי עלי קרבן נזירות" דמי, דהוי נזיר. אלא לגבי דלת – והכי קים להו לבית שמאי הכי? בשלמא גבי גורגות איכא למימר: דהואיל ופירי הוא, מחילף בעביבם, ויש בלשון הזה לשון נזירות. אלא לגבי דלת, כי קאמר "הרי היא עלי קרבן אם לא נפתח" – מי שייך בקרבן נזירות כלל? אלא אמר: רבא כגון שותיה פרה רבוצה לפניו – ואמר: כסבורה פרה זו שאינה עומדת לעולם, לא מאליה ולא על ידי אדם. ואמר הריני נזיר מין אם לא עמדה – ומתניתין דקתני "אם עמדה", הכי משמע: היא סבורה שתהא מתעכבת שם, הריני נזיר אם תתקיים מחשבתה שתהא עומדת שם, אלא אני אעמידה. ועמדה מאליה. ומתניתין ליכא לאקשויה השתא כדמקשינן לעיל "מדיד אם עמדה מאליה קתני", דהא רבא גופיה לא שני ליה הכא בין עמדה מאליה בין עמדה על ידי אחרים. ובתא פליגי דבית שמאי סברי תורפיה דהאי גברא – עיקר של זה, לא הות אלא אדעתא דאיהו לוקים לה בעל כרחא. והאי דקאמר "אם לא עמדה" – אם לא אעמידה במשמע, והלכך כיון דלא אוקמה – הוי נזיר. ואמר הריני נזיר מין כו' – לא איצטריך למימר אלא "הריני נזיר", אלא משום דמשני לעיל "מבשרה" – אמר הכא "מין", לאפוקי משניא קמיתא. וקא מהדר ליה רבי יהודה לתנא קמא: לא כשאתה סבור דבמתפס בפרה ליהוי נזיר כך אמרו בית שמאי, אלא אף כשאמרו בית שמאי דמתפס בה – לא אמרו אלא באומר "הרי פרה זו עלי קרבן", דהוי נדר ואינו נזיר. אבל בדלת לא פליגי רבי יהודה, דהא לא שייכא לישנא דנדרים גבי דלת כלל. ובית הלל אברי – טעם משום דקמת לא הוי נזיר, דאם לא קמת – הוי נזיר. והאמר – לבית הלל, דכל היכא דאמר "הריני נזיר מבשרה" לא הוי נזיר, דומיא דמאן דאמר "הריני נזיר מן הגורגות" דלא הוי נזיר. ולפנייהו דבית שמאי – קאמרי לה: לית להו משה

עמדה מאליה קתני, דהא רבא גופיה לא שני ליה הכא בין עמדה מאליה בין עמדה על ידי אחרים. ובתא פליגי דבית שמאי סברי תורפיה דהאי גברא – עיקר של זה, לא הות אלא אדעתא דאיהו לוקים לה בעל כרחא. והאי דקאמר "אם לא עמדה" – אם לא אעמידה במשמע, והלכך כיון דלא אוקמה – הוי נזיר. ואמר הריני נזיר מין כו' – לא איצטריך למימר אלא "הריני נזיר", אלא משום דמשני לעיל "מבשרה" – אמר הכא "מין", לאפוקי משניא קמיתא. וקא מהדר ליה רבי יהודה לתנא קמא: לא כשאתה סבור דבמתפס בפרה ליהוי נזיר כך אמרו בית שמאי, אלא אף כשאמרו בית שמאי דמתפס בה – לא אמרו אלא באומר "הרי פרה זו עלי קרבן", דהוי נדר ואינו נזיר. אבל בדלת לא פליגי רבי יהודה, דהא לא שייכא לישנא דנדרים גבי דלת כלל. ובית הלל אברי – טעם משום דקמת לא הוי נזיר, דאם לא קמת – הוי נזיר. והאמר – לבית הלל, דכל היכא דאמר "הריני נזיר מבשרה" לא הוי נזיר, דומיא דמאן דאמר "הריני נזיר מן הגורגות" דלא הוי נזיר. ולפנייהו דבית שמאי – קאמרי לה: לית להו משה

עמדה מאליה קתני, דהא רבא גופיה לא שני ליה הכא בין עמדה מאליה בין עמדה על ידי אחרים. ובתא פליגי דבית שמאי סברי תורפיה דהאי גברא – עיקר של זה, לא הות אלא אדעתא דאיהו לוקים לה בעל כרחא. והאי דקאמר "אם לא עמדה" – אם לא אעמידה במשמע, והלכך כיון דלא אוקמה – הוי נזיר. ואמר הריני נזיר מין כו' – לא איצטריך למימר אלא "הריני נזיר", אלא משום דמשני לעיל "מבשרה" – אמר הכא "מין", לאפוקי משניא קמיתא. וקא מהדר ליה רבי יהודה לתנא קמא: לא כשאתה סבור דבמתפס בפרה ליהוי נזיר כך אמרו בית שמאי, אלא אף כשאמרו בית שמאי דמתפס בה – לא אמרו אלא באומר "הרי פרה זו עלי קרבן", דהוי נדר ואינו נזיר. אבל בדלת לא פליגי רבי יהודה, דהא לא שייכא לישנא דנדרים גבי דלת כלל. ובית הלל אברי – טעם משום דקמת לא הוי נזיר, דאם לא קמת – הוי נזיר. והאמר – לבית הלל, דכל היכא דאמר "הריני נזיר מבשרה" לא הוי נזיר, דומיא דמאן דאמר "הריני נזיר מן הגורגות" דלא הוי נזיר. ולפנייהו דבית שמאי – קאמרי לה: לית להו משה

39 נְבָרָא – של אדם זה כשקבל על עצמו נזירות מבשר הפרה, מְשֻׁם
40 דְּרַבִּינָא – כי הפרה רבוצה והוא רוצה להראות שברור לו
41 שתעמוד, ולכן קיבל על עצמו נזירות אם לא תעמוד, וְהָא קָמַת –
42 והרי הפרה עמדה וכבר אינה רבוצה, ולכן לא חלה עליו נזירות.
43 ועל זה אמר רבי יהודה, שבית שמאי לא אמרו שחלה עליו נזירות,
44 אלא שהפרה אסורה עליו בנדר, שכיון שאמר 'הריני נזיר
45 מבשרה', יכול הוא לפרש את דבריו שכוונתו היתה לאוסרה על
46 עצמו באיסור נדר אם לא תעמוד.
47 הגמרא מקשה על תירוץ זה, שנחלקו באומר הריני נזיר מבשרה
48 אם לא עמדה: וְכִי אִפְשָׁר לומר שְׁבִית הֵלֵל סְבָרִי אִי לֹא קָמַת –
49 שאם הפרה לא עמדה הֲיִי נְזִיר – חלה עליו נזירות, וְהָאֲמַרִי – הרי
50 בית הלל אומרים, מְשַׁקְּרָה לֹא הָיִי נְזִיר – שהמקבל נזירות מבשר
51 פרה לא חלה עליו נזירות, כיון שלא קיבל נזירות מדבר האסור
52 לנזיר.
53 מתרצת הגמרא: בית הלל שאמרו שאינו נזיר, בגלל שנתקיים
54 רצונו אף אם הפרה עמדה מאליה, לְמַעַם יִהְיֶה דְּבִית שְׁמַאי קְאָמְרִי
55 – לפי שיטת בית שמאי אמרו את דבריהם. וביאור דברי בית הלל
56 כך הם, לְדִידֵן – לשיטתנו, אִפְּלוּ לֹא קָמַת נָמִי לֹא הָיִי נְזִיר – אפילו
57 אם לא עמדה הפרה לא חלה עליו נזירות, כיון שקיבל נזירות
58 מבשר הפרה שאינו מאיסורי נזיר. אלא אפילו לְדִידְכוּ –
59 לשיטתכם דְּאֲמַרְתִּיתוּ הָיִי נְזִיר – שאתם אומרים שחלה עליו נזירות,
60 אף שאמר הריני נזיר 'מבשרה', אודו לָן מִיָּהִת – מכל מקום אתם
61 צריכים להודות לנו, שבמקרה הזה לא תחול עליו נזירות,
62 דְּתוֹרַפִּיה – שגילוי דעתו וכוונתו דְּהָרִין נְבָרָא – של האיש הזה
63 שאמר 'הריני נזיר מבשרה אם אינה עומדת', הוא מְשֻׁם דְּרַבִּינָא
64 – משום שהפרה רבוצה ורצונו להראות שברור לו שהיא תעמוד,
65 ולכן מקבל על עצמו נזירות אם לא תעמוד, וְהָא קָמַת – והרי
66 לבסוף הפרה עמדה, ואפילו שהפרה עמדה מאליה, לא נתקיים
67 תנאו ואינו נזיר. והשיבו להם בֵּית שְׁמַאי, לֹא – אין כוונת הנזיר
68 כפי שאתם אומרים, אלא תוֹרַפִּיה – גילוי דעתו וכוונתו דְּהָא
69 נְבָרָא – של האדם הזה, כשאמר 'הריני נזיר מבשרה אם לא
70 עמדה', מְשֻׁם אֲוִקְמָה בִּידִיה הוּא – שרוצה להוכיח שיש בכחו
71 להעמידה, ולכן מקבל על עצמו נזירות אם הוא עצמו לא יצליח
72 להעמידה, וְהָא לֹא אֲוִקְמָה – והרי לבסוף לא הוא העמידה, כי
73 הפרה הקדימה אותו וקמה מרצונה. וכיון שקיבל נזירות כדי
74 להראות שיש בכחו להתגבר עליה ולהעמידה, לכן כשלא
75 העמידה חלה עליו נזירות:

1 וְהָאִם הוּא אֲמַר, הֲרִינִי נְזִיר מִיָּן אִם לֹא עָמְדָה – אם הפרה לא
2 תעמוד, וְלִבְסוֹף עָמְדָה הִפְרָה מְאֵלִיה. ונחלקו בית שמאי ובית הלל,
3 מה כוונתו של האדם המקבל נזירות בתנאי זה, בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי,
4 תוֹרַפִּיה – גילוי דעתו וכוונתו דְּהָא נְבָרָא – של האדם הזה,
5 כשאמר 'הריני נזיר אם לא עמדה', מְשֻׁם אֲוִקְמָה בִּידִיה הוּא –
6 שרוצה להוכיח שיש בכחו להעמידה, ולכן מקבל על עצמו נזירות
7 אם הוא עצמו לא יצליח להעמידה, וְהָא לֹא אֲוִקְמָה – והרי לבסוף
8 לא הוא העמידה, כי הפרה הקדימה אותו וקמה מרצונה, ולכן
9 חלה עליו נזירות. וְכִי הֵלֵל סְבָרִי, שכוונתו כשקיבל נזירות אם
10 הפרה לא תעמוד, מְשֻׁם דְּרַבִּינָא הוּא – משום שהפרה רבוצה
11 והוא רוצה להראות שברור לו שתעמוד, ולכן קיבל על עצמו
12 נזירות אם לא תעמוד, וְהָא קָמַת – והרי הפרה עמדה וכבר אינה
13 רבוצה, ולכן לא חלה עליו נזירות.
14 הגמרא מקשה על דברי רבא: אִי הָיִי – אם כך שמדובר במשנה
15 שאמר הריני נזיר מיין, אִימָא טִיפָא של המשנה, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה,
16 אִי בְּשִׁאמְרוּ בֵּית שְׁמַאי שְׁבִידִיכוּרוּ חל עליו איסור, לֹא אֲמַרוּ כֵן
17 לַעֲנִין שֶׁתְּחַל עליו נזירות, אֲלָא לגבי איסור נדר שחל על הפרה,
18 וְכָאֲמַר – הנזיר, שכוונתו היתה לומר, שְׁחָרִי חֵן [הדלת והפרה]
19 עָלַי קָרְבָן – יהיו אסורים עלי באיסור נדר, כקרבן, ובאופן זה חלים
20 דבריו, ונאסרים עליו באיסור נדר, אבל גם לבית שמאי לא חלה
21 עליו נזירות. ואם כדבריו שאמר 'הריני נזיר מיין', הרי אף
22 כשהוכיח בדבריו פְּרָה, מִי קָא מְתַפְּסִים בָּהּ מִיָּי – וכי התפס בה
23 איסור מטוסים, הרי מה שהוכיח בדבריו 'פרה' היה רק כדי להתנות,
24 שמקבל עליו נזירות מיין אם הפרה לא תעמוד, אבל אינו יכול
25 לפרש שכוונתו היתה לאסור עליו את הפרה כקרבן.
26 הגמרא מבארת את המשנה באופן אחר. מתרצת הגמרא: אֲלָא לא
27 מדובר במשנה שאמר 'הריני נזיר מיין' אם הפרה לא תעמוד, אלא
28 רבא העמיד את המשנה, גִּנּוּן דְּאֲמַר האדם הרואה את הפרה
29 רבוצה בכבודו, הֲרִינִי נְזִיר מְשַׁקְּרָה אִם הִפְרָה לֹא עָמְדָה, וְלִבְסוֹף
30 עָמְדָה הִפְרָה מְאֵלִיה. וביאור המחלוקת הוא כך, בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי
31 שהוא נזיר, כי תוֹרַפִּיה – גילוי דעתו וכוונתו דְּהָא נְבָרָא – של
32 האדם הזה, כשאמר 'הריני נזיר מבשרה אם לא עמדה', מְשֻׁם
33 אֲוִקְמָה בִּידִיה הוּא – שרוצה להוכיח שיש בכחו להעמידה, ולכן
34 מקבל על עצמו נזירות אם הוא עצמו לא יצליח להעמידה, וְהָא
35 לֹא אֲוִקְמָה – והרי לבסוף לא הוא העמידה, כי הפרה הקדימה
36 אותו וקמה מרצונה. וכיון שקיבל נזירות כדי להראות שיש בכחו
37 להתגבר עליה ולהעמידה, לכן כשלא העמידה חלה עליו נזירות.
38 וְכִי הֵלֵל סְבָרִי שאינו נזיר, כי תוֹרַפִּיה גילוי דעתו וכוונתו דְּהָא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אלול, תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שנת המאתים להסתלקות הבעל שם טוב ז"ל

כבוד המתועדים ביום הבחיר ח"י אלול יום הולדת שני המאורות הגדולים

מורנו הבעל שם טוב ומורנו רבנו הזקן

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם ע"ד התועדות האמורה.

ויהי רצון שיהי רישומה ניכר משך כל השנה, ובפרט ע"פ הידוע בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר,
אשר חי אלול הוא יום חשבון הנפש של חדש תשרי העבר, והרי תשרי חדש כללי הוא לכל השנה.

בעת רצון יזכירו את כאו"א מהם על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר מתאים לתוכן כתבם.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה לכאו"א הם ובני ביתם שליט"א.

משנה

אדם שמזגו לו את הכוס של יין ואמר 'הריני נזיר ממש', הרי זה נעשה נזיר, ובכלל זה שאסור בכל יין שבעולם.
המשנה מביאה מעשה בענין זה: מעשה באשה אחת שהיתה שיכורה ומזגו לה את הכוס, ואמרה 'הריני נזירה ממש', אמרו חכמים שאינה נזירה, כיון שלא נתקבצוה אשה זו לנזירות, אלא כוונתה לומר, הרי הוא עלי קרבן – יהיה כוס היין אסור עלי בקרבן, וחל איסור נדר עלי, אבל לא נזירות.

גמרא

מקשה הגמרא: וכי מביא התנא מעשה כדי לסתור את הדין ששנה ברישא, הרי אמרת ברישא שאם מזגו לו כוס ואמר 'הריני נזיר ממש', הרי זה נזיר, והדר תני – ושוב אחר כך שנה מעשה באשה אחת שעשתה כן ואמרו חכמים שנתכוונה לאיסור נדר, אלא מהא דהא הוא דאסור – הרי מבואר מדברי החכמים שרק בכוס זה נאסר בלשון זו, הא ינא אחרניא שרי – אבל בין אחר מותר, שלא חלה עליו נזירות. נמצא שהדין השנוי ברישא והמעשה המובא אחריו סותרים זה את זה.

מתרצת הגמרא: חסורי מיחץ – המשנה נשנית בחיסור לשון, והכי קתני – וכך צריך לשנותה, מזגו לו את הכוס ואמר 'הריני נזיר ממש', הרי זה נזיר. וכאן יש להוסיף בדברי המשנה, ואולם אם אדם זה שיכור הוא, ואמר 'הריני נזיר ממש', אינו נזיר, אלא נאסר בנדר רק בכוס זה. והביאה המשנה מעשה שגם ממנו עולה כך.

הגמרא מבארת את החילוק בין שיכור לאחרים: מאי מעמא שעל השיכור לא חלה נזירות באופן זה. מבארת הגמרא: אדם שיכור האומר כך, כמאן דאמר 'הרי עלי קרבן' הוא – כאילו אמר 'כוס זו עלי קרבן', ובי תימא – ואם תאמר ותקשה שמכיון שכוונתו לכך לימא הכי – יאמר כך, בלשון נדר, ומדוע אמר לשון נזירות, יש להשיב שקבר – חשב השיכור, אם אומר בלשון נדר, מיתין לי אחרניא ומצערין לי – יביאו לי כוס יין אחר שלא נדרתי ממנה, ויצטרעני עד שאשתה, כי דרך הבריות להפציר בשיכור שיוסיף לשתות, ולכן אימא להו הא מילתא – אומר להם דבר זה 'הריני נזיר ממש', דפסיקא להו – שיהיה ברור להם שאיני יכול לשתות שום יין כיון שקיבלתי נזירות, ופסיקו לצערני שאשתה עוד, אבל באמת אין כוונתו לנזירות אלא לנדר מכוס זו. ועל זה מביאה המשנה, שמעשה נמי באשה אחת שהיתה שיכורה ופסקו לה חכמים כן. ומעשה זה הוא ראיה לדין האמור:

משנה

המשנה מפרטת שלשה אופנים במי שאינו מקבל עליו כל דיני הנזירות: האומר 'הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין' – שאהיה מותר לשתות יין, או שאמר 'הריני נזיר ומישמא למתים' – הריני נזיר על מנת שאהיה מותר להיטמא למתים, הרי זה נזיר – חלה עליו נזירות וגמורא ואסור כבולין – בכל איסורי הנזירות, וגם באיסור יין וטומאה אף שלא קיבל עליו איסורים אלו.

דין נוסף: האומר 'הריני נזיר' והוסיף ואמר יודע אני שיש נזירות בתורה ונזיר נאסר בתגלחת וטומאה, אכל איני יודע – בשעה שנדרתי לא ידעתי שהנזיר אסור גמור ולא קיבלתי על עצמי איסור זה, הרי זה אסור גם כן, מכיון שקיבל עליו נזירות. ורבי שמעון מתייר, וסובר שאינו נזיר כלל כיון שלא קיבל עליו איסור יין.

דין נוסף: האומר 'הריני נזיר' והוסיף ואמר 'יודע אני שהנזיר אסור גמור, אכל קבור הייתי בשעה שנדרתי שהחכמים מתיירין לי את איסור היין, מפני שאני יבול להיות אלא גמור', כי מחמת בריאותי אני

צריך לשתות יין, ואנוס אני בזה, או שאמר, 'בשעה שנדרתי הייתי סבור שיתירו לי להיטמאות מפני שאני קובר את המתים, ומחמת דוחקי אני נוטל שכר על כך, והנני אנוס בזה', הרי זה מותר בכל איסורי נזירות שלא חלה עליו נזירות כלל, ורבי שמעון אוסר וסובר שחלים עליו כל איסורי נזירות:

גמרא

לעיל (א) נתבאר שלדעת רבי שמעון אין נזירות חלה עד שיקבל עליו את כל האיסורים הנוהגים בנזיר, יין טומאה ותגלחת, ולפי שיטתו נחלק בדין השני השנוי במשנתנו. מקשה הגמרא: ולפלוג נמי רבי שמעון ברישא – יחלוק רבי שמעון גם על הדין השנוי ברישא, שהמקבל נזירות 'על מנת שאהא שותה יין' הרי הוא נזיר, ולדבריו לא תחול עליו נזירות כיון שלא קיבל על עצמו את כל איסורי הנזיר. מתרצת הגמרא, אמר רבי יהושע בן לוי, אכן חלוק הנה רבי שמעון אף ברישא, ולא הוצרך התנא להביא דבריו פעמיים, כי שני הדינים השנויים ברישא ובסיפא יסודם אחד, שיכול לקבל עליו רק מקצת איסורי נזירות, ועל שני אלו שנה התנא 'ורבי שמעון מתיר'.

תירוצ' נוסף: רבינא אמר, ברישא לא פליג רבי שמעון – בדין הראשון, לגבי האומר 'הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין', לא נחלק רבי שמעון, מאי מעמא – מה טעם שבזה מודה רבי שמעון, משום דהנה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה – משום שהוא עושה תנאי נגד מה שכתוב בתורה שנוזר אסור ביין וטומאה, והלכה פסוקה היא בידינו שכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנא פסול, וכיון שתנאו בטל, לא נותר מדבריו אלא מה שאמר בתחילה 'הריני נזיר', וממילא חלים עליו כל דיני נזירות.

הגמרא מבארת את דעת רבי יהושע בן לוי שרבי שמעון נחלק גם ברישא, אף באומר 'על מנת שאהא שותה יין' ורבי יהושע בן לוי אמר לה – יתרץ לך, שאף על פי שהתנה נגד דיני הנזירות חל התנאי, ולכן לא חלה עליו נזירות, כי [האי] 'על מנת שאהא שותה יין' אינו תנאי, אלא כ'חזון' דמי – הרי הוא כאומר 'הריני נזיר חוץ מאיסור שתיית יין', והאומר כן אינו מתנה לבטל את דין התורה, אלא שקיבל על עצמו רק מקצת מדיני נזירות, ולכן סובר רבי שמעון שאינו נזיר, ובשיטתו שהנודר צריך לקבל כל דיני נזירות.

הגמרא מביאה ראיה לרבינא מברייתא: תנאי בנותיה דרבינא, אם אמר 'הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומישמא למתים', הרי זה נזיר ואסור כבולין – בכל איסורי הנזירות, אף ביין וטומאה, והטעם, מפני שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנא פסול, ונמצא נדרו קיים בכל דיניו. הרי מפורש בברייתא כרבינא שכל האומר על מנת הרי הוא כעושה תנאי ואינו כאומר 'חזון'.

שנינו במשנה: האומר יודע אני שהנזיר אסור גמור, אבל סבור הייתי שחכמים מתיירין לי וכו' הרי זה מותר, ורבי שמעון אוסר: הגמרא מקשה סתירה במשנה: והאמרת רישא – והרי בדין הקודם שנינו במשנה שהאומר 'איני יודע שהנזיר אסור גמור', חכמים אומרים שאסור בכל איסורי נזירות, ורבי שמעון מתייר, שלדעתו לא חלה נזירות כיון שבעת קבלתו לא ידע שנאסר בכל אלו, ואם כן גם בסיפא היה להם לומר כן, והרי במשנה מבואר להיפך. אומרת הגמרא שיש לשנות את הגירסא במשנה, ואימא נמי – אמור גם בסיפא, הרי זה אסור, ורבי שמעון מתייר. תירוצ' נוסף: ואיבעית אימא, לעולם לא תיפוך – אל תהפוך את דבריהם, אלא הדין בזה שונה מהדין הקודם, כי הקדם

אגרות קודש

[ה'תשל"א]

אחד מהטעמים הגלויים: העובר כולו נבנה מטפת משהו – לגוף משוכלל (ומבנה הגוף משפיע גם על תכונות הנפש במדה חשובה) – ע"י האם בלבד (ובזמן שהותו בעיבור – אוכל ממה שאמו אוכלת וכו'), ועד כדי כך שרואים במוחש שרוחניות האם (ואם היא בשמחה או בפחד וכו') משפיעה, וגם מעצבת החרקטער (האופי) של העובר (שיוולד שלם ובריא וכו').

נזיר. הריני נזיר - פרק שני דף יא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קפה
רש"י

משנה אמרי חכמים — כיון דשיכורה היא ואינה זקוקה לשתייה, נראין הדברים שלא נתכוונה זו לקבל עליה זה לשם נזירות, אלא לומר: יאסר עלי כוס זה כקרבן, ואינה אסורה אלא בכוס יין זה בלבד. **גמרא** ובי תימא — אי לא דנתכוונה לקבל עליה נזירות אלא להיות נידודה ממנו, לימא הכי בהאי לישנא: "דרי הוא עלי קרבן" — להכי הוא דלא אמרה הכי, בסדרה: אי אמנא הכי —

משנה מונו לו את הכוס, ואמר "הריני נזיר ממונו" — הרי זה נזיר. מעשה באשה אחת שהיתה שיכורה, ומונו לה את הכוס, ואמרה "הריני נזירה ממונו". אמרו חכמים: לא נתכוונה זו אלא לומר "הרי הוא עלי קרבן". **גמרא** מעשה לסתור? אמרת רישא "הרי זה נזיר", והדר תני "מעשה באשה אחת", אלמא פהאי הוא דאסור, הא ינא אחרנא - שרי! - חסורי מיחסרה והכי קתני: מונו לו את הכוס ואמר "הריני נזיר ממונו" - הרי זה נזיר. ואם שיפור הוא, ואמר "הריני נזיר ממונו" - אינו נזיר; מאי טעמא - כמאן דאמר "הרי עלי קרבן" הוא. וכי תימא: לימא הכי - סבר: מיתין לי אחרנא ומצענן לי, אימא להו הא מילתא דפסקא להו; ומעשה נמי באשה אחת. **משנה** "הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למותם" - הרי זה נזיר, ואסור בכלן. "יודע אני שיש נזירות אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין" - הרי זה אסור, ורבי שמעון מתייר. "יודע אני שהנזיר אסור ביין, אבל סבור הייתי שחכמים מתיירין לי מפני שאין אני יכול לחיות בלא יין" או "מפני שאני קובר את המתים" - הרי זה מותר, ורבי שמעון אסור. **גמרא** ולפלוג נמי רבי שמעון ברישא! אמר רבי יהושע בן לוי: חלוק היה רבי שמעון אף ברישא. רבינא אמר: ברישא לא פליג רבי שמעון; מאי טעמא - משום דהיה ליה מתנה על מה שפתיב בתורה, וכל המתנה על מה שפתיב בתורה - תנא פטל. - ורבי יהושע בן לוי אמר לך: [האי] "על מנת" - ב"חזין" דמי. תניא פותיה דרבינא: אמר "הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למותם" - הרי זה נזיר, ואסור בכלן, מפני שהוא מתנה על מה שפתיב בתורה, וכל המתנה על מה שפתיב בתורה - תנא פטל. "יודע אני שהנזיר אסור ביין". והאמרת רישא: אסור, ורבי שמעון מתייר! - אימא נמי: הרי זה אסור, ורבי שמעון מתייר. ואיפשיט אימא: לעולם לא תיפוד, התם רישא

אף בראשונה — הוא דקתני רבי שמעון [ומתיר] קאי בתרי אבבין. **דהוי** מתנה על מה שכתוב בתורה — דכשומר "הריני נזיר" — חילי עליו נזירות לכל מילי, וכי אמר "על מנת" — מטיל מתנה על מה שכתוב בתורה, ובטל התנאי. ואם תאמר: ותיפוק ליה דנזירות אי אפשר לקיים על ידי שליח, דאמר ב"המדייר" (כתובת עדא) דבעינן תנאי דומיא דבני גד ובני ראובן, שנתקיים המעשה על ידי ירושע שהיה שליח משה, והתם מהני תנאי לכתב המעשה, ולא בעלמא דהיך כלומר: אחרי שאחרים יכולים להביא קרבנות תחתיו חושב כאילו כל המעשה יכול לעשות על ידי שליח. ואם תאמר: הא אמרנן (במנחות קטא) "הריני נזיר לגלג בבית חוני" — גילג בבית חוני, נזיר לגלג בבית חוני — יצא. ואמאי? הא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, והוה ליה למימר בחוני לא יצא ויש לומר: תושמעות לדתא דהי הוא שנים: משמע מקדש, ואו גילג בחוני — לא יצא, ומשמע נמי שאינו מכויב כי אם לצעור, ואו גילג בחוני — יצא. ובמקדש הוי חולין בעורה. ונזירות מחללא תליא וקאי אי מגלג במקדש — גליא מלתא דלנזירות מעלייתא איכיון, ויעל מנת" דאמר — לא כלום הוא, ואם גילג בחוני — גליא מילתא דלצעור מכיון. **האי** על מנת כחזין דמי — כאילו אמר "הריני נזיר מכל מלתא חוץ מן היין" דלא הוי נזיר לרבי שמעון, דבעינן עד שידור מכולן. ואם תאמר: והא מקדש את האשה על מנת שאין לה עליו שאר כסות ועונה — היא מקדשת והתנאי בטל (קדושין יטג), ולא כחזין "חזין" דמי ויש לומר: דבני קדושין שאני, דאפילו אמר בפירוש "חזין משאר" לא מהניא ליה דבורו, דאין

קדושין לחצאן, וכי אמר "הי את מקודשת" — (מקודשת), וכי אמר "חזין משאר" — לאו מידי קאמר, ולכך חייב בכולן. אבל גבי נזיר לפינן לעיל (גג) מקראי דצריך שידור מכולן, דאם נדר מאחד מהם לא הוי נזיר. **תניא** כותיה דרבינא — דהא אמר "על מנת" חשבינן ליה תנאי ולא כאומר "חזין". ושייך לעמוד בן **סיפא** דנדר מכולו ואותשילי מחוץ — היינו דקתני: אכל סבור הייתי שחכמים מתיירין לו היין (א ויתירי לו) היין או לטמאות למתים, שאינו יכול לחיות בלא יין או שלא יטפל בשכר למתים, שזו פרנסת ביתו. **לרבנן** כיון דנשתרי ליה חזא משום הכי מישתריא ליה לכולוהו, כדבאסורין כן היתירא, כשם שנאסר בתחילת הנזירות בחד מענייני נזירות — כן יתיר בסוף הנזירות בחד. וכמו דפליגי התם פרק שלשה דנדרים (גג) גבי נזיר אוכלים תאנים, ואמר: קום פדירת עליכם, ונמצא אבוי אחד מן הדתירי נזיר, ופליגי אי התירי כולן או לא — הכי נמי סברי רבנן, ואפילו למאן דאמר לא הותרו כדל — (משום דגבי נזיר ושבעה, אבל הכא כיון דתחילה הוי נזירות על אחד — הכי נמי סוף נזירות. ורבי שמעון סבירא ליה: אפילו למאן דאמר הותרו כולן, מכל מקום הכא כיון דאין נזירות באה לו עד שיפרש מכולן — כמו כן צריך שאלה לכולן, ונהי דנשאל האחד — לא הותר השני.

סבירא להו שלא אסרתי עלי אלא כוס זה בלבד, ומיתין לי כוס אחרנא ואמרי לי "אשתך" וקא מצערין לי, דרשותי אבא ולא מצינא למשתתי לי. אימא להו בהאי לישנא דפסיקא להו מילתא דהואי אסירא נמי בכסא אחרנא, ותו לא מיתין לי ומעשה נמי באשה כז'. **משנה** הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין וקבל עליו את השאר. הרי זה נזיר ואסור בכלן — שכל דקדוקי נזירות עליו, אבל אם אמר: יודע אני שיש נזיר בעולם ואיני יודע שניזר אסור ביין — ואמר "הריני נזיר" — הרי זה אסור בכולן. והינו רבנן דאמרי: אפילו לא נדר אלא מחד מנייניה הוי נזיר בכולם. ורבי שמעון מתייר — דהואיל שלא קיבל עליו אלא חצי הנזירות, שלא היה יודע שהנזיר אסור ביין — הרי זה מותר בכולן, ורבי שמעון לטעמיה דאמר: אינו אסור עד שידור מכולן. ואם אמר?? יודע אני שניזר אסור ביין אבל סבור הייתי — כשהורתי מן היין, שיהו חכמים מתיירין לי, מפני שאני יכול לחיות בלא יין, או יודע אני שהנזיר אסור לרבי שמעון, וכשקבלתי עלי נזירות סבור הייתי שיהו חכמים מתיירין לי מפני שאומנתי לקבור מתים — הרי זה מותר, דאיגלא מילתא למפרע דמעיקרא לא קיבל עילוייה נזירות מיין ומטמאת מתים, ולא קיבל עליו אלא חצי נזירות. ורבי שמעון אסור — ותענה מפרש בגמרא. **גמרא** ולפלוג נמי רבי שמעון ברישא — כי היכי דפליג רבי שמעון אי יודע אני שיש נזירות? דלא חילי עליה נזירות משום דלא קיבל כל דקדוקי נזירות. חלוק היה רבי שמעון **אף בראשונה** — דראשונה נמי קאמר רבי שמעון: כיון דאמר "על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למת" — לא נדר אלא בתגלחת לבד. ורבי שמעון לטעמיה דאמר: אינו נזיר עד שידור מכולן. רבינא אמר: דהא לא פליג רבי שמעון — דאילו התם כיון דאמר "הריני נזיר" — קיבל עליו כל תורת נזיר, והאי דאמר "על מנת" הוי ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, ואין בתנאו כלום, והוה ליה נזיר גמור. דהוי ליה כמי שאמר "על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה", שאין בתנאו כלום ויתחייב לה בכולן. ורבי יהושע בן לוי אמר לך — ברישא נמי פליג רבי שמעון, דהאי "על מנת" כ"חזין" דמי, כיון

דקבל עליו נזירות במקצת לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. דאילו לגבי מאן דאמר "על מנת שאין ליך עלי לא שאר ולא כסות ולא עונה" לא קיבל עליו כלום, אבל הכא קבל עליו במקצת, ומשום הכי הוי תנאי קיים. ואינו נזיר לפי שאין דבריו הראשונים כלום, משום דלרבי שמעון לא הוי נזיר עד שידור בכולן. תניא כותיה דרבינא — דאפילו במקצת קא חשיב ליה מתנה. ורבי שמעון אסור והאמרת רישא רבי שמעון מתייר — דחצי נזירות קיבל עליו, ואין נדררין לחצאן.

רישא קדושין לחצאן, וכי אמר "הי את מקודשת" — (מקודשת), וכי אמר "חזין משאר" — לאו מידי קאמר, ולכך חייב בכולן. אבל גבי נזיר לפינן לעיל (גג) מקראי דצריך שידור מכולן, דאם נדר מאחד מהם לא הוי נזיר. **תניא** כותיה דרבינא — דהא אמר "על מנת" חשבינן ליה תנאי ולא כאומר "חזין". ושייך לעמוד בן **סיפא** דנדר מכולו ואותשילי מחוץ — היינו דקתני: אכל סבור הייתי שחכמים מתיירין לו היין (א ויתירי לו) היין או לטמאות למתים, שאינו יכול לחיות בלא יין או שלא יטפל בשכר למתים, שזו פרנסת ביתו. **לרבנן** כיון דנשתרי ליה חזא משום הכי מישתריא ליה לכולוהו, כדבאסורין כן היתירא, כשם שנאסר בתחילת הנזירות בחד מענייני נזירות — כן יתיר בסוף הנזירות בחד. וכמו דפליגי התם פרק שלשה דנדרים (גג) גבי נזיר אוכלים תאנים, ואמר: קום פדירת עליכם, ונמצא אבוי אחד מן הדתירי נזיר, ופליגי אי התירי כולן או לא — הכי נמי סברי רבנן, ואפילו למאן דאמר לא הותרו כדל — (משום דגבי נזיר ושבעה, אבל הכא כיון דתחילה הוי נזירות על אחד — הכי נמי סוף נזירות. ורבי שמעון סבירא ליה: אפילו למאן דאמר הותרו כולן, מכל מקום הכא כיון דאין נזירות באה לו עד שיפרש מכולן — כמו כן צריך שאלה לכולן, ונהי דנשאל האחד — לא הותר השני.

ולרבי שמעון – כי הדין דבתחלת הנזירות צריך שיויר, גם בסוף הנזירות צריך לשאול ולהתיר כולו, ואי בעית אימא בגדרי אונסין – זה חשיב אונס, שאינו יכול להיות בלא יין. נדרר יזרחין – כגון שהמוכר אומר 'קונם כבר זה עלי אם אתן לך חפץ זה בפחות מארבעה דינרין' – הרי זה נדרי יזרחין, או 'קונם כבר זה עלי אם אתן לך יותר

משני דינרים' ורצון שניהם לקנות בשלשה דינר – הרי זה נדרי יזרחין, ואין צריכין עוד שאלה, למאן דאמר מדרבנן. נדרר שגגות – 'קונם כבר זה אם אכלתי היום', ושכח שאכל היום. נדרר אונסים – מפרש בגדרים (כ"א), כגון שהדירו חבירו שיאכל אצלו ביום פלוני, ואירע לו אונס שלא יכול לבא אצלו, אם צריך לשאול על אותו נדר מדרבנן – פליגי בה אמוראי. התם. נדרר הבאי – מפרש התם, פירוש: בגדרים (כ"ב), ואם תאמר: ומי דמי? התם בשעת הנדר לא ידע האונס, דאם סבור לילך ולאכול, וגמר ונדר – ולהכי צריך לשאול מדרבנן, למאן דאמר. אבל הכא – בשעת הנדר ידע האונס, ומסתמא לא גמר ונדר, ואיכא למימר דלכולי עלמא לא בעי שאלה ומפרש רבינו תם: דמתניתין גמי איירי שהאונס בא אחרי כן, כגון בדשעת הנדר היה בריא וחזק ויכול לחיות בלא יין, ולבסוף התחיל, או תחלה היה עשיר ולא היה צריך ליטפל למתים, ולבסוף העני. אי גמי, מייתי ליה דין זה והדיב דאין פיו ולבו שוין, דפליגי בהא התם אמוראי אי בעי שאלה מדרבנן, והכי גמי פליגי הכא. הגדה: וכמו כן במתניתין פיו היה להיות נזיר מייך, אבל לבו לא היה. ומה דאמר "אבל" – כסבור הייתי בלבי כשעשיתי הנדר. הריני נזיר ועלי לגלח לך – כי "הריני נזיר" – בעצמו חייב בנזירות ולהביא קרבנותיו, "ועלי לגלח נזיר" – אחר, ולהביא קרבנותיו. השתא נזירות חילל עליה, ועתה צריך לגלח נזיר אחר ולהביא קרבנותיו. ושמע תבירו ואמר: ואני, פירוש: ואני ועלי לגלח נזיר אחר – חילל עליה (ונזירותו) וגם תגלח? לא נזיר אחר. ואם היו פקחין מגלחין זה את זה – פירוש: כל אחד ואחד יעשה נזירותו שלשים יום, ומביא קרבן בעבור חבירו, ומפסדי. מידי דהוה אאניש בעלמא אם היה מביא קרבן עבדו שפטר. וגם זה נפטר ממה שגדר לגלח לאחר, שהרי גלח לאחר, נגמר מביא כל אחד לא כיצא אלא קרבן אחד ואפילו הכי יוצא. נמי יד נזירה שהרי בלאו אחר עשה נזירות שלשים יום וגלח לחבירו. ואם לאו – שאין להם פקחות זה, אלא כל אחד הביא קרבן לעצמו – צריך לגלח לנזיר אחר, ולהביא קרבנותיו תחתיו. ושמע תבירו ואמר ואני – ולא [אמר] עוד, [ומהו?] על כוליה דיבור של הראשון משמע, חזיב השני להיות נזיר ולגלח, או דלמא על פלגיה דיבורא משמע, ולא קבל עליו השני אלא או נזירות או תגלחת לאחר. מדרבנאמר ואני ועלי שמע מינה – אם לא אמר שני הדבורים, דפלגא דידיבא משמע. ומינה – כלומר, גם זה תיפשוט ממתניתין – מדרבנא "ועלי לגלח" – שמע מינה "ואני" – על תחילת דיבורו משמע.

לעולם ואני אבוליה דיבוריה משמע ואי משום ועלי מאי קאמר ועלי בהך מילתא – כלומר, ומה שקבלתי כבר נזירות תגלחת לאחר, כמו דרך בני אדם לכפול (על) לשון. והוא הדין דאם לא אמר "ועלי" דמחייב בגזיר ותגלחת אדיבור קמא. ושמע תבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר, מי איכא תרתי מילי דהרי הראשון לא קבל עליו אלא דבר אחד.

משום

רישא דצריכא – נמי צריך למיתני "ועלי" לשמוענין ד"ואני" לא קאי אלא אפלאגא דדיבוריה, ותנא סיפא ד"עלי" אף על גב דלא

רישא – כגון דנזיר מחדא כו' – ואילו לרבנן ברישא דרישא מודה רבי שמעון דאסור אף על גב דלא נדר בבולחה, משום דהוי ליה מתנה על מה שכתוב בתורה ותנא בטל, ואיתשיל מחדא – דקאמר: אבל סבור הייתי שחכמים מתיירין. ולרבנן דאמר: אפילו כי לא נזר אלא באחת מהן הוי נזיר, הכי גמי כי מיתשיל אחד מיניהו – אישתרי גמי אבולחה, והלכך הוא מותר. ולרבי שמעון דאמר – לעולם אינו נזיר עד שיויר מכולן בבית אחת, כגון דאמר "הריני נזיר" סתם – הכי גמי לבי מיתשיל לחכם אחדא מיניהו – לא נפקע נזירותיה להכי עד דמיתשיל אבולחה, והלכך הואיל דלא איתשיל אלא חדא, משום הכי אסור רבי שמעון. איבעית אימא בגדרי אונסין קא מיפילי – במתניתין, הואיל ונדרי אונסין הן, והאיל דאין יכול להיות בלא יין, או שאין קוברין באותו מקום אלא זה, לישנא אחרינא, דבמתניתין להכי קרי להו אונסין – דלבו אונסא, שהוא סבור שיתיר לו חכמים, דבבבאי גוטא קרי ליה אונס, כדאמרין גמי במסכת שבועות (כ"א), דרב כהנא ורב אסי מר משתבע דהכי אמר רב ומר משתבע דהכי אמר רב, וכי דהא אתי רב ואמר כדו מיניהו, אמר ליה אידך, ואנא בשקרא אשתבע? אמר ליה רב, לכך אנסן, ומיפסרת. וקפיליני פלוגתא דשמואל ורב אסי – דתנן בפרק "ארבעה נדרים" במסכת נדרים: ארבעה נדרים התירו חכמים וכו', והתם מפרש להו. רבנן – סבורי דאין צריך שאלה כשמואל, ומשום הכי שרי. ורבי שמעון כרב אסי דאסור בלא שאלה לחכם, ומשום הכי מיתסר כל זמן שלא התירו לו. משנה אמי הריני נזיר ועלי לגלח נזיר – ואני במקומו של נזיר אחר להביא קרבנותיו ביום תגלחתו. אם היו פקחין מגלחין זה את זה – מביא זה קרבנותיו של זה וזה קרבנותיו של זה, וזה פטורים מלהביא קרבן אחר ואם לאו כל אחד ואחד מביא קרבנותיו שלו, וגריכין להביא כל אחד אחר ואחד קרבנות של נזיר אחר. גמרא איבעית להו – אמר "הריני נזיר ועלי לגלח נזיר" ושמע תבירו ואמר "ואני" ולא אמר תו מידי. מהו – מי אמרין: האי דאמר "ואני" אבוליה דיבורא משמע, והוי נזיר ומיחייב לגלח נזיר אחר. או דלמא הא דאמר ואני אפלאגא דיבוריה משמע – חדא מיניהו דאבוליה עיליה – או נזירות או לגלח, אבל אתריותו לא משמע. ארישא או אסיפא – ארישא משמע: ואני בגזירות כמותך, או אסיפא משמע: ואני אגלח נזיר כמותך. מראמר ואני ועלי – מדקתני אתריותו – שמע מינה דהאי דאמר "ואני" לא קאי אלא אפלאגא דיבוריה. ומינה, מדקאמר "עלי לגלח" – שמע מינה "ואני" אתחלת דיבוריה קאי. והכי משמע: ואני בגזירות כמותך, ועלי לגלח נזיר כמותך. ופסא דהכי הוא – כדאמר, ד"ואני" אפלאגא דיבוריה קאי? דלמא אבוליה דיבוריה קאי. ואי אמרת לך: כיון ד"ואני" אבוליה דיבוריה משמע, "עלי" למה לי? אידו דאי לא מיצטרין, אלא פירוש קמפרש למילתא, דמשמע כמו דאמר: עלי דהא מילתא. דאי לא תיפא הכי – דפירוש קא מפרש לה, אלא ד"ואני" קאי אדיבורא דרישא, ו"עלי" אדיבורא דסיפא, סיפא דמתניתין דקתני: "הרי עלי לגלח" כו' התם למה לי כו'. א' אמרת בשלמא רישא – דתני "עלי" צריכא לך למימר משום דקא מקבל בה דיבורה (דסיפא) – אהכי תנא בספא אידך מתניתין "עלי" דלא צריך. אלא אי אמרת ד"עלי" דרישא לא צריכא, דהא קאי "ואני" אבוליה דיבוריה, השתא איכא למימר: מי עבדת כי הא מילתא למיכא תנא "עלי" ברישא דלא צריכא סיפא דלא צריכא? אלא לאו שמע מינה: "ואני" אפלאגא דיבוריה קאי, שמע מינה.

צ"א

גמרא

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

אִיבְיָא לְהוֹ, אָדָם שֶׁאֵמֵר 'הָרִינִי נִזְיָר וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר' וְשִׁמְעַה חֲבִירוֹ
וְאָמַר 'וְאֵינִי', וְלֹא הוֹסִיף 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר', מִכּוּן דִּינּוּ. מִבִּאֲרַת
הַגְמָרָא אַתְּ צַדִּיק הַסֶּפֶק: הָאֵם אִמְרִית 'וְאֵינִי' – אִבְיָא לְהוֹ, דִּיבְיָא
מִשְׁמַע – מִשְׁמַעוּתָא שֶׁמִּקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ אֶת כָּל דְּבָרָיו שֶׁל הָרִישָׁא,
וְיִהְיֶה נְזִיר וְגַם יִבְיֵא קִרְבָּנוֹת לְנִזְיָר אַחֵר, אִלּוּ דְלִמָּא אִפְלִיגָה דִּיבְיָא
מִשְׁמַע – אוֹ שְׂמָא מִשְׁמַעוּתָא שֶׁהוּא מִקְבֵּל רַק חֲצִי דִיבְרֵי שֶׁל
הָרִישָׁא וְלֹא כָל דְּבָרָיו.
מִמְשִׁיכָה הַגְמָרָא לִבְאָר אֶת הַסֶּפֶק, אִם תִּמְצִי לִזְמַר – אִם תִּרְצָה
לִזְמַר שֶׁאִמְרִית 'וְאֵינִי' אִפְלִיגָה דִּיבְיָא מִשְׁמַע – מִשְׁמַעוּתָא רַק עַל
חֲצִי מִדְּבָרֵי הָרִישָׁא, עֵדִינִי יֵשׁ לְדוֹן עַל אִיזָה חֶלֶק מִדְּבָרָיו, הָאֵם
אִרְיָא – עַל תְּחִילַת דְּבָרָיו שֶׁאֵמֵר 'הָרִינִי נְזִיר', וְתַחֲלוֹל עָלָיו נְזִירוּת,
אוֹ אִסְיָא – עַל סוֹף דְּבָרָיו שֶׁאֵמֵר 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר', וְיִצְטָרֵךְ לְהַבִּיא
קִרְבָּנוֹת נְזִיר, וְלֹא תַחֲלוֹל עָלָיו נְזִירוּת.
הַגְמָרָא מְבַיָּא רֵאִיָּה לַפְּשוּט הַסֶּפֶק: תָּא שְׁמַע מִדְּשֻׁנִי בְּמִשְׁנֵתִינוּ,
שֶׁאֵם אִמֵּר הַשֵּׁנִי 'וְאֵינִי', וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר, חֲלָה נְזִירוּת עַל שְׁנֵיהֶם, וְגַם
חֵיבִים בְּקִרְבָּנוֹת עַל נְזִיר אַחֵר, וְאֵם הָיוּ פְּקָחִים מְגַלְחִין זֶה אֶת זֶה.
וְיֵשׁ לְדִיִּיק, מִדְּקָאָמַר – מִמַּה שֶׁהָאֲרִיךְ הִתְנָא וּפִירֵשׁ שֶׁהַשֵּׁנִי אִמֵּר
'וְאֵינִי', וְגַם 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר', שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁאֵם אִמֵּר רַק 'וְאֵינִי',
מִשְׁמַעוּתָא רַק אִפְלִיגָה דִּיבְיָא – רַק עַל מִחְצִית מִדְּבָרֵי חֲבִירוֹ.
אָמַר – אִמְרוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה, אֵין – אֲבָן מוֹכַח שֶׁאִמְרִית 'וְאֵינִי' אִפְלִיגָה
דִּיבְיָא מִשְׁמַע – מִשְׁמַעוּתָא רַק עַל חֲצִי מִדְּבָרֵי הָרִישָׁא, מִיָּהוּ
עֵדִינִי יֵשׁ לְדוֹן הָאֵם כּוּונָתוֹ אִרְיָא – עַל תְּחִילַת הַדְּבָרִים 'הָרִינִי
נְזִיר', אוֹ אִסְיָא – 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר'. אוֹמֵרֵת הַגְמָרָא, גַּם זֶה יֵשׁ
לַפְּשוּט מִיָּנָה – מִהַמְּשִׁנָּה, מִדְּקָאָמַר – מִמַּה שֶׁהוֹסִיף 'וְעָלִי לְגַלְחָא' כְּדִי
לְהַתְחִיב גַּם בְּקִרְבָּנוֹת, שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁאִמְרִית 'וְאֵינִי' – עַל תְּחִילַת
דִּיבְיָא מִשְׁמַע, וְלִכְן הוֹצֵרֵךְ לְהוֹסִיף 'וְעָלִי לְגַלְחָא' לְהַתְחִיב
בְּקִרְבָּנוֹת.
דְּחִידָא לִרְאִיָּה זֶה: אָמַר לִיָּה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרָבָא, מָטָא
דְּהָבִי – מִנֵּין לָךְ זֹאת, לְעוֹלָם אִמָּא לָךְ – בִּאֲמַת אוֹבֵל לִזְמַר לָךְ
שֶׁאִמְרִית 'וְאֵינִי' מִשְׁמַעוּתָא אִבְיָא לְהוֹ, עַל כָּל הַדִּיבּוּר, וְאִי
מִשּׁוֹם 'וְעָלִי' וְאֵם תִּקְשֶׁה לְמַה הוֹסִיף בְּמִשְׁנָה 'וְעָלִי לְגַלְחָא', יֵשׁ
לְדַחּוֹת, מָטָא קָאָמַר 'וְעָלִי' – מַה שֶׁאֵמֵר 'וְעָלִי לְגַלְחָא', רְצוֹנוֹ לְחַזּוֹר
וּלְפִירֵשׁ שִׁיחִידָא חֲבִירוֹ בְּהָא מִילָתָא – בְּדַבְרֵי זֶה שִׁיבִיא קִרְבָּנוֹת,
וְכּוּפֵל אֶת דְּבָרָיו, שֶׁכֵּן דִּרְךְ בְּנֵי אִידֵם לְכַפּוֹל דְּבָרֵיהֶם בְּלִשׁוֹן אַחֵר.
וְסִבְרָא זֶה מוֹכְרַחָתָא, דָּאִי לֹא תִּמְצִי הָבִי – אִם לֹא תִאֲמַר כֵּן, מַה
דְּקָתְנִי בְּסִיפָא שֶׁל הַמְּשִׁנָּה (לְהֵלֵךְ יָבֵ), שֶׁהָאֵמֵר הָרִי עָלִי לְגַלְחָא חֲצִי
נְזִיר – חֲצִי מִקִּרְבָּנוֹת נְזִיר, וְשִׁמְעַה חֲבִירוֹ וְאָמַר 'וְאֵינִי עָלִי לְגַלְחָא חֲצִי
נְזִיר', דִּינוּ שֶׁחֵיבִים כְּמוֹ הָרִישָׁא, קֶשֶׁה, הָתָם – שֶׁם בְּסִיפָא מִי אִיבָא
תְּרִיתִין מִיָּלִי – וְכִי קִיבֵל עַל עֲצָמוֹ שְׁנֵי דְּבָרִים, הֵלֵא גַם הָרִישָׁא
קִיבֵל עַל עֲצָמוֹ רַק קִרְבָּנוֹת, וְלִמָּה כָּפַל חֲבִירוֹ 'וְאֵינִי' 'וְעָלִי', אִלָּא עַל
כְּרוּךְ מָטָא קָאָמַר 'וְעָלִי', כּוּונָתוֹ בְּהָא מִילָתָא – בְּדַבְרֵי הַזֶּה שֶׁקִּיבֵל
עַל עֲצָמוֹ, וְחֹזֵר עַל דְּבָרָיו, בְּהָא נְמִי – גַּם כֵּאֵן בְּרִישָׁא בִּי קָאָמַר –
כֹּאשֶׁר אִמֵּר 'וְעָלִי' כּוּונָתוֹ בְּהָא מִילָתָא – בְּדַבְרֵי הַזֶּה שֶׁקִּיבֵל כְּבֵר.
רַבָּא דּוּחָה אֶת הַדְּבָרִים: אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב הוּנָא, הָבִי הִשְׁתָּא,
אֲמַנְסָא בְּסִיפָא הָאֲרִיךְ הִתְנָא שֶׁלֹּא לְצוּרְךָ, אֵין אֵין לְהוֹכִיחַ מִכָּךְ עַל
הָרִישָׁא, כִּי אִי אִמְרַת בְּשִׁלְטָא רִישָׁא צְרִיבָא – אִם תִּאֲמַר שֶׁבְּרִישָׁא
הוֹצֵרֵךְ לְהוֹסִיף 'וְעָלִי', וּבְסִיפָא שֶׁל הַמְּשִׁנָּה לֹא צְרִיבָא, לֹא קֶשֶׁה,
שִׁישׁ לִזְמַר, תִּנִּי סִיפָא הוֹסֵפָה דִּלָּא צְרִיבָא, מִשּׁוֹם רִישָׁא דְּצְרִיבָא –
אֲגַב הָרִישָׁא שֶׁהוֹסֵפָה נִצְרַכָּתָא. אִלָּא אִי אִמְרַת – אֲבָל אִם תִּאֲמַר
שֶׁגַם הָרִישָׁא לֹא צְרִיבָא וְגַם הַסִּיפָא לֹא צְרִיבָא, כִּי בִּאֲמִירַת 'וְאֵינִי'
מִתְחִיב בְּכָל מַה שֶׁאֵמֵר הָרִישָׁא, אִם כֵּן קֶשֶׁה, וְכִי תִנִּי בְּרִישָׁא
'וְעָלִי דִלָּא צְרִיבָא, וְתִנִּי גַם בְּסִיפָא' עָלִי דִלָּא צְרִיבָא, לְמַה שֶׁהִלֵּךְ
דְּבִר מִירוּתָא. אִלָּא מוֹכַח שֶׁלִּשְׁוֹן 'וְאֵינִי' מִשְׁמַעוּתוֹ רַק עַל תְּחִילַת
דְּבָרֵי חֲבִירוֹ, וְלִכְן הוֹסִיף בְּרִישָׁא 'וְעָלִי', וְאֲגַב כֵּךְ שָׁנָה גַּם בְּסִיפָא
בְּלִשׁוֹן זֶה.
הַגְמָרָא מְבַיָּא דִּין בְּעֵינֵינוּ שְׁלִיחוֹת שִׁישׁ לְהַקְשׁוֹת עָלָיו מִמְשְׁנֵתִינוּ
וְכַפִּי שִׁיתְבָּאָר לְהֵלֵךְ: אָמַר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֵמֵר
לְשִׁלּוּחָא

בְּרִישָׁא, בִּאֲמִירַת 'וְאֵינִי יוֹדַע שֶׁהִנֵּיר אִסוּר בֵּינִי, מְדוּבָר בְּגוֹן הַנֵּיר
מִתְחִילָה קִיבֵל נְזִירוּת רַק מֵאִחְסוּרֵי הַנֵּיר, שֶׁהָרִי
לֹא יָדַע אֶת חֶלְקָם, וְנִחְלָקוּ בִּזְהָ, לְרַבֵּן דְּאָמַרִי בְּמִשְׁנָה לְעִיל (א)
דְּאִפְּלִי אִם לֹא נְזִיר אִלָּא מֵאִחְסוּרֵי מִיָּה – שֶׁאִפְּלִי אִם קִיבֵל נְזִירוּת רַק
מֵאִסוּר אֶחָד חֲלָה עָלָיו נְזִירוּת, גַּם בְּעֵינֵינוּ חֲלָה עָלָיו נְזִירוּת, וְהָיוּ
נְזִיר וְאִסוּר בַּהֲכָל. וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר עַד שְׁנִיד מְבֻלָּם – שֶׁחֲלָה
עָלָיו נְזִירוּת רַק אִם מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאִסוּרִים, אִף כֵּאֵן, כִּיֹּן שֶׁלֹּא
קִיבֵל עָלָיו אִסוּר יֵין, מוֹתֵר בְּכוֹלָם, שֶׁלֹּא חֲלָה עָלָיו נְזִירוּת כָּלָל.
אֲבָל בְּסִיפָא מְדוּבָר הַנֵּיר מְבֻלָּהוּ – מִכָּל הָאִסוּרִים, וְאַחֵר כֵּךְ
מִתְחַרֵּט מִחֲמַת אוֹנָסוֹ, וְאִתְשִׁיל מִתְחָא – וְנִשְׁאֵל לְחַכֵּם שִׁיתִּיר לוֹ
אֶחָד מֵהֶם. וְזֶה כּוּונָת הַמְּשִׁנָּה 'סְבוּר הֵייתִי שֶׁחֲכָמִים מִתִּירִים לִי'
וְכוּ', שֶׁנִּשְׁאֵל עַל אִסוּר אַחֵר. וְאִף זֶה תְּלוּי בְּמִחְלוקָתָם, וְלְהִפְךָ,
לְרַבֵּן דְּאָמַרִי שֶׁאִפְּלִי אִם לֹא נְזִיר אִלָּא מֵאִחְסוּרֵי מִיָּה הָיוּ נְזִיר, לִכְן בִּי
מִתְשִׁיל – כִּשְׁבָא הַנֵּיר לְהִשְׁאֵל מִתְחָא מִיָּהוּ – מֵאִסוּר אַחֵר,
וְהַחֲכָם מִתִּיר לוֹ, אִתְשִׁילִי – הָרִי הוּא מוֹתֵר בְּכוֹלָם, כִּי כִשֵּׁם
שֶׁהַמִּקְבֵּל נְזִירוּת מֵאִסוּר אֶחָד נַעֲשֶׂה נְזִיר, כֵּךְ גַּם הִנִּשְׁאֵל עַל
אִסוּר אֶחָד נִיתַרְתָּ נְזִירוּתוֹ. אֲבָל לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר שֶׁאֵינוֹ נְזִיר עַד
שְׁנִיד מְבֻלָּם, לִכְן בִּי מִתְשִׁיל נְמִי מִתְחָא – כִּשְׁנִשְׁאֵל עַל אִסוּר
אַחֵר, אֵין נְזִירוּתוֹ נִיתַרְתָּ עַד דְּמִתְשִׁיל מְבֻלָּהוּ – אִלָּא אִם נִשְׁאֵל עַל
כוֹלָם. וְשִׁשּׁוֹם הָבִי קָתְנִי בְּמִשְׁנָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר, כִּיֹּן שֶׁלֹּא
נִשְׁאֵל עַל כּוֹלָם.
הַגְמָרָא מִיִּשְׁבֵּת בִּאֲפוֹן שְׁלִישִׁי אֶת הַמְּחֻלּוֹקֶת בְּסִיפָא: וְאִי בְּעִית
אָמַר, שֶׁהַמְּחֻלּוֹקֶת לְגַבִּי הָאֵמֵר 'סְבוּר הֵייתִי שֶׁחֲכָמִים מִתִּירִים
לִי' וְכוּ' אֵינָה קְשׁוּרָה לְמַחְלוקָתָם בְּעֵינֵן הַמִּקְבֵּל עָלָיו מִקְצַת
אִסוּרִים, אִלָּא בְּעֵינֵן נְדָרִי אוֹנְסִין קָא מִיָּפְלִיג, וּבְפִלּוֹנָתָא דְּשְׁמוּאֵל
וְרַב אִסִּי – בְּמַחְלוקֶת שֶׁנִּחְלָקוּ שְׁמוּאֵל וְרַב אִסִּי בְּמִסְכַּת נְדָרִים (בא)
לְגַבִּי נְדָרִי אוֹנְסִין וְכִמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְהֵלֵךְ. דְּתֵנִן – שֶׁכֵּךְ שְׁנִידוֹ בְּנְדָרִים
(ב), אֲרִבְעָה אוֹפִי נְדָרִים הִתִּירוּ חֲכָמִים, וְאִלוֹ הֵם: נְדָרִי וִירוּזִין –
הַנּוֹדֵר כְּדִי לְזוֹרֵא אֶת חֲבִירוֹ שֶׁלֹּא יַעֲמִיד בְּדַעְתּוֹ, וְאֵין כּוּונָתוֹ שִׁיחּוֹל
הַנֵּדֶר. נְדָרִי בְּכָאִי – נְדָרִים שֶׁהַנּוֹדֵר מִתְּנָה אֶת קִיּוּמָם בְּתַנָּאִי שֶׁהוּא
בְּדֵר גּוּזְמָא. נְדָרִי שְׁנִידוֹ – הַנּוֹדֵר בְּתַנָּאִי שֶׁאֵירַע דְּבֵר מַה, וְשִׁכַּח
שֶׁבִּאֲמַת אֵירַע כֵּן וְנִמְצָא שֶׁנִּדֵּר בְּשׁוּגָג. נְדָרִי אוֹנְסִין – שֶׁתִּלָּה הַנּוֹדֵר
אֶת חֲלוֹת הַנֵּדֶר בְּתַנָּאִי וְנִתְקִיִּים הִתְנָאִי בִּאֲוֹנָס. וְאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר
רַב אִסִּי, אֲרִבְעָה נְדָרִים הֵלְלוּ אֵינִם מוֹתֵרִים מֵאִלִּיהֶם, אִלָּא צְרִיבִין
שְׁאִלָּה לְחֲכָמִים, וְהַחֲכָם יִתִּיר אֶת הַנֵּדֶר. וּמוֹסִיף רַב יְהוֹדָה, בִּי
אִמְרִיתָא מִיָּה דְּשְׁמוּאֵל – כִּשְׁאֲמַרְתִּי זֹאת לְפָנֶי שְׁמוּאֵל, אָמַר לִי –
תִּמָּה וְאִמֵּר, תִּנָּא קָתְנִי הִתִּירוּ חֲכָמִים, דְּהֵינּוּ שְׁמוֹתֵרִים מֵאִלִּיהֶם,
וְאִתְּ אִמְרַת שְׁצִרִיבִין שְׁאִלָּה לְחֲכָמִים וְכִלָּא זֶה אִסוּרִים, אִלָּא וְדָאִי
מִתִּירִים מֵאִלִּיהֶם. וְכִזֹּה נִחְלָקוּ הַתְּנָאִים בְּמִשְׁנֵתִינוּ לְגַבִּי הָאֵמֵר
'מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֲנִי יוֹכֵל לְחַיּוֹת אִלָּא בֵּינִי, שֶׁהוּא אֲנוֹס עַל כֵּךְ, וְנִחְלָקוּ
רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחֲכָמִים בְּמַחְלוקֶת שְׁמוּאֵל וְרַב אִסִּי, לְרַבֵּן סְבָרִי
בְּשְׁמוּאֵל שֶׁנְּדָרִי אוֹנְסִין מוֹתֵרִים לְגַמְרִי מֵאִלִּיהֶם, וְלֹא חֲלָה עָלָיו
נְזִירוּת, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר בְּרַב אִסִּי שֶׁנְּדָרִי אוֹנְסִין מוֹתֵרִים רַק עַל
יָדִי שֶׁאִלָּה, וְלִכְן אָסֵר:

משנה

הָאֵמֵר 'הָרִינִי נְזִיר', וְהוֹסִיף עוֹד 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר' – וְהָרִי עָלִי לְהַבִּיא
קִרְבָּנוֹת שֶׁל נְזִיר. וְשִׁמְעַה חֲבִירוֹ וְאָמַר, 'וְאֵינִי', וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר' – גַּם
אֵין אִזְדִּיָּה נְזִיר וְגַם אֵין אֶתְחִיב בְּקִרְבָּנוֹת נְזִיר. מִכִּיֹּן שֶׁאֵמֵר כֵּן
חֲלָה נְזִירוּת עֲלֵיהֶם, וּבִנְסוֹף חֵיב כָּל אֶחָד מֵהֶם לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת
עֲבוּר נְזִיר אַחֵר, מִלְּבַד קִיּוֹם הַנְּזִירוּת. וְלֹא דִי בְּהַבֵּאת קִרְבָּנוֹת
לְעַצְמוֹ, כִּי בִּאֲמִירַת 'הָרִינִי נְזִיר' חֲלָה עָלָיו נְזִירוּת, שׁוֹה כּוֹלָל גַּם
חֵיבִיב קִרְבָּנוֹת בְּתוּם הַנְּזִירוּת, וְמַה שֶׁהוֹסִיף 'וְעָלִי לְגַלְחָא נְזִיר' הוּא
נִדֵּר נוֹסֵף לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת לְנִזְיָר אַחֵר.
וּמִפְּרִשַׁת הַמְּשִׁנָּה הֵיאֵךְ יִקְיִמוּ נְדָרֵיהֶם: אִם הָיוּ פְּקָחִים וְאֵין רְצוֹנָם
לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת פְּעֻמִּים, לְטִיּוֹם נְזִירוּתָם וְגַם לְנִזְיָר אַחֵר, מְגַלְחִין זֶה
אֶת זֶה – כָּל אֶחָד יִבְיֵא קִרְבָּנוֹת נְזִירוּת עֲבוּר חֲבִירוֹ, וְכִזֹּה מְקִיִּים אֶת
הַנֵּדֶר לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת שֶׁל נְזִיר, וְאֶת הַקִּרְבָּנוֹת לְנִזְיָרוֹת שֶׁל מְבִיא
חֲבִירוֹ עֲבוּרוֹ, וְאִם לֹא – אִם לֹא עָשׂוּ כֵךְ, אִלָּא כָּל אֶחָד הַבִּיא
קִרְבָּנוֹת לְעַצְמוֹ, מְגַלְחִין נְזִירִים אֲחֵרִים – יִבְיֵא כָּל אֶחָד קִרְבָּנוֹת גַּם
לְנִזְיָר אַחֵר:

לגבי אשה, הלא היא הָרְיָא לְיָחוּתָא – חוזרת למקום מנוחתה
בביתה שהוא מקום קביעות, אבל גַּבִּי קֵן שפרח ממנו גזול, מִי
הָרְיָא – וכי יש לגזול מקום קבוע שהוא חוזר אליה, הרי הוא עף
ופורח בכל העולם, ולכן הולכים בו אחר הרוב. כלומר, אשה
נידונית כדבר קבוע גם כשהיא מחוץ לביתה, מכיון שדרכה לשכון
בביתה ואין יוצאת ממנו אלא לשעה, מה שאין כן עוף שדרכו
לנדוד ולנוע בכל עת.
הגמרא מוסיפה לבאר את דינו של רבי יוחנן בשולח שליח לקדש
אשה: אִמְר רַבָּא, וּמִזְדָּה רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִם שָׁלַח שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לֹא אִשָּׁה
וּמַת הַשְּׁלִיחַ, לֹא נִאֶסֶר הַמְשָׁלַח בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ לֹא בֵּת פְּנוּיָה
וּבְלֵתִי נְשׂוּאָהּ, וְלֹא בֵּת הַבֵּת וְלֹא בֵּת הַבֵּן וְלֹא אִם וְלֹא אִם שֶׁל הָאִם
וְלֹא אֲחוֹת, שֶׁמִּכּוּן שֶׁאֵין לָהּ אֶפְסָלוֹ אַחַת מִכָּל אֵלּוֹ וְשֶׁהִיא פְּנוּיָה,
אֵין מִקוֹם לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא קְרוּבָתָהּ מְקוּדָּשֶׁת לוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵין לָהּ
קְרוּבוֹת הָרְאוּיֹת לְהִתְקַדֵּשׁ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה לָהּ – לֹא־לֵאשָׁה
שֶׁרָצָה הַמְשָׁלַח לְקַדֵּשׁ אֲחוֹת שְׁכֵעַת הִיא פְּנוּיָה, אֲלֵא שֶׁבִשְׁעָה
שֶׁשָּׁלַח אֶת הַשְּׁלִיחַ הִיתָה נְשׂוּאָה, וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר מִכָּאֵן – לֵאחֵר
שֶׁשָּׁלַח אֶת הַשְּׁלִיחַ, אֵין לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא קִידֵּשׁ לוֹ הַשְּׁלִיחַ אֶת
הָאֲחוֹת, שֶׁהִיא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיתָה נְשׂוּאָה לֵאחֵר, וְלִכּוֹן בִּזְזָה מוֹדָה
רַבִּי יוֹחָנָן דִּהְיָא שְׁרָיָא – שְׂאוֹתָהּ אִשָּׁה, שֶׁאֵין לָהּ קְרוּבוֹת פְּנוּיֹת,
מוֹתֶרֶת לְמִשְׁלַח.
שואלת הגמרא: מָה מְעַמָּא שְׁמוֹתֶרֶת, נִחְשׁוֹשׁ שְׁמָא הַשְּׁלִיחַ קִידֵּשׁ
לוֹ אֶת אֲחוֹתָה אַחֵר גִּירוּשִׁיהָ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא, שֶׁאֵין חוֹשִׁשִׁים לָכֵךְ,
מִשּׁוֹם דְּבִרְהֵיָא שְׁעָתָא דְּקָא אִמְר לֵיהּ – בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁשָּׁלְחוּ
הַמְשָׁלַח, הָיָה נִסְיָן לְנִכְרִי – הִיתָה אֲחוֹתָה נְשׂוּאָה לְאָדָם אַחֵר,
וּבּוֹדָאֵי לֹא קִידֵּשָׁה הַשְּׁלִיחַ אֶף אַחֵר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה, כִּי כָּלל הוּא
בִּידְיָהּ, כִּי מְשִׁיבָה שְׁלִיחַ – כְּאִשּׁוֹר מְמַנָּה אֶדָם שְׁלִיחַ, אֵין הוּא מִמֶּנּוּ
אֲלֵא בְּמִלְתָּא דְּקִיָּמָא קָמִיָּה – בְּדַבָּר שְׁעוֹמֵד לִפְנֵי, כְּלוֹמֵר שֶׁהוּא
מְזוּמָן וְאִפְשָׁרִי לְהִיעֲשׂוֹת בְּשַׁעַת הַמִּנּוּי, אֲבָל בְּמִלְתָּא דְּלֹא קִיָּמָא
קָמִיָּה – בְּדַבָּר שֶׁאֵין אִפְשָׁר לְעֲשׂוֹתוֹ, לֹא מְשִׁיבָה שְׁלִיחַ, וְלִכּוֹן, אִשָּׁה
שֶׁהִיא נְשׂוּאָה בּוֹמֵן שְׁמִינָהּ, לֹא קִידֵּשָׁה הַשְּׁלִיחַ, אֶף אִם נִתְקַדְּשָׁה
לֵאחֵר מִכּוֹן.
הגמרא מקשה על דברי רבא ממשנתו: הֵנֵּן – שְׁנֵינּוּ בִּמְשִׁנָּה, אָדָם
שֶׁאִמְר 'הֲרֵינִי נְזִיר, וְעָלִי לְגִלְחָה נְזִיר', וְשִׁמְעַת חֲבִירוֹ וְאָמַר 'וְאֵנִי וְעָלִי
לְגִלְחָה נְזִיר' – גַּם אֵין אִהִיָּה נְזִיר וְאֶתְחִיִּיב בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁל נְזִיר, הֲדִין
הוּא שְׁנֵינֵיהֶם נְזִירִים, וּבְנוֹסָף חִיִּיבִים לְהִבְיָא קְרִבָּנוֹת גַּם עֲבוּר נְזִיר
אַחֵר. וְאִם הֵיוּ שְׁתֵּינִי וּבְרִצּוֹנָם לְהִפְטֹר מִהִבָּתָא שְׁנֵי קְרִבָּנוֹת,
מִלְּחִין זֶה אֶת זֶה – כֵּל אַחֵר יִבְיָא קֶרֶן נְזִירוֹת עֲבוּר חֲבִירוֹ, וְאִם
לֹא, מִלְּחִין נְזִירִים אַחֲרִים – יִבְיָאוּ קֶרֶן נוסף עֲבוּר נְזִירִים אַחֲרִים
מִלְּבַד שְׁלָחָם. וְקִשָּׁה, בְּשִׁלְמָא בְּתָרָא – הִשְׁנִי שֶׁאִמְר 'וְאֵנִי וְעָלִי
לְגִלְחָה נְזִיר' יִכּוֹל לְקַיֵּים אֶת נִדְרוֹ בִּכְךָ שֶׁמִּבְיָא אֶת קְרִבָּנוֹת חֲבִירוֹ,
כִּיוִן דְּאִיָּבָא קְרִבָּאָה קָמִיָּה – שֶׁהִנּוּי הָרָשׁוֹן הִיָּה נְזִיר בְּשַׁעַת שֶׁנִּדְרָה
הִשְׁנִי, וְכֹאשֶׁר אָמַר הִשְׁנִי 'וְעָלִי לְגִלְחָה נְזִיר' הִיָּה גַּם הָרָשׁוֹן בְּכָלל
זֶה כָּלל נְזִירֵי הָעוֹלָם, אֲלֵא קְרִבָּאָה – אֲלֵא הָרָשׁוֹן אֵין יִכּוֹל לְקַיֵּים
אֶת נִדְרוֹ בְּהִבָּתָא קְרִבָּנוֹת לִשְׁנֵי, מִי אִיָּבָא בְּתָרָא קָמִיָּה – וְכִי הִיָּה
הָאֲחוּרָן נְזִיר לִפְנֵי בַּעַת שֶׁאִמְר הָרָשׁוֹן 'וְעָלִי לְגִלְחָה נְזִיר', וְהִרִי
בַּעַת שֶׁנִּדְרָה הָרָשׁוֹן לֹא הִיָּה הִשְׁנִי נְזִיר עֲדִין, וְלִפִּי דְּבַר רַבָּא אֵין
אָדָם כּוֹלֵל בְּאִמְרֵתוֹ דְּבָרִים שְׁאִינִם אִפְשָׁרִים עֵתָה, וְאִם כֵּן בּוֹדָאֵי
לֹא הִיָּתָה כּוֹוֶנֶת הָרָשׁוֹן לְהִתְחִיִּיב לְהִבְיָא קְרִבָּנוֹת עֲבוּר הִשְׁנִי
שֶׁלֹּא הִיָּה עֲדִין נְזִיר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.

צֵא – לֵאזִיזָה מִקוֹם וְנִקְדַּשׁ לִי אִשָּׁה, וְאִמְר לוֹ זֹאת בְּקָתָם – שֶׁלֹּא
פִּירֵשׁ לוֹ אִשָּׁה מְסוּיָמִתָּה, וּמַת הַשְּׁלִיחַ וְלֹא יָדוּעַ אִיזוֹ אִשָּׁה קִידֵּשׁ.
אֲסוּר הַמְשָׁלַח בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁנִּקְדְּשׁוּ. וְהַטַּעַם, מִשּׁוֹם שֶׁחֻקָּה עַל
שְׁלִיחַ שְׁעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וְלִכּוֹן אֵינוֹ נִזְקָטִים שֶׁאֵין קִידֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה,
וְכִינֵן דְּלֹא פִּירֵשׁ לֵיהּ – וְכִינֵן שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ אִיזוֹ אִשָּׁה יָקֵדֶשׁ, הָא לֹא
יָדַע – הִרִי אֵין הַמְשָׁלַח יָדוּעַ הִי נִיָּהוּ קִידֵּשׁ לֵיהּ – אִיזוֹ אִשָּׁה
נִתְקַדְּשָׁה לוֹ, וְלִכּוֹן נִאֶסֶר בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי עַל כָּל אִשָּׁה יֵשׁ
לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא הִיא קְרוּבָתָהּ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ, וְהִרִי הִיא אֲסוּרָה
עָלֶיהָ.
רִישׁ לְקִישׁ מְקַשֶּׁה עַל דִּין זֶה מִמְשִׁנָּה: אֵיִתִּיבִיהּ רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן
מִמְשִׁנָּה בְּמִסְכַּת קִינִים (פ"ב מ"א), שְׁדָּנָה בְּאָדָם שֶׁהִפְרִישׁ לְקִרְבָּנוֹ קֵן
– זֶוּג עוֹפוֹת קְטוּיָה – שֶׁאֵין מְפֹרֵשׁ וּמְבוֹרֵר עֲדִין אִיזוֹ עוֹף לְעוֹלָה
וְאִיזוֹ לַחֲטָא, שֶׁפִּרְחָה גִּזְלוֹ אֶחָד מִקֵּן לְאִוִיר הָעוֹלָם וְנַעֲלָמָה מִן
הָעֵין, אוֹ שֶׁפִּרְחָה גִּזְלוֹ אֶחָד מֵהֶם לְבֵין חֲטָאוֹת הַחֲטָאוֹת – חֲטָאוֹת
שֶׁדִּין לְהִיָּת מוֹמְתוֹת וְאֵין אִפְשָׁר לְהַקְרִיבָן, וְנִתְעַרַּב הַגִּזְלוֹ בִּינֵיהֶן
וְאִינוֹ נִיכָר בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אוֹ שֶׁמַּת אֶחָד מִקֵּן – מִן הַגִּזְלוֹת שֶׁהִפְרִישׁ.
בְּכָל אֹפְנִים אֵלּוֹ, מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁאָר בִּידוֹ רַק גִּזְלוֹ אֶחָד לְהַקְרִבָהּ, וְקָח
גִּזְלוֹ אַחֵר, שִׁידָהּ בֵּן זֶוּג לְגִזְלוֹ הַשְּׁנִי שְׁנוֹתָהּ.
וּמִדִּיק רִישׁ לְקִישׁ מִן הַמְשִׁנָּה שֶׁדוּקָא בְּקֵן סְתוּמָה יִכּוֹל לְקַחַת בֵּן
זֶוּג לִשְׁנֵי, וְאִילוֹ בְּקֵן מְפֹרָשֶׁת – שֶׁפִּירֵשׁ אִיזוֹ לְעוֹלָה וְאִיזוֹ לַחֲטָא
וּפְרַח אֶחָד לְאִוִיר הָעוֹלָם, אֵין לוֹ תִּכְנָה מִשּׁוֹם שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם הַגִּזְלוֹ
הַנִּשְׁאָר הוֹפֵרֶשׁ לַחֲטָא אוֹ לְעוֹלָה, וְדִין הַהִקְרָבָה שֶׁל עוֹלָה
חֲטָאָה שְׁנֵינִים זֶה מִזֶּה. וּמִכָּל מִקוֹם מְשִׁיבָה מִכּוֹן, שֶׁאֵין בְּקֵן מְפֹרָשֶׁת
אֵין פּוֹסְלִים אֲלֵא אֶת הַקֵּן הַזֶּה שֶׁהוֹפֵרֶשָׁה וְאִבְדָּה מִמֶּנָּה אֶחָד, וְאִילוֹ
שֶׁאֵין הַקֵּינִי בְּעָלְמָא – הַנִּמְצָאוֹת בְּעוֹלָם מִתְקַנְנִין – מִתְקַנְנוֹת הֵן.
וְאִם יִתְחַיֵּיב בַּעַל הַקֵּן לְהִבְיָא קִינִים נוספות, יִכּוֹל לְהִבְיָא קִרְבָּנוֹ
מִכָּל הַגִּזְלוֹת הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָם. וְקִשָּׁה אֲמַאי – מְדוּעַ יִכּוֹל לְהִבְיָא
קֵן אַחֵר, לִיָּמָא עַל כָּל הָרָא וְהָרָא – עַל כָּל גִּזְלוֹ שֶׁבְּעוֹלָם, דְּלִיָּמָא הָאֵין
נִיָּהוּ – שְׁמָא זֶה הַגִּזְלוֹ שֶׁפִּרֵּשׁ, וְכִינֵן שֶׁכֵּבֶר הוֹפֵרֶשׁ עַל זִיבָה אוֹ
צִרְעַת מְסוּיָמִים, אֵין יִכּוֹל לְהִבְיָא לְכַפְּרָה אַחֲרָה. וּבִמָּה זֶה שְׁנוֹנָה
מִדִּין שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִסַּר אֶת כָּל הַנָּשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם מִחֲמַת הַסֵּפֶק
שְׁמָא קִידֵּשׁ הַשְּׁלִיחַ אֶת קְרוּבָתָהּ.
רַבִּי יוֹחָנָן דּוּחָה אֶת הַקּוּשִׁיָּא: אִמְר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ,
קְאָמִיָּנָא אֲמַאי – אֵין חֲשׁוֹשִׁי לַעֲנִין אִשָּׁה, דְּלֹא נִיָּדָה – שְׁאִינָה זֹה
מִמְקוּמָה אֲלֵא קְבוּעָה בְּבִיתָהּ, וְאֶמְרָתָה לִי אֶת – וְאֵתָה בֹא לְהַקְשׁוֹת
עָלִי מֵאִסּוּרָא דְּנִיָּדָה – מִדְּבַר אִסּוּר שֶׁמְשַׁלְטֵל וְנַע מִמְקוֹם לְמִקוֹם,
כְּגוֹזְלוֹת שְׁפּוּרָחִים בְּכָל עַת וְאִינוֹם קְבוּעִים בְּמִקוֹם אַחֵר. שֶׁאֵין
לְהַקְשׁוֹת מִזֶּה לִזֶּה, כִּי בְּגוֹל שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ בְּמִקוּמוֹ יֵשׁ לָנוּ לִילֵךְ אַחֵר
רֹב גִּזְלוֹת שְׁאִינִם קְדוּשִׁים, אֲבָל בִּאִשָּׁה הַקְבוּעָה בְּמִקוּמָהּ, אֵין
הוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב, לִפִּי שְׁכָל קְבוּעַ כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה, כְּלוֹמֵר
שֶׁאִסּוּר הַקְבוּעַ בְּמִקוּמוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אֲלֵא מִיעוּט, נִחְשָׁב
כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה, וְכֵאֵילוֹ מַחֲצִית מִנְשׁוֹת הָעוֹלָם מְקוּדָּשׁוֹת לוֹ.
רַבִּי יוֹחָנָן מוֹסִיף לְבַאֵר הָעֵנִין: וְכִי תִיָּמָה – וְאִם תִּאֲמַר לְדַחוּת אֶת
דְּבָרֵי שְׁחִילְקֵתִי בֵּין גִּזְלוֹ לֵאשָׁה, שֶׁהִרִי הֵבֵא נְזִיר – גַּם הָאִסּוּר
הַמְדוּבָר כֵּאֵן – אִשָּׁהּ מְשַׁלְטֵל וְנַע, שֶׁהִלָּךְ גַּם אִשָּׁה אִינָה מְצוּיָה
בְּכָל עַת בְּבִיתָהּ, וְאִיָּמֹר – וְתִאֲמַר, שְׁמָא בְּשׁוּקָא אִשְׁכַּח וְנִקְדַּשׁ –
שְׁמָא מַצָּה הַשְּׁלִיחַ בְּשׁוּק וְקִידֵּשָׁה שֵׁם, וְלֹא בְּבִיתָהּ, וּבִאֲפוֹן זֶה
אֵין הִיא שְׁקוּלָה כְּמַחֲצִית מִנְשׁוֹת הָעוֹלָם אֲלֵא מִיעוּט הִיא. יֵשׁ
לִיִּישֵׁב שֶׁמִּכָּל מִקוֹם אֵין דּוּמָה קֵן עוֹפוֹת לֵאשָׁה, כִּי הָתָם – שֵׁם,

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שני עמ' ב

וְתַפּוּס לְשׁוֹן רָאשׁוֹן – דְּבָרֵינוּ חָלִים כְּפִי מַה שֶׁאִמְר בְּתוּחִילָה, דְּהִינּוּ
זִרְיָ עָלֵי מִנְחָה, וְלִכּוֹן פְּשׁוּט שְׁחִיבִי בְּמִנְחָה, אֲלֵא אֶפְסָלוֹ בִּי אִמְר –
אִם אָמַר 'מִן הַשְּׁעוֹרִין', שְׁבִאֲפוֹן זֶה יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁנִּדְרָה דְּהִקִּי קְאָמַר –
כֵּךְ נִתְכוּן לוֹמֵר, אֵין קִרְשָׁה – אֵין יִתְכֵּן שֶׁמִּנְחָתִי תִהְיֶה קְדוּשָׁה
בְּמִנְחַת הָעוֹמֵר

הַמְשִׁנָּה שְׁנוּיָה בְּדָרֵךְ לֹא מִבְּעִיָּא, כְּלוֹמֵר, לֹא מִיִּבְעִיָּא – לֹא צָרִיךְ
לְהַטְמִיעֵנוּ בִּי אִמְר – שֶׁהָאִמְר 'מְעַדְשִׁים' דְּמִיָּתִי מִנְחָה מְעַלְלִיתָא –
שֶׁמִּבְיָא מִנְחָה מְעוּלָה, דְּהִינּוּ מַחֲשִׁים, דְּאִיָּבָא לְמִיָּמֵר – שִׁישׁ לוֹמֵר
דְּמִיָּתֵר הוּא דְּתִרָה בִּיָּה – חוֹזֵר בּוֹ מִמָּה שֶׁאִמְר 'הִרִי עָלֵי מִנְחָה',
שֶׁרָצָה לְהִתְחִיִּיב מִנְחָה גְּמוּרָה, וְעֵתָה הוּא אִמְר 'מִן הַעַדְשִׁים',

צא וקדש לי אשה סתם – שלא פירש לו באיזו עיר ואיזו אשה. חוקה שליה עושה שליחותו – והלך וקדש לו אשה. ובין שלא פירש לו הי מניינו קדש ליה ולא ידע איזו קדש לו, ואי הדר אותו האיש ונסבי איתתא – דלמא זו היא אמה או בתה או אחותה של אותה האשה שקדש לו שלוחו, והן כולן אסורות לו. בדאמר התם (קדושין עו) ורש מסכת דרך ארץ: המקדש את אשה

אוסר עליו שבע עריות. קן סתומה – אחד מחיבי קנין, כגון חזק והובה יולדת ומצורע. שהפרישו לחק שתי תורין או שני בני יונה, ועדיין לא קראו להן שם איזו לחטאת ואיזו לעולה, ופרח גזל אחד מקן לאירי העולם, או שפירחה לבין חטאות מתות – כגון שהיו שם ממש חטאות המתות, כגון חטאת שכפרו בעליה כו' ונתערבה ביניהן ואין ידוע איזו היא. דאין לה שוב תקנה. יקח גזל לשני – ואחר כך יפריש אחד לחטאת ואחד לעולה. (גליון: להכי קאמר בין חטאות המתות – דאילו נתערבה בין חטאות חיות והך חטאות ידידה יניחו – מצי למסיב חד מנייהו ועבדי ליה זוג להאי, והא דלא נתערב הוה קריב לה עולה. ואילו קן מפורשת – שפרח אחד מקן ואינו יודע איזו היא – אין לו תקנה, לפי שאין יודע איזו לחטאת ואיזו לעולה. ואף על גב דפריש, כיון דלא הוי תרייהו קמיה – לית בהו היכרא, דלא ידע אי האי שני הוי חטאת או עולה. ואילו שאר קנין דעלמא פתקנן ואמאי לימא – לכל מאן דמייתי קנין: היינו האי דפרח לפלוגי אתמול, ונמצא מתכפר בקרבן חבירו, דהא אמרת שהוא אסור בכל הנשים שבעולם! אמר ליה אמינא לך אנא אשה דלא נייא – ד"כ כבודה בת מלך פנימא, והואיל דקביעה הוה ליה כמחצה על מחצה אסור. ואת מוחבת לי מאיסורא דנייה, דאיכא למימר דהתם בדין הוא דלישתרו, משום דאית בה טעמא ד"כ דפריש מרובא דהיתירא פריש, ובי תיטא נבי אשה נמי אימור – האי

בעל אשכחיה להדיא איתתא בשוקא, דנייא ולשתרי בה – דכל דפריש מרובא פריש – אכתי לא דמי. דאילו איתתא הדרא לניחוחא, כיון דעילא לביתה – היא לא קבועה, אבל גבי קן – לעולם היא לא איסורא דנייא. ומודה רבי יוחנן באשה שאין לה בת כו' ולא אחות – פניה, ואף על פי וכו' – דלאחר מכן היא לא חרא מהני קרובותיה פניה. כיון דבזמן ששילח זה שלוחו היתה אחת נשואה והאחת פנויה, ובא זה וקדש את הפניה – אחש קושטין לומר: שמה שלוחו בא לכאן וקדש את אחותה לאחר שנתגרשה, ונמצא זה פוגע באחותו ויש בו משום איסור שתי אחיות. דסתמא דמילתא כי משוי איניש שליח – במילתא דקיימא קמיה בלא איסורא, אבל במלתא דלא קיימא קמיה, כגון זו דבהדיא שעתא דקא משוי שליח להאי הוה מינסבא לגברא – לא משוי איניש שליח. בשלמא בתרא – להכי מגלח את הראשון – דוה קאים קמיה האיך נזיר קדמאה, ואיכא למימר דהואיל וקאים קמיה מיחייב בקרבן תגלחתו. אלא קדמאה – אמאי מגלח את השני? ואת בהדיא שעתא לא הוה האי נזיר קמיה, ואת הוא דאמרת: מילתא דלא קאים קמיה דאיניש לא מסיק אדעתיה לעיליה, ואמאי אמרת דמגלחים זה את זה?

הכי

לגברי, מכל מקום עתה שנתגרשו – יש לנו לספק ולאסור מספק ומשני: כי משוי איניש שליח במילתיה דאיוז מצו עבדי וכו'. פירוש: דאי דעת האדם אפילו במידי דלא קאי קמיה, והלכך דראשון נפטר בגילוח השני. אבל שליחותא (בצא) דלא מצו איניש משוי שליח אלא במילתיה דמצו עבד נפשיה בשעה שעושה שליח – דהא נסיבית – לא מצו לשויה שליח לקדש לו אף כשתתגרש, ואף קדשה השליח – אינה מקודשת. ואם תאמר: דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחבירתה: לוי לי קמח והפריש חלה בעבורי, וגם תלמידים של בית רבן אומרים כן, ואין נעשה שליח דבריהם? הוה בשעתא שעתא שליחות – לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בא חיובא, שאין מפרשים חלה מקמח! ואומר רבנו תם: רש דיה להביא עיסה מגולגלת, ולומר: עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה גילוח, דברים שבידי קיימים, דאין זה דבר שלא בא לעולם. כיון שבידי ללוש ולגלגל העיסה – קרי שפיר לא לעולם, כיון שבידי לעשות. בדאמר פרק "האומר לחבירו" (קדושין סבב), "פירות ערוגה זו תלושה היא תרומה על פירות ערוגה זו מוחברת לכשתלשו" ונתלשו – דבריו קיימים, דכל שבידו לעשות – לאו כמחוסר מעשה דמי, וכידו לחלוש. ומכל מקום בהאי טעמא לחוד לא סגי לן למימר דמצו למיעבד שליח כאן, כיון דבידו ללוש ולגלגל. מדאמר פרק "רבן גמליאל" (יבמות נבא), האומר לחבירו "כתוב גט לארסותי לכשאבסוטה אנרשנה" – דרי זה גט, מפני שבידו לגרשה מיהא אם ירצה. ובעי התם: ליבמוז מהו? ומאי קא מבעיא ליה? והא בידו לבא עליה ולגרשה אלא ודאי, כיון דהשתא לא מצו לגרשה – לא מצו משוי שליח, כיון דמחוסר מעשה לבא עליה. הכא נמי, כיון דהשתא אידו לא מצו להפריש – אינו קרי בידו מהו שבידו ללוש ולגלגל לעצן זה שיכול לעשות שליח, כיון דמחוסר לישא וגילגול.

דלא צריכא, אטו וישא. אסור בכל הנשים שבעולם – ואם תאמר: וכולי עלמא יאסרו לישא נשים, דשמא זאת היא שנתקדשה על ידי שליח? ולרבינו תם, דהנשים נאמנות לומר "לא נתקדשתי" – תינה גדולות, קטנות שאינן יודעות אם אביהם קבל עבורן קדושין מאי איכא למימר? וכבר מת אביו? ויש לומר: דמדאורייתא אפילו הוא שרי לישא, דאולינן בטר רובא (מלומר) מקרובות המקודשת היא. ואינו אלא קנסא בעלמא – שעשה שליח סתם ולא פירש לו "קדש לפלוגתי", ולדידה קנסו ולאוריני לא קנסו. ואם תאמר: וליהוי איסורא דאורייתא, דהויא ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי? ויש לומר: דלא אמרינן קבוע כמחצה דמי אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו, אבל כשאין האיסור ניכר לעצמו לא אמרינן קבוע. סתומה – דוב חבה ויולדת שמביאין חטאת העוף ועולת העוף, וסתומה – פירוש: זב חבה, שהבעלים לא פירשו בשעת לקחת בעלים איחורו לעולה, ומשום הכי נקט סתומה, דאי מפרשת – היה צריך להאריך ולפרש איחור פרה, העולה ואין החטאת, ולהכי קצר בלשוננו ואמר דפרח אחד מהם.

ואילו

שאר קנין בעלמא מתקן ואמאי לימא כל חרא חרא הוא – ודלמאן אותו שפרח, כלומר דהוקבע כבר לראובן, ואין יצא שמעון בו ידי חובתו? ואם תאמר: והא כבר פירשנו דלעלמא לא קנסו ויש לומר: דמשמע ליה דשאר קנין דעלמא, אפילו לראובן מיתקן אם יצטרך לקן אחד ולזיבה אחת, אמאי? הא קנסו לדידה – הכי נמי יקנסוהו שלא שמר קניה, ולומר שזה פרח מקן ראשון דהוקבע לזיבות ראשון?

אשה

דלא נייא – ונהי דלא קבוע לגמרי כדפירשתי לעיל, מכל מקום דמיא קצת לקבוע, ויש להחמיר. בשוקא אשכח וקדש – כלומר היכא דמצא אותה בשוקא ויהי לנו לומר

שיוכל לקדשה, דלא קביעה הויא, ואם כן לא הוה קבוע. הנהם הדרא לניחוחא – דמי לקבוע.

באשה שאין לה בת כו' – פירוש: כגון [שמנאן] שליח בראש חדש ניסן. אצל כל קרובותיה, שראיה רחל זו לאסור מקדשיה, הוה נשואות בראש חדש ניסן כשעשהו שליח. ואף על פי שנתגרשו קודם יום הקדושין – מותרת רחל זו למשלח, כדמפרש טעמא – דמשעה דקאמר חיוין נסיבין.

כי משוי איניש שליח במילתיה דקיימא קמיה – כלומר, ואין דעתו שיקדש לו אשה שנתגרשה אחרי כן. הלכך, אפילו אם קדש את מקרובותיה של רחל – לא נאסרה רחל בקידושין שהוה עשאו שליח, לכך לא חלו קדושין קרובי רחל. והשתא קא סלקא דעתך דאין דעת האדם אלא במידי דקאי קמיה, לכך פריך אמתינית: בשלמא מתניתין בתראה איכא קדמאה קמיה – שנדר כבר, ואיכא למימר דדעתיה עליה, ולכך פוטרי עצמו בקרבנות הראשון. אלא קדמאה – מי איכא בתראה כשנדר הראשון? ואם כן לא היה בדעתו עליו להביא קרבנות, ואין יפטר מגורו בהבאת קרבנותיו של שני? טעמא – קרי שפיר כי דמי שלא היה לה? אחות ועתה יש לה ומן הדין הוה ליה לומר "הכי דמי", אלא משום דלשון נזיר משונה. ויש ליישב הלשון דמיא טעמא, דלעולם הוה ידע שפיר דמידי כגון דנסיבין

לגברי, מכל מקום עתה שנתגרשו – יש לנו לספק ולאסור מספק ומשני: כי משוי איניש שליח במילתיה דאיוז מצו עבדי וכו'. פירוש: דאי דעת האדם אפילו במידי דלא קאי קמיה, והלכך דראשון נפטר בגילוח השני. אבל שליחותא (בצא) דלא מצו איניש משוי שליח אלא במילתיה דמצו עבד נפשיה בשעה שעושה שליח – דהא נסיבית – לא מצו לשויה שליח לקדש לו אף כשתתגרש, ואף קדשה השליח – אינה מקודשת. ואם תאמר: דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחבירתה: לוי לי קמח והפריש חלה בעבורי, וגם תלמידים של בית רבן אומרים כן, ואין נעשה שליח דבריהם? הוה בשעתא שעתא שליחות – לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בא חיובא, שאין מפרשים חלה מקמח! ואומר רבנו תם: רש דיה להביא עיסה מגולגלת, ולומר: עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה גילוח, דברים שבידי קיימים, דאין זה דבר שלא בא לעולם. כיון שבידי ללוש ולגלגל העיסה – קרי שפיר לא לעולם, כיון שבידי לעשות. בדאמר פרק "האומר לחבירו" (קדושין סבב), "פירות ערוגה זו תלושה היא תרומה על פירות ערוגה זו מוחברת לכשתלשו" ונתלשו – דבריו קיימים, דכל שבידו לעשות – לאו כמחוסר מעשה דמי, וכידו לחלוש. ומכל מקום בהאי טעמא לחוד לא סגי לן למימר דמצו למיעבד שליח כאן, כיון דבידו ללוש ולגלגל. מדאמר פרק "רבן גמליאל" (יבמות נבא), האומר לחבירו "כתוב גט לארסותי לכשאבסוטה אנרשנה" – דרי זה גט, מפני שבידו לגרשה מיהא אם ירצה. ובעי התם: ליבמוז מהו? ומאי קא מבעיא ליה? והא בידו לבא עליה ולגרשה אלא ודאי, כיון דהשתא לא מצו לגרשה – לא מצו משוי שליח, כיון דמחוסר מעשה לבא עליה. הכא נמי, כיון דהשתא אידו לא מצו להפריש – אינו קרי בידו מהו שבידו ללוש ולגלגל לעצן זה שיכול לעשות שליח, כיון דמחוסר לישא וגילגול.

טעמא רכתב רחמנא אישה יפירנו – ניהא ליה לאתובי גס לרבי יאשיה, המדריב יונתן מצי לאתובי [בהדיא]. **הרי** הן קיימן לא אמר כלום. דהקמה בטעות הוא. דשמא [תדור] בדבר שאי אפשר ליה להקם. **ליפר** לה הוא – פירוש כשיצא מביתו. **דלמא** מישתלינא – לשון שגגה, או מיטרידנא – מן הדרך. ולכן רוצה למנות

אפוטרופוס, ואותו אפוטרופוס יהיה מיושב בדעתו. ואם תאמר: ואכתי ליפר לא אהו מעבשוי. שהרי הוא זכר עתה ומיושב בדעתו ויש לומר: דאיו רוצה לומר שיהא מופר אלא נדרים שתדור מבי יסע ואילך, אבל לא נדרים שלפני נסיעתו, שזה קצת קשה. אבל קשה: דלמא לה השתא "כל נדרים שתדורי מכשאסע עד שאשוב יהו מופרין!" ויש לומר: דמתוך כך תפול קטטה ביניהם, שזה קשה לה לעולם. ובנדרים מביעאין לן אי בעלה מצי מיפר בלא שמיעת קול, וגם הפרה דשליח [אינה] מועלת עד דשמע הבעל הנדר, דהכי מוקי לה חם (עבב). ולפירוש זה נפרש: ליפר לה איהו – פירוש: כשיסע יפר לה בעלה, ותועיל ההפרה לכשיבא הבעל וישמע הנדר. ואם ימתין להפר עד שישוב וישמע – שמא יהיה טרוד לכשישמעו, ושתוקו מלחפר, ולכן פריך: ליפר לה משהשתא, ותועיל ההפרה כשישמעו. ובשלמא אי סבר כרבנן – ניהא, [דלא] מצי מיפר. ומשני: דלמא טרידנא כשיצאה ליסע, כדפרשית. עד כאן הגהתי.

ושמע חבירו ואמר ואני – בכדי נקט, דהא בראשון נמי פליגי. **אמר** רבא הכל מודים באומר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מייתי – כיון שתלה החצי בקרבן, שאמר "חצי קרבנות" – דאי פלגא דקרבן, שיהי' וחיבת "חצי" מתיבת "נזיר": "קרבנות חצי נזיר עלי" – קרבן שלם בעי ליה לאתוי. **מאי** טעמא דלא אשכחן נזירות לפלגא – דכיון דסמך חיבת "חצי" אצל "נזיר" (מתיבת) (מתיבת) משמע מדריבין ד"חצי" אנזירות קאי, ואין חייב שום חצי נזיר בעולם. **כי** פליגי בלישנא דמתניתין – [באומר] "הריני נזיר" ובין דאמר "הרי עלי לגלח" – ומיחייב בכוליה קרבן לרבי מאיר, דתפוס לשון ראשון, וכי אמר "חצי נזיר" – לא כל כמיניה, והוי כאומר "קרבנות חצי נזיר עלי" דמייתי קרבן עליו. וקשה: אמאי קאמר האי לישנא "כיון דאמר עלי איחייב ובכוליה?" לימא להדיא דדמי [באומר] "קרבנות חצי נזירות", רבנן סברי: נזיר ופתחו, דהיי כאומר חצי קרבנות נזיר עליו ויש לומר: דהא דאמר רבא "קרבנות חצי נזיר עלי", דכולה בעי איתוי – משום ד"חצי" קאי א"נזיר", אבל משמע לכו במתניתין דלישנא ד"חצי" קאי א"עלי", ובמי שאמר "חצי קרבנות נזיר עלי".

הריני נזיר כשיחיה לי בן – פירוש: הודאא ושבה להקדשו ברוך הוא שחגני ויחגיג וגולד לי בן – הריני נזיר. בגמרא פריך: פשיטא. **בת** טוטמס ואנדרוניגוס אינו נזיר – דזה לא משובי, אהא נמי פריך בגמרא: פשיטא.

אבל אמר בלשון זה: "כשאראה לי ולד", אפילו טוטמס ואנדרוניגוס – הרי זה נזיר. אהא נמי פריך בגמרא: פשיטא. **הפילה** אשתו – ולא ידעין אי נפל הוא, או בן קיימא הוא וכולו לו חרשי, או שמת מבני אמו – אינו נזיר. ובגמרא מוקי לה כרבי יהודה, דסבר: לא מחית איניש נפשיה לספיאק, וספק נזיר הוי – דלמא בן קיימא מה

שהפילה. הלכך טוב להתנות ולומר: אם בן קיימא – הריני נזיר חובה מדבריי הראשון, ואם אינו בר קיימא, כגון דלא כלו לו חרשיו, ולא היה בדבריו הראשון כלום – הריני נזיר נדבה, כלומר, מעתה הריני מקבל עלי נזירות. [ומנותה] נזירות ומביא קרבנותיו, ומותר בין ומגלה. שאם לא תהנה בן – כל ימיו היה מקולקל לרבי שמעון, דמספיקא לא מצי לגלח, ואיסור כל ימיו בין ובתגלות ובטומאה. ורבי שמעון לא פליג אהא דגולד לו בן טוטמס וכו' – דליכא לספוקי, דכשאמר "כשיחיה לי בן" דהיי לא היה דעתו אלא לכן דאי, ולא לטומטום. ולא פליג רבי שמעון אלא היכא דהפילה בן זכר, דמספיקא ליה דשמא הוה בן קיימא, והוי בן גמור. והוא הדין דמילתיה דרבי שמעון קאי ארישא, היכא דאמר "הריני נזיר כשיחיה לי בן" והפילה בן.

חבי קאמר אי משכחנא בו, דמצי עכר ליה איהו נופיה השתא – כגון באיתא דשריא ליה, לאפוקי היכא דבהדיא שעתא לא משתריא ליה: (הפר) לה והיפר לה – שלוחו של אדם כמותו. שתדורי **מכאן עד שאבא בו** – קא סלקא דעתך דכי אמר רבי יאשיה אין אפוטרופוס מיפר – אליבא דרבנן, דאמרי גבי ידיה דבעל דאיהו נמי לא מצי מיפר. ואי לאו דאמר רחמנא ואישה יפירנו **אפוטרופוס** הוה מיפר – ואף על גב דבעל לא מצי מיפר

השתא, אלמא במילתא דלא מצי איניש למיעבד השתא משוי ליה שליח. אי חבי – דמצי מיפר, למה ליה לשוויי שליח? ליפר לה בעל לאלתרו סבר – האי בעל, לא צריכא להפר לה אלא בשעה שאצא לדרך, דלמא בההוא שעתא מישתלינא או מטרדינא או רתחנא. הלכך קאמר לאפוטרופוס דלענב איהו. **משנה** הרי עלי לגלח חצי נזיר – דאמר: הרי עלי להביא חצי קרבנותיו של גילוח נזיר אחד. זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם – שלא מצינו נזיר לחצאין ולא קרבן לחצאין. והוא סבר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וחכמים ואמרים – כינאו שניקן קרבנותיו של נזיר אחד ויהיו פטורין, שהרי לא נזר כל אחד אלא חצי נזיר. **גמרא** אמר רבא – חבי גרסין: הכל מודים כל היכא דאמר חצי קרבנות נזיר עלי וכו' כוליה קרבן בעי לאיתוי. מאי טעמא – דהא לא אשכחן נזירות לפלגא. כי פליגי בלישנא דמתניתין, היכא דאמר הרי עלי לגלח, דרבי מאיר סבר כיון דאמר הרי עלי לגלח איחייב אבוליה קרבן נזיר, והאי דהדר אמר חצי נזיר לאו כל כמיניה, ורבנן סברי כל כי האי גוונא – נזיר ופתחו עמו הוא, ובין שניהם מביאין קרבן, דנזיר אחד הוא. ואיכא ספרים דלא כתיב בהו דק "אמר רבא", אלא חבי כתיב בהו: קרבן בעי איתוי. כלומר, אילו מיהא לא מייפטר בקרבנותיו דנקן, והאיל דכל זיל וחד קיבל עילויה פלגא דנזירות ותו לא אשכחן נזירות לפלגא, והאי דקא מייתי ליה אינו – ליייתי ליה משום נדבה. כי פליגי בלישנא דמתניתין, כגון דאמר "הרי עלי לגלח", ולא אמר בסתם "חצי נזירות עלי", דרבי מאיר סובר: כיון דאמר "הרי עלי לגלח" – אבוליה קרבן נזירות, ומייפטר ביה נזיר בהאי קרבן נזירות, והאי דהדר אמר "חצי נזירות" – מיהדר הוא דקא בעי, ולא כל כמיניה. ורבנן סברי: נזיר ופתחו עמו הוא, ולא מייפטר נזיר בקרבנותיו דהדיק. ושניהם מיהא קרבן אחד בעי איתוי. ולישנא אחרינא: אילו אמר אחד בלבד "הרי עלי לגלח חצי נזיר" – אפילו רבנן מודו דקרבן שלם בעי איתוי. מאי טעמא – דהא לא אשכחן נזירות לפלגא. כי פליגי אלישנא דמתניתין דאיכא תרי, דבין שניהם מביאין קרבן שלם, רבי מאיר סבר: כי אמר "הרי עלי" מייחייב אבוליה קרבן, וכי הדר אמר "חצי נזיר" לאו כל כמיניה, דתפוס לשון ראשון, הלכך נזיר מגלח

נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם. ורבנן סברי: כיון דתרי אינן – לא הוי קרבן לחצאין, והוי נזיר ופתחו עמו, דכי אמר "לגלח חצי נזיר" פירוש "עלי" דאמר לבתחלה. הלכך זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר, דכיון דבין שניהם מביאין קרבן שלם לא הוי קרבן לחצאין. **משנה** גולד לו בת או טוטמס ואנדרוניגוס הרי זה נזיר – דולד מיהא מיקרי. **הפילה**

נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם. ורבנן סברי: כיון דתרי אינן – לא הוי קרבן לחצאין, והוי נזיר ופתחו עמו, דכי אמר "לגלח חצי נזיר" פירוש "עלי" דאמר לבתחלה. הלכך זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר, דכיון דבין שניהם מביאין קרבן שלם לא הוי קרבן לחצאין. **משנה** גולד לו בת או טוטמס ואנדרוניגוס הרי זה נזיר – דולד מיהא מיקרי. **הפילה**

נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם. ורבנן סברי: כיון דתרי אינן – לא הוי קרבן לחצאין, והוי נזיר ופתחו עמו, דכי אמר "לגלח חצי נזיר" פירוש "עלי" דאמר לבתחלה. הלכך זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר, דכיון דבין שניהם מביאין קרבן שלם לא הוי קרבן לחצאין. **משנה** גולד לו בת או טוטמס ואנדרוניגוס הרי זה נזיר – דולד מיהא מיקרי. **הפילה**

נזיר דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצא

שתידור אשתו בעתיד, ולפיכך יכול למנות שליח לזה. שואלת
הגמרא: אי הכי – אם כך למה לי לשנויי שליח – מדוע הוצרך
למנות שליח, ליפר לה איהו – יפר לה הוא (הבעל) בשעה שיוצא
מביתו, את כל הנדרים שתידור, שהרי לרבי אליעזר יכול לעשות
כן. מיישבת הגמרא: קרקב – סבור הבעל בדעתו, טוב יותר
שאמנה שליח לכך ולא אמנת עד שאפר לה בעצמי בשעת צאתי
לדרך, כי חוששני דלקא משתילא – שמא אשכח להפר באותה
שעה, או דתתא – או שמא אכעס אז ולא אפר לה, או מיפרדא
– או שמא אהיה טרוד ולא תהיה דעתי פנויה לכך, ולכן ממנה
שליח יום או יומיים קודם צאתו, והשליח יפר נדריה כל זמן
שתידור:

משנה

האומר 'הרי עלי לגלח חצי נזיר' – הריני מתחייב להביא בשביל
נזיר מחצית מקרבנותיו, ושמע חבירו, ואמר 'ואני עלי לגלח חצי
נזיר' – גם אני אביא, זה (הראשון) מגלח נזיר שלם, וזה (גם השני)
מגלח נזיר שלם, דברי רבי מאיר. והכחמים אומרים, זה (הראשון)
מגלח חצי נזיר, וזה (השני) מגלח חצי נזיר:

גמרא

אמר רבא, חבל מודים (רבי מאיר וחכמים) שכל היקא דאמר – אם
אמר הנזיר 'חצי קרבנות נזיר עלי', חצי קרבן מיתי – דינו להביא
חצי מקרבנות הנזיר, שכן משמע מלשונו. ואם אמר 'קרבנות חצי
נזיר עלי', וסמך תיבת 'חצי' לתיבת 'נזיר', שמשמעו כל הקרבנות
של אדם שהוא חצי נזיר, כוליה קרבן בעי איתנו – צריך להביא
את כל הקרבנות של נזיר. מאי טעמא – מה הטעם בזה, דהא לא
אשכחן נזירות לפלגא – שהרי לא מצאנו חצי נזירות, וכיון
שהתחייב להביא קרבנות של נזירות (כולם, ולא רק חציין), צריך
להביא קרבנות של נזיר שלם. וכן פליגי – באיזה אופן נחלקו רבי
מאיר וחכמים, בלישאנא דמתניתין פליגי – כשנדר בלשון המפורש
במשנה 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', רבי מאיר סבר שמכין דאמר
'הרי עלי לגלח', איתייב אכיליה קרבן נזירות – באמירה זו נתחייב
בכל קרבנות הנזירות, וכן קאמר – וכשאמר ופירש אחר כך
שברצונו להתחייב רק בקרבנות של 'חצי נזירות', לאו כל כמיניה
– אין אז ביכולתו, משום שאנו אומרים 'תפוס לשון ראשון', וכיון
שבתחילת דבריו אמר 'הרי עלי לגלח', חל עליו חיוב להביא את
כל קרבנות הנזיר. ודקנן סברי – וחכמים סוברים שיש לקבל את
כל דבריו, ונמצא שגדר ופתח עמו הוא – שהנדר 'הרי עלי' בא
ביחד עם פתח המתיר, כי באותו דיבור פירש שכוונתו להתחייב
רק 'לגלח חצי נזיר', כלומר שייבא רק חצי מקרבנות של נזיר:

משנה

האומר 'הריני נזיר לכשיהיה' – (כאשר ייולד) לי בן, ונולד לו בן, הרי
זה נזיר, שהרי נתקיים תנאו. ואם נולד לו בת, או שנולד לו מוטמם
– שאין ניכרים בו סימני זכרות ונקבות, ואנדרונינום – שיש לו
סימני זכרות ונקבות כאחד, אינו נזיר, משום שלא נדר נזירות אלא
אם ייולד לו בן זכר. אבל אם אמר 'הריני נזיר כשיהיה לי ילד',
אפילו אם נולד לו בת או מוטמם ואנדרונינום, הרי זה נזיר, משום
שגם אלו בכלל משמעות 'ילד'.

אלא בהכרח הכי קאמר – כך היתה כוונת הראשון, אי משכחנא
דתוי נזיר, אנלחיה – אם אמצא שהוא נזיר, אביא קרבנותיו. ואם
כן קאמי – גם כאן יש לפרש, דהכי קאמר ליה המשלח לשליח,
אי משכחת דמינך רשה – אם תמצא שנתגרשה האשה שתרצה
לקדש לי, קדיש לי, ואף אם בשעת מינוי השליחות עדיין היתה
אשת איש, וקשה על רבא הסובר שאין השליח יכול לקדשה.
מתרצת הגמרא: אמרי שיש לפרש דברי רבא באופן אחר, שבא
לקבוע כלל בדיני שליחות, שלא משוי איניש שליח – אין אדם יכול
למנות שליח אלא במילתא דמיצי עבדי השתא – בדבר שהוא
(המשלח) יכול לעשותו כעת, אבל במילתא דלא מיצי עבדי ליה
השתא – שאין יכול לעשותו כעת לא משוי – אין בכחו למנות
שליח על כך. ולכן מכיון שאין יכול לקדש את האשה בעודה
אשת איש, ממילא אינו יכול למנות שליח לזה, אף אם תתגרש
לאחר זמן.

הגמרא מקשה על דין זה: ולא – וכי אמנם אי אפשר למנות שליח
על מה שאין בידו לעשותו, תא שמע סתירה לזה מברייטא, האומר
לאפוטרופוס שלו (ממנה) על ביתו ועסקיו, כל נדרים שתידור
אשתי, מכאן – מעבשיו, שאני הולך לדרכי, עד שאבוא (שאשוב)
ממקום פלוני שאני הולך אליו עתה, הפר לה במקומי, ואכן הפר
לה. יכול הייתי לומר שהיו מופרין, שהרי מינהו לכך, וכאילו הפר
בעצמו, תלמוד לומר (במדבר יד) 'כל נדר וכל שבועת אסר לענת
נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו', כפל הכתוב תיבת 'אישה'
ללמדנו שדווקא אישה (בעלה) בעצמו יכול להפר לה, ולא
שלוחו, דברי רבי יאשיהו. ורבי יונתן אומר, שהאפוטרופוס יכול
להפר לה, שהרי מצינו בכל מקום ששליחו של אדם כמותו, וכאילו
בעלה הפר לה. מדייקת הגמרא מדברי רבי יאשיהו, טעמא –
הטעם שאין האפוטרופוס יכול להפר הוא משום דאמר רחמנא
'אישה יקימנו ואישה יפרנו', הא לאו הכי – אבל לולא דרשה זו,
היה האפוטרופוס מיפר את הנדרים שצודרת עד שישבו בעלה.
ואילו נבי דידה – אבל לגבי הבעל עצמו, אם היה רוצה להפר
קודם הליכתו, את הנדרים שתדור אשתו, תנאי – שנינו במשנה
(נדרים עה), האומר לאשתו, כל הנדרים שתידור מכאן – מעבשיו,
שאני הולך מכאן, ועד שאבא ממקום פלוני, יהו קיימין – שלא
אוכל להפירם לאחר מכן, לא אמר כלום – אין אמירה זו חשובה
כלום, שאין יכול לקיים נדריה קודם שתידור. אבל אם מבקש
להפר נדריה שתידור בעתיד, ואומר 'כל נדרים שתדורי עד זמן
פלוני הרי הן מופרין', רבי אליעזר אומר כל נדר שתידור מופר,
וחקמים אומרים אינו מופר – שאין יכול להפר קודם שנדרה.
הגמרא מבארת את הקושיא ממשנה זו: קא סלקא דעתך – היה
עולה על דעתך, כי אמר – כאשר אמר רבי יאשיהו שהשליח אינו
יכול להפר לאשה, אמר זאת אליבא דרבנן – לשיטת חכמים
דאמרי לא מיצי מיפר – שאמרו שאין הבעל יכול להפר נדרים
שעתידיה לידור, ונמצא שבשעת מינוי השליח אין ביד הבעל
להפירם, ואף על פי כן הוצרך רבי יאשיהו ללמוד מן הכתוב שאין
יכול למנותו, ואי לא דאמר רחמנא – ואם לא אמר הכתוב 'אישה
יקימנו ואישה יפרנו' למעט שליח, אפוטרופוס הוה מיפר – היה
האפוטרופוס יכול להפר נדרים שתידור האשה. נמצא שהבעל
ממנה שליח לדבר שאין בידו לעשותו כעת, וזה סותר למה
שביארנו בדברי רבא שאי אפשר למנות שליח באופן כזה.
מתרצת הגמרא: ודלקא רבי יאשיהו אמר את דבריו רק אליבא דרבי
אליעזר, דאמר, מיצי מיפר – שהבעל יכול להפר את הנדרים

אגרות קודש

[שלחי תשי"ח]

.. זמן חליצת תפלין - מובן שהנכון ביותר ככתוב ב"היום יום".

לשאלתו בהשלמת ג' התיבות בק"ש עיי"ז שהשייך אומר יא"א - לעי"ע לא מצאתי הוראה
מפורשת בזה. אבל לדעתי פשוט (א) שמוציא הוא את כל הציבור שלו, (ב) גם זה שעדיין לא גמר הקי"ש
מציבורו הוא, וניתוסף לו ג' תיבות בעת אמירתו קי"ש.

מספק, ולפיכך יאמר, 'אם הָיָה בֵּן קָיָמָא הָרִינִי נְזִיר חוֹבָה, וְאִם לֹא הָרִינִי נְזִיר נְדָבָה'; הגמרא מביאה ספק בדין זה: **בְּעָא מִינֵיהּ** וְשָׁאֵל מִמֶּנּוּ רַבִּי אֲבָא מֶרֶב הוֹנָא, האומר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁיָהּ לִי בֵּן, וְהַפִּילָה אֶשְׁתִּי, ואין ידוע אם היה בן קיימא וחלה נזירותו, או שמא היה נפל, וְהַפִּירֵשׁ בַּהֲמוֹת לְכַרְכָּן על מנת להביאם בסיום נזירותו כדין, וְחִוְרָה אֶשְׁתִּי וְיִלְדָה בָּאוֹתוּ יוֹם וּלְד אַחַר, תאומו של הראשון, והוא בן קיימא, כִּהּוּ דִּינוּ, האם מכיון שהשני בן קיימא, מוכח שגם הראשון היה בן, ונמצא שמתחילה נעשה נזיר וחלה קדושה על קרבנו, או שמא יתכן שהראשון אינו בן קיימא ולא חלה קדושה על קרבנו.

מבררת הגמרא: **אֲלִיבָא דְמָאן** – לפי מי נסתפק רבי אבא, **אִי אֲלִיבָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן** במשנה, **מָאִי תִּבְרָעִי לִיה** – מה יש להסתפק, **הָא אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן סָפֵק נְזִירוֹת לְהַחְמִיר**, וחלה קדושה על הקרבן אף אם יש ספק על הראשון. וְאֲמָרָא אֲלִיבָא דְרַבִּי יְהוֹדָה דְאָמַר סָפֵק נְזִירוֹת לְהַחְמִיר, שאין אדם מקבל על עצמו נזירות מספק, ובאופן שהפריש קרבן אחר הנפל, ונולד לו ולד אחר בן קיימא, יש להסתפק, **מָאִי**, האם הקרבן קדוש, כיון שלידת השני מוכיחה שגם הראשון היה בן קיימא, או **לֹא קְדוֹשׁ**, לפי שאין השני מוכיח על הראשון, ועדיין ספק הוא שמא הראשון היה נפל, ואין כאן נזירות ולא נתייב בקרבן.

מבררת הגמרא: **מָאִי נִפְקָא מִינָהּ** בֵּין שְׁנֵי הַצְדָדִים, אם הוא קדוש או לא. מבארת הגמרא: **לְגִיזָתוּ** – אם אסור לגזוז את צמר, וְלְעֵבֹד בּוֹ, שהקרבן אסור בגיזה ועבודה. תיקו.

ספקות נוספים בענין זה: **בְּעָא מִינֵיהּ בֵּן רְחוּמִי מֵאֲבִי**, מה הדין באומר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁיָהּ לִי בֵּן, וְשָׁמַע חֲבִירוֹ וְאָמַר 'עֲלִי' – גם עלי יחול כעין זה, כִּהּוּ – מתי חלה נזירות על חברו. האם **אֲדִיבִירָה מְשָׁמַע** – משמעות 'עלי' היא שמקבל על עצמו כפי דיבורו של הראשון, כלומר גם עלי תחול נזירות אם יתקיים התנאי שהזכרת, שיהיה לך בן וואם יולד לראשון בן תחול נזירות על שניהם, או **אֲנוּפִיָה מְשָׁמַע** – או שבא להשוות את עצמו לחברו, כלומר, שאף הוא מתנה על עצמו שאם יולד לו בן תחול עליו נזירות.

הגמרא מוסיפה לדון בספק זה: **אִם תִּבְרָעִי לִזְמַר** – אם תפשוט שהאומר 'עלי' **אֲנוּפִיָה מְשָׁמַע**, וכוונתו לקבל נזירות אם יולד לו בעצמו בן, עדיין יש להסתפק במי שאמר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁיָהּ לִי בֵּן' וְשָׁמַע חֲבִירוֹ וְאָמַר 'וְאֲנִי', כִּהּוּ – האם האומר 'ואני' שונה מהאומר 'עלי' או לא. וביאור הספק, האם **אֲנוּפִיָה מְשָׁמַע** – האם גם האומר 'ואני' כוונתו על עצמו, שמתחייב בנזירות אם יולד לו בעצמו בן, או **דִּילָמָא הָכִי קָאָמַר** – או שמא כוונתו כן, וְהִיכְנָא לָךְ בְּנִיתִיךָ – אני אודה אותך כמותך, וגם אני אהיה נזיר כשיולד לך בן.

הגמרא מוסיפה לדון בספק זה: **אִם תִּבְרָעִי לִזְמַר** – אם תפשוט את הספק שכל פעם כשאומר 'ואני' **בְּאֲנִפִּיָה** – בפני הנזיר הראשון

ואם **הַפִּילָה אֶשְׁתִּי**, אינו נזיר, כי שמא לא היה הולד ראוי להתקיים ואינו נחשב ולד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, שצריך לנהוג נזירות מספק, ולכן יתנה ויאמר, **אִם מָה שֶׁהִפִּילָה אֶשְׁתִּי הָיָה וּלְד בֵּן קָיָמָא** וְהָרִינִי לְהַתְקִיטָם הָרִי אֲנִי נְזִיר חוֹבָה, שהרי חל נדרי, וְאִם לֹא – אם לא היה בן קיימא ולא חל נדרי, 'הָרִי אֲנִי נְזִיר נְדָבָה' – הריני מקבל עלי עתה נזירות בנדבה, שאיני מחוייב מחמת הנדר שנדרתי בתחילה.

המשנה דנה באופן שאשתו חורה וילדה: חִוְרָה אֶשְׁתִּי ונתעברה וְיִלְדָה ולד אחר, בן קיימא, הָרִי יָה נְזִיר, שכעת חל נדרו שאמר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁיָהּ לִי וּלְדִי רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יתנה ויאמר, **אִם הוֹלֵד הָרִאשׁוֹן הִיָּה בֵּן קָיָמָא**, אם בן הראשון – הנזירות שנהגתי בראשונה היתה נזירות חובה, וְזוּ – הנזירות שאנהג כעת, היא נְדָבָה, כי כבר קיימתי את נדרי להיות נזיר כשיהיה לי ולד, וְאִם לֹא – אם הראשון לא היה בן קיימא, אם בן הראשון – הנזירות הראשונה, היתה נְדָבָה, וְזוּ – הנזירות שאנהג כעת היא חובה:

גמרא

שנינו ברישא שאם אמר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁיָהּ לִי בֵּן' ונולד לו בן, הרי זה נזיר. שואלת הגמרא: **הָאִי מָאִי לְמִימְרָא** – מה בא זה ללמדנו, הלא פשוט הוא. מיישבת הגמרא: באמת הרישא מיותרת, והתנא שגאח רק מִשּׁוּם הַחִידוּשׁ שֶׁבְּסִיפָא, שאם ילדה אשתו פת או מִטְמָסִים וְאֲנָדְרוּגִינוּס אינו נזיר, כי לא נתקיים תנאו שאמר 'בן'. דוחה הגמרא: הלא גם הדין שבסיפא פְּשִׁיטָא ואין צריך להשמיענו שאין אלו בכלל 'בן'. מתרצת הגמרא: יש חידוש בסיפא, כי כִּהּוּ דְתִיבָא – שמא תבוא לומר, שהאומר 'לְכַשְׁיָהּ לִי בֵּן' לְכַשְׁיָהּ הוּא דְקָאָמַר – כוונתו לומר 'הָרִינִי נְזִיר לְכַשְׁאֲבָנָה', דהיינו כשיהיה לי ולד כלשהו, וכוונתו 'בן' מלשון בנין ולא מלשון 'בן זכר', קָא מְשָׁמַע לָן דָּלָא – שכוונתו דווקא לבן זכר: בהמשך המשנה שנינו: וְאִם אָמַר פְּשִׁיטָה לִי וְלָד בּוֹ, מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שכל מי שנולד נחשב 'ולד'. מתרצת הגמרא: כִּהּוּ דְתִיבָא – שמא תבוא לומר, וְלָד דְּמִיחָשֵׁב בִּינִי אִינְשֵׁי בְּעֵינָן – צריך שיהיה לו ולד שנחשב וגמנה בין אנשים כשווה בין שווים, והיינו דווקא בן זכר, לא אלו, קָא מְשָׁמַע לָן שאף אלו בכלל 'ולד': שנינו במשנה: אם הפילה אשתו ואין ידוע אם היה הולד בן קיימא, אינו נזיר: מבררת הגמרא: מָאן קְתִינֵי לָהּ – מי שנה הלכה זו. משיבה הגמרא: רַבִּי יְהוֹדָה דְּכָרִי הוּא – זהו רבי יהודה שאמר כעין זה לגבי כרי לעיל (ח), שאדם הנזיר 'הָרִינִי נְזִיר על מנת שיהא בכרי זה מאה כור' ונגנב הכרי, ועתה אין ידוע אם היה בו מאה כור בשעה שנדר, לא חלה עליו נזירות מספק, כי אין כוונתו של אדם לקבל על עצמו נזירות אלא אם ידע בבירור שנתקיים תנאו, וכמו כן אם הפילה אשתו: ויש ספק אם היה לו ולד, לא חלה הנזירות.

שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר שאם הפילה אשתו נוהג נזירות

אגרות קודש

ב"ה, ח' אלול, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שנת המאתים להסלקות חילולא של הבעל שם טוב ז"ל.

הרה"ג הרה"ח הווי"ח אי"א נ"נ צנמ"ס עוסק בצ"צ וכו' הרש"י שליט"א

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הודעת כת"ר אשר ביום שני פרשת כי תבוא אל הארץ הבע"ל יסיימו לימוד הש"ס. ובדואי כמנהג ישראל אשר תורה היא, מיד יתחילו לימודו עוה"פ מחדש, כי נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.

המשך בעמוד קצה

הפילה אשתו אינו נזיר – דילמא האי דהפילה לא הוה בן קיימא, שלא כלו לו חדשי,
ולא ולד הוי, וספק נזירות – להקל. רבי שמעון אומר – אין דרך זו מוציאתו מדי נזירות.
אלא אם היה בן קיימא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר גרבה – דקסבר: ספק נזירות
להחמיר. חזרה וילדה – לאחר שהפילה. הרי זה נזיר – דהשתא מיהא ולד הוא דאית
ליה, וחילא עליה נזירות. רבי שמעון אומר –

שמא הראשון הוה בן קיימא וכל עליו נזירות, ודמשמע, כגון "ואבנה גם אנכי ממנה" (בראשית
ל), וכן נולד בת או טומטום ואנדרוגינוס נמי
ליהוי נזיר, קא משמע לן דלא. ולד דמיחשב בני
אינשי קאמינא – דהיינו בן ותו לא. קא משמע
לן דבת טומטום ואנדרוגינוס נמי איקרו "ולד".
רבי יהודה – דאמר לעיל דספק נזירות להקל.
בדאמרין בפרק קמא (נזיר ח.א). דתניא: "הריני
נזיר על מנת שיש בכרי זה מאה כור", וחלף בו
רבי יהודה מתיר, דספק נזירות להקל. והפריש
קרובן וחזרה וילדה מהו – מי הוי קדוש או לא.
אליבא דפאן – קמביעא לך. אי אליבא דרבי
שמעון – פשיטא דהוי קדוש, דהאמר ספק
נזירות להחמיר, וקדם שילדה אשתו נמי הוי
נזיר. אלא אליבא דרבי יהודה דאמר ספק נזירות
להקל מאי – מי אמרין: כיון שהפריש בשעה
שהפילה ולא חילא עליה נזירות כלל – לא
הוי קדוש כלל, ומביע ליה למיהדר ולקדושי.
מאי נפקא לך מינה – אי הוה קדוש או לא.
דאית ליה חילא ודילא עליה נזירות. נפקא מינה
לנזיתו ולעבוד בו – והכי קא מביעא ליה: אי
אמרת משעה שהפריש תחילה כשהפילה הוה
ליה קדוש – הוה ליה אסור בגיזה ועבודה.
אלא אי אמרת דלא חילא עליה נזירות אלא
משעה שחזרה וילדה – הוה ליה מותר בגיזה
ובעבודה. מאי תיקו. ושמן חבירו ואמר ועלי מהו אידיבירה – דהווא גברא קאי,
ומשעה ועלי ליהוי נזיר כשיהיה לן בן. ושמן חבירו ואמר ואני מהו אנפשיה קאמר
– ומשעה כי קאמר: ואני נזיר כשיהיה לן בן, או דילמא – אידיבירא דחבריה קאי, ומשמע
כאילו אמר: ואני רחימנא ליה לאותו בן כוותיק, ואהא נזיר לכשיהיה לך בן. ואהא לעיל
נמי, כי קא מביעא ליה "ועלי", מאי טעמא לא מביעא ליה בהאי לישנא? הא לא
אפשר, דלא לישנא מתרצתא היא דלימא "ועלי" לאהובו כמותך. ואם תימצא לומר כל
באנפיה – בין אמר "ועלי" בין אמר "ואני" – כסיפא ליה מילתא להדורי ליה למימר:
לכשיהיה לן בן אהא נזיר, דאי אדעתא לקבל עליו נזירות כשיהיה לו בן – למא לו להזיר
בפני זה, וזיר בינו לבין עצמו. אלא מרקאמר ליה באנפיה, איבא למימר דהכי אמר ליה:
אף אני אהא נמי נזיר כשיהיה לך בן. ומכאן שייך לעמוד בן אמר הריני נזיר לכשיהיה
לפלוני בן ושמן חבירו ואמר ואני – והוא הדין דקא מביעא ליה "ועלי" ו"לא" מפני
התורה. מאי – מי אמר כיון דשלא בפניו דאבי הבן קא מהדר ליה – לא
כסיפא

ברישא, והתחיל ומונה את שלו, שהרי קבלו מתחילה קודם נזירות דבנו, ובמלתא ימי נדרו מגלגל ומביא קרבנות לנזירות דנפשיה. ואחר כך מונה את שלו בנו. וכן כשישלים את נזירות בנו
– יגלה, ויביא קרבן לנזירות. הריני [ונזיר] כשיהיה לן בן ונזיר – דהשתא קבל נזירות דבנו ברישא. ונזיר – מלבד נזירות דבנו קיבל עוד נזירות אנפשיה. התחיל מונה את שלו ונולד
לו בן, פירשו: עד שלא השלים מניינו, מניח את שלו ומונה את שלו בנו – כיון דקבל עליו תחילה נזירות של בנו הוא זקוק למנותם מיד כשישולד, ואחר שהשלים נזירות בנו ישלים נזירות
של עצמו, ואחר כך יגלה על שתיים, ומביא שתי קרבנות, אחד לנזירות בנו ואחד לנזירות עצמו. אבל לא יגלה אחר שהשלים נזירות [בנו] – דאם בן היאך ישלים נזירותו נמצא כי לא
יוכל לגלגל בהשלמת נזירותו, דאין גידול שיער חפות משלשים יום. ודאי נזיר נזיר מרובה, שהיה נשאר אחר נזירות דבנו שלשים יום, דאז היה יכול לגלגל לנזירות בנו ולהשלים נזירותו
ולשוב ועלי – מכל מקום במתניתין דמייירי בסתם נזירות, דהוי שלשים יום, הילכך אם יגלה לנזירות בנו – לא יוכל לקיים מצות גילוח אנוניות דנפשיה. לכך לא יגלה עד שישלים שתי
הנזירות ויביא שתי קרבנות.

חזרה וילדה – פירשו: מהריון אחר. ולד קיימא – הרי זה נזיר ודאי לרבי יהודה וילדה
זו ולד קיימא. דמנה שהפילה תחילה – אפילו ספק נזיר לא, וכאילו לא הפילה
כלל. רבי שמעון אומר יאמר וכו' – דלרבי שמעון מעת שהפילה הוי ספק נזיר. הילכך
יתנה עתה בלידה זו, ויאמר: אם היה הראשון בן קיימא – נמצא שיצא נדרו מנזירותו ראשון,
ונזירות של לידה אחרונה – גרבה, או שמא

הראשון נפל היה, והנזירות הראשון גרבה היתה,
ועכשיו בלידה זו מוטלת עליו נזירות של חובה
שנדר בנזיר שהיה לו ולד. לכך צריך להתנות,
דלא סגי ליה בנזירות הראשון, דשמא גרבה
היתה. לבשאבנה הוא דקאמר – ולא בן
ממש קאמר, אלא לשון בנים, כמו "ואבנה גם
אנכי", ובכי האי גונא בני. ולד דחשיב בני
אינשי – דבת נמי לא מיחשבא, וכל שכן טומטום
ואנדרוגינוס, קמשמע לן. לרבי יהודה –
בבביתא דאיתניא לעיל פרק קמא (ח.א), דקאמר:
נגב – אינו נזיר, הוא דקאמר לעיל דנזיר דכרי
דלא הוי נזיר כלל לרבי יהודה. אבל לא רצה
לומר רבי יהודה דהפלאה הוא, דאם בן אפילו
היה הולד בן קיימא אינו נזיר, כיון דבשעת הנדר
לא היה הולד בעולם. כף נראה לי.

והפילה אשתו והפריש קרבן – פירשו:
לנזירותו, וילדה – פירשו מאותו
הריון עצמו, ולד קיימא. דהשתא יש הוכחה
גדולה, מודאא בר קיימא – דהפל [הזה] נמי בר
קיימא. וכלו לו חדשי, דטיפה היא נחלקת
לשתיים. הילכך חלה קדושה על קרבן שהפריש
כשהפילה, ששבו אד הקדשי אותם בהבמות.
דאפילו לרבי יהודה, דאמר: לא מחית אינשי
נפשיה לספיקא, הבא דאיבא הוכחה גדולה –
קדוש הקרבן ליאסר בגיזה ובעבודה. או דילמא
כי האי גונא דאיבא הוכחה, לרבי יהודה דלא
מחית אינשי לספיקא – לא חלה הקדושה על
הקרבן כלל מכח הפרשה ראשונה, דשמא מקצת
הטיפה נקלטה מיד, ומקצת הטיפה השניה לא
נקלטה עד אחר שני ימים או ביזם שלשי, והווא
נפל (כך מסיק התלמוד ואויל דלרבי יהודה
קמבעיא ליה, דאי אליבא דרבי שמעון – הא
אמר ספק נזירות להחמיר, דבלא לידה נמי הוי
קדוש מספק, והשתא נמי כי לידה – אינו אלא
ספק, אלא אליבא דרבי יהודה, דאי לא ילדה – חולין הוא. והשתא כי לידה ליה, נמי הוי
קדוש מספק ובפירוש. ונפקא מינה לנזיתו ובבביתא (ולא דליליא אהא, משום דליבא
היך סברא דולד אחרון משוי ליה בספק. דאי מספקא ליה להתלמוד דשמא לילקו בודאי,
מדשני בר קיימא הראשון אינו נפל – אם בן לרבי שמעון נמי מצי למביע למלקות, דאי
לא ילדה – ליבא קדושה דאיתא, אלא הוי ספק לרבי שמעון, והשתא דילדה – יקדש
בודאי. אלא שמע מינה דלא משמע ליה להתלמוד דלק, דקדושה ודאית אין בו, כי נמי
ילדה, אפילו לרבי שמעון, עד כאן הגהה. ושמן חבירו ואמר – ועלי היבא דאמר
"ואני ועלי" – מדבוריה משתמע כלומר: גם אני נזיר בנזיר כשיהיה לן בן. אם תמצא
לומר דאנפיה משתמע – והואיל ואמר "עלי", היבא דאמר "ואני" מהו? אנפשיה קאמר
– כלומר אפילו בשאמר "ואני" – אנפיה משתמע, או דילמא: רחימנא לך כוותך
לכשיהיה בן קיימא. אם תמצא לומר כל באנפיה כסיפא ליה מילתא – דילמא מסתמא
הכי קאמר: דרחימנא לך כוותך. אמר רבאון הריני נזיר כשיהיה ללוי בן – ושמן שמעון
ואמר "ואני", מי שאמר שלא בפניו – אנפשיה קאמר, או דילמא הכי קאמר: רחימנא ליה
לפלוגי כוותך. הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן – דהשתא ובשקיבל נזירות דנפשיה
לפלוגי ויביא שתי קרבנות.

הפילה אשתו – אינו נזיר. רבי שמעון אומר: יאמר
"אם היה בן קיימא – הרי אני נזיר חובה, ואם לאו –
הרי אני נזיר גרבה". חזרה וילדה – הרי זה נזיר. רבי
שמעון אומר: יאמר "אם הראשון בן קיימא – הראשון
חובה, וזו גרבה. ואם לאו – הראשון גרבה, וזו
חובה". גמרא האי מאי למימרא? – משום סיפא:
בת, טומטום, ואנדרוגינוס – אינו נזיר. – פשיטא! –
מהו דתימא: "לכשאבנה" הוא דקאמר, קא משמע
לן דלא. "ואם אמר כשיהיה לי ולד" כו'. פשיטא!
– מהו דתימא: ולד דמיחשב בני אינשי בעיני, קא
משמע לן. "הפילה אשתו אינו נזיר", מאן קתני לה?
רבי יהודה דכרי הוא. "רבי שמעון אומר: יאמר אם
היה בן קיימא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר
גרבה". בעא מיניה רבי אבא מרב הונא: "הריני
נזיר לכשיהיה לי בן" והפילה אשתו, והפריש קרבן,
וחזרה וילדה, מהו? – אליבא דמאן? אי אליבא דרבי
שמעון – מאי תיבעי ליה? הא אמר רבי שמעון: ספק
נזירות להחמיר. ואלא אליבא דרבי יהודה, דאמר
ספק נזירות להקל, מאי? קדוש או לא קדוש? –
מאי נפקא מינה? לנזיתו ולעבוד בו. תיקו. בעא
מיניה בן רחובי מאבין: "הריני נזיר לכשיהיה לי בן",
ושמע חבירו ואמר "ועלי", מהו? אידיבירה משמע,
או אגופיה משמע? אם תמצא לומר אגופיה משמע,
אמר "הריני נזיר לכשיהיה לי בן", ושמע חבירו ואמר
"ואני", מהו? אנפשיה קאמר, או דילמא הכי קאמר:
רחימנא לך כוותיך? אם תמצא לומר כל באנפיה
כסיפא

הנזירות ויביא שתי קרבנות.

1 [שיק למשנה ב דף טו.א] **הריני** נזיר כשיהיה לי בן – פירוש: דסתם נזירות דהוי שלשים
2 יום, ונזיר מאה יום נזירות דנפשיה. והשתא נמי קבל נזירות דבנו ברישא, והתחיל למנות
3 נזירות דנפשיה מאה יום, ונולד לו בן עד שבעים, ויום שבעים נמי בכלל. לא הפסיד כלום.
4 פירוש: אחרי שנזירות בנו של שלשים יום מובלעת תוך מאה יום עדין דפירש, ולא יצריך
5 להיות: ולכן הני מאה יום עולים לנזירות דבנו וגם
6 למאה יום דנפשיה. דאף על גב דמיד כשיחולד בנו
7 צריך להניח את שלו ולמנות של בנו, שהרי קיבלו
8 תחילה כדאמר לעיל, אפילו הכי כיון דשל בנו
9 מובלעת בתוך המאה יום – עולים לשל בנו
10 ולשל, וישלים מאה יום ויגלה על שנדם, ויביא
11 שני קרבנות. והוא הדין לעיל, כי אמר "הריני נזיר
12 כשיהיה לי בן ונזיר", והתחיל למנות את שלו, אם
13 נולד לו הבן למניינו ביום ראשון דאותן שלשים
14 יום – עולין היו לבנו ולעצמו, כיון דשל בנו
15 מובלע בשל עצמו, דאדיר ואדיר שלשים יום.
16 ודוקא כי קבל נזירות דבנו ברישא, דמיד שנולד
17 הוי זקוק למנות אותו – מהני הבלעה, אבל קבל
18 נזירות דמאה יום ברישא, אפילו נולד לו הבן
19 קודם שבעים יום – צריך להשלים המאה יום
20 ברישא כשקיבל עליו תחילה, דלא חיל נזירות
21 בנו עליו ועד השלמת נזירותו. אלא מנינו
22 נזירות מאה ויגלה, ויביא קרבן לנזירותו, ושבו
23 יעשה נזירות דבנו שלשים יום, ויגלה לשלשים
24 יום, ויביא קרבן. ושיק למשנה ב דף טו.א]

25 **לאחר** שבעים – היינו שבעים ואחד, סותר. ולא גריסין "סותר שבעים יום", דהא אינו
26 סותר שבעים. והכי פירוש: מניח את שלו ומונה את של בנו, ולא דוקא סותר, כלומר מניח
27 את מניינו ומונה שלשים דבנו. שאין תגלחת פחות משלשים יום. פירוש: לכך אין עולין שאר
28 הימים שער מאה ימים לנזירות דבנו, לפי שאין נזירות דבנו פחות משלשים יום, ולכא
29 שלשים יום עד גמר השלמת מאה. ולכן זקוק להפסיק מניינו, והואיל דנמשך דבנו על ימי
30 נזירותו. ולשון תגלחת אינו מכוון, דטפי הוה ליה למימר: שאין נזירות פחות משלשים יום.
31 ונקט "שאין תגלחת" – למיננו: מכששלשים של בנו יחזור למנינו, וישלים נזירות המאה יום,
32 ויגלה בסוף כל המנין אחד לבדו, אבל בסוף מנין דבנו אינו מגלה, דאם כן לא יוכל להשלים
33 אחר נזירות שלו, דליכא שלשים יום מנזירות. הגהה: לכאורה משמע כדמפרש דאחר
34 ישלים של בנו יחזור וישלים את שלו, כי ימי בנו אין עולין לנזירות מאה יום שלו, כמו
35 ברישא דקדתי מניח את שלו, מהא, יש בירושלמי: נולד ביום שמונים – סותר עשרה, נולד
36 ביום תשעים – סותר את עשרים. ולפי שיטת הירושלמי מיד שנולד הבן מונה של בן למנינו,
37 ואותו מנין בן עולה לו לנזירות דמאה יום. ושמיא יש לפרש הירושלמי דסותר עשרים –
38 כלומר בשביל בנו קאמר, דמונה עשרה של מאה, ועשרים אחר המאה, ולעולם הכי נמי
39 קאמר – שאין עולה לנזירות דמאה כלל, ודחור וישלים המאה כמו שהיה לו למנות בלית
40 הדא, ובגמרא מוכחא דאם נולד שבעים ואחד נזירות, אף על גב דאיכא שלשים יום עד
41 המאה מיום לידת הבן, והטעם: דיום לידת הבן נזירות ממונין שלו, ולא תחשב לימי הבן,
42 וליכא אלא עשרים ותשעה עד מן מאה. וצריך עיון, שפירש לעיל שאם נולד הבן ביום
43 ראשון שהתחיל בו נזירותו – שימנה שלשים ועולין לשניה! וצריך ליתן חלוק דבר:

44 דרישא, הואיל וביום לידת הבן התחיל למנות נזירות של עצמו – ימנה לשניהם. אבל הכא, שהתחיל זה ימים רבים של עצמו – לא ימנה יום הלידה לבנו כי אם לעצמו. עד כאן הגהה:
45 **בעי** רבא אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מהו, כיון דהלץ מאה יום לא שלמי בהנך עשרים יום – לא חישל נזירות של מאה יום עליה מעכשיו, דמסתמא אין דעת
46 זה דאיש להפסיק נזירות, שימנה עתה עשרים יום מן המאה יום. ואחר עשרים יום ימנה נזירות שלשים יום שקבל עליו לאחר עשרים יום, ושבו ימנה שמונים יום להשלים המאה יום. אלא
47 אחרי שאינו יכול להשלים נזירות של מאה יום בהלץ עשרים – דעתו שאלו עשרים יום יהיו פנינים, וידעה מותר ביין ובתגלחת בהנך עשרים יום, ואחר כך ימנה שלשים יום לגלח, ויביא
48 קרבן, ושבו מונה מאה יום ורשפין. ויגלה ויביא קרבן, ומה שאמר "מעכשיו מאה יום", רצה לומר: ומעכשיו כמו בן אני מקבל מאה יום, אחר שנעשה סתם נזירות לאחר עשרים יום. ואם
49 תאמר: ואמאי לא פשט ממתניתין, דקדתי: מניח את שלו ומונה של בנו, ושבו משלים את שלו – אלמא לא חישא האי גברא אהפסקת נזירותו! דאיכא למימר: שאני מתנין, כשהתחיל
50 למנות נזירותו סבור היה לתשלומין, שלא ידע שיוולד לו בן תוך ימי נזרו. וגם אפשר להיות שפעמים ישלים נדרו קודם שיוולד לו הבן, והלכך גמר ונדר, ואפילו יוולד הבן מפסיק נזירותו
51 ומניח נדרו ומונה את של בנו, ולא קפיד בהפסק נזירותו. אבל הכא דלא אפשר כלל, אם יתחיל נזירות של מאה יום צריך להפסיק כשיעברו עשרים יום – הלכך לא חיל עליו נזירות של
52 מאה לאחר. **א** דילמא כיון דאית ליה גידול שיער לבסוף חילא – פירוש: כיון שנשאר לו שלשים ימים לאחר סתם נזירות, כדי גידול שיער, היינו נזירות שלם – חילא, ולא חיש
53 בהפסקת נזירותו. והכא נשאר לו אפילו שמונים יום, הלכך מונה עשרים יום הללו לנזירות דמאה יום, ויפסיק, וימנה שלשים יום ויגלה ויביא קרבן, ואחר כך ימנה שמונים יום להשלמת מאה
54 יום. והכי נמי אמרין בבבליא דמיתו קדמיין: קדמיין אחר שמונה שלשים יום אינו מונה רק שמונים יום להשלים המאה יום, והעשרים שנות קודם שלשים יום, ואף על גב דתגלחת סותר – היינו
55 כדי שיהיה לאחר התגלחת שלשים יום. לבן גידול שיער, אבל אם נשאר אחר תגלחת שלשים יום עד כלות נזירותו – היינו סתם כלום, אחר דאית ליה גידול שיער דתגלחת סתרה. והכי
56 אמרין בפרק "שלשה מינין" (נזיר מד.א), והכא נשאר לו שמונים יום כדי גידול שיער ויותר. ואף על גב דאמרין במתניתין: נולד לו בן עד שבעים לא הפסיד כלום, דימינו עולים למנין
57 המאה יום, והכי אמרין לקמן בבבליא דאחר שמונה נזירות של שלשים יום מונה שמונים יום להשלים הראשונים, ולא סלקי הניך שלשים יום, אף על גב דמובלעת הם תוך השמונים יום.
58 דלא דמיא למתניתין, דבמתניתין לא נדר נזירות אלא אם יוולד אחר שבעים, אבל אם יוולד תוך השבעים, שיוכל להבליע נזירות דבנו תוך המאה – אין דעתו למנות נזירות לבנו, אלא
59 שלשים אחרונים יעלו לשניהם. דהיינו מאה יום בין הכל. ומה שלא אמר בפירוש "הריני נזיר כשיהיה לי בן ומעכשיו שבעים יום" – היינו משום שדעתו להיות נזיר מאה יום אם לא יוולד
60 לו בן, לבר מנזירותו דבנו. אבל מכל מקום אם יוולד לו בן קודם שלשים – חפץ הוא להבליעו בנזירות דידהו. אבל הכא, שקיבל נזירות אחר עשרים – בדעתו למנות לו מנין שלא יעלה
61 למנין המאה יום. דאם אינו אומר דחפץ להבליע, דהרי הוא יודע בבורר דבהנך עשרים לא יושלמי מאה – לימא בפירוש: "הריני נזיר אחר עשרים ומעשה", פירוש: בן כל המאה. אלא דאין חפץ
62 לעשות מאה יום בלא הנזירות. עד כאן הגהה. **ותבעי** ליה נזירות מועטת – פירוש: סתם נזירות, דהוא שלשים יום. ובגין דאמר "הריני נזיר לאחר עשרים יום ונזיר מעשה", אי חילא
63 השתא וימנה עשרים יום, ויניח מנין זה וימנה שלשים יום, וימנה עשרה ימים להשלים נזירות ראשונה, ולא יגלה עד וישלים השלמת שניהן. **חדא** מגו חדא קמיבעי ליה

1 כסיפא ליה מילתא, ואנפשיה קאמר, ד"הא נזיר כשיהיה לי בן". או דילמא הכי **אמר** ליה
2 רחימנא ליה לפלוגי בוותיק – לכשיהיה לו בן אחא נזיר מבוותיק. תיקו. **משנה** **אמר**
3 הריני נזיר מעכשיו ונזיר לכשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו – ועד שלא השלים את
4 שלו נולד לו בן, וחלה עליו נזירות שהויר על בנו לכשיהיה לו. **משלים** את שלו – לפי
5 שקיבלו עליו תחילה, ואחר כך מונה נזירות
6 שהויר על בנו. דכיון שחל עליו של בנו עד שלא
7 השלים נזירות שלו – נעשה בנזירות אחת, ולכן
8 אינו יכול לגלח. **אבל** אמר **אמר** הריני נזיר כשיהיה
9 לי בן ונזיר – דמשמע עושים מעכשיו, התחיל
10 למנות את שלו ואחר כך נולד לו בן, והואיל וקבל
11 נזירות של בנו תחילה – מניח את שלו, ומונה
12 את של בנו, ואינו מגלה. ואחר כך משלים את
13 שלו למקום שפסק מתחיל: (גליון) ומפי המורה:
14 דהואיל וקבל עליו נזירות שלו תחילה –
15 משלים את שלו, שהוא מגלה בנתיים, ואילו
16 בסיפא דקביל נזירות של בנו תחילה – מוקי לה
17 המורה כגון דנזירות שלו הוה של חמשים, ומשום
18 הכי מוקי לה הכי, דאי לא תימא הכי – לא הוי
19 נזירות כלל, כיון דהפסיק את שלו והתחיל את
20 של בנו וגלח – תו לא פשו לה כדי גידול שיער,
21 וקיימא אין בבבא דסיפא דסותר את הכל אם אין
22 שם כדי גידול שיער. ואם תאמרו, דבתר שמונה
23 של בנו לא ליגלחא הא ודאי מילתא דלא אפשר,
24 חדא – דקיבלו, והוה ליה כמי שאמר "הריני
25 נזיר ונזיר", שצריך לגלח בין זו לזו. ועוד: מדקאמר דמניח את שלו ומונה את של בנו,
26 למאי מילתא הוא קא מתחיל את של בנו – אי לאו דליתיה קרבנותיו ולגלח ביתתיים. וכי
27 תימא: אי דאי בבא לא מיירי בנזירות סתם, אלא בנזיר חמשים, למא לא הפסיק אידך בבא
28 דנזירות מאה? (אם) משום דאחא לאשמועינן דעד שבעים לא הפסיק כלום, דלאחר
29 שבעים סותר, עד כאן גליון. **גמרא** **בעי** רבא **הריני** נזיר כ' – כלומר, הא ודאי פשיטא
30 לי שאם אמר "הריני נזיר לאחר שלשים יום ומעכשיו נזיר סתם", כיון דבנזירות זו שאמר
31 "מעכשיו" יכול להשלים קודם שיתחיל אותו נזירות שאמר "לאחר שלשים יום", דהא
32 דאמר "נזיר" סתם – דהיינו שלשים יום, הילכך חלה לנזירותו "מעכשיו" לאלתר, ומגלה
33 ליום שלשים, ושבו מונה נזירות שנדר לאחר שלשים, ומגלה לסוף שלשים. אלא הא בעי
34 רבא: כיון דאמר הריני כ', כיון דהלץ **מאה בעשרין** לא שלמין לא חילין – מעכשיו,
35 ומוותר לשנות יין, אלא משום דאחא לאשמועינן דעד שבעים לא הפסיק כלום, דלאחר
36 **או דילמא** כיון – דאילו מתחיל למנינו נזירות מאה מעכשיו, אבתי מיתירי להו כדי גידול
37 שיער, דהא פשו להו תמנין דאית בהו גידול שיער טובא. והלכך מתחיל מעכשיו ומונה
38 עשרים יום, ואחר כך מונה שלשים יום, ואחר כך מונה שמונים ימים כדי להשלים נזירות
39 ראשונה. ותבעי ליה נזירות **מועטת** – כגון דאמר "הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו
40 נזיר סתם", דשלשים נמי בעשרים לא שלמי ולא חילין, או דילמא לאלתר חילין, (ומגלח)
41 אחת על כולן, אין הכי **קמיבעיא** ליה **חידא** מגו **חדא** קא **מיבעיא** ליה – כלומר,
42 נזירות מתוך נזירות קא מיבעיא ליה, והכי קא מיבעיא ליה.

נזיר דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצה

גמרא

רבא מסתפק בדין אדם המקבל שתי נזירות: **בְּעֵי רְבָא**, אדם
שְׂאֵמֶר 'הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם' – לא תחול נזירותי עתה אלא
בעוד עשרים יום (וכשתחול תימשך שלושים יום כדין נזירות
סתם), והוסיף ואמר 'וּמַעַבְשֵׁי מָאָה יוֹם' – הריני מקבל נזירות
נוספת שתחול עכשיו ותימשך מאה יום, מָהוּ – האם חלה הנזירות
השניה מיד או רק לאחר שיקיים את הראשונה. שמצד אחד יש
לומר, כִּינן דְּהֵלֵין מָאָה – מאה ימי נזירות הללו, בְּעֵשְׂרִין לֹא שְׁלֵמִין
– אינם נשלמים בעשרים הימים הקרובים עד שתחול הנזירות
שקיבל תחילה, ויהיה צריך להפסיק נזירותו לאחר עשרים יום כדי
למנות את שלשים ימי הנזירות שקיבל לפניה, וכיון שאינו רוצה
להפסיק באמצע נזירותו, לֹא תֵּיילִין – לא חלה עליו הנזירות של
מאה יום עד לאחר שימנה נזירותו הראשונה, ובעשרים הימים
שמעבשיו עד שתחול הנזירות הראשונה אינו צריך לנהוג נזירות
כלל. או דִּילְמָא –או שמא[מִכֵּינן דְּאִית לֵיה גִּידוּל שְׁעָרָא לְבִסְפָּה –
שהיה לו מספיק שיער בסיום הנזירות של מאה יום, לפיכך לא
איכפת לו שתפסק נזירותו, ולכן תֵּיילִין – חלה מיד הנזירות של
מאה יום, ומתוכם ינהג נזירות עשרים יום, וימנה סתם נזירות
שלשים יום, ובסופם יגלה, ואחר כך יחזור וימנה שמונים יום
להשלמת הנזירות של מאה יום, ויגלה בסופם.
הגמרא מקשה מדוע לא הסתפק רבא באופן אחר: וְתִיבְעֵי לֵיה –
היה לרבא לשאול שאלה זו בְּנִזְרוּת מוֹעֲקָת – של שלשים יום,
וכגון שאמר 'הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם', והוסיף ואמר 'וְנָזִיר
מַעַבְשֵׁי', שיש להסתפק האם הנזירות השניה מתחילה מעבשיו,
או שמא בעשרים יום הראשונים לא חלה נזירות כלל, ואחר כך
ימנה את הנזירות הראשונה שלשים יום ויגלה, ולאחריה ימנה
נזירות שניה, ומדוע הסתפק רבא רק באופן שנדר נזירות לאחר
עשרים יום ועוד נזירות של מאה יום.
מתרצת הגמרא: רבא תָּדָא מִנּוּ תָּדָא קָא מִיבְעֵי לֵיה – שאל שאלה
אחת מתוך מה שנפשוט בשאלה אחרת. כלומר, שתחילה שאל
מה יהיה הדין בנזירות מועטת, והוסיף שאם נפשוט ספק זה, יש
לדון מה יהיה הדין בנזירות מרובה.

בְּסִיפָא לֵיה מִלְתָּא – נחשב לו הדבר כבושה אם לא ישתתף עמו
בהודאתו, ומקבל על עצמו נזירות אם יהיה לחברו בן, כדי
להראות לו שהוא חפץ בטובתו, עדיין יש להסתפק באופן שְׂאֵמֶר
אדם 'הֲרֵינִי נָזִיר לְבִשְׂמִינִי לְפָלוּנִי בִן' ואותו פלוני אינו לפניו, וְשִׁמְעָה
הִבִּירוּ שְׁעִמַד שֶׁם וְאֵמֶר 'וְאֵנִי, מָהוּ – מתי חלה נזירותו של השני.
מִי אֵמֶרְיָן – האם אומרים שמכיון שאמר בן שְׂלֵא בְּנִיזוּתָא של אותו
פלוני, הרי אין לוומר שאמר בן מפני שהוא מתבייש ממנו, וְאֵנִי שְׂמִינִי
קָאֵמֶר לֵיה – או שמא נפרש דבריו, רְחִימָנָא לֵיה בְּנוּתִיךָ – אודה
אני את פלוני כמותך, וגם אני מקבל נזירות אם יולד לו בן. מסיקה
הגמרא: תִּיבְעֵי – תישאר השאלה בספק:

משנה

האומר 'הֲרֵינִי נָזִיר ונעשה נזיר מיד, והוסיף ואמר וְנָזִיר בְּשִׁיתִיהָ לִי
בִן, ומקבל על עצמו עוד נזירות לכשיהיה לו בן. וקודם שנולד בנו
התחיל מִזְנָה אֶת הנזירות שְׁלו שְׁקִיבֵל מִיד, וְאַחַר כֵּן, קודם
שהשלים נזירותו, נולד לו בן, מְשִׁלִּים אֶת הנזירות שְׁלו ומגלה
ומביא קרבנות בגומר נזירותו, כיון שתחילה קיבל נזירות זו והתחיל
למנותה, וְאַחַר כֵּן מִזְנָה אֶת שְׁל בְּנו – את הנזירות שקיבל עליו
לכשילד לו בן.
אבל אם אמר תחילה 'הֲרֵינִי נָזִיר בְּשִׁיתִיהָ לִי בִן' והוסיף ואמר 'וְנָזִיר'
סתם, בלא תנאי, שהיא נזירות נוספת אף אם לא יולד לו, ונמצא
שתחילה קיבל את הנזירות שתחול בלידת בנו, ואחר כך את
הנזירות שלו. וקודם שנולד בנו התחיל מִזְנָה אֶת הנזירות שְׁלו
שחלה מיד, וְאַחַר כֵּן קודם שהשלים נזירותו נולד לו בן, מִנִּית –
מפסיק למנות אֶת הנזירות שְׁלו, וּמִזְנָה משעת לידת בנו אֶת
הנזירות שְׁל בְּנו שלשים יום ואינו מגלה בסופם, וְאַחַר כֵּן
כשמסיים למנות את נזירות בנו, חוזר וּמְשִׁלִּים אֶת הימים שעדיין
חסרים להשלמת הנזירות שְׁלו, ומגלה ומביא שני קרבנות, אחד
על נזירותו ואחד על נזירות בנו. והטעם בזה, כיון שצריך להקדים
את נזירות בנו שקיבלה קודם קבלת הנזירות שלו:

המשך מעמוד קצב

ובפרט כשלומדים ברבים, שהרי גם ענין הלימוד ברבים מחבר את כל המשתתפים, מראשיכם
שבטיכם ועד לחוטב עצין ושואב מימך, ועד שיהיו לאחדים כאחד. וכדברי רבינו הזקן בפרשת אתם
נצבים היום כולכם, פרשה השייכת להימים דקודם ראש השנה.

ועיי' אחדות זו מתעלים חוטב עצין ושואב מימך וגם ראשיכם שבטיכם גוי, וכמובן בדרוש האמור.

ויש לשלב ולחבר את האמור גם בסיום הש"ס והתחלתו.

וז"ל תלמודנו בסופו: א"ל רב שמעי' לר' אבא אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה, א"ל
אלך אמר קרא על נדתה סמוך לנדתה, סמוך לנדתה אימת הוי בליליא וקא קרי לה זבה. - כי תנא דבי
אליהו וכו' שלאחרי זה - אית ספרים דלא גרסינן ליי. וגם הגורסים, הנה בא הוא בשביל לסיים בדברי
שבח ותנחומין, וכתוספת שם.

והענין בעבודת השם, מתאים לפתגם מורנו הבעש"ט ז"ל שכל דבר וענין שהאדם רואה או שומע,
הוראה ישנה בזה בעבודתו את קונו, עאכו"כ בתורתנו תורת חיים, שכשמה כן היא - הוראה בחיים:

החילוק דטומאת נדה וזבה הוא, דהראשונה הוא בטבע העולם, אף כי רק לאחר החטא -
משא"כ זיבה, שהיא חולי בגוף ואינו טבעי.

ועד"ז גם בעבודת השם, ישנו ענין הטומאה (אשר מקורו הוא זה הנקרא טמא), הבא בטבע, אף
כי רק לאחר החטא, ועד כדי כך שאפילו הארבעה הידועים ג"כ מתו בעטיו של נחש, חטא הקדמוני.
המשך בעמוד הבא

ולעוקרה, ולכן ה'יילא – חלה עליו נזירות עולם מעכשיו, ואם אינו
 רוצה להפסיק באמצעה ישאל לחכם שיתיר לו את הנזירות של
 אחר עשרים. אמנם עדיין יש להסתפק, אם אָמַר 'הריני נזיר שמשון
 לאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, והוסיף ואמר וּמַעֲבָשִׁי 'הריני נזיר כְּהֵם, מהו –
 כיצד עליו לנהוג נזירות. מבארת הגמרא: הָכָא – כאן בשקיבל
 נזירות שמשון, הרי לא אָפֶשֶׁר לְאִתְשַׁלֵּי – אי אפשר להשאל
 עליה, שאין חכם יכול להתירה, ולכן יש להסתפק מִי ה'יילא – האם
 תחול עליו מעכשיו נזירות השלשים יום, ואחר עשרים יום תתחיל
 נזירות שמשון, או לא תחול עליו נזירות סתם, שאין הוא רוצה
 לקבל על עצמו נזירות שיהיה מוכרח להפסיקה, אלא עשרים יום
 אינו נוהג נזירות כלל, ואחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון.
 הגמרא מביאה ספק נוסף: אדם שאָמַר 'הריני כְּמִשְׁחָה כְּשִׁבְעָה
 בְּאֶזְרִי, שביום זה נולד ונפטר משה רבינו, יש להסתפק מֵאֵי – מה
 כוונתו, האם רצונו לקבל על עצמו נזירות, וכמו שהיה בפטירת
 משה רבינו שנתרבו נזירות מחמת הצער על פטירתו, או שכוונתו
 לקבל על עצמו שמחה כמו שהיה ביום לידת משה רבינו.
 הגמרא פושטת את הספק הראשון: פִּשְׁטוּ מִיֵּיחִיהוּ קְדָמִיתָא – יש
 לפשוט את הספק הראשון מהם, ממה ששנינו בברייתא, שאדם
 שאמר 'הריני נזיר לאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, והוסיף ואמר וּמַעֲבָשִׁי 'הריני
 נזיר מֵאֵה יוֹם, הדין הוא שמוֹנֶה מִיד עֶשְׂרִים יוֹם לנזירות
 הראשונה, ואחר כך מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם לנזירות של אחר עשרים,
 ואחר כך מוֹנֶה שְׁמוֹנִים יוֹם כְּדִי לְהַשְׁלִים את ימי הַנְּזִירוּת רִאשׁוֹנָה.
 הגמרא דנה במי שנדר בלשון המובא במשנה, 'הריני נזיר כשיהיה
 לי בן נזיר, והתחיל למנות נזירות שלו, ונולד לו בן, והניח את
 הנזירות שלו והתחיל את נזירות בנו, כדן המבואר במשנה, ונִמְנָם
 בְּיָמֵי נזירות בְּנוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שסותר גם את ימי הנזירות שלו
 שמנה כבר, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר שְׂאִינוֹ סוֹתֵר את ימי הנזירות שלו,
 אלא סותר רק את של בנו.
 הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, סוֹתֵר אף את
 הנזירות שלו משום שחָדָא נְזִירוּת אֲרִיכָתָא הִיא – ששתי הנזירות
 הרי הן כנזירות אחת ארוכה, שהרי אינו מגלח עד שיסיים את
 שתיהן, ולכן בזמן שמונה את נזירות בנו נחשב כעומד באמצע
 נזירותו, ואם נטמא נסתרת כל הנזירות. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר שְׂאִינוֹ
 סוֹתֵר נזירותו אלא רק את נזירות בנו, משום שְׁנִיזוּת יִדִּיהּ [שלו]
 לְחֵד, וְדָבָר [וּשְׁל בְנוֹ] לְחֵד, ואין אחת שייכת בחברתה.

שאפילו אם תִּמְצֵי לֹאִמַר – אם תרצה לומר, שבאופן שקיבל על
 עצמו נְזִירוּת מוֹעֲטָה – של שלשים יום [שאמר 'הריני נזיר לאחר
 עשרים יום ונזיר מעכשיו'], בִּין דְּאֶחָר שימנה את הנזירות של
 אחר עשרים, עֶשְׂרִים יוֹמִין הוּא דְּתֵרִין – יהיו עשרה ימים יתרים,
 שצריך לנהוג בהם נזירות להשלמת עשרים הימים שנהג נזירות
 תחילה, לכן הדין הוא שלא סָלִיק לִיה – שלא יעלו לו הָלֵין – אותם
 עֶשְׂרִים ימים, שאין הוא רוצה להפסיק נזירותו ולהשלים אחר כך
 עשרה ימים שאינם חשובים ואין ראויים לנזירות בפני עצמם,
 אלא כוונתו שלא ינהג כלל נזירות בעשרים יום הראשונים,
 ולאחר מכן ימנה את שתי הנזירות. ור"ב הסתפק שמא כל זה
 בנזירות מועטת, אבל וְאֵי שֶׁהָאֹמַר 'הריני נזיר לאחר עשרים יום
 ומעכשיו נזיר מֵאֵה יוֹם, יש לומר שכוונתו להתחיל למנות מיד את
 נזירות המאה יום, ואף שיהיה צריך להפסיק אחר עשרים יום, בִּין
 דְּאֵית לִיה – שיש לו להשלים תִּמְנִין יוֹמִין [שמונים ימים] לְבִסּוּף,
 וימים אלו חשובים וראויים לנזירות בפני עצמם, לכן סָלִיק לִיה –
 יעלו לו ויצטרפו לעשרים יום שמנה תחילה. או לא – או שגם
 באופן זה אינו רוצה להפסיק נזירותו באמצע, אלא מסתמא בשעת
 קבלת הנזירות היתה דעתו שבעשרים יום הראשונים יהיה מותר,
 ואחר כך ימנה נזירות שלשים יום ויגלח ויביא קרבן, ואחר כך
 ימנה נזירות מאה יום.
 הגמרא מוסיפה להסתפק: וְאֵם תִּמְצֵי – אם תרצה לפשוט את
 הספק הקודם ולִאִמַר שְׁחִיילי – שחלה הנזירות של המאה יום
 מעכשיו, ויפסיקה אחר עשרים יום, עדיין יש להסתפק מה הדין
 אם אָמַר 'הריני נזיר לאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם' – שמקבל עליו סתם נזירות
 לאחר עשרים יום, והוסיף ואמר וּמַעֲבָשִׁי 'הריני נזיר עוֹלָם, מהו –
 כיצד עליו לנהוג נזירות. מבארת הגמרא את הספק: מִי – האם
 נאמר שְׁחִיילא עָלֶיה נזירות עולם מעכשיו, ולאחר עשרים יום
 מפסיק את הנזירות עולם, ומונה סתם נזירות שלשים יום, או שאין
 הוא רוצה להפסיק באמצע נזירות עולם בנזירות אחרת שאינה
 דומה לה כלל, ולכן לא תחול נזירות עולם מעכשיו, אלא עשרים
 יום אינו נוהג נזירות כלל, ואחר עשרים יום תחול נזירות שלשים
 יום ויגלח ויביא קרבן, ואחר כך תחול עליו נזירות עולם.
 הגמרא ממשיכה להסתפק עוד: אֵם תִּמְצֵי – אם תרצה לפשוט את
 הספק הקודם ולִאִמַר, שְׁהָכָא – באופן שקיבל על עצמו נזירות
 עולם, אין הוא חושש להפסקת נזירותו, מִכֵּן דְּאָפֶשֶׁר לְאִתְשַׁלֵּי
 – שיכול להשאל לחכם על הנזירות שקיבל לאחר עשרים יום

המשך מהעמוד הקודם

ובדרגת הקרובות יותר אלינו מובן - מהלימוד זכות של הרב המגיד ממעזריטש על מה
 שתלמידי הבעש"ט הרהרו, על מה שמתעסק עם אנשים פשוטים בקירובים נעלים ונשגבים ועשה -
 הה"מ - כמה תיקונים לתקן דבר זה ההרהור ולא נחה דעתו, עד שבאחד הלילות בהכלו בהיכלות דגן
 עדן עבר דרך היכל אחד אשר תשב"ר שם ולמדו חומש ומשה רבנו הסבירם הכתוב ויפול אברהם על
 פניו ויצחק, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואם תאמרו איך אפשר הדבר אשר אברהם יהי' מסתפק
 במאמר השם, תדעו אשר זהו מצד הגוף ואשר גם גוף קדוש בשר הוא.

וישנו המגרה יצה"ר עליו, חולי זה יצה"ר, טומאת זיבה.

ואמר רב שמעי' (הבנה והשגה, בחי' הבנה) לר' אבא (אשר מורא האב על הבן, ולא ענין הבנת
 ציווי האב, אבא בחי' חכמה, למעלה מההבנה וההשגה) אימא ביממא (כשמש ומגן ה' אלקים מאיר,
 ובכל זה רואה יוצא ונפרד דם, חיות וחמימות בעיני חוץ) תהוי זבה (כי הרי זה מגרה יצה"ר עד שנעשה
 כחמרא דבתקופת תמוז קריא לוי') בליליא (בזמן החושך דאנכי הסתר אסתיר פני - אף שראה דם)
 תהוי נדה (ענין טבעי, שהרי בא ע"י ההסתרה).

אמר לוי' (ר' אבא, שלמעלה מהשגה והבנה, ביכלתו לתרץ הקושיא - אף שאמת נכונה הקושיא
 מצד השכל, תורה שבע"פ דעיקר ענינה ההבנה, אבל) עליך (למעלה ממך, למעלה מהבנה והשגה) אמר
 קרא (תורה שבכתב, דעיקרה האותיות והפסוקים ולא ההבנה, שלכן גם ע"ה מברך ברכת התורה) על
 נדתה סמוך לנדתה (כל יציאת דם לחוץ, איזה שתהי', אפשרית רק מפני הסמיכות (כתוצאה מהחטא
 המשך בעמוד קצט

נזיר. הריני נזיר – פרק שני דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצו
רש"י

ליה – כלומר, תחילה שאל בנזירות מועטת, ושוב שאל בנזירות מרובה ב"אם תמצא לומר". דאפילו אם תמצא לומר דנזירות מועטת לא חיילא, כיון דעשרה יומין לבד הוא – לא סלקי הך עשרה שישלים אחר עשרים לאיצטרופי לעשרים ספסר מתחילה, משום דהך עשרה לא חזו לנזירות לחודייהו, ולהכי לא ניהא ליה להפסיק נזירותו, אלא אלו עשרים יום רצה שיהיו פננים, ויהיה מותר בין ובתגלחת

ולטמאות למתים. אבתי מביעי ליה לנזירות מרובה דמאה יום, כיון דאי חיילא השתא עשרים יום אבתי פשו ליה שמונים יום אחר נזירות דשלשים יום, דחזו לנזירות לחודייהו, ומצטרפי שפיר להני עשרים יום להשלמת מאה יום. וימנה ועשרים יום, ושוב מונה שלשים יום, ומגלח ויביא קרבן, ושוב מונה שמונים יום להשלם המאה יום, ויגלח שנית ויביא קרבן, ולא קפיד אהפסקת נזירותו. או דילמא אפילו הכי לא חיילא, כיון דלא שלמי מאה יום בהך ועשרים יום, ואין רצונו להפסיק נזירותו, ומסתמא בשעת קבלה היה בדיעתו (בעשרים) יום קצאי יהיה מותר בין ובתגלחת ובטמאות, ואחר כך יעשה שלשים יום ויגלח ויביא קרבן, ושוב יעשה מאה יום רצופין ויגלח ויביא קרבן. והגדה: ורצין עזין אי מצו למביעי היכא דאמר "הריני נזיר מאה יום ונזיר לאחר עשרים יום", דהשתא הקדים המאה יום ואי אמרתו חיילי מהשתא אי לא. (ושמא) דהוא הדין דמצו למביעי הכי, ודאי מניינו נקט. והגדה. **אמר** הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר לעולם – דינו אם הכביד שערו – דמיקל ומביאי שלש בדמות.

בי חיילא – נזירות עליה מהשתא או לא. אם תמצא לומר דבין נזירות מועטת ובין נזירות מרובה מהשתא חיילא, משום דכי משו עשרים יוחזל נזירות לא היה הפסק כלי האי, שהרי דמי הוא לנזירות דמאה. אבל הכא, אי חיילא מהשתא נזיר עולם – נזירות דאחר עשרים אינו כיצא בו כלל, והוי הפסק. והלכך לא הוי נזיר עולם כלל עד שישלים נזירותו, ובהך עשרים קצאי יהיה מותר בין ובתגלחת ובטמאות. או דילמא דמכל מקום יחול מהשתא נזיר עולם, וכי אנו עשרים – ימנה נזירות שלשים יום ומגלח, למאן דאמר נזיר עולם מיקל אורז שלשים יום, או אחר ושנה אחרו, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה (לעיל ה.א.), דחזוי לנזירות עולם שהתחיל, ולא חשיב הפסקת נזירותו – כיון שבידו לשאל על נזירות של שלשים יום, ויהי עושה נזירות עולם לפניו בלי הפסק – והלכך אסר אפילו לא שאל על נזירות (ושלשים יום) יחול עליו נזיר עולם מהשתא. והוא הדין דמצו למביעי אי אמר "הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם". **ואם** תמצו לומר הכא דאי כיון דאפשר לאתשולי אנזירות שיחול לאחר עשרים יום – הכא חיילא נזיר, עולם ומהשתא יכול לשאל אנזירות דברר עשרים, ולא תהיה הפסק כלל בתוך נזירות דנזיר עולם.

אמר הריני נזיר כשמשון לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם – הכא דאי לא אפשר לאתשולי אנזירות שמשון שיחול עליו אחר (ועשרים) והלכך לא יחול עליו סתם נזירות בהך עשרים כלל, והואיל ולא מצו להשלים בהך עשרים סתם נזירות, והויך שלשים יום. ויהיה מותר בין ולטמאות למתים בהך עשרים, ואחר כך יתחיל נזירות שמשון, (ויחדהו) סתם נזירות, כיון דלא אפשר להשלמו – קפיד אהפסקת נזירותו. או דלמא סוף סוף חזיל עליה סתם נזירות בתוך עשרים יום, ונזיר דלא מצו לגלח לסוף עשרה דלאחר עשרים, דהא חל נזירות שמשון – מכל מקום כל דין נזירות שיכול לנהוג ינהוג, כגון איסור יין וטמאות

מחים, ואחר עשרים יום יתחיל נזירות שמשון, דלא קפיד אפילו אהפסקת נזירותו. אבל לא מצו למביעי היכא דאמר "הריני סתם לאחר (ועשרים) ומעכשיו נזיר שמשון", דודאי חזיל עליה לאלתר נזיר שמשון, דכיון דמצו לאתשולי סתם נזירות לאחר עשרים – ישאל עליו, ולא יהיה הפסק בנזירות שמשון, ודך בעיאי לא מצו בעי בנזיר עולם, כגון דאמר "הריני נזיר עולם לאחר (ועשרים) ומעכשיו נזיר וסתם", דודאי חזיל עליה נזיר סתם מהשתא, כיון דאפשר איתשולי אנזיר עולם הבא לחול עליו אחר עשרים – שישאל עליו, וישלים סתם נזירות. דדוקא אנזיר שמשון מיבעיא, דלא אפשר לאתשולי עליה. והכי נמי משמע בפרק שליש דמכות (בבא), אמנתניתין דיש חורש תלם אחד, דנזיר שמשון לא אפשר לאתשולי, נזיר עולם אפשר אתשולי. **אמר** כמשה בשבעה באר מוה – דכיום הוולדו, דהיינו בשבעה בארד, שמוה שמוחה גדולה, וביום מותו בשבעה בארד מסתמא רביס נזיר בנדר, ורבו נזירים בישראל, מחמת צער. והוא אמר בסתם "אהא", היינו כמו שהיה דורו של משה בשבעה בארד ביום מותו. ונזירות קבל עליה. או כיום הוולדו קאמר, ושמוחה קבל עליה. וקצת קשה למאן דאמר (ובחסין קיזא) נדרים ונדבות לא קריבין בבמה: אם כן אותם שנדרו בנזיר בפטירת משה רבינו – הא היו נזירים כל ימיהם, ולא יכלו להקריב קרבנות, דקרבן נזיר נזיר ונזיר ונזיר, ולא היה היתר גם בשילה. וכן קשה מן נזירות דאבשלום. **פשוט** מיהא קמייתא הריני נזיר וכו' – נטמא בימי בנו. אמנתניתין קאי, דהנין: מניח את שלו ומונה של בנו. לריש לקיש נפקא מינה לענין דאם נטמא בימי בנו – אינו סותר את שלו. ולרבי יוחנן נמי דסותר – היינו דוקא כשפוסק מניינו, והניח את שלו ומונה את של בנו, ועומד באמצע מניינו, או דסותר את של בנו – סותר נמי את של מניינו, לפי שלא השלים מניינו. ואילו היה מונה שני מניינים, אחד לו מסויים לעצמו, ושוב היה מונה לבנו לעצמו, ונטמא בימי בנו – לא היה סותר מנין של עצמו לגמרי עד שלא התחיל מנין של בנו. וריש לקיש אמר: אינו סותר אלא נזירות את של בנו, אבל מה שמנה משלו תחלה – אינו סותר. **הדא** נזירות אריכתא היא – שדרי אינו מגלח (ולא) לאחר שישלים שלו ושל בנו, ובאמצע בנו, דאם נטמא בימי בנו – דברי הכל אינו סותר אלא של בנו, דכבר נסתלק לגלח את שלו. **הדא** נזירות אריכתא היא – שדרי אינו מגלח (ולא) לאחר שישלים שלו ושל בנו, ב"ש הגיה.

אם תמצו לומר נזירות מועטת כיון – דאילו מתחיל מעכשיו למנות לא מייטיר ליה מזהך נזירות אלא עשרה ימים, ולא הוי בהך כדו גידול שיער, דאין תגלחת פחות משלשים. **לא סלקין ליה הלין עשרה** – למנן נזירות, דהא לית בהו גידול שיער – והלכך לא חיילי ליה מעכשיו, אלא לאחר עשרים יתחיל למנות שתי נזירות, ויהא מגלח בינתיים. ואי אמרת: תפשוט ממתניתין, דקנת:

מניח את שלו ומונה את של בנו, ואחר כך משלים את שלו, ואף על גב דלא מייטירי שדלו, אלא עשרה, ואפילו הכי חיילא הא לא דמי, דאילו התם כיון דאמר: הריני נזיר סתם לכשיהא לי כן – לא נחית למנינא, דלא קאמר אימא (אי לאחר עשרין ותשעה). והלכך, האי דהדר ואמר "הריני נזיר" – דינא הוא דליחול עליה לאלתר, דדילמא לא יתא לו כן עד לאחר שלשים, דלא מייטירי הכא, ואישתבה דמלאלתר דהא ליה למימני נזירות שלו. אי נמי, זמנן דלא יספיק למימני את שלו קודם שנולד לו כן, כיון דאי אפשר ליה בגילוח, דכפריתית לעיל גבי מתניתין – בנזירות אחת דמי. אלא הכא, דקא נחית ליה למנינא, דאמר "לאחר עשרים" – איכא לך למביעי בהכי בעיין, כיון דעשרים יום (כו, **ואם תמצו לומר** – דהכא דאמר "מעכשיו מאה", כיון דאפשר למימני מעכשיו עשרים, ולאחר דמונה ליה שלשים אפשר למיהדר ולמימני תמנין, משום דאיכא גידול שיער לבסוף חיילי להו מהשתא, אבתי תיבעי לך הא: **אמר** "הריני נזיר לאחר עשרים ומעכשיו נזיר עולם" מהו? כיון דלנזירות עולם לית ליה הפסק, דהיכא דאמר "מעכשיו מאה יום" הוא

דאיכא למימר דמונה עשרים, ואחר כך מונה שלשים, ואחר כך מונה שמונים – דודאי חיילא עליה לאלתר מבי אמר "מאה יום", משום דכיון דאית ליה הפסק לסוף מאה – והלכך הכא נמי אפשר למפסקינהו מתוכן. אבל הכא דאמר "מעכשיו נזיר עולם", דנזיר עולם אין לו הפסק, והאי דמגלח משלשים לשלשים – היינו טעמא משום כובדו, ולא משום דליהו הפסק, וכיון דאין לו הפסק לא פסקין להו מתוכן, וכיון דלא אפשר בלא הפסקה – לא תיחול עליה נזירות כלל עד לאחר עשרים, דלמיני שלשים של נזירותו ברישא. **ואם תמצו לומר** – לענין כולוה שאילתא – לענין נזירות מועטת, לנזירות מאה, או לנזירות עולם. **כיון דאפשר ליה לאיתשולי** – אההוא נזירות שקבל עליו לאחר עשרים – ליחול להו כולוה מהשתא, אבתי תבעי לך: אמר "הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם" מהו? **הכא** – בנזיר שמשון, דלא אפשר לאיתשולי עליה, משום דשמשון לא היה נזיר, אמרנית: כיון דלא אפשר לאיתשולי עליה אנזיר שמשון – לא חיילא ההוא נזירות סתם, דהואיל דסוף עשרים לא שלמי, או דילמא חיילא? **אמר** הריני כמשה בשבעה בארד – דמשמע: כמשה שנפטר בשבעה בארד, ושוב לא שתה יין. מי הוי לשון נזירות או לא? **נטמא בימי בנו** – האי דאמר "הריני נזיר כשיהא לי כן ונזיר סתם", התחיל מונה את שלו, ועד שלא השלים את שלו נולד לו כן – מניח את שלו ומונה את של בנו. ואם נטמא בתוך ימים הללו שמנה לבנו. **רבי יוחנן אמר** סותר – אף אותן ימים שמנה כבר על שלו. דכיון דאפילו מנה את שלו אינו מגלח בינתיים – בנזירות אריכתא דמי, וסותר את הכל. **ריש לקיש אמר** אינו סותר – את שלו, דנזירות ידידה לחוד, ודבנו לחוד.

מחים, ואחר עשרים יום יתחיל נזירות שמשון, דלא קפיד אפילו אהפסקת נזירותו. אבל לא מצו למביעי היכא דאמר "הריני סתם לאחר (ועשרים) ומעכשיו נזיר שמשון", דודאי חזיל עליה לאלתר נזיר שמשון, דכיון דמצו לאתשולי סתם נזירות לאחר עשרים – ישאל עליו, ולא יהיה הפסק בנזירות שמשון, ודך בעיאי לא מצו בעי בנזיר עולם, כגון דאמר "הריני נזיר עולם לאחר (ועשרים) ומעכשיו נזיר וסתם", דודאי חזיל עליה נזיר סתם מהשתא, כיון דאפשר איתשולי אנזיר עולם הבא לחול עליו אחר עשרים – שישאל עליו, וישלים סתם נזירות. דדוקא אנזיר שמשון מיבעיא, דלא אפשר לאתשולי עליה. והכי נמי משמע בפרק שליש דמכות (בבא), אמנתניתין דיש חורש תלם אחד, דנזיר שמשון לא אפשר לאתשולי, נזיר עולם אפשר אתשולי. **אמר** כמשה בשבעה באר מוה – דכיום הוולדו, דהיינו בשבעה בארד, שמוה שמוחה גדולה, וביום מותו בשבעה בארד מסתמא רביס נזיר בנדר, ורבו נזירים בישראל, מחמת צער. והוא אמר בסתם "אהא", היינו כמו שהיה דורו של משה בשבעה בארד ביום מותו. ונזירות קבל עליה. או כיום הוולדו קאמר, ושמוחה קבל עליה. וקצת קשה למאן דאמר (ובחסין קיזא) נדרים ונדבות לא קריבין בבמה: אם כן אותם שנדרו בנזיר בפטירת משה רבינו – הא היו נזירים כל ימיהם, ולא יכלו להקריב קרבנות, דקרבן נזיר נזיר ונזיר ונזיר, ולא היה היתר גם בשילה. וכן קשה מן נזירות דאבשלום. **פשוט** מיהא קמייתא הריני נזיר וכו' – נטמא בימי בנו. אמנתניתין קאי, דהנין: מניח את שלו ומונה של בנו. לריש לקיש נפקא מינה לענין דאם נטמא בימי בנו – אינו סותר את שלו. ולרבי יוחנן נמי דסותר – היינו דוקא כשפוסק מניינו, והניח את שלו ומונה את של בנו, ועומד באמצע מניינו, או דסותר את של בנו – סותר נמי את של מניינו, לפי שלא השלים מניינו. ואילו היה מונה שני מניינים, אחד לו מסויים לעצמו, ושוב היה מונה לבנו לעצמו, ונטמא בימי בנו – לא היה סותר מנין של עצמו לגמרי עד שלא התחיל מנין של בנו. וריש לקיש אמר: אינו סותר אלא נזירות את של בנו, אבל מה שמנה משלו תחלה – אינו סותר. **הדא** נזירות אריכתא היא – שדרי אינו מגלח (ולא) לאחר שישלים שלו ושל בנו, ובאמצע בנו, דאם נטמא בימי בנו – דברי הכל אינו סותר אלא של בנו, דכבר נסתלק לגלח את שלו. **הדא** נזירות אריכתא היא – שדרי אינו מגלח (ולא) לאחר שישלים שלו ושל בנו, ב"ש הגיה.

נַטְמָא בימי צרעתו — אמר "הריני נזיר מהיום" והתחיל למנות נזירות. (שמיני) חלוטו אינו עולה לנזירות, וגם אינו סותר, כדלקמן בפרק "מי שאמר" (ז.ב). ונטמא במת בימי חלוטו. לריש לקיש אינו סותר הימים הראשונים שמנה לנזירותו קודם ימי צרעתו, וכשיטהר מצרעתו — יגלה ויביא קרבנות מצורע, ויחזור וישלים מנין נזירות כמו שפסק. ורבי יוחנן אומר: סותר, דהא בנזירות קאי, ועדיין לא מנה

המאה, ולכשיטהר מצרעתו — צריך למנות כל ימי נזירותו. **וצריכא** — לאשמעתינן פלוגתייהו בבנו ובצרעתו. **נַטְמָא** ביום גידול שיער — פירוש: אמר "הריני נזיר שלשים יום", וכשמנה עשרים מנזירותו גילוחו ליטטים על כרחו. והשתא לא יוכל לגלח ביום שלשים לנזירות ולהביא קרבנותיו עד אחר שלשים יום מיום שגילוחו הליטטים, דאין גידול פחות משלשים יום. והתחיל השלשים, וכשמנה עשרה ימים מנזירותו, שהרי תחילה מנה עשרים טרם שגילוחו הליטטים, ואלו העשרים יום האחרונים אינם רק לגלגל שיער, שיוכל לגלח אחר נזירותו ולהביא קרבנותיו, ובהם נטמא. והאי דנקט "ביום גידול שיער" ולא נקט "בימי" כדנקט לעיל בימי צרעתו — לפי [שאין] אפשר שלא יהו מנשכים ימי צרעתו טפי מיום אחד. אבל גידול שיער אפשר שלא יאריך עליו אלא יום אחד, כגון שגילוחו ליטטים יום שני לנזירותו, והשתא אינו מוסק על שלשים אלא יום שלבסוף בעבור גידול שיער.

התם שני נזירות — של בנו ושל. וכן נטמא בימי צרעתו — נזירות לחדו וצרעת לחדו. האבא חדא נזירות הוא, וכן נטמא ביום שהוא טהור — חד נזירות הוא. **אמר** רב חסדא הכל מודים שאם קידש שיער בדם — פירוש: אם לאחר שנזרק הדם נטמא. קודם שגילה, וקריא קידוש שיער — שלא גילה, כדכתיב "וקידש ראשו", שפירושו: יתחיל לגדל ראשו. **אין** לו תקנה — קא סלקא דעתך יוכל עילמתי לשותות בין ולגלח, כיון שהביא כבר קרבנותיו, וכיון דנטמא קודם שגילה, ובלא הבאת קרבן — לא יוכל לגלח. **אליבא** [ודמאן] אי אליבא דרבי אליעזר כיון דאמר תגלחת מעכב — לשותות יין "תוך מלאת" הוא, כלומר, דהי הוא כבילו נטמא קודם הבאת קרבנותיו שהוא בתוך מלאת. ולתתור, כלומר: יחזור ויביא קרבנות. כדנתן פרק

"שלשה מינין" (נזיר מ.א.) מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא. רבי אליעזר אומר: סותר את הכל. ופריך בגמרא: והאמר רבי אליעזר כל אחר מלאת — [שבעה] סותר! ומשני: מאי סותר — קרבנותיו, ולאחר [שיתור] יביא קרבנותיו. והאי "יסתור" דהבא — על כרחך לאו דחוקא דנטמא ביום שלשים, דהא אמר רבי אליעזר בפירקין לקמן (ט.ב) דאינו סותר ואלא שבעה. **אלא** אליבא דרבנן האמרי התגלחת לא מעכבא, לשותות ביין, וכיון שהביא קרבנות — מותר לטמאות ולשותות בלא תגלחת כלל. **לעולם** תקנה למצות גילוח — דכיון שהביא כבר קרבנותיו — שוב לא יביא, ונסתלק, ומיד מותר לשותות ביין בלא תגלחת כלל. ורובל מודים דקאמר רב חסדא — קאי אפולוגתא דרב ושמואל, דפליגי דנטמא ביום גידול שיער אם סותר. ודבא דנטמא קודם תגלחת — מודים דאינו סותר, דהוי כמי שגילה כבר. **נזיר** שכלו לו ימיו — שמנה על ימי נזירות. ועומד ביום הבאת קרבנותיו.

לוקה על הטומאה — אם נטמא קודם הבאת קרבנותיו. אבל אינו סותר נזירות שמנה אחר שכלו ימיו כבר. ונזיר דאשכחן בפירקא דלקמן (ט.א.) ואיתיה לעיל: נטמא יום מאה ואחד סותר שלשים — היינו דוקא יום מאה ואחד, וגוררין אטו יום שלשים, דהוי יום תגלחת דאורייתא, כדנתן פרק קמא (ה.ב), אבל ביום מאה ושנים — אינו סותר, או ביום שלשים ואחד אינו סותר. [ושק"ל דף ט.א.] **שאני** הבא דאמר — לענין טומאה, דאמר רחמנא "וטמא ראש נזיר" — מי שנזרו תלוי לו בראשו, שכבר שלמו, אלא אין לו עדיין נזירות אלא בראשו, שלא גילה — אז לוקה על הטומאה, דכתיב "וטמא וראש נזיר". ומיהא, אם נטמא אחר שהביא קרבנותיו — לא מחייב למאן דאמר תגלחת לא מעכבא. דחק דרשאי לא מתוקמא אלא קודם הבאת קרבן, הבאת קרבן ומיקרי שפיר נזירות תלוי בראשו, אף על פי שעדיין לא הביא קרבנותיו — לפי שאין בגופו לעשות אלא תגלחת, אבל אם שתה יין או גילח — לא מחייב, דהא ליבא בהו קרא כמו גבי טומאה.

נַטְמָא בְּיָמֵי צִרְעָתוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: סוֹתֵר, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: סוֹתֵר, דְּהָא בְּנִזְיוֹת קָאִי. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר, צִרְעַת לְחַדוּ וְנִזְיוֹת לְחַדוּ. וְצָרִיבָא, דְּאִי אֵימָר בְּהָךְ קִפְיִיתָא - בְּהֵחָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן סוֹתֵר, שֶׁם נִזְיוֹת אַחַת הִיא, אָכֵל בְּהָא - אֵימָא מוֹדָה לִיה לְרִישׁ לְקִישׁ, דְּנִזְיוֹר לְחַדוּ וְצִרְעַת לְחַדוּ. וְאִי אֵימָר בְּהָא - בְּהָא קֶאֱמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָכֵל בְּהָךְ - אֵימָא מוֹדָה לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן, צָרִיבָא. נַטְמָא בְּיוֹם גִּידוֹל שְׂעָר, רַב אָמַר: אֵינוֹ סוֹתֵר; אֶפִּילוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר סוֹתֵר - הֵנִי מִלִּי הִיכָא דְקָאִי בְּנִזְיוֹת, גִּידוֹל שְׂעָר - מִישְׁלָם נִזְיוֹת הוּא. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: סוֹתֵר; אֶפִּילוּ לְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר אֵין סוֹתֵר - הֵתָם שְׁתֵּי נִזְיוֹת, הֵכָא חֲדָא נִזְיוֹתָא. אָמַר רַב חֲסָדָא: הִכָּל מוֹדִים שְׂאֵם קִדְשׁ שְׂעָר בְּדָם - אֵין לוֹ תַּקְנָה. אֲלִיבָא דְּמָאן? אִי אֲלִיבָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּיוֹן דְּאָמַר תִּגְלַחַת מְעַכְבָּת - תוֹךְ מְלֵאת הִיא, וְלִסְתוּר! אֲלֵא אֲלִיבָא דְּרַבְּנָן - הָאֱמַרִי תִגְלַחַת לֹא מְעַכְבָּת! - לְעוֹלָם אֲלִיבָא דְּרַבְּנָן, וּמָאִי "אֵין לוֹ תַּקְנָה" - אֵין לוֹ תַּקְנָה לְמַצוֹת גִּילּוּחַ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: נִזְיוֹר שְׂכָפְלוּ לוֹ יָמָיו - לֹקֵה עַל הַטּוּמְאָה, וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל הַתִּגְלַחַת וְלֹא עַל הַיֵּין. מָאִי שְׂאֵם טוּמְאָה דִּלְקִי - דְּאָמַר קָרָא "כָּל יְמֵי הַיֵּזוּר לַחֲ" לְרֵבּוֹת יָמִים שְׂלֵאֲחַר מְלֵאת פְּיָמִים שְׂלֵפְנֵי מְלֵאת. אִי הִבִּי אֲתִגְלַחַת נְמוּ לִיחִיב, דְּהָא אָמַר רַחֲמָנָא "כָּל יְמֵי נִזְרוּ תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רִאשׁוֹ" - לְעִשׂוֹת יָמִים שְׂלֵאֲחַר מְלֵאת פְּיָמִים שְׂלֵפְנֵי מְלֵאת! וְתוֹ, "כָּל יְמֵי נִזְרוּ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְןִּי הַיֵּין" - לְעִשׂוֹת יָמִים שְׂלֵאֲחַר מְלֵאת פְּיָמִים שְׂלֵפְנֵי מְלֵאת!

שאני

נַטְמָא בְּיָמֵי צִרְעָתוֹ — היה נזיר, ונצטרע, ובימי צרעתו נטמא למתים. **רבי יוחנן אמר סותר** — את הקודמין, דהא אבתי קאי בנזירות, והואיל דכי נתרפא מצרעתו משלים מה שכבר מנה קודם שנצטרע. **ריש לקיש אמר אינו סותר** — דימי צרעת לחוד, והואיל ואין עולין לו למנן ימי נזרו. והימין שונה להני תרתי דרבי יוחנן **ריש לקיש** טעמא אחרניא, ואף המורה חזיר להזית כדברי הימין, דבין כי נטמא בצרעתו ובין בנזירות בנו, דההוא אידך נזירות נזיר מאה מידי, לפי שלא מצעיו גידול פחות משלשים, והואיל ובתרייהו צריך לגלח, דלכי נתרפא מצרעתו נמי צריך לגלח, הילכך לא מיתוקם אלא בנזירות מאה. **נַטְמָא בְּיוֹם גִּידוֹל שְׂעָר** — כגון שקיבל עליו נזירות מאה יום, וכי מנה שבעים נצטרע, וכי נטהר גילח תגלחת לצרעת, ואכתי פשו מן המאה שלשים יום דאית בהו גידול שיער, ונטמא ביום גידול שיער — היינו ביום מאה, שבו שלם גידול שיער שלו — דברי הכל סותר השלשים שאחר הצרעת. אבל באם סותר שבעים שלפני הצרעת פליגי. **רב אומר אינו סותר** — דאפילו לרבי יוחנן דאמר נטמא בימי בני דסותר כל נזירות — התם בנזירות קאי, להכי מציי סותר לנזירות גמלי. אבל דבא, כיון דנטמא ביום מישלם גידול שיער, כבר שילם נזירותו, ולית ליה כח למסתר דלפני צרעת. **ושמואל אמר סותר** — את הכל, אפילו שבעים קמאי. שם נזירות אחת היא — [אבל] מנין שלו ומנין של בנו — תרי נזירות מיתקרי. לישנא אחרניא: נטמא ביום גידול — כגון דאמר "הריני נזיר" והתחיל ומנה עד עשרים יום, ונטמא, וסתר את הכל, והתחיל למנות נזירות אחרת, ומנה עשרה ימים בטרה, ואחר כך נטמא באחד מכל עשרים יום הנותרין להשלם לנזירות. **רב אמר אינו סותר** — הללו עשרה. דאפילו לרבי יוחנן דאמר סותר — הני מיילי הדיא דקאי בנזירות גמור, אבל האי ללא איטמי אלא בימי גידול שיער, ומשלם נזירות הוא, דלכי מצרפי הני עשרה לעשרים קמאי — הוו להו שלשים, והלכך האי דאחר איטמי מעשרה ואילך — לא הוי אלא תשלומי נזירות. ואפילו רבי יוחנן מודה דאינו סותר לתנן עשרה, אלא כיון דהוו שלשי ושביעי מתחיל למנות מעשרה ואילך עד שלשים. **ושמואל אמר סותר**

אפילו לריש לקיש ב' — אבל הבא חדא נזירות. והא דאמרין מישלם נזירות הוא — לא איריא, דכיון דסותר הראשונים שוב אי אתה יכול לצרף עמהן הללו ולומר שלשים הן. **הכל מודים שאם קידש שיער בדם** — ביום שלשים ואחד, צריך להביא קרבנותיו ולהתגלח אחר קרבנותיו, אם כבר נזרק הדם כשנטמא ועדיין לא גילח — שאין לו תקנה להתירו. כיון דלמנות פעם אחרת ולהביא קרבן אחר — אי אפשר, דקרין אחד הוא מבאי ולא שני קרבנות, וכבר הביא קרבן אחד ואין עולה לו — דהא כבר נטמא, לפיכך אין לו תקנה. והא דקתני קידש — לישנא דקרא נקט, דכתיב "וקידש ראשו" (במדבר ו). כיון דאמר תגלחת מעכבא — לשותות ביין — בתוך מלאת קרינא ביה, לסתור מה שמנה, ליתיה קרבן אחר. **אלא אליבא דרבנן** — דפליגי עליה בפרק "שלשה מינין" (נזיר מ.א.), ואמרי: כיון שזרק עליו אחד מן הדמים נטהר. **לפנות גילוח** — דלא יתא תגלחת בטורה כמצותו לעולם, שהרי אינו יכול לסתור ולמנות נזירות אחרת, שהרי לאחר מלאת נטמא, וילכך אין לו תקנה לגלח בטרה, אלא מגלח בטומאה. **נזיר שכלו לו** — ימי שלשים נזירות סתם, ולנזירות מרובה — כל ימים שהיו, ולאחר מלאת, שצריך להביא קרבנותיו, נטמא — לוקה על הטומאה. ואינו לוקה על התגלחת — אבל אינו לוקה אם גלח קודם שהביא קרבנותיו, או שתה יין קודם שהביא קרבנותיו. **דאמר קרא כל ימי היזור לח'** — דכתיב "כל" דלא צריך, וכתיב, ואמר "כל ימי היזור לח' עד נפש מת לא יבא" — לרבות ימים כו'. **כל ימי נזרו תער וגו'** **כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין וגו'** — ולילק

נמי אתרייהו

שאני

לפי שאין בגופו לעשות אלא תגלחת, אבל אם שתה יין או גילח — לא מחייב, דהא ליבא בהו קרא כמו גבי טומאה.

אסור

נזיר דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצט

הגמרא מביאה מחלוקת נוספת של רבי יוחנן וריש לקיש: נזיר
שנהיה מצורע באמצע נזירותו, הדין הוא שימי צרעתו אינם
עולים לו למנן ימי נזירותו, ונחלקו מה הדין אם נִטְמָא למתים בִּימֵי
צָרְעוֹתָו, רבי יוחנן אָמַר, סוֹתֵר אֶת הַנְּזִירוֹת, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אֵינִי
סוֹתֵר, מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת הַמַּחְלּוֹקֶת: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שְׁסוֹתֵר,
מִשּׁוּם דִּהָא בְּנִזְרוּתָא קָאִי – שֶׁהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּאֻמְצָע הַנְּזִירוֹת. רִישׁ
לְקִישׁ אָמַר אֵינִי סוֹתֵר, אֶת הַנְּזִירוֹת, שֶׁמֶכָּךְ שִׁמְיָא הִצְרַעַת אֵינִם
עוֹלִים לוֹ לִמְנָן נְזִירוֹתוֹ, מִכּוּכָה צִרְעָתָא לְחֹדֵי וְנִזְרוּתָא לְחֹדֵי, וְעַתָּה
הֵם יְמֵי צִרְעָתוֹ וְלֹא יְמֵי נְזִירוֹתוֹ.
הגמרא מבארת מדוע נחלקו בשתי מחלוקות שסברתם שווה:
וְצִרְיָא – וְצִרִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ בֵּין בִּנְטָמָא בְּנִזְרוּתָא בְּנוּ וּבֵין בִּנְטָמָא
בִּימֵי צִרְעָתוֹ, דִּיאִי אִיתְקַר – שֶׁאִם נִאֻמְרָה מַחְלּוֹקָתָם רַק בְּהָךְ
קְפִייתָא לִגְבֵי נְטָמָא בִּימֵי נְזִירוֹתָא בְּנוּ, הֵינֵנו אֹמְרִים שְׁדוּקָא קְתִיבָא
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁסוֹתֵר גַּם אֶת נְזִירוֹתוֹ, כִּי שֶׁם נִזְרוּתָא אֶתָּה הִיא –
לְכַל יְמֵים אֵלּוּ יֵשׁ שֶׁם אֶחָד שֶׁל 'נְזִירוּת', וְהָרִי הֵם כְּנִזְרוּתָא אֲרוּכָה
שֶׁאִם נְטָמָא בְּאֻמְצָעָה סוֹתֵר כּוֹלָה, אֲבָל בְּהָךְ לִגְבֵי נְטָמָא בִּימֵי
צִרְעָתוֹ, אִיכָא – נִאֻמְרָה שְׂרָבִי יוֹחָנָן מוֹדָה לִיהָ לְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁאֵינִי
סוֹתֵר, כִּיֹּן דָּשֵׁם נְזִיר לְחֹדֵי וְשֶׁם צִרְעָתָא לְחֹדֵי, וְהוּא נְטָמָא בִּימֵי
צִרְעָתוֹ וְלֹא בִּימֵי נְזִירוֹתוֹ. וְאִי אִיתְקַר – וְאִם נִאֻמְרָה מַחְלּוֹקָתָם רַק
בְּהָךְ – בּוֹזָה שֶׁנְטָמָא בִּימֵי צִרְעָתוֹ, הֵינֵנו אֹמְרִים שְׁדוּקָא קְתִיבָא
קְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ שֶׁלֹּא סוֹתֵר אֶת הַנְּזִירוֹת מִשּׁוּם שְׁנִיזְרוּתָא לְחֹדֵי
וְצִרְעָתָא לְחֹדֵי, אֲבָל בְּהָךְ שֶׁנְטָמָא בִּימֵי בְּנוּ, אִיכָא – נִאֻמְרָה שִׁישׁ
לְקִישׁ מוֹדָה לִיהָ לְרַבִּי יוֹחָנָן שְׁסוֹתֵר גַּם אֶת נְזִירוֹתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁשֶּׁם
נְזִירוֹתָא אֶתָּה הִיא, צִרְיָא.
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת במי שקיבל נזירות שלשים יום,
וגילוחו ליסטים באמצע ימי נזירותו, ודינו שצריך למנות מחדש
שלשים יום שלמים עד שיוכל לגלח על נזירותו. ודנה הגמרא מה
יהיה הדין אם נִטְמָא בְּיוֹם גִּידוּל שֶׁכֶּךָ – בִּימֵים שְׁמוֹנָה כְּדִי שִׁיחִיה
לוֹ שֶׁכֶּךָ הָרָאִי לְתַגְלַחְתָּ, דְּהֵינֵנו, לְאַחַר שֶׁעָבַר שְׁלֹשִׁים יְמִים
מִתְחִילַת נְזִירוֹתוֹ, וּמִמֵּתִין שִׁיחִיה לוֹ שִׁיעַר הָרָאִי לְתַגְלַחְתָּ. רַב אָמַר
אֵינִי סוֹתֵר עַל טוּמְאָה זֹה, כִּי 'יְמֵי גִידוּל הַשֶּׁעַר' אֵינִם שִׁיכִים לִימֵי
הַנְּזִירוֹת. וְדִין זֶה הוּא אֲפִילוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דָּאָמַר לְעִיל (ע"א) שְׁהַמְפָּסִיק
נְזִירוֹתוֹ כְּדִי לִמְנוֹת נְזִירוֹתָא שֶׁל לִידַת בְּנוֹ, וְנְטָמָא בִּימֵי בְּנוֹ, סוֹתֵר אֶף
אֶת נְזִירוֹתוֹ, כֹּאֵן מוֹדָה שֶׁאֵינִי סוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִיָּלִי – שְׂדַבְרִי
רַבִּי יוֹחָנָן נִאֻמְרָה דְּוּקָא הִיכָא דְּקָאִי בְּנִזְרוּתָא – כֹּאֲשֶׁר הוּא עוֹמֵד
בְּאֻמְצָע יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, אֲבָל בִּימֵי גִידוּל שֶׁכֶּךָ אֵינִי סוֹתֵר, כִּי מִיִּשְׁלָם
נְזִירוֹתָא הוּא – שֶׁכֶּכָּה הַשְּׁלִים אֶת הַנְּזִירוֹת שֶׁקִּיבַל, וּמוֹסִיף לִמְנוֹת רַק
כְּדִי לְגַדֵּל שֶׁכֶּר.
וְשְׁמוּאֵל אָמַר, סוֹתֵר אֶת יְמֵי הַנְּזִירוֹת. וְדִין זֶה הוּא אֲפִילוּ לְרִישׁ לְקִישׁ
דָּאָמַר לְעִיל (ע"א) שֶׁאִם נְטָמָא בִּימֵי בְּנוֹ אֵין סוֹתֵר אֶת נְזִירוֹתוֹ, דְּוּקָא

הָהֵם – שֶׁם, שִׁישׁ שְׁתֵּי נְזִירוֹת – שֶׁלֹּא לְחֹדֵי וְשֶׁלֹּא בְּנוֹ לְחֹדֵי, לִכֹּן
כְּשֶׁנְטָמָא בְּנִזְרוּתָא בְּנוֹ אֵינִי סוֹתֵר אֶת נְזִירוֹתוֹ, אֲבָל בְּהָךְ – כֹּאֵן, דָּאָמַר
נְזִירוֹתָא – הִכֵּל נְזִירוֹתָא אֶתָּה, שֶׁגַּם יְמֵי גִידוּל הַשֶּׁעַר שִׁיכִים
לְנִזְרוּתָא.
הגמרא דנה בנזיר שהביא קרבנות בגמר נזירותו ונטמא: אָמַר רַב
חֲפָזָא, חֲפָל מוֹדִים – רַב וְשְׁמוּאֵל, שְׁאִם קָרַשׁ שֶׁכֶּר בְּדָם – שֶׁאִם
נְטָמָא לְאַחַר שְׁנוּרָק דָּם קִרְבָּנוֹתָיו, לִפְנֵי הַגִּילּוּחַ, אֵין לוֹ תִּקְנָה
וְיִיאֲסֵר בְּאִיסוּרֵי נְזִירוֹתָא לְעוֹלָם, שֶׁמֶכָּכֵן שֶׁלֹּא גִילַח, עֲדִין כֹּל
אִיסוּרֵי נְזִיר עָלָיו. שְׁוֹאֲלָתָהּ הַגְּמָרָא: אֲלִיכָא דְּמָאֵן – לִפִּי מִי אִמַּר זֹאת,
אִי אֲלִיכָא דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר – אִם כִּרְבִּי אֲלִיעֶזֶר (לִהְלֵךְ מוֹ), הַסּוֹבֵר שֶׁכֵּל
עוֹד לֹא קִיִּים הַנְּזִיר מִצּוֹת תַּגְלַחַת בְּסִיּוּם נְזִירוֹתוֹ, עֲדִין אִיסוּרֵי נְזִיר
עָלָיו, אִם כֵּן קִשָּׁה, שְׁבִין דָּאָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁתַּגְלַחַת מְעַבְבָת עַל
הַנְּזִיר מִלְּסִיִּים נְזִירוֹתוֹ, תוֹךְ מְלֵאָתָא הִיא – עֲדִין הוּא כְּקוֹדֵם הַשְּׁלֵמָה
נְזִירוֹתוֹ, כְּלוּמַר הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁנְטָמָא אַחֵר שֶׁגָּמַר מִנֵּן יְמֵי נְזִירוֹתוֹ
וְעֲדִין לֹא הִבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו, וְלִקְטוֹר שְׁבַעֵה יְמִים עַד שִׁיטֵּהָ, וְאַחֵר
כֵּךְ שׁוֹב יְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו וְיִגְלַח, וּמִדּוּעַ אִמַּר רַב חֲסִדָא שֶׁאֵין לוֹ תִּקְנָה.
אֲלֵא אֲלִיכָא דְּרַבִּינָן – לִפִּי שִׁיטָּת חֲכָמִים שֶׁנְזִיר שֶׁהִבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו
מוֹתֵר בֵּינָן וְטוּמְאָה אֶף קוֹדֵם שֶׁגִּילַח, גַּם בּוֹזָה קִשָּׁה, דָּאָמַר רַב – הִלָּא
רַבֵּן אִמַּר שֶׁתַּגְלַחַת לֹא מְעַבְבָת, וְאַחֵר זִיקָתָהּ הָדָם הוֹתֵר בֵּינָן
וְטוּמְאָה וְתַגְלַחַת, וְאִךְ יַחְזוֹר וְיִאֲסֵר בְּהֵם כְּשֶׁנְטָמָא.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם, אֲלִיכָא דְּרַבִּינָן, וְאִי לוֹ תִּקְנָה, הִבִּיאֹר
הוּא שְׁאֵין לוֹ תִּקְנָה לְעַנְיָן מְצֻנָת גִּילּוּחַ, שֶׁאֵין יְכוֹל לְקִיִּים מִצּוֹת
תַּגְלַחַת, וּמוֹתֵר בֵּינָן וְטוּמְאָה מִיֵּד בְּלֹא גִילּוּחַ.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, נְזִיר שֶׁכָּלוּ לוֹ יָמָיו – שְׁסִיִּים אֶת יְמֵי
נְזִירוֹתוֹ וְעֲדִין לֹא הִבִּיא קִרְבָּנוֹתָא, אִם נְטָמָא בְּמוֹדֵי, לִזְקָה עַל
הַטּוּמְאָה, וְאִם גִּילַח אוֹ שֶׁתָּה יֵין בְּמוֹדֵי, אֵינִי לִזְקָה עַל הַתַּגְלַחַת וְלֹא
עַל הָיִין.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָאִי שְׁנָא – בְּמָה שׁוֹנֵה אִיסוּר טוּמְאָה דְּלָקִי מִשְׁאֵר
הָאִיסוּרִים. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: דָּאָמַר קְרָא (בְּמִדְבָּר ו') 'כָּל יָמִי תִּהְיוּ לַח'
עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא, וּמִילַת 'כָּל' בֹּאֵה לְרִבּוּת יָמִים שֶׁלֹּאֲחֵר מְלֵאָתָא
– לְאַחֵר שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַנְּזִירוֹת, שֶׁהֵם בְּיָמִים שֶׁלִּפְנֵי מְלֵאָתָא שֶׁאֵף הַנְטָמָא
אַחֵר מְלֵאָתָא לּוֹקָה כְּמִי שֶׁנְטָמָא קוֹדֵם מְלֵאָתָא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכֵן, אֲתַתְּלַחַת נָמִי לְחִיִּיב – יִתְחַיֵּב גַּם עַל
תַּגְלַחַת לְאַחֵר שֶׁכָּלוּ יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, דָּהָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא – שֶׁהָרִי אִמַּר
הַתּוֹרָה (בְּמִדְבָּר ו') 'כָּל יָמִי נָדָר נָדָר תִּעָר לֹא יַעֲבֹר עַל רִאשׁוֹ' וְנִדְרֹשׁ
מִתִּיבַת 'כָּל' לְעֻשׂוֹת יָמִים שֶׁלֹּאֲחֵר מְלֵאָתָא בְּיָמִים שֶׁלִּפְנֵי מְלֵאָתָא וְיִלְקָה.
וְתוֹ – וְעוֹד קִשָּׁה, שֶׁגַּם לִגְבִּי אִיסוּר יֵין נִאֻמַּר (בְּמִדְבָּר וד') 'כָּל יָמִי נָדָר'
מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנְּפִין מִנְּפִין מִחֲרָצִים וְעַד זֶה לֹא יֵאָכֵל, וְנִדְרֹשׁ
מִתִּיבַת 'כָּל' לְעֻשׂוֹת יָמִים שֶׁלֹּאֲחֵר מְלֵאָתָא בְּיָמִים שֶׁלִּפְנֵי מְלֵאָתָא
וְיִלְקָה.

המשך מעמוד קצו

הראשון שפעל בטבע והטיל בה זוהמא) לנדתה), סמוך לנדתה אימת הוי בליליא (הסמיכות והתוצאה
מנדתה - לילה, הסתר האור דשמש הוי) וקא קרי לה (ותושב"כ מקרא, שקורא להקב"ה) זבה (שאין
זה מוכרח כי אם חולי, כי הקב"ה עוזרו וביחוד ע"י בחי' החכמה שבנפש, ענין המסנ"פ שישנו בכאור"א,
שם בלילה לא יכבה נור, נר ה' נשמת אדם וה' יגיי' חשכו).

ונעוץ סופן בתחלתן, אשר בחשך הלילה, ניתן הציווי (שזהו גם נתינת כח, כי אין הקב"ה בא
בטרוניא עם בריותיו) לקרות את שמע בערבין ולהמליכו למעלה ולמטה ולד' רוחות. והכח ע"ז - מאימתי,
וכפי רבנו הזקן בשם המלאך מאימתי - מאימה ויראה, יראת הרוממות, יראה עילאה (בחי' החכמה) ועד
למטה מטה - יראת העונש יראת תתאה, מראשיכם שבטיכם ועד לחוטב עציץ ושואב מימך.

ויהי רצון אשר למרות ליל הגלות חשך כפול ומכופל יקיים כאור"א את קריאת (והמשכת) שמע
גוי' אחד (ענין זהר חלק ב' קט"ו ב דקריאת שמע לית לה פדיון על ידי אחר והאריכו בזה באחרונים) עדי
הפך חשוכא לנהורא ולילה כיום יאיר.

בכבוד ובברכת כוח"ט לכאור"א מהמשתתפים בלימוד האמור שליט"א.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ב. אַם רָגִיל בְּשִׁינַת צְהָרִים בְּחֹל אֶל יִבְטְלֶנָה בְּשַׁבָּת פִּי עֲנֶנָּה הוּא לֹא¹⁴:

סימן רצ, בשבת ישרים מאה ברכות בפירות סעיף ב

הלכתא רבתא

ב] עונג הוא לו - משמע שאם אינו רגיל בשינת צהריים בחול, אין בזה ענין של עונג שבת⁵, אמנם על-פי הקבלה ישנה מעלה בשינת הצהריים של שבת - אף אם אינו רגיל בה בחול⁶.

ציונים והוספות

שהיו מקפידים שלא לישון ביום השבת. ובקובץ 'התקשרות' גליון שס"ח: הביא בענין זה (הערה 4): כך מספרים שענה הרבי על כך ב'יחידות' לאחד מאנ"ש, על השאלה: מה הטעם שאצל חסידי חב"ד מדברים בשלילת השינה אחר סעודת יום השבת. מהו הנזק הגדול בכך שיישן מעט ויחליף כוח? והמענה היה: "שכל חסיד, באיזה דרגה בה הוא עומד, הרי ביום השבת הוא נעלה, על-כל-פנים במעט, מימות החול, זאת על-ידי שלומדים דא"ח ומאריכים מעט בתפילה (ואף המתפלל במניין, מכל-מקום תפילת שבת ארוכה יותר), ואף ההמשך בסעודה נרגש בו בשבטיות ("שבט'דיק"). אך כאשר הוא הולך לישון, בזה הוא עושה הפסק ומרדים את ההרגש העילאי הזה [באדיש]: "ער פארשלאפט דעם שבת".

ובס' 'אבן ישראל' עמ' כא, מספר שהרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ביאר את המאמר 'שינה בשבת - תענוג' שכאשר ישנים בשבת, מאבדים בזה את התענוג של שבת. וסיפר על זה מעשה מהמלך נפוליון הראשון, שאחרי הכתרתו עברו עליו כשלושה ימים בלא שינה. נכנסו הרופאים לאימו והעירו לה על הסכנה שבדבר. נכנסה אימו אליו וגזרה עליו לישון. אמר לה: אני מוכרח לציית לך, אבל אינני מבין איך הולכים לישון, הרי בעת השינה מפסידים תענוג כזה של מלכות! (הובא ב'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמג). בקובץ התקשרות שם כתב לתווך שדברי האריז"ל במעלת שינה בשבת נוגעים דווקא למי שגם בעת השינה ניכרת ומורגשת בו קדושת השבת (ראה התוועדויות ה'שי"ת עמ' 101, ובשיחת שיחת ש"פ מוטות-מסעי ה'תשל"ה שדבר זה שייך לכל אחד) מה-שאי-כן למי שלא אווז במעלה זו.

4) ראה לעיל על ס' רפ ס"א לענין שינת הלילה, ועל ס' רפא ס"א לענין שינת הבוקר.

5) כיון שבשינה מצד עצמה אין עונג, ורק "אם רגיל בה בחול - אל יבטלנה בשבת" (קיצור הלכות משוע"ר מילואים לס' רצ).

6) מצינו בנוגע ליום השבת שהאריז"ל אמר "כי הוא מצוה לישן שינת הצהריים בשבת כו' משא"כ בחול אשר שינת הצהריים מוזק לנשמה כו' בצדיקים אבל ברשעים כו'" (עמק המלך הקדמה הג' פ"ב. ובס' האריז"ל (דהרש"ר) ד"טוב לישן ביום (דשבת) שינת צהריים כו' ומעונג שבת הוא" ובס' קול יעקב "אחר הסעודה (דשחרית) טוב לישן כי שינה בשבת תענוג לגוף ולנשמה". וראה מג"א ושע"ת לשו"ע או"ח ס"ד סס"ו), אבל לא משמע כן בשו"ע אדה"ז סר"צ ס"ב. וראה שם סרמ"ב ס"ב: במה מענגו כו'.

וי"ל דבשו"ע הרי בכ"כ מקומות לא הביא דעת המקובלים. וראה שער הכולל בתחלתו. ובס' פסקי הסידור - להרא"ח נאה - בהקדמה. ובכל אופן צ"ע כמש"כ בצוואת הריב"ש ד"ה יהא זהיר (ס' כו"כ). בהוצאת קה"ת ובליקוטים יקרים סקפ"ט): ויישן ביום כמה שעות כו'. ואולי קאי כשהוא מוכרח ל"קמת חצות" שלפני זה (וכהמשך: כדי שישפיק לו מעט שינה בלילה) או ללימוד תורה בלילה, שהוא העיקרי (שו"ע יו"ד סרמ"ו סכ"ג, הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ח). וצ"ע. ואכ"מ (לקוטי-שיחות חלק י"ב עמוד 254 בהערה).

הנהגת חסידים בשינה בשבת בצהריים: בקיצור הלכות משוע"ר ממילואים שם הביאו הנהגה מקובלת מזקני חסידי חב"ד לדורותיהם (שלא נזכרה בכתבי דברי נשיאי חב"ד),

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 9 הקשר ופותח הדלת אבל אינו מסירה משם לגמרי אלא היא
- 10 קבועה שם לאיזה זמן אבל אם אינה עשויה לקיום כלל אין
- 11 בה משום סתירה לא בהפקעת החבל או חתיכתו ולא אפילו
- 12 בהסרת הדלת עצמה אלא אם כן היא סובבת על צירה והוא
- 13 שומט הציר מחורו כמו שנתבאר בס' שיי"ג ומטעם זה מותר
- 14 להסיר הדף שמשמין לפני התנור ושורקין אותו בטיט
- 15 מערב שבת כמו שנתבאר בס' רנ"ט מפני שאינו עשוי
- 16 לקיום כלל אלא על מנת להסירו בשבת:

- 1 יט חותמות שבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל
- 2 מותר להתיר הקשר מפני שאינו קשר של קיימא שהוא
- 3 עשוי להתירו תדיר אבל אם אינו יכול להתיר הקשר אסור
- 4 להפקיע קליעת החבל או לחתכו משום איסור סתירה שבכל
- 5 דבר המחובר לקרקע יש בו בנין וסתירה אפילו אינו בנין
- 6 גמור.

- 7 במה דברים אמורים כשהדלת עשויה שם לקיום על מנת
- 8 שלא להסירה בשבת אלא כשרוצה לפתוח הבור מתיר

א אסור לעשות אהל דהיינו גג המאהיל עליו להגן מאיזה דבר כגון מן החמה או מן הגשמים או מאיזה דבר אחר אפילו הוא עראי שאינו עשוי להתקיים ואפילו אין מחיצות תחתיו כגון שפורס מחצלת על גבי ד' קונדיסין אעפ"כ כיון שעשוי כדי להאהיל ולהגן הרי זה אהל גמור ואסורו חכמים אעפ"כ שהוא עראי גזרה משום אהל קבע שהוא תולדת בונה:

ב ולא אסרו אלא לעשותו בתחלה בשבת אבל אם היה אהל עראי עשוי מבעוד יום מותר להוסיף עליו בשבת כגון אם היתה המחצלת פרוסה מבעוד יום כדי טפח וזהו שיעור להיות נקרא אהל מותר לפרוסה כולה למחר ולהוסיף עוד מחצלאות שהכל אינו אלא תוספת לאהל טפח העשוי מאתמול ואפילו לפרוס על מחיצות מותר בענין זה וטפח שאמרו הוא חוץ מן הכריכה דהיינו שהמחצלת כולה אף שהיא כרוכה ונתונה שם מבעוד יום ויש בעובי עיגול כריכתה כדי טפח ויותר אף-על-פי-כן צריך שיהיה יוצא ממנה כדי טפח פרוס לאהל מפני שסביב העיגול אינו נראה כאהל כלל:

ג וכל זה באהל שהוא גג אבל מותר לעשות מחיצות עראי לכתחלה בשבת ואפילו עושה אותה כדי להגן מן החמה או מן הצניעה אינה כאהל בשביל כך וכן אם עושה אותה בשביל הנרות שלא יכבה אותן הרוח ואין צריך לומר שמותר לעשות מחיצות לצניעות בעלמא שלא יהא יושב במקום מגולה או כגון מחיצה שעושין בשעת הדרשה להפסיק בין אנשים לנשים וכל כיוצא בזה.

ולעולם אין מחיצת עראי אסורה אלא אם כן עושה כדי להתיר סוכה כמו שיתבאר בס' תר"ל או להתיר טלטול על דרך שיתבאר בס' שס"ב או להתיר שאר איסור כגון שעושה מחיצה גבוהה טפחים בפני הספרים בפריסת סדין או מחצלת כדי שיהא מותר לשמש מטתו באותו חדר או כדי לעשות שם צרכיו אסור לעשותה בתחלה בשבת לפי שבכל מקום שהמחיצה מתרת היא חולקת שם רשות בפני עצמה כגון כשמתרת איסור טלטול היא עושה אותו מקום רשות היחיד וחולקת אותו מרשות הרבים או כרמלית שאצלו וכן בחדר שבו הספרים היא חולקת אותו לשתי רשויות הספרים הם ברשות בפני עצמה והוא משמש ועושה צרכיו ברשות בפני עצמה וכיון שהוא עושה אותה כדי שתחליק רשות בפני עצמה הרי זה כעושה אהל.

אבל אם אינו צריך לו שתחלק רשות בפני עצמה מותר לעשותה בתחלה בשבת אף אם היא מתרת איסור כגון שתולה מחיצה בפני אור הנר כדי שיהיה מותר לשמש מטתו שאינו צריך כאן לחילוק רשויות אלא כיון שהמחיצה היא גבוהה מהנר בענין שאינו רואה את הנר במקום שמשמש וגם היא עבה קצת בענין שאין האור נראה יפה דרך המחיצה מותר לשמש אף אם אינה גבוהה טפחים שאינה חולקת רשות כלל וגם אם אינה קשורה בטוב בענין שלא יוכל הרוח להניד אותה כמו שצריך לקשור כן במחיצות העשויות לחילוק רשויות כגון בפני הספרים כמו שנתבאר

כ כשם שאסור לפתוח כל נקב משום גזרת תיקון כלי כמו שנתבאר למעלה כך אסור לסתום כל נקב מפני שהוא כמתקן כלי לפיכך אסור לסתום נקב החבית אפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה כגון שיסתום בצרור או בקיסם שהוכנו לתשמיש מבעוד יום שאין בהם משום איסור טלטול אבל אם מניח איזה אוכל וכל כיוצא בו בתוך הנקב כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם מותר.

ומותר לתלמיד חכם להערים בדבר זה שיסתום הנקב באיזה אוכל או כל כיוצא בו ויאמר לכל רואה שאינו מתכוין אלא להצניעו הואיל ואף אם יעשה בלא הערמה שיאמר שמתכוין לסתום אין כאן איסור אלא מדברי סופרים וגם כיון שהוא תלמיד חכם לא יבא לעשות בלא הערמה אבל לעם הארץ לא התירו להערים שמא יבא לעשות בלא הערמה שלא יאמר כלל שהוא מתכוין כדי להצניעו אלא כדי לסתום הנקב ויש מתירים בזה אף לעם הארץ ויש לסמוך על דבריהם להקל לתלמיד חכם שמותר לו להערים בדבר זה אף בזמן הזה שאין לנו תלמידי חכמים לענין שאר דברים.

וכל זה לסתום הנקב בדבר שאין דרך לסתום בו אבל מותר לסתום בעץ שדרך לסתום בו דהיינו לסתום בברזא את הנקב העשוי להוציא בו יין אפילו אינו עשוי לפתחו ולסתמו תדיר אלא לעתים רחוקים מפני שאינו נראה כמתקן כלי בסתימה זו כיון שדרך הוא לעולם לסתמו בעץ זה אבל בדבר שאינו מתקן לברזא אסור לסתום בו הנקב העשוי להוציא בו יין אם נאבדה הברזא אלא אם כן ע"י הערמה לתלמיד חכם כמו שנתבאר:

כא הממרח רטייה דהיינו שמחליק ומשווה הגומות שבה וכן הממרח שעוה או זפת וכל כיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שהחליק פניהם הרי זה תולדת ממחק את העור דהיינו שמגור את הצמר או השער מעל העור עד שמחליק פניו שהוא אב מלאכה שכן היו עושין במשכן כמו שנתבאר בס' ש"ב.

לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה אפילו אינו מכניס השעוה בתוך הנקב אלא מניחה על פי הנקב שאינו נראה כמתקן כלי בסתימה זו כיון שאין הסתימה נכנסת בתוך עובי דופני הכלי שבמקום הנקב אלא היא על פי הכלי מגבו וגם אפילו אם אין בשעוה זו משום איסור טלטול כגון שהכניסה לתשמיש מבעוד יום אעפ"כ אסור לסתום בה משום גזירה שמא ימרח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב עד שיחליק פניה שם ויתחייב משום ממחק ואפילו בשומן או בשמן עב אסור לסתום גזרה משום שעוה.

ואסור להערים בכאן ולומר שאינו מתכוין אלא להצניעו אפילו הוא תלמיד חכם שכיון שבשעוה קרוב הדבר מאד לבא לידי חיוב חטאת שישכח וימרח כדרכו בחול כדי שתהא הסתימה מהודקת יפה לכן אסור גם בשומן ושמן גזרה משום שעוה וכיוצא בה:

חלק ב סימן שיד דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת

49 לתלותה כלל בשבת אפילו בעשרה שאי אפשר שלא תגבה
50 השפה מעט ותיעשה אהל עראי:

ח עצים שתוקעים ראשם האחד בדופן הספינה וכופפין
51 ראשם השני בעיגול עד דופן השני ופורסים עליהם
52 מחצלאות להגן מן החמה או מן הגשמים אם יש ברוחב
53 העצים טפח אפילו באחד מהם מותר לפרוס עליהם
54 מחצלאות בשבת שאינו אלא מוסיף על אהל עראי העשוי
55 מבעוד יום ואפילו אין בשום אחד מהם רוחב טפח אם הם
56 סמוכים זה לזה בפחות מג' טפחים הרי הם חשובים אהל
57 שכל פחות מג' טפחים הוא כלבוד ומותר לפרוס עליהם
58 מחצלאות בשבת וכן עריסת התינוק שיש עליה חשוקים
59 ופורסין עליהם סדין להגן מפני הזבובים אם החשוקים הם
60 בדרך שנתבאר מותר לפרוס עליהם סדין בשבת ואם לאו
61 אסור:
62

ט כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל שיאהיל על
63 מה שתחתיו אלא כדי להשתמש בו איזה תשמיש בגופו
64 כגון שמיש דף השולחן על רגליו אע"פ שעושה בזה גג
65 עראי אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לעשיית אהל ומ"מ
66 אם מעמיד גם מחיצות עראי תחת גג זה הרי זה דומה לאהל
67 ואסור לעשותו כדרכו מלמטה למעלה אלא מלמעלה למטה
68 דרך שינוי כגון מטה שהרגלים שלה הם דפים מחוברים
69 כדפני התיבה ופורסים עליהם עור או שמניחים עליהם
70 קרשים מלמעלה לישן עליהם לא יעמיד את הרגלים בתחלה
71 ויניח העור או הקרשים עליהם כדרכו בחול שהרי זה דומה
72 לעשיית אוהל אלא יאחז העור או הקרשים תחלה באויר
73 ואח"כ ישים הרגלים תחתיהם שאין זה דומה לעשיית אוהל
74 שאין דרך לבנות מלמעלה למטה:
75

י ואם מטה זו אין עליה עור או קרשים אלא היא מסורגת
76 בחבלים מלמעלה אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים שאין
77 כאן לבדור אסור לפרוס עליה סדין בתחלה בשבת או להניח
78 עליה כר או כסת מפני שזה דומה לעשיית אהל וכן אסור
79 לסלק בגד התחתון שעליה מפני שהוא כסותר אהל ואם היה
80 עליה כר או כסת או בגד אחר פרוס מערב שבת כשיעור
81 טפח מותר לפרוס בשבת על כל המטה שאינו אלא מוסיף
82 על אהל עראי:
83

יא וכל זה במטה זו שיש לה מחיצות דהיינו הרגלים שלה
84 שהן כדפני התיבה ואפילו אין לה ד' מחיצות אלא
85 שתיים זו כנגד זו אבל מטות שלנו שאין על רגליהן תורת
86 מחיצות מותר להעמידה תחלה ואח"כ להניח בה הקרשים
87 או אם היא מסורגת בחבלים מותר לפרוס עליה סדין
88 בתחלה בשבת אף אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים ואין
89 בזה משום עשיית אהל מפני שאהל עראי כזה שאינו מתכוין
90 בו לעשיית אהל לא אסורוהו חכמים אלא אם-כן יש לו
91 תחתיו מחיצות המגיעות לארץ שאז הוא דומה לאהל ואם
92 הן מגיעות בפחות מג' טפחים סמוך לארץ יתבאר בסי'
93 תק"ב:
94

יב כשמסדרין חביות זו על זו אחת על גבי שתיים אוחז

1 בסי' ר"מ וכיון שאינו צריך לו שתחלק רשות בפני עצמה
2 מותר לעשותה אף בענין שחולקת רשות דהיינו שהיא
3 גבוהה י' טפחים וקשורה היטב:

ד וכן בספרים אם תולה המחיצה נגד כל הספרים שאין
4 מגולין כלל שאינו צריך כאן לחילוק רשויות אם יש
5 מכסה אחד על הספרים לבד ממחיצה זו שאף אם אין
6 מחיצה זו גבוהה י' טפחים וגם אינה קשורה בטוב שאינה
7 חולקת רשות כלל מכל-מקום אינה גרועה מכיסוי בעלמא
8 ומותר לעשות צרכיו שם או אפילו לשמש אם יש מכסה
9 אחד על הספרים לבד ממחיצה זו שהרי יש כאן שני
10 כיסויים והרי זה ככלי בתוך כלי לפיכך מותר לתלותה
11 בשבת אפילו בענין שחולקת רשות כיון שאינו צריך לו
12 שתחלק רשויות ואין צריך לומר שמותר לכסות הספרים
13 בבגדים שני כיסויים שהרי אין כאן מחיצה כלל:
14

ה ואפילו הספרים מגולים למעלה מהמחיצה שאין מחיצה
15 זו חשובה כיסוי או שאין עוד כיסוי על הספרים ורוצה
16 לשמש וצריך שתהא המחיצה גבוהה י' טפחים וקשורה
17 כהלכתה כדי שתחלק רשות בפני עצמה וכן בכל מקום
18 שרוצה לעשות מחיצה לחלק רשות אין איסור אלא לעשותה
19 בתחלה בשבת אבל אם היתה עשויה מבעוד יום כשיעור
20 טפח מותר להוסיף עליה בשבת שתוספת אהל עראי מותרת
21 בין שטפח זה הוא מלמעלה למטה כגון מחצלת הכרוכה
22 על המוט מבעוד יום וכדי טפח ממנה משולשל למטה
23 מבעוד יום מותר לשלשל כולה למטה בשבת ולקשרה
24 כהלכתה ובין שטפח זה הוא מן הצד כגון אם היתה מחיצה
25 בולטת מן הצד לפני הספרים רוחב טפח מותר לתלות סדין
26 בפניהם בשבת שהסדין הוא תוספת אהל עראי ואף
27 שהמחיצה הבולטת שם היא קבועה אין בכך כלום כמו
28 שנתבאר בסי' ש"ג שאין איסור אלא כשהתוספת היא
29 קבועה:
30

ו וכל זה במחיצת עראי אבל מחיצה קבועה אסורה בכל
31 ענין אפילו אינה נעשית אלא לצניעות בעלמא ואפילו
32 להוסיף עליה תוספת קבועה אסור בכל ענין ומכל-מקום
33 מותר לתלות בשבת סדינים המצוירים לנוי אע"פ שקבועין
34 שם כיון שאינו עשויין שם למחיצה:
35

ז והוילון שתולין לפני הפתח במקום דלת אע"פ שהוא
36 תלוי שם בקביעות מותר לתלותו בשבת שכיון שהוא נע
37 ונד ברוח מצוייה וגם אינו מעכב להולכים ועוברים ושבים
38 דרך שם אינו נקרא מחיצה קבועה אלא מחיצת עראי ואין
39 בה איסור כשאינה עשויה להתיר וכן הפרוכת שלפני ארון
40 הקדש מותר לתלותו שם בשבת מטעם זה אפילו אם אין
41 דלת לארון והפרוכת הוא מחיצה רביעית לארון מפני
42 שמחיצת עראי הוא ואינו עשוי אלא לצניעות.
43

ובלבד שיזהר כשתולה הוילון וכיוצא בו שלא יכפל לרחבו
44 טפח בשעה שתולה אותו שנמצא עושה אהל בגג טפח
45 לפיכך אם הוא ווילון גדול תולין אותו שנים שיכולים
46 לתלותו כולו כאחד שלא יתקפל אבל אחד אסור.
47

וכילה שיש לה גג תפור ותלוי סביבה כעין שפה אסור

מותר לתלותה ולמותחה כדי ליתן בה פירות או שאר דברים
או אפילו כדי לסנן בה יין ומים צלולים שמותר לסננם
בשבת ואין כאן זלזול שבת כלל:

טו אהל משופע אם יש בראשו גג רחב טפח ביושר או
אפילו אין בראשו טפח אלא יש בפחות מג' טפחים
סמוך לראשו רחב טפח שכל פחות מג' טפחים הוא כליבד
והרי זה כאילו יש בראשו גג רחב טפח הרי זה אהל קבוע
אם הוא עשוי להתקיים והנוטה אותו בשבת חייב משום
בונה והמפרקו חייב משום סותר כמו סותר בנין גמור אבל
אם אין בראשו גג טפח ולא בפחות מג' טפחים סמוך
לראשו רוחב טפח הרי זה אהל עראי והעושה אותו בתחלה
בשבת פטור אבל אסור מדברי סופרים בין לנטותו בין
לפרקו אפילו אינו עשוי לקיום כלל:

טז כיצד טלית כפולה שכופלין אותה על המוט דהיינו
שחציה תלויה על המוט מכאן וחציה מכאן וב'
קצוותיה מגיעין לארץ ונכנס וישן שם בצל בין ב' קצוותיה
אסור לתלותה בתחלה בשבת אע"פ שאין לה גג טפח ולא
בפחות מג' סמוך לראשה רחב טפח ואם היתה כרוכה על
המוט מבעוד יום ויש בקצוותיה חוטין תלויין שמושכין
אותה בהם על המוט לפורסה לכאן ולכאן מותר למשכה
בהם בשבת מפני שחוטין אלו כיון שהם תלויים בה מבעוד
יום כדי למשכה בהם לפורסה הרי הם מועילים כמו אם
היתה פרוסה רחב טפח מבעוד יום שאז אינו עושה בשבת
אלא תוספת אהל עראי.

ומותר ג"כ לפורקה מעל המוט שכל אהל שמותר לנטותו
ואין בו משום בנין אין בו ג"כ משום סתירה ומותר לפרקו
חוץ מכשמוסיף על אהל טפח העשוי מבעוד יום שאינו
מותר אלא לסתור את התוספת אבל לא את האהל העשוי
מאתמול ואעפ"כ מותר כאן לפרק הטלית מעל המוט מפני
שכאן לא היה אהל טפח ממש מבעוד יום אלא שהחוטין
מועילין כמו רוחב טפח:

חלק ב סימן שטו דברים האסורים משום אהל בשבת

בידו העליונה ויסדר התחתונות תחתיה אבל לא יסדר
התחתונות תחלה ויניח העליונה עליהן מפני שהחלל
שנעשה ביניהן דומה לאהל שיש לו ב' מחיצות וגג לפיכך
צריך לעשותו בדרך שינוי מלמעלה למטה.

אבל מותר להניח ספר אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על
גביהן אף שנעשה ביניהן חלל טפח שהואיל ואין צריך כלל
לאויר שביניהם אינו דומה לאהל שמשמשים בחללו
משא"כ בחבית צריך הוא לאויר שביניהן שלא יתעפשו
החביות שבשביל כך הוא מסדרם כן וכן במטה אף אם אין
לה אלא ב' מחיצות זו כנגד זו יש לו צורך באויר שתחתיה
שמשמש שם בנתינת סנדלים וכיוצא בהם ואין צריך לומר
אם יש לה ד' מחיצות כדפני התיבה שיכול להצניע שם
חפציו כמו בתיבה:

יג כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל לא אסור
לפורסו על המחיצות שמעמיד תחתיו בשבת אלא
כשלא היה הגג קבוע במחיצות מבעוד יום אבל אם היה
כבר קבוע בהן מבעוד יום אלא שהיו נכפלים ומונחים מותר
לפושטן ולהעמידן בשבת כגון כסא העשוי פרקים
וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח ונמתח
וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפל מותר לפותחו
לכתחלה בשבת אף אם יש לו מחיצות תחתיו מפני שאינו
דומה לעשיית אהל כיון שאינו עושה כלום שהרי עשויים
ועומדים הם כבר הגג עם המחיצות מבעוד יום אלא
שמותחן בשבת לישב עליהם ומטעם זה מותר להעמיד
החופה ולסלקה וכן הדף הקבוע בכותל שמניחין עליו
ספרים אף אם יש להן מחיצות:

יד משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסננן ומותחים
פיה לכל צד חשוב עשיית אהל ואסור לנטותה
ולמותחה אם היתה תלויה עם השמרים מבעוד יום ואף על
פי שגג בלא מחיצות אינו אסור משום אהל כאן אסור כדי
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול משום זלזול שבת אבל

לקוטי תורה

חפצו", היינו שעכ"פ ירצה באמת "לקשר נפשו
לה" ע"י לימוד התורה (תורת ה' דוקא חפצו) -
ולא סתם בשביל רכישת הרבה ידיעות מחכמת
התורה.

[וכיצד בא לידי כך "שיחפון באמת בביטול זה"?

-]

והיינו ע"י קדימת קריאת שמע ותפלה.
הפירוש הפנימי ב"כל האומר אין לי אלא תורה
אפילו תורה אין לו" הוא - שצ"ל גם ק"ש ותפלה.

תוכן הפרק: ההבדל בין "למסור נפשו באחד",
ו"בכל נפשך" אפילו נוטל את נפשך

ומכל־מקום אמרו רז"ל כל האומר אין לי אלא
תורה אפילו תורה אין לו, כי בכדי שיהיה
נעשה התכללות הנפש באור אינסוף ב"ה
בעסק התורה, ברעותא דלבא [ברצון הלב]
תליא מלתא, שיחפון באמת בביטול זה.

הובא לעיל דבכדי שעצמיות נפשו של האדם
תהי' נכללת באור אינסוף ב"ה ע"י עסקו בתורה
- צ"ל "עיקר כוונתו לשמה ובתורת ה' דוקא

34 שהנפש האלקית כופה את הנפש הבהמית, באופן
35 דבעל כרחו יענה אמן (אופן זה נק' "אתכפייא",
36 לשון כפי); ולמעלה מזה הוא כאשר האדם מצליח
37 להשפיע על נפשו הבהמית שהיא בעצמה תרצה
38 ותחפוץ בזה (וזה נקראת "אתהפכא", שמהפך את
39 נפשו הבהמית לקדושה).

40 וזהו ההבדל בין שתי כוונות ד"מסירת נפש"
41 שאומרים בק"ש: ה"מסירות נפש" באחד - היא
42 לעורר ולגלות ה"מסירות נפש" של הנפש האלקית,
43 וה"מסירות נפש" ד"בכל נפשך" היא - לפעול ענין
44 ה"מסירות נפש" גם אצל הנפש הבהמית.

45 ולזאת אח"כ כשעוסק בתורה ומתקשר שכלו
46 בחכמתו ית' שבתורה, נעשה ג"כ יחוד
47 והתכללות עצמיות הנפש באור אי"סוף ב"ה
48 ממש המלוכש בחכמה עילאה.
49 וכמ"ש אם ישים אליו לבו בו'.

50 כתיב "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו
51 יאסוף". לפי פשוטו קאי על הקב"ה, שאם ישים
52 לבו אל האדם להשחיתו, רוחו ונשמתו של האדם
53 מיד "אליו יאסוף".

54 אך הפירוש הפנימי בכתוב הוא, שע"י שהאדם
55 ישים לבו אל ה', שיעמיק מחשבתו להקב"ה כפי
56 שהוא ית' "מלוכש" בתורה, אזי יגיע להתקשרות
57 נעלית יותר באלקות, שרוחו ונשמתו "אליו
58 יאסוף", שזוהי כלות הנפש והתכללותה באור
59 אי"סוף ב"ה ממש.

60 "ואל יוציא עצמו מן הכלל לומר שרחוק הוא
61 מהיות מעורר בחינת מסירת נפש זה בתפלה, אלא
62 הוא יעשה את שלו, ומצד הנפש עצמה אין שום
63 מניעה כי היא חלק אלקה, ואולי יתעורר מעט
64 מזער, ודי בזה לענין לימוד התורה לשמה אח"כ".

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא

תשביט", מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

1 ד"הגם שבדברי רז"ל נזכר הלשון כל האומר כו'
2 אלא "תורה וגמילות חסדים" . באמת גם עיון
3 תפלה הוא בכלל גמילות חסדים, כדאיתא בגמ'
4 ופרש"י בשבת דף קכ"ז".

5 כי זהו התוכן הפנימי דק"ש ותפלה [דעיקר
6 התפלה הוא קריאת שמע, ו"שאר התפלה הוא
7 ביאור הק"ש"], להתעורר ברצון פנימי לידבק באור
8 אי"סוף ב"ה בתכלית הדביקות וההתאחדות, עד
9 כדי להתבטל ממציותו באלקות.

10 וכמ"ש האריז"ל למסור נפשו באחד.
11 בחז"ל איתא ד"מסירת נפש הוא ב"בכל
12 נפשך", אבל האריז"ל אמר גם באחד", כלומר,
13 האריז"ל חידש שגם באמירת ה' אחד" צריך אדם
14 לכוון שמוכן למסור נפשו להשי"ת.

15 דלכאורה הרי מסירת נפש הוא באומרו ובכל
16 נפשך.

17 יש להבין מהו ההבדל בין הכוונה דמסירת
18 נפש באמירת "אחד" לכוונה ד"בכל נפשך" שהיא
19 ג"כ ענין המסירת נפש, כנ"ל.

20 אלא, כי ענין מסירת נפש באחד היינו הכיטול
21 עצמיות נפש האלקית שלמעלה מהשכל בו',
22 וענין מסירת נפש דובכל נפשך היינו שגם נפש
23 הבהמית תסכים לזה, בבחינת אתכפייא
24 ואתהפכא, והיינו על ידי ההתכוונות בו'.

25 הנפש האלקית נמשכת אחרי אלקות בטבעה,
26 שזהו חפצה ורצונה להכלל בו ית' אף שתתבטל
27 שם במציאות לגמרי, ומש"ה היא מוכנה בטבעה
28 למסור נפש עבורו ית', משא"כ הנפש הבהמית
29 מצד עצמה אינה רוצה לאבד את עצמה, ורק ע"י
30 עבודה, היינו ע"י שהאדם מתכוון באחדותו ית'
31 וכו', יכול לפעול על נפשו הבהמית להסכים
32 למסירת נפש.

33 [ובזה גופא יש שתי דרגות (אופנים) - או

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

3 השמחה בלבו כהעלם ולא באה עדיין בגלוי למטה
4 בעולמות וגם לפי דברי רז"ל דביום שמחת לבו קאי

1 (לה) ושמחה וששון ויקר. הנה בזמן מ"ת נאמר ביום
2 חתנתו וביום שמחת לבו כו' הרי היתה

עונג הנעלם שבעצמות להיות לו דירה בתחתוני' כו' 15
משא"כ במ"ת שלא היה רק שמחת לבו בהעלם כו' 16
וד"ל. וההפך בין ששון לשמחה ידוע שהשמחה היא 17
בהתגלות גמור לעשות סעודה ומשתה וששון הוא בלב 18
ואמנם שניהם באים על גמרו של דבר דוקא עד"מ מלך 19
שעושה משתה וסעודה להיות הכל שמחין בשמחה 20
בהתגלות לפי שכבר גמר הדבר כמו גמר בנין גדול או 21
גמר נצוח מלחמה וכה"ג אבל כ"ז שלא נגמר הדבר 22
הטוב אע"פ שבלבו מתענג על טוב הדבר אבל אינו 23
שמח שמחה גלויה עדיין עד שיגמור הדבר דוקא 24
וכמ"ש במ"א ע"פ ויספו ענוים בה' שמחה כו' וגם כאן 25
לפי שקימו מה שקבלו והחלו לעשות בזמן מ"ת כנ"ל 26
הרי עיקר גמור הדבר היה עכשיו בזמן פורים ולכן נאמר 27
ליהודים היתה אורה ושמחה וששון כו' וד"ל: 28

שנר הפורים

על בנין בהמ"ק גם אז לא היתה השמחה בגלוי רק 1
שמחת לבו לבד ואף גם זאת לא היתה השמחה רק 2
במשפיע שנק' חתן כמ"ש ביום חתנתו אבל לא נא' 3
שמחה בכנ"י שנק' כלה רק בזמן מרדכי ואסתר דכתיב 4
ליהודים היתה אורה ושמחה שהיה בכנ"י בחי' שמחה 5
בהתגלות וכמ"ש אם הבנים שמחה ועיקר השמחה נק' 6
על שם הכלה משא"כ במ"ת שע"ז אמר משמח חתן 7
עם הכלה שהכלה מקבלת שמחה מן החתן וכמ"ש 8
אשה בעלה משמחה כו' אבל כאשר אשת חיל עטרת 9
בעלה כו' כמו בפורים ע"י מס"נ שלהם באתדל"ת 10
שעשו אתדל"ע דנעוץ תחלתן בסופן דוקא כנ"ל הרי 11
נהפוך הוא שעיקר השמחה דוקא ע"ש כנ"י וזהו 12
ליהודים דוקא היתה כו' ושמחה והטעם הוא כי עיקר 13
שמחה הוא רק גלוי ההעלם כי נתגלה אז דוקא בחי' 14

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

מה מים יורדין ממקום גבוה לנמוך כמו"כ התורה 25
נמשכה מבחי' ח"ע וירדה למטה שהוא בחי' חסד, וזהו 26
שהמלאכי' ביקשו את התורה וכמ"ש תנה הודך על 27
השמים, שא"א לומר שבקשו את התורה כמו שהיא, 28
כי כלום יצה"ר יש ביניהם, אלא ודאי שבקשו את 29
התורה הרוחני' שבתורה דהיינו הגילוי אלקי' שבתורה, 30
ואף שלמלאכי' יש בלא"ה גילוי אלקי', אך הגילוי 31
שבתורה הוא למעלה הרבה מבחי' גילוי שמאיר 32
במלאכי', לפי שהתורה היא חכמתו ורצונו ממש 33
ונמשכה למטה כו' וא"כ הוא חסד גדול שנמשכה 34
למטה. וזהו ענין שנק' תורת חסד כו', אך כדי שיהי' 35
הגילוי למטה א"א כ"א ע"י הגבורה וצמצום שבזה 36
יכול להיות המשכת הגילוי ובוה אינו יכול להיות 37
הגילוי, לפי שאורייתא מח"ע נפקת ובחכ' אתברירו 38
שיש שם בחי' דין ודקדוק שזה כשר וזה פסול כו', 39
וזהו מ"ש ולהבדיל בין הטמא לטהור דהיינו שבדבר 40
טהור יכול להיות נמשך על-ידו בחי' גילוי אלקי' 41
משא"כ ע"י דבר טמא, כמו למשל כשאוכל אדם מאכל 42
כשר ואח"כ מתפלל ולומד בכח אכילת דבר ההוא 43
נמצא ע"י האכילה ההיא נמשך בחי' גילוי אלקי' 44
משא"כ על-ידו אכילת דבר טמא אף שלומד אח"כ 45
ומתפלל בכח האכילה ההיא אינו ממשיך כלום, לפי 46
שא"א להיות ע"י בחי' גילוי וצריך להרחיק אותו שלא 47
יתקרב להקדושה לפי שאסור לרחם על הרע. 48

והנה כמו שבקנין יש משיכה וכסף, כמו"כ כאן יש 1
ג"כ שני בחי' אלו. וענין המשיכה זהו ענין 2
משכני אחרין נרוצה פי' שכדי שיוכל להיות בחי' 3
אחרין נרוצה ל' רבים נה"א ונה"ב, בחי' אהוי"ר ברו"ש 4
כמ"ש והחיות רו"ש אם רץ לבך כו'. צ"ל תחילה בחי' 5
משכני שהוא בחי' אתדל"ע שמעורר אתדל"ת ואח"כ 6
נעשה אחרין נרוצה וזהו בחי' משיכה, ואח"כ ע"י בחי' 7
נרוצה שהוא בחי' העלא' מלמטלמ"ע ע"ז נמשך אח"כ 8
בחי' כסף שהוא לשון נכסוף נכספת שהוא בחי' אה"ר 9
או אהב' בתענוגים ונמשך מבחי' ת' עלמין דכסופא כו' 10
בבחי' פנימית, וזהו ענין ברכת המצות שמברכין עליהן 11
עובר לעשיית המצוה, כי המצוה הוא בחי' אתעדל"ת 12
שע"י שעושה המצוה מעורר למעלה המשכת גילוי 13
אא"ס, וכדי שיוכל לעורר למעלה ע"י מעשה המצוה 14
גשמי' כמו תפילין גשמי' ד' בתים כו' זהו"ע שמברכין 15
תחילה בא"י, ברוך לשון המשכה, שממשיכין תחילה 16
אתעדל"ע הנותנת כח באתדל"ת זו שע"י עשיית המצוה 17
גשמי' לעורר בחי' אתדל"ע כו' וד"ל. 18

ומעתה י"ל מ"ש תורה קנין א', דהנה י"ל משארז"ל 19
אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו וידבר 20
אלקים כו' שמשמע מזה שהתורה היא בחי' גבורה, 21
והלא כתי' פיה פתחה בחכ' ותורת חסד על לשונה 22
שנק' התורה בחי' חסד. אך הענין הוא דשניהם אמת 23
שהתורה הוא בחי' חסד עליון שהרי התורה נק' מים 24

ל"ת אם ח"ו עובר עליהן יש עונשין של מלקות ויש
עונשין של ד' מיתות ב"ד סקילה שריפה כו' וכן
ברוחני' יש ג"כ עונשין אם עובר על מל"ת, וכן יש
גיהנם כו', שאם לאו לא הי' נעשה המכוון של הרחקת
הרע, אך ע"י עונשין נזהרין בהם. נמצא שהתורה היא
בבחי' גבורה שלא יומשך בחי' גילוי אלקות בבחי' רע
כו'.

חמשה קנינים

וכשארז"ל כל המרחם על האכזרי' לסוף נעשה אכזר
על רחמנים, והראי' משאול שנא' ויחמול על אגג כו'
וריחם על האכזרים לסוף נעשה אכזר על נוב עיר
הכהנים, וכל חטאו הי' רק בדבר זה מה שריחם
עליהם, לפי שצריך בחי' גבורה כדי לרחק את הרע,
כי א"א להיות הגילוי בבחי' רע כי לא יגורך רע כתי',
ולא עוד אלא שיש עונשין ואזהרות על שס"ה מצות

ז.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהרש"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ששה פעמים הוי', יעקב ז"פ הוי', יצחק ח"פ הוי'
כו'.
והנה עיקר ענין צדיק הוא מלשון צדקה דהיינו מ"ש
ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה שהיא דרך הוי'
דוקא להמשיך גלוי שם הוי' בשם אלקים להיות ייחוד
הוי' באלקים ולא יהי' הסתר. והיינו מ"ש שמש ומגן
הוי' אלקים, שאזי הוא בבחי' מגן ע"י שנמשך בש'
אלקי' משם הוי' כו' (ועמ"ש בלק"ת בשה"ש בד"ה מי
יתן כאח לי, ובד"ה שובה ישראל, דרוש הראשון
בענין וידעת כו' כי הוי' הוא האלקים בשמים ממעל
וכו'). והנה ע"י גילוי זה מתבטל יניקת הקליפות
שיניקתם רק מההסתר דשם אלקים כשאין מאיר בו
היחוד העליון דשם הוי'. ולכן דור ההפלגה אמרו
ונעשה לנו שם שרצו להפליג ולהפריד שלא יומשך שם
הוי' בשם אלקים וכמ"ש במ"א. וע"כ הצדיק שענינו
להמשיך שם הוי' בשם אלקים, ע"ד ושמרו דרך הוי'
לעשות צדקה, הרי זהו כנגדם ממש, ולכן מתגברים
להלחם עמו, וע"כ כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו,
והוא ע"ד לא יבוזו לגנב כי יגנב למלאות נפשו כו'.

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

וביאור הענין כי הנה ענין י"א קליפין היינו ע"ס
דנוגה הנק' כתרי מסאבותא בחי' המקיף
שעליהם שהוא ניצוץ דקדושה המחי' אותם ואינו
מובלע בהם, וע' מזה בע"ח סוף שער יו"ד פרק י"א
שלפי שאין הקדש מתערב בחול ע"כ החיות דקדושה
רק בבחי' מקיף עליהם, ובפע"ח שער הקדישים
ובת"א פ' תולדות בד"ה ראה ריח בני, ובלק"ת בד"ה
וכל בניך למודי. והנה יניקתם משם אלקים, ובפרט
ממ"ח צרופי' האחרונים, והיינו כי מחמת ש' אלקי'
ענינו להסתיר ולהעלים, לכן מזה יוכל להשתלשל
החיות אליהם ג"כ, וכמו שעיקר יניקתם מבחי' פני
שור מהשמאל (כמ"ש בלק"ת בד"ה זאת חוקת
התורה ויקחו אליך פרה כו') מחמת ששמאל דוחה
השפע בבחי' דחייה מדחי אל דחי, ע"כ נמשך גם
בקליפות משא"כ בחי' ש' הוי' שהוא גילוי אלהות
אינו נמשך רק במקום הביטול (ועמ"ש בד"ה ויאבק
איש עמו, וע"פ אם בן הוא כו' ואם בת היא כו').
ולכן י"א קליפין הם כחשבון י"א פעמים אלקים
להיות כי משם יניקתם, משא"כ בקדושה יוסף גימ'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

שהבורא מוכרח באיזה דבר, כי"אם הוא ודאי גילוי
רצוני שכך הוא רצונו יתברך להיות גילוי אור כו',
(וממילא בוודאי שיש איזה מטרה, בגילוי אור זה, וכמו
שיתבאר בהמשך) אמנם ענין הגילוי הוא להיות התגלות
מן העצמות כו'. ולא גילוי בשביל העולמות.

וגם בחינת האור והגילוי הזה אינו הכרחי חס"ושלום
שנאמר שמוכרח להיות גילוי לכל עצם, וכמו שבמשל
חכמת אדם תאיר פניו הרי האור שקורן מפניו של החכם
הוא לא רצוני, וכפי שהתורה מספרת⁴⁷ שמשא רבינו
כלל לא ידע כי קרן עור פניו, אבל חלילה לומר

עלמא יכול למסבליה בו', - האור הקדום שברא
הקדוש-ברוך-הוא היה מאיר עד שלא היה העולם יכול
לסובלו, והיינו שהכוונה לאור הסובב, הבלי-גבול ממש,
שאינו בערך העולמות והכלים לקבל אור זה בבחינת
אור פנימי בו',
וענין מה שנאמר בגמרא, שהקב"ה עמד וגנוז את האור
שברא ביום הראשון כתב בעמק המלך שער ו פרק
י"מ⁵⁰ שנעשה בבחינת אור מקיף בו'. שלכן נקרא "גנוז"
היינו שנמצא אך אינו בגילוי.
ולפי זה יש לומר שב' עניינים אלו – האור שנברא ביום
הראשון, ואור השמש להאיר על הארץ, יש להם שרש
לפני הצמצום: דבשרשן באור אינסוף שלפני הצמצום
ענין ויתן אותם אלקים בו' ברקיע השמים שהוא אור
השמש שכל ענין בריאתה הוא להאיר הוא בשורשו מה
ששער אור אינסוף להאיר העולמות, והוא ענין העשר
ספירות הגנוזות שמשם נמשך לאחר הצמצום אור הקו
שבא במדה ומשקל לפי ערך העולמות בו',
והאור שנברא ביום הראשון הוא בשורשו בחינת האור
אינסוף הבלי-גבול בחינת הספירות אין קץ שהוא לא
לגלות לעולמות אלא רק בבחינת גילוי מן העצם, ואינו
בא בבחינת מדה וגבול לפי ערך העולמות שאין בו
חילוקי מדריגות ומאיר בכלם בשוה, ואינו בבחינת
התלבשות פנימי בכלים כראש בבחינת אור מקיף בו'.
והוא שרש אור הסובב כל עלמין.

שבת פרשת ואתחנן ער"ב

ויש לומר מבאר הרבי נ"ע, שזהו – דרגת הגילוי
העצמית ולא בשביל לפעול פעולה לעולמות - בחינת
אור שנברא ביום ראשון והקדוש ברוך הוא גנוז לאחר
מכן לצדיקים.
דאיתא בגמרא חגיגה דף י"ב עמוד א'⁴⁸ בשם רב,
שעשרה דברים נבראו ביום הראשון, וביניהם אור
וחושך, ועל זה הגמרא מקשה: ואור ביום ראשון איברי
– כלומר, האם האור ביום הראשון נברא? והכתיב⁴⁹ –
והרי כתוב - ויתן אותם אלקים בו', את השמש והירח
ביום הרביעי, ולא ביום הראשון! ומתרג' כרבי אלעזר
דאמר רבי אלעזר אור שנברא הקדוש ברוך הוא ביום
ראשון אדם צופה בו מסוף העולם עד סופו כיון
שנסתכל הקדוש ברוך הוא בו' וראה את הדורות הבאים
ואת מעשיהם הרעים עמד וגנוז לצדיקים בו',
ונודע דביום הראשון (126) בגימטריא בטר עם הכולל
(621) והיינו בבחינת האור שלמעלה מהשתלשלות, כמו
בחינת הכתר שהיא מעל העשר הספירות שהם ראשית
ההשתלשלות, והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם
בו', ועד סופו, - שלשון זו מראה על אור שמעל
ההתחלקות, דבמדריגה זו לא יש חילוקי מדריגות ומאיר
בכל העולמות בשוה בו' וכמו שיתבאר בהמשך שזה
בחינת אור הסובב.
ובזהר חלק ג' דף ר"ד עמוד ב' איתא (נאמר): נהורא
קרמאה דברא קודשא בריך הוא הוה נהיר עד דלא הוו

49. בראשית א, יז.

50. וזה לשונו שם: אמרנו בפריקים הקודמים האור היותר דק
שבטוהיו המונע מלהתגלגל הספירות שלא יצאו מן הכוזב אל הפועל אותו
האור הלך ותתמעט הכלי בכדי שיוכל להבראות העולמות ואעפ"כ לא
נסתלק האור כולו מכל וכל וגמר בתוך הכלי וכשחזר האור של השפע
הגדול הני' אחר כך להתפשט למטה עדיין היה ניצוץ גדול המונע ומעכב
גילוי הספירות וחזקו גבול הכלי מה עשה א"ס ב"ה נתן כח להשפע . .
להכות בחזקו בתחתיות הכלי וחזר לעלות למעלה ונאשר בכלי האור פנימי
שיכל לסבול והאור מקיף הוא למעלה מהכלי כי אין לנו חלק בו בעו"ה
ואינו מסובב להשפיע כי הוא חוץ מנו יחנה סביב רק הוא קיום והעמדת
הכלי שלא ישבר ולא יהיה בעולם התיקון אותית לצרים. וזה האור שגנוז
מפי' הרשעים שאין העולם כדאי להשתמש בו וזהו שאמר הפסוק וימנע
מרשעים אדם שהוא האור המקיף שלהם וכשחטאו בעגל לקח לו משה
לבדו האור המקיף השייך לכל ישראל שנא' ומשה יקח את האהלה ונסה לו
מחוז למחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יי' יצא אל אהל מועד
שהוא אור המקיף ונתן אותו אל הראוי לו כגון להרשב"י ולהאר"י והוא
סוד ויתנצלו את עדים מהר חורב. סוד אור המקיף הוה והוא סוד חירות
משעבוד גלויות וחירות ממלאך המות ועתיד הוא להחזירו לישראל ולכן
האור המקיף יותר מעולה מהאור הפנימי.

48. וזה לשון הגמרא שם: ואמר רב יהודה אמר רב עשרה דברים
נבראו ביום ראשון ואלו הן שמים וארץ תהו ובהו אור וחשך רוח ומים
מדת יום ומדת לילה שמים וארץ דכתיב בראשית ברא אלקים את השמים
ואת הארץ תהו ובהו דכתיב והארץ רותה תהו ובהו אור וחשך חשך
דכתיב וחשך על פני תהום אור דכתיב ויאמר אלקים יהי אור רוח ומים
דכתיב ורוח אלקים מרחפת על פני המים מדת יום ומדת לילה דכתיב
ויהי ערב ויהי בקר יום אחד תנא תהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו
שממנו יצא חשך שנאמר ישת חשך סתור סביבותיו בהו אלו אבנים
המפולמות המשוקעות בתוהו שמהן יוצאין מים שנאמר ונסה עליה קו תהו
ואבני בהו ואור ביום ראשון איברי והכתיב ויתן אותם אלקים ברקיע
השמים וכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי כד' אלעזר דא"ר אלעזר אור
שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון
שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים
עמד וגנוז מהן שנאמר וימנע מרשעים אדם ולמי גנוז לצדיקים לעתיד
לבא שנאמר וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא צדיק שנאמר
אמר צדיק כי טוב כיון שראה אור שגנוז לצדיקים שמח שנאמר אור
צדיקים ישמח כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט
בו מסוף העולם ועד סופו דברי רבי יעקב וכו"א הן הן מאורות שנבראו
ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ו

חודש אלול – חשבון צדק על כל השנה. ההתעוררות היא בלב, ולכן – לך אמר לבי.
בקשו פני – להתבונן בפנימיות כוונה העליונה, ושדוקא האדם בחיר הנבראים, מזונותיו
באים אליו ביגיעה עצומה

לו פרנסתו במקומו שהוא, ולמה נגזר עליו שצריך
ללכת ממולדתו ומאריך מגוריו בשביל קביעת מקומו או
בשביל מזונותיו ופרנסתו, ובכללות הענין הנה צריך
האדם להתבונן למה נשתנה אפן השגת מזונותיו של
האדם מהשגת מזונותיהם ופרנסתם של כל הנבראים
והיצורים, דכל הנבראים והיצורים הנה לבד זאת אשר
מזונותיהם באים להם שלא ביגיעה, הנה לבד זאת הרי
מזונותיהם נמצאים להם בכל מקום שהם, בעיר, בשדה
וביער, וגם במדבר שממה, והאדם הנה לבד זאת
דמזונותיו באים לו ביגיעה רבה ועצומה בעמל רב,
וכמו שכתוב (בראשית ג' י"ט) "בזעת אפיך תאכל
לחם", והינו דלכד זאת עד אשר נגמר הלחם צריך
יגיעה עצומה בחרישה, זריעה, קצירה, טחינה, לישה
ואפיה, הנה עוד זאת צריך יגיעה על השגתם, אם מקום
לחריש ולזרע כו' או במה לקנות, וחויץ לזה הנה לאו
בכל מקום מזדמן פרנסתו, וצריך ללכת ממקום למקום
בשביל השגת פרנסתו, ולפעמים צריך להיות נע ונד,
דלכאורה הנה נפלא הדבר במאד מאד, דהאדם שהוא
בחיר הנבראים ובשבילו נברא העולם כמו שכתוב
(תהלים קל"ט ה') "אחור וקדם צרתני"²², שהאדם הוא
קדם למעשה בראשית, הינו עקר הפונה בבריאת
העולם, ובשבילו נברא העולם, ונברא אחור למעשה
בראשית, דבריאת האדם הינה ביום הששי בכדי שהאדם
ימצא הפל מוכן לפניו, הנה אחר כל זה היות האדם
חשוב בחשיבות נפלאה כזו, הנה עליו דוקא גזרה
ההשגחה העליונה להיות מזונותיו ופרנסתו באים בצער
ובזעת אפים, ואף גם זאת אשר לא בכל מקום היותו
נמצאים מזונותיו ופרנסתו כי אם עוד צריך להיות נע
ונד ממקום למקום.

(יוס' ג' כ"א אלול ותורצ"ו, ווישן)

(ה) וזהו "לך אמר לבי בקשו פני", דהנה חדש אלול
הוא חדש הששבון²¹, דכמו בגשמיות הנה
הבעל עסק כל השנה עוסק במסחרו בקנין ומכירה
במשא ומתן ואינו יודע מפרנסתו להיותו טרוד בעסק
מסחרו, אמנם בכדי שיהיה העסק ברכעי ויתן רוח רב
צריכים מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל
החסרונות, ואז הנה יהי הרווחים ביותר, אשר פן הוא
גם בהעבודה הרוחניות בעבודת השם יתברך, דכל
השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמידות
טובות, ובחדש אלול הוא חדש החשבון אשר כל אחד
ואחד מישראל כל חד וחד לפום שעורא דליה, הן
היושב אהל, והן הבעלי עסקים, צריכים לעשות חשבון
צדק בנפשם מפל אשר עבר עליהם במשך השנה,
ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם
ובעבודתם לתקנם. וזהו "לך אמר לבי", להיות ענין
ההתעוררות הנה זה מתחסס אל הלב, ומה שפרש רש"י
"בשליחותך", דהרגש זה ד"לך אמר לבי" הוא בא
מנקדת היתדות שהיא נקדת אלקות שבכל אחד ואחד
מישראל, וענין בקשת הפנימית היא דבכל הנהגה
והנהגה שהקדוש ברוך הוא מתנהג עם האדם ומנהיגו,
צריך האדם להסתכל ולהבין הפונה פנימית שבהנהגה
ההיא, דכאשר ההשגחה העליונה גוזרת על האדם
שהיה באיזה מקום שיהיה, הנה פמה דרכים לפניו
יתברך להביא את האדם ההוא אל המקום שגזרה
ההשגחה העליונה, הנה האדם צריך לתת את לבו ומחו
להפונה הפנימית דגזרת ההשגחה העליונה שהוא דוקא
צריך להיות במקום ההוא, והגם דהטעם גלוי הוא לפי
דשם הוא עסקו והדומה, אמנם כל זה הם דברים
חיצוניים בלבד, כי הלא הקדוש ברוך הוא יכול לסבב

תורה להאריז"ל על הפסוק (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים.
טור אורח חיים ריש סימן תקפא.
(22) ראה בראשית רבה פרשה ח, א.

(21) ראה גם ספר המאמרים תרח"ץ סוף עמ' סו. ספר
המאמרים - אידיש עמ' 75. שם עמ' 129. ועוד. וראה לקוטי
מהרי"ל הלכות ימים הנוראים. מטה משה סימן תשעה. לקוטי

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

1 בשנת תרע"א, בהתארח הרה"ח ר' יעקב מרדכי
2 נ"ע בזפאלוב⁵¹ בנאות דשא שבועות אחדים, היה
3 מכבדני כמה פעמים בשבוע בביקורו לשתות כוס
4 חמין על האיטבא בצל האילנות.
5 באחד הביקורים הזכרתי לו הכתוב - ברשימתי
6 מחגיגת הבר מצוה שלי - י"ב תמוז תרנ"ג - מאותה
7 התועדות שהתקיימה ביום החמישי, ט"ו תמוז
8 תרנ"ג, במעונו של דודי הרה"ח ר' נ"ע, אשר נושא
9 השיחה היה מהו חסידות ומהו חסיד.
10 א. מהי חסידות.
11 ב. המסובים, רובם ככולם, הודו לו שחוות דעתו
12 של הרה"ח ר' גרשון דוב נ"ע⁵² מהי חסידות, היא
13 נכונה יותר מחוות דעת שאר המסובים. כולם כאחד
14 הסכימו שחסידות היא חקירה אלקית, אבל תוכן
15 השאלה היה איזה יתרון בתורת החסידות - מה
16 חידשה חסידות - על תורת הקבלה ותורת החקירה.
17 ובזה חיווה הרה"ח ר' גרשון דוב את דעתו, כי
18 תורת הקבלה קוראת בשם כל ספירה ופרצוף, תורת
19 החקירה הוציאה את השגת השלילה: "אילו ידעתי
20 - הייתי", ותורת החסידות המציאה את ההשגה
21 המופשטה "ידעתי - הייתי", כפי שהוא בהשגה של
22 הנפש האלקית, ועל ידי יגיעת נפש ויגיעת בשר
23 בעבודה שבלב באה בהשגה גמורה, ואז מרגישים
24 ש"ידעתי - הייתי".
25 הרה"ח הרי"מ נ"ע הרבה להסביר חוות דעתו של
26 הרה"ח הרג"ד נ"ע, ואמר: בעל כשרון מצוין כזה
27 בעמקות, אשר שש שעות התעמקות במאמר השכלה
28 של חסידות היא אצלו כהרף עין, ועשרות שנים יגע
29 ביגיעת בשר ונפש אמיתית, מעוטר בברכות הרביים,
30 הנה אצלו היו שני הדברים, הן ידעתי והן הייתי,
31 ושניהם היו אצלו באופן של גדלות המוחין.
32 עודנו משוחחים והנה אור נאצל הופיע, הוד כ"ק
33 אאמו"ר הרה"ק ויואל לשבת אתנו וישאל אותנו במה
34 אנחנו עוסקים.
35 ויספר הרה"ח הרי"מ כי לרגלי שיחתו אתי היום

36 במעלת עבודה שבלב, להתפלל לא רק בלב ובדמעות,
37 אלא בלב ובחסידות, הזכרתי אותה שיחה שהיתה
38 בשעת ההתוועדות בשבוע הבר מצוה שלי במעונו של
39 הרה"ח, שדנו בשאלה מה הוסיפה תורת החסידות על
40 קבלה וחקירה אלקית, ובאשר הסתפק באיזה דברים
41 - אמר הרי"מ על עצמו - הראיתי כתוב ברשימותי
42 דבר דבר על אופנו בחוות דעתם של המסובים, ובהם
43 ועל ידם נזכרתי על כל הענין כמו שהיה אז.
44 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בקשני להראות לו את
45 הרשימות - מה שבאמת מאד לא רציתי. וידפדף בהם
46 ויקרא איזה עמודים מרשימת יום הבר מצוה, מה
47 שהיה בשעת הסעודה - (לא מענין הביקור בהיכלי
48 אבות קדושים ולא משיחות הקודש בשעת הסעודה
49 הקלה - מזונות ומשקה אחרי התפלה - כ"אם
50 השיחות מסעודת המצוה) - ואחר כך הואיל כ"ק
51 אאמו"ר הרה"ק לקרוא את הרשימה מההתוועדות
52 האמורה.
53 הרה"ח הרי"מ הביע שוב את דעתו כנ"ל שחוות
54 דעת הרג"ד בענין תורת החסידות היא אך ורק לבעלי
55 מדרגה בכשרון בהשכלה ובעבודה כמותו, אבל לא
56 לאנשים רגילים כמונו - אמר על עצמו.
57 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר: אין הענין כן. כל
58 אחד ואחד מאנ"ש העוסק בלימוד החסידות ובעבודה
59 שבלב, אשר שניהם - לימוד ותפילה - אחד הם,
60 כשלומדים ולא עוסקים בעבודה שבלב - אין הלימוד
61 לימוד, וכשעוסקים בעבודה שבלב ולא לומדים -
62 העבודה איננה עבודה, רק כשישנם שני הדברים יחד,
63 לומדים ומתפללים, מרגיש אז כל אחד את ה"הייתי"
64 הבא מה"ידעתי" שבנשמה.
65 שעה ארוכה הואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק לבאר
66 הענין בהסברים מסודרים, וביותר במופתים
67 מוחשיים מכמה חסידים ממוקשרי הוד כ"ק אביו
68 אאמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בני גילו
69 של הרה"ח הרי"מ ומהם שגם אנכי הכרתיים.

* * *

ט' ניסן, ה'ת"ש

(52) ראה אודותיו התמים חוברת ח' עמוד ל"ז ואילך.

(51) רב בפולטבה. מחסידי אדמו"ר מהר"ש נ"ע ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. נפטר ל' תשרי תרע"ו.

אגרות קודש

ב"ה י"ח שבט תרפ"ט

כבוד ידידי הרה"ג המפורסם וו"ח אי"א מוהר"ר
ישראל שי

1 שלום וברכה.

2 בזה הנני להכיר את הרה"ג הנכבד והנעלה וו"ח אי"א

3 מוהר"ר חיים אייזיק שליט"א רויטער אשר התאחר בפה

4 לרגלי מסעו לדרכו צלחה איזה חדשים, ובבקשה לקרבו

5 בימין מקרבת בכל מיני קירוב כי ברכה בו, גם בישבו פה
6 במושב צר ודחוק כאורח של הנודדים, ירחמם השי"ת,
7 פעל ועשה הרבה בלימוד ברבים אשר החי נפשות רבות,
8 יהי השי"ת בעזרו ויצליחו בגו"ר.

9 ידידו הדו"ש ומברכו

10 יוסף יצחק.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ' אלול, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

נעם לי לקבל מכתבה מט"ו באלול, בו כותבת ע"ד מלאכתה בקדש בבית ספר אהלי יוסף יצחק
ליובאוויטש.

ובעת רצון יזכירוה על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר על שמו
נקראים בתי ספר אלו.

ולכתבה אודות ההצעה, שהמורים-ות שי' ישארו בביה"ס שלהם בכדי לנהל התלמידים-ות
שי' לתשליך, וכן לעומת זה ישנה הסברא דלהיות בבית ובסביבה שהורגלו בה.

הנה כיון שבראש השנה - ענינו קבלת עול, יש לקבל הצעה האמורה עכ"פ אלו המורים-ות שאין
להם טעם מיוחד לשלילה, לבד הנ"ל, שבדאי ינצלו הימים להחדיר הענין דקבלת עול גם בהמושפעים
שלהם ובהסביבה, והרי זה צנור וכלי לקבלת הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה בגשמיות וברוחניות.
ותמורת הנ"ל אפשר שיהיו בביתם ביום הקדוש ועכ"פ חלק מימי חג שמחתנו או גם כולו, וכפי
שיתדברו עם המנהל, ואם יש מקום ואפשר לעשות בזה תור דהמורים-ות בכל הנ"ל.

בברכת הצלחה בעבודתה ולכוח"ט,

מ. שניאורסאהן

נ.ב.

לשאלתה בתחלת מכתבה, מובן וגם פשוט, שנכונה דעתה להשתדך עם כזה, שביחד יבנו
ביתם בית חסידות, לימוד תורת החסידות והנהגה בהדרכותי' והנהגותי'. וכידוע גודל ההפלה בזה
בדברי ושיחות רבותינו נשיאנו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ומובן שזה נוגע ביחוד ליסוד בית ולבנין בית
בישראל בנין עדי עד.

פרק ד משנה י

רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה הרבה, יש שכר הרבה ליתן לך:

נקודות משיחות קודש

לדרוש ממנו שיהי' שפל רוח גם בפני נכרי. ולכן בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "כל אדם", כמו שאמרו רז"ל⁸ "אתם קריים אדם", מה שאין כן "האדם" כולל גם אומות העולם⁹.

ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך - אף על פי שמשורת הדין אינו חייב למעט בעסק וללמוד תורה, ולכן אין חלים על זה העונשים החמורים שעל ביטול תורה, מכל מקום מכיון שביטולו לעסוק בתורה הרי זה (בדקות על כל פנים) ענין של ביטול תורה. ולכן העונש הוא שיהיו לו "בטלים הרבה" שיבטלוהו מתלמוד תורה גם בזמנים שמקדיש לזה.

ואם עמלת בתורה הרבה - לימודו של בעל עסק קשור בעמל, כי עליו "לגזול" מזמן העסק, וכן עליו להתייגע בכדי שלא יטרידהו מחשבות מבלבלות.

והנה, בענין שכר מצוה ידוע¹⁰ שיש סוג של שכר שנוצר בתור מסובב מעשיית המצוה עצמה, ויש סוג של שכר נעלה מזה, שניתן מלמעלה, שלא בגדר שכר במובנו הרגיל, וכן יש והשכר נמשך למטה בעולם הזה באופן שמגיע לאדם השפעה גשמית על-טבעית, ויש והשכר איננו מגיע לאדם בעולם הזה. ולכן אומר:

יש שכר הרבה - שלא תאמר שלמצוה זו, דוקא בגלל יתרונה, אין "שכר הרבה" שבא בתור מסובב מהמצוה עצמה מאחר והשכר נעלה יותר¹¹, מודיע התנא שיש שכר הרבה - שכר במובנו הרגיל.

ליתן לך - שלא תאמר שדוקא במי שתורתו אומנתו מציונו¹² שהיתה פרנסתם מצוי' למעלה מדרך הטבע, היינו שהשכר נמשך גם למטה בעולם הזה באופן על-טבעי כנ"ל, אבל זה שאמנם עמל בתורה הרבה אבל אין תורתו אומנתו, הוה אמינא שהשכר לא יגיע אליו (בעולם הזה)¹³, על כן מודיע התנא: "ליתן לך", שהשכר ינתן לו ויגיע אליו בעולם הזה בגשמיות, ולכן (אם כי) "יש שכר הרבה" (שהשכר הוא נעלה ביותר, מכל מקום זהו גם) ליתן לך" (למטה בעולם הזה הגשמי)¹⁴.

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות דוקא, דהרי כל אחד מישראל חייב בתלמוד תורה¹, ומקרא מלא דבר הכתוב² "והגית בו יומם ולילה". ב. הקשר בין "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" ל"הוי שפל רוח בפני כל אדם". ג. למה בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "בפני כל אדם" ולא בגירסא "בפני כל האדם"³. ד. "ואם בטלת מן התורה כו" - העוון והעונש החמור דביטול תורה מפורש בכמה מקומות⁴ ולכאורה אין בענין זה (ש"יש לך בטלים הרבה כנגדך") משום זירוז נוסף. ה. הדיוק "ואם עמלת בתורה" (ולא "למדת"). ו. מהלשון "יש שכר הרבה ליתן לך" מוכח שהחידוש בזה הוא, לא שמגיע לו להאדם שכר, אלא בזה שהשכר ישנו, ובמדה גדולה ("הרבה"), ובמילא מובטח לו לאדם שיקבלנו. וקשה: מהו החידוש בזה שהקב"ה יש לו שכר הרבה לשלם לאדם כל המגיע לו. והביאור:

ההוראות שבמשנתנו מכוונות לבעל עסק, שמותר לו על פי דין לעשות מלאכתו קבע ותורתו ארעי⁵ ולכן אומר התנא:

הוי ממעט בעסק - אם כי אינו חייב בכך על פי שורת הדין.

ועסוק בתורה - אם כי בזמן שחוסך יכול הוא לעסוק בעבודה או בגמילות חסדים, רצוי שיעסוק דוקא בתורה. והנהגה כזו באה מתוך "מדת חסידות ואהבת התורה" דוקא, כי על פי דין חייב רק "לקבוע עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה כפי כחו ויכלתו"⁶.

והנה ידוע⁷ שיש מעלה בבעל עסק על יושב אוהל, ולאידך גיסא, יש מעלה ביושב אוהל על בעל עסק. ואדם זה הממעט בעסק ועוסק בתורה הרי הוא לכאורה כליל המעלות, ונעלה גם מבעל עסק וגם מיושב אוהל, וזה עלול להביאו לידי רגש של גאווה וישות. לכן ממשיך

והוי שפל רוח בפני כל אדם - הן בפני בעל עסק והן בפני יושב אוהל.

אמנם, מאחר שמדובר בבעל מעלה כזה, אי אפשר

1. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח ר"ס קנה.

2. יהושע א, ח.

3. ראה ב"שינויי נוסחאות" למשניות. וראה ביאור הבא.

4. הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ה"ז.

5. ראה הלכות ת"ת שם פ"ג ה"ד.

6. הלכות ת"ת שם.

7. תו"א תרומה פ, ב.

8. יבמות סא, א.

9. תוספות שם ד"ה ואין.

10. ראה של"ה בית אחרון (יב, א-ב).

11. עיין ברכות לד, ב: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא כו' אבל כו' עין לא ראתה אלקים זולתך כו' רשב"ג אמר זה עדן כו' (ובאזה"ת עה"פ ישע' סד, ג).

12. ברכות לה, ב.

13. ע"ד מארז"ל (סוף מסכת חולין) שכר מצות בהאי עלמא ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.

14. משיחת ש"פ עקב תשכ"ח - על פי רשימת השומעים בלבד.

חלק מהביאור נדפס בלקו"ש ח"ז עמ' 187.

פרשת כִּי־תבוא

כו * וְהָיָה כִּי־תבוא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּת בָּהּ:
 ב וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | פֶּלֶאֱפְרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 תִּבְיֹא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַשְׁמַתָּ
 בְּטֹמֵא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכַן שְׁמוֹ שָׁם: ג וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַעַ
 יְהוָה לְאַבְתִּינִי לָתֵת לָנוּ: (לוי) ד וּלְקַח הַכֹּהֵן הַטֹּמֵא
 מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה וְעֲנִיתָ
 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד
 מִצֹּרְיִמָּה וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתֵּי מַעֲטָ וַיְהִי־שָׁם לָנוּ
 גְּדוֹל עֲצוֹם וָרֹב: ו וַיִּרְעוּ אַתָּנוּ הַמִּצְרִים וַעֲנֻנוּ
 וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָרָה קָשָׁה: ז וְנִצַּעְתָּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוּ
 וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: ח וַיִּצְאָנוּ יְהוָה
 מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבִמְרֹא גָדֹל
 וּבִאֲתוֹת וּבִמִּפְתָּיִם: ט וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
 וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וָדָבָשׁ: י וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהַנְּחַתָּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 יא וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 178)

ח"י אלול - יום הַלְדַת הַפֶּעַל־שֵׁם־טוב וְאַדְמו"ר הַזֶּקֶן
 יום לידת צדיק הוא יום שְׁמֵחָה, וכפי שִׁמְצִינוּ בִּצְחָק
 אֲבִינוּ (הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן נִדְחָתָה לְיוֹם לִידָתוֹ, אַחַד בְּנֵי־סוֹן).
 וּבִמְשָׁה רַבֵּנוּ (יוֹם לִידָתוֹ בָּטַל אֶת גְּזֵרַת הָקֵז). אַךְ לֹא מִצִּינוּ
 שְׁיוֹם זֶה יִהְיֶה יוֹם טוֹב וְיוֹם שְׁמֵחָה, בְּגִלּוֹי וּבְכַפְרָסוֹם בְּמַעֲשֵׂה
 בְּפֶעַל, לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ לִגְבֵי ח"י אֶלּוּל קָבַע הַרְבֵּי הַרְשָׁ"ב
 שֶׁהָיוּ יוֹם שְׁמֵחָה וְיוֹם טוֹב; וּכ"ק מו"ח אֲדָמו"ר גָּלָה זֹאת
 לְכָל יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 551 ואילך -

מתוך 'לקראת שבת')

טובתו של יהודי אחד נוגעת לכל ישראל

בתחילת פרשתנו נאמר "וְהָיָה כִּי תבוא אל הארץ גו'
 וירשתה וישבת בה". ומפרש רש"י "מגיד שלא נתחבבו
 בביכורים עד ששקבשו את הארץ וחילקוה". והנינו, שאף אם
 היו יחידים שקבלו חלקם בארץ ישראל, מכל־מקום לא
 נתחבבו בביכורים עד ששקבשה כל הארץ, וחלקוה לכל
 ישראל.

ולכאורה אינו מובן, הרי הבאת ביכורים היא להודות
 להקב"ה על הפניסה לארץ ישראל, ועל ההנאה מפירותיה.
 ואם־כן, מפנין שגם קודם כבוש וחלוקת כל ארץ ישראל,
 כבר היו לכמה יחידים חלקם בארץ, ויכבר נהנו הם מטוב
 הארץ, מדוע לא נתחבבו להודות להקב"ה על הטובה שנתן
 להם?

והבאור בזה:

כל ישראל קשורים הם זה לזה. וכל זמן ששואר יהודי
 אחד, יהיה מי שיהיה, שאין לו חלק בארץ, חסר בטובתם
 והנאתם של כל שאר ישראל, ואינם יכולים ליהנות ולשמוח
 בשלמות, כל עוד שלא קיבל אותו יהודי חלקו בארץ.

ומפנין שההודאה שבהבאת ביכורים היא על שלמות
 הטוב, ובפרט "מקרא ביכורים" שהיא רק "בזמן שמחה"
 (רש"י כו, יא), לכן אי־אפשר להביא ביכורים "עד ששקבשו את
 הארץ וחילקוה". דמפנין שאצל יהודי אחד אין "וירשתה
 וישבת בה", חסר בשמחתם וטובתם של כל שאר ישראל.

(ישראל) שני יב כי תבִלָּה לַעֲשׂוֹר אֶת־פֶּל־מַעֲשֵׂךְ
 תִּבְוֹאתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂךְ וְנִתְּתָהּ
 לַלְוִי לִגְר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה וְאָכְלוּ בַּשְּׂעִירֶיךָ
 וּשְׁבָעוּ: * וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרַתִּי
 הַקֹּדֶשׁ מִן־הַפִּית וְגַם נִתְּתִיו לַלְוִי וְלִגְר לִיתוֹם
 וְלֹאֲלִמָּנָה כְּכֹל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא־עָבַרְתִּי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: * לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ
 וְלֹא־בַעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֹמֵא וְלֹא־נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לָמֵת
 שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר
 צִוִּיתִנִי: * הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם
 וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כִּאֲשֶׁר נִשְׁפַעַתָּ לְאַבְתִּינוּ אֶרֶץ זָבַת

חֶלֶב וָדָבָשׁ: ס ע"כ במנחת
 שבת ובחור

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כט עמ' 142)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
 פ"ק מו"ח אדמו"ר גלה את תאריך לידתו של הבעל-
 שם-טוב בשנת תש"ג, ועד אז לא היה הדבר ידוע. והנה,
 לגבי מתן תורה אמרו רז"ל ש"ראוי היה אדם הראשון
 שתתן תורה על ידו", אבל "את הפל עשה לפה בעתו",
 והתורה נתנה רק לאחר כ"ו דורות. ואף בתורה עצמה פ':
 מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו ידועים לפני
 זה.

שלישי טו היום הזה יהיה אלהיך מצוה לעשות
 את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת
 ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: ה את
 יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת
 בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי ו לשמע
 בקלו: ה ויהיה האמריך היום להיות לו לעם
 סגלה כאשר דבר-לך ולשמר כל מצותיו:
 ו ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה
 לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדש
 ליהוה אלהיך כאשר דבר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 27)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
 ישראל - תפארת, הספידה העקרית של ז"א, המשכת
 אור מלמעלה למטה. שם - מלכות, זכוד המטה והעלאתו
 מלמטה למעלה. טוב - אור, ככתוב ו'נרא אלקים את האור
 כי טוב'. כאשר ז"א הוא בעל המלכות, נפעלת העלאת
 המלכות מצד ז"א (לא מצד המלכות עצמה), היינו שגם
 במלכות ישנה מעלת האור והגלוי. והוא יחיד שני הקוין
 של המשכה והעלאת שיתחדש לעתיד לבוא, "ליהי גדון
 וכדין".

רבי כז ויצו משה וזקני ישראל את העם
 לאמר שמר את כל המצוה אשר אנכי מצוה
 אתכם היום: ד והיה ביום אשר תעברו את
 הירדן אלה-ארץ אשר יהיה אלהיך נתן לך
 והקמת לך אבנים גדולות ושרדת אתם בשיר:
 וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת
 בעברך למען אשר תבא אלה-ארץ אשר יהיה

אלהיך: ו נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר
 דבר יהוה אלהי-אבותיך לך: ו והיה בעברכם
 את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר
 אנכי מצוה אתכם היום בחר עיבל ושרדת אותם
 בשיר: ה ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח
 אבנים לא-תגוף עליהם ברזל: ו אבנים שלמות
 תבנה את-מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו
 עולת ליהוה אלהיך: וזבחת שלמים ואכלת
 שם ושמחת לפני יהוה אלהיך: ה וכתבת על-
 האבנים את כל דברי התורה הזאת באר
 היטב: ס וידבר משה והכהנים הלויים אל-כל
 ישראל לאמר הסבת ו ושמע ישראל היום הזה
 נהיית לעם ליהוה אלהיך: ושמעת בקול יהוה
 אלהיך ועשית את מצותו ואת חקיו אשר אנכי
 מצוה היום: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 152)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
 הבעל-שם-טוב עורר וגלה את כח האמונה, פנאיה מן
 שחנף תינוקות של בית רבן לומר 'אמן' והא שמיא רבא'
 ובדומה, וכן השתדל שאיש פשוט יאמר 'ברוך השם'
 ובדומה. ואלו אדמו"ר הזקן קבע שלא די באמונה בלבד,
 אלא כל אחד חייב להביא גדלות ה' כפי יכולתו.

חמישי יא ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר:
 י אלה יעמדו לברך את העם על-הר גרזים
 בעברכם את הירדן שמעון ולוי ויהודה
 ויששכר ויוסף ובנימן: י ואלה יעמדו על-
 הקללה בחר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן
 ונפתלי: י וענו הלויים ואמרו אל-כל-איש
 ישראל קול רם: ס ארור האיש אשר יעשה
 פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש
 ושם בפתר וענו כל העם ואמרו אמן: ס
 ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל העם
 אמן: ס ארור מסיג גבול רעהו ואמר
 כל העם אמן: ס ארור משגה עור בדרך

וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר מִטָּה מִשְׁפָּט גִּרְיָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אֲבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶפֶס אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִחָתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר מִכָּה רָעָהוּ בִּסְתֵר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר לֶקַח שְׁחָד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀ כַּח ׀ וְהָיָה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּנְתַנָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ׀ וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגֶנְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀ בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ׀ בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי כְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתֵּרֹת צֹאנְךָ: ׀ בְּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: ׀ בְּרוּךְ אַתָּה כְּבֹאֵךְ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֹאֲתְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 174)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר ה'זקן הבעל-שם-טוב גלה חסידות באפן של נקודות ובקצור, על-דרך לשון המשנה. אדמו"ר ה'זקן באר חסידות בהרחבה, בהבנה והשגה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני הטעמים לגלוי פנימיות התורה בודות האחרונים דוקא. התגברות חשף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות. הקנה לביאת המשיח - מצד זה יש צורך בהבנה והשגה, שפן לעתיד לבא תהיה השגה גמורה בידיעת ה'.

שישי ו'יתן יְהוָה אֶת־אִבְיֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דָּרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: ׀ יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאָרֶץ

אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀ יִקְיַם יְהוָה לֹא לָעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדִרְכוֹי: ׀ וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ: ׀ וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בִטְנְךָ וּבְפָרִי כְהֶמְתְּךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתְּיֶךָ לֵתֵת לָךְ: ׀ יִפְתָּח יְהוָה ׀ לָךְ אֶת־אֲזָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לֵתֵת מִטֵּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהַלִּוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלּוּחַ: ׀ וּנְתַנָּךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לִזְנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת: ׀ וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לִלְכַּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לַעֲבֹדָם: ׀ פ ׀ וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגֶנְךָ: ׀ אָרוֹר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוֹר אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ׀ אָרוֹר טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: ׀ אָרוֹר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתֵּרֹת צֹאנְךָ: ׀ אָרוֹר אַתָּה כְּבֹאֵךְ וְאָרוֹר אַתָּה בְּצֹאֲתְךָ: ׀ יִשְׁלַח יְהוָה ׀ בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגִעָה וְעַד־אֲבָרְךָ מִהָר מִפָּנֶי רָע מִעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבִתָּנִי: ׀ יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ׀ יִכְבֶּה יְהוָה בְּשִׁחָפָה וּבְקִדְחָה וּבְדִלְקָה וּבְחִרְחֹל וּבְחִרְבַּב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבָרְךָ: ׀ וְהָיוּ שְׁמוֹךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוֹזל:

כִּי יִלְכוּ בַשָּׂבִי: ^ככָּל־עֶצֶד וּפְרִי אֲדָמָתְךָ יִירָשׁ
הַצֹּלָל: ^{כא}הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עִלְיֶךָ
מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תֵרֵד מִמָּוָה מָוָה: ^{כב}הוא
יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה
תִּהְיֶה לְזֹנֵב: ^{כג}וְכָאוּ עִלְיֶךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וּרְדֹפוֹת וְהַשִּׁיגוֹת עַד הַשְּׁמֵדָה כִּי־לֹא שָׁמַעַתָּ
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר
צִוָּךָ: ^{כד}וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד־
עוֹלָם: ^{כה}תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְמוֹב לִבְּךָ מִרֵּב כָּל־
^{כז}וְעַבַדְתָּ אֶת־אֱיֹבִיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ
בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירִם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ
בְּרוּל עַל־צִוְּאוֹתֶיךָ עַד הַשְּׁמִידוֹ אֹתְךָ: ^{כח}יֵשָׁא
יְהוָה עִלְיֶךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּאֲשֶׁר יֵדְאָה
הַגֹּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: ^{כט}גּוֹי עֵז פָּנִים
אֲשֶׁר לֹא־יֵשָׁא פָנִים לְזֶקֶן וְנָעַר לֹא יִחַן: ^לוְאָכַל
פְּרִי בְהִמְתָּךְ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׁמֵדָה אֲשֶׁר
לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ
וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנְךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתְךָ: ^{לא}וְהָצַר לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמָתֶיךָ הַגְּבוּחַת וְהַבְּצֻרֹת
אֲשֶׁר אִתָּה בְּמוֹת בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וְהָצַר לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ: ^{לב}וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בָּשָׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר־יֵצֵא לְךָ אֱיֹבִיךָ: ^{לד}הָאִישׁ הַרְדָּ בְךָ וְהִעֲנֵג
מֵאֵד תִּרַע עֵינָיו בְּאֲחִיו וּבְאִשֶּׁת חֵיקוֹ וּבִיתֵר בְּנוֹ
אֲשֶׁר יֵאָכַל מִבְּלִי הַשְׁאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר יֵצֵא לְךָ אֱיֹבִיךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ: ^{לה}הֲרַפָּה בְךָ
וְהִעֲנֵגָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כִּי־רָגַלְהָ הֲצַג עַל־
הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֵג וּמִרָד תִּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָה
וּבְבִנָּהּ וּבְבִתָּהּ: ^{לו}וּבִשְׁלִיתָהּ הִיוֹצֵת | מִבֵּין רַגְלֶיהָ
וּבְבִנָּיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בְּחָסֶר־כָּל בִּסְתָר

כִּי יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־
הַשָּׁמַיִם יִרַד עִלְיֶךָ עַד הַשְּׁמֵדָה: ^{לז}יִתְגַּךְ יְהוָה |
נִגְףָה לִפְנֵי אֱיֹבִיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תִּצָּא אֵלָיו
וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים תִּנּוּם לִפְנָיו וְהָיִיתָ לְעוֹהָה לְכָל
מִמְלָכוֹת הָאָרֶץ: ^{לח}וְהָיִיתָ גְבֻלְתְּךָ לְמֵאֲכָל
לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד:
^{לט}וְיִכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲיוֹ מִצְרִים כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
קָרִי וּבַמִּטָּחִים וּבַגִּבּוֹר וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל
לְהִרְפֹּא: ^מוְיִכְכָּה יְהוָה בְּשִׁנְעוֹן וּבַעֲוֹרוֹן
וּבַתְּמָהוֹן לִבְּךָ: ^{מא}וְהָיִיתָ מְמֹשֶׁשׁ בַּצְּהָרִים
כַּאֲשֶׁר יִמְשֹׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלַח
אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶד עֲשׂוֹק וְגִזּוּל כָּל־הַיָּמִים
וְאִין מוֹשִׁיעַ: ^{מב}אִשָּׁה תִאָּרֵשׁ וְאִישׁ אֶחָד
כְּתִיב וְשָׁגַלְהָ קָרִי וְשִׁכְבָּנָהּ בֵּית תְּבִנָּה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ
כְּרֵם תִּטָּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ: ^{מג}שׂוֹרֶךְ מִבּוֹחַ לְעֵינֶיךָ
וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֶמֶד גִּזּוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יֵשׁוּב
לְךָ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת לְאֱיֹבִיךָ וְאִין לְךָ מוֹשִׁיעַ:
^{מד}בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתָנִים לָעַם אֶחָד וְעֵינֶיךָ רְאוּת
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לֵאל יָדְךָ: ^{מה}פְּרִי
אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ
וְהָיִיתָ רַק עֲשׂוֹק וְרִצּוֹן כָּל־הַיָּמִים: ^{מו}וְהָיִיתָ
מִשְׁגָּע מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^{מז}וְיִכְכָּה
יְהוָה בְּשַׁחֲיוֹ רַע עַל־הַבְּרָפִים וְעַל־הַשָּׂקִים אֲשֶׁר
לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא מִכָּפַר רִגְלְךָ וְעַד קֶדְקֶדְךָ:
^{מח}וְיִלְךָ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקֹּם עִלְיֶךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אִתָּה וְאֲבִיתֶיךָ וְעַבַדְתָּ
שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאֲבֵן: ^{מט}וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה
לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־הַעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה
שָׁמָּה: ^נוְרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֹאמָר כִּי
יִחַסְלֶנּוּ הָאֲרָפָה: ^{נא}כְּרָמִים תִּטָּע וְעַבַדְתָּ וְיִין
לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵד כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתִּלְעָת: ^{נב}
וְיָתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמּוֹן לֹא תִסּוֹד כִּי
יִשָּׁל וְיִתָּךְ: ^{נג}כְּנִים וּבָנוֹת תוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ

וכפי שאמר עליו הפעל-שם טוב בהיותו בן שלש שנים, שעתיד להאיר את העולם בשני אורות, תורת הנגלה ותורת הנסתר. זהו גם הכוונת שלו, פעל התנאי והשלחן ערוך - שני האורות. והנגלה והנסתר מאחדים בתבה אחת (שניאור), כי שניהם התחברו אצלו לדבר אחד.

שביעי כט * ויקרא משה אל־כל־ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל־אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל־עבדיו ולכל־ארצו: * המפסות הגדלות אשר ראו עיניך האתת והמפיתים הגדלים ההם: * ולא־נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה: * ואולד אתכם ארבעים שנה במדבר לא־בלו שלמותיכם מעליכם ונעלד לא־בלתה מעל רגלך: * לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם: * ותבאו אל־המקום הזה ויצא סיתן מלד־חשבון ועוג מלד־הבשן לקראתנו למלחמה ונפס: * ונקח את־ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: * ושמרתם את־דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשפילו את כל־אשר

תעשון: פפפ

♦ ♦ ♦

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכון ובחי בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בשעריך: * אם־לא תשמור לעשות את־כל־דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את־השם הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: * והפלא יהוה את־מפתך ואת מפות זרעך מפות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: * והשיב בך את כל־מדות מצרים אשר יגרת מפניהם ודבקו בך: * גם כל־חלי וכל־מפה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמדה: * ונשארתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כי־לא שמעת בקול יהוה אלהיך: * והיה כאשר־שש יהוה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם בן ישיש יהוה עליכם להאבד אתכם ולהשמיד אתכם ונפחתם מעל האדמה אשר־אתה בא־שמה לרשתה: * והפיצך יהוה בכל־העמים מקצה הארץ ועד־קצה הארץ ועברת שם אלהים אחרים אשר לא־ידעת אתה ואבתיך עץ ואבן: * ובגוים ההם לא תרגיע ולא־יהיה מנוח לכפר־רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש: * והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויוזם ולא תאמין בחייד: * בבקר תאמר מִי־יתן ערב ובערב תאמר מִי־יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד ומפראה עיניך אשר תראה: * והשיבך יהוה | מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא־תסוף עוד לראתה והתמפרתם שם לאיבך לעבדים ולשפחות ואין קנה: * אלה דברי הברית אשר־צוה יהוה את־משה לכרת את־בני ישראל בארץ מואב מלכד הברית אשר־כרת אתם בחורב: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (20 קוטי שיחות ו עמ' 37)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הנקן שמו הראשון של אדמו"ר הנקן, שניאור, רומז לשני אור,

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת א)

ח"י אָלוּל - יום הַלֵּלֶת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמוֹר"ר הֶזְקֵן
מקור השם 'שניאור' הוא מתינוק שהיה לו סבא בשם
'אורי' וסבא בשם 'מאיר', ונקרא שניאור על שם שניהם.
והנה, שניאור הוא שני אור. ויש לרמוז: אורי – אור שלי,
היינו נגלה. בלמוד זה עלולה התורה להשאיר תורת ה', שכן
הלומד והתורה הם שני דברים שונים. מאיר – לאחרים,
היינו נסתר. למוד זה פועל שהתורה מאירה בלומד, כך
שהיא הופכת להיות תורתו, כי הוא מתאחד אתה.

מפסיר וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחִן
מִלֶּדֶת־חֲשֹׁבֹן וְעוֹג מִלֶּדֶת־הַבְּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ
לְמַלְחָמָה וְנָכַח אֶת־אַרְצָם וְנִתְּנָה
לְנַחֲלָה לְרֹאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֵּׁי:
וַיִּשְׁמְרֵתֶם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעִשִּׂיתֶם
אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁפְּלוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ דלוסי שיחות חכ"ד עמ' 161 ואילך –

מתוך 'לקראת שבת')

הגוים חרוב יחרבו

בהפטרות פְּרָשְׁתָנוּ כתיב "הגוי והממלכה אשר לא
יעבדוך יאבדו והגוים חרוב יחרבו".
ולכאורה, ייעוד זה שיתקיים לעתיד־לבא תמונה ביותר
בהשקפה ראשונה, דבשלמא בנוגע לז' מצוות שנצטוו בהן
בני נח, הרי אם אין מקימים אותן, מתחייבים מיתה (כמבואר
ברמב"ם הלכות מלכים, סוף פרק ט), אף היכן מצינו שנצטוו בני
נח לשַׁרֵּת ולַעֲבֹד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ואם־כן מדוע "הגוי
והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו"?
והבאור בזה:

ידוע מאמר חֲכָמֵינוּ ז"ל (פרש"י ר"פ בראשית. וראה ויק"ר
פ"ו, ד) "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית", שכל
העולם כולו עם אומות העולם נבְּרָאוּ רק בשביל עם ישראל.
והנה עכשיו בזמן הגלות אין רואים בגלוי שמטרת וסיבת
קיומם של אומות העולם היא בשביל ישראל. אף לעתיד־
לבא, שְׁאֵז תתגשם סיבת ומטרת הברִיאָה, יֵרָאוּ בגלוי

שמצִיאוֹתָם של אומות העולם היא רק בשביל ישראל.
ולכן "הגוי אשר לא יעבדוך יאבדו", כי לעתיד־לבא, גוי
שאינו מְרַאֶה בגלוי שכל מצִיאוֹתָיו היא רק בשביל ישראל,
לא תהיה לו זכות קיום בעולמו של הקב"ה, ויבְּמִילָא
יֵאבְדוּ" (דאין זה ענין של עונש, אלא משום שאין
למצִיאוֹתָם זכות קיום).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשמ"ג)

ידועה תורת הבעל־שם־טוב על הפסוק, שוְהָיָה כִּי תבוא
אֶל הָאָרֶץ, הִנֵּה אָרֶץ יֹשֵׁב בָּהּ ב' פירושים, לשון מרוצה
ומלשון שרצתה לעשות רצון קונה, שזהו בחינת העלֵאָה
מלמטה למעלה. וזה נמשך אחר־כך באופן של התנשבות,
וישבת בה, ועד שנמשך אורות בכלים, וכמו שממשיך
ושמֵת בְּטָנָא, שִׁבְפִּשְׁטוֹת הם הכלים, ובפטר על־פי הירוע
ש'טָנָא ראשי־תבות טעמים נקודות אותיות, שהוא בחינת
המשכה מלמעלה למטה.

ויהִירָצוֹן שָׁהָ יביא את הברכה חֲכִי גדולה, כְּאֲשֶׁר יקוים
ענין כי תבוא אֶל הָאָרֶץ כפשוטו, בביאת משיח צדקנו, יבוא
ויגְאֲלֵנוּ ויוליכֵנוּ קוממיות לארצנו ובעֲגֻלָּא דידן, ובפטר
על־ידי מַצּוֹת התפלה שִׁכְנַגְד בִּיכּוּרִים, אֲשֶׁר על מַצּוֹת
הביכורים אָמְרוּ: עֲשֵׂה מַצָּה זו שִׁבְשִׁבִּילָה תִּכְנֵס לָאָרֶץ,
ובאופן כפירוש הספרי, וְהָיָה כִּי תבוא - מִיָּד, וכלשון
הַרְמַב"ם הביטחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו'
ומיד הן נגְאֲלִין, מִיָּד מִמֶּשׁ, על־פי הַלְכָה, וְאֵז וְהָיָה שְׁלָמוֹת
התורה ושלמות העם ושלמות הארץ, וְהָיָה הַבָּאָה בִּיכּוּרִים
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, מִקְדָּשׁ אד' כּוֹנֵנוּ יָדִיד, בְּמַהֲרָה
בִּימֵינוּ מִמֶּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אָלוּל - יום הַלֵּלֶת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמוֹר"ר הֶזְקֵן
הרבי הר"ש ב"ב קבע שח"י אָלוּל הוא יום־טוב. חסיד אָחֵד
מָצָא רִמּוֹז לְכָךְ בַּפְּסוּק "יודו לה' חסדו ונִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי
אָדָם": ראשי תבות - ח"י אָלוּל. סופי תבות – בגימטריא
י"ם טו"ב (73). כְּשֶׁכָּתַב אֶת הַרְמָז לְרַבְּנוּ, קָבַל אֶת הַמַּעֲנֶה
הַבֵּא: "תורה רבה על הבאור הַפֶּה. וְעֵין גִּמְרָא פְּסָחִים (ק"ה,
א): הֵנִי כ"ו הודו כְּנֻגָּד מִי, כְּנֻגָּד כ"ו דורות שִׁבְרָא הַקָּב"ה
בעולמו ולא נתן לָהֶם תורה וְזֵן אוֹתָם בַּחֲסִדוֹ".

קכ"ב פסוקים, לעבד"ו סימן.

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִתִּיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַב־נָעַם, וְכָל־תִּיבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְאֻלָּה עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לַמַּעַן צִדְקוֹ, וַיִּדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁחָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שִׁי לְמִוְרָא

(א) קומי אוֹרֵי כִּי כָּא אוֹרֵךְ. את ירושלים, קומי ותאירי, כי את אלֹהֵי האור, בלומר המלכות ושפעת הנבואה והשמחה והמנוחה. ויבְכֹד ה' עֲלֵיךְ זָרַח, בלומר, השכינה תגלה עֲלֵיךְ ותשרה בך. **(ב) הַחֲשֹׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ,** בלומר, אפלו אם יתרכזו צרות בעולם. וְעֲרַפֵּל לְאֻמִּים, וחשך של עַרְפֵּל יכסה עמים. והוא כפל לשון של "החֲשֹׁךְ

עמים. והוא כפל לשון של "החשך"
 יקפה ארץ" במלים אחרות. יורה ה'
 יאיר לך אור השמחה. ובבבזר,
 השקראת השכינה. ג) והלכו גוים
 לאורך, כלומר, מופך ילמוד דרך ה'
 ואת תאיר את עניניהם. והוא על דרך
 מי שהוא בחשך, שרואה היטב את
 הישבים באור. לנגה ורחק, להקצת
 האור שתרחי סביבך. ד) כלם
 נקבצו, כל בגוד ובגודות שנקבצים
 בהמשך הפסוק. על צד תאמנה,
 על צד המלכים והשרות ובחקים תהנה
 מאמנות ובגודות. "תאמנה", מלשון
 "כאשר ישא האמן את הינק" (במדבר
 יא'ב). ה) או תראי ונהרתה, או
 תראי את בגוד באים אלך, ויאירו פנך
 מרב שמחה. "נהרתה", לשון הנהר
 ושמחה, כמו "הביטו אליו ונהרו"
 (תהלים נ.ד). ופחד ורחב לבבך,
 באדם הנבהל בבוא אליו מוכה רבה
 פתאום. וכמו שצד הלב בגלל צרה
 ואל, ורחב הלב בגלל מוכה ושמחה.

עטרת מרים

כִּי בָא אוֹרֶךְ אוֹר הַשְׁשֻׁעָה הַנּוֹפֶטֶת
עֲלֵיהֶם וְחָ: ב כִּי־הִנֵּה הַחֲשָׁשׁ צִוָּת
יִשְׁחָד לְאֲמִים וְעֲלֵיהֶם יִתְחַ יְהוָה
אֵת הַתְּהֵא עֲלֵיהֶם בְּגִלּוֹי בְּנֹאִי: ג וְהִלְכוּ
יָמִים לְאוֹרֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל יִלְמְדוּ הַיָּמִים
דְּרַבִּי ה' וּמְלָכִים וּמְלִיכֵיהֶם וְשָׁרֵיהֶם
וְלָכֹה לִנְגָה וְזָרְחָד שְׁהוּא אוֹר ה':
ד אֵת יְרוּשָׁלַם שְׂאִי סָבִיב עֵינֶיהָ
לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וְרָאִי אֵיךְ בָּלָם
כָּל אֲנָשִׁיד נִקְבְּצוּ בְּאוֹרֶהָ לְלִמּוּד
תּוֹרָה וְדַבֵּר ה': בְּנֶיךָ מִרְחוּק יִבְאוּ
עִמָּם וּבְנִיתֶיךָ כָּל אַחַת וְאַחַת עַל־צֶדֶד
הַמְּלָכוֹת וְהַשָּׁרוֹת וּבְחִקוֹן תִּאֲמַנְהָ
תִּתְּנָה מְגֻדֶּלֶת: ה אֲזוּ תִרְאִי בְנֶיךָ
שֶׁיָּבֹאוּ מִכָּל צֶדֶד וְנִתְּרָתָ וְיֹאִיר בְּנֶיךָ
מִרֹב הַשְּׂמִימָה וּפְתָח בְּאֶרֶם הַחֲבֵהָל
כָּבֵא אֵלָיו טוֹכָה רַבָּה בְּמֵאֹם וְזָרְחָב
לְבָבָךְ יִתְרַחֵב לְפָד בַּעֲבוּר רֹחַ הַטּוֹכָה
וְהַשְּׂמִימָה בִּיְיָהֶפֶד עֵמֶת תַּחֲיוּ בְּהַפֵּד
כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיהֶם הַמּוֹן יָם הַשְּׁוֹבִים
בְּפֶאת הַמַּעֲרָב חֵיל עוֹשֵׁר הַגּוֹיִם
יִבְאוּ לָךְ: ו שְׁפֹעֶת רַבּוֹ גְּמֻלִים
יָבִיא לָךְ לִמְנַחַת תִּכְסֹּף וְיִכְסּוּ הָאֲרָץ
בְּכָרִי גְמֻלִים צָעִירִים תִּבְּאִים מִמֶּדֶן
וְעֵיפָה בָלָם כָּל הָאֲנָשִׁים מִשְׁבָּא

הפטרת כי תבוא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק ס

ס א קוּמִי אֲוִרִי כִּי בָא אֲוֶרְךָ וּבְכוֹד
יִהְיֶה עָלֶיךָ זֶרַח: כ פִּי־הַגָּה הַחֲשֹׁן
יִכְסֶה אֶרֶץ וְעָרָפֶל לְאֵמִים וְעָלֶיךָ יִזְרַח
יְהוָה וּבְכוֹדוֹ עָלֶיךָ יֵרָאֶה: ג וְהִלְכוּ גוֹיִם
לְאֲוֶרְךָ וּמַלְכִּים לִגְגֹה זֶרְחֶךָ: ד שְׂאִי
סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָּל־ם נִקְבְּצוּ בְּאוֹרְךָ
פְּנֶיךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ וּבִנְתִיךָ עַל־צֶדֶד
תֵּאֱמָנָה: ה אֲזוּ תִּרְאִי וְנִהְרֶת וּפְתַח
וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי־יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמִּזֶּן יוֹם
חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: ו שְׁפַעַת גְּמֻלָּים

בִּי יִהְיֶה עֲלִידָה הַמּוֹן יָם, הַמּוֹן הַעֵשֶׂר שֶׁל הַגּוֹיִם הַשּׁוֹכְנִים בְּמַעְרֵב, יִהְיֶה לְבֹא עָלֶיהָ. חֵיל גּוֹיִם, עֶשֶׂר וְנִכְסִים שֶׁל הָעַמִּים. ו) שְׁפַעַת גְּמָלִים תִּכְסֶּה,

שי למורא

ישראל. **מו**) ואין עובר, ואין מי שיגבר בארצך לשאל לשלום לך. לנאון עולם, שתהי מושלת עד עולם. משוש דור ודור, ולחיות משוש כל דור ודור, כלומר, שלא יפסק. **מו**) ויננת חלב גוים, האכלי את טוב ארץ הגוים, כלומר, יתנו מס למלך המושית. **ושד מלכים**, לשון שדים. **יו**) תחת

הנחשת וגו', במקום הנחשת שלקחו הגוים מורשלים, אביא וזהב. כלומר, אמן בלבם לשלם לך בכפלי כפלים ממה שלקחו. **ושמתי פקדתיך שלום**, ואשים את אנשי פקדתיך, ויהיו הפקדים שהיו נוטלים מסם מסים, יהיו לך לשלום ולא ידחקוך יותר. **ונגשיך צדקה**, ותגזשים שהיו נוזשים על דבר המסים, יבואו לעשות עקוד צדקה וחסד. **יח**) וקראת ישועה חומתיך, כלומר, לא תצטרכי עוד לעלות על החומות לשמור את העיר מפני אויב, ולפיקד תקראי להם "ישועה". **ושעריך תהלה**, ואת שערי החומות תקראי "תהלה", כי יספרו בהם תהלות ה' **יט**) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו', כיון שהמשיל את הישועה והחובה לאורה, לפיקד אמר, שכל כך יהיה אורך גדול, ויהיו אור ה' והחובה הגדולה, עד שלא יהיו נחשבים אור השמש ואור הירח לכלום. והוא דרך משל. ולגנה הירח, בפילה מקבלת הארץ את אור השמש על ידי גנה הירח. **לתפארתך**, התפארי בכבוד ה'. **כ**) לא יבוא עוד שמשך וגו', הוא אור ה' שיתק לך, לא ישקע עוד. **וירחך לא יאסף**, כלומר, לא תבטל מלכותך וממשלתך. **ושלמו ימי אכלך**, ותמו ותמרו ימי האכל ותהלות, כי לא תלכי עוד בגלות. **כא**) ועמד כלם צדיקים, העם הנשאר כך יהיו כלם צדיקים. **נצר מפעי וגו'**, הענף שפגמתי הוא מעשה ידי, ויש מזה להתפאר בו. כלומר, העם אשר בחרתי, אתפאר בו, כי יהיו צדיקים ותמימים. **כב**) תקמן יהיה לאלה, תקמן יתרבה לאלף פעמים ככה ברבי הכמות. **לגוי עצום**, לעם גדול ברבוי האיכות. **אני ה'**, שתיכלת ביד. **בעתה אחישנה**, בבוא העת המועדת, אעשה תדבר בוריות, ואמלא את הבטחתי.

עטרת מרים

כל־מנאציד שנאצו וכו' אותך, וקראו לך עתה עיר יהוה ציון של קדוש ישראל: **מו** תחת היותך עזובה ומבגד ושנואה מקל האומות ואין מי עובר בארצך לשאל לשלוםך, במקום זה ושמתיך ממלכה גדולה לנאון ותפארת עד עולם ותהי עתה משוש ושמך על הצלחתך דור ודור בכל ימי הדורות: **מו** דרך

וקראו לך עיר יהוה ציון קדוש ישראל: **מו** תחת היותך עזובה ושנואה ואין עובר ושמתיך לנאון עולם משוש דור ודור: **מו** ויננת חלב גוים ושד מלכים תינקי וידעת פראני יהוה מושיעך ונאלך אביר יעקב: **יז** תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל ושמתי במקום פקדתיך שהיו האומות נוזשים על ישראל לנכות מהם מס אשים לך שלום ונגשיך במקום הנוזשים את הכסף יבואו לעשות עקוד צדקה: **יח** מן הצר הצורר לא יושבע עוד חמם עשק וגו' בארצך שד ושבר בגבולך כי לא יהיה עוד צורר, או וקראת ישועה חומתיך ושעריך ולא תקראי עליהם עוד קול מלחמה אלא יספרו בהם רק תהלה תהלות ה' **יט** לא יהיה לך עוד שמש לאור יומם ולגנה הירח לא יאיר לך פילה, אלא והיה לך יהוה אור השכינה לאור עולם ביום ובפלה ואלהיך לתפארתך ותפארי בכבוד ה': **כ** גם זה משל לא יבוא לא ישקע עוד שמשך וירחך לא יאסף לא תבטל עוד מלכותך וממשלתך, הואיל כי יהוה יהיה לך לאור עולם וממנו בא המושלטה והיא לא תבוטל עוד, ושלמו ותמו ימי אכלך: **כא** ועמד כלם צדיקים כי הרשעים יכלו בהפלי המשיח לעולם ירשו הארץ ולא יגלו עוד ממנה, נצר מפעי אשר

נטעתי מעשה ידי הוא, ואוכל להתפאר בו כי כלם יהיו צדיקים ותמימים: **כב** השבט תקמן יתרה יתרבה לאלף פעמים והצעיר במעלה לגוי עצום ברבוי האיכות ככח ועצמה, אני יהוה אשר תוכלת ביד, בעתה בוא העת המועדת, אעשה תדבר בוריות ואמלא את הבטחתי:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כֶּסֶּאז לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז אלול, תש"כ

ברוקלין.

הנהלת א.ת.ה.

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מעש"ק כ"ד אלול עם הדו"ח המצורף אליו.

ויהי רצון שבעמדנו בימי הסליחות והרחמים שרחמים רבים הם ונמשכים עד למטה, כן יצליחו
בפעולותיהם אשר הנקודה הפנימית ה"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, דמטה מטה, וכמבואר בתנאי
פרק ל"ו שאין תחתון למטה ממנו וכו'.

ויהי רצון שכשמים יהי' הענין ד"אתה" ע"ד הכתוב אתה הוא ה' לבדך וכמו שנתבאר במאמר
דשבת העבר, דקאי על עצמותו ומהותו ית' שם שמים שגור בפי כל.

בברכת הצלחה ולכוח"ט לכאו"א מהם.

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:15	6:19	8:51	8:53	9:26	9:27	10:33	10:33	19:07	19:00	19:34	19:26	18:41	19:36
חיפה (ק)	6:13	6:17	8:49	8:51	9:25	9:26	10:31	10:31	19:11	19:03	19:35	19:27	18:35	19:37
ירושלים (ק)	6:13	6:17	8:49	8:50	9:24	9:25	10:31	10:31	19:11	19:03	19:33	19:25	18:25	19:35
תל אביב (ק)	6:15	6:18	8:51	8:52	9:26	9:27	10:32	10:32	19:09	19:01	19:35	19:27	18:43	19:37
אוסטריה, וינה (ק)	6:09	6:17	8:42	8:46	9:30	9:33	10:39	10:41	19:41	19:29	20:16	20:03	19:13	20:17
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:46	6:37	8:55	8:50	9:32	9:26	10:29	10:25	17:58	18:03	18:25	18:30	17:44	18:41
אוקראינה, אודסה (ק)	6:14	6:22	8:48	8:52	9:34	9:37	10:43	10:44	19:41	19:29	20:14	20:02	19:13	20:15
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:43	5:51	8:16	8:21	9:04	9:07	10:14	10:15	19:15	19:03	19:49	19:37	18:47	19:50
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:54	6:02	8:26	8:31	9:15	9:18	10:25	10:26	19:27	19:14	20:01	19:49	18:58	20:02
אוקראינה, זיטומיר (ק)	6:16	6:25	8:48	8:53	9:39	9:42	10:49	10:51	19:55	19:42	20:31	20:18	19:26	20:32
אוקראינה, קייב (ק)	6:08	6:17	8:40	8:45	9:31	9:35	10:42	10:43	19:48	19:35	20:24	20:11	19:19	20:25
איטליה, מילאנו (ק)	6:42	6:49	9:16	9:19	10:01	10:03	11:10	11:11	20:08	19:57	20:38	20:27	19:40	20:40
אקוואדור, קיטו (ח)	6:12	6:10	8:42	8:41	9:11	9:09	10:14	10:12	18:18	18:16	18:40	18:38	17:58	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:16	7:07	9:28	9:23	10:03	9:58	11:02	10:58	18:35	18:39	19:01	19:05	18:20	19:15
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:13	8:04	10:19	10:13	10:58	10:52	11:55	11:51	19:19	19:25	19:49	19:54	19:06	20:06
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:33	6:38	9:08	9:11	9:48	9:50	10:55	10:56	19:41	19:31	20:10	20:00	19:15	20:12
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:21	6:26	8:56	8:58	9:36	9:38	10:44	10:45	19:32	19:22	20:02	19:51	19:05	20:03
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:21	6:27	8:56	8:59	9:37	9:39	10:45	10:45	19:32	19:22	20:02	19:52	19:06	20:04
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:55	7:01	9:30	9:33	10:12	10:14	11:20	11:21	20:10	20:00	20:41	20:30	19:43	20:42
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:57	7:01	9:33	9:34	10:08	10:08	11:14	11:13	19:47	19:40	20:12	20:05	19:23	20:15
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:24	6:28	9:00	9:02	9:36	9:37	10:43	10:43	19:20	19:12	19:48	19:39	18:56	19:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:00	7:03	9:36	9:37	10:09	10:09	11:14	11:14	19:43	19:36	20:07	20:01	19:19	20:11
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:16	6:22	8:51	8:54	9:32	9:34	10:40	10:41	19:28	19:18	19:59	19:48	19:02	20:00
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:14	6:20	8:49	8:52	9:30	9:32	10:38	10:39	19:28	19:18	19:58	19:48	19:01	20:00
בוליביה, לה-פס (ח)	6:41	6:36	9:05	9:02	9:35	9:32	10:36	10:33	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:52	7:01	9:23	9:28	10:15	10:19	11:26	11:27	20:33	20:20	21:11	20:57	20:04	21:11
בלגיה, בריסל (ק)	6:52	7:02	9:24	9:29	10:16	10:19	11:26	11:28	20:33	20:20	21:10	20:56	20:04	21:11
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:20	6:14	8:40	8:36	9:12	9:08	10:12	10:08	18:00	18:02	18:20	18:21	17:43	18:31
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:07	6:02	8:28	8:24	8:59	8:56	9:59	9:56	17:44	17:46	18:08	18:10	17:27	18:19
בריטניה, לונדון (ק)	6:09	6:19	8:40	8:46	9:33	9:37	10:43	10:45	19:54	19:40	20:29	20:15	19:27	20:30
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:14	6:24	8:43	8:49	9:39	9:44	10:51	10:53	20:04	19:50	20:44	20:28	19:37	20:44
גרמניה, ברלין (ק)	6:13	6:23	8:43	8:49	9:38	9:42	10:49	10:51	20:01	19:48	20:38	20:24	19:32	20:39
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:37	6:45	9:08	9:13	9:59	10:03	11:09	11:11	20:15	20:02	20:51	20:37	19:46	20:52
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:23	6:16	8:41	8:37	9:13	9:09	10:13	10:10	18:00	18:03	18:19	18:21	17:44	18:31
הודו, מומבאי (ח)	6:23	6:24	8:58	8:58	9:29	9:29	10:34	10:33	18:55	18:50	19:19	19:14	18:33	19:23
הודו, פונה (ח)	6:19	6:21	8:55	8:54	9:25	9:25	10:30	10:29	18:51	18:46	19:15	19:10	18:29	19:19
הונגריה, בודפשט (ק)	5:59	6:07	8:32	8:37	9:19	9:22	10:29	10:30	19:29	19:17	20:03	19:51	19:01	20:04
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:24	6:30	9:00	9:03	9:41	9:43	10:49	10:49	19:37	19:27	20:07	19:57	19:11	20:09
יוון, אתונה (ק)	6:53	6:58	9:28	9:31	10:07	10:09	11:15	11:15	19:58	19:49	20:27	20:18	19:33	20:29
מולדובה, קיישינב (ק)	6:21	6:28	8:54	8:58	9:41	9:44	10:50	10:51	19:49	19:38	20:23	20:11	19:21	20:24

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:21	6:20	8:55	8:55	9:26	9:26	10:31	10:30	18:47	18:52	19:16	19:11	18:30	19:20
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:04	6:53	9:03	8:57	9:45	9:39	10:42	10:37	17:58	18:05	18:29	18:36	17:46	18:49
נפאל, קטמנדו (ח)	5:44	5:41	8:17	8:18	8:51	8:51	9:57	9:56	18:27	18:21	18:53	18:46	18:04	18:56
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:00	9:33	9:31	10:01	10:00	11:04	11:02	19:10	19:07	19:32	19:30	18:50	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:43	5:53	8:13	8:19	9:08	9:12	10:19	10:21	19:29	19:15	20:07	19:53	19:00	20:08
פרו, לימה (ח)	6:13	6:09	8:40	8:37	9:09	9:06	10:10	10:08	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, לאיון (ק)	6:59	7:06	9:33	9:36	10:18	10:21	11:27	11:28	20:23	20:12	20:56	20:45	19:56	20:57
צרפת, פריז (ק)	7:04	7:12	9:36	9:41	10:25	10:29	11:35	11:37	20:39	20:27	21:13	21:00	20:11	21:14
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:50	8:23	8:22	8:52	8:50	9:55	9:53	18:03	18:01	18:26	18:23	17:43	18:32
קנדה, טורונטו (ק)	6:39	6:45	9:13	9:16	9:56	9:59	11:05	11:06	20:00	19:49	20:29	20:18	19:33	20:30
קנדה, מונטריאול (ק)	6:13	6:20	8:47	8:50	9:32	9:34	10:41	10:42	19:37	19:26	20:09	19:57	19:10	20:10
קפריסין, לרנקה (ק)	6:16	6:21	8:52	8:54	9:29	9:30	10:36	10:36	19:16	19:07	19:43	19:35	18:51	19:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:58	6:09	8:26	8:33	9:25	9:30	10:37	10:39	19:54	19:40	20:35	20:20	19:24	20:36
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:29	5:41	7:56	8:04	8:58	9:02	10:10	10:12	19:33	19:18	20:12	19:55	19:02	20:12
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:37	5:45	8:10	8:14	8:57	9:00	10:07	10:08	19:06	18:54	19:40	19:28	18:38	19:41
שווייץ, ציריך (ק)	6:41	6:49	9:15	9:19	10:02	10:05	11:11	11:13	20:15	20:03	20:45	20:33	19:47	20:46
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:41	8:40	9:11	9:10	10:15	10:14	18:31	18:27	18:54	18:50	18:10	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00493
30/08/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7